ARHIVELE NAŢIONALE ALE ROMÂNIEI

Arhivele înfruntând vremurile

mărturii documentare

Bucureşti
2006

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Arhivele înfruntând vremurile

– mărturii documentare –

The Archives and the Transience of Time

– documentary testimonies –

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Coperta I:

Mănăstirea Mihai Vodă, sediul Arhivelor Statului din București.

Mănăstirea Golia, gazdă vremelnică a Arhivelor Statului din Iași.

Clădirea Conventului din Cluj-Mănăștur, vechi loc de păstrare a documentelor din Transilvania.

ISBN: 973-8308-24-0

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

ARHIVELE NAȚIONALE ALE ROMÂNIEI

Arhivele înfruntând vremurile

– mărturii documentare –

Ediție realizată de:
prof. univ. dr. Corneliu-Mihail Lungu (coordonator)
Ana-Felicia Diaconu
Cristina Țineghe

BUCUREȘTI, 2006

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Redactori:

Maria Ignat
Laura Neagu

Traducere:

Gabriela Preotesi
Adina Răţoi

Culegere şi tehnoredactare computerizată:

Florica Bucur
Adina Cosma
Otilia Dodoţ
Roxana Zazu

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Studiu introductiv

Când aniversezi împlinirea a 175 de ani ai existenței unei instituții poate fi socotită drept firească editarea unei lucrări dedicate evoluției în timp a instituției respective, în cazul nostru, cea a Arhivelor Naționale. Fără a avea pretenția că suntem primii care se încumetă să înfăptuiască un asemenea act, trebuie remarcat, totuși, că autorii volumului de față au căutat să pună în valoare mărturiile documentare utilizate dintr-o altă viziune, menită să prezinte instituția Arhivelor pe drumul lung și anevoios parcurs de-a lungul secolelor, înfruntând toate vicisitudinile vremurilor. Și când afirmăm aceste idei avem în vedere că drumul parcurs de Arhivele Naționale, de-a lungul existenței lor, a fost plin de greutăți pentru că instituția a trebuit să facă față condițiilor în care țara a suportat ocupații străine, să treacă prin două conflagrații mondiale și, nu în ultimul rând, să reziste unor regimuri politice extrem de dure.

Dificilă a fost pentru autori și stabilirea anilor extremi ai volumului, mai exact spus atât anul de început, cât și cel la care să ne oprim și să încheiem lucrarea. În ceea ce privește începutul, dificultatea s-a datorat faptului că noi nu agreăm ideea conform căreia se poate vorbi de o dată fixă de la care au început să existe Arhivele. Drept punct de sprijin poate constitui realitatea confirmată de viață și istorie că documentele de arhivă au fost create cu multe secole înainte de 1831, din acel an putând vorbi doar de existența instituției desemnate să administreze, să păstreze și să pună în valoare mărturiile documentare create la nivelul întregii societăți. Tocmai de aceea călăuzitoare pentru noi sunt aprecierile marelui arhivist, istoric și profesor Aurelian SACERDOȚEANU, care, încă din 1940, sublinia că: „vechi de când e statul însuși, ca organizație

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

de cancelarie <Arhivele> devin instituție de stat încă de timpuriu, din 1831"[1].

Și, pentru că spațiul nu ne-ar fi permis să începem volumul nostru prin redarea unor documente din cele mai vechi timpuri, am socotit oportun ca lucrarea să debuteze cu prevederile *Regulamentelor organice* ale Țării Românești și Moldovei, care consfințeau că „Păstrarea arhivelor statului fiind un obiect care meritarisește toată luarea aminte a stăpânirii, va fi sub privigherea ministrului din Lăuntru"[2].

La scurtă vreme după înființare, mai exact în decembrie 1833, noua instituție a trecut la elaborarea reglementărilor în temeiul cărora urmau să fie păstrate dosarele primite spre păstrare de la diverse dregătorii. Peste numai cinci ani, în 1838, printr-un jurnal al Sfatului Administrativ au fost elaborate regulile care trebuiau respectate în privința predării documentelor la Arhivele Statului. Demn de remarcat este și faptul că, paralel cu elaborarea normelor și instrucțiunilor ce aveau să stea la baza întregii activități arhivistice, conducerea instituției abilitate să răspundă de administrarea documentelor de arhivă a intervenit pe lângă principalii creatori și deținători de documente pentru a-i determina să întocmească instrumentele de evidență „spre cea mai cu înlesnire găsire a delei în vreme de trebuință"[3]. Asupra acestui amănunt am stăruit în mod intenționat, întrucât am dorit să remarcăm preocupările arhiviștilor români, dovedite încă din perioada în care abia se organizau, pentru a pune bazele unei practici arhivistice capabile să asigure prelucrarea, păstrarea și utilizarea documentelor după principii ce aveau să fie confirmate, peste ani, de către Școala arhivistică europeană.

Sporirea volumului documentelor, ca efect al evoluției societății românești în ansamblul ei, urmată de diversificarea

---

[1] Arhivele Naționale Istorice Centrale (în continuare A.N.I.C.), fond *D.G.A.S.*, dosar 3/1940, f. 67.

[2] *Ibidem*.

[3] *Infra*, documentul nr. 3.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

operațiunilor arhivistice și, nu în ultimul rând, multitudinea problemelor ce confruntau Arhivele Statului au impus aplicarea unor noi măsuri și găsirea unor soluții practice pentru soluționarea complexelor situații apărute. Semnificativ în acest sens este Memoriul din 5 noiembrie 1863 prin care directorul Arhivelor Statului, Grigore Bengescu II, se adresa ministerului de resort solicitând sprijin pentru ca instituția să cunoască o „îmbunătățire" și o „dezvoltare", în raport cu „progresele făcute de toate celelalte serviciuri publice din diverse ramuri"[4]. Numai în acel mod – după cum se sublinia în Memoriul citat – instituția Arhivelor putea să-și „împlinească în întregimea lor îndatoririle impuse prin legiuirile"[5] ce au stat la baza înființării ei.

În același context se înscriu și demersurile lui Gr. Manu, care în 1868 propunea reorganizarea Secțiilor Arhivelor Statului, iar în 1870 a înaintat un proiect de Lege pentru înființarea unor Arhive județene, inițiativă deosebit de îndrăzneață pentru acea vreme. Ideea de bază prevăzută în proiectul respectiv consta – după opinia noastră – în realizarea unei **Arhive Centrale** în care să se concentreze numai „actele departamentelor Ministeriale și ale altor dregătorii centrale"[6], lăsând astfel Arhivelor județene dreptul de a păstra actele publice locale. Chiar dacă această remarcabilă acțiune nu a fost finalizată, prin conținutul ei a constituit un pas important prefigurând în mare măsură ceea ce avea să se realizeze după Marea Unire din 1918, în plan instituțional, la nivelul întregului sistem al Arhivelor Statului.

Evoluțiile legislative și organizatorice au permis ca, odată cu numirea în funcția de director general a cărturarului B. P. Hașdeu, atribuțiile Arhivelor Statului să se lărgească, iar rolul lor în societate să capete noi valențe. Astfel, în noiembrie 1876 B. P. Hașdeu înștiința publicul larg și redacțiile unor ziare că, începând cu 1 ianuarie 1877, urma să se deschidă Sala de studiu a Arhivelor

---

[4] *Infra*, documentul nr. 8.
[5] *Ibidem*.
[6] A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 16/1870, f. 2.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Statului, unde puteau fi cercetate documentele de arhivă de către toți cei interesați în studiul istoriei[7].

Conștient de faptul că Arhivele nu erau un simplu depozitar de documente, B. P. Hașdeu a încercat, chiar de la începutul mandatului său de director general, care a durat un sfert de secol, să obțină sprijinul necesar pentru editarea unei publicații de specialitate, întrucât, în accepțiunea sa, era absolut necesar ca „actele mai vechi, din cele mai importante, nu numai să se publice in extenso, dar să se reproducă totodată în facsimile"[8]. Problema cea mai gravă, cu complicații majore pentru soarta documentelor era, în continuare, cea a spațiilor de depozitare, cu totul nesatisfăcătoare, ceea ce îl determina pe B. P. Hașdeu să adreseze Ministerului Cultelor și Instrucțiunii, în august 1888, un Memoriu prin care demonstra necesitatea construirii unui local potrivit și sigur"[9] pentru Arhivele Statului. Aceleași intervenții și demersuri au fost întreprinse și de cei ce i-au urmat, dar în pofida unor soluționări conjuncturale problema avea să rămână nerezolvată, de-a lungul anilor, până în zilele noastre. Singura speranță rămasă arhiviștilor de ieri și celor de astăzi s-a transformat în crezul lor că va veni și Ziua Arhivelor, poate în acest mileniu trei care este abia la început.

În pofida lipsei acute a spațiilor de depozitare, cei ce au răspuns de soarta Arhivelor au militat pentru completarea continuă a fondurilor documentare și, în egală măsură, în scopul asigurării unei temeinice pregătiri de specialitate întregului personal, indiferent de nivelul activităților și operațiunilor efectuate asupra documentelor de Arhivă. Sugestive în acest sens au fost demersurile făcute de B. P. Hașdeu pentru trimiterea unor specialiști care să cerceteze în Arhivele străine de unde să aducă informațiile ce priveau istoria românilor, dar și pentru desemnarea unor tineri care să efectueze

[7] *Ibidem*, dosar 24/1876, f. 1.
[8] *Ibidem*, dosar 14/1877, f. 1.
[9] *Ibidem*, dosar 7/1888, f. 31.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

„studii arhivistice la Veneția, în lipsa unei Școli de paleografie și arhivistică în țară"[10].

Toate problemele majore – de la spațiile de depozitare, completarea bazei documentare, editarea unei „Reviste a Arhivelor" și înființarea Școlii de paleografie și arhivistică – au fost preluate după anul 1900 de către Dimitre Onciul, cel ce va răspunde de destinele instituției până în martie 1923.

Din nefericire, pe lângă marile probleme care preocupaseră și rămăseseră în atenția Arhivelor Statului, de-a lungul anilor au apărut și alte situații cărora a trebuit să li se facă față. Așa, de pildă, prin memorii și rapoarte repetate, înaintate Ministerului Cultelor și Instrucțiunii, Dimitre Onciul a trebuit să intervină pentru recuperarea unor documente cu valoare istorică, dar și în scopul determinării factorilor responsabili pentru „oprirea vânzării dosarelor de arhivă" de către diverși creatori și deținători de documente, înainte ca Arhivele Statului să le preia în depozitele proprii[11].

În cei douăzeci și trei de ani ai directoratului lui Dimitre Onciul, multe evenimente au fost trăite de Arhivele Statului, dar cu cele mai multe implicații și probleme, care au pus la mare încercare instituția, au fost desigur cele petrecute în Primul Război Mondial. Înaltul profesionalism al arhiviștilor români și personalitatea lui Dimitre Onciul, implicat cu toată ființa sa în soarta instituției, au făcut posibilă asigurarea integrității documentelor de arhivă. Imediat după intrarea României în conflictul armat, Dimitre Onciul a depus un set important de documente istorice la Casa de Depuneri și Consemnațiuni „spre a fi păstrate în depozitele de siguranță pe timpul războiului"[12].

Demne de evidențiat sunt și documentele care vin să demonstreze că Arhivele Statului au asigurat protecția documentelor de pe întregul teritoriu al țării, în pofida condițiilor deosebit de grele impuse de ocupația străină și desfășurarea operațiunilor militare.

---

[10] *Ibidem*, dosar 3/1892, f. 78.
[11] *Ibidem*, dosar 3/1906, f. 140.
[12] A.N.I.C., fond *Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice*, dosar 2010/1906, f. 14.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

care au ameninţat însăşi existenţa naţională. Argumente în acest sens pot fi aduse prin mărturiile care atestă preluarea şi punerea la adăpost a unor documente istorice provenite de la Arhiva Statului din Braşov, de la Secţia Istorică a Arhivelor din Bucureşti, sau din alte zone ale ţării.

Marea Unire din 1918 a deschis noi perspective şi Arhivelor Statului, care, deşi s-au confruntat, în continuare, cu aceleaşi vechi probleme, au reuşit, totuşi, să ridice instituţia pe noi trepte, în special de ordin organizatoric şi legislativ, în deplină concordanţă cu statutul recunoscut în plan internaţional şi consfinţit de Congresul de pace de la Paris. Este vorba, în primul rând, de înfiinţarea şi organizarea Arhivelor din Basarabia, Bucovina şi Transilvania, provinciile româneşti ce reveneau la trupul ţării-mamă după secole de înstrăinare şi supunere la un necruţător proces de deznaţionalizare.

A urmat crearea altor direcţii regionale şi judeţene cum au fost cele de la Timişoara, Braşov, Sibiu, Craiova etc., încununându-se, astfel, proiectul nerealizat, dar avansat de Grigore Manu încă din 1870. Rămâneau, însă, alte două obiective majore, care fuseseră supuse atenţiei factorilor decizionali încă din secolul al XIX-lea, o Şcoală de arhivistică şi o „Revistă a Arhivelor". Chiar dacă eforturile lui B. P. Haşdeu şi Dimitre Onciul nu au avut sorţi de izbândă, ele au constituit, totuşi, temeiuri pentru Constantin Moisil, noul director general al Arhivelor Statului, care în anul 1924 avea să obţină aprobările şi să inaugureze Şcoala de specialitate, „Revista Arhivelor" şi un Muzeu al Arhivelor. Un moment crucial în evoluţia instituţiei avea să-l constituie adoptarea Legii Arhivelor din 1925, care, pe de o parte, consfinţea toate acumulările teoriei şi practicii arhivistice româneşti, dar, în egală măsură, deschidea noi perspective instituţiei, întărită şi abilitată să administreze mai bine patrimoniul arhivistic al ţării şi să înfrunte greutăţile şi obstacolele ce s-au menţinut de-a lungul anilor. Ducând mai departe tradiţia arhivisticii româneşti şi continuând strădaniile înaintaşilor săi, Constantin Moisil a militat pentru asigurarea condiţiilor de păstrare, conservare şi folosire a documentelor de arhivă, dar şi de completare a

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

patrimoniului arhivistic, prin preluarea documentelor istorice de la instituțiile din țară, sau recuperarea arhivelor duse peste granită în timpul ocupațiilor străine și al Primului Război Mondial.

Eforturile s-au dovedit a nu fi zadarnice pentru că o parte a documentelor ce luaseră drumul Moscovei sau al Vienei reveniseră acasă, dovadă în acest sens adresa din 11 februarie 1936 prin care Arhivele Statului înaintau Ministerului Afacerilor Străine lista documentelor restituite de Arhivele Statului din Austria[13]. Nu același lucru reușise să obțină din partea Arhivelor Ungariei, fapt dovedit de Memoriul din 10 martie același an, pe care Constantin Moisil îl adresa Ministerului Afacerilor Străine, solicitând să fie reluate tratativele – pe care le inițiase cu mai bine de 10 ani în urmă – pentru recuperarea arhivelor Transilvaniei, aflate la Budapesta[14].

Două documente de mare valoare – în opinia noastră –, Memoriul din 22 februarie 1938, aparținând lui Constantin Moisil și cel redactat la 2 noiembrie 1938 de către noul director general, Aurelian Sacerdoțeanu, prezintă starea Arhivelor Statului la acea vreme. Ambele documente demonstrau că starea Arhivelor era jalnică pentru că nu puteau să-și îndeplinească datoria lor esențială: aceea „de a se păstra în bune condițiuni materialul arhivistic"[15]. Cantitatea de documente depuse la Arhivele Statului după întregirea României, atât la nivel central, cât și teritorial, a fost atât de mare încât spațiile de depozitare nu mai puteau face față, mai cu seamă că din 1935 au revenit acasă și arhivele evacuate în timpul Primului Război Mondial, la Moscova.

Nici nu se vindecaseră bine rănile primei conflagrații mondiale și nu fuseseră șterse urmările ei foarte grave că cel de al Doilea Război Mondial avea să pună Arhivele Statului în fața unor noi pericole și a unor situații cărora li s-a făcut față cu mari sacrificii. Numeroase arhive au fost evacuate, între ele, cele de la Cluj, fiind solicitate în mai mare măsură și supuse unor transporturi succesive

[13] *Infra*, documentul nr. 99.
[14] *Infra*, documentul nr. 100.
[15] *Infra*, documentul nr. 107.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

până au ajuns la Sibiu. Nici Arhivele de la Cernăuți și Chișinău nu au fost mai puțin amenințate, dar, ca și în cazul celorlalte, au putut supraviețui pentru că au beneficiat de serviciile unor specialiști cu înaltă pregătire, cum a fost Teodor Bălan și L. T. Boga, atașați cu întreaga lor ființă și dispuși să apere, până la sacrificiu, actele de identitate ale nației române.

După război au urmat alți ani grei pentru Arhivele Statului, confruntate cu noi probleme, pe lângă cele vechi, determinate de noul regim politic, dar și de imixtiunile marii puteri de la Răsărit, care încerca să-și impună „inegalabilele" învățături, chiar și în domeniul arhivistic.

Spre cinstea și onoarea lor, arhiviștii români au știut să-și apere nu numai documentele, ci, în egală măsură, tradiția arhivistică moștenită de la iluștrii lor înaintași. Și ceea ce merită a fi subliniat – în opinia noastră – este faptul că au rezistat tuturor influențelor și au reușit să contribuie la îmbogățirea practicii arhivistice chiar și după anul 1953, când directorul lor general, cu siguranță unul dintre cei mai mari specialiști pe care i-au avut Arhivele Statului de-a lungul existenței lor, Aurelian Sacerdoțeanu, a fost înlăturat nu numai de la conducere, dar și din instituție pentru simplul motiv că nu avea „origine sănătoasă", fiind fiu de preot și format ca intelectual, cercetător, arhivist, profesor la vechea Școală „burghezo-moșierească".

Tuturor înaintașilor noștri și iluștrilor arhiviști care au știut să apere patrimoniul documentar al țării, acum, la 175 de ani ai instituției Arhivelor Statului, închinăm acest volum de mărturii, unde se regăsesc și au fost conservate suferințele și sacrificiile lor, dar și trăirile, satisfacțiile și, mai cu seamă, împlinirea nobilei lor misiuni: aceea de transmitere a actelor de identitate ale neamului către generația de azi și generațiile viitoare.

Prof. univ. dr. Corneliu-Mihail Lungu

Octombrie 2006

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Notă asupra ediției

Documentele din prezentul volum, și care cronologic acoperă intervalul 1831-1992, înfățișează parcursul evolutiv al instituției Arhivelor de la momentul înființării oficiale a acesteia și până într-o etapă în care activitatea sa, manifestată plenar sub toate aspectele, devenise o certitudine.

Dorința editorilor de a pune în lumină ARHIVELE prin oamenii care le-au marcat și faptele lor, mai presus de vremi, a impus o mare exigență în selectarea materialului. Astfel, s-au avut în vedere, în primul rând, acele înscrisuri care prin conținutul lor surprind aspecte din dezvoltarea la scară națională, regională și chiar locală a instituției Arhivelor Statului. Un alt reper l-a constituit includerea mărturiilor cu privire la acumulările majore de la o epocă la alta în direcția strângerii Fondului de documente care formează azi baza tuturor cercetărilor istorice și progresele făcute pentru punerea acestuia la dispoziția celor interesați. Nu în ultimul rând, ne-a preocupat destinul unor arhive românești, astăzi dispărute sau aflate în țări vecine, și a căror soartă nu poate rămâne indiferentă istoricilor.

În final a rezultat un număr de 197 de documente păstrate în fondurile *Direcția Generală a Arhivelor Statului. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice* și fondul personal *Aurelian Sacerdoțeanu.* Majoritatea acestora sunt inedite, în puține cazuri – semnalate în aparatul critic – optându-se pentru reeditarea unor documente din rațiuni legate mai ales de păstrarea caracterului gradual și unitar în expunerea problematicii.

Elementele de datare au fost exprimate prin an, lună, zi și localitate, redate în formă completă atunci când se regăseau astfel în înscrisuri, parțială, după caz – cu menționarea prin prescurtare a elementului care lipsește: „f. l.; f. z." –, sau dedusă, situație semnalată prin parantezele unghiulare și însoțită în notă, în anumite cazuri, de detaliul care a făcut posibilă încadrarea cronologică.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

În cazul unor corespondențe transmise de către Direcția Generală a Arhivelor Statului regionalelor sale, am optat pentru precizarea în rezumat și a sediului acestora, pe lângă conținutul documentului, evidențiind prin această formulă concisă destinul zbuciumat al Arhivelor în vremuri de război.

La redarea textelor documentelor datând din secolul al XIX-lea, în special, întrucât ortografia epocii risca să îngreuieze foarte mult parcurgerea acestora, am optat pentru actualizarea parțială a acesteia. Astfel, s-a renunțat la dublarea consoanei „l" în cadrul cuvintelor, specifică epocii, ca de altfel și la vocala „u" prezentă în finalul unor verbe precum „făcutu, trebueu, încheiatu" etc. De asemenea, separarea cuvintelor s-a făcut potrivit regulilor gramaticale actuale din aceleași considerente. Pentru a menține totuși patina vremii și sub acest aspect al ortografierii am menținut sistemul marcării separării cuvintelor prin apostrof și nu prin cratimă, lucru valabil până în faza în care s-a produs schimbarea așa cum reiese ea din documente.

În situațiile în care textul conținea prescurtări atunci când acestea ni s-au părut mai puțin familiare – ca în cazul formulei „C.<institul> Departament" – acestea au fost întregite, lucru marcat prin paranteze unghiulare. Un principiu respectat în întregul volum a fost acela al întregirii numelui personalităților care emiteau înscrisul, în condițiile în care ele se semnau doar cu inițialele. Nu s-a recurs la întregirea cuvintelor în cazul prescurtărilor uzuale precum „d-le; onor., Arh. Stat., Minist." etc.

Semnificative pentru modul în care au fost gestionate situațiile surprinse în documente am apreciat că sunt rezoluțiile, ele reflectând uneori în aceeași proporție cu conținutul documentului gândirea celui care a luat o măsură sau alta și înfățișând astfel OAMENII, în spiritul celor deja menționate. Din aceste considerente, ele au fost incluse în întregul volum. Sublinierile din texte aparțin autorilor și au fost marcate cu literă cursivă.

În măsura posibilităților, documentele au fost urmărite în desfășurarea acțiunilor sau faptelor semnalate potrivit schemei „situație dată – rezolvare". Acolo unde acest lucru nu a fost posibil notele infrapaginale au inclus datele de natură să ajute la înțelegerea contextului sau problematicii din document. Aparatul critic conține și principalele referințe bibliografice, redate în formă dezvoltată în ***Bibliografia*** de la sfârșitul volumului.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

În puține situații, având în vedere ansamblul, s-a optat pentru renunțarea la anexa însoțitoare a unui document, lucru de care cititorul este avertizat în notă. Rațiunile care au stat la baza acestei decizii țin fie de faptul că anexa în cauză era deja redată într-un document anterior, la care se face trimitere (cazul *Conspectului...* întocmit de Ştefan Meteş), fie documentația avea o semnificație periferică prin comparație cu conținutul propriu-zis al înscrisului.

Textele sunt urmate de cota documentelor cu mențiunea că atunci când s-au identificat atât conceptul, cât şi forma finală, ele găsindu-se în prezent în fonduri diferite, au fost făcute ambele trimiteri.

Pentru identificarea înscrisurilor referitoare la o anumită problematică s-a alcătuit ***Indicele general***, care trimite la numărul documentului şi în care sunt cuprinse numele persoanelor şi localităților sau țărilor întâlnite în documente, precum şi instituțiile sau problemele cele mai semnificative.

Editorii

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Lista documentelor

1. 1831 iulie 1. Extras din *Regulamentul Organic al Valahiei* atestând înființarea Arhivelor Statului în cadrul Ministerului din Lăuntru (p. 1).

2. 1832 ianuarie 1. Extras din *Regulamentul Organic al Moldovei*, art. 366 (p. 2).

3. 1833 decembrie 4, Bucureşti. Raportul Arhivei Țării Românești către Vornicia din Lăuntru cu privire la regulile după care se păstrează delele primite de la dregătorii (p. 3).

4. 1838 august 30, Bucureşti. Jurnalul Sfatului Administrativ cu regulile ce urmează să fie respectate la predarea delilor şi altor hârtii la Arhivele Statului (p. 4).

5. 1848 septembrie 29, Bucureşti. Raportul înaintat de Arhivele Statului Departamentului Dreptății pentru a interveni la Tribunalul Ilfov să trimită opisele luate pentru prescriere, în vederea aşezării delelor în bună orânduială (p. 5).

6. 1855 mai 24, Bucureşti. Departamentul Ostăşesc înaintează Arhivelor Statului două opise cu documente din anii 1847-1849 care urmează să fie depuse şi păstrate la Arhive, potrivit regulilor (p. 6).

7. 1862 aprilie 4, Bucureşti. Jurnalul Consiliului de Miniştri pentru trecerea Arhivelor Statului la Ministerul Cultelor şi Instrucțiunii (p. 6).

8. 1863 noiembrie 5, Bucureşti. Memoriul lui Grigore Bengescu II către ministrul Cultelor cu privire la trebuințele Serviciului Arhivelor şi îmbunătățirile neapărate ce urmează a i se aduce prin bugetul pe anul 1864 (p. 7).

9. 1864 septembrie 25, Bucureşti. Decizia lui Cezar Bolliac prin care se reglementează modul de depunere, la Direcția Generală, a arhivelor predate de diferite aşezăminte publice şi departamente ministeriale (p. 15).

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

10. 1867 mai 23, Bucureşti. Decizia lui Gr. N. Manu de unificare a Arhivei Statului Țării Românești (1831-1862), Comisiunii Documentale (1842-1862) şi Comisiunii pentru regularea documentelor şi averilor mănăstirilor închinate (1863-1864) şi formarea Arhivei Serviciului Direcției Generale a Arhivelor Statului (p. 17).

11. 1868 noiembrie 18, Bucureşti. Memoriul lui Gr. N. Manu pentru reorganizarea secțiilor Arhivelor Statului (p. 19).

12. 1870 octombrie 9/21, Bucureşti. Expunerea de motive făcută de Gr. N. Manu, directorul Arhivelor Statului, la înaintarea proiectului de lege pentru înființarea Arhivelor județene (p. 22).

13. 1876 noiembrie 17/29, Bucureşti. Scrisoarea lui B. P. Haşdeu, directorul Arhivelor Statului, către redacțiile unor ziare cu anunțul deschiderii, începând cu data de 1 ianuarie 1877, a sălii de studiu de la Arhivele Statului, unde vor putea cerceta toți cei interesați de domeniul istoriei (p. 28).

14. 1877 aprilie 9, Bucureşti. Memoriul lui B.P. Haşdeu către Ministerul Cultelor pentru acordarea sumelor necesare apariției publicației Arhivelor Statului (p. 29).

15. 1880 mai 31, Bucureşti. Memoriu înaintat de B.P. Haşdeu ministrului Cultelor şi Instrucțiunii Publice prin care prezintă situația Arhivelor Statului din Iaşi după incendiul ce a avut loc la Palatul Administrativ şi formulează propuneri de remediere a stricăciunilor (p. 31).

16. 1888 august 31, Bucureşti. Memoriul lui B. P. Haşdeu către Ministerul Cultelor şi Instrucțiunii Publice pentru a se construi un local potrivit şi sigur Arhivelor Statului (p. 32).

17. 1889 octombrie 30, Bucureşti. Adresa prin care Ministerul Cultelor şi Instrucțiunii Publice trimite Arhivelor Statului 62 acte vechi găsite la biserica Curtea Veche pentru a le studia şi păstra, dacă sunt de importanță istorică (p. 33).

18. 1892 iulie 25, Bucureşti. Memoriul lui B.P. Haşdeu către Ministerul Cultelor pentru a aproba deplasarea lui C. D. Mumuianu

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

pentru studii arhivistice la Veneția, în lipsa unei școli de paleografie și arhivistică în țară (p. 34).

19. 1901 iunie 2, Bucureşti. Adresa de răspuns a lui Dimitre Onciul, directorul general al Arhivelor Statului, către Înalta Curte de Conturi privitoare la depunerea de acte la Arhivele Statului (p. 35).

20. 1901 octombrie 23, Bucureşti. Intervenția lui Dimitre Onciul la Ministerul Justiției pentru a se depune la Arhivele Statului condicile de interes public, care nu mai sunt necesare acestuia (p. 36).

21. 1901 noiembrie 28, Bucureşti. Raportul lui Dimitre Onciul către ministrul Instrucțiunii, privind dosarele trimise Academiei Române necesare întocmirii lucrării relative la Revoluția de la 1848 și care au fost încorporate în colecția de manuscrise a acesteia (p. 37).

22. 1902 ianuarie 18, Bucureşti. Înștiințarea făcută de Academia Română ministrului Instrucțiunii despre încorporarea documentelor provenite din Arhivele Statului Bucureşti și Iași în colecția ei de documente (p. 39).

23. 1902 februarie 14, Bucureşti. Jurnalul Consiliului de Miniştri privind ridicarea definitivă din Arhivele Statului din Bucureşti și Iași a documentelor privind Revoluția de la 1848 și predarea lor la Academia Română (p. 40).

24. 1902 februarie 22, Bucureşti. Decretul regelui Carol I privind predarea definitivă a documentelor relative la evenimentele de la 1848 de la Arhivele Statului Bucureşti și Iași la Academia Română (p. 40).

25. 1902 martie 8, Bucureşti. Adresa prin care Academia Română comunică ministrului Instrucțiunii că documentele primite de la Arhivele Statului din Bucureşti și Iași au fost contopite în colecția sa de manuscrise și documente și că vor fi puse la dispoziția cercetătorilor (p. 41).

26. 1903 februarie 12, Bucureşti. Adresa prin care Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice înaintează Arhivelor Statului 34 de documente găsite printre manuscrisele defunctului V. A. Urechia și care au fost predate Academiei Române de văduva acestuia (p. 43).

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

27. 1904 ianuarie 31, Bucureşti. Memoriul lui Dimitre Onciul către Ministerul Justiției prin care solicită ca actele particulare rămase la grefele Tribunalelor şi Curților de Apel din țară să se depună la Arhivele Statului (p. 44).

28. 1904 decembrie 7, Bucureşti. Memoriul lui Dimitre Onciul către guvernatorul Băncii Naționale pentru a se restitui Arhivelor Naționale mai multe pachete cu acte şi dosare din biblioteca răposatului Gr. N. Mano (p. 45).

29. 1906 februarie 17, Bucureşti. Memoriul lui Dimitre Onciul către Ministerul de Interne în care solicită să se intervină la Prefecturile din țară pentru a opri vânzarea dosarelor lor, înainte ca Arhivele Statului să le aleagă pe cele de interes istoric (p. 46).

30. 1906 februarie 25, Bucureşti. Raportul lui Dimitre Onciul către ministrul Cultelor şi Instrucțiunii Publice pentru recuperarea şi depunerea spre păstrare la Arhivele Statului a unei condici din vremea domnitorului Grigore Ghica (p. 47).

31. 1906 martie 23, Bucureşti. Memoriul lui Dimitre Onciul către Ministerul de Interne prin care cere să se intervină la Prefecturile județelor Prahova, Vlaşca şi Teleorman să răscumpere dosarele ce au fost înstrăinate (p. 48).

32. 1906 martie 29, Bucureşti. Raportul lui Dimitre Onciul către Ministerul Cultelor şi Instrucțiunii Publice cu privire la localul Arhivelor (p. 49).

33. 1906 aprilie 29, Bucureşti. Memoriul lui Dimitre Onciul către Ministerul de Interne prin care cere oprirea vânzării la particulari a dosarelor autorităților administrative (p. 51).

34. 1906 iunie 23, Bucureşti. Raportul lui Dimitre Onciul către ministrul Cultelor şi Instrucțiunii Publice prin care solicită să se ia măsuri ca autoritățile administrative să nu mai vândă dosare, multe de interes istoric (p. 52).

35. 1914 septembrie 29, Bucureşti. Discursul rostit de Dimitre Onciul în fața personalului Direcției Generale a Arhivelor Statului la moartea regelui Carol I (p. 53).

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

36. 1916 august 24, Bucureşti. Adresa prin care Dimitre Onciul înaintează 13 lăzi cu documente istorice la Casa de Depuneri şi Consemnaţiuni spre a fi păstrate în depozitele de siguranţă pe timpul războiului (p. 54).

37. 1916 septembrie 28, Bucureşti. Al. Tzigara-Samurcaş, delegatul Ministerului de Război, înaintează lui Dimitre Onciul documentele luate în mod provizoriu de la Arhiva Sfatului din Braşov şi aduse spre păstrare la Arhivele Statului (p. 54).

38. 1916 septembrie 30, Bucureşti. Delegaţia dată de Dimitre Onciul lui Gh. Nedioglu spre a lua în primire cele 13 lăzi cu documente istorice ale Direcţiei Generale a Arhivelor Statului evacuate la Iaşi (p. 55).

39. 1918 august 29, Bucureşti. Raportul lui Dimitre Onciul către ministrul Culturii şi Instrucţiunii Publice privind situaţia Arhivelor din Basarabia; propuneri privind organizarea Arhivelor Basarabiei, reînfiinţarea şi componenţa Comisiei privind Arhivele din Basarabia (p. 56).

40. 1919 ianuarie 3, Bucureşti. Raportul lui Dimitre Onciul către ministrul Culturii şi Instrucţiunii, privind Arhivele Basarabiei (p. 60).

41. 1919 ianuarie 31, Bucureşti. Ministerul Instrucţiunii şi Cultelor comunică directorului general al Arhivelor Statului că au fost aprobate propunerile pentru instituirea Comisiei Arhivelor din Basarabia (p. 61).

42. 1919 mai 19, Bucureşti. Memoriul lui I. Bogdan, preşedintele Comisiei Istorice a României, către ministrul Instrucţiunii, în care prezintă activitatea acesteia de la înfiinţarea ei, în martie 1910, şi solicită un nou mandat de funcţionare, pe 7 ani (p. 62).

43. 1919 mai 27, Iaşi. Raportul înaintat de Sever Zotta, şeful Arhivei Statului din Iaşi, directorului general al Arhivelor Statului, Dimitre Onciul, privind principalele arhive create pe teritoriul Bucovinei (p. 64).

44. 1919 iulie 22, Bucureşti. Intervenţia directorului general al Arhivelor Statului, Dimitre Onciul, adresată ministrului delegat al Bucovinei privind constatarea lipsei unor documente din Arhivele din Cernăuţi, trimise la Viena şi Salzburg în timpul Primului Război Mondial (p. 75).

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

45. 1920 iulie 14, Cluj-Napoca. Secretariatul General Cluj al Ministerului Instrucțiunii și Cultelor solicită directorului general al D.G.A.S. numirea directorului și personalului Arhivelor Statului din Cluj, înființate la 14 martie 1920 prin hotărârea Consiliului Dirigent (p. 77).

46. 1920 iulie 26, Bucureşti. Dimitre Onciul solicită Ministerului Instrucțiunii numirea directorului Zenovie Pâclișanu și aprobarea schemei de personal a Arhivelor Statului din Cluj (p. 79).

47. 1921 mai 10, Bucureşti. Dimitre Onciul solicită ministrului de Interne să intervină pentru a împiedica distrugerea documentelor aflate în arhivele locale din Transilvania (p. 80).

48. 1921 octombrie 6, Chişinău. Paul Gore, președintele Comisiei Arhivelor Statului din Chișinău, comunică directorului general al Arhivelor Statului dorința sa de a demisiona din această funcție (p. 81).

49. 1921 decembrie 7, Cluj-Napoca. Alexandru Lapedatu comunică lui Dimitre Onciul că poate să intervină pentru instituirea Comisiei Arhivelor din Cluj (p. 82).

50. 1921 decembrie 10, Bucureşti. Raportul înaintat de Dimitre Onciul ministrului Instrucțiunii Publice, prin care recomandă instituirea Comisiei Arhivelor Statului la Cluj și componența acesteia (p. 82).

51. 1921 decembrie 17, Bucureşti. Ministrul Instrucțiunii comunică directorului general al Arhivelor Statului că s-a aprobat numirea Comisiei Arhivelor din Cluj (p. 83).

52. 1921, decembrie 31, Bucureşti. Adresa lui Dimitre Onciul către ministrul Instrucțiunii prin care înaintează cele șapte liste cu documentele, condicile, dosarele și planurile evacuate la Moscova în iulie 1917 (p. 84).

53. 1922 ianuarie 18, Cluj-Napoca. Procesul-verbal al primei ședințe a Comisiei pentru organizarea Arhivelor Statului din Transilvania (p. 85).

54. 1922, ianuarie 31, Bucureşti. Răspunsul lui Dimitre Onciul către Ministerul Instrucțiunii privind valoarea documentelor evacuate la Moscova (p. 86).

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

55. 1922 aprilie 29, Bucureşti. Raportul lui Dimitre Onciul adresat ministrului Instrucţiunii Publice pentru instituirea Comisiei Arhivei Statului din Bucovina (p. 87).

56. 1922 mai 7, Bucureşti. Adresa ministrului Afacerilor Străine către ministrul Instrucţiunii prin care se solicită un tabel detaliat cu obiectele evacuate în Rusia şi cu valoarea acestora (p. 88).

57. 1922 mai 11, Bucureşti. Dispoziţia Preşedinţiei Consiliului de Miniştri relativă la depunerea la Arhivele Statului a dosarelor inventariate mai vechi de 35 de ani (p. 89).

58. 1922 iulie 25, Bucureşti. Raportul lui Dimitre Onciul adresat ministrului Instrucţiunii privind arhivele Maramureşului (p. 89).

59. 1922 octombrie 11, Cluj-Napoca. Procesul-verbal al Comisiei pentru organizarea Arhivelor Statului din Transilvania (p. 90).

60. 1922, f.l., f.z., Bucureşti. Situaţia înaintată de ministrul Instrucţiunii Comisarului General al Comisiei pentru executarea tratatelor, în legătură cu documentele evacuate la Moscova şi valoarea acestora (p. 92).

61. 1923 ianuarie 17, Bucureşti. Intervenţia lui Dimitre Onciul, în calitate de preşedinte al Academiei Române, la ministrul Instrucţiunii pentru a se lua măsuri împotriva exportului de documente din ţară (p. 93).

62. 1923 martie 31, Bucureşti. Telegrama ministrului Instrucţiunii C. Angelescu către inspectorul general şcolar din Chişinău, T. Alexeanu, prin care îi recomandă să ridice documentele aflate în posesia fostului mareşal al nobilimii basarabene D. Dobrowolschi şi să le depună la Arhivele Statului din Chişinău (p. 94).

63. 1923 mai 9, Iaşi. Sever Zotta, şeful Arhivei din Iaşi, comunică directorului general al Arhivelor Statului, Alexandru Lapedatu, rezultatul demersurilor efectuate pentru preluarea Arhivei nobilimii din Basarabia (p. 95).

64. 1924 august 23, Bucureşti. Constantin Moisil îl informează pe I. Nistor, ministru de stat pentru Bucovina, despre numirea Comisiei Arhivelor Statului din Bucovina (p. 97).

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

65. 1924 septembrie 22, Cernăuți. Procesul-verbal al primei ședințe a Comisiei Arhivelor Statului din Bucovina (p. 98).

66. 1924 octombrie 25, Bucureşti. Constantin Moisil adresează ministrului de Interne solicitarea ca în elaborarea Legii de unificare administrativă să aibă în vedere și problema arhivelor instituțiilor locale (p. 100).

67. 1925 noiembrie 5, Bucureşti. Propunerile înaintate de Constantin Moisil ministrului Instrucțiunii privind componența Consiliului de perfecționare al Arhivelor Statului (p. 101).

68. 1926 octombrie 8, Bucureşti. Intervenția lui Constantin Moisil la ministrul Muncii pentru acordarea unei subvenții necesare continuării activității culturale desfășurate de Arhivele Statului (p. 102).

69. 1926 octombrie 23-29, Bucureşti. Demersul de înscriere a Consiliului de perfecționare al Arhivelor Statului în registrul persoanelor morale și juridice (p. 103).

70. 1928 aprilie 21, Bucureşti. Intervenția lui Constantin Moisil la ministrul Instrucțiunii pentru a susține financiar deplasarea lui P. P. Panaitescu în Polonia, în vederea achiziționării de copii ale documentelor privitoare la istoria României (p. 104).

71. 1928, aprilie, f.z, f.l. Memoriul alcătuit de P. P. Panaitescu, la solicitarea lui Constantin Moisil, cu privire la necesitatea unei misiuni pentru cercetări în arhivele polone (p. 106).

72. 1929 iulie 12, Bucureşti. Adresa prin care Ministerul Afacerilor Străine înaintează ministrului Instrucțiunii referatele domnilor Auner și Sassu privitoare la documentele din Arhivele vieneze care interesează istoria României (p. 108).

73. 1929 noiembrie 29, Cernăuți. Referatul prof. univ. Ion N. Nistor din Cernăuți către ministrul Instrucțiunii Publice privind participarea sa la demersurile de recuperare a materialului arhivistic de interes pentru români, păstrat la Viena (p. 113).

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

74. 1930 ianuarie 21, Sfântu-Gheorghe. Prefectul județului Trei Scaune îi scrie lui Constantin Moisil despre intenția de a preda arhiva din anii 1850-1875, pe care o posedă Prefectura. Muzeului Secuiesc (p. 114).

75. 1930 februarie 12, Bucureşti. Constantin Moisil scrie prefectului județului Trei Scaune să depună arhiva Prefecturii din anii 1850-1875 (epoca lui Bach) la Direcția Arhivelor Statului din Cluj şi nu Muzeului Secuiesc din localitate, documentele fiind proprietatea statului (p. 115).

76. 1930 martie 21, Bucureşti. Referatul cu ultimele cercetări efectuate în Arhivele vieneze de către domnul Auner, înaintat de Ministerul Afacerilor Străine ministrului Instrucțiunii Publice şi al Cultelor (p. 116).

77. 1930 martie 30, Bucureşti. Adresa lui Constantin Moisil către prefectul județului Hunedoara pentru ca arhiva fostului comitat Zărand să fie depusă la Arhivele Statului (p. 118).

78. 1930 aprilie 2, Deva. Referatul lui Iosif Mallasz, directorul Muzeului județean Hunedoara, către Constantin Moisil, cu privire la arhiva fostului comitat Zărand găsită cu prilejul „aranjării" arhivei județene (p. 119).

79. 1930 noiembrie 13, Bucureşti. Memoriul înaintat de Constantin Moisil ministrului Instrucțiunii pentru înființarea unei Direcții regionale a Arhivelor Statului pentru Oltenia(p. 121).

80. 1932 martie 21, Timişoara. Primăria municipiului Timişoara solicită directorului general al Arhivelor Statului, Constantin Moisil, să facă demersurile necesare pentru înființarea unei secții a Arhivelor Statului la Timişoara (p. 123).

81. 1932 aprilie 19, Bucureşti. Cererea înaintată de directorul general al Arhivelor Statului, Constantin Moisil, ministrului Instrucțiunii şi Cultelor, pentru aprobarea înființării subdirecției regionale a Arhivelor Statului pentru Banat cu reşedința în Timişoara (p. 124).

82. 1932 aprilie, Bucureşti. Raportul lui Constantin Moisil către ministrul Instrucțiunii şi Cultelor pentru înființarea unei subdirecții a Arhivelor Statului pentru județele bănățene, Timiş, Caraş şi Severin (p. 125).

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

83. 1932 mai 30, Bucureşti. Decizia ministrului Instrucţiunii, Cultelor şi Artelor, N. Iorga, de înfiinţare, cu începere din 1 iunie, a Direcţiei regionale pentru Banat a Arhivelor Statului (p. 127).

84. 1932 iunie 3, Bucureşti. Constantin Moisil comunică Primăriei municipiului Timişoara faptul că Ministerul Instrucţiunii şi Cultelor a aprobat înfiinţarea unei subdirecţii pentru Banat a Arhivelor Statului (p. 128).

85. 1933 aprilie 4, Viena. Raportul dr. H. Auner către ministrul plenipotenţiar al României la Viena, ca răspuns la adresa DGAS relativă la activitatea sa de cercetare în Arhivele vieneze şi de trimitere în ţară a documentelor de interes istoric pentru români (p. 129).

86. 1933 mai 4, Bucureşti. Constantin Moisil confirmă ministrului Afacerilor Străine primirea pachetului cu 68 de documente din Arhivele austriece exprimându-şi totodată nemulţumirea faţă de sistemul de lucru al dr. Auner, în ceea ce priveşte depistarea şi trimiterea în ţară a documentelor de interes pentru români (p. 130).

87. 1933 iulie 15, Bucureşti. Memoriul lui Constantin Moisil către Ministreul Instrucţiunii. Cultelor şi Artelor pentru o reparaţie capitală a localului Arhivelor Naţionale (p. 132).

88. 1933 decembrie 4, Bucureşti. Memoriul lui Constantin Moisil către Ministerul Instrucţiunii Cultelor şi Artelor prin care cere subvenţii pentru tipărituri (p. 133).

89. 1933 decembrie 14, Bucureşti. Scrisoarea de mulţumire a Epitropiei Aşezămintelor Brâncoveneşti către Direcţia Generală a Arhivelor Statului pentru colaborarea la realizarea Expoziţiei Brâncoveneşti (p. 135).

90. 1934 martie 21, Cluj-Napoca. Referatul lui Ştefan Meteş către Constantin Moisil privind împrejurările în care s-a înstrăinat arhiva judeţului Bihor (p. 135).

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

91. 1934 aprilie 16, Sighet. Prefectul județului Maramureș îi scrie ministrului Instrucțiunii Publice și Cultelor să acorde lui Constantin Moisil tot concursul pentru înființarea la Sighet a unei subdirecții regionale a Arhivelor Statului (p. 136).

92. 1934 aprilie 19, Năsăud. Memoriul membrilor fondatori ai „Muzeului Năsăudean", Iuliu Moisil și Iulian Marțian, către Constantin Moisil cu privire la urmările, în plan local, ale dreptului pe care-l au ministerele de a decide vânzarea arhivelor instituțiilor subordonate (p. 137).

93. 1934 mai 19, Oradea. Răspunsul prefectului județului Bihor la sesizarea lui Constantin Moisil privind documentele din arhiva Prefecturii predate delegaților unguri în 1928 (p. 140).

94. 1934 iunie 12, București. Memoriul prin care Constantin Moisil solicită Ministerului Afacerilor Străine să se intervină diplomatic pentru restituirea arhivelor evacuate la Moscova (p. 141).

95. 1934 octombrie 31, București. Precizările trimise de Constantin Moisil Muzeului Năsăudean cu privire la condițiile în care se va efectua predarea arhivei vechi a ținutului Năsăudului, de la Prefectura Bistrița la această instituție (p. 142).

96. 1935 decembrie 11, Craiova. Memoriul lui Gh. Dinculescu, directorul Regionalei Craiova a Arhivelor Statului, către Constantin Moisil, cu propunerile sale de modificare a Legii de organizare a Arhivelor Statului (p. 143).

97. <1935>. Conspectul lui Constantin Moisil cu privire la etapele evacuării arhivei românești la Moscova în timpul războiului (p. 146).

98. 1936 ianuarie 31, Iași. Raportul lui Alexandru Băleanu, directorul Regionalei Iași a Arhivelor Statului, către Constantin Moisil privind arhivele județene, orășenești și particulare aflate în regiune (p. 148).

99. 1936 februarie 11, București. Adresa prin care Arhivele Statului înaintează Ministerului Afacerilor Străine lista cu documentele restituite de Arhivele Statului austriac (p. 152).

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

100. 1936 martie 10, Bucureşti. Memoriul lui Constantin Moisil către ministrul Afacerilor Externe în care anunţă terminarea inventarierii arhivelor restituite de la Moscova şi solicită să se reia tratativelele pentru recuperarea arhivelor Transilvaniei aflate la Budapesta şi la Viena (p. 155).

101. 1936 mai 13, Bucureşti. Instrucţiunile trimise de Constantin Moisil către directorii Arhivelor din ţară în vederea publicării catalogului cu fondurile de documente aflate în depozitele Arhivelor Statului (p. 156).

102. 1936 iulie 1, Bucureşti. Circulara trimisă de Constantin Moisil Arhivelor Statului din Iaşi, Cluj, Chişinău, Cernăuţi şi Craiova cu privire la trierea cu atenţie a materialului arhivistic de valoare pentru posteritate ce se găseşte printre înscrisurile considerate maculatură de autorităţi (p. 158).

103. 1936 septembrie 24, Bucureşti. Circulara Arhivelor Statului către ministere în care solicită date cu privire la arhivele lor, respectiv, distrugerile, evacuările, restituirile de documente din timpul războiului şi după întregirea României (p. 159).

104. 1936 octombrie 2, Bucureşti. Adresa de răspuns a Ministerului Afacerilor Străine către Arhivele Statului cu privire la situaţia arhivei sale în timpul războiului (p. 160).

105. 1936 octombrie 22, Bucureşti. Adresa de răspuns a Marelui Stat Major, Serviciul Istoric, către Arhivele Statului cu privire la situaţia arhivei sale în timpul Primului Război Mondial (în anexă trei tabele: unul cu arhiva capturată de inamic; două cu arhivele aflate la Serviciul Istoric) (p. 161).

106. 1936 octombrie, f.z., Bucureşti. Adresa de răspuns a Ministerului Instrucţiunii, al Cultelor şi Artelor către Arhivele Statului cu privire la situaţia arhivei sale în timpul războiului din 1916-1918 (p. 125).

107. 1938 februarie 22, Bucureşti. Memoriul lui Constantin Moisil către Ministerul Educaţiei Naţionale pentru a dispune cedarea unui imobil expropriat, aflat în vecinătatea Arhivelor, acesteia spre a fi utilizat la descongestionarea localului Arhivelor Statului (p. 175).

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

108. 1938 martie 17, Bucureşti. Memoriul lui Constantin Moisil către ministrul Educației Naționale cu privire la necesitatea construirii unui adăpost subteran sigur în curtea localului Arhivelor, în care să se poată depune, în caz de pericol, documentele cele mai importante (p. 176).

109. 1938 iulie 13, Bucureşti. Memoriul lui Constantin Moisil către președintele Tribunalului Ilfov pentru înregistrarea „Revistei Arhivelor" în Registrul Publicațiilor Periodice (p. 177).

110. 1938 iulie 18, Bucureşti. Memoriul lui Constantin Moisil către ministrul Educației Naționale pentru a interveni la regele Carol al II-lea ca să „ia sub protecția sa instituția Arhivelor Statului" (în anexă: Raportul asupra stării actuale a Arhivelor Statului) (p. 178).

111. 1938 august 4, Sanț. Scrisoarea de răspuns a lui Onisim Filipoiu către Iuliu Moisil, cu darea de seamă privind arhiva din Năsăud (p. 186).

112. 1938 noiembrie 2, Bucureşti. Memoriul lui Aurelian Sacerdoțeanu către ministrul Educației Naționale, Armand Călinescu, în care prezintă situația Arhivelor, așa cum le-a luat în primire (p. 189).

113. 1938 decembrie 12, Năsăud. Situația privind Arhivele Statului, Subdirecția Năsăud, trimisă de Iuliu Moisil lui Constantin Moisil (p. 191).

114. 1938 decembrie 29, Braşov. Primarul Brașovului îl informează pe Constantin Moisil că intră în vigoare decizia cu privire la acordarea localului și personalului necesar Direcției Regionale a Arhivelor Statului, ce urmează să se înființeze la Brașov (p. 194).

115. 1939 decembrie 14, Bucureşti. Memoriul lui Aurelian Sacerdoțeanu, directorul general al Arhivelor Statului, către Ministerul Educației Naționale în care cere lămuriri cu privire la Jurnalul Consiliului de Miniștri care acordă dreptul rezidenților regali de a numi și disciplina personalul Arhivelor Statului din cuprinsul ținutului (p. 195).

116. 1939 ianuarie 31, Bucureşti. Adresa prin care Ministerul Educației Naționale comunică numirea lui Aurelian Sacerdoțeanu ca director general al Arhivelor Statului (196).

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

117. 1939 aprilie 15, Bucureşti. Aurelian Sacerdoţeanu comunică directorului Arhivelor din Braşov decizia prin care Arhiva istorică a municipiului a devenit Direcţie regională a Arhivelor Statului cu jurisdicţie asupra judeţului Braşov şi Trei Scaune (p. 197).

118. 1939 iulie 15, Bucureşti. Răspunsul lui Aurelian Sacerdoţeanu către directorul Institutului de Istorie Naţională din Cluj-Napoca referitor la modul de selecţionare a arhivei (p. 198).

119. 1939 iulie 25, Braşov. Raportul confidenţial al lui Constantin Sassu, directorul Regionalei Braşov a Arhivelor Statului, către Aurelian Sacerdoţeanu privind înstrăinarea a 16 dulapuri cu documente mai vechi de anul 1850 de la Prefectura judeţului Trei Scaune la Muzeul Secuiesc şi constatarea aceleiaşi practici şi la Primăria oraşului Târgu Secuiesc (p. 199).

120. 1939 septembrie 9, Bucureşti. Referatul lui Aurelian Sacerdoţeanu, către ministrul Educaţiei Naţionale privind întemeierea unei Regionale a Arhivelor Statului la Târgovişte (p. 201).

121. 1939 octombrie 6, Bucureşti. Memoriul lui Aurelian Sacerdoţeanu către Rezidenţa Regală a Ţinutului Bucegi, pentru cercetarea împrejurărilor care au condus la înstrăinarea actelor mai vechi de anul 1850 ale Prefecturii Trei Scaune şi Primăriei oraşului Târgu Secuiesc la Muzeul Secuiesc şi solicitarea de a se restitui aceste arhive instituţiilor în drept să le administreze (p. 202).

122. 1939 octombrie 11, f.l. Scrisoarea unui „preot de sat, care-şi iubeşte arhiva bisericii sale şi nu o va vinde la kilogram", adresată lui N. Iorga şi remisă de acesta lui A. Sacerdoţeanu (p. 203).

123. 1939 noiembrie 12, Bucureşti. Discursul lui Aurelian Sacerdoţeanu la ceremonia organizată la Arhivele Statului cu prilejul pensionării fostului director, Constantin Moisil (p. 205).

124. 1939 noiembrie 12, Bucureşti. Discursul lui Constantin Moisil în cadrul ceremoniei de omagiere a sa la Arhivele Statului (p. 208).

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

125. 1940 ianuarie 15, Cernăuți. Adresa prin care Teodor Bălan îl înștiințează pe Aurelian Sacerdoțeanu că se află în mijlocul pregătirilor de evacuare (p. 213).

126. 1940 iulie 8, Bucureşti. Situația trimisă de Aurelian Sacerdoțeanu Marelui Stat Major cu privire la arhiva istorică ce n-a putut fi evacuată din Basarabia și Bucovina de Nord (p. 214).

127. 1940 august 10, Bucureşti. Memoriul lui Aurelian Sacerdoțeanu către Ministerul Educației Naționale cu privire la necesitatea de local, personal și material ale Arhivelor Statului (p. 215).

128. 1940 august 31, Bucureşti. Memoriul lui Aurelian Sacerdoțeanu către Ministerul Educației Naționale solicitând să se dispună măsurile pentru evacuarea arhivelor transilvănene (p. 218).

129. 1940 septembrie 18, Sibiu. Ștefan Meteș îl informează pe Aurelian Sacerdoțeanu despre modul cum s-a efectuat evacuarea Arhivelor Statului din Cluj (p. 219).

130. 1940 septembrie 20, Bucureşti. Memoriul lui Aurelian Sacerdoțeanu către Ministerul Educației Naționale și al Cultelor prin care solicită să se dispună măsurile necesare privitoare la un sediu și un local corespunzător tezaurului arhivistic al Arhivelor Statului din Cluj, evacuat la Turda și Alba-Iulia (p. 220).

131. 1940 octombrie 2, Bucureşti. Înștiințarea Ministerului Afacerilor Străine către directorul Arhivelor Statului cu privire la înființarea unei comisii pentru examinarea problemelor în legătură cu arhivele județene și familiale din teritoriile cedate și solicitarea de desemnare a unui delegat care să participe la lucrări (p. 221).

132. 1940 octombrie 3, Bucureşti. Aurelian Sacerdoțeanu comunică Ministerului Afacerilor Străine că îl deleagă pe Ștefan Meteș în subcomisia de pe lângă Delegația română care negociază la Budapesta (p. 222).

133. 1940 octombrie 10, Bucureşti. Adresă prin care Ministerul Educației Naționale aprobă stabilirea sediului Arhivelor Transilvaniei, evacuate din Cluj-Napoca, în orașul Sibiu (p. 223).

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

134. <1940>. Aurelian Sacerdoțeanu comunică ministrului Educației Naționale măsurile ce trebuie luate pentru evacuarea Arhivelor Statului din Cluj la Alba-Iulia (p. 223).

135. 1941 ianuarie 11, Bucureşti. Memoriul lui Aurelian Sacerdoțeanu către Ministerul Educației Naționale pentru acordarea unei subvenții care să facă posibilă editarea publicațiilor Arhivelor Statului (p. 224).

136. 1941 ianuarie 20, Bucureşti. Memoriul lui Aurelian Sacerdoțeanu către Ministerul Educației Naționale cu solicitarea de instituire a unei comisii care să studieze problema localului la toate arhivele din țară (p. 225).

137. 1941 martie 15, Sibiu. Teodor Bălan îi scrie lui Aurelian Sacerdoțeanu că a găsit arhiva fostului Regiment grăniceresc românesc din Ardeal, cu solicitarea de a se lua măsuri grabnice pentru salvarea ei (p. 226).

138. 1941 martie 21, Bucureşti. Aurelian Sacerdoțeanu îi scrie lui Teodor Bălan că nu se poate înființa o nouă Direcție regională a Arhivelor Statului la Sibiu întrucât s-a mutat acolo cea de la Cluj (p. 227).

139. 1941 martie 24, Bucureşti. Memoriul lui Aurelian Sacerdoțeanu către generalul Ion Antonescu, Conducătorul Statului Român, pentru sprijinirea Arhivelor Statului (p. 228).

140. 1941 iunie 21, Bucureşti. Memoriul lui Aurelian Sacerdoțeanu către Ministerul Culturii Naționale în care avansează propunerile de personal necesar reluării activității în Arhivele din Cernăuți și Chișinău, nominalizându-l pe Teodor Bălan pentru reorganizarea celor din Cernăuți și pe L. T. Boga pentru cele din Chișinău (p. 231).

141. 1941 iulie 22, Cernăuți. Raportul lui Elpidifor Panciuc, translator pentru limbile slave la Arhivele Statului din Cernăuți, către Aurelian Sacerdoțeanu, asupra situației materialului arhivistic din Cernăuți, din timpul ocupației ruseşti (p. 232).

142. 1941 august 16, Bucureşti. Raportul lui L. T. Boga către Aurelian Sacerdoțeanu, cu privire la starea Arhivelor Statului din

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Chişinău, după ocuparea oraşului de trupele române. În anexă: Inventarul fondurilor existente la Arhivele Statului Chişinău, pe secţii (p. 233).

143. 1941 august 19, Bucureşti. Memoriul lui Aurelian Sacerdoţeanu către Ministerul Culturii Naţionale în care prezintă situaţia Arhivelor Statului din Chişinău după ocuparea oraşului de trupele române şi propune reluarea imediată a activităţii, delegând provizoriu pe Leon T. Boga, ca director (p. 238).

144. 1941 decembrie 22, Cernăuţi. Memoriul lui Teodor Bălan către Aurelian Sacerdoţeanu în care solicită înfiinţarea Direcţiei Regionale a Arhivelor Statului la Cernăuţi în locul „Comisiunii Arhivelor Statului" de până atunci şi îşi exprimă opinia cu privire la mutarea sediului în căminul „Unirea" din localitate (p. 240).

145. 1942 ianuarie 13, Sibiu. Raportul lui Ştefan Meteş către Aurelian Sacerdoţeanu, privind situaţia Direcţiei Arhivelor Statului Cluj, evacuate la Sibiu (p. 243).

146. 1942 februarie 24, Iaşi. Raportul lui Gheorghe Ungureanu către Aurelian Sacerdoţeanu cu privire la starea Arhivelor Statului din Iaşi, cauzele care au contribuit la situaţia proastă a acestora şi mijloacele de îndreptare (p. 247).

147. 1942 iulie 1, Bucureşti. Raportul lui Ion Radu Mircea către Aurelian Sacerdoţeanu cu privire la modul în care s-a realizat alegerea materialului documentar referitor la istoria Principatelor române şi în special a Basarabiei, care se găsea în Arhiva Istorică a Oraşului Odesa (p. 252).

148. 1942 august 17, Iaşi. Memoriul lui Gheorghe Ungureanu către Aurelian Sacerdoţeanu în care cere să se intervină la Ministerul Educaţiei pentru a primi banii necesari cumpărării unor materiale necesare prevenirii incendiilor (p. 255).

149. 1942 septembrie 16, Bucureşti. Memoriul lui Aurelian Sacerdoţeanu către guvernatorul Bucovinei prin care îi solicită să sprijine Arhivele Statului din Cernăuţi şi pe noul ei director, Gh. Duzinchevici, într-o primă etapă fiind nevoie de asigurarea localului şi întreţinerea sa (p. 257).

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

150. 1942 noiembrie 23, Iaşi. Gheorghe Ungureanu solicită lui Aurelian Sacerdoţeanu încuviinţarea şi sprijinul de a publica pe lângă Direcţia Arhivelor Statului Iaşi revista trimestrială „Arhivele Moldovei" (p. 258).

151. 1944 mai 16, Costeşti. Circulara lui Aurelian Sacerdoţeanu către Arhivele Statului Iaşi (Săcel, Gorj), Chişinău (Bibeşti, Gorj), Cernăuţi (Vădeni, Gorj), Cluj (Sibiu), Braşov şi Craiova privind evacuarea Direcţiei Generale a Arhivelor Statului în comuna Costeşti, judeţul Vâlcea (p. 259).

152. 1944 mai 31, Iaşi. Raportul lui Gheorghe Ungureanu privind măsurile luate în continuare pentru evacuarea arhivei Direcţiei Regionale Iaşi în care îi face cunoscută şi acţiunea sa de salvare a unor valori istorice şi arhivistice din casele particulare (p. 260).

153. 1944 noiembrie 6, Bucureşti. Aurelian Sacerdoţeanu îi scrie lui Ştefan Meteş să întocmească un memoriu referitor la arhivele care au aparţinut Transilvaniei şi pe care statul român este în drept să le recupereze (p. 262).

154. 1944 noiembrie 14, Bucureşti. Memoriul lui Aurelian Sacerdoţeanu către Ministerul Culturii Naţionale în care propune ca personalul provenit de la Direcţia regională a Arhivelor din Chişinău – care îşi întrerupe activitatea – să fie redistribuit la cel puţin două regionale, una la Focşani sau Galaţi şi alta la Constanţa, care este nevoie să se înfiinţeze (p. 262).

155. 1944 decembrie 8, Bucureşti. Circulara lui Aurelian Sacerdoţeanu către Direcţiile Arhivelor Statului Iaşi, Sibiu, Craiova, Braşov, Chişinău, Cernăuţi privind returnarea materialului arhivistic adus din Uniunea Sovietică, în vederea îndeplinirii condiţiilor armistiţiului cu aceasta (p. 263).

156. 1944 decembrie 9, Sibiu. Răspunsul înaintat de Ştefan Meteş lui Aurelian Sacerdoţeanu însoţit de Conspectul colecţiilor de documente ardelene mutate din Transilvania la Budapesta începând cu anul 1882 şi încorporate în Arhiva Statului de acolo (p. 264).

157. 1944 decembrie 13, Bucureşti. Procesul-verbal de constatare întocmit de căpitanul B. I. Musatov, delegatul Comisiei Aliate de Control,

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

în urma sigilării într-o sală de la Direcția Generală a Arhivelor Statului a documentelor aduse de la Odesa (p. 274).

158. 1945 ianuarie 2, Bucureşti. Adresa prin care Aurelian Sacerdoțeanu comunică Ministerului Educației Naționale că documentele aduse din Rusia au fost sigilate într-o cameră a Direcției, în prezența reprezentantului Comisiei Aliate, urmând să fie predate Rusiei (p. 275).

159. 1945 februarie 13, Bibeşti. Procesul-verbal de predare-primire a materialului arhivistic evacuat din Uniunea Sovietică de către trupele române, încheiat între Leon T. Boga şi reprezentanții Comisiei Aliate de Control din România (p. 276).

160. 1945, mai 14, f.l. Manuscrisul cu titlul *Arhivele Statului* întocmit de Aurelian Sacerdoțeanu în care arată scopul, organizarea şi activitatea instituției în răstimpul de peste 100 de ani (p. 277).

161. 1945 iunie 4, Bucureşti. Memoriul lui Aurelian Sacerdoțeanu către Ministerul Educației Naționale pentru a se face demersuri grabnice de identificare a locului în care se află, în Ungaria, arhiva istorică a Bistriței şi de recuperare a ei (p. 282).

162. 1945 iunie 7, Bucureşti. Memoriul înaintat de Institutul Central de Statistică Arhivelor Statului cu privire la arhiva județului Bihor care a fost evacuată, în timpul regimului de ocupație maghiară, în Ungaria (p. 283).

163. 1945 iunie 19, Bucureşti. Memoriul lui Aurelian Sacerdoțeanu către Ministerul Educației Naționale în care expune situația arhivei vechi a Transilvaniei care nu a fost înapoiată de Ungaria statului român potrivit prevederilor Tratatului de la Trianon, prezintă urmările ocupației Ardealului de Nord asupra arhivelor din aceste județe şi formulează căile de readucere în țară a acestora (p. 284).

164. 1945 iunie 19, Bucureşti. Adresa de răspuns a lui Aurelian Sacerdoțeanu către Institutul Central de Statistică în care arată intervențiile făcute la Ministerul Educației şi cel de Externe pentru a readuce în țară arhivele ridicate în timpul ocupației Ardealului de Nord şi vechile arhive ale Transilvaniei aflate la Budapesta (p. 286).

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

165. 1945 iunie 19, Bucureşti. Memoriul lui Aurelian Sacerdoţeanu către Ministerul Afacerilor Externe în care solicită să se facă o intervenţie diplomatică pentru identificarea tuturor fondurilor de documente istorice româneşti duse în Ungaria şi aducerea lor în ţară (p. 287).

166. 1945 iulie 21, Bucureşti. Adresa prin care Institutul Central de Statistică trimite Arhivelor Statului inventarul materialului arhivistic ce urmează să fie readus din Ungaria, propunând şi un plan de acţiune în această direcţie (p. 288).

167. 1945 august 10, Iaşi. Raportul lui Constantin Turcu, conducătorul Permanenţei de la Direcţiunea Iaşi a Arhivelor Statului, către Aurelian Sacerdoţeanu, ca urmare a selecţionării unei arhive la Dorohoi şi în care prezintă starea unor arhive importante ale Moldovei (p. 290).

168. 1946 ianuarie 10, Bucureşti. Adresa Ministerului Educaţiei Naţionale către Arhivele Statului prin care se solicită înaintarea actelor prevăzute de articolul 12 al Convenţiei de Armistiţiu cu U.R.S.S. (p. 295).

169. 1946 februarie 2, Cluj-Napoca. Memoriul lui Ştefan Meteş către ministrul Educaţiei Naţionale cu privire la localul Arhivelor Statului din Cluj şi diferendele cu Primăria în legătură cu acesta (p. 296).

170. 1946 octombrie 1, Bucureşti. Raportul preotului Ion Bârlea către Aurelian Sacerdoţeanu asupra unor manuscrise de mare importanţă dispărute din arhiva istorică a Prefecturii judeţului Maramureş (p. 301).

171. 1946 octombrie 2, Bucureşti. Memoriul lui Aurelian Sacerdoţeanu către Ministerul Afacerilor Externe în care solicită să se facă demersurile diplomatice pentru ca statul român să reintre în posesia arhivelor ridicate de fostul prefect maghiar de la Prefectura Maramureş şi duse în Ungaria (p. 303).

172. 1946 octombrie 2, Bucureşti. Aurelian Sacerdoţeanu trimite Ministerului Educaţiei Naţionale raportul preotului Ion Bârlea privitor la starea arhivelor istorice din Maramureş, solicitând înfiinţarea unui post de arhivist în oraşul Sighet (p. 303).

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

173. 1946 noiembrie, f.z., Cluj-Napoca. Memoriul lui Ştefan Meteş către Aurelian Sacerdoţeanu relativ la activitatea sa ca director timp de 24 de ani la Arhivele Statului din Cluj, în vederea amânării ieşirii la pensie (în anexă, lista studiilor istorice publicate de Ştefan Meteş) (p. 304).

174. 1947 februarie 3, Bucureşti. Intervenţia lui Aurelian Sacerdoţeanu către ministrul Educaţiei Naţionale pentru reînfiinţarea Comisiei Istorice a României (p. 311).

175. 1947 august 20, Bucureşti. Raportul preotului Ion Bârlea către Aurelian Sacerdoţeanu cu privire la starea arhivei istorice a Maramureşului (p. 313).

176. 1948 martie 19, Bucureşti. Circulara trimisă de Aurelian Sacerdoţeanu Arhivelor Statului din ţară în care solicită punctul de vedere al acestora asupra propunerilor privind cooperarea arhivistică internaţională trimise de Solon J. Buck, Arhivistul Statelor Unite (p. 315).

177. 1949 iunie, f.z., Bucureşti. Sugestiile pentru planul de activitate pe anul 1950 înaintate de Aurelian Sacerdoţeanu Institutului de Istorie al Academiei R. P. R. (p. 326).

178. 1950 ianuarie 13, Bucureşti. Propunerile privind editarea unui corpus al documentelor anterioare anului 1821, înaintate de colectivul Arhivelor Statului Bucureşti Institutului de Istorie al Academiei R. P. R. (p. 328).

179. 1951 iulie 20-21, Bucureşti. Referatul lui Aurelian Sacerdoţeanu cu privire la Hotărârea Consiliului de Miniştri 472/1951 privitoare la atribuţiile şi normele de funcţionare ale Direcţiei Arhivelor Statului (p. 335).

180. 1951 septembrie 11, Bucureşti. Circulara prin care Arhivele Statului informează toate unităţile subordonate Arhivelor Statului că Direcţia Generală a Presei verifică pe teren toate bibliotecile particulare, dispunând totodată să se efectueze acţiuni comune pentru identificarea colecţiilor arhivistice. În anexă se trimite „Nota pentru semnalizarea şi urmărirea arhivelor particulare" (p. 343).

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

181. 1951 septembrie 17, Bucureşti. Circulara Direcţiei Arhivelor Statului către unităţile sale pentru încetarea distrugerii arhivelor şi oprirea trierii lor (p. 346).

182. 1951 septembrie 19, Bucureşti. Notă informativă înaintată directorului Bordeianu din M. A. I. cu privire la modul în care au fost îndeplinite sarcinile Direcţiei Arhivelor Statului şi ce mai este de făcut (p. 347).

183. 1953 iunie 26, Bucureşti. Însemnarea lui Aurelian Sacerdoţeanu despre momentul în care a fost dat afară din Direcţia Arhivelor Statului (p. 357).

184. 1954 martie 18, Bucureşti. Memoriul lui Vasile Maciu către locţiitorul ministrului Afacerilor Interne în care solicită să se dispună difuzarea Instrucţiunilor arhivistice deja aprobate de ministru, pentru că apariţia Decretului-lege privind Fondul Arhivistic de Stat întârzie şi au loc distrugeri de documente (p. 357).

185. 1954 mai 25, Bucureşti. Raportul lui I. Gh. Vasile, şeful Arhivei Istorice Centrale, către Direcţia Arhivelor Statului cu privire la stadiul unor lucrări arhivistice şi începerea altora noi, la interpretarea marxistă a publicaţiilor de profil arhivistic (p. 359).

186. 1954 iulie 13, Bucureşti. Raportul lui Vasile Maciu către locţiitorul ministrului Afacerilor Interne cu privire la construirea unui local pentru Direcţia Arhivelor Statului şi Arhiva Istorică Centrală (p. 360).

187. 1954 august 6, Bucureşti. Direcţia Generală a Arhivelor Statului revine cu adresă la Biblioteca Academiei Române în chestiunea materialului arhivistic provenit de la foştii moşieri şi depozitat în condiţii improprii în comuna Măgurele (p. 361).

188. 1955 aprilie 26, Bucureşti. Vasile Maciu transmite Universităţii „C. I. Parhon", la solicitarea acesteia, propunerile privind repartizarea în Facultatea de Istorie a disciplinelor ce interesează Arhivele Statului (p. 362).

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

189. 1957 ianuarie 22, Bucureşti. Ministerul Afacerilor Interne comunică Academiei Române unele aspecte privind evoluţia instituţională a Arhivelor Statului după anul 1951 şi demersurile efectuate pentru crearea Fondului Arhivistic (p. 363).

190. 1957 februarie 7, Bucureşti. Academia R. P. R. trimite Direcţiei Generale a Arhivelor Statului un extras din stenograma sesiunii sale generale din 17-18 ianuarie 1957 şi din Hotărârea aceleiaşi sesiuni privind organizarea Fondului Arhivistic al Statului (p. 366).

191. 1957 septembrie 26, Bucureşti. Ministerul Afacerilor Externe comunică Ministerului de Interne că Ambasada Sovietică de la Bucureşti a transmis lista fondurilor arhivistice care vor fi restituite de U.R.S.S. României, propunând totodată ca o parte a acestor documente să revină Ministerului Afacerilor Externe (p. 370).

192. 1958, f.l., f.z. Expunerea lui Aurelian Sacerdoţeanu privind „Muzeul Arhivelor Statului din Bucureşti" (p. 373).

193. 1959 noiembrie 11, Bucureşti. Memoriul lui Ion Paraschiv, directorul Arhivelor Statului, către Alexandru Drăghici, ministrul Afacerilor Interne, în care ridică problema repartizării unui nou sediu pentru Arhivele Statului, propunând şi o serie de locaţii (p. 378).

194. 1963 ianuarie 27, f.l. Opiniile lui Aurelian Sacerdoţeanu cu privire la conţinutul unui preconizat „Manual practic al arhivistului" (p. 381).

195. <1971>, Bucureşti. Expunere de motive relativă la proiectul de decret privind înfiinţarea Fondului Arhivistic Naţional (p. 388).

196. 1980 aprilie 14, Bucureşti. Nota întocmită de Ionel Gal, directorul general al Arhivelor Statului, privind necesitatea şi oportunitatea înfiinţării unui Centru de perfecţionare a personalului Arhivelor Statului (p. 392).

197. <1992>, Bucureşti. Nota de fundamentare a proiectului Legii Fondului Arhivistic Naţional înaintat Parlamentului României spre adoptare (p. 396).

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

List of documents

1. July 1st 1831. Excerpt from the *Organic Regulation of Walachia* attesting the founding of the State Archives within the Ministry of Interior (p. 1).

2. January 1st 1832, Excerpt from the *Organic Regulation of Moldavia*, art. 366 (p. 2).

3. December 4th 1833, Bucharest. Report by the Archives of Walachia to the Ministry of Interior on the record keeping policy of state bodies (p. 3).

4. August 30th 1838, Bucharest. Journal of the Administrative Council including the regulations to be followed at the transfer of records to the State Archives (p. 4).

5. September 29th 1848, Bucharest. Report forwarded by the State Archives to the Ministry of Justice requesting an intervention to the Court of Ilfov to transfer its registers to the State Archives in order to be arranged (p. 5).

6. May 24th 1855, Bucharest. The Ministry of Defence forwards to the State Archives two registers of documents from 1847-1849 to be transferred and preserved at the Archives, in compliance with the legal provisions (p. 6).

7. April 4th 1862, Bucharest. Journal of the Council of Ministers on the dependency of the State Archives on the Ministry of Cults and Education (p. 6).

8. November 5th 1863, Bucharest. Memoir by Grigore Bengescu II to the Minister of Cults on the needs of the State Archives and the imperative improvements to be brought through the budget of 1864 (p. 7).

9. September 25th 1864, Bucharest. Decision by Cezar Bolliac regulating the transfer to the General Directorate of the State Archives of those archives emanating from state bodies and ministerial departments (p. 15).

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

10. May 23rd 1867, Bucharest. Decision by Gr. N. Manu on the unification of the State Archive of Walachia (1831-1862) with the Records Commission (1842-1862) and the Commission regulating the documents and properties of monasteries subdued (1863-1864), and on the founding of an Archive Department for the General Directorate of State Archives (p. 17).

11. November 18th 1868, Bucharest. Memoir by Gr. N. Manu for the restructuring of the departments of State Archives (p. 19).

12. October 9th/21st 1870, Bucharest. Explanatory reasons by Gr. N. Manu, Director of the State Archives, in respect of the bill on founding county archives (p. 22).

13. November 17th/29th 1876, Bucharest. Letter by B. P. Haşdeu, Director of the State Archives, to certain editorial offices on the opening of the Reading Room of the State Archives, beginning with January 1st, 1877, where all those interested in the study of history could conduct research (p. 28).

14. April 9th 1877, Bucharest. Memoir by B. P. Haşdeu to the Ministry of Cults on granting funds for the editing of the State Archives' review (p. 29).

15. May 31st 1880, Bucharest. Memoir by B. P. Haşdeu to the Minister of Cults and Public Education presenting the situation of the State Archives of Jassy after the fire that took place at the Administrative Palace, and formulating recommendations on recovery actions (p. 31).

16. August 31st 1888, Bucharest. Memoir by B. P. Haşdeu to the Minister of Cults and Public Education on the construction of an appropriate and safe building for the State Archives (p. 32).

17. October 30th 1889, Bucharest. Letter by the Ministry of Cults and Public Instruction to the State Archives on the transfer of 62 ancient documents found in the Ancient Royal Court Church to be studied and conserved, if of historical relevance (p. 33).

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

18. July 25th 1892, Bucharest. Memoir by B. P. Haşdeu to the Ministry of Cults requesting approval for C. D. Mumuianu to travel to Venice and undertake archival studies, due to the lack of a palaeography and archival school in the country (p. 34).

19. June 2nd 1901, Bucharest. Reply by Dimitre Onciul, Director General of the State Archives, to the High Court of Audit on the transfer of records to the State Archives (p. 35).

20. October 23rd 1901, Bucharest. Intervention made by Dimitre Onciul to the Ministry of Justice for the transfer to the State Archives of those registers of public interest, which are no longer in the administrative use of the Ministry (p. 36).

21. November 28th 1901, Bucharest. Report by Dimitre Onciul to the Minister of Education in respect of those records needed for the drafting of a paper regarding the Revolution of 1848, which were transferred to the Romanian Academy and enclosed within its manuscript collection (p. 37).

22. January 18th 1902, Bucharest. Notification by the Romanian Academy to the Minister of Instruction on the enclosure of the documents issued by the State Archives of Bucharest and Jassy within its record collection (p. 39).

23. February 14th 1902, Bucharest. Journal of the Council of Ministers on the permanent transfer from the State Archives of Bucharest and Jassy to the Romanian Academy of the documents regarding the Revolution of 1848 (p. 40).

24. February 22nd 1902, Bucharest. Royal Decree by Charles I on the permanent transfer from the State Archives of Bucharest and Jassy to the Romanian Academy of the documents regarding the Revolution of 1848 (p. 40).

25. March 8th 1902, Bucharest. Letter by the Romanian Academy informing the Minister of Education of the enclosure of the documents

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

transferred from the State Archives of Bucharest and Jassy within its manuscript and record collections and their availability to researchers (p. 41).

26. February 12th 1903, Bucharest. Letter by the Ministry of Cults and Public Education on the transfer to the State Archives of 34 documents found amongst the manuscripts of the late V. A. Urechia, which were handed by his widow to the Romanian Academy (p. 43).

27. January 31st 1904, Bucharest. Memoir by Dimitre Onciul to the Ministry of Justice requesting the transfer to the State Archives of the private records preserved by the Clerk Offices of Tribunals and Appellate Courts (p. 44).

28. December 7th 1904, Bucharest. Memoir by Dimitre Onciul to the Governor of the Central Bank on the restoration of several packages of files and documents to the State Archives from the library of the late Gr. N. Manu (p. 45).

29. February 17th 1906, Bucharest. Memoir by Dimitre Onciul to the Ministry of Interior requesting to intervene to prefectures in the country and stop the selling of their records, prior to a selection based on historical criteria made by the State Archives (p. 46).

30. February 25th 1906, Bucharest. Report by Dimitre Onciul to the Minister of Cults of Public Education on the retrieval and transfer to the State Archives of a register dated from Grigore Ghica's reign (p. 47).

31. March 23th 1906, Bucharest. Memoir by Dimitre Onciul to the Ministry of Interior requesting to intervene to the prefectures of Prahova, Vlaşca and Teleorman Counties to retrieve their alienated records (p. 48).

32. March 29th 1906, Bucharest. Report by Dimitre Onciul to the Ministry of Cults and Public Education on the Archives' building (p. 49).

33. April 29th 1906, Bucharest. Report by Dimitre Onciul to the Ministry of Interior requesting to stop selling administrative authorities records to private purchasers (p. 51).

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

34. June 23rd 1906, Bucharest. Report by Dimitre Onciul to the Minister of Cults and Public Instruction requesting measure to stop administrative authorities from selling records of historical value (p. 52).

35. September 29th 1914, Bucharest. Speech given by Dimitre Onciul to the staff of the General Directorate of State Archives at the funerals of King Charles I (p. 53).

36. August 24th 1916, Bucharest. Letter by Dimitre Onciul regarding the transfer of 13 boxes of historical records to the Loan Bank to be kept in its safety repositories during the war (p. 54).

37. September 28th 1916, Bucharest. Al Tzigara-Samurcaş, delegate of the Ministry of War, forwards to Dimitre Onciul the records taken under provisional terms from the Archives of Braşov City Council and stored in the State Archives (p. 54).

38. September 30th 1916, Bucharest. Empowerment given by Dimitre Onciul to Gh. Nedioglu to collect the 13 boxes of historical records of the General Directorate of State Archives dislocated in Jassy (p. 55).

39. August 29th 1918, Bucharest. Report by Dimitre Onciul, Director General of the State Archives, to the Minister of Cults and Public Education on the situation of Archives of Bessarabia; recommendations on the structure of the Archives of Bessarabia, the re-founding and constituency of the Commission on Archives of Bessarabia (p. 56).

40. January 3rd 1919, Bucharest. Report by Dimitre Onciul to the Minister of Culture and Education on theaArchives of Bessarabia (p. 60).

41. January 31st 1919, Bucharest. Ministry of Instruction and Cults informs the Director General of the State Archives that his recommendations on the founding of the Commission on archives of Bessarabia were approved (p. 61).

42. May 19th 1919, Bucharest. Memoir by I. Bogdan, President of the Historical Commission of Romania, to the Minister of Education, presenting the activity of the Commission, since its foundation in March 1910, and requesting a new 7 years mandate (p. 62).

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

43. May 27th 1919, Jassy. Report by Sever Zotta, head of the State Archives of Jassy, to the Director General of the State Archives, Dimitre Onciul, on the main archives created in Bukovina (p. 64).

44. July 22nd 1919, Bucharest. Intervention made by the Director General of the State Archives, Dimitre Onciul, to the Delegate-Minister of Bukovina on the discovery of certain missing records from the Archives of Czernowitz, transferred to Vienna and Salzburg during World War I (p. 75).

45. July 14th 1920, Cluj-Napoca. General Secretariat of Cluj of the Ministry of Instruction and Cults requests to the Director General of the State Archives to designate a Director and staff for the State Archives of Cluj, founded on March 14th, 1920, by the decision of the Director Council (p. 77).

46. July 26th 1920, Bucharest. Dimitre Onciul requests to the Ministry of Instruction to appoint Zenovie Păclişanu as director and to approve the staff scheme for the State Archives of Cluj (p. 79).

47. May 10th 1921, Bucharest. Dimitre Onciul requests to the Minister of Interior to intervene in order to prevent the destruction of the records conserved in the local archives of Transylvania (p. 80).

48. October 6th 1921, Kishinev. Paul Gore, President of the Commission on State Archives of Kishinev, informs the Director General of the State Archives of his intention to resign from this position (p. 81).

49. December 7th 1921, Cluj-Napoca. Alexandru Lapedatu informs Dimitre Onciul of his availability to intervene in order to appoint the Commission on Archives of Cluj (p. 82).

50. December 10th 1921, Bucharest. Report by Dimitre Onciul to the Minister of Public Instruction recommending the appointment of the Commission on Archives of Cluj and its composition (p. 82).

51. December 17th 1921, Bucharest. The Minister of Instruction informs the Director General of the State Archives of the approval for appointing the Commission on Archives of Cluj (p. 83).

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

52. December 31st 1921, Bucharest. Letter by Dimitre Onciul to the Minister of Education presenting the 7 lists of records, registers, files and plans moved to Moscow in July 1917 (p. 84).

53. January 18th 1922, Cluj-Napoca. Proceedings of the first session of the Commission for the organisational scheme of the State Archives of Transylvania (p. 85).

54. January 31st 1922, Bucharest. Reply by Dimitre Onciul to the Minister of Public Education regarding the value of the records moved to Moscow (p. 86).

55. April 29th 1922, Bucharest. Report by Dimitre Onciul to the Minister of Public Instruction on the appointment of the Commission on the State Archives of Bukovina (p. 87).

56. May 7th 1922, Bucharest. Letter by the Minister of Foreign Affairs to the Minister of Education requesting a detailed table of the assets moved to Russia and their value (p. 88).

57. May 11th 1922, Bucharest. Decision by the Presidency of the Council of Ministers on the transfer to the State Archives of those listed records older than 35 years (p. 89).

58. July 25th 1922, Bucharest. Report by Dimitre Onciul to the Minister of Education on the archives of Maramureş (p. 89).

59. October 11th 1922, Cluj-Napoca. Proceedings of the Commission for the organisational scheme of the State Archives of Transylvania (p. 60).

60. 1922, Bucharest. Report by the Minister of Education to the General Commissioner of the Commission on Treaties regarding the records moved to Moscow and their value (p. 92).

61. January 17th 1923, Bucharest. Intervention made by Dimitre Onciul, as President of Romanian Academy, to the Minister of Education requesting measures against the export of records (p. 93).

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

62. March 31st 1923, Bucharest. Telegram by the Minister of Education C. Angelescu to the Inspector General of Kishinev, T. Alexeanu, recommending to collect the records preserved by the former-Marshal of Bessarabian nobility, D. Dobrowolschi, and to deposit them in the State Archives of Kishinev (p. 94).

63. May 9th 1923, Jassy. Sever Zotta, head of the Archives of Jassy, informs the Director General of the State Archives, Alexandru Lapedatu, of the result of the measures taken for collecting the archive of the Bessarabian nobility (p. 95).

64. August 23rd 1924, Bucharest. Constantin Moisil informs I. Nistor, State Minister of Bukovina, of the appointment of the Commission on State Archives of Bukovina (p. 97).

65. September 22nd 1924, Czernowitz. Proceedings of the first session of the Commission on State Archives of Bukovina (p. 98).

66. October 25th 1924, Bucharest. Constantin Moisil requests to the Minister of Interior that the Bill on administrative unification should contain provisions on the archives of local institutions (p. 100).

67. November 5th 1925, Bucharest. Recommendations forwarded by Constantin Moisil to the Minister of Education on the composition of the State Archives Council on Professional Training (p. 101).

68. October 8th 1926, Bucharest. Intervention made by Constantin Moisil to the Minister of Labour to obtain financial aid for continuing the cultural activities carried out by the State Archives (p. 102).

69. October 23rd- 29th 1926, Bucharest. Measures taken in order to enter the State Archives Council on Professional Training in the Register of corporate and moral bodies (p. 103).

70. April 21st 1928, Bucharest. Intervention made by of Constantin Moisil to the Minister of Education to obtain financial aid for the journey of P. P. Panaitescu in Poland in order to purchase copies of the documents regarding Romanian history (p. 104).

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

71. April, 1928. Memoir by P. P. Panaitescu on Constantin Moisil's request on the emergency of a research project in the Polish archives (p. 106).

72. July 12th 1929, Bucharest. Letter by the Ministry of Foreign Affairs to the Minister of Education forwarding the papers of Mr. Auner and Mr. Sassu on the documents of Viennese archives pertaining to Romanian history (p. 108).

73. November 29th 1929, Czernowitz. Paper by prof. univ. Ion N. Nistor, from Czernowitz, to the Minister of Public Education on his contribution in the measures taken for the retrieval of the records on Romanian history conserved in Vienna (p. 113).

74. January 21st 1930, Sfântu-Gheorghe. The Prefect of Trei Scaune County writes to Constantin Moisil on the emergency of transferring to the Szekler Museum the archive of 1850-1875 belonging to the Prefecture (p. 114).

75. February 12th 1930, Bucharest. Constantin Moisil writes to the Prefect of Trei Scaune County to transfer the Prefecture archive of 1850-1875 (Bach age) to the Directorate of Cluj State Archives and not to the Szekler Museum, those records being the State's property (p. 115).

76. March 21st 1930, Bucharest. Paper containing Mr. Auner's final research results in the Viennese Archives and forwarded by the Ministry of Foreign Affairs to the Minister of Public Education and Cults (p. 116).

77. March 30th 1930, Bucharest. Letter by Constantin Moisil to the Prefect of Hunedoara County requesting to have the archive of the former Zarand Shire transferred to the State Archives (p. 118).

78. April 2nd 1930, Deva. Paper by Iosif Mallasz, Director of the Hunedoara County Museum, to Constantin Moisil, on the archive of the former Zarand Shire found on the occasion of the "arrangement" of the county archive (p. 119).

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

79. November 13th 1930, Bucharest. Memoir forwarded by Constantin Moisil to the Minister of Education on the founding of a Regional Directorate of State Archives in the province of Oltenia (p. 121).

80. March 21st 1932, Timişoara. The Town-Hall of Timişoara requests to the General Director of State Archives, Constantin Moisil, to take all measures in order to found a branch of the State Archives in Timişoara (p. 123).

81. April 19th 1932, Bucharest. Request forwarded by the Director General of State Archives, Constantin Moisil, to the Minister of Education and Cults with a view to approve the founding of a regional sub-directorate of State Archives in Timişoara for the province of Banat (p. 124).

82. April 1932, Bucharest. Report by Constantin Moisil to the Minister of Education and Cults on the founding of a sub-directorate of State Archives for the counties of Timiş, Caraş, and Severin (p. 125).

83. May 30th 1932, Bucharest. Decision of the Minister of Education, Cults and Arts, N. Iorga, to found a Regional Directorate of State Archives in the province of Banat, beginning with June 1st (p. 127).

84. June 3rd 1932, Bucharest. Constantin Moisil informs the Town-Hall of Timişoara of the approval obtained from the Minister of Education and Cults for the founding of a sub-directorate of State Archives in Banat (p. 128).

85. April 4th 1933, Vienna. Report by Dr.H.Auner to the Minister Plenipotentiary of Romania in Vienna, in reply to the letter of the General Directorate of State Archives on the research in the Viennese Archives and the dispatch of those records pertaining to Romanian history (p. 129).

86. May 4th 1933, Bucharest, Constantin Moisil confirms to the Minister of Foreign Affairs the receiving of a package of 68 documents from the Austrian archives, at the same time expressing his discontent

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

towards the work method of Dr. Auner in identifying and dispatching important documents related to Romanian history (p. 130).

87. July 15th 1933, Bucharest. Memoir by Constantin Moisil to the Ministry of Education, Cults and Arts requesting a complete restoration of the State Archives building (p. 132).

88. December 4th 1933, Bucharest. Memoir by Constantin Moisil to the Ministry of Education, Cults and Arts requesting financial aid for publications (p. 133).

89. December 14th 1933, Bucharest. Letter of gratitude by the Vestry of Brâncoveanu Institutions to the General Directorate of State Archives for its contribution in organising the Exhibition on the House of Brâncoveanu (p. 135).

90. March 21st 1934, Cluj-Napoca. Paper by Stefan Meteş to Constantin Moisil on the circumstances in which the archive of Bihor County was alienated (p. 135).

91. April 16th 1934, Sighet. The Prefect of Maramureş County writes to the Minister of Public Education and Cults requesting aid for Constantin Moisil in order to found a regional sub-directorate of State Archives in Sighet (p. 136).

92. April 19th 1934, Năsăud. Memoir by the founding members of "Năsăud Museum", Iuliu Moisil and Iulian Marţian, to Constantin Moisil on the effects of the right of Ministries to decide, at a local level, upon the selling of the archives of subordinated institutions (p. 137).

93. May 19th 1934, Oradea. Reply by the Prefect of Bihor County to Constantin Moisil's notification on the records transferred from the archive of the Prefecture to the Hungarian delegates in 1928 (p. 140).

94. June 12th 1934, Bucharest. Memoir by Constantin Moisil requesting to the Minister of Foreign Affairs to intervene at a diplomatic level in order to have returned the archives moved to Moscow (p. 141).

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

95. October 31st 1934, Bucharest. Information sent by Constantin Moisil to Năsăud Museum regarding the circumstances of transfer of the ancient archive of Năsăud region from the Prefecture of Bistrița to this institution (p. 142).

96. December 11th 1935, Craiova. Memoir by Gh. Dinculescu, Director of Craiova Regional Directorate of State Archives to Constantin Moisil, containing his suggestions on the amendment of the Law on State Archives (p. 143).

97. <1935>. Abstract by Constantin Moisil on the movement stages of the Romanian archive to Moscow during the war (p. 146).

98. January 31st 1936, Jassy. Report by Alexandru Băleanu, Director of Jassy Regional Directorate of State Archives, to Constantin Moisil related to county, town and private archives in the region (p. 148).

99. February 11th 1936, Bucharest. Letter sent by the State Archives to the Minister of Foreign Affairs containing the list of documents returned by the Austrian State Archives (p. 152).

100. March 10th 1936, Bucharest. Memoir by Constantin Moisil to the Minister of Foreign Affairs informing of the fulfilment of cataloguing the archives returned from Moscow and requesting to resume negotiations in order to retrieve Transylvanian archives conserved in Budapest and Vienna (p. 155).

101. May 13th 1936, Bucharest. Instructions sent by Constantin Moisil to the Directors of County Directorates regarding the printing of a catalogue containing the record groups conserved in the State Archives repositories (p. 156).

102. July 1st 1936, Bucharest. Circular letter sent by Constantin Moisil to the State Archives of Jassy, Cluj, Kishinev, Cernowitz and Craiova regarding the thorough selection of the valuable archival material that could be found amongst those records considered as waste paper by the authorities (p. 158).

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

103. September 24th 1936, Bucharest. Circular letter sent by the State Archives to Ministries requesting information on their archives such as damage, dislocation, retrival of records during the war and after the unification of Romania (p. 159).

104. October 2nd 1936, Bucharest. Reply by the Minister of Foreign Affairs to the State Archives regarding the state of its archives in the war time (p. 160).

105. October 22nd 1936, Bucharest. Reply by the Historical Department of the Major General Headquarters to the State Archives regarding the state of its archives during World War I (in appendix three tables: one of the archive seized by the enemy and two of the archives kept by the Historical Department) (p. 161).

106. October, 1936, Bucharest. Reply by the Minister of Education, Cults and Arts to the State Archives regarding the state of its archive during the war, 1916-1918 (p. 174).

107. February 22nd 1938, Bucharest. Memoir by Constantin Moisil to the Ministry of National Education requesting the transfer of an expropriated estate in the proximity of the Archives in order to be used for relieving the building of the State Archives (p. 175).

108. March 17th 1938, Bucharest. Memoir by Constantin Moisil to the Minister of National Education on the emergency of building a safe underground refuge in the yard of the Archives so as to store the most valuable records in case of danger (p. 176).

109. July 13th 1938, Bucharest. Memoir by Constantin Moisil to the President of Ilfov Court requesting the entry of *Revista Arhivelor* in the Register of Periodic Publications (p. 177).

110. July 18th 1938, Bucharest. Memoir by Constantin Moisil to the Minister of National Education requesting an intervention to King Charles II in order "to take under His protection the State Archives" (in appendix: Report on the current situation of the State Archives) (p. 178).

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

111. August 4th 1938, Sanț. Reply by Onisim Filipoiu to Iuliu Moisil containing the report on the archives of Năsăud (p. 186).

112. November 2nd 1938, Bucharest. Memoir by Aurelian Sacerdoțeanu to the Minister of National Education, Armand Călinescu, presenting the state of Archives when he took over the institution (p. 189).

113. December 12th 1938, Năsăud. Report on the State Archives, subdirectorate of Năsăud, sent by Iuliu Moisil to Constantin Moisil (p. 191).

114. December 29th 1938, Braşov. The Mayor of Braşov informs Constantin Moisil of the coming into force of the decision on providing the future Regional Directorate of State Archives of Braşov with a building and staff (p. 194).

115. January 14th 1939, Bucharest. Memoir by Aurelian Sacerdoțeanu, Director General of the State Archives, to the Ministry of National Education requesting explanations on the Journal of the Council of Ministers, which grants to royal residents the right to appoint and discipline the staff of the State Archives country-wide (p. 195).

116. January 31st 1939, Bucharest. Letter by the Ministry of National Education announcing the appointment of Aurelian Sacerdoțeanu in the position of Director General of the State Archives (p. 196).

117. April 15th 1939, Bucharest. Aurelian Sacerdoțeanu informs the Director of the Archives of Braşov of the decision of transforming the historical Archive of the city into a Regional Directorate of the State Archives with jurisdiction over Braşov and Trei Scaune Counties (p. 197).

118. July 15th 1939, Bucharest. Reply by Aurelian Sacerdoțeanu to the Director of the Institute of National History of Cluj-Napoca regarding the records selection method (p. 198).

119. July 25th 1939, Braşov. Confidential report by Constantin Sassu, Director of the Regional Directorate of the State Archives of Braşov to Aurelian Sacerdoțeanu pertaining to the alienation of 16 cases

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

containing records older than 1850 from the Prefecture of Trei Scaune County to the Szekler Museum and the identification of a similar practice at the Town-Hall of Târgu Secuiesc (p. 199).

120. September 9th 1939, Bucharest. Paper by Aurelian Sacerdoțeanu to the Minister of National Education related to the founding of a Regional Directorate of the State Archives in Târgoviște (p. 201).

121. October 6th 1939, Bucharest. Memoir by Aurelian Sacerdoțeanu to the Royal Residence of Bucegi County in respect of an enquiry on the circumstances that led to the transfer of those records older than 1850 property of the Prefecture of Trei Scaune and the Town-Hall of Târgu Secuiesc to the Szekler Museum and the request to return these archives to their lawful holders (p. 202).

122. October 11th 1939. Letter by a "country-priest who loves his church archive and will not sell it by kilo" to N.Iorga and remitted to A. Sacerdoțeanu (p. 203).

123. November 12th 1939, Bucharest. Speech given by Aurelian Sacerdoțeanu on the occasion of a ceremony organised at the State Archives for the retirement of the former Director, Constantin Moisil (p. 205).

124. November 12th 1939, Bucharest. Speech given by Constantin Moisil on the occasion of his celebration at the State Archives (p. 208).

125. January 15th 1940, Czernowitz. Letter by Teodor Bălan to Aurelian Sacerdoțeanu informing of the stage of movement preparations (p. 213).

126. July 8th 1940, Bucharest. Report by Aurelian Sacerdoțeanu to the Major General Headquarters regarding the historical archive that could not be transferred from Bessarabia and Northern Bukovina (p. 214).

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

127. August 10th 1940, Bucharest. Memoir by Aurelian Sacerdoțeanu to the Ministry of National Education informing of the State Archives' needs of staff, building and equipment (p. 215).

128. August 31st 1940, Bucharest. Memoir by Aurelian Sacerdoțeanu to the Ministry of National Education requesting the taking of measures for the transfer of the Transylvanian archives (p. 218).

129. September 18th 1940, Sibiu. Ştefan Meteş informs Aurelian Sacerdoțeanu of the movement process of the State Archives of Cluj (p. 219).

130. September 20th 1940, Bucharest. Memoir by Aurelian Sacerdoțeanu to the Ministry of National Education and Cults requesting the taking of measures in order to be provided with an appropriate building for the valuable records preserved at the State Archives of Cluj and transferred to Turda and Alba-Iulia (p. 220).

131. October 2nd 1940, Bucharest. Letter by the Ministry of Foreign Affairs to the Director of the State Archives on the appointment of a commission to assess the issues related to the county and family archives of the lost territories and the request to appoint a delegate to participate in the sessions (p. 221).

132. October 3rd 1940, Bucharest. Aurelian Sacerdoțeanu informs the Ministry of Foreign Affairs of the appointment of Ştefan Meteş to be a member in the sub-commission of the Romanian Delegation negotiating in Budapest (p. 222).

133. October 10th 1940, Bucharest. Letter by the Ministry of National Education approving the city of Sibiu to become the seat of the Transylvanian Archives moved from Cluj-Napoca (p. 223).

134. <1940>. Aurelian Sacerdoțeanu informs the Minister of National Education of the measures to be taken for the movement of the State Archives of Cluj to Alba-Iulia (223).

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

135. January 11th 1940, Bucharest. Memoir by Aurelian Sacerdoțeanu to the Ministry of National Education requesting financial aid for the editing of the publications of the State Archives (p. 224).

136. January 20th 1941, Bucharest. Memoir by Aurelian Sacerdoțeanu to the Ministry of National Education requesting the appointment of a commission to study the aspects related to the archives buildings country-wide (p. 225).

137. March 15th 1941, Sibiu. Teodor Bălan writes to Aurelian Sacerdoțeanu that the archive of the former Romanian border-guard Regiment of Transylvania was found, requesting measures to be taken for urgent salvage (p. 226).

138. March 21st 1941, Bucharest. Aurelian Sacerdoțeanu writes to Teodor Bălan explaining that a new Regional Directorate of the State Archives could not be founded in Sibiu considering that Cluj Directorate was moved in Sibiu (p. 227).

139. March 24th 1941, Bucharest. Memoir by Aurelian Sacerdoțeanu to General Ion Antonescu, ruler of the Romanian State, requesting support for the State Archives (p. 228).

140. June 21st 1941, Bucharest. Memoir by Aurelian Sacerdoțeanu to the Ministry of National Culture forwarding suggestions on the staff to be recruited in order to resume the activity in the Archives of Czernowitz and Kishinev, appointing Teodor Bălan to restructure the Archive of Czernowitz and L. T. Boga the Archive of Kishinev (p. 231).

141. July 22nd 1941, Czernowitz. Report by Elpidifor Panciuc, translator of Slavonic languages at the State Archives of Czernowitz, to Aurelian Sacerdoțeanu in respect of the state of the records in Czernowitz during Russian occupation (p. 232).

142. August 16th 1941, Bucharest. Report by L. T. Boga to Aurelian Sacerdoțeanu on the condition of the State Archives of Kishinev after occupation of Kishinev by Romanian troops. (In appendix: Inventory

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

of the holdings kept by the State Archives of Kishinev, arranged by sections) (p. 233).

143. August 19th 1941, Bucharest. Memoir by Aurelian Sacerdoțeanu to the Ministry of National Culture presenting the condition of the State Archives of Kishinev under Romanian occupation and recommending the immediate resuming of activity, appointing Leon T. Boga as Director on a temporary basis (p. 238).

144. December 22nd 1941, Czernowitz. Memoir by Teodor Bălan to Aurelian Sacerdoțeanu requesting the founding of the Regional Directorate of State Archives in Czernowitz instead of the "Commission on State Archives" and expressing points of view on the relocation of its seat in "Unirea" building (p. 240).

145. January 13th 1942, Sibiu. Report by Ştefan Meteş to Aurelian Sacerdoțeanu on the condition of the Directorate of State Archives of Cluj moved to Sibiu (p. 243).

146. February 24th 1942, Jassy. Report by Gheorghe Ungureanu to Aurelian Sacerdoțeanu on the condition of the State Archives of Jassy, the circumstances contributing to its poor state and the means of improvement (p. 247).

147. July 1st 1942, Bucharest. Report by Ion Radu Mircea to Aurelian Sacerdoțeanu on the selection of records pertaining to the history of Romanian Principalities, with focus on Bessarabia, and which were conserved in the Historical Archive of Odessa (p. 252).

148. August 17th 1942, Jassy. Memoir by Gheorghe Ungureanu to Aurelian Sacerdoțeanu requesting an intervention to the Ministry of Education so as to receive financial aid for purchasing equipment for fire prevention (p. 255).

149. September 16th 1942, Bucharest. Memoir by Aurelian Sacerdoțeanu to the Governor of Bukovina requesting support for the State

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Archives of Czernowitz and its new Director, Gh. Duzinchevici, in an early stage providing a building and maintenance (p. 257).

150. November 23rd 1942, Jassy. Gheorghe Ungureanu requests to Aurelian Sacerdoțeanu permission and support for the Directorate of State Archives of Jassy to publish the quarterly "Arhivele Moldovei" (p. 258).

151. May 16th 1944, Costeşti. Circular letter by Aurelian Sacerdoțeanu to the State Archives of Jassy (Săcel, Gorj), Kishinev (Bibeşti, Gorj), Czernowitz (Vădeni, Gorj), Cluj (Sibiu), Braşov and Craiova on the movement of the General Directorate of State Archives in the village of Costeşti, County of Vâlcea (p. 259).

152. May 31st 1944, Jassy. Report by Gheorghe Ungureanu on the measures taken for the movement of the archives of the Regional Directorate of Jassy, also informing of the saving action of historical and archival valuable assets preserved by private holders (p. 260).

153. November 6th 1944, Bucharest. Letter by Aurelian Sacerdoțeanu to Ştefan Meteş requesting a memoir on the archives that belonged to Transylvania and which the Romanian State is entitled to retrieve (p. 262).

154. November 14th 1944, Bucharest. Memoir by Aurelian Sacerdoțeanu to the Ministry of National Culture recommending that the staff from the Regional Directorate of State Archives in Kishinev – out of service – to be reassigned to at least two Regional Directorates, either Focşani or Galați and Constanța, soon to be founded (p. 262).

155. December 8th 1944, Bucharest. Circular letter by Aurelian Sacerdoțeanu to the Directorates of State Archives of Jassy, Sibiu, Craiova, Braşov, Kishinev, Czernowitz pertaining to potential records transferred from the Soviet Union with a view to meet the provisions of armistice (p. 263).

156. December 9th 1944, Sibiu. Reply by Ştefan Meteş to Aurelian Sacerdoțeanu containing the abstract of the collections of Transylvanian

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

records transferred and incorporated within the State Archives of Budapest since 1882 (p. 264).

157. December 13th 1944, Bucharest. Report by Captain B. I. Musatov, delegate of the Allied Control Commission, on the records transferred from Odessa and sealed in a room of the General Directorate of State Archives (p. 274).

158. January 2nd 1945, Bucharest. Letter by Aurelian Sacerdoțeanu to the Ministry of National Education informing of the records transferred from Russia, which were sealed in a room of the General Directorate in the presence of the representative of the Allied Commission, and were due to be retransferred to Russia (p. 275).

159. February 13th 1945, Bibeşti. Proceedings of the transfer and collecting of the holdings moved from the Soviet Union by Romanian troops, concluded between Leon T. Boga and the representatives of the Allied Control Commission in Romania (p. 276).

160. May 14th 1945. The manuscript "State Archives" by Aurelian Sacerdoțeanu presenting the role, structure and activity of the institution covering a period of over 100 years (p. 277).

161. June 4th 1945, Bucharest. Memoir by Aurelian Sacerdoțeanu to the Ministry of National Education requesting urgent measures for identifying and retrieving the historical archive of Bistrița located in Hungary (p. 282).

162. June 7th 1945, Bucharest. Memoir by the Central Institute of Statistics to the State Archives on the archive of Bihor County, which was transferred in Hungary during the Hungarian occupation (p. 283).

163. June 19th 1945, Bucharest. Memoir by Aurelian Sacerdoțeanu to the Ministry of National Education presenting the state of the ancient archive of Transylvania, which was not retrieved by Hungary to the Romanian State according to the provisions of the Treaty of Trianon, the

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

consequences of the occupation in Northern Transylvania on the local archives, and formulating the means of retrieval by Romania (p. 284).

164. June 19th 1945, Bucharest. Reply by Aurelian Sacerdoțeanu to the Central Institute of Statistics presenting the interventions made to the Ministry of Education and Foreign Affairs for retrieving the archives taken during the occupation of Northern Transylvania and the ancient archive of Transylvania kept in Budapest (p. 286).

165. June 19th 1945, Bucharest. Memoir by Aurelian Sacerdoțeanu to the Ministry of Foreign Affairs requesting a diplomatic intervention for the identification of all groups of Romanian historical records taken to Hungary and their retrieval (p. 287).

166. July 21st 1945, Bucharest. Letter by the Central Institute of Statistics to the State Archives containing the inventory of the holdings to be retrieved from Hungary, and an action plan in this matter. (288).

167. August 10th 1945, Jassy. Report by Constantin Turcu, head of the Permanent Service of the Directorate of State Archives of Jassy, to Aurelian Sacerdoțeanu on the selection of an archive in Dorohoi, also presenting the state of certain important archives in Moldavia (p. 290).

168. January 10th 1946, Bucharest. Letter by the Ministry of National Education to the State Archives requesting the documents stipulated by Article 12 of the Convention of Armistice with the USSR. (p. 295)

169. February 2nd 1946, Cluj-Napoca. Memoir by Ștefan Meteș to the Minister of National Education related to the building of the State Archives of Cluj and the conflicts with the Town-Hall in this matter (p. 292).

170. October 1st 1946, Bucharest. Report by priest Ion Bârlea to Aurelian Sacerdoțeanu on certain valuable manuscripts alienated from the historical archive of the Prefecture of Maramureș County (p. 301).

171. October 2nd 1946, Bucharest. Memoir by Aurelian Sacerdoțeanu to the Ministry of Foreign Affairs requesting diplomatic

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

measures so that the Romanian State retrieves the archives transferred by the former Hungarian Prefect from the Prefecture of Maramureş to Hungary (p. 303).

172. October 2nd 1946, Bucharest. Report by priest Ion Bârlea on the state of the historical archives of Maramureş, and forwarded by Aurelian Sacerdoteanu to the Ministry of National Education, requesting a position of archivist in the town of Sighet (p. 303).

173. November, 1946, Cluj-Napoca. Memoir by Ştefan Meteş to Aurelian Sacerdoţeanu on his activity as Director of the State Archives of Cluj for over 24 years, requesting the delay of his retirement (in appendix: the list of historical papers published by Ştefan Meteş) (p. 304).

174. February 3rd 1947, Bucharest. Intervention by Aurelian Sacerdoţeanu to the Minister of National Education for the re-appointment of the Historical Commission of Romania. (p. 311).

175. August 20th 1947, Bucharest. Report by priest Ion Bârlea to Aurelian Sacerdoţeanu on the state of the historical archives of Maramureş (p. 313).

176. March 19th 1948, Bucharest. Circular letter sent by Aurelian Sacerdoţeanu to the Regional Directorates of State Archives requesting their point of view in respect of the propositions on the international cooperation in the field of archives made by Solon J. Buck, archivist of the United States (p. 315) .

177. June, 1949, Bucharest. Suggestions for 1950 action plan, forwarded by Aurelian Sacerdoţeanu to the Institute of History of the Romanian Academy (p. 326).

178. January 13th 1950, Bucharest. Suggestions on the editing of a corpus of records prior to 1821 forwarded by the Group of Experts of the State Archives of Bucharest to the Institute of History of the Romanian Academy (p. 328).

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

179. July 20th-21st 1951, Bucharest. Paper by Aurelian Sacerdoțeanu in respect of the Decision no 472/1951 of the Council of Ministers pertaining to the responsibilities and the rules of functioning of the Directorate of State Archives (p. 335).

180. September 11th 1951, Bucharest. Circular letter sent by the State Archives informing all its subordinate bodies that the General Directorate of Press performs controls in all private libraries, commanding joint actions to identify record collections. (In appendix: "Note on the identification and survey of private archives"). (p. 343).

181. September 17th 1951, Bucharest. Circular letter sent by the Directorate of State Archives to all its units requesting the cease of selection and disposal of archives (p. 346).

182. September 19th, 1951, Bucharest. Note forwarded to the Director Bordeianu from the Ministry of Internal Affairs on the fulfilment of tasks of the Directorate of State Archives and the "to do" list (p. 347).

183. June 26th 1957, Bucharest. Notes by Aurelian Sacerdoțeanu on the speech given when he was dismissed from the Directorate of State Archives (p. 357).

184. March 18th 1954, Bucharest. Memoir by Vasile Maciu to the Vice-Minister of Internal Affairs requesting the dissemination of archival regulations approved by the Minister, due to the fact that the entry into force of the Decree-Law on the State Archival Heritage is delayed and disposals of records are performed (p. 357).

185. May 25th 1954, Bucharest. Report by I. Gh. Vasile, head of the Historical Central Archives to the Directorate of State Archives on the stage of certain archival activities and the Marxist interpretation of archival publications (p. 359).

186. July 13th 1954, Bucharest. Report by Vasile Maciu to the Vice-Minister of Internal Affairs on the construction of a new building for the Directorate of State Archives and the Historical Central Archives. (p. 360).

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

187. August 6th 1954, Bucharest. Letter by the General Directorate of State Archives to the Library of the Romanian Academy related to the records emanated from the former landowners and stored in inappropriate conditions in Măgurele village (p. 361).

188. April 26th 1955, Bucharest. Recommendations by Vasile Maciu to C. I.Parhon University on the distribution of archives related subjects within the curricula of the Faculty of History (p. 362).

189. January 22nd 1957, Bucharest. Letter by the Ministry of Internal Affairs to the Romanian Academy on certain aspects regarding the institutional evolution of the State Archives after 1951 and the steps taken for creating the Archival Heritage (p. 363).

190. February 7th 1957, Bucharest. Excerpt from the transcription of the General Session of the Romanian Academy of January 17th-18th, 1957, and its Decision on the structure of the State Archival Heritage, sent to the General Directorate of State Archive by the Romanian Academy (p. 366).

191. September 26th 1957, Bucharest. The Ministry of Foreign Affairs informs the Ministry of Internal Affairs that the Soviet Embassy in Bucharest sent the list of record groups to be retrieved to Romania by USSR, recommending that a part of these holdings should be transferred to the Ministry of Foreign Affairs (p. 370).

192. 1958. Paper by Aurelian Sacerdoțeanu on "the Museum of State Archives of Bucharest" (p. 373).

193. November 11th 1959, Bucharest. Memoir by Ion Paraschiv, Director of the State Archives, to Alexandru Drăghici, Minister of Internal Affairs, on the matter of being provided with new seat for the State Archives, and suggestions of a number of locations (p. 378).

194. January 27th 1963. Opinions formulated by Aurelian Sacerdoțeanu on the contents of the "Archivist's Practical Handbook" (p. 381).

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

195. <1971>, Bucharest. Explanatory reasons in respect of the draft Decree on the founding of the National Archival Heritage (p. 388).

196. April 14th 1980, Bucharest. Note by Ionel Gal, Director General of the State Archives, regarding the imperativeness and the opportunity to create a Training Centre for the staff of the State Archives (p. 392).

197. <1992>, Bucharest. Memorandum of the bill on the National Archival Heritage forwarded to the Romanian Parliament for approval (p. 396).

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

„Începuturile, religiia, obiceiurile şi cea de un fel limbă a sălăşluitorilor într'aceste doă prinţipaturi, precum şi cele deopotrivă trebuinţe sânt îndestule elementuri de o mai de aproape a lor unire, care până acum s'au fost poprit şi s'au zăbovit, numai după înprejurări întâmplătoare şi cele urmate după dânsele bunile dobândiri şi urmările folositoare ce ar odrăzli dintr'o apropiere a acestor doă popule, nu pot fi supuse la nici o îndoială; începuturile, dar, s-au aşezat într'acest regulament prin cea de un fel de clădire a temeiurilor administrative în amândoă ţările".

Regulamentul Organic al Valahiei, art..371

„Începutul, relighia, obiceiurile şi asămănarea limbei lăcuitorilor acestor doă prinţipaturi, precum şi trebuinţile a îmbelor părţi cuprind din însuş descălicarea lor elementurile nedispărţitei uniri, care s'au înpedicat şi s'au întârziet de întâmplătoarile înpregiurări. Mântuitoarile folosuri al rodului ce s'ar naşte din întrunirea acestor doă naţii sânt netăgăduite. Elementurile întrunirii a Moldo-Românilor se află aşăzate prin acest reglement prin asămănatile temeiuri ale administraţiei acestor doă ţări".

Regulamentul Organic al Moldovei, art. 425

1

1831 iulie 1. *Extras din Regulamentul Organic al Valahiei atestând înfiinţarea Arhivelor Statului în cadrul Ministerului din Lăuntru.*

Păstrarea Arhivelor Statului fiind un object, care meritariseşte toată luarea aminte a stăpânirii, va fi supt privegherea ministrului din Lăuntru. Drept aceea vor fi: un nacialnic al Arhivelor, cu 1000 lei lunar; un suptnacialnic, cu 400 lei lunar; doi scriitori cu câte 100 lei lunar şi două

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

slugi cu câte 60 lei lunar. Cheltuiala pentru cancelarie şi pentru ţinere te 230 lei lunar.

Publicat în: Negulescu, Paul, Alexianu, George, (coord.), *Regulamentele Organice ale Valahiei şi Moldovei*, vol. I, Bucureşti, 1944, p. 53.

2

1832 ianuarie 1. *Extras din Regulamentul Organic al Moldovei cu privire la organizarea Arhivelor Statului.*

Art. 299. Obştească Adunare Obicinuită, la acea dintâi a sa convocaţie (chemare), va rândui o comisie spre alcătuirea unui aşăzământ statornic pentru trecirea în condică a docomenturilor proprietalii, pentru ţinerea arhivelor şi, în sfârşit, pentru păstrarea şi buna orânduială a tuturor acturilor ce siguripsesc pământenilor politiceştile lor dreptăţi şi averile lor, care toate se vor supune întăririi Domnului. În acest chip viaţa, cinstea şi averea tuturor lăcuitorilor prinţipatului sânt apărate supt scutirea şi umbrirea legilor pământeşti întemeete pe neatârnata sa administraţie din lăuntru, care vor sluji în veci de temei neschimbat şi nerăşluit la toate dreptăţile publice şi private.

Art. 366. Cancelaria Înnaltului Divan va fi împărţită în trii mese supuse privigherii directorului ei, carele, pe lângă îngrijirea bunei orânduieli şi a osârdii lucrărilor la celelante mese, este însărcinat cu alcătuirea jurnalurilor, a protocoalelor, a decreturilor şi a anaforalilor către Domn.

a) Masa apelaţiilor în pricini politiceşti şi neguţitoreşti;

b) Masa hotărârilor şi a anaforalilor în pricini criminaliceşti;

c) Masa arhivelor unde se vor ţine toate acturile publice,precum: anaforale, hrisoave, hatişerifuri atingătoare de dreptăţile şi pronomiile Moldovei. Arhivariul, în a cărui priveghere se încredinţează toate acturile acestea, se va îngriji de a le aduna din orişice parte se vor afla şi a le ţine în bună păstrare. Tot la această masă vor fi păstrate toate planurile rădicate de comisiile hotărâturei şi copiile mărturiilor hotemice date fieştecărue proprietariu, precum se orândueşte la secţia obşteştii hotărâturi; iar spre singură păstrare a aceştii arhivi şi îndămânarea aflărei acturilor, va fi în curtea domnească o înadinsă, cuviincioasă zidire întru îngrijitoarea pază a osăbitului arhivist al Statului.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Art. 410. În fieştecare an la închierea sesiilor Obşteştii Adunări, orighinalurile sămilor înfăţoşate precum şi alte documenturi să vor depune în Arhiva Statului, a căria alcătuire şi păstrare va fi încredinţată unui boeri cu însuşirile cerşute pentru asemine dregătorie.

Arhivistul Statului. ca un depozitari acturilor publice şi dregătoreşti, să va numi de către Domnul din doi candidaţi propuşi de către Obştească Obicinuita Adunare.

Publicat în: Negulescu, Paul, Alexianu, George, (coord.), *Regulamentele Organice ale Valahiei şi Moldovei*, vol. I, Bucureşti, 1944, p. 318, 328, 338.

3

1833 decembrie 4, Bucureşti. *Raportul Arhivei Ţării Româneşti către Vornicia din Lăuntru cu privire la regulile după care se păstrează delele primite de la dregătorii.*

Trecută
Cin<stitu>lui Departament al Vorniciei Mari din Lăuntru
Arhiva Principatului Ţării Româneşti

Asupra poruncăi cinstitului Departament al Vorniciei de la 2 De<ce>mb<rie>, cu N° 4751, prin care să porunceşti de a trimitea o listă coprinzătoare anume de toate delele ce s-au primit până astăzi de la fiecare Dregătorie, atât judecătorească, cât şi administrativă, cum şi regulile ci să păzeaşti asupra acestor hârtii, Arhiva alcătuind îndată acea listă după mai sus arătatul chip, plecat o alătură pă lângă acesta[1]. Iar regulile ci să păzeaşti asupra acestor hârtii sânt acestea, precum alăturea să arată.

1-iu. Arhiva să împarte în patru dispărţiri, adică cea dintâi toate hârtiile cele vechi, ce s-au primit şi să trimeat, cea de al doilea pentru hârtiile diplomaticeşti, cea de-al treilea pentru hârtiile administrative în care vor întra şi ale miliţiei pământeşti, şi cea de-al patrulea pentru hârtiile judecătoreşti.

2-lea. Pentru înscrierea delelor sânt cinci condice, din care în cea dintăia să trec delele cele vechi, în cea de al doilea delele diplomaticeşti, în cea de al treilea delele administrative, în cea de al patrulea delele miliţiei pământene şi în cea de al cincilea delele judecătoreşti.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

3-lea. Trecerea sau înscrierea în condică a delelelor să urmează după numărul Arhivii, ce să însimnează cu roşul şi după aceea trecut şi după alfabet spre cea mai cu înlesnire găsire a delii în vreme de trebuinţă.

4-lea. Asupra delelor pe lângă numărul lor să pune şi numărul Arhivii şi sănt aşezate pacheturile dupea felul lor, având ţidule care arată anu de când s-au început şi numărul Arhivii de când dele sânt în fieşcare pachet, urmându-să toate regulile tocmai precum să urmează şi la Arhiva rusească.

Anul 1833, Dcmb. 4
Bucureşti

La Secsia al 3-lea, masa 1-io.

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 3/1833, f. 2.

---

[1] Lista nu se reproduce.

4

1838 august 30, Bucureşti. *Jurnalul Sfatului Administrativ cu regulile ce urmează să fie respectate la predarea delilor şi altor hârtii la Arhivele Statului.*

Jurnal

Astăzi în 30 zile avgust, anul 1838, Sfatul Administrativ Extraordinar luând în băgare de seamă propunerea Departamentului din Lăuntru că între îmbunătăţirile ce urmează a să face la Arhivă au chibzuit ca spre mai bună regularisire să să urmeze luarea hârtiilor din Arhivă după următorul chip:

1-iu. – Orice hârtii sau dele să vor cere de la Arhivă să să facă cu adresul departamentului de unde să vor cere, în care să să coprindă şi numele amploiatului care să trimite a primi hârtia.

2-lea. – Când va fi trebuinţa a să lua din Arhivă vreun document sau vreun act public atunci să să dea de ştire Arhivarului că, luându-l însuşi să-l înfăţişeze unde va fi cerut şi după ce se va îndeplini trebuinţa să-l ia şi să-l întoarcă a-l depune la locul păstrării.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Această chibzuire a Departamentului din Lăuntru îmbunătăţindu-se şi Sfatul găseşte cu cale să să puie în lucrare, păzindu-să întocmai întru toată întinderea ei.

Dumnealui Şeful Departamentului din Lăuntru va supune acest jurnal la cunoştiinţa înălţimii sale ca fiind primit, să să dea asupra lui luminată întărire.

Iscăliţi: G. Băleanu, M. Ghica, C. Cantacuzino, C. Bălăceanu, A. Ghica.

Întocmai după original.

Serdar N. Teodoru

Publicat în *Arhivele Statului. 125 de ani de activitate, 1831-1956,* Bucureşti, D.G.A.S., 1957, p. 171.

5

1848 septembrie 29, Bucureşti. *Raportul înaintat de Arhivele Statului Departamentului Dreptăţii pentru a interveni la Tribunalul Ilfov să trimită opisele luate pentru prescriere, în vederea aşezării acestora în bună orânduială.*

Raport la Departament Dreptăţi<i>, C I, M III

Nevăzându-să nici până acum vreo îndestulare din partea acestui Departament după raportul cu N° 22 încă din trecuta lună aprilie pentru împiedicarea ce cearcă Arhiva întru desăvârşita regularisire a Delelor trebunalului Ilfov Secţia II din pricina neaducerii încă a opiselor ce s-au luat de către orânduitul înpiegat de a le prescrie, Arhiva cu cinste se roagă şi printr-acesta se binevoească C<insti>-tul Departament pă de o parte a lua în de-aproape băgare de seamă că o asemenea zăbavă zăticneşte regularisirea a tuturor Delelor, iar pe de alta să străşnicească pe pomenitul tribunal ca să trimită cât mai fără zăbavă însemnatele mai sus opise, căci numai din pricina aceasta stau neaşezate după cuviinţă arătatele Dele ce sânt trimise încă din anul 1841.

Anul 1848
luna Septembrie 29
N° 39

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 4/1846, f. 13.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

6

1855 mai 24, Bucureşti. *Departamentul Ostăşesc înaintează Arhivelor Statului două opise cu documente din anii 1847-1849 care urmează să fie depuse şi păstrate la Arhive, potrivit regulilor.*

Primită mai 24 N° 209

Departamentul din Năuntru
Cinst. Arhive a Statului

Cu adresa Cinst. Departament Ostăşesc N° 1367 s-au priimit la acesta doă opise de delile Secsii a III-a a acelui C<instit> Departament de la anul 1847 până la sfârşitul anului 1849 care urmează a fi trimise la acea Cinst. Arhivă nefiind trebuincioase, cerând a să face cele de cuviinţă pentru primirea şi păstrarea lor. Care opise i se încredinţează pe lângă aceasta, şi totdeodată i se scrie a îngriji pentru primirea pomenitelor deli şi depunerea lor în a sa păstrare potrivit regulilor întocmite, dupe care apoi va înapoia unul din aceste opise adeverit după toată orânduiala.

Pentru Şeful Departamentului N. indescifrabil

Şeful Secsii. N. insecifrabil

N° 3084
1855 Mai 24
Secsia III Masa I[a]

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 2/1849, f. 20.

7

1862 aprilie 4, Bucureşti. *Jurnalul Consiliului de Miniştri pentru trecerea Arhivelor Statului la Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii.*

Copie

Astăzi Miercuri 4 Aprilie anul 1862, în şedinţa Consiliului Miniştrilor, luându-se în băgare de seamă că serviciul ţinerii Arhivelor Statului, pentru ceia ce privesce partea de peste Milcov, se găsesce pusă în

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

atribuțiile Ministerului Justiției, în vreme ce pentru partea de dincoa de Milcov a Țerei, acest Serviciu depinde de Ministeriul din Întru;

Considerând că unul şi acelaşi serviciu nu poate fi împărțit între două osebite administrații şi că însăşi interesul lucrărilor reclamă a lui unificare;

Având în vedere că acest serviciu se va găsi mai bine aşezat sub jurisdicția Ministeriului Cultelor şi Instrucțiunii Publice, sub a căruia priveghere se află şi Comisia Documentală cum şi bibliotecele naționale;

Consiliul hotărăsce ca serviciul Archivelor care până astăzi se găsesce în parte la Ministeriul Justiției, şi în parte la Ministeriul din Întru, să se concentreze la Ministeriul Cultelor şi Instrucției Publice.

Dispositiile acestui Jurnal au a se aduce la îndeplinire de către Domnul Preşedinte al Consiliului, prin înțelegere cu D. D. Miniştrii al Instrucției şi al Cultelor, după ce mai întâi îl va supune la Domneasca aprobare.

/Semnați/ Catargiu, Assachi, C. N. Brăiloiu, A. E. Florescu şi D. Cornea.

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 1/1862, f. 140.
Publicat în *Arhivele Statului. 125 de ani de activitate, 1831-1956*, Bucureşti, 1957, p. 183.

8

1863 noiembrie 5, Bucureşti. *Memoriul lui Grigore Bengescu II către ministrul Cultelor cu privire la trebuințele Serviciului Arhivelor şi îmbunătățirile neapărate ce urmează a i se aduce prin bugetul pe anul 1864.*

1863 Noembre 5
No. 594

La Culte

În urma adresei Dvostre sub No. 30454 din 24 Octobre espirat, mă grăbesc a vă supune printr'acesta, conform invitațiunei făcute trebuințele serviciului Archivelor şi îmbunătățirile neapărate ce urmează a i se aduce prin bugetul viitorului an 1864. Totodată însă spre o mai bună lămurire, am socotit de datorie a însoți indicațiunea acestora de considerațiunile următoare:

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Serviciul actual al Archivelor Statului, se află întemeiat în virtutea Jurnalului Consiliului de Miniştri din 4 Aprilie 1862, prin contopirea Archivei Statului Ţerei Românesci cu Archiva Statului Moldovei în Comisiunea Documentală[1] din Bucureşti şi pe baza atribuţiunilor acestor trei serviciuri, atribuţiuni aşezate prin legiuiri positive adecă: Regulamentul Organic al ambelor Ţări, legiuirea din 1841 pentru înfiinţarea Comisiunei Documentale şi Aşezământul de peste Milcov din 1844 Art. 8. Prin urmare misiunea actualului Serviciu al Archivelor, scopul instituţiunei lor este de a satisface pe deplin trebuinţele pentru îndeplinirea cărora erau întocmite cele alte trei instituţiuni.

Acele trei serviciuri însă, care astăzi se află întrunite, de la înfiinţarea lor n'au mai primit mai nici o îmbunătăţire, nu li s'au dat nici o dezvoltare astfel încât nu mai pot fi în nivel cu progresele făcute de toate cele alte serviciuri publice din diversele ramuri, şi aşa nu mai putea nici corespunde la scopul lor în raport cu trebuinţele diferite ale acestora, ceea ce au şi produs ca ele să nu'şi poată împlini în întregimea lor îndatoririle impuse prin legiuirile ce le au dat naştere. Cu toate acestea, îndatoririle acelea urmează să fie îndeplinite şi negreşit că Direcţiunea Generală a Archivelor, care a asumat asupră'i toate însărcinările serviciilor contopite într'însa, trebuesc neapărat să le pue în lucrare în cea mai riguroasă conformitate cu legile esistente.

Din aceste consideraţiuni decurge că, dacă este vorba a se aduce Serviciului Archivelor o ameliorăţiune reală prin budgetul viitor, atunci acest budget are să facă pentru Archive două lucruri: I°) a pune serviciul lor în stare de a îndeplini cu exactitate şi cu stinctitate toate acele însărcinări prescrise de legiuiri; II°) a repera omiterile trecutului puindu'l, prin desvoltarea sa, în raport cu gradul de înaintare a tuturor celor alte instituţiuni ale Ţerei şi cu exigenţele timpului prezent, spre a se putea da adevăratele foloase cerute de la săvârşirea lucrărilor sale, şi spre a se putea ajunge cu siguranţă scopul întru care ele se întreţin.

Iată rezultatul ce sperăm de la viitorul buget; spre a le vedea realizate, am socotit că mijlocul cel mai bun este de a vă pune în vedere, Domnule Ministru, aceste consideraţiuni, ca adevăratele principii pe care trebuie să se razime o asemenea lucrare şi adăugind pe lângă acesta şi desvoltarea neapăratelor trebuinţe ale serviciului, cred că vor fi argumentele cele mai solide, pentru justificarea unui buget raţional, care să poată merita aprobarea Dvoastră precum şi a Adunării Legiuitoare.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Prin urmare fiind principial scopul bugetului Arhivelor fixat, rămâne a se lua în considerare atribuțiunile, îndatoririle, serviciul și lucrările lor, spre a se putea hotărî apoi, pe baza acestora, personalul necesar spre îndeplinirea lor și în urmă cifrele cuviincioase.

Atribuțiunile, îndatoririle și lucrările Serviciului Arhivelor sunt regulate după cum am arătat prin legiuiri categorice mai sus citate. După cum sunt așezate de acestea, ele îi dau un întreit caracter, adecă fac din Serviciul Arhivelor o instituțiune de Arhive Publice propriu-zisă prin conservarea tuturor actelor de interes public, o instituțiune specială în interesul regulării și a administrațiunei domenurilor statului și bunurilor stabilimentelor publice prin lucrările Comisiunei Documentale, și unui institut istoric, prin sarcina de a aduna toate actele privitoare la Istoria și la drepturile Țării și a pregăti materialul care să servească la alcătuirea Analelor Naționale. Pe aceste diverse caractere s-a întemeiat și actuala subdiviziune a serviciului în trei secțiuni, asupra cărora se importă toate atribuțiunile, și care trebuiesc neapărat menținute, căci bugetele anuale sunt fără îndoială menite a îmbunătăți din ce în ce serviciile publice, iar nu a le face să regreseze prin mutilarea lor. Luând dară în vedere toate atribuțiunile și îndatoririle în toată întregimea lor prescrisă de legi, ele sunt următoarele și se împart astfel asupra celor trei secțiuni.

1°) Secțiunea Secretariatului:

Corespondența serviciului și toate lucrările privitoare la direcțiunea sa și la administrațiunea sa în genere, precum relațiunile cu diversele autorități, petițiuni, personalul, material și fonduri, expedițiuni și legalizări etc. etc. Administrațiunea Sucursalei din Iași.

Cercetările și lucrările Istorice, adunarea și elaborarea materialului pentru Istoria Națională. Publicațiunile ce se vor face de către Serviciu (Regul. Organic al Moldovei art.... și legiuirea din 1841, art. 1).

Muzeul și Biblioteca Arhivelor.

2°) Secțiunea Istorică și a Bunurilor Publice

Conservarea actelor istorice și politice ale Țării, a titlurilor domeniilor și bunurilor stabilimentelor publice și a acelor privitoare la topografia și statistica Țării.

Clasificarea și inventarierea actelor acestora cuprinse în Secțiune.

Comunicațiunile și espedițiunile de copii privitoare la ele.

Lucrările pentru regularea și transcrierea titlelor proprietăților sus-citate.

3°) Secțiunea de stat

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Conservarea actelor Instituțiunilor Publice, Legislative, Judecătorești și Administrative

Clasificarea și inventarierea lor.

Comunicațiunile și espedițiunile de copii privitoare la ele.

Pe lângă acestea se adaugă la fiecare Secțiune Serviciul respectiv de Cancelarie.

După această nomenclatură, și fiind justificată mai sus diviziunea serviciului în trei secțiuni, se poate vedea personalul necesar la fiecare din acestea. Acela ce subsemnatul îl crede de neapărat trebuincios, l-am însemnat în Tabelul anexat pe lângă acesta. El se poate justifica în câteva cuvinte: de fiecare secțiune se cere un cap și doi sub-capi.

Capul, care are a dirija toate lucrările Secțiunei sale, pe lângă aceasta are ca ocupațiune constantă clasificarea și inventarierea actelor, lucrarea cea mai urgentă și cea mai principală a Arhivelor. Sub-capul însă, ajutând acestuia și ținându-i locul în caz de lipsă, este special însărcinat cu Conservarea actelor Secțiunei, o misiune foarte delicată și care reclamă funcționari atât de inteligenți cât și mai cu seamă de încredere. Cu chipul acesta în locul Primilor Adjuncți care se află actual la două secțiuni, se înființează doi Conservatori: unul la Secțiunea Istorică și unul la cea de stat, măsură neapărată, căci în urma măsurilor de curând luate, pe care le-am mai semnalat Onor. Minister prin adresa No. 497 din 20 Septembrie și care au început să se execuțeze, depozitele Arhivelor au să crească mai mult decât îndoit, au să treacă peste cifra de 400.000 dosare la secțiunea de stat și peste 300.000 documente și file la acea Istorică. Așadar un singur Conservator nu mai poate fi cu nici un mod îndestulător pentru Serviciu, căci experiența ne-a dovedit că el nu poate să fie pe deplin chiar astăzi, când nu sunt nici 300.000 bucăți peste tot, și aceasta din cauza diversității depozitelor aflate în îngrijirea sa. Prin urmare prin înființarea a doi Conservatori, ca Sub-capi, se reunesc asupra unei singure persoane și îndatoririle de Conservare și acelea ale Primilor Adjuncți și se aduce o mare înlesnire și o notabilă îmbunătățire Serviciului. Totdeodată actuala sarcină de Conservator rămâne la Secretariat cu atribuțiunile Registraturii (funcțiune indispensabilă în orice Cancelarie și de prisos a mai justifica) cu atribuțiunea de a îngriji de local, și cu acea de a avea conservarea și îngrijirea bibliotecii, care începe a se forma, și a muzeului, ce se înființează acum prin colecțiunea sistematică a sigiliilor vechi și noi, administrative și istorice, singurul mod de a scăpa de destrucțiune.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Acestea sunt dară însărcinările Capilor şi Sub-capilor Secţiunei Istorice şi a celei de stat precum şi a Registratorului Conservator. Acelea însă ale Secretarului vor fi, ca şi acum: dirijarea Secţiunei al cărei Cap special este; îngrijirea şi priveghiarea lucrărilor tuturor Secţiunilor, ca Cap al întregii cancelarii; îndatoririle de Ajutor ale Directorului, căruia ţine locul în lipsă; şi mai cu seamă lucrările Istorice, categoric definite atât de Regulamentul Organic al Moldovei, art.....[2] cât şi de legiuirea din 1841, care zice: Unul.... care va avea ştiinţe destoinice pentru partea istorică, va fi însărcinat a culege din cuprinderea documentelor materialul atingător de Istoria Ţării etc. (Art.1).

Sub-capul Secţiunei Secretariatului cu numirea de Adjunct Comptabil va îndeplini şi îndatoririle de Cancelarie ale Secţiunii, ca şi cei alţi Sub-capi, va ajuta Secretarului la Compilaţiunile istorice şi mai cu seamă la Publicările ce urmează neapărat să se continue, şi va fi însărcinat cu primirea fondurilor alocate Serviciului, însărcinare ce trebuesce neapărat despărţită de aceea a Registratorului, cum se află astăzi, căci mergerea în mai multe rânduri la Finanţie spre primirea banilor, făcând pe Registrator să lipsească prea des din Cancelarie jignesce tot serviciul.

Astfel se lămuresc îndatoririle serviciului nostru, şi în chipul acesta se întemeiază Tabelul de Personal ce am onore a vă prezenta. Pe lângă atribuţiunile în parte însă a celor trei capi de Secţiune, trebuesc a se mai avea în vedere că ei împreună cu Directorul General, formează Colegiul Membrilor Comisiunei Documentale şi îndeplinesc lucrările acestei foste instituţiuni. Pentru acestea cred că nu mai este de trebuinţă a reveni, este destul a se vedea că prin întrunirea Arhivelor cu Comisiunea Documentală, Membrii acesteia, păstrând primitiva ei lucrare în toată întregimea au mai luat asupră-le fiecare în parte însărcinările speciale ca Capi de Secţiuni diferite, pe care am avut onoare a le dezvolta mai sus.

Mai rămâne afară de aceştia Ajutorii de la Secţiunea 2° şi 3° şi Translatorul.

Pentru Translator el a existat totdeauna şi nu este trebuinţă a mai justifica întreţinerea sa. Pentru Ajutori, sarcina lor este mai cu seamă colaborarea, la clasificare şi serviciul cercetărilor şi al comunica secţiunelor. La Secţiunea Istorică mai ales comunicaţiunile sunt foarte dese şi foarte dificile; stabilimentele religioase şi filantropice, a căror titluri sunt să se păstreze în Arhivele Statului, se ridică peste suma de două sute; presupunând dară numai câte două procese pe an la fiecare, ne-ar da

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

regulat pe fiecare zi câte două comunicațiuni, adică două trimiteri de documente, care cuprind de ordinaru suma de aproape două sute şi care trebuiesc înaintate cu inventare îndoite şi cu formalități complicate. Este dară neapărată trebuință de un impiegat anume; pe când totdeodată cel altu ar fi îndestul de ocupat cu priveghiarea minuțioasei lucrări a transcrierei titleloru proprietăților în Condici, după legea din 1841. Mai în acesta şi chip se petrece şi la Secțiunea de Stat, cu deosebire că dacă formalitățile la comunicațiunea actelor sunt mai simple, ele însă sunt mult mai numeroase, şi de asemenea şi cererile de copii ale particularilor. Să mai adăugăm însă la această secțiune, lucrarea ce va fi necesitat acum cu întrunirea Arhivelor din Bucureşti cu cele din Iaşi care au început a se transporta şi sosesc neîncetat.

Acestea sunt, Domnule Ministru, pe scurt, considerațiunile ce am crezut de datorie a vă pune în vedere deodată cu prezentarea Bugetului Serviciului Arhivelor, pe care asemenea motive numai se poate baza cererea sumelor necesare pentru funcționarea sa regulată şi cu folos. Pentru cifre dară, socotesc că expunerea îndatoririlor funcționarilor, îndatoriri atât de împovărătoare pe cât şi ingrate, este argumentul cel mai tare ce aş putea prezenta. Cu toate acestea oarecari deslușiri sunt necesare: Mai întâi pentru Capii de Secțiuni, după cum se vede din cele mai sus cuprinse, ei țin locurile şi atribuțiunile Membrilor Comisiunei Documentale. Aceşti Membrii au avut în virtutea legiuirei prin care s-au înființat, şi li s-au conservat totdeauna rangul şi leafa Capilor de Secțiune din Minister, ar fi dară o nedreptate de a nu li se da îndărăt, atât acea onoare cât şi apuntamentele, astăzi când îndatoririle lor s-au îndoit prin însărcinările mai sus arătate şi când ele devin din zi în zi mai împovărătoare prin repedea dezvoltare a Arhivelor. De asemenea pentru Sub-capi şi Ajutori, cred că ar fi acelaş act de dreptate de a li se egaliza apuntamentele cu acelea ale funcționarilor respectivi din Minister. Numai în serviciul nostru singur mai există astăzi această deosebire, de vreme ce în toate cele alte ramuri, serviciile dependente de Ministere au apuntamente deopotrivă cu acestea, aşa de exemplu Serviciul Sanitar, Servicele Financiare etc. etc. Această satisfacțiune de un legitim amor propriu acordată funcționarilor Serviciului nostru ar fi de cel mai salutar efect şi totdeodată am întâmpina o însemnată vătămare ce i se aduce astăzi; cei mai mulți funcționari, aflându-se în o pozițiune inferioară aci, profită de ori ce ocaziune spre a trece în alte posturi, astfel încât serviciul nostru care are mai mult decât ori care necesitate de funcționari mai

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

sedentari, mai vechi, este acela unde ei se schimbă mai des, astfel starea de provizoriu în care se privesc ei nu poate negreşit decât a influenţa rău asupra lucrărilor şi a serviciului în genere.

Pe acest temei am onoare a vă cere, Domnule Ministru, ca Capii Secţiunilor Arhivelor să fie egali cu Capii Secţiunilor din Minister, Subcapii cu Capii de Birou şi Ajutorii cu Ajutorii de acolo.

Pentru copişti, care s-au împărţit în două clase, dictincţiunea vine de aci: cei patru pentru care se cere 400 lei pe lună, sunt acei care vor săvârşi copierea documentelor în Condici; prin urmare trebuiesc să fie perfecţi caligrafi. Aceasta a prevăzut-o şi legiuirea din 1841 când a fixat copiştilor Comisiunei Documentale 200 lei pe lună, pe când în toate celelalte cancelarii publice fără escepţiune, ei aveau 150. Astăzi din cauza reducerii apuntamentelor lor, nu mai avem caligrafi căci ei găsesc cu înlesnire posturi mai uşoare de lucru şi plătite cu 400 lei, după cum vă puteţi încredinţa din bugetele celorlalte Ministere.

În fine pentru Translator am indicat suma de 1000 lei: cred că nu va părea esagerată când se va considera că D-lui ca Translator al Comisiunei Documentale avea 700 şi astăzi cu ocaziunea contopirei Arhivelor s-au întreit lucrarea, şi pe lângă acesta urmează a i se pune şi îndatorirea de a forma la ştiinţa sa pe unul din impiegaţi spre a putea lăsa în urmă un succesor.

Rămâne a mai adăuga pe lângă acesta în privinţa Secretarului, că se cere 300 lei mai mult ca la cei alţi doi Capi de Secţiune în consideraţiunea ierarhiei şi a însărcinărilor sale mai grele şi mai speciale, ca Cap (*sic!*) al întregii Cancelarii şi ca ajutor al Directorului.

Acestea sunt cifrele bugetului, după părerea subsemnatului. Cât pentru Sucursala din Iaşi, ea rămâne în starea actuală cu deosebire că unuia din copişti, care va avea îndatorirea de Registrator şi ajutor al Capului serviciului, i se însemnează 300 lei, iar celuilalt 250, conform Regulamentului Organic (Reg. Org. al Moldovei p. 59. Anexa litera D).

Cele alte modificaţiuni la bugetul actual sunt aplicate prin observări adăugate în marginea Tabelului.

Astfel este, Domnule Ministru, lucrarea ce am onoare a vă prezenta. Am căutat pe cât cu putinţă a o baza pe necesităţile ce experienţa mi-a dovedit neapărate, şi în această credinţă sper că va merita aprobarea D-vostre şi în urmă a Adunării Legiuitoare. Într-un timp când toată Ţara se reorganizează pe baze noi, când circumstanţele care ne împresoară cer cu

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

imperiositate ca serviciile publice. Autoritatea să fie stabilite cu regularitate şi cu soliditate ca să aibă puterea necesară spre a i se da foloasele ce naţiunea cu dreptul aşteaptă. utilitatea unui serviciu al Arhivelor nu poate fi contestată. Toate statele civilizate au înţeles-o astfel şi ele-şi împreună, chiar cele mai mici. sacrificii enorme spre a le întreţine. Ele au înţeles toate că dacă Arhivele sunt cheia unei bune administraţiuni. sorgintea de unde trebueşte să-şi tragă elementele orice instituţiune nouă. orice prefacere a obiceiurilor şi Aşezămintelor Ţării. nu sunt mai puţin un monument Naţional. un templu inviolabil unde se păstrează amintirile trecutului şi dovezile gloriei străbune unde se întreţine focul sacru şi vecinic al patriotismului. România are interes mai mult decât oricare să se pătrunză de aceste adevăruri, să guste rodul lor; ea are trebuinţă mai mult decât oricare să se întemeieze în acea putere morală ce o dă cu atâta rigoare numai studiul şi cunoscinţa Istoriei Patriei. Stăruesc dară a ruga bunăvoinţa D-vostre, Domnule Ministru, mai cu seamă în privinţa intereselor Istorice ce reprezintă Arhivele noastre, şi pentru care s-au indicat cheltuielile necesare atât de personal, în desvoltarea mai sus espusă, cât şi la Material în Tabelul anesat. Asemenea mai recomand la solicitudinea D-vostre şi ceea ce priveşte lucrările fostei Comisiuni Documentale: lucrările acestea ating de foarte aproape interesele tuturor averilor Publice, din care Ţara trage un venit de mai bine de 50 milioane şi care sînt convins că ar fi adânc jignite din trunchierea Serviciului Arhivelor.

Binevoiţi, vă rog, Domnule Ministru, a primi încredinţarea prea osebitei mele consideraţiuni.

Director General[3]

Secretar

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 1/1862, f. 44-51

---

[1] Comisia Documentală a funcţionat în perioada 1841-1862 având ca scop organizarea, traducerea şi transcrierea în condici a documentelor privitoare la bunurile mănăstireşti.

[2] Nu se menţionează numărul articolului.

[3] Director general al Arhivelor Statului în perioada 24 martie 1862-7 august 1864 a fost Grigore Bengescu II.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

9

1864 septembrie 25, Bucureşti. *Decizia lui Cezar Bolliac prin care se reglementează modul de depunere, la Direcţia Generală, a arhivelor predate de diferite aşezăminte publice şi departamente ministeriale.*

Închiăiare

În urma măsurilor luate atât de Onor. Ministeriu al Justiţiei, Cultelor şi Instrucţiunei Publice, cât şi de această Direcţiune Generală spre a se concentra în Archivele Statului, diferitele Archive parţiale ale Aşezămintelor Publice şi ale departamentelor Ministeriale, desfiinţate sau încă esistente;

Având în vedere că cele mai multe din aceste deposite se aduc în masă, fără a fi deosebite după natura lor şi după Secţiunile Direcţiunei Generale, unde au să se conserve în parte;

Considerând că nu se poate preciza printr-un Regulament special modul de depunere şi primirii unor asemenea Arhive sau deposite, fiindcă mai toate sunt aşezate după un sistem deosebit, şi nu sunt despărţite în categoriile cuvenite spre a se preda d'a dreptul Secţiunei respective şi astfel cu greu s'ar pute introduce o procedură uniformă;

Având în vedere urgenţa ce este a se aduna odată în Archivele Statului toate depositele din ţară, care sunt de natură a se păstra aci în virtutea regulamentului din 31 Octombre 1862[1];

Considerând că în asemenea împrejurări şi în lipsă de depuneri regulate într'un mod uniform, este de neapărată nevoie a se chibzui cel pucin la mijlocul cel mai înlesnitor cu care să se primească acele deposite şi să se împartă după natura lor, la Secţiunile unde le este însemnat locul după noua organisare;

Având în vedere că de asemenea şi chiar în Arhivele Statului se află încă deposite pe la Secţiuni, cari le-au rămas acolo după cum ele au înlocuit diferitele service contopite în această Direcţiune Generală;

Considerând că şi acestea urmează să se aşeze la acele Secţiuni unde sunt atribuite prin noua organizare;

Considerând în fine că pentru primirea mai sus ziselor Archive parţiale sau deposite diverse, şi pentru regularea celor ce se află azi în Archivele Statului, cât şi pentru împărţirea tuturor acestora la locurile

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

cuvenite, se necesită participarea în lucrare a două sau a câtor trele Secţiuni d'odată;

Subsemnatul, în virtutea Art. 4 din Regulamentul Archivelor mai sus citat, hotărăşte:

1° Primirea în Archivele Statului de Archive Speciale sau depozite diverse ale Aşezămintelor Publice, Departamentelor Ministeriale sau ale altor Corpuri ori Instituţiuni Publice, desfiinţate sau astăzi esistente, care ar cuprinde acte privitoare la diferite Secţiuni şi cărora nu s-ar fi putut face o prealabilă regulare, spre împărţirea lor la Secţiunea Serviciului unde privesc, se va săvârşi de către Comisiunea din Archive, care ţine locul fostei Comisiuni Documentale de la 1841;

2[lea] Prin aceeaşi Comisiune se va face regularea şi reîmpărţirea actelor aflate pe la Secţiuni, care nu aparţin acolo, şi care urmează să se aşeze pre la locul ce le este hotărât prin noua organisare.

3 [lea] Comisiunea la orice depunere va cerceta prealabil natura actelor aduse şi va hotărî împărţirea lor pre la Secţiunile unde privesc, deosebind pre cele ce nu sunt de păstrat în Archivele Statului şi constatând lucrarea ei prin anume procese-verbale.

4 [lea] Dosarele formate pentru depunerile sau regulările mai sus prevăzute se vor ţine la Secretariat de unde se vor face şi cuvenitele comunicaţiuni către Secţiuni sau alte lucrări relative.

Director General
Bolliac[2]

Bucureşti, 25 Septembrie/7 Octombrie 1864

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 1/1862, f. 74-75.

[1] La 31 octombrie 1862 este aprobat Regulamentul pentru organizarea Arhivelor Statului al cărui proiect a fost elaborat la 27 septembrie 1862. Documentul este publicat în *Arhivele Statului. 125 de ani de* activitate, Bucureşti, 1957, p. 187-189.

[2] Cezar Bolliac a fost director general al Arhivelor Statului în perioada 7 august 1864-12 iulie 1866.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

10

1867 mai 23, Bucureşti. *Decizia lui Gr. N. Manu de unificare a Arhivei Statului Ţării Româneşti (1831-1862), Comisiunii Documentale (1842-1862) şi Comisiunii pentru regularea documentelor şi averilor mănăstirilor închinate (1863-1864) şi formare a Arhivei Serviciului Direcţiei Generale a Arhivelor Statului.*

Copia după originalul ce se află pus la Dosarul No. 93 din 1867

Decisiune

Având în vedere Archivele Cancelarielor diferitelor Dregătorii cari sunt astăzi contopite în Direcţiunea Generală a Archivelor Statului;

Având în vedere că fiecare din aceste Archive parţiale au fost ţinute şi se află aşezate într-un mod diferit;

Având în vedere trebuinţa zilnică de a se consulta aceste Archive, atât spre urmarea lucrărilor începute de acele Dregătorii, cât şi pentru cele ce sunt a se întreprinde pe viitor;

Având în vedere că pentru înlesnirea unor asemenea cercetări, Archivele în cestiune trebuesc revăzute şi controlate spre constatarea întregimei lor, apoi bine regulate, şi aceasta pe cât se va putea într-un mod mai uniform;

Având în vedere că o asemenea constatare este mai cu seamă indispensabilă spre a se putea cerceta printr'însele comunicaţiunile de acte, documente sau dosare, făcute în diverse timpuri la diferite autorităţi, şi spre a se putea constata cele ce nu s'au reîntors încă în Archive ca să se urmărească înapoiarea lor fără întârziere;

Considerând că acele Archive se păstrează astăzi la diversele Secţiuni ale Direcţiunei Generale, după cum lucrările Dregătoriilor desfiinţate au avut mai multă înclinaţiune cu atribuţiunile acestor Secţiuni sau sunt continuate de dânsele;

Considerând că cu toate acestea atribuţiunile uneia şi aceeaşi din fostele dregătorii nu s'au trecut în totalitatea lor la una şi aceeaşi Secţiune din Direcţiunea Generală, ci s'au repărţit după organizarea actuală a Direcţiunei la două şi chiar la câte trele Secţiunile, ceea ce face că fiecare

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Secțiune are trebuință în lucrările sale de a cerceta și consulta toate Archivele fostelor Dregătorii fără osebire;

Considerând necesitatea ce resultă de aci ca Archivele în cestiune să se concentreze într'un singur loc și să fie încredințate unui singur impiegat, care astfel va avea o mai bună și deplină cunoscință a lor spre înlesnirea cercetărilor tuturor;

Considerând că lucrările de administrațiune și lucrările care au un caracter general privesc după actuala organisare a serviciului la Secretariat;

Considerând că scopul Direcțiunei este ca cu începere de la anul viitor 1868, să se concentreze la Secretariat și actualele Archive ale Secțiunilor Direcțiunei și chiar toată corespondența lor, astfel încât să nu mai fie decât o Archivă unică pentru tot serviciul;

Subsemnatul Director General al Archivelor Statului, în virtutea Art. 4 al Regulamentului de la 31 Octombrie 1862, am hotărât:

I° Archivele Cancelarielor Dregătorielor astăzi contopite în Direcțiunea Generală a Arhivelor Statului și anume: Archiva Statului Țerrei Românesci (1831-1862), Comisiunea Documentală (1842-1862), și Comisiunea pentru regularea documentelor și averilor Mănăstirilor închinate (1863-1864) se vor întruni toate într'un singur corp și vor forma: **Archiva Serviciului Direcțiunei Generale a Archivelor Statului.**

II°. Archivele respective ale Dregătoriilor mai sus citate se vor revedea și controla, constatându-se și întregimea lor, de către Domnul Cap al Secțiunei în care se păstrează acum fiecare din ele; apoi se vor regula într-un mod pe cât se va putea mai uniform, după regulile obicinuite la Direcțiune pentru asemenea lucrări.

III°. Lucrarea asupra fiecărei Archive în parte se va constata printr-un proces-verbal închiăiat în două esemplare, între Domnu Cap de Secțiune respectiv și între impiegatul în a cărui păstrare se află Archiva; un esemplar al procesului-verbal va rămânea la Secțiune, celulalt se va înainta la Secretariat împreună cu Archiva și Inventariul ei regulat.

IV° Întrunindu'se toate Archivele la Secretariat și constituindu'se astfel o Archivă unică a serviciului, D. Secretar va raporta despre săvârșirea și rezultatul lucrării și va face a se redacta un inventar General detailat.

Acestea se vor constata printr'un proces-verbal, încheiat de Directorul General, de Secretar și de Capii de Secțiune, în care se va indica modul constituirei Archivei Serviciului, starea și persoana căreia se

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

va încredința spre păstrare şi care va subscrie despre aceasta în procesul-verbal.

A scris Directore General Gr. N. Mano[1]

Pentru conformitate N. Karabullea

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 1/1862, f. 121-122.

[1] *Gr. N. Manu*, secretar şi apoi director general al Arhivelor Statului de la 12 iulie 1866 până la 7 februarie 1869, când a fost înlocuit cu Constantin D. Aricescu. La 12 martie 1870 a fost numit a doua oară în aceeaşi funcţie din care a demisionat la 16 octombrie 1871. A fost preocupat de rezolvarea unor probleme de interes deosebit pentru dezvoltarea Arhivelor precum reorganizarea acesteia după principii moderne, chestiunea localului, înfiinţarea de arhive judeţene, a unui Institut de Paleografie, a publicaţiilor şi punerea bazelor pentru activitatea ştiinţifică a instituţiei.

11

1868 noiembrie 18, Bucureşti. *Memoriul lui Gr. N. Manu pentru reorganizarea secţiilor Arhivelor Statului.*

DIRECTIUNEA GENERALĂ A
ARCHIVELOR STATULUI

Bucuresci.
1868 noembrie 18/30

Domnule Ministru

De la înfiinţarea Direcţiunei Generale a Archivelor Statului pînă acum, organisarea Serviciului a fost supusă la diverse modificări, în virtutea a mai multor dispositiuni succesive, cari în unele părţi nu mai concordă îndestul între dînsele, şi cari astfel au neapărată nevoie de a fi unificate şi bine precisate, spre mersul regulat al Serviciului.

Trebuinţa aceasta nu este mai puţină simţită şi în cea ce privesce lucrările înseşi; progresele ce din fericire s'au putut face în totalitatea lor, le au adus astăzi în acea stare de înaintare unde urmează negreşit să li se dea aşezămîntul lor definitiv, ca să se poată determina cu rigurositate

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

caracterele fiăcărei despărțiri a depositelor noastre, și ca să poată astfel fiecare ajunge cât mai curînd la deplina ei desvoltare și complecta ei constituire potrivită cu natura actelor ce coprinde.

Astfel una din cele mai preciose atribuțiuni ale Serviciului nostru este adunarea și publicarea de materiale istorice pentru țeră; pînă acum grămădirea în Archive a titlelor bunurilor secularisate, absorbind solicitudinea Direcțiunei și cea mai mare parte din lucrul funcționarilor prin importanța lămurirei acelor numeroase averi de cari sunt legate interesele cele mai positive ale Statului nu ne'a permis a ne îndeplini cu scumpietate o atât de plăcută îndatorire. Secțiunea Istorică, restrânsă în activitatea ei prin întruparea sa în acea a Secretariatului, a fost silită să se mărginească aproape numai în cercul actelor ce posedam și să caute celei puținei a face pregătirile trebuitoare pentru publicațiuni mai serioase, cum și pentru cunnoscința mai înteiu a isvoarelor de unde am putea înavuți modestele noastre tesaure. Despărțind aceste doă Secțiuni, afrancându-le pe fiăcare în atribuțiunile lor, vom putea da o desvoltare mai întinsă lucrărilor istorice și totdeodată o acțiune mai răpede afacerilor de pură administrațiune, cari privesc d'a dreptului partea Secretariatului.

Aplicând același principiu la celelalte Secțiuni ale Serviciului, adică afracând pe fiecare în atribuțiunile ei, specialisând orecum ocupațiunile fiecăreia, căderile Secretarului de Cap al Cancelariei, de privighiăre a întregului Serviciu, devin o însărcinare fără utilitate, care se poate împărți cu mai mult succes asupra Capilor de Secțiune în deosebi, în limitele lucrărilor ce conduce fiecare; Secretarul decă ar remânea ca un simplu Cap al Secțiunei Secretariatului, de o potrivă cu ceilalți și în cas de împiedicare sau de congediu, Directorul General ar delega după chibzuirea sa, când pe unul când pe altul din Capii de Secțiune cum se urmează și astăzi în cas de vacanță a postului de Secretar în lipsa acestuia.

O altă înlesnire încă reintrând în cadrul acelorași considerațiuni, ar fi a se simplifica lucrările chiar în întrul Secțiunilor, subîmpărțind depositele între împiegații ei: cu chipul acesta fiecare Archivar va putea avea o cunoscință mai perfectă a fondurilor ce i'ar fi încredințate și ar dobîndi o adevărată specialitate în partea sea.

Întocmind astfel organisarea interioară a Serviciului Archivelor, modificările ce se aduc la Reglementele și dispositiunile anterioare se pot resuma în modul următor:

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

1. Secțiunea Istorică se desparte de acea a Secretariatului și formează o Secțiune deosebită; prin urmare Serviciul Direcțiunei Generale va fi împărțit în patru Secțiuni și anume:

a) Secțiunea Secretariatului;
b) Secțiunea Istorică;
c) Secțiunea de Stat;
d) Secțiunea Așezămintelor și Bunurilor Publice.

2. Despărțindu'se ambele Secțiuni, atribuțiunile lor se împart cum urmează:

La Secțiunea Istorică: Conservarea, Clasificarea, inventarierea actelor istorice și comunicațiunile eventuale după densele;

Cercetarea și dobândirea de asemenea acte din țeră și din străinătate, spre adăogirea fondului esistinte;

Lămurirea materialelor adunate; lucrări și publicațiuni istorice;

Biblioteca specială a Serviciului, museul de paleografie și de sigiliografie.

La Secțiunea Secretariatului remân concentrate toate afacerile de administrațiune; corespondință generală a Serviciului, personal, material, local, mobiliar, fonduri și comptabilitate, comunicațiuni cu publicul etc.

3. Secretarul este descărcat de căderile sele de Cap al întregii Cancelarii, remâind numai simplu Cap al Secțiunei Secretariatului cu atribuțiunile ordinare ale celorlalți Capi de secțiune.

4. Fiecare Cap de Secțiune dirige și controlează, sub a sa respundere, lucrările Secțiunei sele; el privighează buna și regulata conservare a actelor ce sunt încredințate în păstrarea fiecăruia împiegat al Secțiunei în parte.

5. Împiegații ceilalți se împart la secțiuni, după trebuința lucrărilor, de către Directorul General, după cum acesta se urmează și astăzi de la modificările întroduse în Personal, prin budgetul din 1866, înco.

6. În cas când Directorul General ar lipsi sau s'ar afla în congediu, el va delega cu aprobarea Ministrului, pe unul din Capii de Secțiune spre a îndeplini funcțiunele sele provisoriu.

Supuind aceste propuneri la aprețiațiunea Domniei Voastre, am onoare a Vă ruga Domnule Ministru ca deca vor dobîndi aprobare D-Voastre, să bine voiți a face urmările necesare spre a fi sancționate printr'un Decret Domnesc, după formele legiuite în materia de Regulament de administrațiune publică.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Binevoiți, Vă rog, Domnule Ministru a primi asigurarea pre osebitei mele considerațiuni.

Director General

ss. indescifrabil

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 1/1862, f. 141-142.

12

1870 octombrie 9/21, Bucureşti. *Expunerea de motive făcută de Gr. N. Manu, directorul Arhivelor Statului, la înaintarea proiectului de lege pentru înființarea Arhivelor județene.*

Direcțiunea Generală a
Archivelor Statului
No. 932
Bucuresci
Anul 1870, Luna Octombrie 9/21

Domnule Ministru

Sunt câțiva ani acum de când prin jurnalul Consiliului de Miniştri din 4 Aprilie 1862, s-au pus primele base pentru crearea unui deposit central al actelor publice şi pentru unificarea serviciului lor subt o Direcțiune Generală a Archivelor Statului. Principiele o dată aşezate, organisarea Archivelor s-a desvoltat şi s-a complectat succesiv prin diferite dispositiuni ulterioare; concentrându-se aici toate celelalte dęposite publice de acte, şi repurtându-se asupra Direcțiunei generale atribuțiunile dregătorielor cărora aceste erau mai înainte încredințate. Archivele au fost puse pe cale de a dobândi în scurt timp adevăratului lor caracter: cu asemenea elemente au putut în adevăr crea o *Archivă Centrală a Statului*, care deşi nu a căpătat încă aşezământul ei definitiv, este însă deja în stare a respunde cu îndestulare la toate trebuințele Guvernului şi ale administrațiunei, a înlesni cursul afacerilor private şi a veni într-un mod satisfăcătoriu în ajutoriul studielor istorice.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Cu toate acestea decă, în ceea ce privesce d'a dreptului pe Stat s-au căutat astfel a se asigura interesele sale şi acele ce sunt imediat legate de dânsele, nu este tot aşa şi în privinţa intereselor locale ale judeţelor şi ale comunelor în parte, şi această ramură a serviciului Archivelor reclama o urgentă îndreptare.

În adevăr, iată cum stă astăzi cestiunea:

Înainte de anul 1862, vechile reglemente ale serviciului prescria depunerea şi concentrarea în Archiva Statului a tutulor hârtielor Prefecturelor, Sub-prefecturelor şi Municipalităţilor oraşelor. Cu modul acesta însă se putea lesne prevedea momentul când, dintr'o asemenea aglomerare de acte, avea să se formeze un deposit atât de considerabil în cât ar fi devenit o imposibilitate materială de a se găsi un edificiu public, ori cât de mare, spre a lor păstrare, şi o anomalie complectă de a se întreţine, pentru singur acest serviciu, un personal mai numeros şi mai costătoriu de cât al ori cărei administraţiuni mai importante. Acesta s-a şi întâmplat, şi astfel după puţin timp, cam de pe la anul 1841, s-a suspendat în genere tote depunerile autorităţilor judeţene şi comunale în Archiva Statului, care umplea deja salele a două monăstiri, Radu-Vodă şi Antim, rămăind la fiecare hărtiile lor respective, şi acumulându-se acum la judeţe deposite, cari de aproape treizeci de ani au devenit considerabile, fără ca să se mai fi făcut ceva, fie pentru regularea, fie pentru împuţinarea lor.

În cele mai multe casuri, aceste Archive parţiale, ne mai fiind cercetate şi inventoriate la finele fiecărui an spre a se depune în Bucuresci, au remas în desordine, iară pe de altă parte măsura prevăzută de vechiele reglemente, de a se împucina asemenea deposite prin ardere, după un termen de treizeci de ani, nu a putut fi până acum de nici un folos. Cel d'întei termen după înfiinţarea Regulamentului organic, căzând în anul 1862, când Archivele autorităţilor locale se grămădiseră fără nici o regulă şi fără îngrijire, era cu totul imposibil de a se cerceta atâtea mase de dosare spre a se face alegerea celor ce erau de desfiinţat, şi lucrările prepărătoare singure ar fi absorbit un timp indelung şi un numer considerabil de funcţionari, fără a mai adăogi că neservindu-se la faciea locului şi de proprii impiegaţi ai servicielor de unde proveneau actele, nu s'ar fi putut avea o garanţie îndestulătoare în alegerea şi deosebirea lor, şi astfel arderea putea deveni un mijloc mai periculos de cât folositoriu.

Un alt neajuns şi mai simţitoriu s'a produs din această situaţiune anormală: concentrarea tutulor hârtielor publice în Archiva Statului

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

devenind imposibilă, s'a întâmplat firesce ca actele unei aceleiaşi autorităţi să se afle parte depuse în Archivele din Bucuresci şi parte păstrate la judeţe. Aşia, atât pentru trebuinţele administraţiunii, cât şi mai cu seamă pentru interesele particularilor, cercetările urmează să fie făcute în două locuri diferite, ceea ce pentru Stat crează întârzieri prejudiciabile şi corespondinţă inutile, iar pre particulari îi obligă a veni în Bucuresci, spre a căuta hârtiele ce le sunt necesarie şi pe care de multe ori nu le află aici.

Inconvenientele acestea nu au făcut de cât să crească şi să se înmulţească cu timpul, şi astfel o îndreptare radicală a devenit din ce în ce mai indispensabilă.

Cu ocasiunea organisărei serviciului actual al Archivelor în anul 1862, s-a încercat a se deschide calea spre asemenea îndreptare. Reglementul din 31 Octombre acelaş an, inspirându-se de nevoile cestiunei şi de ideile de descentralisare, cari sunt astăzi aplicate în toate ramurile administraţiunii noastre, a aşezat ca principiu despărţirea Archivelor locale de Archivele proprii ale Statului; organisând pe aceste din urmă ca o *Archivă centrală* în care să se conserve numai actele departamentelor Ministeriale şi ale altor dregătorii centrale, au lăsat ca Archivele autorităţilor de judeţe să se păstreze la locurile unde se află în joc interesele în favorul cărora se conserva actele publice. Tot d'odată spre cercetarea acestora din urmă şi pentru pregătirea organisării lor se crease şi un post de inspector al Archivelor din districte. Nevoile budgetare însă puseră în curând capet ori cărei încercări, şi de atunci până acum nu ne a fost încă dat să vedem realisate cererile şi propunerile, ce Direcţiunea n'a încetat un singur moment de a face cu stăruinţă.

Cu toate acestea sub-semnatul ar crede că lipsesce la datoriile sele dacă nu ar reveni din nou asupra acestei cestiuni, şi are adâncă convicţiune, D-le Ministru, că pentru acum propunerile ce are a face vor găsi în D-voastră un sprijin luminat şi energic; speranţele sele că măsurile mai jos espuse vor dobândi aprobarea D-voastre, sunt cu atât mai întemeiate, cu cât în urma reglementului din 1862, ale cărui dispoziţiuni au fost din nou confirmate prin reglementul mai recent din 4 Marte 1869[1], situaţiunea Archivelor judeţene a devenit şi mai gravă şi dificultăţile de tot felul se adaugă pe fiecare zi.

Astfel Archivele din Bucuresci şi din Iaşi, în virtutea reglementelor mai sus citate, fiind închise încă de la 1862, ori cărei depuneri de acte ale autorităţilor locale, Direcţiunea opune negreşit un refus categoric la

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

numeroasele cereri ce i se adresează, în această privință, sau d'a dreptul de către dregătoriele județene administrative și judiciare, sau prin intermediarul autorității Ministeriale. Asemenea cereri au devenit une ori atât de stăruitoare și imperioase din partea unora din autorități, prea mult doritoare de a se descărca de sarcina unor deposite devenite prea mari pentru localurile lor restrinse, în cât au adus chiar conflicte neplăcute între dânsele și Direcțiune, care nu putea de cât să mențină în vigore dispositiunile reglementelor; pe lângă acestea Direcțiunea, la rândul său, nu ascepta de cât o ocasiune spre a înapoia județelor actele lor, câte au fost depuse aici în numer considerabil până pe la anul 1842, și spre a face astfel loc altor acte ale Ministerelor ce nu se mai pot primi din causa lipsei de spațiu.

Pe de altă parte autoritățile locale, Prefecturi, Tribunale etc., impovărate, cum am zis mai sus, de nisce deposite care se măresc pe fiecare zi și pe care nu le mai pot coprinde localurile lor, silite une ori a strămuta cu dânsele în grabă și în neregulă, atâta cătățime de hârtii, alte ori a le preda fără ordine în priimirea funcționarilor ce se preschimbă, sunt astfel condamnate a purta o sarcină incomodă fără nici o utilitate practică, pe câtă vreme devine pe fie cari zi mai dificile de a'și procura din asemenea grămezi acumulate de condici și dosare, veri-o sciință pentru serviciul lor, sau veri-un act pentru interesele cetățenilor.

Dacă vom adaogi încă eventualitățile contrarie ce se ivesc une ori, un incendiu spre esemplu, ca acum câțiva ani la Trib. Râmnicu-Sărat, sau o inundațiune, sau fie chiar umezeala localului ca la unul din Trib. din Bucuresci, vom putea avea o idee despre starea în care se află actele publice pe la județe și chiar în capitală.

Din toate cele ce preced, remediul la o așia stare de lucruri se presintă de sineși; și acesta ar fi a se pune în aplicațiune principiele deja așezate prin regulamentul din anul 1862, cu alte cuvinte a se înființa în fiecare județ un serviciu special, fie cât de mic, pentru conservarea și regularea Archivelor autorităților locali.

Subsemnatul crede, D-le Ministru, că dacă veți binevoi a vă adresa la Consiliele Județene ale cărora sesiune se deschide la 15/27 ale corentei, nu se va găsi nici unul care să refuse de a înscrie în Budgetul său fondurile cuviincioase pentru crearea unei Archive speciale a Județului. Foloasele unei asemenea instituțiuni se vor putea lesne aprecia când se va lua în considerațiune avantagele ce vor resulta pentru locuitorii din județe de a avea la îndemână, bine regulate și conservate cu îngrijire și siguranță,

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

toate actele autorităților cu care sunt zilnic în contact, și de care sunt legate toate interesele lor, de la actele stării civile până la titlele prin care se legitimează averile și drepturile fiă-căruia.

Afară de acestea, nu trebuie să se uite că această nouă sarcină asupra budgetelor județene – dacă sarcină poate fi – este cu totul în spiritul descentralisator al legislațiunei noastre actuale, și dacă nu s-a prevăzut anume în legea Consilielor Județene, dupe cum s-a făcut în țările de unde am înprumutat o asemenea instituțiune, nu este mai puțin adevărat că, ca o trebuință specială, ca o nevoe care atinge interesele județelor în parte, acestora le incumbă și datoria să avizeze la mijloacele de a le împăca.

Cât pentru fondurile ce ar necesita realisarea unui asemenea scop, subsemnatul crede că o alocațiune de la trei până la cinci mii lei noi, dupe importanța județului, ar fi pe deplin suficiente.

Votându-se o asemenea alocațiune, am putea păși și la o altă îmbunătățire care ar da mai târziu foloase însemnate.

Lipsa de persoane competente care se poată descifra actele cele vechi, fie chiar din timpi mai dincoa, de când s-au lepădat caracterele chirilice, sau care să poată ceti mai cu seamă vechile acte slavonesci, devine din ce în ce mai simțită; și cu toate acestea este un proces, o cestiune de hotărnicia, o afacere administrativă care să fi luat nascere cu câțiva ani mai în urmă, unde să nu fie neapărată nevoie de asemenea cunoscințe.

N'ar fi oare o însemnată înlesnire ce s'ar aduce intereselor particulare, pre cât și intereselor publice, când s'ar înființa pe lângă Archiva Centrală din Bucuresci cursurile necesarie spre a forma juni, esperți în asemenea materii, cărora se vor preda în același timp și celelalte cunoscințe practice, spre a forma dintr'înșii buni Archiviști și a'i respândi apoi în județe?

Și dacă cu timpul și cu ajutorul Statului s'ar mai adaoga la aceste cursuri și altele de Istoriă și Archeologiă națională, nu s'ar face cu modul acesta un bun început de o scoală complectă care să ne dea tineri eruditi și folositori în diverse ramuri?

Posedând după terminarea studielor lor, cunoscințele diverse ce indicarăm mai sus, essersați pe de altă parte la practica serviciului prin lucrările ce vor fi chiemați a sevărși în același timp în Archiva Centrală, asemenea tineri pot fi prin județe cetățeni și funcționari în adevăr utili, pot deveni propagatorii cei mai activi ai culturei publice. Ocupând funcțiunile modeste de Archivari ai județului, ei pot servi în acelaș timp spre a

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

organisa în fiecare oraş principal o Bibliotecă publică şi un mic Museu local, fiind un indemn perpetuu pe lângă consiliele judeţene şi comunale spre a crea asemenea instituţiuni sciinţifice; ei vor putea ori şi când fi întrebuinţaţi în interesele Statului şi ale Judeţului, în orice serviciu care ar reclama cunoscinţe mai alese, ca agenţi ai cadastrului, ca conservatori de ipotece, când se vor organisa asemenea serviciuri atât de imperios reclamate astăzi, ca esperţi în scripte etc. şi vor putea, la trebuinţă, ocupa cu onoare o catedră sau a fi însărcinaţi cu cursuri ori conferinţe publice, cu inspecţiuni şcolare, cu cercetări Istorice şi Archeologice din partea Comitetului Archeologic ori a Societăţii Academice, sau cu orice alte asemenea lucrări de specialitate.

Subsemnatul crede, D-le Ministru, că nu este trebuinţă de a insista mai mult asupra considerăţiunilor ce n'am făcut de cât a indica aici şi pastreză în tot d'auna credinţa că în asemenea cestiuni, unde este vorba de a se oferi noi alimente spiritului şi de a se deschide o nouă cale spre cultura naţională, fie mijlocele ori cât de mici, fie instituţiunile ori cât de modeste sau ne însemnătore, este destul de a le releva spre a ne fi concursul tuturor asigurat.

Mărginesc dară aici această scurtă espunere, mai cu seamă că nu este încă nici timpul nici locul de a trata cu mai multă desvoltare amenuntele proiectului ce am onoare a vă supune. Dacă însă dobândind aprobarea D-voastre, veţi binevoi a'l recomanda Consilielor judeţene şi dacă acestea, la rândul lor, vor bine voi a vota alocaţiunea cerută, vom putea, în limitele cifrelor indicate, păşi la punerea în aplicare, cu începutul anului viitori, a tutulor măsurelor ce fac obiectul acestui raport.

Bine voiţi etc.

Director-General: Gr. N. Manu

Secretar: N. Karabullea

Domniei Sale
Domnului Ministru al Cultelor şi Instrucţiunii Publice

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 16/1870, f. 2-3.

[1] Regulamentul pentru organizarea Serviciului Arhivelor din 4 martie 1869. Documentul este publicat în *Arhivele Statului. 125 de ani de activitate. 1831-1956*, p. 193-196.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

13

1876 noiembrie 17/29, Bucureşti. *Scrisoarea lui B. P. Haşdeu, directorul Arhivelor Statului, către redacţiile unor ziare cu anunţul deschiderii, începând cu data de 1 ianuarie 1877, a sălii de studiu de la Arhivele Statului, unde vor putea cerceta toţi cei interesaţi de studiul istoriei.*

1876 Novembre 17/29
N. 664

Redacţiunei ziarelor „Românul", „Telegraful", „Timpul" şi „Uniunea Democratică"

Luând măsuri ca de la 1^iu^ Ianuarie 1877 tezaurele documentelor conservate în Arhivele de Stat ale României să fie puse la dispoziţiunea celor care vor voi a se ocupa cu studiile istorice, nu me îndoesc că veţi acorda loc în stimabilele Dv. ziare alăturatei circulări. Subscrisul a adresat-o prin adrese personale la mai mulţi bărbaţi de ştiinţă; fiind însă posibil ca pe unii din D^-lor^ să fi scăpat din vedere, cred de cuviinţă a se da prin binevoitorul organ al Dv. o publicitate mai întinsă.

Primiţi vă rog...

Director General
H<aşdeu>

Şeful Secţiunii

Direcţiunea Generală a Arhivelor Statului

Domnul meu,

Cea mai frumoasă misiune a Archivelor este aceea de a înlesni pe bărbaţii de ştiinţă în cercetările lor istorice. Subscrisul a luat măsuri ca de la 1 Ianuarie 1877, de două ori pe săptămână între orele 1 şi 5 să fie pusă o cameră şi un împiegat la dispoziţiunea celor ce ar dori să studieze

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

tezaurele documentale până la anul 1699 conservate în Archivele de Stat ale României. Voi fi fericit, Domnul meu, dacă acesta va putea să fie util şi pentru studiele istorice ale Domniei Voastre.

Binevoiţi a primi asecurarea distinsei mele consideraţiuni.

Director General B. P. Haşdeu[1]

Şeful Secţiunii E. Coni

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 24/1876, f. 1-2.

[1] *B. P. Haşdeu*, director general al Arhivelor Statului în perioada 17 mai 1876 - 1 aprilie 1900. A manifestat o grijă deosebită pentru conservarea în bune condiţiuni a documentelor şi neîntrăinarea lor. S-a remarcat prin efortul susţinut în vederea reparării localului Arhivelor, dotării sale cu un mobilier adecvat, transformării instituţiei într-un centru de cultură pentru elaborarea operelor de istorie, literatură şi folclor, după modelul Arhivelor şi bibliotecilor unde studiase.

14

1877 aprilie 9, Bucureşti. *Memoriul lui B. P. Haşdeu către Ministerul Cultelor pentru acordarea sumelor necesare apariţiei publicaţiei Arhivelor Statului.*

Anul 1877 aprile 9/21 Bucureşti
No. 163

La Ministerul Cultelor

Urmând a se începe cât mai curând publicaţiunile Archivelor Statului[1], sub scrisul a luat următoarele măsuri:

1. Fiindcă o asemenea ediţiune, eşită la lumină sub auspiciile statului, trebue să presinte toate garantiele de autenticitate pe câte le cere critica sciintifică modernă, este necesar ca actele mai vechi, din cele mai importante, nu numai să se publice in extenso, dar să se reproducă totodată în facsimile, precum şi sigilurile.

2° Tipografia însărcinată cu această publicaţiune, trebuie pe d'oparte să aibă la dispositiune diferite caractere streine, precum cele cirilice, cele

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

polone, şi chiar cele orientale ear pe de altă parte cată a se supune la oricăte corecture ar voi să facă redacţiunea, căci ori ce lucrare istorică serioasă pe lângă extrema exactitate ce i se impune, necesitesă adesea îmbunătăţiri şi îndreptări chiar în cursul tipăririi.

Pentru partea figurativă, sub scrisul s-a adresat la tipografia D-lui Locea; pentru partea textului, la tipografia Laboratorilor Asociaţi.

Am onoare de a vă alătura, Dl. Ministru, devisurile ce mi-au presentat ambele aceste stabilimente.

Dacă D-Voastră le aprobaţi, veţi binevoi a ordona să-mi liberese un acont de 2000 lei noi din suma prevăzută pentru publicaţiunile Archivei, despre întrebuinţarea cărora voi da compt la primirea restului.

Materialul pe care sub-scrisul îl are deja gata pentru tipar este:

1°) Cronica inedită a lui Zilot despre epoca Fanarioţilor

2°) Un Crisov Slavon de la Radu-Negru, cu facsimile şi cu comentar

3°) Acte inedite scrise în limba română până la anul 1600, cu facsimile şi cu comentar

4°) Crisove inedite de la Roman-Vodă, păstrate în Archivele Statului din Bucovina şi în chrisovul Regal din Cracovia, cu facsimile

5°) Acte inedite de la Banii Craiovei.

Asceptând cu nerăbdare decisiunea D-Voastre, Vă rog, Dle Ministru, a primi asecurarea distinsei mele consideraţiuni.

D<irector> G<eneral> Haşd<eu>

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 14/1877, f. 1.

---

[1] Prima publicaţie a Arhivelor Statului datează din anul 1860 când P. Teulescu, „arhivarul statului", editează o colecţie de documente, iar în anul 1865, Cezar Bolliac publică „Revista Arhivelor Statului Român". În perioada 1864-1867 apare *Arhiva Istorică a României* editată de B. P. Haşdeu, membru al Comisiei documentale din 18 august 1863, la solicitarea şi cu subvenţia Ministerului Instrucţiunii, iar în perioada 1876-1881 publică cele trei volume de *Cuvente den Bătrâni*. În perioada 1873-1876 se editează „Revista istorică a Arhivelor României".

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

15

1880 mai 31, Bucureşti. *Memoriul înaintat de B. P. Haşdeu ministrului Cultelor şi Instrucţiunii Publice prin care prezintă situaţia Arhivelor Statului din Iaşi după incendiul ce a avut loc la Palatul Administrativ şi formulează propuneri de remediere a stricăciunilor.*

Anul 1880 Mai 31/12 Bucuresci
No. 208

La Ministerul Cultelor şi Instr. Publice

Am onoare a Vă comunica resultatul inspecţiunei ce am făcut Sucursalei Archivelor din Iaşi, în urma incendierii Palatului Administrativ de acolo, şi măsurile ce urmeasă a fi luate de urgenţă pentru remedierea reului adus acelui Serviciu prin acea calamitate.

La inspecţiune, am găsit că, depositele Sucursalei Archivelor al cărora Nr. se ridica la 400.000 bucăţi aproape, au fost scăpate de furia flacărilor prin adjutorul Administraţiunei locale, însă într-un mod foarte neregulat. În acea confusiune actele s-au asvârlit pe ferestre, rupându-se sforile şi titlurile tuturor pachetelor, perdându-se multe din inventarele lor, s-au stricat rafturile şi mobilierul în care se conserva, astfel că totul s-a transformat într-un labirint. De aci în grămezi neregulate s-au transportat parte la Trei Erarhi, parte la Casieria Generală aşia că este cu neputinţă de a se urmări un act după cum se găsesc de încurcate.

Domnule Ministru, după cum ştiţi şi D-Vostre, această Direcţiune are deocamdată ca sucursală numai pe cea din Iaşi, în care sent concentrate actele tuturor autorităţilor judiciare, administrative, eclesiastice, militare etc. din toată Moldova, aşia că importanţa acelui Serviciu este destul de vădită; Mă voi mărgini dar, a vă spune numai că de la incendiul palatului până astăzi, a fost imposibil cu personalul acelui Serviciu, care este foarte restrâns, să se aducă cea mai mică regularitate şi ordine în acte, din care causă multe din interesele statului şi ale particularilor, cari stau în legătură cu actele ce se conservă la Sucursală, sunt paralisate, ba chiar ameninţate de a se perde înaintea instanţelor judiciare, ceea ce va da nascere la juste plângeri din partea populaţiunei moldovene.

Ca Director general al Archivelor şi ca unul ce m-am convins în persoană despre încurcătura în care se găsesc depositele Sucursalei şi

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

imposibilitatea de a se regula numai cu personalul actual al acelui Serviciu pentru care vă alătur în copie şi adresa Şefului Sucursalei în această privinţă cu no...[1]., mă simt dator a vă arăta vederile mele asupra mijlocului celui mai practic de a remedia mai grabnic răul de unde pot decurge atâtea pagube pentru stat şi pentru particulari.

Acest mijloc, pe care nu mă îndoesc că şi D-Voastră le veţi găsi cel mai nemerit şi le veţi aproba, constă în a trimite cât mai urgent pentru 2 luni măcar un funcţionar superior şi mai competinte de la această Direcţiune, care să angajeze încă 2 sau 3 funcţionari de acolo cu diurna, şi care să supraveghese şi să active regularea celor 400.000 acte, sau cel puţin pe cele mai importante dintr'însele, căci după cum am avut onoare a Vă arăta mai sus cu actualul personal sub conducerea D-lui G. Teut ca şef, om de vârstă înaintată, slăbindu'i vederile şi auzul, regularea actelor nu se va termina de cât după mai mulţi ani, în care timp fără îndoială că se vor ivi multe plângeri şi se vor crea imense pagube. Pentru acest sfârşit cu onoare vă rog D-le Ministru să bine-voiţi a regula să se hotărască deocamdată suma de la 1500 până la 2000 lei, materialul necesar la regulare din care să se plătească diurna funcţionarului ce se va trimite şi acelora ce se vor angaja.

Sunt bine-convins D-le Ministru că însu-Vă veţi găsi foarte modestă această sumă pentru o lucrare atât de grea şi aşia de importantă în acelaşi timp.

Bine-Voiţi vă rog D-le Ministru etc.

D.G. ss. indescifrabil

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 7/1880, f. 40-41.

[1] Nu este menţionat numărul actului la care se face referire.

16

1888 august 31, Bucureşti. *Memoriul lui B. P. Haşdeu către Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii Publice pentru a se construi un local potrivit şi sigur Arhivelor Statului.*

Bucuresci 1888 August 31/12 <Septembrie>
N. 106
La Ministeriul Cult. şi Instr. Publice

D. M.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Începând de la 1862 şi până astăzi, toţi Directorii generali urmaţi unul după altul la Archivele Statului: Grigorie Bengescu, Cesar Bolliac, C. D. Aricescu[1], mai ales Grigore Manu, şi subscrisul, şi-au făcut fiecare pe rând datoria de a atrage luarea aminte a guvernului asupra necesităţii urgente de a se clădi un edificiu pentru acest deposit de tesaure ale istoriei naţionale şi ale averii publice. Şi totul a fost în zădar. Dacă deja la 1862, Archivele Statului se periclitau prin lipsă de un edificiu cât de puţin potrivit şi sigur, apoi ce trebui să fie astăzi, când într-un interval de 36 de ani nu s-a făcut nemic! Nu s-a făcut nemic – o repet cu durere – deşi depositele nu încetau de a se mări, deşi cestiunea isbutise în fine a veni de'naintea Camerei şi deşi s-a votat de multişor un fond destul de însemnat pentru începerea lucrării. Şi de astă dată, dar mai cu speranţă de succes, îmi îndeplinesc datoria de a solicita clădirea mult aşteptatului adăpost pentru Archivele Statului. Primul pas, neapărat, este numirea unei comisiuni pentru alegerea terenului şi planul arhitectonic, o comisiune în care, cutez a crede, ar pute să intre, afară de subscrisul, d. M. Kogălniceanu arhitect, d. Mincu, Gr. G. Tocilescu şi I. C. Esarcu.

Din parte'mi mă voi grăbi a mă pune cu râvnă la dispositiunea comisiunei din dată ce desideratul de faţă, după cum nu mă îndoesc, va dobândi aprobarea Domniei Voastre.

Binevoiţi, D. M. .....

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 7/1888, f. 31.

[1] C. D. Aricescu a fost director general al Arhivelor Statului în perioada 7 februarie 1869-17 mai 1876.

17

1889 octombrie 30, Bucureşti. *Adresa prin care Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii Publice trimite Arhivelor Statului 62 acte vechi găsite la biserica Curtea Veche pentru a le studia şi păstra, dacă sunt de importanţă istorică.*

Ministerul Cultelor şi al Instrucţiunei Publice
Divisia Şcoalelor şi a Cultelor
Seria A. No. 12935
Bucureşci, în 30 oct. 1889

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Rezoluție: Primită la 31 Octombrie/12 <Noiembrie> 1889 N. 251. Se va răspunde că documentele comunicate în mare parte au însemnătate istorică, care negreşit se măreşte cu trecerea timpului, şi fiind relative la bunurile publice se vor păstra între actele secțiunii respective.
Lucrată la N. 137.

Domnule Director,

Am onoare a vă înainta cu aceasta 62 acte vechi găsite la biserica Curtea Veche din Capitală, cu invitare să binevoiți a dispune studierea lor, decidând asupra valorilor lor istorice, făcând şi Ministerului o scurtă referire, spre ştiință.

În cas când se vor găsi de vreo importanță oarecare vă roagă a fi trecute în opisul actelor istorice ale acelei administrațiuni.

Ministru
ss. indescifrabil

Capul divis.
ss. indescifrabil

Direcțiunii Generale a Arhivelor Statului

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 1/1889, f. 69.

18

1892 iulie 25, Bucureşti. *Memoriul lui B. P. Haşdeu către Ministerul Cultelor pentru a aproba deplasarea lui C. D. Mumuianu pentru studii arhivistice la Veneția, în lipsa unei şcoli de paleografie şi arhivistică în țară.*

Din oficiu
Bucureşti, 1892 Iulie 25
No. 82

La Ministeru Cultelor etc.

Lipsa unei şcoli de paleografie şi arhivistică, care să formeze funcționari speciali în această ramură, este foarte mult simțită la noi. În

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Archivele Statului, pe lângă celelalte acte, se conservă şi un însemnat număr de documente preţioase pentru istoria şi literatura ţărei noastre, care acte sunt espuse a se deteriora cu totul şi a deveni nelisibile dîn causă că ele sunt conservate într'un mod aproape primitiv.

De doi ani s'a început aşezarea lor prin cartoane după o sistemă întrebuinţată de Academia Română, care sistemă lasă însă de dorit faţă cu sistemele întrebuinţate de Archivele principale din Europa, cum e de exemplu cea din Veneţia.

În acest scop subsemnatul cer libertatea, D-le Ministru, de a propune pe D-nul C. D. Mumuianu, Şef de Secţiune în această Direcţiune, de a fi trimes în Veneţia pentru studii archivistice, şi vă rog să binevoiţi a dispune să i se dea o indemnisare de 300 lei şi un bilet de călătorie până la frontieră.

Bine-voiţi.

Director General

Şeful Secţiei

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 3/1892, f. 78.

19

1901 iunie 2, Bucureşti. *Adresa de răspuns a lui Dimitre Onciul, directorul general al Arhivelor Statului, către Înalta Curte de Conturi privitoare la depunerea de acte la Arhivele Statului.*

No. 110
Bucureşci 2 Iunie 1901
La Înalta Curte de Conturi

Rezoluţie: Răspuns la adresa acelei Curţi Nr. 3192 din 3 Mai a.c., privitoare la depunerea de acte în Archivă.

Domnule Preşedinte,

Răspunzînd la adresa Dvoastră No. 3192 din 31 Mai a.c., am onoarea a Vă comunica că în partea restaurată a localului Archivelor nu

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

încap nici măcar dosarele aflate deja în vechiul deposit, iar în localul vechi nu se poate face o nouă depunere, fiind cu totul ruinat. Din această causă nu putem primi actele Casei de Depuneri pe cari voiți a le depune în Archivele Statului.

Primiți, Domnule Președinte etc.

DIRECTOR[1]

ss. indescifrabil

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 3/1901, f. 18.

[1] *Dimitre Onciul*, director general al Arhivelor Statului în perioada 1 apr. 1900-20 mart. 1923. A depus o activitate considerabilă pentru restaurarea clădirii Arhivelor și dotarea ei cu cele necesare desfășurării activității, pentru ordonarea, inventarierea și organizarea documentelor în depozite, organizarea arhivelor de la instituții și salvarea materialului arhivistic în condițiile defășurării Primului Război Mondial, prin evacuarea acestuia la Iași și apoi la Moscova. După desăvârșirea Marii Uniri, a luat măsuri pentru înființarea de noi unități ale Arhivelor Statului pregătind și un proiect de lege a Arhivelor pe care însă nu a ajuns să-l vadă pus în aplicare. A avut în vedere problema restituirii fondurilor de arhive create pe teritoriul țării noastre, care în varii împrejurări istorice au fost deplasate în alte țări, fiind delegatul din partea Arhivelor Statului, care a mers în 1921 la Viena pentru identificarea documentelor privitoare la Transilvania aflate acolo și care se cuveneau României, potrivit Tratatului de pace cu Austria, de la Saint-Germain.

20

1901 octombrie 23, Bucureşti. *Intervenția lui Dimitre Onciul la Ministerul Justiției pentru a se depune la Arhivele Statului condicile de interes public care nu mai sunt necesare acestuia.*

No. 222, 23 Octombrie 1901

La Onor. Minister al Justiției

Cerând a se depune în Arhivele Statului condicele de interes public care nu mai sunt trebuincioase Ministerului.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Domnule Ministru,

Auzind că <la> Onor. Minister de sub conducerea D-voastră se află o condică a Isprăvnicatului Buzăului din anul 1829 şi alte condici, care pot fi întrebuinţate pentru studii, subsemnatul, conform Art. 2 din regulamentul Arhivelor care prevede ca actele de interes public care nu mai sunt trebuincioase Ministerului sau autorităţilor pendinte de Minister, să se depună în Arhivele Statului împreună cu inventar în dublu exemplar, am onoarea a Vă ruga, ca să binevoiţi a dispune să se depună în Arhivele Statului.

Binevoiţi etc.

Director

D. Onciul

Arhivar Iuliu Tuducescu

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 3/1901, f. 57.

21

1901 noiembrie 28, Bucureşti. *Raportul lui Dimitre Onciul către ministrul Instrucţiunii privind dosarele trimise Academiei Române necesare întocmirii lucrării relative la Revoluţia de la 1848 şi care au fost încorporate în colecţia de manuscrise a acesteia.*

Domnule Ministru,

Conform ordinului D-Voastră din 17 Iulie a.c. No. 6586, această Direcţiune, cu adresa No. 168 din 17 iulie a.c., a trimis Academiei Române, în scopul lucrărilor pentru publicaţiunea actelor privitoare la istoria mişcării de la 1848 în Principatele Române pe care o pregăteşte, următoarele dosare din Archivele Statului:

1. Vechiul Secretariat al Statului, partea administrativă, No. 2107, 2108, 2109, 2129, 2131, 2146, 2148, 2209, 2212 şi 4636, toate din anul 1848;

2. Administrative noi, Ministerul din Lăuntru, No. 549 (Roşu) partea I şi II, şi 551 (Roşu) din anul 1848; şi

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

3. Dosare moldovenesci, administrative, de la archiva sucursală din Iaşi, Nr. Roşu 437 şi 443; No. Negru 463: No. Albastru 12548, 13208 şi 14394, toate din anul 1848.

Cu ordinul D-Voastre din 13 Octobre a.c. No. 10014, aţi binevoit a dispune ca aceste dosare, împreună cu dosarele: No. 2184, 2185 şi 2193 din anul 1848 ale Vechiului Secretariat al Statului, partea administrativă, şi No. 1840 şi 1841 din anul 1848 ale Vechiului Secretariat al Statului, partea judecătorească, să fie predate Academiei Române spre a fi încorporate în colecţia ei de manuscripte.

Cu privire la această dispoziţie, am onoare a Vă face cunoscut, Domnule Ministru, că Regulamentul Arhivelor Statului[1], sancţionat prin înaltul Decret Domnesc din 11 Iulie 1872 No. 1260 (Monitorul Oficial No. 163 din 25 Iulie 1872), conţine următoarele dispoziţiuni relative la actele depuse şi la cele ce trebue să se depună în Archivele Statului:

„Art. 2. – În Archivele Statului se depun cu inventar actele de interes public care nu mai sunt trebuincioase ministerelor sau autorităţilor dependente de ministere".

„Art. 3. – Documentele depuse în Archiva Statului pot fi rădicate provisoriu, după cererea miniştrilor respectivi, trimiţându-se de direcţia Archivelor cu anume inventar. Aceste acte însă sub nici un cuvînt nu se pot trimite afară din ţară."

Având în vedere aceste dispoziţiuni ale Regulamentului, am onoare a Vă ruga, Domnule Ministru, să binevoiţi a dispune cum trebue să se urmeze în acest cas, conform regulamentului.

Primiţi, Vă rog, Domnule Ministru, asigurarea înaltei mele consideraţiuni.

Director
D. Onciul

Domniei Sale
Domnului Ministru al Cultelor şi Instrucţiunei Publice

A.N.I.C., fond *Ministerul Instrucţiunii Publice*, dosar 267/1902, f. 8;
A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 3/1901, f. 64-65, concept.

[1] Regulament pentru organizarea Serviciului Arhivelor Statului.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

22

1902 ianuarie 18, Bucureşti. *Înştiinţarea făcută de Academia Română ministrului Instrucţiunii despre încorporarea documentelor provenite din Arhivele Statului Bucureşti şi Iaşi în colecţia ei de documente.*

Domnule Ministru,

Prin Jurnalul Consiliului de Miniştri No. 931 din 6 Octombrie 1901 s'a decis, după cum Vă este cunoscut, ca dosarele din Archiva Statului din Bucuresci: Vechiul Secretariat al Statului, partea administrativă No. 2107, 2108, 2109, 2129, 2132, 2146, 2148, 2209, 2212 şi 4636 din anul 1848; 2184/43, 2185/46, 2193/59, *Administrative noi. Ministerul din Lăuntru No. 549 (Roşu) partea I şi II şi 551 (Roşu) din anul 1848,*

Vechiul Secretariat de Stat. Judecătoresci No. 1840/1, 1841/2 şi din Archiva Statului din Iaşi: Administrative No. Roşu 437 şi 443; No. Negru 463; No. Albastru 12548, 13208 şi 14394 din anul 1848, să se înainteze Academiei Române spre a fi încorporate în colecţiunea ei de manuscripte.

Avem onoare a Vă aduce la cunoscinţă că aceste dosare s'au primit la Academie: ele s'au clasificat, catalogat, încorporat şi contopit în colecţiunea de manuscripte a Academiei ca urmare şi ca executare a menţionatului Jurnal. Ele vor fi puse potrivit regulelor Academiei, la dispoziţiunea bărbaţilor doritori de a face cercetări asupra epocei de renascere a ţării noastre.

Pentru regula direcţiunii Archivelor Statului, Vă rugăm să binevoiţi a'i da ordinile necesare să ia cunoscinţă de cele ce preced.

Primiţi, domnule Ministru, încredinţarea prea distinsei noastre consideraţiuni.

Preşedintele
ss. indescifrabil

Secretarul General
ss. indescifrabil

Domniei Sale
Domnului Ministru al Instrucţiunii

A.N.I.C., fond *Ministerul Instrucţiunii Publice*, dosar 267/1902, f. 9.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

23

1902 februarie 14, Bucureşti. *Jurnalul Consiliului de Miniştri privind ridicarea definitivă din Arhivele Statului din Bucureşti şi Iaşi a documentelor privind Revoluţia de la 1848 şi predarea lor la Academia Română.*

Jurnal,

Consiliul de Miniştri în şedinţa sa de astăzi 14 februarie 1902 văzând referatul presentat de Dl. Ministru al Instrucţiunei Publice şi al Cultelor sub No. 1551, autorisă pe Dl. Ministru să solicite aprobarea Majestaţei Sale regelui pentru ridicarea definitivă din Archivele Statului din Bucuresci şi sucursala Archivelor din Iaşi a dosarelor prevăzute în Jurnalul Consiliului de Miniştri din 6 Octombre 1901 sub No. 931, cu acte şi documente privitoare la evenimentele din 1848, şi predarea lor Academiei Române spre a fi încorporate în colecţia ei de documente şi manuscripte.

ss. indescifrabile

A.N.I.C., fond *Ministerul Instrucţiunii Publice*, dosar 267/1902, f. 7.

24

1902 februarie 22, Bucureşti. *Decretul regelui Carol I privind predarea definitivă a documentelor relative la evenimentele de la 1848 de la Arhivele Statului Bucureşti şi Iaşi la Academia Română.*

Carol I
Prin graţia lui Dumnezeu şi voinţa naţională
Rege al României.
La toţi de faţă şi viitori, Sănătate.

Asupra raportului Ministrului Nostru Secretar de Stat la departamentul Cultelor şi Instrucţiunei Publice sub No. 1798
Am decretat şi decretăm:

Art. I. Aprobăm ca următoarele dosare cu acte şi documente privitoare la evenimentele din anul 1848 ridicate de la Archivele Statului din Bucuresci şi sucursala Archivelor din Iaşi, în mod provisoriu conform art. 3 din regulamentul pentru serviciul organisărei Archivelor Statului din

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

1872, în urma încheerei Consiliului de Miniştri prin Jurnalul No. 931 din 6 Octombre 1901, să se predea definitiv Academiei Române pentru a fi incorporate la colecţiunea ei de documente şi manuscripte:

Din Archivele Statului din Bucuresci.

Vechiul secretariat al Statului, partea administrativă No. 2107, 2108, 2109, 2129, 2131, 2132, 2146, 2148, 2209, 2212 şi 4636 din anul 1848, 2184/43, 2185/46, 2193/59.

Administrative noi. Ministerul din Lăuntru No. 549 (Roşu) partea I şi II şi 551(Roşu) din 1848.

Vechiul Secretariat de Stat, Judecătoresci No. 1840/1, 1841/2.

Din sucursala Archivelor Statului din Iaşi.

Administrative No. Roşu 437 şi 443; No. Negru 463; No. Albastru 12584, 13208 şi 14394 din anul 1848.

Art. II şi cel din urmă. Ministrul Nostru Secretar de stat la departamentul Instrucţiunei Publice şi al Cultelor este însărcinat cu aducerea la îndeplinire a acestui decret.

Dat în Bucuresci la 22 Februarie 1902

Carol

Ministrul Cultelor şi Instrucţiunei Publice,

ss. indescifrabil

A.N.I.C., fond *Ministerul Instrucţiunii Publice*, dosar 267/1902, f. 11.
A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 3/1902, f. 11.

25

1902 martie 8, Bucureşti. *Adresa prin care Academia Română comunică ministrului Instrucţiunii că documentele primite de la Arhivele Statului din Bucureşti şi Iaşi au fost contopite în colecţia sa de manuscrise şi documente şi că vor fi puse la dispoziţia cercetătorilor.*

Domnule Ministru,

Răspunzând adresei Domniei-Voastre Seria B, No. 2341 de la 1 Martie curent şi referindu-ne la adresa noastră No. II 3794 de la 18 Ianuarie a.c., avem onoare a Vă însciinţa că s'au primit de către

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Academia Română dosarele mai jos însemnate pe cari ați bine-voit a le înainta în dar Instituțiunii noastre conform Decretului Regal No. 747 publicat în Monitorul Oficial No. 263 de la 1 Martie 1902:

a). Din Archivele Statului din Bucuresci:

Vechiul Secretariat al Statului, partea administrativă, No. 2107, 2108, 2109, 2129, 2131, 2146, 2148, 2209, 2212 şi 4636 din anul 1848; 2148/43, 2185/46, 2193/59.

Administrative noi, Ministerul din Lăuntru No. 549 (Roşu), partea I şi II, şi 551 (Roşu) din anul 1848.

Vechiul Secretariat de Stat, judecătoresci, No. 1840/1, 1841/2.

b). Din Sucursala Archivelor Statului din Iaşi:

Administrative No. Roşu 437 şi 443; No. Negru 463; No. Albastru 12584, 13208 şi 14394 din anul 1848.

Aceste dosare s'au clasificat, catalogat, incorporat şi contopit în colecțiunea de manuscripte şi documente a Academiei. Ele vor fi puse, potrivit regulelor Instituțiunii nostre, la dispositiunea bărbaților doritori de a face cercetări asupra epocei de renascere a țării.

Primiți, Vă rugăm, Domnule Ministru, odată cu viile mulțumiri ale Academiei pentru graba cu care ați adus la îndeplinire dispositiunile numitului Decret Regal, încredințarea simțămintelor noastre de înaltă considerațiune.

Președintele

ss. indescifrabil

Secretarul General

ss. indescifrabil

Domniei Sale
Domnului Ministru al Instrucțiunii Publice şi Cultelor

A.N.I.C., fond *Ministerul Instrucțiunii Publice*, dosar 267/1902, f. 14.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

26

1903 februarie 12, Bucureşti. *Adresa prin care Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii Publice înaintează Arhivelor Statului 34 de documente găsite printre manuscrisele defunctului V. A. Urechia şi care au fost predate Academiei Române de văduva acestuia.*

Domnule Director,

Academia Română, trimiţându-ne pe lângă adresa No. II 5356, un plic care conţine 34 foi de documente găsite printre manuscriptele şi documentele istorice rămase de la repausatul V. A. Urechia şi predate Academiei de Dna Ana V. A. Urechia, spre a se păstra în colecţiunile acelei instituţiuni, am onoarea a vă înainta acest plic în care se află foile arătate pe contra pagină, cari au făcut cândva parte din manuscriptele de condice domneşci din Archivele Statului, şi vă rog să dispuneţi a fi aşedate în volumele din cari au fost smulse.

Ministru,

ss. indescifrabil

Director,

ss. Indescifrabil

Dlui Director General al Arhivelor Statului

Foi din Condicele domneşci
Aflate între manuscriptele V. A. Urechia

1. În pachetaşul Moldova, 1803, 1806-1834, se află: „Nr. 1-73, Condică de anaforele cu întăriri domnesci din dilele domnului Ioan George Caragea Vvod, din leat 1812 şi ţine până la leat 1814 Mai 26". Tablă de materie cu chirilice, mai nouă.

2. În pachetul „Documente de adaos la vol.XI, anexe 1803-1804", se află:

a). 5 file: 79(90), 80(91), 81(92), 83(94) şi 84(95), cuprinzând anaforale din 15 Mai 1803-13 Iunie 1803:

b). 6 file: tabla de materie cu chirilice, veche, pentru materia cuprinsă în Condica domnească, de la foaia 100 (pentru un Stavri Postelnicelul) până la 201 (pentru oameni din satul Moara de Hârtie);

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

c). 2 file: 330 şi 331, cuprinzând anaforale cu data 9 Aprilie 1804-25 Aprilie 1804.

2. În pachetul „Documente din secolul XVIII" se află:

a). 8 file: 301 (290) – 308 (297), cuprinzând actele:Τό περί πῦ έν Βυκυρετί .....[1]-1780 Aug. 13

b). 2 file: 323 – 4, cuprinzând actul: Patru cărți ce s'au făcut de neştire pentru resboiul ot Mehedia .....[1] din 1788 Sept. 8; cu însemnarea reposatului Urechia „Condica Nr. 17, Nota * la pag. 246 a cursului meu, publicat, tom. III".

c). 1 filă „Hrisovul starostic dă ovrei", cu însemnarea repos. Urechia „Vechi condica No. 3 III domnească Arch. Stat".

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 3/1903, f. 4.

[1] Text incomplet.

27

1904 ianuarie 31, Bucureşti. *Memoriul lui Dimitre Onciul către Ministerul Justiției prin care solicită ca actele particulare rămase la grefele Tribunalelor şi Curților de Apel din țară să se depună la Arhivele Statului.*

Bucureşci 31 Ianuarie 1904
La Ministerul Justiției

Se cere a interveni pe la grefele din țară a depune actele particulare rămase pe la acele grefe a să păstra între depunerile particulare din Archiva Statului, în urma încunoşcințării făcute de Sucursala Archivei Statului din Iaşi prin adresa No. 110 din 16 Octom. 1903.

Domnule Ministru,

Pre la grefele Tribunalelor şi Curților de Apel din țară se găsesc rămase mai multe documente vechi de la particulari. Acele documente, ca material istoric, presintă un interes deosebit pentru studiile istorice, putând servi ca isvoare de noi cunoşcințe şi de informațiuni prețioase pentru istoria țării. Ele neputând fi consultate la locurile unde se află în păstrare, şi nefiind acolo în destulă siguranță, subsemnatul are onoarea a vă ruga,

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

domnule Ministru, să binevoiți a dispune ca documentele rămase pe la grefe să se depună în Archiva Statului, ca depuneri particulare. Ele se vor restitui particularilor dacă le vor reclama.

Primiți etc.

Director
D<imitre> O<nciul>

Archivar Iuliu Tuducescu

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 3/1904, f. 14.

28

1904 decembrie 7, Bucureşti. *Memoriul lui Dimitre Onciul către guvernatorul Băncii Naționale pentru a se restitui Arhivelor Naționale mai multe pachete cu acte şi dosare din biblioteca răposatului Gr. N. Mano.*

No. 204
Bucureşci 7 Decembre 1904
La Banca Națională.
Se cere a se înapoia dosarele Archivei, aflate în mai multe pachete în biblioteca răposatului Gr. N. Mano.

Domnule Guvernor,

Răposatul Gr. N. Mano avea în păstrarea sa, de pe când a fost director al acestui serviciu, mai multe acte şi dosare ale Archivelor Statului, pe care le-a fost ales şi împachetat în mai multe pachete cu puțin înainte de răposarea sa, cu destinație ca să le restitue Archivelor Statului.

Moartea surprinzându-l înainte de a fi restituit acele acte, la inventarierea bibliotecei s-a găsit în bibliotecă pachetele destinate pentru Archivă. Atrăgându-le atențiunea asupra lor de către funcționarul acestui serviciu care a asistat la facerea inventarului, ele n-au fost trecute în inventarul bibliotecei, neaparținând răposatului, dar au fost reținute acolo până la o dispozițiune ulterioară. Biblioteca, la licitația făcută anul trecut, adjudecându-se asupra Băncei Naționale, odată cu ridicarea cărților din casele Mano, s'au luat şi pachetele cu actele Archivelor fără să mi se fi restituit nici până astăzi.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Direcțiunea având neapărată trebuință de acele acte, vă roagă să binevoiți a dispune să mi se restituie cât mai curând pachetele menționate spre a se așeza la locul lor în depozitele acestui serviciu.

Primiți etc.

Director
D. Onciul

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 3/1904, f. 97.

29

1906 februarie 17, București. *Memoriul lui Dimitrie Onciul către Ministerul de Interne în care solicită să se intervină la Prefecturile din țară pentru a opri vânzarea dosarelor lor, înainte ca Arhivele Statului să le aleagă pe cele de interes istoric.*

No. 40
București 17 Februarie 1906
La Ministerul de Interne.
Se cere a se interveni la Prefecturile județelor de a nu mai vinde prin licitație dosarele înainte de ce să se aleagă de Archivă dosarele importante după opisele ce se vor trimite Arhivei.

Domnule Ministru,

Informați că dosarele unor Prefecturi județene, între care cele ale Prefecturei de Vlașca, s-au vândut prin licitație publică fără să se fi ales de Arhivele Statului dosarele importante, subsemnatul are onoarea a vă ruga să binevoiți a opri vânzarea dosarelor. Odată cu aceasta vă mai rog ca să binevoiți a interveni la toate Prefecturile din țară ca să ne trimită opisele dosarelor spre a alege pe cele care trebue depuse și conservate în Arhivele Statului.

Primiți etc.

Director
D<imitre> O<nciul>

Arhivar Iuliu Tuducescu

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 3/1906, f. 25; concept.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

30

1906 februarie 25, Bucureşti. *Raportul lui Dimitre Onciul către ministrul Cultelor şi Instrucţiunii Publice pentru recuperarea şi depunerea spre păstrare la Arhivele Statului a unei condici din vremea domnitorului Grigore Ghica.*

Domnule Ministru,

Am onoarea de vă face cunoscut că în biblioteca Seminarului Veniamin din Iaşi se află un document foarte important de la Grigorie Ghica Voievod din 1776, relativ la lefile şi veniturile boerilor.

Chrisovul împreună cu aşezământul pentru lefile şi veniturile boerilor formează o condică ce a fost depusă spre păstrare la Mitropolie, unde pe atunci se păstra archiva ţerei. Condica a trecut apoi, împreună cu biblioteca Archiereului Filaret Scriban, în posesiunea Seminarului Veniamin, căruia numitul Archiereu a dăruit biblioteca sa. Documentul aflat între cărţile lui Filaret Scriban era însă proprietatea Statului şi nu putea să fie dăruită de el.

Având în vedere marea importanţă a documentului, care reclamă o mai sigură păstrare, vă rog să binevoiţi a dispune ca să fie depus spre păstrare în Arhivele Statului, la Direcţiunea Generală.

Director,

D. Onciul

Domnici Sale
Domnului Ministru al Cultelor şi Instrucţiunei Publice

A.N.I.C., fond *Ministerul Instrucţiunii Publice*, dosar 2010/1906, f. 5.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

31

1906 martie 23, Bucureşti. *Memoriul lui Dimitre Onciul către Ministerul de Interne prin care cere să se intervină la Prefecturile judeţelor Prahova, Vlaşca şi Teleorman să răscumpere dosarele ce au fost înstrăinate.*

No. 71
Bucureşti, 23 Martie 1906
La Ministerul de Interne

Se cere a interveni la Prefecturile judeţelor Prahova, Vlaşca şi Teleorman spre a răscumpăra dosarele acelor Prefecturi, aflate la dl. Abraham Weissmann din Bucureşti, str. Bradului No. 11.

Domnule Ministru,

Cu adresa noastră No. 40 din 17 Februarie a.c. am avut onoarea de a vă aduce la cunoştinţă înstrăinarea dosarelor şi a condicelor Prefecturilor judeţene din ţară care prin vânzări la licitaţiuni publice se înstrăinează, apoi se speculează de către cumpărători sau, prin altă întrebuinţare, se distrug.

Nu ştim, d-le Ministru, ce măsuri aţi binevoit a lua în urma acelei adrese; dar astăzi, cu părere de rău, ne vedem siliţi să vă aducem la cunoştinţă un caz foarte grav de înstrăinare de dosare, fapt prin care se calcă art. 2 din Regulamentul pentru organizarea Arhivelor Statului (Mon. Of. 1872, No. 163).

Dl. Abraham Weissmann, domiciliat în Bucureşti, strada Bradului No. 11, are magazia din curtea caselor sale plină cu dosare, condice şi alte imprimate, ca Monitorul Oficial etc., ale Prefecturilor judeţelor Prahova, Vlaşca şi Teleorman, pe care – după declaraţiunea sa – le-a cumpărat la licitaţiune publică de la Prefecturile respective.

Dl. Arhivar al Secţiunei de Stat din acest serviciu, fiind delegat de noi, a fost ieri în ziua de 22 Martie c. la locuinţa d-lui Weissmann, şi prin raportul înregistrat la No. 193 de astăzi ne-a comunicat că a văzut dosarele, între care a constatat că se află unele de importanţă mare pentru organizarea administrativă a ţării, că ele sunt din anii 1830-1900, că i s-au declarat de dl. Weissmann şi soţia sa că a vândut o parte din ele unei persoane, şi anume 11 kilograme din Buletinul Oficial şi 34 kilograme

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

diferite dosare alese de acea persoană, şi că dosarele, în magazia în care se află, sunt expuse nu numai distrugerii lor prin înstrăinare de vânzare, dar şi incendiului, magazia fiind alăturea de bucătăria casei în care în permanenţă e foc.

Aducându-vă la cunoştinţă, d-le Ministru, şi acest nou caz de abatere de la art. 2 din Regulamentul pentru organizarea Arhivelor Statului, vă rog, d-le Ministru, ca să binevoiţi a dispune de urgenţă, ca Prefecturile judeţelor Prahova, Vlaşca şi Teleormanul să răscumpere toate dosarele aflate în magazia d-lui Abraham Weissmann din Bucureşti, str. Bradului No. 11, precum şi pe cele vândute de dl. Weissmann, spre a depune în Arhivele Statului pe acele care, după opisul ce ni se va înainta, le vom arăta ca trebuind să fie păstrate.

Totdeodată vă mai rog, d-le Ministru, ca să binevoiţi a interveni cu toată rigoarea legii pe la toate autorităţile pendinte de D-Voastră, ca să nu se mai calce art. 2 din Regulamentul pentru organizarea Arhivelor Statului, iar autorităţile care vor avea dosare înainte de anul 1867, să le depună numaidecât în Arhivele Statului, însoţite de un opis exact în dublu exemplar.

Binevoiţi, vă rog etc.

Director
D<imitre> O<nciul>

Arhivar Iuliu Tuducescu

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 3/1906, f. 115-116; concept.

32

1906 martie 29, Bucureşti. *Raportul lui Dimitre Onciul către Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii Publice cu privire la localul Arhivelor.*

Nr. 75
29 Martie 1906
La Ministerul Cult. şi Instr. Publice
Raport privitor la localul Arhivelor

Am onoarea de a vă face cunoscut că la partea din localul acestei Direcţiuni, ce se construeşte acum, sunt necesare unele modificări la

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

fațada principală, cari vă rog să binevoiți a da ordin a se face.

În planul ce D. Arhitect Gabrielescu l-a înaintat acum un an spre aprobare lipsește fațada principală spre strada Schitu-Măgureanu care, dupe planul de aliniare a stradelor capitalei are să treacă chiar pe dinaintea Arhivelor Statului. Felul cum se face această fațadă, neprevăzută în planul aprobat de D-voastră, ar da localului Arhivelor Statului o înfățișare neestetică în partea sa principală.

Acest local fiind o clădire istorică, în parte din epoca lui Mihai Viteazul, și destinat pentru o instituție de frunte a statului, cred că este neapărată necesitate a se da mai multă atenție fațadei principale. Îmi permit deci a propune în această privință cele ce urmează.

Ferestrele fațadei în chestiune să fie făcute în stilul clădirilor mănăstirești din acea epocă, rotunjite în partea superioară și cu coloane iar între ferestrele cele mari și cele mici de jos să se facă un brâu despărțitor.

Spațiul între ferestrele cele mari să fie destinat pentru următoarele figuri în relief: 1) vechea marcă a Țării Românești (vulturul); 2) vechea marcă a Moldovei (zimbrul); 3) capul lui Mihai Viteazul, fondatorul mănăstirei; 4) marca lui Mihai Viteazul ca domn al celor trei țări unite. În partea ce urmează a se construi, ca continuare a părții ce se construește acum, ar urma a se pune următoarele figuri: 1) marca actuală a României; 2) capul M.S. Regelui, în a cărui domnie se restaurează localul; 3) marca Principatelor Unite din 1862, când s-au unit arhivele celor două țări; 4) marca Țerei-Românești din 1831, când s-a înființat Arhiva Principatului.

Aceste figuri ar reprezenta istoria țerei și a localului și ar da fațadei principale o înfățișare demnă de un local destinat pentru o instituție ca acea a Arhivelor Statului, local ale cărui începuturi sunt în epoca lui Mihai Viteazul, ca cea mai veche clădire ce s-a păstrat în Capitală.

D. Onciul

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 2/1906, f. 46-48; concept.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

33

1906 aprilie 29, Bucureşti. *Memoriul lui Dimitre Onciul către Ministerul de Interne prin care cere oprirea vânzării la particulari a dosarelor autorităţilor administrative.*

No. 102
Bucureşti 29 Aprilie 1906
La Ministerul de Interne
Se cere a se opri vânzarea la particulari a dosarelor autorităţilor administrative.

Domnule Ministru,

Am onoarea de a vă face cunoscut că înstrăinarea dosarelor autorităţilor administrative, despre care v-am înştiinţat cu adresele N-rii 40 din 17 februarie, 71 din 23 Martie, 90 din 14 Aprilie şi 96 din 22 Aprilie c. rugându-vă să binevoiţi a dispune ca vânzarea lor la persoane particulare să fie oprită, continuă şi mai departe.

D-nii Alb. Zwiebel, anticuar, domiciliat în Bucureşti, str. Sinagoga No. 8, şi L. Mendelsohn, comerciant, domiciliat în Bucureşti, Calea Griviţei No. 96, ne-au comunicat verbal că dl. Mache Lăzărescu, intendentul Şcoalei de Poduri şi Şosele din Capitală, în tovărăşie cu dl. Mărculescu, fost agent al Poliţiei Capitalei, mai zilele trecute au cumpărat dosarele autorităţilor administrative din Focşani, Botoşani, Piatra-Neamţ, Craiova şi Iaşi, şi că o parte din acelea le-au vândut şi continuă a le vinde şi ei cu kilogramul pe la comercianţii din acele localităţi.

Făcându-vă cunoscut acest nou caz de înstrăinare a dosarelor, vă rog, d-le Ministru, ca să binevoiţi a dispune a se lua cât mai curând măsuri radicale de a se opri acele vânzări, şi totdeodată a face ca dosarele vândute la persoanele arătate mai sus să reintre în posesiunea Statului spre a se alege cele trebuincioase şi a se depune în Arhivele Statului.

Binevoiţi etc.

Director
D<imitre> O<nciul>

Arhivar Iuliu Tuducescu

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 3/1906, f. 140.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

34

1906 iunie 23, Bucureşti. *Raportul lui Dimitre Onciul către ministrul Cultelor şi Instrucţiunii Publice prin care solicită să se ia măsuri ca autorităţile administrative să nu mai vândă dosare, multe de interes istoric.*

Domnule Ministru,

Am onoarea de vă face cunoscut că mai multe prefecturi şi alte autorităţi din judeţe au început a vinde dosare ce trebuesc depuse spre păstrare în Arhivele Statului.

Aflând că o seamă de neguţători de hârtie maculatură din Capitală au cumpărat asemenea dosare, am delegat pe Dl arhivar Tuducescu să cerceteze lucrul la respectivii neguţători, şi dânsul a constatat că mai multe prefecturi au vândut o mare cantitate de dosare, între cari multe de interes istoric, cari trebuesc păstrate.

În urma acestor constatări, am cerut Ministerului de Interne ca să ia măsurile cuvenite pentru oprirea vânzărei şi pentru răscumpărarea dosarelor vândute.

Spre a constata în ce stare să găsesc Arhivele de judeţe şi ce măsuri trebue luate, voi să visitez Arhivele diferitelor autorităţi din ţară. În acest scop vă rog să binevoiţi a depune cele necesare pentru a se da cuvenitele ordine către autorităţile administrative şi judecătoreşti, şi pentru a mi se elibera un permis de circulaţie, valabil până la sfârşitul lui Martie 1907.

Director,

D. Onciul

Domniei Sale
Domnului Ministru al Cultelor şi Instrucţiunei Publice

A.N.I.C., fond *Ministerul Instrucţiunii Publice*, dosar 2010/1906, f. 14.
A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 2/1906, f. 69-70; concept.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

35

1914 septembrie 29, Bucureşti. *Discursul rostit de Dimitre Onciul în faţa personalului Direcţiei Generale a Arhivelor Statului la moartea regelui Carol I.*

Direcţiunea generală a Arhivelor Statului
No. 00526 din 29 Sept. 1914

În ziua de 29 Septembrie 1914 la amiazăzi, funcţionarii acestei Direcţiuni întrunindu-se în sala de studii, le-am adresat următoarele cuvinte:

Domnilor,

România, împreună cu tot neamul românesc plânge pe marele rege care a fost întemeietorul independenţei Ţării, întemeietorul Regatului Român şi îndrumătorul unui viitor mai bun pentru Statul şi neamul nostru. În cea mai lungă domnie ce a fost hărăzită unui Domnitor român, Regele Carol I Întemeietorul ne-a lăsat cea mai glorioasă pagină a istoriei noastre de până acum.

Prin faptele împlinite şi prin rezultate obţinute în lunga şi glorioasa lui domnie, Regele Carol, trecut la nemurire, rămâne nu numai un mare Domnitor al României, dar şi unul din cei mai mari Suverani în istoria lumei.

Providenţei Dumnezeieşti i-a plăcut să cheme pe Fericitul întru pomenire în lăcaşul dreptilor şi să încredinţeze frânele Ţării şi destinele neamului, în aceste grele momente prin care trecem, braţului mai tânăr şi viguros al noului rege. Să ne închinăm cu smerenie în faţa acestei hotărâri dumnezeieşti.

Pătrunşi de cea mai adâncă jale pentru marea pierdere ce am suferit, suspendăm serviciul până după înmormântare. Să mergem să ne închinăm înaintea rămăşiţelor pământeşti ale Părintelui Patriei, aducându-i omagiile noastre de recunoştinţă şi jălire. Acum să luăm cunoştinţă de Testamentul său, publicat în Monitorul Oficial de astăzi.

(Urmează citirea Testamentului din Monitorul Oficial N. 147 bis din 29 Septembrie anexat aci).

Sublimele sentimente care au dictat acest Testament, luminoasa înţelepciune şi părinteasca dragoste de ţară şi popor cu care ne vorbeşte

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

acest ultim cuvânt al Regelui Carol, atât de frumos şi înduioşător, ne arată ce Rege, ce Părinte al Patriei am pierdut.

Slăvită să-i fie pomenirea şi gloria eternă!

D. Onciul

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 4/1914, f. 104-106; concept.

36

1916 august 24, Bucureşti. *Adresa prin care Dimitre Onciul înaintează 13 lăzi cu documente istorice la Casa de Depuneri şi Consemnaţiuni spre a fi păstrate în depozitele de siguranţă pe timpul războiului.*

Nr. 299
24 august 1916
D-lui Director general al Casei de Depuneri etc.
Se depun 13 lăzi cu documente spre păstrare pe timpul războiului

Am onoarea de a depune spre păstrare în depozitele D-voastre de siguranţă, pe timpul războiului, 13 (treisprezece) lăzi cu documente istorice, fără valoare nominală. Lăzile sunt pecetluite cu sigiliul Direcţiunei Generale a Arhivelor Statului.

D<imitre> O<nciul>

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 4/1916, f. 65.

37

1916 septembrie 28, Bucureşti. *Al. Tzigara-Samurcaş, delegatul Ministerului de Război, înaintează lui Dimitre Onciul documentele luate în mod provizoriu de la Arhiva Sfatului din Braşov şi aduse spre păstrare la Arhivele Statului.*

Bucureşti, 28.IX.1916
N. 1406
Primită la 30 septembrie 1916

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Domnule Director General,

Din ordinul D-lui Ministru de Răsboi, am onoarea a depune spre păstrare în Arhivele Statului, în mod provizoriu, documentele indicate pe aci alăturata listă[1], ce am adus din Archivele Statului din Braşov.

După cum reese din această listă, cele 7 dosare şi caete cuprind în total 1992 documente, hrisoave şi scrisori în mare parte ale voevozilor şi boerilor noştri, parte publicate iar altele inedite încă, care au desigur o mare importanţă pentru istoriografia ţării noastre.

Pentru a mea personală descărcare, vă rog să binevoiţi a-mi da, în triplu exemplar, cuvenitele chitanţe de primirea acestor documente ce, conform ordinelor primite, depun în mod provizoriu spre păstrare în Archivele Statului.

Primiţi, vă rog, Domnule Director General, asigurarea osebitei mele consideraţiuni.

Delegat al Ministerului de Răsboi,

Al. Tzigara-Samurcaş

Domniei-Sale Domnului Director general al Archivelor Statului.

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 4/1916, f. 122-124.

[1] Lista nu se reproduce.

38

1916 septembrie 30, Bucureşti. *Delegaţia dată de Dimitre Onciul lui Gh. Nedioglu spre a lua în primire cele 13 lăzi cu documente istorice ale Direcţiei Generale a Arhivelor Statului evacuate la Iaşi.*

N. 318
30 Sept. 1916
D-lui Arhivar Gh. Nedioglu[1]

D-le Arhivar

Am onoarea a vă face cunoscut că sunteţi delegat a duce la Iaşi lăzile cu documente ce se ridică din depozitul acestui serviciu, şi a lua în primire la Iaşi lăzile cu documente ce s-au depus spre păstrare la Casa de Depuneri şi care vor fi transportate încolo.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Lăzile transportate le veți depune spre păstrare în depozitele Arhivei Statului din Iași.

Alăturat vă predăm chitanțele de la Casa de Depuneri și foile de drum pentru ducere și întoarcere.

D<imitre> O<nciul>

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 4/1916, f. 65.

[1] G. Nedioglu a fost delegat cu transportul documentelor la Iași și apoi la Moscova, unde a rămas până la 3 mai 1918.

39

1918 august 29, Bucureşti. *Raportul lui Dimitre Onciul către ministrul Culturii şi Instrucţiunii Publice privind: situaţia Arhivelor din Basarabia, propuneri referitoare la organizarea Arhivelor Basarabiei, reînfiinţarea şi componenţa Comisiei privind Arhivele din Basarabia.*

Nr. 71
1918 august 29
D-lui Ministru al Cult<elor> şi Instr<ucţiunii>[1]
Raport privitor la Arhivele Basarabiei

În urmare la raportul din 4/17 august a.c. ce v-am înaintat la Iași asupra călătoriei făcute la Chișinău pentru a vizita arhivele de acolo, am onoarea de a vă face cunoscut cele următoare.

Arhivele Basarabiei se află în depozitele diferitelor autorități administrative și judecătorești. Cele mai importante sunt în depozitul Directoratului de Interne, instalat în localul unde, sub guvernul rusesc, era Direcțiunea Guberniei, acum a Directoratului de Interne, se păstrează cele mai importante acte administrative ale Basarabiei. În acest depozit se află și dosarele Moldovei și ale Țării Românești din timpul ocupațiunei ruseşti de la 1806-1812, acte de cea mai mare importanță pentru istoria noastră din acea epocă. Aceste dosare au fost cercetate în parte de dl. I. N. Halippa care a publicat rezultatul cercetărilor sale în *Buletinul Comisiunei Guberniale de studii arhivale în Basarabia* (3 vol.), în limba rusească, ca și de dl. Radu Rosetti[2], care a publicat asupra lor memoriul *Arhiva Senatorilor din Chișinău*, în „Analele Academiei Române" (1909, 4 fascicole).

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Depozitul arhivelor Directoratului de Interne se află în subsolul clădirei, unde dosarele se păstrează în rafturi de lemn, în camere întunecoase şi umede, cu ferestre fără obloane de fier, alăturea de locuinţa servitorilor localului cu bucătăria, având intrarea comună, aşa încât arhiva este expusă pericolului de incendiu sau altor pagube ce i-ar putea fi căşunate de rău-voitori din afară. Ea este încredinţată îngrijirii unui singur funcţionar, vechiului custode al ei, Dl. Romanovski, care vorbeşte şi româneşte. Acesta nu are cancelarie proprie, ci numai o masă în depozit la care îşi face lucrările, la lumina slabă a ferestrei din subsol. În aşa condiţiuni, cercetarea arhivei pentru studii nu se poate face decât cu mare dificultate, punându-se la dispoziţie o cameră în cancelariile Directoratului.

Necesitatea de a organiza serviciul arhivelor în Basarabia, de a asigura buna lor păstrare şi de a înlesni cercetarea lor pentru studii ar fi una din lucrările cele mai urgente. În această privinţă, găsesc necesar a propune următoarele măsuri mai urgente care ar trebui luate cu toată graba posibilă:

1) Sub guvernul rusesc existând în Basarabia o Comisiune a Arhivelor care azi nu mai funcţionează, cred necesar ca această Comisiune să fie reînfiinţată sub numele de „Comisiunea Arhivelor Basarabiei" cu sediul la Chişinău, subordonată direct Ministerului Cultelor şi Instrucţiunii, cu îndatorirea de a supraveghia serviciul arhivelor şi de a lua măsurile cuvenite pentru continuarea lucrărilor şi publicaţiunilor începute de fosta Comisiune. Această Comisiune să fie compusă deocamdată din trei membri din localitate, dintre care unul ca preşedinte şi un secretar. Preşedintele şi secretarul ar trebui să fie remuneraţi cu diurne fixe, iar cei doi membri, cu diurne de şedinţă. Pentru preşedinte, care ar urma să fie o persoană competentă şi cu vază din localitate, originară din Basarabia, aş propune, după împrejurările locale, o diurnă de 1500 lei pe lună; pentru secretar, care ar putea să fie un profesor de istorie din localitate, o diurnă de 300 – 400 lei; iar ca diurnă pentru ceilalţi doi membri câte 20 -30 lei de şedinţă. Asupra persoanelor indicate voi reveni mai jos.

2) Arhiva actuală a Directoratului de Interne, fostă a Guberniei Basarabiei, cuprinzând dosarele şi actele mai vechi de 30 de ani să fie declarată ca Arhivă a Statului, subordonată Direcţiunei Generale din Bucureşti, cum este şi Arhiva Statului din Iaşi. Dosarele şi actele mai noi de 30 de ani încoace, vor rămâne ca arhivă a Directoratului. În acest sens,

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

am luat înțelegere şi cu Dl. Director de Interne, care a dat consimțământul său la această măsură. Mai târziu, se vor adăuga succesiv dosarele şi actele mai vechi de 30 de ani ale celorlalte Directorate şi autorități, întrucât se vor găsi că prezintă un interes istoric.

3) Pentru serviciul Arhivei Statului din Chişinău, astfel alcătuită, ar trebui să se numească un arhivar-şef, care să aibă practica serviciului şi să cunoască limbile românească şi rusească, şi un ajutor de arhivar, un translator de limba rusească, un registrator, doi copişti şi un servitor ar urma să fie fixate în raport cu cele ale funcționarilor de aceeaşi categorie de la Direcțiunea Generală. Posturile de translator şi de copişti să fie ocupate prin concurs. Actualul custode ar rămâne în funcție pentru partea de arhivă ce va rămâne Directoratului, cum şi pentru a fi de ajutor la lucrările de nouă întocmire, ca singurul funcționar ce cunoaşte acea arhivă.

4) Până la instalarea unui local propriu pentru Arhiva Statului, ar urma a se pune la dispoziția serviciului încăperile necesare în localul Directoratului de Interne cuprinzând 2-3 camere unde să se facă lucrările de serviciu şi eventuale cercetări. Un local propriu pentru instalarea Arhivei Statului n-am putut găsi în Chişinău, şi nimeni nu mi-a putut recomanda un asemenea local. Am constatat însă că localul Gimnaziului III, unde o parte a spațiului clădirii e ocupată de Sfatul Țării[3], ar fi cea mai proprice clădire pentru a adăposti Arhiva Statului, rămânând loc suficient şi pentru şcoală dacă s-ar găsi alt local potrivit pentru Sfatul Țării. În acest caz, aripa stângă (la dreapta de la intrarea principală) a catului de jos ar fi cea mai bună încăpere şi pentru depozite şi pentru cancelariile Arhivei ce s-ar găsi în localitate.

5) Ce priveşte personalul serviciului, găsesc indicat a face propunerile următoare:

a. Ca preşedinte al Comisiunei Arhivelor este cel mai indicat Dl. Paul Gore[4], membru al fostei Comisiuni, mare proprietar român în Basarabia (a cărui moşie a fost ocupată în timpul revoluției de țărani, care o deține încă), director al Muzeului din Chişinău şi cunoscător bun al istoriei române şi al genealogiei familiilor româneşti din Basarabia, care vorbeşte şi scrie corect româneşte şi are cel mai viu interes pentru istoria şi cultura națională, cum dovedeşte bogata bibliotecă românească şi istorică, cu o colecție importantă de documente şi acte istorice basarabene, ce posedă.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

b. Ca membri ai Comisiunei sunt indicați Dl. I. N. Halippa, autorul publicațiunei mai sus citate a fostei Comisiuni a Arhivelor, a cărui întoarcere în Basarabia (din Ucraina unde a fost permutat sub guvernul rusesc) ar fi de dorit și de cerut; și dl. Stinghe, fost funcționar arhivist la Arhiva municipală din Brașov, acum în Serviciul Statului român la Chișinău.

c. Ca secretar al Comisiunei, aș recomanda în prima linie pe Dl. G. Coriolan, fost ajutor de arhivar la Direcțiunea Generală a Arhivelor Statului din București, în timpul din urmă profesor de istorie la liceul din Constanța și membru corespondent al Comisiunei Monumentelor Istorice a cărui transferare ca profesor la Chișinău în interesul serviciului ar fi de dorit.

d. Pentru postul de arhivar-șef, singura persoană cu pregătire specială și cu cunoștința necesară a limbilor românească și rusească indispensabilă pentru acest serviciu este Dl. Leon Boga, ajutor de arhivar cl. I la Direcțiunea Generală a Arhivelor Statului din București, care ca Român macedonean încă nu se poate întoarce la postul său, după demobilizare, deoarece ar putea să fie reclamat ca fost supus turc sau ca Macedonean. Actualmente Dl. Boga se află la Chișinău, unde este ocupat cu predarea de cursuri de limba românească și ar putea să fie detașat ca arhivar-șef la Arhiva de acolo.

e. Posturile de ajutor de arhivar și de registrator ar urma să fie ocupate după recomandări ulterioare, iar cele de translator și de copiști, prin concurs, la timpul său.

Aducându-vă acestea la cunoștință, cu propunerile ce găsesc indicat a face, am onoarea de a vă ruga D. Ministru să binevoiți a dispune cele ce veți găsi de cuviință pentru o cât mai grabnică organizare a Serviciului Arhivelor Basarabiei, organizare imperios reclamată atât în interesul serviciului cât și pentru buna reputație a administrațiunei românești în țara fericit reunită cu patria mumă.

D<imitre> O<nciul>

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 6/1918, file 1-5, 12-15.

---

[1] Ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice în perioada 6 martie-24 octombrie 1918 a fost Simion Mehedinți.

[2] Radu Rosetti (1853-1926), scriitor și istoric, a insistat în cercetările sale istorice cu precădere asupra structurilor economice și sociale. Principalele sale lucrări sunt *Pământul, sătenii și stăpânii în Moldova* și *Pentru ce s-au răsculat țăranii (1907)*.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

[3] Sfatul Țării s-a constituit la 25 septembrie/8 octombrie 1917, ca organ reprezentativ, pentru administrarea tuturor treburilor Basarabiei autonome, până la întrunirea Constituantei alese prin vot universal, egal, direct și secret. La 24 ianuarie 1918 Sfatul Țării a proclamat independența Basarabiei, iar la 27 martie/9 aprilie 1918 a adoptat cu majoritate de voturi hotărârea Basarabiei de a se uni cu România.

[4] Paul Gore (1875-1927), istoric și om politic basarabean, a făcut parte din Partidul Național Moldovenesc care susținea drepturile naționale ale moldovenilor din Basarabia. Dintre lucrările sale istorice, anterioare Unirii din 1918, putem cita *Memoriu asupra mazililor din Basarabia* (Chișinău, 1908), o pledoarie pentru respectarea statutului mazililor din această provincie.

40

1919 ianuarie 3, București. *Raportul lui Dimitre Onciul către ministrul Culturii și Instrucțiunii privind Arhivele Basarabiei.*

No. 2
3 Ian. 1919
D-lui Ministru al Cult<urii> şi Instr<ucțiunii>
Raport privitor la Arhivele Basarabiei.

Cu raportul N. 71 din 29 August st. n. 1918, anexat aici în copie, am înaintat onoratului Minister propunerile ce am găsit de cuviință a face cu privire la organizarea Serviciului Arhivelor Statului din Basarabia.

La acest raport nu am primit nici un răspuns și nici un fel de înștiințare oficială asupra dispozițiunilor luate în această privință. Cerând apoi la Minister să mi se facă cunoscut rezultatul propunerilor mele, am primit răspunsul verbal că nu se găsește nici raportul meu, nici o altă lucrare în legătură cu acesta.

Pe cale particulară am aflat însă că s-a reunit Comisiunea Arhivelor Basarabiei, propusă de mine, care Comisiune e compusă din: Dl. Paul Gore ca președinte cu diurnă de 1000 lei pe lună, Dnii Șt. Cioban, S. Stinghe, I. Frățiman, I. Halippa (care nu s-a întors încă în Basarabia din localitatea unde fusese transferat de guvernul rusesc), ca membri cu diurnă de 30 lei de ședință și Dl. Leon Boga ca secretar cu diurnă de 450 lei pe lună.

Comisiunea numită, după cum mi-a comunicat Dl. Boga fiind de sărbători aici, n-a primit nici un fel de instrucție cu privire la atribuțiunile sale și nu i s-a pus la dispoziție nici un buget pentru lucrările sale.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Funcționarii ce am propus nu s-au numit deloc, așa încât, în lipsa lor, Serviciul Arhivelor Statului continuă a fi în starea neorganizată în care l-am găsit, cum arătam în citatul raport.

Aducându-vă acestea la cunoștință, am onoarea de a vă ruga să binevoiți a da D-lui Leon Boga, profesor suplinitor la Chișinău și secretar al Comisiunei Arhivelor delegațiunea de arhivar-șef, cu leafa ce veți găsi de cuviință după împrejurările locale. Celelalte funcțiuni rămân să fie ocupate ulterior, după propunerea ce voi face la timpul său, luând avizul Comisiunei Arhivelor.

În același timp, vă rog să binevoiți a prevedea sumele necesare pentru diurnele Comisiunei și pentru lefile funcționarilor și servitorului ce urmează să fie numiți pentru Serviciul Arhivelor, cum și pentru cheltuielile de cancelarie ale Serviciului. În afară de cheltuielile de cancelarie, va fi nevoie și de cheltuieli extraordinare pentru confecționarea de rafturi în depozitul nou unde va trebui să fie așezată în siguranța cuvenită.

Ce privește organizarea Serviciului, vă rog să binevoiți a mă autoriza a da Comisiunei Arhivelor și arhivarului-șef instrucțiunile ce voi judeca de cuviință în marginile Regulamentului în vigoare pentru Arhivele Statului.

D<imitre> O<nciul>

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 7/1918, file 1-2, 31.

41

1919 ianuarie 31, București. *Ministerul Instrucțiunii și Cultelor comunică directorului general al Arhivelor Statului că au fost aprobate propunerile pentru instituirea Comisiei Arhivelor din Basarabia.*

România
Ministerul Instrucțiunii și Cultelor
Direcțiunea Învățământului Secundar și Superior
No. 11.409.

Domnule Director,

Am onoare a Vă aduce la cunoștință că Ministerul a aprobat propunerile cuprinse în raportul D-Voastră, No. 71 din 9 august 1918,

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

privitor la instituirea Comisiunei Archivelor din Basarabia, înaintând, în acelaş timp, d-lui preşedinte al Comisiunii o copie de pe acel raport.

/Ministru[1]
Valaori

Director
M. Popa Lisseanu

Domniei-sale
Domnului Director General al Archivelor Statului

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 7/1919, f. 5.

[1] Ministru al Cultelor şi Instrucţiunii Publice în perioada 12 decembrie 1918 - 12 septembrie 1919 a fost dr. Constantin Angelescu.

42

1919 mai 19, Bucureşti. *Memoriul lui I. Bogdan, preşedintele Comisiei Istorice a României, către ministrul Instrucţiunii, în care prezintă activitatea acesteia de la înfiinţarea ei, în martie 1910, şi solicită un nou mandat de funcţionare, pe 7 ani.*

Domnule Ministru

Mandatul Comisiunei Istorice a României, înfiinţată la 30 Martie 1910 pe şapte ani, a expirat la 30 Martie 1917. Aflându-ne la data aceasta încă supt ocupaţie străină n-am cerut reînnoirea acestui mandat, nevrând să lucrăm supt controlul censurei germane.

Astăzi însă, când evenimentele îmbucurătoare ne-au adus la unirea tuturor Românilor într'un singur Stat naţional, datoria noastră este să reluăm firul întrerupt la Noemvrie 1916 al ocupaţiunilor noastre.

Comisiunea a publicat în cei 7 ani ai existenţei sale 10 volume de cronici şi documente, 2 volume din Buletinul ei şi 8 broşuri ca ediţii separate din Buletin. Toate aceste publicaţii conţin izvoare preţioase pentru istoria politică şi literară a Românilor. O parte din publicaţiile Comisiei au rămas însă neterminate, cum sânt: *Cronica Ghiculeştilor*, *Albumul de documente şi peceţi moldoveneşti*, *Letopiseţul* lui Neculce, *Cartea de învăţătură* a lui Coresi, iar altă parte se găseşte în stadiul de pregătire ca *Descrierea Moldovei* de Cantemir, Fragmente privitoare la

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Români din cronicarii ungureşti, documentele moldoveneşti dinaintea lui Ştefan cel Mare, documentele interne româneşti până la Matei Basarab şi Vasile Lupu ş.a. Aceste publicaţiuni se pregătesc de cei mai competenţi specialişti ai noştri, de Domnii D. Onciul, D. Russe, S. Puşcariu şi A. Popovici, S. Dragomir, I. Nistor, subsemnatul ş.a.

- Ar fi o adevărată pierdere pentru ştiinţa românească dacă lucrurile începute nu s'ar continua şi dacă Comisia şi-ar curma activitatea ei, tocmai acum când prin întregirea Statului nostru i se deschid nouă perspective de activitate şi când materialele păstrate în arhivele provinciilor anexate aşteaptă să fie cercetate şi publicate de către învăţaţii Români.

Vă rog dar, Domnule Ministru, dacă aprobaţi temeinicia celor arătate mai sus, să binevoiţi a reînnoi mandatul Comisiei pe o nouă perioadă de 7 ani, fiind încredinţat că fie supt conducerea mea, fie supt conducerea altuia, activitatea acestei Comisii va fi de cel mai mare folos pentru cultura naţională.

Am onoare să vă propun deci să reconfirmaţi în această Comisie ca membri pe Domnii D. Onciul, D. Russe, şi pe subsemnatul ca preşedinte; în locul răposatului coleg C. Giurescu propun pe Dl. I. Nistor, profesor de istoria Românilor la Universitatea din Cernăuţi, în locul D-lui I. Bianu, care mi-a declarat că nu doreşte să mai rămâe în Comisie, pe Dl. Ovid Densuşianu, Profesor de filologie romanică la Universitatea din Bucureşti. Secretar al Comisiei a fost de la început D. Alexandru Lapedatu, care actualmente se află la Paris.

Primiţi vă rog, Domnule Ministru, asigurarea deosebitei mele consideraţiuni.

I. Bogdan[1]

19 Mai 1919

Domniei Sale
Domnului Dr. C. Angelescu, Ministrul Cultelor şi Instrucţiunei Publice

A.N.I.C., fond *Ministerul Instrucţiunii Publice*, dosar 497/1919, f. 7-8.

[1] Ioan Bogdan (1864-1919), istoric şi filolog, membru al Academiei Române. S-a remarcat prin descoperirea şi publicarea unui mare număr de documente slave. Dintre lucrările sale, citäm: *Documentele lui Ştefan cel Mare* (2 vol.) şi *Album Paleografic*.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

43

1919 mai 27, Iaşi. *Raportul înaintat de Sever Zotta, şeful Arhivei Statului din Iaşi, directorului general al Arhivelor Statului, Dimitre Onciul, privind principalele arhive create pe teritoriul Bucovinei.*

România
Arhiva Statului din Iaşi
No. 54
1919 Mai 27

Rezoluţie: Se va înainta în copie Ministerului Cult. şi Instr., cu raportul cuvenit. În acelaşi timp, se va interveni la dl. Ministru delegat al Bucovinei[1] spre a lua măsurile de cuviinţă pentru restituirea actelor luate şi pentru înlăturarea neajunsurilor semnalate în acest raport.

Domnule Director general,

În urma însărcinării, primită de D-Voastră cu ordinul No. 9 din 14 Ianuarie 1919 referitor la raportul subsemnatului No. 103 din 24.II.1918 de a cerceta Arhivele din Bucovina din punctul de vedere al viitoarei lor organizaţiuni, în conformitate cu regulamentul Arhivelor Statului, am căutat, luând şi autorizaţia d-lui Ministru delegat al Bucovinei, să corespund după posibilitate însărcinării primite şi prin raportul de faţă am onoarea, Domnule Director general, a vă face cunoscut rezultatul cercetărilor mele.

În expunerea cuprinsului Arhivelor, mă voi călăuzi, Domnule Director general, de importanţa lor din punctul de vedere cantitativ, întrucât chestiunea, care mă interesa în primul rând, era de a şti, dacă numărul de acte vechi, aflătoare în Bucovina, este suficient pentru ca, adunate la un loc, să formeze o Arhivă a Statului pentru Bucovina. În această ordine de idei Arhivele principale, numite în general Registraturi, sunt:

1). *Arhiva Administraţiei Ţării aflătoare în Palatul Administrativ.*

Ea se află în mai multe încăperi într-o ordine în aparenţă mulţumitoare. De pe urma ocupaţiunei ruseşti n'a suferit de cât puţin, lipsind unele pachete cu acte. *Ea cuprinde*, conform opiselor de intrare, neţinând deci seama de lipsa semnalată, *1.491.546 de acte mai vechi de 30 de ani*, începând cu anul 1783, şi o colecţie foarte însemnată de procese-verbale de gestiune (gestions-Protocolle) cu însemnări ce

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

rezoluție s'a dat actelor incurse, pe scurt rezumate, precum și numeroase „Indices" sau transportore, toate legate în piele și bine conservate. Această conservare îngrijită a proceselor-verbale și a transportorelor e caracteristică pentru mai toate Arhivele din Cernăuți. O parte neînsemnată a Arhivei Administrației se află, în stare foarte deranjată de Ruși, într'un beci al Palatului, în care, pe lângă altele, am constatat și numeroase colecții de ziare și imprimate în cele 3 limbi oficiale ale Țării. Tot în Palatul Administrativ se afla, în ajunul războiului european și așa-numita *Arhivă a guvernului (Landesregierungsarchiv)* de supt conducerea d-lui profesor universitar Milkowicz. Cu toate insistentele mele cercetări, n'am putut însă, Domnule Director general, să dau de urma acestei Arhive, care mă interesa în mod special, deoarece îmi era cunoscut că ea cuprinde și mai multe documente vechi moldovenești.

Singura indicație care mi s'a putut da cu privire la soarta Arhivei este că dl. Milkowicz, părăsind Țara, a luat-o cu sine. Arhiva aceasta cuprindea î<ntre> a<ltele> următoarele acte:

I). *Donațiunea* d-lui Cavaler Adalbert *Zadurowicz* cuprinzând 20 de documente între anii 7107/1599 și 1829. Documentul din 1599, Iulie 6, era o mărturie de la Gherasim Șoltuzul de Cernăuți învestită cu *pecetea târgului*, bine conservată deci de deosebită importanță.

II). *Donațiunea* d-lui Cavaler Grigorie *Goian* din Jadova, cuprinzând mai multe acte, dintre cari 5 documente polone din anii 1691-1697 emanate, în timpul *ocupațiunei polone* de la *Sobieschi, August II. St. Iablonovschi* și ea cu privire la familia Goian și moșiile ei. Importanța acestor acte, Domnule Director general, se impune de la sine, mai cu seamă întrucât sunt extrem de rare.

III). *Documente luate* de dl. Milcowicz de la *Muzeul Țării* precum: a) doc. din 6995 Nov.13. b) 7215 febr.5. c) 7216 Dech.II., publicate de dl. D. Dan în *Cronica Episcopiei de Rădăuți* pp. 143, 180 și 181 cu arătarea provenienței documentelor. E deci de presupus, Domnule Director general, că dl. Milkowicz a luat și *alte* documente din colecția Muzeului Țării făcută cu mult zel de defuncții Baron N. Mustață, cavalerul I. Volcinski și alți oameni de bine din societatea românească.

IV). După unele indicii Arhiva aceasta pare să fi cuprins și unele acte vechi cu privire la *nobilimea bucovineană*, aflătoare la Administrația Țării, deoarece căutând actele acestea indicate de către d-nii Cavaleri Radu și Vasile Grigorcea, nu le-am putut găsi.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Cred, Domnule Director general, că guvernul român este îndreptățit să reclame la timp pe cale oficială Arhiva aceasta de la Statul în care se va fi aflând, austriac sau ceho-slovac.

Cu acest prilej am onoarea să vă atrag binevoitoarea D-voastră atențiune și asupra documentelor și actelor referitoare la diferitele ramuri ale administrației bucovinene, aflătoare în *Ministerele din Viena*, cari, chiar în interesul continuității administrației, ar trebui să fie restituite Statului nostru.

2. *Arhiva Delegațiunei Țării, aflătoare în Palatul Țării.*

Ea cuprinde în cea mai mare parte acte mai noi, începând cu instituirea acestei autorități prin acordarea autonomiei Țării din 1861 și a suferit puțin de pe urma Rușilor. *Numărul total* al actelor din anii 1861-1918 inclusiv este de *394.894*. Am cerut relația cu privire la numărul total, întrucât autoritatea aceasta se află în *lichidare*.

Ca o anexă a acestei Arhive se află, în timpul cercetărilor recente ale subsemnatului, în cancelaria funcționarului Ieșan, actualmente la Administrația Țării, un dulap simplu, ușor accesibil, cuprinzător acte vechi de mare importanță, precum reiese din aci alăturata listă N. 2.c).

În 8 pachete mari se păstrează peste 100 de dosare, cele mai multe din secolul al XVIII-lea, cu privire la *originea* și *situația nobilimei bucovinene* în timpul anexiunii precum și *copiile atestatelor de recunoaștere* a diferitelor familii ca nobile, emanate de la statele Galiției și Lodomeriei. Dintre actele de importanță specială pentru trecutul Țării, e de relevat în primul rând diploma imperială originală din 9 Dec. 1862, referitoare la acordarea stemei Țării, conform cu caracterul ei istoric, românesc. Ar fi de dorit, Domnule Director general, ca acestei Arhive speciale, una dintre puținele care cuprinde acte anterioare dominațiunei austriace, legând astfel trecutul Moldovei de cel al Bucovinei, să dea o deosebită importanță, punând-o cu prilejul lichidării la adăpost mai puțin expus incediului, sau unei eventuale sustrageri. Din partea subsemnatului nu s'a omis de a atrage atențiunea funcționarilor îngrijători asupra importanței acestei Arhive.

3. *Arhiva Consistorului Arhiepiscopal aflătoare în Palatul Mitropolitan.*

Ea se află, după cum am putut aprecia, într'o perfectă ordine întrucât n'a fost de loc atinsă de ocupația rusească și cuprinde *339.119* din anii 1785-1889 incl<usiv>. E însă firesc că unele dintre actele acestea se

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

vor fi referând şi la acte mai vechi, încă din timpul dominaţiunei moldoveneşti, stabilind o continuitate de mărturii istorice de ordin bisericesc. Din acest punct de vedere, cât şi în special cu privire la istoria bisericei ortodoxe din Bucovina, de la ocupaţiune încoace, Arhiva aceasta are o deosebită importanţă şi a fost, din motive politice, încă prea puţin exploatată.

Pe lângă actele acestea, Arhiva mai păstrează la loc sigur, în casa de fier al trezorului, un număr de *150 documente originale* începând cu anul 6917, dintre cari 53 slavone, 85 române, 1 în limba latină, 2 în limba germană, 1 în limba germană şi română, 8 nedescifrate şi *25 de traduceri* germane. Documentele acestea au fost în păstrarea Direcţiei bunurilor fondului bisericesc gr. or., până în 25 Septemvrie 1902, când au fost trimise Consistoriului cu adresa No. 9278 în urma adresei acesteia, No. 2190 din 1902, prin care cerea trimiterea documentelor pentru scopul înfiinţării unui „Museu diecesan". Importanţa acestor documente, Domnule Director general, asupra cărora voi reveni mai jos, poate ultimele rămăşiţe din tezaurul de mărturii istorice moldoveneşti de prima ordine, este evidentă.

4). *Arhiva oficiului Fiscal al Ţării, aflătoare în Palatul Ţării.*

Ea cuprinde *236.020 de acte* mai noi, începând cu anul 1903 şi se află, ca şi Arhiva delegaţiunei Ţării, în lichidare.

5). *Arhiva Tribunalului Ţării, aflătoare în Palatul Justiţiei.*

Ea cuprinde, în mai multe camere din subsol, într'o ordine remarcabilă, *216.030 de acte* până la anul 1888 incl<usiv> în 1967 de pachete, dintre cari 78 de pachete cuprind acte anterioare anului 1855. O parte a Arhivei a fost complectamente deranjată de Ruşi şi m'am încredinţat personal că în una din camerile beciului se află un morman de hârtii, a căror selecţionare şi aranjare este în curs, dar din cauza lipsei de funcţionari va dura mai mult timp.

Arhiva este, ca în general Arhivele judecătoreşti, importantă, întrucât conţine numeroase testamente, acte de transmisiune a proprietăţii şi a<lte> a<cte> şi importanţa ei a fost recunoscută de Consiliul Arhivar i.r. al Austriei, precum reiese din aci alăturata copie de pe ordinul Curţii de Apel din Lemberg către Tribunalul din Cernăuţi.

6). *Arhiva Judecătoriei Districtuale a districtului Cernăuţi, aflătoare în Palatul Justiţiei.*

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Ea este bine instalată, alăturea de Arhiva Tribunalului, în mai multe camere, cari cuprind *c. 100.000 de acte* până la anul 1888 incl. în 920 de pachete, dintre cari 37 de pachete cuprind acte anterioare anului 1855. Indicarea numărului actelor este, Domnule Director general, numai aproximativă, deoarece din datele puse la dispoziția subsemnatului nu mi-a fost cu putință să ajung la un calcul sigur din lipsă de criteriu pentru a calcula câte acte conține în medie un pachet.

Ca bază pentru calcularea numărului aproximativ mi-a servit indicarea numărului pachetelor, cari sunt de un tip aproape identic cu acelea ale Tribunalului.

Pentru importanța Arhivei mă refer la aceleași considerațiuni expuse la punctul precedent.

7). *Arhiva Direcțiunei Bunurilor Fondului bisericesc gr<eco>-or<todoxe>. aflătoare în Palatul Direcțiunei.*

Ea cuprinde numai acte începând cu 1874, anul înființării Direcțiunei, aranjate după diferitele moșii aparținătoare acestui fond, deci de neapărată trebuință pentru mersul serviciului, din care cauză nu s'a cerut de către subsemnatul facerea unui inventar al actelor.

Pe de altă parte se află însă în podul Palatului un număr mare (*c. 50000 după aprecierea subsemnatului*) de acte vechi, în cea mai mare parte într'o desordine indescriptibilă datorită ocupațiunei ruseşti. Între ele am constatat numeroase condici vechi, imprimate cu decrete imperiale din secolul al XVIII-lea, colecțiuni de legiuiri vechi, hărți vechi şi a. a. Actele acestea au fost trimise Direcțiunei cu prilejul înființării ei de către Direcțiunea Finanțelor (Kammerprocuratur) şi se referă la trecutul Administrației bunurilor fondului bisericesc de la anexarea Bucovinei până la 1874, deci prin un secol întreg. Având astfel Arhiva aceasta, aflătoare în podul Direcțiunei, o deosebită importanță din punctul de vedere al trecutului economic şi finanțiar al Bucovinei, s'ar impune, Domnule Director general, o cât mai grabnică aranjare a actelor şi punerea lor la adăpost de intemperiile atmosferei, supt cari au şi început să sufere.

O deosebită atențiune am dat-o, Domnule Director general, documentelor vechi originale, care, precum reiese din operele defunctului Franz Adolf Wickenhauser, mai cu seamă din prefața lui la publicațiunea „Moldovița", din 1862, se aflau atunci în posesiunea Direcțiunei Finanțelor (Kammerprocuratur) şi cari deci la înființarea Direcțiunei bunurilor fondului bisericesc au trebuit să treacă în mod firesc la aceasta.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Cu regret am constatat însă, că la această Arhivă nu se află de cât *23 de documente originale* şi acestea aduse după lămuririle d-lui Director Rudolf Wolf de către un cetăţean, după ultima retragere a Ruşilor. Ele sunt învestite cu pecetea Direcţiunei şi fac parte din colecţia publicată în operile lui Wickenhauser supt titlul „Bochotin". Controlând documentele publicate cu cele găsite la Direcţiune, am constatat pe de o parte însă, că *lipsesc* din colecţia aceasta **25** de documente, întrucât Wickenhauser publicase cu totul 46, cunoscându-se ca originale după numărătoarea lor cu cifre *romane*.

În ce priveşte celelalte documente, cari, în număr redus, se mai aflau la arhiva aceasta, ele au fost expediate, precum am menţionat mai sus, Consistoriului Arhiescopal, păstrându-se însă la Direcţie şi un inventar al lor, despre care mi s'a eliberat copia aci alăturată.

Raportând inventariul acesta la documentele publicate de Wickenhauser în celelalte opere ale lui, am făcut, Domnule Director general, următoarea constatare: Wickenhauser a publicat cu totul 259 de documente originale (exceptând „Horecea" publicaţiune necunoscută subsemnatului) dintre cari am verificat cu ajutorul inventariului existenţa a numai 79 originale, ceea ce împreună cu cele rămase la Direcţiunea bunurilor (21) fac cu totul 100 de originale.

Lipsesc 159 de documente originale dintre cele publicate de Wickenhauser. În schimb însă sunt cf. inventariului 63 de originale nepublicate de acesta, şi 8 originale *nedescifrabile*, iar la Direcţiune se păstrează *2* originale *nepublicate*. Dintre documentele cari lipsesc se poate însă că se mai află unele la Mânăstirile Sucevița şi Putna. Astfel încă în anul 1912 se află documentul din 6918 Martie 15 la Mânăstirea Putna, document foarte important, referitor la întărirea celor 50 de biserici pentru Episcopia de Rădăuţi, iar la Mânăstirea Sucevița se află documentul din 7097 Iunie 20, şi el destul de important, relativ la familia Movilă (Dan, *Cronica Episcopiei de Rădăuţi*, pp.66 şi 135). Iar din lămuririle pe cari a binevoit a mi le da dl. profesor universitar Dr. Eugen A. Kozak asupra cărora voi mai reveni la punctul 14, am aflat că la Mânăstirea Sucevița se păstrau în anul 1909 şi documente referitoare la fosta Mânăstire Solca, deci se poate că documentele neverificate în raport cu publicaţia supt acest nume a lui Wickenhauser s'ar afla în colecţia aceasta. Următoarea tabelă va ilustra mai bine cele expuse:

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Arhiva	Documente constatate							
	Originale				Traduceri germane			Total
	Publicate în Wickenhauser	Nepublicate	Indescifrabile	Total	Publicate	Necontrolate	Total	
Consistoriului	79	63	8	150	1	24	25	175
Direcţiune şi Bunuri	21	2	–	23				23
Total	100	65	8	173	1	24	25	198

Totuşi, Domnule Director general, e foarte regretabil că am trebuit să constat lipsa sus menţionată, care priveşte precum reiese din aci alăturata listă, unele dintre cele mai vechi mărturii istorice ale neamului nostru, precum de ex. *Uricul lui Roman Voevod din 6901 Noemvrie 18*, care a fost de două ori publicat de Wickenhauser, atât la „St. Onufri" (p. 170) cât şi la „Voroneţi" (p. 101) fără să se poată şti cărei Mânăstiri aparţinea el de drept.

Cauza dispariţiei acestor documente, anterioară ocupaţiunei ruseşti, îmi este tot atât de puţin cunoscută, cât şi motivul din care nu s'a expediat Consistoriului în 1902 de către Direcţiunea Bunurilor şi acele 23 de documente (atunci probabil mai multe),aflătoare în păstrarea ei. Nici dl. Director Wolf, a cărui bunăvoinţă în ajutarea cercetărilor mele am avut prilej de a o constata, nu mi-a putut da explicaţiile necesare. Aceasta ar fi, Domnule Director general, cel puţin, a doua diminuare a colecţiunei de documente ale fondului bisericesc, prima având loc probabil înaintea anului 1850, precum reiese din împrejurarea că numeroase documente referitoare la Mânăstirile din Bucovina şi posesiunile ei de *acolo* se află la Academia Română cumpărate de la dl. Czolowski, Arhivarul oraşului Lemberg, la Arhivele Statului din Bucureşti şi la cea din Iaşi, documente originale, cari în c. 1850, când Wickenhauser începuse cercetările sale, nu se mai aflau la „Kammerprocuratur", deoarece întru cât sunt unele publicate de el, s'a servit el de *copii*. De ex. documentele publicate de el în „Moldoviţa" p. 61, 64, 66 şi 77 şi numerotate cu cifre *arabe* (N. 9, 20, 26 şi 38) deci copii, se află, toate patru, în păstrarea *Arhivei Statului din Iaşi*. E de presupus că, dacă Wickenhauser ar fi avut la dispoziţie originalele, nu s'ar fi servit de copii, considerând că în aceeaşi operă publică unele documente şi după originale. Arhiva Statului din Iaşi a intrat în posesiunea

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

documentelor cu prilejul focului din Palatul Administrativ din 14 Ianuarie 1880 şi ele se aflau până atunci în despărţitura din podul Palatului care aparţinea Tribunalului. Cum a intrat acesta în posesiunea documentelor e un mister.

În ce priveşte însă documentele aflătoare la Academia Română, dl. Czolowski mi-a afirmat că le-a cumpărat de la un telal din Lemberg împreună cu multe alte acte, emanate de la Forum Nobilium din Stanislau, în a cărui competinţă cădeau şi afacerile judecătoreşti mai însemnate ale nobilimei bucovinene şi probabil şi cele ale fondului bisericesc. Acelea de la Arhiva Statului din Bucureşti, î.a. de ex. documentele din 7059 Iunie 5 şi 7060 April 4 publicate în Arhiva istorică p. 125-126, sunt probabil venite sau de la Mânăstirile secularizate sau de la Arhiva Statului din Iaşi.

8). *Arhiva Consiliului şcolar al Ţării, aflătoare în Palatul Administrativ.*

Ea cuprinde *45368 de acte* din anii 1869-1888 incl. şi este importantă atât din punct de vedere al dezvoltării învăţământului public în Bucovina cât şi al luptelor grele pentru conservarea limbei naţionale duse de Românii bucovineni pe terenul şcoalei.

9). *Arhiva Direcţiunei Finanţelor în Palatul Direcţiunei.*

Ea cuprinde, după afirmările Directorului Arhivei, acte vechi începând numai cu anul 1860, cari însă, din cauza Ruşilor, se află într'o *mare dezordine.* Actele în uzul serviciului şi deci aranjate nu încep de cât în anul 1890.

10). *Arhiva Primăriei, aflătoare în Palatul Primăriei.*

Ea cuprinde, în ordine aparentă, numai *2283 de acte vechi selecţionate*, din anii 1818-1870, aşa-numitele „Skartakten". Actele de la 1870 încoace sunt, după părerea directorului serviciului, neselecţionate, ca fiind în uzul serviciului şi formează o registratură aparte.

Totuşi, după indicaţiunile d-lui Profesor Universitar R. Kaindel, în „Geschichte der Stadt Czernowitz" pag.113, Arhiva aceasta ar fi cuprins în 1908 şi protocoale începând cu anul 1792, iar cele mai vechi acte, puţine la număr, ar fi din anul 1781. Pe lângă acestea se mai aflau şi câteva condici vechi de socoteli şi aşa-numitele „Convolute". Subsemnatului nu i s'au arătat de cât cele mai sus menţionate şi am avut impresia că directorul Arhivei este lipsit atât de interes, cât şi de pricepere necesară pentru valoarea unor acte din punct de vedere istoric. De altfel o observaţie, care mi s'a impus în mai multe cazuri, din cauza insuficienţei culturale a funcţionarilor însărcinaţi de obşte cu conducerea registraturelor, convingându-mă că organizaţiunea Arhivelor Statului din Vechiul Regat

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

este cu mult superioară din punctul de vedere al selecționării și păstrării actelor de interes istoric. O selecționare, ca aceea la Arhiva Primăriei, nepăstrându-se din miile de acte incurse în timp de aproape 80 de ani, decât 2870 de acte, este fără îndoială prea radicală, chiar dacă nu se aveau în vedere decât interesele directe ale Comunei. Pe de altă parte însă nu se poate contesta că registraturele ale diferitelor autorități sunt în general mai bine organizate și întreținute de cât la unele dintre autoritățile din vechiul Regat și chiar dacă multe acte au fost eliminate ca netrebuincioase, se păstrează totuși, precum am menționat în alt loc, foarte importantele și bine conservatele protocoale de gestiune și indici, formând biblioteci întregi. Primăria are 243 de acestea până la 1870, cu ajutorul cărora se poate aproximativ reconstitui desfășurarea evenimentelor atingătoare istoria comunei, chiar în lipsa actelor eliminate.

11). *Arhiva Cadastrului Țării aflătoare în Palatul Justiției.*

Ea face parte din organizațiunea Tribunalului din localitate, are însă o direcțiune și instalare specială și cuprinde *335 de condici vechi* de cea mai mare importanță pentru trecutul Bucovinei. În „Actorum granicialium" de ex. sunt trecute traduceri de documente vechi românești sau slavone, cari aparțineau proprietarilor de moșii din timpul (1782 și urm.) când s'a făcut delimitarea moșiilor și verificarea titlurilor de proprietate. Lucrând mai mult timp în anii trecuți în Arhiva aceasta m'am încredințat că fiecare volum cuprinde material istoric care câștigă interesul cercetătorului mai cu seamă prin legăturile dintre trecutul Bucovinei și cel al Moldovei, care se desprind din filele condicilor. Ele merită deci, Domnule Director general, o deosebită atențiune și e foarte regretabil că din cauza ocupațiunei ruseşti au dispărut numeroase condici de aceeași importanță. Astfel de ex. din „Atiestatorum" condici cuprinzând mărturii începând cu secolul al XVIII-lea și documente vechi transcrise, n'a rămas decât un volum din trei. Ceea ce este însă deosebit de regretabil este *distrugerea aproape totală* cu acel prilej a bogatei colecțiuni de dosare originale privitoare la delimitarea moșiilor, așa-numitele „Metzgerschen Abgrenzungsprotocolle" din 1782 și urm. cărora erau anexate foarte numeroase traduceri ale documentelor originale înfățoșate. Protocoalele fiind în număr de peste 150 și cuprinzând în medie cel puțin 3 documente, numărul total al documentelor, de cari în a. s'a folosit și Wickenhauser, era cel puțin de 450. Nu s'au găsit pân acum din mormanul de hârtii aflător în *beciul* Tribunalului, deși Arhiva se află în etajul al II-lea, decât

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

7 protocoale din întâmplare privitoare şi la oraşele Suceava şi Siret. Din protocoalele acestea a mai publicat regeste dl. Iorga în „Studii şi Documente" V, iar subsemnatul posed numeroase note din timpul cecetărilor mele din anii 1901, 1906 şi 1907.

12). *Arhivele Prefecturilor din Bucovina.*

Neputând, Domnule Director general, să mă încredinţez personal supt împrejurările actuale şi în timpul iernei de cuprinsul şi starea acestor Arhive, m-am adresat dlui Secretar Şef la Interne, Claudiu Stefanelli, care a binevoit să ceară rapoarte de la toate Prefecturile în sensul indicat de subsemnatul. Luând cunoştinţă de rapoartele acestea, am constatat următoarele: 1) Cernăuţi: n'are decât însemnări din anii 1858-1906. 2) Siret: registre de stare civilă şi actul Fundaţiunei Achner. 3) Seletin, 4) Dorna sunt servicii nou înfiinţate, 5) Câmpulung, 6) Gura-Humorei, 7) Suceava, 8) Văscăuţi, 9) Coţman, 10) Vijniţa, 11) Flondoreni (Storojineţi) n'au deloc Arhive fiind *distruse de Ruşi.*

13). *Judecătoriile Districtuale (Preturile)*

Din aceleaşi consideraţiuni, menţionate la punctul precedent, m'am adresat dlui Secretar Şef la Justiţie, dl. Pridie cerând şi obţinând o circulară către toate judecătoriile în sensul misiunei mele. Până în ajunul plecării mele din Cernăuţi nu sosiseră încă rapoartele cerute, din care cauză am intervenit din nou, la succesorul dlui Pridie, dl. Secretar Şef Mandicevschi, care a binevoit a da în prezenţa mea ordine precise în acest sens. Cu prilejul viitoarei mele petreceri la Cernăuţi nu voi întârzia. Domnule Director general, de a reclama rapoartele în chestiune, urmând să vă înaintez un raport suplimentar cuprinzător şi lămuriri cu privire la unele Arhive, de importanţă secundară, ale unor autorităţi cu cari a mă pune în contact nu mi-a ajuns timpul.

14). *Arhivele Mânăstirilor Putna, Sucevita şi Dragomirna.*

Cautând să mă informez la dl. Eugen Kozek asupra soartei documentelor dispărute de la Direcţiunea Bunurilor Fondului bisericesc gr. or., am avut norocul de a găsi la d-sa copia unui foarte important şi voluminos proces-verbal alcătuit *în anul 1909* supt titlul „Arbeiten der Reinventarierungskommission" cuprinzând o cât se poate de amănunţită descriere a inventarului în odoare, cărţi, manuscrise şi documente ale Mânăstirilor numite. Interesându-mă în primul rând documentele manuscrisele şi cărţile, am extras din acest proces-verbal notele următoare:

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Putna posedă 268 de documente, i.c. 17 slavone, 65 de manuscrise şi 109 volume de cărţi.

Sucevița: 90 de documente, dintre cari c. jumătate slavone, cuprinzând şi documente relative la Mânăstirile Vatra-Moldoviței şi Solca; 60 de manuscrise şi 70 de cărţi.

Dragomirna: 10 manuscrise, 41 de cărţi şi nici un document. Se ştie de altfel, Domnule Director general, că documentele cele mai vechi ale Dragomirnei au fost distruse de Cazacii lui Bogdan Hmielniski.

Cu acest prilej am constat că dl. Kozak, care făcea parte din comisiunea menţionată, a copiat numeroase documente slavone, pe cari are de gând să le publice. Informându-mă la d-sa de autoritatea la care se află *originalul* procesului-verbal menţionat, am aflat că la Administraţia Ţării, departamentul Cultelor, însă urmărindu-l acolo, mi s'a comunicat că procesul-verbal *a fost înaintat cu adresa No. 21575, din 6 August 1914, Ministerului Cultelor şi Instrucţiunei din Viena.* Reiese din expedierea aceasta, cu 5 zile după declararea războiului, că însuşi guvernul austriac îşi dădea seamă de importanţa procesului-verbal.

Cred, Domnule Director general, că ar fi indicat să se ceară pe cale oficială înapoierea procesului-verbal în chestiune fiind de neapărată trebuinţă pentru verificarea inventarului rămas pe la Mânăstiri, iar până atunci s'ar putea cerceta dacă nu există, precum se presupune la Administraţia Ţării, o copie şi la Consistoriu, iar în caz negativ, s'ar putea recurge la amabilitatea d-lui Kozak, cerându-i punerea la dispoziţie a procesului-verbal pentru scopul menţionat.

Acesta este, Domnule Director general, rezultatul cercetărilor subsemnatului cu privire la Arhivele din Bucovina.

Din ele reiese că, adunate la un loc toate actele vechi, sau scoase din uz din cauza reorganizării serviciilor, s'ar ajunge la o *sumă aproape certă de 2.725.260 de acte* la care adăugându-se sumele aproximative, precum şi numărul actelor vechi aflătoare la alte autorităţi din ţară, de mai mică importanţă, s'ar ajunge la o sumă de *peste 3.000.000* (trei milioane) de acte, suficientă deci pentru a legitima înfiinţarea unei Arhive a Statului, care s'ar distinge atât prin vechimea documentelor şi actelor şi prin o colecţie, foarte bogată de protocoale de gestiune şi indici, cât şi prin condici vechi şi foarte importante.

Din punctul de vedere al istoriei noastre naţionale, explorarea acestei Arhive, până acum din motive politice, puţin accesibilă publicului

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

românesc cercetător, ar putea să arunce unele lumini noi asupra trecutului Bucovinei şi Moldovei de la 1774 încoace, iar din punctul de vedere al progresului cultural naţional în Bucovina, centralizarea Arhivelor şi punerea lor la dispoziţia publicului domic de cultură ar însemna un pas însemnat atât pe calea progresului istoric şi cultural, cât şi spre unitatea naţională sufletească de care avem atâta nevoie pentru păstrarea, închegarea, dezvoltarea şi înflorirea României Mari.

Şeful Arhivei,
Sever Zotta[2]

Domniei Sale
Domnului Director general al Arhivelor Statului

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 6/1919, f. 22-29.

---

[1] La 18 decembrie 1918 sunt numiţi în Guvernul României, ca miniştri de Stat, reprezentanţii Bucovinei: Ion Nistor şi Iancu Flondor, acesta din urmă demisionând însă la 15 aprilie 1919.

[2] Sever Zotta a îndeplinit funcţia de şef al Arhivei Sucursale din Iaşi în perioada 1 octombrie 1912-1934.

44

1919 iulie 22, Bucureşti. *Intervenţia directorului general al Arhivelor Statului, Dimitre Onciul, adresată ministrului delegat al Bucovinei privind constatarea lipsei unor documente din Arhivele din Cernăuţi, trimise la Viena şi Salzburg în timpul Primului Război Mondial.*

No. 139
Bucureşti, 22 iulie 1919

Dlui Ministru Delegat al Bucovinei.

Rezoluţie: Intervenire în urma rapoartelor Şefului Sucursalei Arhivei Statului din Iaşi cu N-rii. 54 din 27 Mai şi 86 din 28 Iunie a.c., cu privire la constatarea unor lipsuri din arhivele din Cernăuţi, unele trimise la Viena şi la Salzburg în cursul ultimului război.

Domnule Ministru,

Am onoarea de a vă face cunoscut că Şeful Sucursalei Arhivelor Statului din Iaşi, prin rapoartele cu Nrii. 54 din 27 Mai şi 86 din 28 Iunie

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

a.c., ne înştiinţează că, în urma însărcinării ce i s'a dat prin ordinul acestei Direcţiuni cu No. 9 din 14 Ianuarie a.c., vizitând arhivele locale din Cernăuţi, a constatat lipsa a o mulţime de acte din depozitele acelor arhive.

Astfel, din *Arhiva guvernului* = Landesregierungsarchiv lipsesc următoarele acte luate de d-l Milkowitz, profesor universitar, conducătorul acestei arhive.

1). Donaţiunea d-lui cavaler Adalbert Zadurowicz, cuprinzând 20 de documente între anii 1599-1829. Documentul din 1599 Iulie 6 era o mărturie de la Gherasim, Şoltuzul de Cernăuţi, învestită cu pecetea târgului.

2). Donaţiunea d-lui cavaler Grigorie Goian din Jadova, cuprinzând mai multe acte, dintre cari 5 documente poloneze din anii 1691-1697, emanate, în timpul Ocupaţiunei polone, de la Sobieschi, August II, St. Iablonovski şi alţii, cu privire la familia Goian şi moşiile ei.

3). Documente luate de la Muzeul ţării, precum:

a.) documente din 1487 (6995) Noem. 13;
b.) " " 1707 (7215) Febr. 5;
c.) " " 1707 (7216) Dec. 11,

publicate de dl. D. Dan în *Cronica Episcopiei din Rădăuţi*, cu arătarea provenienţei documentelor;

4). Acte vechi cu privire la *nobilimea bucovineană*, aflătoare la Administraţia ţării.

Din Arhiva Direcţiunei Bunurilor Fondului bisericesc gr. or. lipsesc 159 documente originale dintre cele publicate de Wickenhauser în publicaţiunile sale cunoscute.

Apoi au fost înstrăinate din unele Arhive acte de cea mai mare importanţă pentru Istoria Bucovinei, ca:

1) *Originalul* Procesului-verbal, alcătuit în anul 1909, având titlul: „*Arbeiten der Reinventarierungskommission*", care a fost înaintat de această Comisiune, din care făcea parte şi Dr. Eugen Kozek, Ministerului Cultelor şi Instrucţiunii din Viena cu adresa No. 21575 din 6 August 1914;

2) Hărţile vechi, începând cu anul 1820, din *Arhiva hărţilor ţării* = Mapenarchiv, cari au fost trimise în cursul războiului la Viena. Asemenea au fost expediate, tot acolo, hărţi cu privire la Ţara întreagă, începând cu anul 1856, şi protocoalele de parcele din acelaş an.

3) De la Percepturile judeţului Cernăuţi în cursul războiului, spre siguranţă, la Casieria Ţării din Salzburg, vreo 40 de condici despre depozite judecătoreşti = Gevichtsdepositenhauptbücher.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

În unele arhive nu se păstrează în cuvenită siguranță acte foarte importante; așa în *Arhiva Delegațiunii țării*, acte de mare valoare istorică se află așezate în chiar localul cancelariei într'un dulap simplu, ușor accesibil; iar la Direcțiunea Bunurilor, un mare număr de acte vechi (din secolul al XVIII-lea) se află aruncate în dezordine în podul palatului Direcțiunei.

Făcându-vă cunoscut constatările acestea, semnalate de d-l Șef al Sucursalei Arhivei Statului din Iași prin rapoartele sale menționate mai sus, am onoarea de a vă ruga, D-le Ministru, să binevoiți a dispune cele ce veți găsi de cuviință pentru înlăturarea neajunsurilor constatate și pentru restituirea actelor, condicilor și hărților în lipsă. Cred că prin intervenirea Consiliului național român din Viena s'ar putea obține de la autoritățile respective restituirea actelor, condicilor și hărților ce le-au fost trimise, a căror pierdere ar însemna o pagubă simțitoare pentru Istoria țării.

De asemenea ar fi necesar a se interveni pe lângă toate Ministerele din Viena ca să se treacă în *Arhiva Bucovinei* toate actele și documentele aflate în arhivele Ministerelor. privitoare la diferitele ramuri ale administrației și justiției bucovinene.

Ce privește documentele, actele luate de Dl Milkowicz atât de importante pentru istoria noastră, am onoarea de a vă ruga să binevoiți a dispune, a se face cu stăruință cercetarea unde au fost duse și a se cere restituirea lor.

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 6/1919, f. 1- 2.

45

1920 iulie 14, Cluj-Napoca. *Secretariatul General Cluj al Ministerului Instrucțiunii și Cultelor solicită directorului general al D.G.A.S. numirea directorului și personalului Arhivelor Statului din Cluj, înființate la 14 martie 1920 prin hotărârea Consiliului Dirigent.*

Ministerul Instrucțiunii și al Cultelor
Secretariatul General Cluj
Nr. 18926/1920

Domnule Director general,

Consiliul Dirigent[1] în ședința sa de la 14 Martie 1920 a hotărât înființarea la Cluj a Archivelor Statului, care să cuprindă materialul istoric

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

privitor la trecutul Românilor din Transilvania şi părţile ungureşti. Director al acestor archive a fost numit Dl. Dr. Zenovie Pâclişanu, care şi-a ocupat oficiul la 1 Aprilie a.c. Pentru a putea începe însă opera de organizare a acestor archive e necesară numirea mai multor funcţionari, de cari arhivele au neapărată nevoie.

Bugetul prezentat Ministerului Instrucţiunii prevede un anumit număr de funcţionari, însă am dori ca organizarea serviciului acestor archive să fie similară cu aceea a Archivelor Statului de la Bucureşti.

De aceea credem că pe lângă director să fie numiţi 2 archivari, 2 ajutori de archivari, 1 registrator, 1 ajutor de registrator, 2 copişti, 2 servitori, având retribuţiunile pe care le au funcţionarii similari de la Archivele Statului din Bucureşti.

Vă rugăm să binevoiţi a interveni pe lângă Ministerul Instrucţiunii din Bucureşti, ca să se facă în proectul nostru de buget schimbările cuvenite. Totodată să stăruiţi ca directorul Dr. Zenovie Pâclişanu să-şi primească confirmarea prin decret regal.

/ Secretar general,
Directorul învăţământului superior

ss. Eugeniu Speranţia

Dsale Dlui Director al Archivelor Statului Bucureşti

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 9/1920, f. 1.
Publicat în *Din istoria Arhivelor Ardelene. 75 de ani de la înfiinţarea Arhivelor Statului din Cluj*, Cluj-Napoca, 1995, p. 275.

---

[1] La 2 decembrie 1918, Marele Sfat Naţional, ales în timpul Marii Adunări Naţionale de la Alba-Iulia, a aprobat componenţa Consiliului Dirigent, conceput ca şi guvern provizoriu al Transilvaniei, ce îşi va desfăşura activitatea până la 4 aprilie 1920.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

46

1920 iulie 26, Bucureşti. *Dimitre Onciul solicită Ministerului Instrucţiunii numirea directorului Zenovie Pâclişanu şi aprobarea schemei de personal a Arhivelor Statului din Cluj.*

Nr.146/26 iulie 1920
Dlui Ministru al Instrucţiunii[1]

Raport privitor la Arhiva Statului din Cluj

Am onoarea de a vă face cunoscut că Secretariatul general al Instrucţiunii din Cluj, cu adresa Nr. 18926 din 14 c., primită azi, cere să intervin ca în bugetul Arhivelor Statului din Cluj să se prevadă următorul personal:

1 director
2 arhivari
2 ajutori de arhivari
1 registrator
1 ajutor de registrator
2 copişti
2 servitori,

având aceleaşi retribuţiuni ca şi funcţionarii respectivi de la Arhivele Statului din Bucureşti.

Totodată se cere ca directorul acelei Arhive. Dl. Dr. Zenovie Pâclişanu, care ocupă această funcţiune de la 1 Aprilie a.c., să fie confirmat prin decret regal.

Aducându-vă acestea la cunoştinţă, am onoarea să binevoiţi a dispune ca să se prevadă în buget personalul cerut pentru Arhiva Statului din Cluj, cu retribuţiile cuvenite, după cum am cerut cu raportul Nr.16 din 28 Ianuarie a.c., pentru Direcţiunea Generală a Arhivelor Statului din Bucureşti şi pentru Arhiva Statului din Iaşi.

Ce priveşte retribuţiunea directorului din Cluj, cred că ar trebui să fie aceiaşi ca a şefului de serviciu din administraţia centrală a Ministerului, propusă în raportul nostru mai sus citat şi pentru directorul Arhivei din Iaşi.

Pentru numirea funcţionarilor ce se vor prevedea în buget la Arhiva din Cluj, voi face la timpul său propunerile cuvenite. Deocamdată

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

vă rog să binevoiţi a da Dlui Dr. Zenovie Păclişanu această confirmare prin decret regal, ca director.

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 9/1923, f. 3; concept.

---

[1] Ministru al Instrucţiunii Publice în perioada 13 martie 1920-13 decembrie 1921 a fost Petre P. Negulescu.

47

1921 mai 10, Bucureşti. *Dimitre Onciul solicită ministrului de Interne să intervină pentru a împiedica distrugerea documentelor aflate în arhivele locale din Transilvania.*

No. 127
Bucureşti, 10 Mai 1921
La Minist. de Interne

Rezoluţie: Se cere intervenirea la cele publicate în pg. 1 din No. 121/921 al ziarului „Dacia" cu privire la vânzarea arhivei camerale din Bănat.

Domnule Ministru[1],

Am onoarea de a vă face cunoscut că în ziarul „Dacia" No. 125 din 11 Mai c., în notiţa „Barbariile unificării", se reproduce după ziarul „Voinţa" din Cluj că la Timişoara se scoate la mezat, ca hârtie de maculatură, arhiva camerală care cuprinde toate documentele privitoare la administrarea civilă şi militară a Bănatului Timişan pe 200 de ani în urmă. Această vânzare se face în continuare, după arderea arhivei fostului regiment 64 inf. din Orăştie şi după vânzarea cărţilor funduare de la Turda ca hârtie de ambalaj.

Făcându-vă aceasta cunoscut, vă rugăm, D-le Ministru, să binevoiţi a dispune de urgenţă să se oprească orice vânzare sau distrugere de acte ce se găsesc depozitate în arhivele locale din ţinuturile alipite, şi să mi se trimită opisele actelor mai vechi de 30 de ani spre a se face cuvenita alegere a actelor ce urmează să fie depuse spre păstrare în Arhivele Statului.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Director General
D<imitre> O<nciul>

Arhivar Iuliu Tuducescu

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 7/1921, f. 49.

[1] Ministru de Interne în perioada 13 iunie 1920-13 decembrie 1921 a fost C. Argetoianu.

48

1921 octombrie 10, Chişinău. *Paul Gore, preşedintele Comisiei Arhivelor Statului din Chişinău, comunică directorului general al Arhivelor Statului dorinţa sa de a demisiona din această funcţie.*

Rezoluţie: Se va răspunde că dl. Gore este rugat să continue a conduce Comisiunea Arhivelor Statului şi după mutarea sa la Iaşi, de unde ar putea să plece din când în când la Chişinău pentru lucrările Comisiunei.

Domnule Director general,

Împrejurări neaşteptate mă silesc a mă muta la Iaşi, din care cauză nu voi putea îndeplini serviciul de Preşedinte al Comisiuniei Arhivelor Statului din Chişinău. Pentru acest motiv vă rog să binevoiţi a mă socoti ca demisionat pe data de 1 noiemvrie a.c.

Mulţumindu-vă pentru încrederea ce mi-aţi acordat în mod atât de binevoitor, vă rog să primiţi încredinţarea deosebitei mele consideraţiuni.

Paul Gore

Chişinău, 10 octomvrie 1921

Domniei Sale, Domnului Director general al Arhivelor Statului, Bucureşti

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 7/1921, f. 87-88.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

49

1921 decembrie 7, Cluj-Napoca. *Alexandru Lapedatu comunică lui Dimitre Onciul că poate să intervină pentru instituirea Comisiei Arhivelor din Cluj.*

Rezoluție: Se va păstra la raportul N. 336 din 10 Dec. 1921

Mult Stimate Domnule Onciul,

Abia ieri am primit răspunsul dlui Dr. Albert Berger, directorul Liceului evanghelic din Bistrița, că acceptă, cu mulțumire, să facă parte din Comisia Arhivelor de la Cluj.

Vă rog să binevoiți a face intervenția trebuitoare pentru instituirea Comisiunii, așa după cum ați stabilit când am fost la București: Dr. A. Berger, Dr. S. Dragomir, Al. Lapedatu, Dr. I. Lupaș, Jul. Marțian, Dr. S. Puşcariu şi Dr. J. Ursu.

Ce privește persoanele de angajat pentru lucrarea de la Viena sunt în căutarea lor şi sper că în curând să vă pot recomanda 2-3 inşi capabili ca ajutori ai dlui Auner.

Cluj, 7 Decembrie 1921.

Al Dv. mult stimător şi prea devotat.

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 7/1921, f. 114.

50

1921 decembrie 10, Bucureşti. *Raportul înaintat de Dimitre Onciul ministrului Instrucțiunii Publice, prin care recomandă instituirea Comisiei Arhivelor Statului la Cluj şi componența acesteia*

N. 336
10 Dec. 1921

Rezoluție: Dlui Ministru al Instrucțiunii. Raport privitor la Serviciul Arhivelor Statului din Cluj.

În vederea organizării Serviciului Arhivelor Statului la Cluj, am onoarea de a vă recomanda instituirea unei Comisiuni a Arhivelor Statului

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

la Cluj, care să facă lucrările pregătitoare şi recomandările cuvenite pentru numirea funcţionarilor necesari.

În această comisiune, am onoarea de a vă propune următoarele persoane:

1). Dl. Alexandru Lăpedatu, profesor la Universitatea din Cluj, ca preşedinte;

2). Dl. Dr. Albert Berger, directorul Liceului evanghelic din Bistriţa;

3). Dl. Dr. Silviu Dragomir, profesor la Universitatea din Cluj;

4). Dl. Dr. Ion Lupaş, profesor la Universitatea din Cluj;

5). Dl. Iulian Marţian, maior î.r., la Năsăud;

6). Dl. Dr. Sextil Puşcariu, profesor la Universitatea din Cluj;

7). Dl. Dr. Ion Ursu, profesor la Universitatea din Cluj, ca membri.

Pentru lucrările Comisiunii, ar urma să se prevadă diurnele ce veţi crede de cuviinţă, pentru care aş propune 50 de lei de şedinţă şi indemnizaţia pentru deplasare a celor doi membri cari nu au domiciliul la Cluj şi pe cari găsesc necesar a-i propune în interesul serviciului. În afară de aceasta, Comisiunea ar avea să recomande un secretar cu diurnă fixă, pe care îl voi propune la timpul său.

Această Comisiune fiind indispensabilă pentru a se începe lucrările de organizare ale Serviciului Arhivelor Statului din Ardeal şi Banat, lucrări cari nu mai pot întârzia, vă rog să binevoiţi a da aprobarea pentru instituirea ei.

După numirea membrilor comisiunii, vom da acesteia instrucţiunile cuvenite cum să procedeze.

D<imitre> O<nciul>

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 7/1921, f. 112-116.

51

1921 decembrie 17, Bucureşti. *Ministrul Instrucţiunii comunică directorului general al Arhivelor Statului că s-a aprobat numirea Comisiei Arhivelor din Cluj.*

Ministerul Instrucţiunii
Direcţiunea Activităţii Şcolare şi Extra-Şcolare
Din Ţările Române Surori
No. 129141

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Rezoluție: Spre știință.

Domnule Director General,

Avem onoarea a vă face cunoscut că Ministerul a aprobat propunerea ce ați făcut prin adresa No. 336, cu privire la instituirea unei Comisiuni care să procedeze la facerea lucrărilor pregătitoare pentru organizarea Serviciului Arhivelor Statului la Cluj.

Aceasta s'a comunicat și persoanelor recomandate de D-voastră spre a face parte din Comisiune.

Ministru[1],

Director,

Domniei Sale Domnului Director General al Arhivelor Statului - Loco

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 7/1921, f. 116.

[1] Ministru al Instrucțiunii Publice în perioada 17 decembrie 1921-17 ianuarie 1922 a fost Gheorghe Gh. Mironescu.

52

1921, decembrie 31, București. *Adresa lui Dimitre Onciul către ministrul Instrucțiunii prin care înaintează cele șapte liste cu documentele, condicile, dosarele și planurile evacuate la Moscova în iulie 1917.*

Domnule Ministru,

Răspunzând ordinului D-Voastre No. 130548 din 21 decembrie din anul trecut, am onoarea de a vă înainta aici alăturat un număr de șapte liste cuprinzând toate documentele, condicile, dosarele și planurile ridicate atât din depozitele Direcțiunei Generale a Arhivelor Statului cât și din cele ale Arhivei sucursala din Iași și evacuate la Moscova, în iulie 1917.

Ele au fost împachetate în 47 de lăzi legate cu șine de fier și au fost predate la Moscova, odată cu lăzile Ministerului Cultelor și Instrucțiunii, prin Dl. Alex. Lapedatu, delegatul acelui Minister.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Director general,
D. Onciul

Domniei Sale
Domnului Ministru al Instrucțiunii

A.N.I.C., fond *Ministerul Instrucțiunii Publice*, dosar 738/1922, f. 125.

53

1922 ianuarie 18, Cluj-Napoca. *Procesul-verbal al primei ședințe a Comisiei pentru organizarea Arhivelor Statului din Transilvania.*

Proces-Verbal

Luat în prima ședință a Comisiunii pentru organizarea Arhivelor Statului din Transilvania. Prezenți Al. Lapedatu, Sextil Puşcariu, I. Ursu, Dr. A. Berger, I. Marțian, I. Lupaş şi S. Dragomir.

Dl. Al. Lapedatu prezintă actul Ministerului de Instrucție No. 129141 prin care este delegat a prezida lucrările Comisiei pentru organizarea Arhivelor Statului din Transilvania şi, fiind toți membrii numiți prezenți, deschide ședința.

Preşedintele informează comisia că, până la sosirea instrucțiilor de organizare, pe care le-a pus în vedere directorul general, ar fi nevoie să cerem ordonanțarea sumei alocate în buget pentru anul acesta, spre a începe lucrările.

Comisia hotărăşte a cere ordonanțarea sumelor înscrise în bugetul în curs pentru arhivele din Transilvania.

Preşedintele pune în discuție chestiunea localului pentru arhive. După ce iau cuvântul membrii Puşcariu, Marțian, Ursu şi Lupaş, comisia hotărăşte ca d-nii Lapedatu şi Dragomir să viziteze mai multe localuri care ar fi disponibile, intervenind la autorități, iar dacă nu s-ar găsi, să ceară autorizația de a se cumpăra o casă potrivită, pentru a se depozita în mod provizoriu materialul de arhive. Casa s-ar plăti din fondul bugetar al anului acestuia, iar în caz că această sumă nu ar fi suficientă, Ministerul să acorde un credit special în acest scop.

Preşedintele arată necesitatea construirii unei clădiri speciale pe seama arhivelor din Transilvania, pentru a cărei construcție crede că e

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

nevoie ca comisia (*sic!*) să intervină de cu vreme la Minister, spre a obține mijloacele necesare, deoarece în tot orașul nu există nici o clădire potrivită a deveni local permanent al arhivelor, care, după cum se prevede, vor lua o dezvoltare foarte mare.

Comisiunea aprobă unanim propunerea și împuternicește pe Dl. președinte să facă de urgență pașii necesari pentru a obține înscrierea în bugetul viitor a unui credit extraordinar spre acest scop.

Dl Pușcariu propune ca pentru lucrările de cancelarie a comisiunii să se angajeze un secretar provizoriu cu diurnă de 500 lei.

Comisiunea aprobă propunerea.

Președintele propune ca comisiunea să țină ședință în fiecare primă și a treia Sâmbătă a lunei.

Comisiunea aprobă.

Cluj, 18 Ianuarie 1922, Al. Lapedatu m.p., Sextil Pușcariu m.p., I. Ursu m.p., I. Lupaș m.p., I. Marțian m.p., Dr. Berger m.p., S. Dragomir m.p.,
P. autenticitatea copiei: Cluj 6 Februarie 1922

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 9/1922, f. 2.
Publicat în *Din istoria Arhivelor Ardelene. 75 de ani de la înființarea Arhivelor Statului din Cluj*, p. 277-278.

54

1922, ianuarie 31, București. *Răspunsul lui Dimitre Onciul către Ministerul Instrucțiunii privind valoarea documentelor evacuate la Moscova.*

Domnule Ministru,

Răspunzând adresei onor. Minister cu No. 1222 din 28 ianuarie c., am onoarea de a vă face cunoscut că valoarea documentelor evacuate la Moscova nu poate fi în nici un caz prețuită, pentru că, oricare ar fi acest preț, nu s'ar mai putea procura cu el arătatele documente, în cazul când ar fi pierdute.

În ceea ce privește predarea acestor documente, la Direcțiunea Generală a Arhivelor Statului nu se găsește nici un act relativ la aceasta, deoarece nu această Direcțiune, ci Ministerul Instrucțiunii le-a evacuat de

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

la Iaşi la Moscova, unde au fost predate prin delegatul Ministerului Dl. Alex. Lapedatu.

Odată cu aceasta, vă înapoiem cele şapte liste de documente evacuate.

Director general,
D. Onciul

Domniei Sale
Domnului Ministru al Instrucţiunii

A.N.I.C., fond *Ministerul Instrucţiunii Publice*, dosar 738/1922, f. 122.

55

1922 aprilie 29, Bucureşti. *Raportul lui Dimitre Onciul adresat ministrului Instrucţiunii Publice pentru instituirea Comisiei Arhivei Statului din Bucovina.*

N. 77
29 Aprilie 1922

D-lui Ministru al Instrucţiunii[1]

Pentru organizarea Serviciului Arhivelor Statului în Bucovina este necesar a se institui o Comisiune a Arhivelor Statului, ca cele înfiinţate la Chişinău şi la Cluj.

După o înţelegere prealabilă ce am luat cu dl. I. Nistor, ministru de stat pentru Bucovina, am onoarea de a recomanda să binevoiţi a numi următoarele persoane ca membri ai acelei Comisiuni:

1. Dl. Ion Nistor, profesor la Universitatea din Cernăuţi şi actual ministru, ca preşedinte;
2. Dl. Dimitrie Dan, consilier la Consistoriul arhiepiscopal din Cernăuţi;
3. Dl Romul Cândea, profesor la Universitatea din Cernăuţi;
4. Dl. Ion Ionaşcu, directorul Oficiului Statistic din Cernăuţi;
5. Dl. Ovid Ţopa, profesor secundar la Cernăuţi.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

După numirea Comisiunii, îi voi da instrucțiunile cuvenite cum va trebui să urmeze.

D<imitre> O<nciul>

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 8/1922, f. 2; concept.

[1] Ministru al Instrucțiunii Publice în perioada 19 ianuarie 1922- 27 martie 1926 a fost dr. Constantin Angelescu.

56

1922 mai 7, Bucureşti. *Adresa ministrului Afacerilor Străine către ministrul Instrucțiunii prin care se solicită un tabel detaliat cu obiectele şi documentele evacuate în Rusia şi cu valoarea acestora.*

Domnule Ministru

La adresa D-voastră No. 7330/922

Am onoare a comunica că (*sic!*) fiind necesar de a se stabili în mod precis ce anume obiecte, documente etc., au fost evacuate la Moscova, odată cu tezaurul statului, cum şi valoarea lor ce ar trebui să o pretindem în cazul când nu ni s'ar restitui acel tezaur.

Cum însă din actele primite cu adresa D-voastră de mai sus nu se arată ce anume obiecte au fost evacuate cum şi cantitatea lor, cu onoare vă rog să binevoiți a dispoza ca să se comunice la toate instituțiile ce depind de D-voastră şi care au evacuat în Rusia de a vă înainta un tabel detaliat după modelul alăturat în care vor trece în parte fiecare obiect cu valoarea lui din momentul evacuării cât şi cel de azi.

Se înapoiază actele primite cu adresa de mai sus.

Ministru[1]

Director

Domniei Sale
Domnului Ministru al Instrucțiunii

A.N.I.C., fond *Ministerul Instrucțiunii Publice*, dosar 738/1922, f. 119.

[1] Ministrul Afacerilor Străine în perioada 19 ianuarie 1922-27 martie 1926 a fost Ion Gh. Duca.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

57

1922 mai 11, Bucureşti. *Dispoziţia Preşedinţiei Consiliului de Miniştri către Ministerul Instrucţiunii relativă la depunerea la Arhivele Statului a dosarelor inventariate mai vechi de 35 de ani.*

Domnule Ministru.

Domnul Prefect al Poliţiei Capitalei cu adresa No. 6124 din 25 Aprilie 1922, ne semnalează că în piaţa mare la un magazin de brânseturi, s'a găsit dosare vechi de la diferite Ministere, a căror hârtie servea la împachetatul alimentelor.

Printre aceste hârtii s'a găsit şi Decretul original semnat de defunctul Rege Carol, referitor la averea lăsată de Exarcu Ateneului Român.

Pentru preîntâmpinarea unor atari fapte, avem onoare a vă ruga să binevoiţi a da instrucţiuni tuturor serviciilor pendinte de Departamentul Dvs. să se conforme art. II din regulamentul Archivelor Statului – publicat în Monitorul Oficial No. 163 din 26 Iunie 1872 – depunând la acea instituţiune arhivele inventariate, mai vechi de 35 ani.

Când din împrejurări fortuite nu s'ar putea respecta dispoziţiunile citate în regulamentul menţionat, dosarele înainte de a fi înstrăinate să fie riguros revizuite şi în cazul când în ele s'ar găsi decrete, jurnale ale Consiliului de Miniştri sau acte de o importanţă istorică, acestea să fie extrase din dosare şi păstrate în archivele respective.

Domnului Ministru al Instrucţiunei.

A.N.I.C., fond *Ministerul Instrucţiunii Publice*, dosar 744/1922, f. 33.

58

1922 iulie 25, Bucureşti. *Raportul lui Dimitrie Onciul adresat ministrului Instrucţiunii privind arhivele Maramureşului.*

N. 154
25 iulie 1922
Dlui Ministru al Instrucţiunii
raport relativ la arhivele din Maramureş

Am onoarea de a vă face cunoscut că în Maramureş şi mai ales la Sighet se află documente şi acte foarte importante privitoare la istoria acelui judeţ şi a Românilor de acolo începând din secolul al XIV-lea.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Serviciul Arhivelor de acolo nefiind încă organizat, este de temut că acele documente şi acte nu ar fi destul de bine păstrate şi îngrijite. Spre a se şti ce măsuri vor trebui luate în această privinţă găsesc necesar a recomanda ca să binevoiţi a însărcina pe Dl. Bârlca, profesor la Sighetul Maramureşului, care a publicat unele documente maramureşene, să cerceteze Arhivele din judeţ şi să ne înainteze un raport amănunţit asupra stării lor. În special ar trebui să arate unde şi cum sunt păstrate vechile documente maramureşene, cum şi actele mai nouă, ce măsuri ar trebui să fie luate pentru siguranţa lor.

Pentru această însărcinare, ar fi necesar a se pune la dispoziţiunea D-lui Bârlea mijloacele de deplasare, pe lângă indemnizaţia cuvenită.

D<imitre> O<nciul >

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 9/1922, f. 6-7; concept.

59

1922 octombrie 11, Cluj-Napoca. *Procesul-verbal al Comisiei pentru organizarea Arhivelor Statului din Transilvania.*

Proces-verbal

Luat în a doua şedinţă a Comisiunii pentru organizarea Arhivelor Statului din Transilvania.

Presenţi: D-nii Alex. Lapedatu, preşedinte, I. Lupaş, I. Marţian şi I. Ursu, membri.

Asistent: Dl. Ştefan Meteş, directorul Arhivei Statului din Cluj.

1/. Preşedintele aduce la cunoştinţa Comisiunei numirea din partea Ministerului a D-lui Ştefan Meteş ca director al Arhivei Statului din Cluj şi roagă Comisiunea ca, potrivit recomandării D-lui Director General al Arhivelor Statului, să determine lucrarea ce are a face deocamdată Dl. Meteş în vederea organizării arhivelor din Transilvania.

Comisiunea luând cunoştinţă de memoriul D-lui I. Marţian cu privire la lucrările cele mai grabnice ce trebuesc făcute în acest scop şi dezbătând mai deaproape chestiunea, e de părere ca Dl. Meteş să cerceteze personal starea în care se găsesc arhivele publice din Transilvania şi să înainteze Comisiunii un memoriu asupra lor făcând propuneri concrete ce

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

priveşte îndeosebi măsurile necesare pentru buna lor păstrare, eventual a transportării lor la Cluj.

Pentru acest sfârşit, Comisiunea solicită de la Minister:

a/ să se acorde Dlui Şt. Meteş un permis de călătorie pe căile ferate;

b/ să se fixeze diurnele ce D-sa urmează a primi în decursul acestei lucrări cum şi cheltuielile de deplasare;

c/ să i se dea o adresă oficială către autorităţile administrative prin care acestea să fie îndrumate a-i da tot concursul pentru îndeplinirea însărcinării sale;

2/ Preşedintele pune în discuţie chestia localului Arhivei arătând demersurile ce a făcut pentru ducerea la îndeplinire a hotărârilor luate în această privinţă de Comisiune în prima sa şedinţă de la 18 Ianuarie 1922.

Fără a renunţa la planul construirii unui local propriu al Arhivei la Cluj, Comisiunea roagă pe Preşedinte să stăruiască la autorităţile de drept ca până la clădirea unui asemenea local să se cumpere o casă la Cluj în care să se instaleze în mod provizoriu arhivele.

Până atunci, Dl. Meteş e rugat să se ocupe şi personal de această chestiune, căutând o astfel de casă spre a se putea face Ministerului propuneri concrete pentru cumpărarea ei.

În acelaş timp se va cere prefectului judeţului să pună la dispoziţia Comisiunii în localul Prefecturii câteva camere pentru instalarea unui birou al Arhivelor şi pentru depozitarea materialelor ce vor trebui aduse neapărat la Cluj.

Situaţia materială a Dlui Meteş arătând că cu (*sic!*) leafa ce e prevăzută în buget pentru postul de Director nu se poate trăi actualmente la Cluj şi cerând să se intervină la Direcţiunea Generală a Arhivelor Statului ca în noul proiect de buget să se înscrie atât D-lui Meteş cât şi funcţionarilor ce vor fi angajaţi în serviciul Arhivelor din Transilvania lefuri potrivite cu situaţia lor socială şi cu necesităţile vieţii actuale.

Comisiunea aprobă propunerea şi roagă să se facă această intervenţie.

Cluj, la 11 Octombrie 1922

Preşedinte Al. Lapedatu /ss./

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Membri: I. Lupaş /ss./
I. Marţian /ss./
I. Ursu /ss./

Pentru conformitate:
C. Daicovici
secretar de şedinţă

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 9/1922, f. 17-19.

60

1922, f.l., f.z., Bucureşti. *Situaţia înaintată de ministrul Instrucţiunii Comisarului General al Comisiei pentru executarea tratatelor, în legătură cu documentele evacuate la Moscova şi valoarea acestora.*

Domnule Comisar General,

Spre satisfacerea adresei D-v. Nr. 861/921, avem onoare a vă înainta pe lângă aceasta un dosar cuprinzând şapte liste de actele şi documentele Direcţiunei generale a Archivelor Statului din Bucureşti şi a sucursalei din Iaşi, patru liste ale Administraţiunei Casei Şcoalelor, cuprinzând mape cu testamentele donatorilor, registre şi dosare referitoare la activitatea Casei Şcoalelor, acte care au fost evacuate la Moscova prin D-nul Lapedatu, delegatul acestui Minister, odată cu întregul tezaur al statului precum şi tabloul muzeului de Antichităţi Iaşi de obiectele evacuate. Dovezi scrise de predarea acestor acte nu avem. În ce priveste valoarea actelor şi documentelor direcţiunei generale Archivelor Statului, ele pot fi preţuite, după cum ne încunoştiinţează D-nul Director general al Archivelor prin adresa Nr. 10/921, după care vă alăturăm şi o copie, pentru că, oricare ar fi acest preţ, nu s'ar mai putea procura cu el documentele evacuate, în cazul când ele ar fi pierdute.

Cât priveşte însă actele Administraţiei Casei Şcoalelor, numita administraţie prin adresa Nr. 24317/921 de pe care de asemenea vă anexăm o copie, le evaluează la suma de un milion, necesară pentru scoaterea copiilor de pe testamente, actele de donaţie şi actele de proprietate pentru reconstituirea dosarelor Contenciosului. Valorile acestei administraţiuni, recipisa de efecte etc., ele fiind depuse la Casa de

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Depuneri şi evacuate de această Casă la Moscova, dânsa urmează să facă cererea de restituire a acestori valori.

Ministru,

Director General,

Domnului Comisar General al Comisiunei pentru Executarea Tratatelor

A.N.I..C., fond *Ministerul Instrucțiunii Publice*, dosar 738/1922, f. 123.

61

1923 ianuarie 17, Bucureşti. *Intervenția lui Dimitre Onciul, în calitate de preşedinte al Academiei Române, la ministrul Instrucțiunii pentru a se lua măsuri împotriva exportului de documente din țară.*

Domnule Ministru,

De mulți ani se exportă din țară – când mai multe, când mai puține – vechi manuscripte, documente sau cărți tipărite sau scrise pe piele sau pe hârtie în limbile slavă veche sau română cu slovă veche chirilică.

Acestea toate sunt însă prețioase rămăşițe ale trecutului nostru. Multe din ele au fost exportate în trecut şi îmbogățesc muzee şi biblioteci publice şi private în deosebite țări străine din Europa şi America. Unele ne sunt propuse acum spre cumpărare cu prețuri gigantice.

Acest fel de export este înlesnit acum, după războiu, prin enorma diferență de valută în defavoarea noastră.

Convinşi că este timpul să se ia măsuri de oprire, la 27 Decemvrie expirat am intervenit la dl. Ministru de Finanțe cu rugămintea de a da ordine la toate oficiile vamale de la punctele de graniță ca să se împiedice orice export de asemenea cărți sau documente, controlându-se cu multă atenție nu numai lăzile sau pachetele expediate peste hotare, dar şi bagajele călătorilor, din care să se rețină orice fel de asemenea material şi să se trimită la Academie spre cercetare.

Această chestiune fiind de competența specială a Departamentului condus de Domnia Voastră, vă rugăm să binevoiți a interveni la Departamentul Finanțelor spre a lua de urgență măsurile cele mai eficace pentru satisfacerea cererii noastre.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Primiți vă rugăm, domnule Ministru, încredințarea prea distinsei noastre considerațiuni.

Președinte,

Bibliotecar,

Domniei Sale,
Domnului Ministru al Instrucțiunii.

A.N.I.C., fond *Ministerul Instrucțiunii Publice*, dosar 719/1923, f. 2.

62

1923 martie 31, Bucureşti. *Telegrama ministrului Instrucțiunii C. Angelescu către inspectorul general școlar din Chișinău, T. Alexeanu, prin care îi recomandă să ridice documentele aflate în posesia fostului mareșal al nobilimii basarabene D. Dobrowolschi și să le depună la arhivele Statului din Chișinău.*

Telegrama

Dl. T. Alexeanu, inspector general școlar Chișinău

Ministerul vă invită de urgență să luați măsuri de a ridica cu forța publică tot depozitul de documente ce se află în posesiunea Dlui Dobrowolschi, fostul mareșal al nobilimei, și a le depune la Arhivele Statului din Chișinău. Ne veți raporta imediat execuția acestui ordin.

Ministru

ss. Dr. Angelescu

A.N.I.C., fond *Ministerul Instrucțiunii Publice*, dosar 618/1923, f. 245.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

1923 mai 9, Iaşi. *Sever Zotta, Şeful Arhivei din Iaşi, comunică directorului general al Arhivelor Statului, Alex. Lapedatu, privind rezultatul demersurilor efectuate pentru preluarea Arhivei nobilimii din Basarabia.*

Ministerul Instrucţiunii Publice
Iaşi, 9 Mai 1923
Arhiva Statului din Iaşi
No. 62
Rezoluţie: Se ia act. Se va mulţumi dlui Zotta pentru serviciul făcut. Se va aştepta rezultatul hotărârei Congresului nobilimei.
22.V.1923

Domnule Director general,

Răspunzând ordinului D-voastră telegrafic cu No. 126 din 4 Mai 1923, am onoarea să vă fac cunoscut că în ziua de 6 Mai am plecat la Chişinău, iar în dimineaţa zilei de 7 Mai am luat contact cu dl. Şef al Arhivei Statului Boga, rugându-l să mă informeze asupra demersurilor făcute pentru dobândirea Arhivei nobilimei.

D-sa mi-a făcut următoarea expunere, pe care am onoarea să o rezum pe scurt.

În urma interpelării dlui senator Gh. Ghibănescu din sesiunea de iarnă, dl. Ministru al Instrucţiunii Publice a dat ordin dlui Boga să ridice Arhiva în chestiune, iar în caz de refuz să o consemneze pe răspunderea deţinătorului, adică a mareşalului nobilimei, dl. Daliwo Dobrowolschi.

Dl. Boga s`a prezentat dlui Dobrowolski şi i-a înmânat o adresă în sensul ordinului Onor. Minister. Dl. Dobrowolski a refuzat însă să predea Arhiva pe motiv că nu poate să dispună de ea fără un vot al adunării nobililor. În consecinţă dl. Boga, după îndeplinirea formalităţilor cerute, a raportat cazul instanţelor superioare, iar Onor. Minister a sesizat pe Onor. Minister de Interne, care a delegat pe dl. Inspector administrativ pentru Basarabia dl. Ştefan V. Cociorba, însărcinându-l ca dimpreună cu dl. Boga să ridice Arhiva.

Dl. Cociorba s-a prezentat Sâmbătă 5 Mai la dl. Dobrowolski şi dlor *au căzut de acord ca Arhiva să nu se predea decât după descărcarea dată de către adunarea nobililor*, dlui Dobrowolski.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

În acest scop dl. Cociorba, care s'a întors dimpreună cu subsemnatul, *va interveni la Onor. Minister de Interne* spre a se admite, conform organizațiunii nobilimei, ținerea adunării cerute.

Prezentându-mă deci în dimineața zilei de 7 Mai la dl. Dobrowolski, care m-a primit cu deosebită amabilitate, am găsit terenul pregătit pentru o liniștită și legală soluționare a chestiunei și m-am încredințat din discuția care a durat peste o oră, că dl. Dobrowolski este animat de cele mai bune intențiuni în ce privește Arhivele Statului, precum de altfel d-sa vizitase și Arhiva Statului din Chișinău informându-se asupra localului destinat Arhivei nobilimei.

Afară de obiecțiunile privitoare la forma predării, d-sa n'a avut de opus un alt argument decât că nobilimea, posedând și *bunuri imobiliare* în valoare de c. 20.000.000, o parte a Arhivei se referă și *la ele* și deci înainte de a se lichida averea aceasta, n'ar putea să-și asume răspunderea cedării titlurilor de proprietate și de gestiune privitoare la ea. D-sa mi-a mai declarat că adunarea care va avea loc nu va avea la ordinea zilei decât *lichidarea averei nobilimei* cu care prilej, firește, se va hotărâ și predarea Arhivei către Stat.

Astfel fiind situația, n-am mai considerat ca necesar să recurg la ajutorul d-lui General Popovici, care de altfel plecase Vineri în 4 Mai la București și ale cărui rapoarte personale cu dl. Dobrowolski par a fi reci, în urma refuzului Comandamentului de a plăti chiria pentru palatul nobilimei, ci am considerat misiunea mea ca terminată și am informat de rezultatul demersului meu pe dl. Boga, rugându-l să dea și mai departe Arhivei nobilimei cuvenita atențiune, mai ales în ce privește svonul că unele dosare s'ar fi înapoiat diferiților nobili. Căutând să verific acest svon prin o declarație a dlui Dobrowolski, d-sa mi-a afirmat că într-adevăr unele dosare au fost înapoiate în urma unor cereri individuale, dar înaintea demersului dlui Boga, probabil în urma interpelării dlui Ghibănescu și că restituirea lor nu va întâmpina dificultăți întrucât există chitanțele de primire și registrele Arhivei. Am onoarea însă, Domnule Director general, să completez declarația aceasta, atât cu cea a d-lui Paul Gore, Președintele Comisiunii Arhivelor Statului din Chișinău, cât și cu cea a d-lui Cociorba, nobil din 1914, care mi-au comunicat că *inițiativa* acestor restituiri a pornit dela d-l Dobrowolschi, care a întrebat pe diferiții nobili dacă vor să li se restitue dosarele privitoare la familiile lor.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Tot cu acel prilej dl .Dobrowolski mi-a comunicat că a primit şi o scrisoare privată din partea Domnului Ministru al Instrucţiunii Publice în sensul predării Arhivei, dar că a răspuns Domniei sale conform sus menţionatelor argumente.

Încheind acest raport şi mulţumindu-vă pentru însărcinarea ce aţi binevoit a mi-o da, cred indicat, Domnule Director general, să supun aprobării D-voastre ideea, dacă cu prilejul lichidării averii nobilimei nu s'ar putea insista ca o mică parte a ei să fie destinată amenajării Arhivei Statului din Chişinău (care sufere de mare lipsă de loc) întrucât ea deţine mărturii privitoare în mare parte la trecutul nobilimei basarabene, iar *în schimb* Arhiva Statului să se oblige să dea nobililor în mod *gratuit* copii legalizate de pe documentele privitoare la familiile lor.

Şeful Arhivei,
Sever Zotta

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 6/1923, f. 35-36.

64

1924 august 23, *Bucureşti.* *Constantin Moisil informează pe I. Nistor, ministru de stat pentru Bucovina, despre numirea Comisiei Arhivelor Statului din Bucovina.*

Nr. 265
1924 august 23

Am onoarea a vă aduce la cunoştinţă că Ministerul Instrucţiunii prin adresa Nr. 79587 din 22 Aug. a.c. a aprobat constituirea unei Comisiuni a Arhivelor Statului din Bucovina, în scop de a concentra la Cernăuţi materialul arhivistic al Statului şi a lua măsurile necesare pentru înfiinţarea unei direcţuni regionale a Arhivelor Statului în acel oraş.

Comisiunea se compune din următoarele persoane:

– Dl. I. Nistor, prof. univ., Ministrul Bucovinei
– Romul Cândea, prof. universitar
– Vasile Grecu, „ „
– Ioan Reli, „ „
– Al. Bocăneţ, prof. secundar

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

– Teodor Bălan, prof. secundar.

Cu acest prilej îmi permit a Vă ruga, Domnule Ministru, să binevoiți a primi prezidența acestei comisiuni și a-i da organizația ce veți crede Dvoastră mai nimerită, spre a-și putea îndeplini scopul pentru care a fost creată.

Comisiunea va fi în legătură directă cu Direcțiunea Generală a Arhivelor Statului, iar plata ei se va face din fondul special prevăzut în bugetul Ministerului Instrucțiunii Statul No. 233.

Director general
Const. Moisil[1]

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 8/1924, f. 6; concept.

[1] Constantin Moisil a fost director general al Arhivelor Statului în perioada 1923-1938. S-a remarcat prin înființarea Școalei de Arhivistică, deschiderea Muzeului Arhivelor, apariția publicației de specialitate „Revista Arhivelor" precum și prin eforturile în vederea promulgării legii de organizare a Arhivelor Statului din 1925.

65

1924 septembrie 22, Cernăuți. *Procesul-verbal al primei ședințe a Comisiei Arhivelor Statului din Bucovina.*

Comisiunea Arhivelor Statului din Bucovina
Ad. No. 4/924

Proces-verbal

asupra primei (I) ședinți a *Comisiunii Arhivelor Statului din Bucovina* ținute în 22 Septembrie 1924, la oarele 4 p.m. în Palatul Administrației din Cernăuți.

Presenți: Președintele Comisiunii: D-l Ministru I. Nistor
Membrii Comisiunii:
1) Dl. R. Cândea, prof. Universitar
2) „ Vas. Grecu, " "
3) „ Bocăneț, " "
4) „ Tudor Bălan, prof. secundar
5) „ Simion Reli, " "

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Ordinea zilei

1) Constituirea şi inaugurarea activităţii Comisiunii.

2) Eventuale

ad. 1) Preşedintele Comisiunii, dl. Ministru I. Nistor, citeşte adresele ministeriale, privitoare la activarea şi organizarea Arhivelor Statului pentru Bucovina în Cernăuţi. Apoi înmănuiază membrilor numiţi în Comisiunea Arhivelor decrete de numire din partea Ministerului Instr<ucţiunii> resp<ectiv> a Direcţiunii generale a Arhivelor Statului din Bucureşti, şi constată că toţi membrii primesc această numire.

Se trece apoi la constituirea Comisiunii.

Dl. Prof. Bocăneţ face propunerea ca dl. R. Cândea să fie vicepreşedintele, iar d-l prof. S. Reli secretarul comisiunii.
Propunerea aceasta s'a primit unanim.

Dl. Prof. Bălan observă că camerile din Palatul Administrativ, în cari e adăpostită până acuma „Arhiva Bucovinei", sunt insuficiente pentru instalarea în ele a direcţiunii Arhivelor ce urmează să se înfiinţeze şi ar mai trebui încă şi alte ubicaţiuni pentru a putea concentra şi adăposti aici tot materialul arhivistic din ţară.

Dl. Preşedinte Nistor observă că e de lipsă mai întâi de toate, Comisiunea să constate şi să fixeze, ce fel de *acte şi documente* de pe la autorităţile publice din Cernăuţi şi din provincie formează material arhivistic, *unde se află acest material, în ce stare şi cine răspunde de el, după lege.* Asupra acestui material se va întinde apoi dreptul de control al Comisiunii în baza legilor existente pentru organizarea Arhivelor Statului, eventual se va pregăti un proiect de lege pentru parlament, în baza căreia Comisiunea sau Direcţiunea Arhivelor va fi îndreptăţită de a dispune şi asupra materialului arhivistic dela autorităţile comunale, bisericeşti şi particulare.

Trebuie deci să se studieze organizarea celorlalte direcţiuni regionale ale Arhivelor Statului, apoi de a *fixa un buget* pentru a asigura creditele necesare pentru funcţionarea Arhivelor Bucovinei şi pentru înfiinţarea unei direcţiunii regionale la Cernăuţi.

De aceiaşi părere sunt şi D-nii Dr. Cândea şi Grecu.

După aceste păreri, secretarul comisiunii, *Dl. S. Reli* primeşte din partea dlui Ministru *însărcinarea de a studia, până la şedinţa viitoare*, legea şi regulamentul pentru organizarea Arhivelor Statului, şi de a griji pentru facerea unui raport detaliat despre locul şi starea materialului

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

arhivistic din Cernăuţi şi despre dispoziţiunile legilor austriace, încă în vigoare în Bucovina, cu privire la aceste arhive.

Cu aceasta s'a încheiat şedinţa.

Secretarul	ss. I. Nistor
ss. S. Reli	preşedinte
ss. R. Cândea	ss. V. Grecu
ss. Al. Bocăneţu	ss. T. Balan

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 8/1924, f. 13, 13v; 17.

66

1924 octombrie 25, Bucureşti. *Constantin Moisil adresează ministrului de Interne solicitarea ca în elaborarea Legii de unificare administrativă să aibă în vedere şi problema arhivelor instituţiilor locale.*

Nr. 354
1924 octomb<brie> 25

Am onoare a vă ruga să binevoiţi a dispune ca la redactarea proiectului de lege pentru unificarea administrativă să se aibă în vedere şi reorganizarea arhivelor judeţene pe baze mai moderne.

Arhivele acestea conţin, pe lângă dosarele lucrărilor pur administrative, numeroase acte de cea mai mare importanţă pentru cunoaşterea vieţii locale, a fluctuaţilor ce a suferit proprietatea, a activităţii ce s-a depus pe toate terenurile, a instituţiilor şi obiceiurilor locale etc.

De aceea arhivele judeţene ar trebui puse şi la noi în legătură cu Direcţiunea generală a Arhivelor Statului şi organizate în aşa fel ca numai anumite acte de interes general să se depună după un timp la Arhivele Statului, centrale sau regionale, iar restul să se păstreze la prefecturile respective şi să fie aranjate în mod sistematic spre a putea fi uşor utilizate de cercetători.

Pentru aceasta este absolută nevoie ca arhivarii judeţeni să aibă o pregătire profesională mai serioasă, pe care n-ar putea-o câştiga decât urmând timp de 6 -10 luni cursurile şcoalei practice de arhivari paleografi, ce s-a înfiinţat de curând pe lângă Arhivele Statului în Bucureşti.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

De aceea îmi permit a vă ruga să binevoiţi a dispune să se prevadă în legea de organizare administrativă:

1. Reorganizarea arhivelor judeţene

2. Condiţiunea expresă pentru arhivarii judeţeni de a fi absolvenţi ai cusului special al şcoalei pracice de arhivari-paleografi.

Director general
Constantin Moisil

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 2/1924, f. 16; concept.

67

1925 noiembrie 5, Bucureşti. *Propunerile înaintate de Constantin Moisil ministrului Instrucţiunii privind componenţa Consiliului de perfecţionare al Arhivelor Statului.*

Nr. 421
5 Noembrie 1925
Ministrul Instrucţiunii

Art. 16 din Legea de organizare a Arhivelor Statului prevede instituirea unui consiliu de perfecţionare compus din 7 membri numiţi de Ministrul Instrucţiunii pe termen de trei ani.

Acest consiliu se compune din directorul general al Arhivelor Statului, din 3 profesori ai şcoalei de arhivari-paleografi şi din 3 specialişti în disciplinele arhivelor.

Am onoarea a propune ca să binevoiţi a numi în acest consiliu următoarele persoane:

Dintre specialişti: D-nii N. Iorga, Alex. Lapedatu şi Ion Bianu, profesori universitari, dintre profesorii şcoalei de arhivari-paleografi d-nii N. Cartojan, Iulian Ştefănescu şi Al. Ionescu-Sadi, împreună cu subsemnatul în calitate de director general.

Director general,
Const. Moisil

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 2/1925, f. 273.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

68

1926 octombrie 8, Bucureşti. *Intervenţia lui Constantin Moisil la ministrul Muncii pentru acordarea unei subvenţii necesare continuării activităţii culturale desfăşurate de Arhivele Statului.*

Pe lângă Arhivele Statului se desfăşoară de câtva timp o activitate culturală care s-a manifestat până acum prin crearea unei Şcoli Superioare de arhivistică şi paleografie[1], prin publicarea „Revistei Arhivelor"[2] şi prin înfiinţarea unui muzeu de documente, peceţi şi stampe româneşti. Pe lângă acesta, în toamna anului current va începe să funcţioneze şi un atelier de miniaturistică, a cărei menire este să studieze, să copieze şi să combine minunatele motive ornamentale ce se găsesc în vechile noastre manuscrise şi documente, spre a putea fi apoi aplicate la diferite industrii.

Spre a putea susţine această intensă activitate, am onoare a vă ruga, D-le Ministru, să binevoiţi a ne acorda un ajutor de 50.000 lei, ca astfel munca ce se depune la instituţia noastră să poată da roade cât mai bune şi mai utile.

Director General

Const. Moisil

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 3/1926, f. 6; concept.

---

[1] La 28 noiembrie 1924 se deschid cursurile Şcoalei practice de arhivari-paleografi care funcţiona pe lângă D.G.A.S. conform aprobării date de Ministerul Instrucţiunii. Prin promulgarea Legii de organizare a Arhivelor Statului din 1925, Şcoala primeşte confirmarea legală, art. 15 cuprinzând dispoziţii privind organizarea, funcţionarea şi modul de absolvire. Treptat, sfera de activitate a instituţiei se lărgeşte primind denumirea de Şcoala superioară de arhivistică şi paleografie.

[2] Primul număr al publicaţiei apare în anul 1924. Apariţia acesteia era prevăzută şi în art. 14 din Legea de organizare a Arhivelor Statului.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

1926 octombrie 23-29, Bucureşti. *Demersul de înscriere a Consiliului de perfecţionare al Arhivelor Statului în registrul persoanelor morale şi juridice.*

N. 468
23 octombrie 1926

Domnule Grefier

Pe lângă Direcţiunea Generală a Arhivelor Statului din Bucureşti s-a instituit un Consiliu de perfecţionare, conform art. 16 din Legea de organizare a Arhivelor din 15 Iulie 1925.

Acest Consiliu prin lege are calitate de persoană morală şi juridică. În consecinţă vă rugăm să binevoiţi a dispune înscrierea acestui consiliu în registrul persoanelor morale şi juridice, conform art. 2 din Legea persoanelor juridice şi art. 94 din Regulamentul Legii persoanelor juridice.

Întru susţinerea cererii depunem următoarele acte:

1. Legea de organizare a Arhivelor Statului pe baza căreia Consiliul a dobândit personalitate juridică.
2. Copia certificată după procesul verbal de constituire
3. Un memoriu cuprinzând informaţiunile specificate de art. 99 din regulamentul Legii persoanelor juridice
4. Atribuţiile acestui Consiliu fiind reglementate prin însăşi Legea de organizare (art. 16), legea suplineşte statutele sau regulamentele.

Întrucât de la constituire n-a trecut un an, nu se poate depune bilanţul sau darea de seamă a ultimului an.

Cu deosebit respect,

Director General al Arhivelor Statului şi membru în Consiliul de perfecţionare

D-sale Domnului Grefier al Secţiei I Civ. Com. Trib. Ilfov

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

499 Referat
Direcțiunea Generală a Arhivelor Statului No. 00499 din 29 Oct. 1926

Direcțiunea Generală a Arhivelor Statului

Referat

Subsemnatul, fiind însărcinat de Dl. Director General al Arhivelor a mă interesa de aproape de mersul transcrierii Consiliului de perfecționare a Arhivelor, în registrul persoanelor morale și juridice, personalitate ce o dobândise prin Legea de organizare a Arhivelor din 1925; am prezentat actele cerute de art. 98 din Regulamentul Legii persoanelor juridice Grefierului Secției I Civ. Com., care le-a înregistrat și a format din ele dosarul No. 4188/1926.

Grefierul secției în urma consfătuirii avută cu președintele secției mi-a răspuns verbal că nu poate înscrie Consiliul în registrul persoanelor morale și juridice, deoarece acesta este persoană morală de drept public și nu de drept privat și prin urmare nu beneficiază de art. 2 din Legea persoanelor morale și juridice, Consiliul având personalitate prin însăși legea de organizare care l-a creat.

29. X. 926
p. arhivar Virgil P. Arbore

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 3/1926, f 32; concept.

70

1928 aprilie 21, București. *Intervenția lui Constantin Moisil la ministrul Instrucțiunii pentru a susține financiar deplasarea lui P. P. Panaitescu în Polonia, în vederea achiziționării de copii ale documentelor privitoare la istoria României.*

Nr. 249 din 21 Aprilie 1928
<Către> Ministrul Instrucțiunii[1]

Republica Poloniei a reușit, în urma tratatului de la Riga încheiat în 1921 cu Republica Sovietelor Rusești, să obțină cea mai mare parte din arhivele ce fuseseră transportate în Rusia încă din anul 1795.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Deoarece în aceste arhive se găseşte un foarte mare număr de documente moldoveneşti în cea mai mare parte inedite, este o imperioasă datorie a noastră să luăm măsurile necesare ca ele să fie transcrise, iar cele mai de valoare fotografiate, spre a putea fi puse la îndemâna istoricilor noştri.

O astfel de lucrare nu se poate face actualmente decât prin direcţiunea generală a Arhivelor Statului şi de aceea m-am adresat dlui P. P. Panaitescu, conferenţiar universitar şi un foarte bun cunoscător al arhivelor poloneze, rugându-l să-şi ia această însărcinare.

Dl. P. P. Panaitescu s-a arătat dispus să întreprindă această lucrare chiar în cursul anului curent şi ne-a prezentat un memoriu pe care am onoare a-l înainta alăturat.

D-sa ar putea să plece în Polonia îndată după 20 Mai şi ar face cercetări până la mijlocul lui Iulie, deci până în momentul când arhivele se închid pentru vacanţa de vară.

Pentru acoperirea cheltuielilor de transport şi întreţinere pe timp de 2 luni, d-sa ar avea nevoie de o sumă de 40.000 lei, iar pentru scoaterea copiilor şi fotografiilor de alte 10.000 lei, deci în total de 50.000 lei.

Ţinând seamă de ocazia favorabilă ce ni se prezintă de a achiziţiona, în chip atât de lesnicios şi cu cheltuieli atât de reduse, bogatul material documentar privitor la istoria noastră ce se află în arhivele poloneze, am onoare a vă ruga, Domnule Ministru, să binevoiţi a da d-lui P. P. Panaitescu însărcinarea aceasta şi a-i acorda în acelaşi timp suma de 50.000 lei pentru cheltuiele de transport, întreţinere şi scoaterea copiilor şi fotografiilor după documentele româneşti din arhivele polone, în special din arhivele oraşelor Varşovia, Cracovia şi Lemberg.

Director general

Const. Moisil

Arhivar subdirector

Mihai Popescu

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 2 1928, f. 31, f. 174; concept.

---

[1] Ministru al Instrucţiunii Publice în perioada 21 iunie 1927-3 noiembrie 1928 a fost dr. Constantin Angelescu.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

1928, aprilie f.z., f.l. *Memoriul alcătuit de P. P. Panaitescu la solicitarea lui Constantin Moisil cu privire la necesitatea unei misiuni pentru cercetări în arhivele polone.*

Memoriu
Asupra necesității unei misiuni pentru cercetări în arhivele polone

În urma păcii de la Riga, Polonia a obținut restituirea arhivelor regale polone, cari fuseseră transportate în Rusia, încă dela ultima ei împărțire (1795). Astăzi aceste archive se află depuse la Varșovia. Importanța lor pentru istoria noastră este foarte mare, deoarece cuprind toate diplomele de închinare ale Moldovei către Polonia în limba slavă și latină începând din veacul XIV (1387). În afară de aceasta, după inventarul ce am putut vedea în 1923, mai cuprind nenumărate scrisori ale Domnilor și Boerilor din Moldova și Muntenia, rapoartele și instrucțiunile solilor poloni în țările noastre, mai toate în limba polonă.

Dl. Iorga, pus în cunoștință de existența acestui material istoric, spune într'o comunicare la Academia Română: „La Varșovia am putut vedea cele 5 cutii mari în cari se păstrează nu numai pergamentele vechilor noastre acte omagiale către Piești și Iageloni, ci și o întreagă serie de scrisori domnești trimise în Polonia.....[1]. Imediata fotografiare a tuturor acestor acte și scrisori .....[1]. Îmi pare indispensabilă, cât și tipărirea cât mai repede a acestui material atât de prețios".

În cursul unei călătorii în Rusia, răposatul profesor I. Bogdan, a fotografiat o mică parte din acest material; fotografiile se află depuse la Academia Română. Restul este inedit și de cea mai mare importanță pentru noi. E destul să spun că există în archivele acestea o secțiune specială a afacerilor moldovenești.

În afară de archivele regale s'a mai restituit Poloniei și fosta bibliotecă Zaluski, răpită odată cu acestea.

Această bibliotecă avea o mulțime de manuscrise și era considerată încă din veacul XVIII ca cea mai bogată din Polonia. După profesorul din Berlin Brückner se află între aceste manuscrise și trei cuprinzând „Poema Polonă" a lui Miron Costin care n'o avem încă într'o ediție bună.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Pe lângă aceste documente aduse din Rusia, arhivele slavone mai cuprind o mulțime de alte documente necunoscute, cari aruncă o lumină nouă asupra multor părți din istoria noastră.

În colecția de documente Hurmuzaki tipărită de Academia Română trei volume sunt consacrate actelor din Polonia și volume din biblioteca Zamoyski din Varșovia, Czartoryski din Cracovia, Ossolinski din Lemberg, Radziwill din Nieszwiez.

În cursul studiilor ce am făcut în Polonia în anii 1923-1924, am putut constata că se mai află în aceste biblioteci mult material istoric privitor la istoria noastră încă necopiat.

De asemenea sunt o serie de biblioteci foarte bogate, care nici n'au fost cercetate pentru istoria română. În special biblioteca Krasinski din Varșovia, care, în catalogul manuscriselor, cuprinde scrisori de la Domnii și Boerii Români, din veacurile XVI-XVII, și biblioteca ruteană din Lemberg, care de asemenea se vede a fi foarte bogată în documente privitoare la istoria Moldovii, după catalogul manuscriselor.

Pentru aducerea acestui material istoric în țară ar fi necesară acordarea unei sume pentru fotografierea actelor mai importante. Cu copierea celorlalte acte ar putea fi însărcinați funcționarii arhivelor și bibliotecilor. Un specialist român ar avea misiunea să cerceteze toate bibliotecile și să indice documentele cari trebuesc copiate și fotografiate. Această misiune ar necesita cel puțin trei luni, mărginindu-se la orașele Varșovia, Lemberg și Cracovia.

P. P. Panaitescu

Conferențiar universitar,
fost Rector la Universitatea din Cracovia

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 2/1928, f. 175-176.

[1] Text incomplet.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

72

1929 iulie 12, Bucureşti. *Adresa prin care Ministerul Afacerilor Străine înaintează ministrului Instrucţiunii referatele domnilor Auner şi Sassu privitoare la documentele din Arhivele vieneze care interesează istoria României.*

Domnule Ministru[1],

Primind de la Legaţiunea noastră din Viena, am onoare a Vă trimite aici alăturat, în copie, două referate ale D-lor Auner şi Sassu, relative la chestiunea arhivelor vieneze precum şi la importanţa acestor arhive din punct de vedere ştiinţific şi politic, şi a Vă ruga să binevoiţi a vedea dacă nu e cazul să se trimeată la Viena specialişti spre a extrage din acele arhive datele ce ar interesa istoria României.

Totodată Vă rog să binevoiţi a-mi comunica căror instituţii ar fi mai nimerit să se trimeată arhivele ce ni se cedează.

[Ministru]
M. Arion

Director,
ss. indescifrabil

Domniei Sale
Domnului Ministru al Instructiunii Publice

No. 488

Copie

Importanţa din punct de vedere politic şi istoric a Arhivelor vieneze

Cel puţin tot aşa de importantă ca activitatea depusă cu identificarea materialului arhivistic administrativ este şi cercetarea arhivelor vieneze din punct de vedere politic şi istoric.

Punctului de vedere politic îi corespunde materialul ce se află în arhiva fostului Minister al Casei Imperiale şi de Externe şi în aceia a Ministerului de Externe austro-ungar (1867-1918), asupra relaţiunilor diplomatice ale fostei monarhii cu celelalte state europene şi îndeosebi cu România.

Întrucât acest material se referă, începând cu anul 1866 (de la venirea în ţară a Regelui Carol I) la România, Austria s'a obligat prin

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

convenţiunea pentru arhive încheiată cu România în anul 1921, să-l ţie secret până în anul 1941. În acelaşi timp însă guvernul austriac s'a obligat să permită organelor Guvernului român, la cererea acestora, accesul liber şi nelimitat şi la acest material.

Punctului de vedere istoric îi corespunde întreg materialul arhivelor vieneze de la sfârşitul evului mediu până în prezent.

Importanţa generală a acestui material rezultă din intensa putere pe care, de la sfârşitul secolului XVI-lea, dinastia habsburgică a avut-o în Germania, Italia, Spania şi Ţările de Jos, din luptele pe care această dinastie le-a purtat cu Franţa şi Turcia, din rivalitatea aceleiaşi dinastii, într-o epocă mai târzie, cu Prusia şi Rusia, aşa încât a fost atinsă de toate schimbările echilibrului de forţe europene, din care cauză fiecare eveniment important al istoriei europene a lăsat urme ce sunt păstrare în arhivele vieneze.

Este vorba mai ales de arhivele autorităţilor centrale, Camera aulică (Hofkammer), Consiliul aulic de Război (Hofkriegrat) şi Cancelaria aulică (Hofkanzlei) la cari s'au adăogat, începând cu domnia Împărătesei Maria Tereza, şi ale autorităţilor pentru sfera de activitate a Curţii imperiale, pentru politica externă, pentru justiţie şi politeţe (*sic!*). Pe lângă aceste arhive ale autorităţilor centrale executive mai existau pentru anii 1526-1918 şi arhivele autorităţilor consultative, constituite în jurul persoanei monarhului.

Acest material arhivistic are o deosebită însemnătate nu numai pentru istoria Bucovinei, Transilvaniei şi Banatului, ci şi pentru istoria generală a Românilor, într'atât, întrucât, de la sfârşitul secolului al XVI-lea, a fost condiţionată de problema chestiunei orientale.

Se pune astfel întrebarea în ce fel se poate mai bine şi mai uşor organiza această cercetare sistematică în domeniul istoriei Românilor.

Pentru a face de folos cercetărilor istorice materialul aproape inepuizabil al arhivelor vieneze, există două modalităţi:

a) Editarea ştiinţifică a materialului inedit, ca o continuare la „Colecţia Hurmuzachi";

b) Redactarea de lucrări istorice bazate pe acest material.

Ungaria şi Cehoslovacia au şi întemeiat institute istorice la Viena şi au arătat cum poate fi mai curând şi cu mai puţine cheltuieli întreprinsă o astfel de lucrare ştiinţifică de proporţiuni mai mari. Mai ales Ungurii au dat proporţiuni respectabile acestui institut care, în baza materialului

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

arhivistic vienez, au cercetat mai întâiu unele capitole ale problemei naționalităților. Astfel, de la încheierea păcii, a apărut o publicațiune mai mare ungurească asupra luptei, începând din anul 1790, pentru impunerea limbii ungureşti ca limbă oficială a autorităților din Ungaria, asupra problemei slovace şi croate din aceeaşi țară. În afară de aceasta, au editat memoriile lui Szechenyi. Un despărțământ deosebit a fost creat pentru cercetarea Emigrațiunei ungureşti pe cari Ungaria le-a avut de la 1830 cu Anglia, Franța, Italia şi Statele Unite ale Americii.

Din partea Cehilor s'au publicat mai multe studii asupra organizării autorităților centrale austriece şi atitudinii lor, începând cu epoca Mariei Tereza, față de problema națională cehă.

Din această cauză, nici România nu va putea amâna încă pentru un timp mai depărtat organizarea activității ştiințifice pe lângă arhivele vieneze, cu atât mai mult că aceste lucrări nu sunt de aşa natură ca să dea un rezultat imediat, ci înseamnă mai mult o lucrare de organizare care la un moment dat va oferi posibilitatea de a putea studia o chestiune sau o epocă fără pierdere de timp pentru cercetări speciale.

Institutul ştiințific român ar trebui, ca şi cel ungurese şi ceh să fie creat de Ministerul de Externe, deoarece delegații pentru arhive funcționează la Viena ca organe ale Legațiunei române şi numai în această calitate pot lua contact cu autoritățile arhivelor austriace. Ca şi la cehi şi unguri, conducerea supremă a acestui institut va trebui să fie încredințată unui director general, care să-l conducă în înțelegere cu Ministerul de Externe şi de Instrucțiune Publică şi cu Academia Română.

Pentru lucrările ştiințifice în arhivele vieneze, de bună seamă că nu vor putea fi trimişi începători şi studenți, ci numai persoane cu o calificație ştiințifică, cărora li se va acorda un concediu de 1 an. Acestor cercetători va trebui să li se dea o misiune precizată a domeniului ce vor avea să-l cerceteze. Cheltuielile şederii lor la Viena ar fi simțitor micşorate dacă li s'ar oferi un birou şi o locuință la Viena, spre exemplu în edificiul ocupat astăzi sub condițiunile favorabile de Serviciul Consular din Belvederegasse 34.

Delegații pentru arhive, în afara activității lor, în baza cunoştințelor amănunțite pe care le au despre arhivele vieneze, vor avea să ajute pe cercetătorii trimişi la Viena.

(ss.) Auner (ss.) Sassu

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

No. 488
Copie

Executarea Convenţiunei pentru arhive cu Austria

Chestiunea arhivelor vieneze e condiţionată de articolul 93 al Tratatului de pace de la St. Germain: felul neclar cum acest articol a fost formulat a pricinuit de la început greutăţi unei interpretări exacte, pentru că nici cantitativ, nici în timp, materialul arhivistic ce revine Statelor Succesoare nu e mărginit printr'o dispoziţiune mai precisă.

În-afară de aceasta, faptul că atât tratatul de St. Germain cât şi cel de la Trianon (art. 77) nu vorbesc decât de arhive austriece (k.k.) respectiv arhive ungureşti, pe când de fapt materialul istoric preţios se găseşte, în afară de arhiva Ministerului de Interne austriac distrusă la 15 Iulie 1927 de incendiu, în cele trei mari arhive comune austro-ungare (k.u.k.). Arhiva de Stat (a Ministerului de Externe) de Război şi a fostului Minister comun de Finanţe cari sunt unele din cele mai bogate arhive ale lumii, a inaugurat şi el ajungerea la o rezolvare dreaptă în chestiunea arhivelor vieneze.

Pentru a înlătura greutăţile ce rezultă din această formulare a tratatului de pace, Statele succesoare au căutat mai întâi printr-o acţiune comună, la Conferinţa de la Roma din 1921, să obţină o formulare mai precisă a articolului 93. Deoarece însă s'a constatat că interesele diferitelor State succesoare sunt divergente şi nu pot fi reunite într'o unitate comună, acestea au început tratative separate cu Austria: la început Cehoslovacia, apoi Italia şi Iugoslavia iar în urmă şi România, care a încheiat la 5 Octombrie 1921 o convenţiune pentru arhive cu Austria, ratificată în Aprilie 1924.

Conform acestei convenţiuni pentru arhive Austria cedează României:

1) Toate actele administrative (1888-1918) referitoare la teritoriile austriace cedate României (Bucovina).

2) De asemenea şi actele istorice (1848-1888) referitoare la Bucovina.

3) Materialul arhivistic din epocă în care Bucovina a fost reunită cu Galiţia (1786-1848), după aceleaşi norme ca şi Poloniei.

4) Actele şi hărţile referitoare la anexarea şi organizarea Bucovinei, conform unei anexe pe care ambele state se obligă s-o ţină secretă.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

În afară de aceasta, Austria:

5) acordă Guvernului român o situație favorizată în privința folosirei arhivelor comune.

6) și condiționează cedarea materialului arhivistic referitor la Transilvania, Banat și ținuturile grănicerești de dispozițiunile articolului 5 al Convențiunei pentru arhive.

Referitor la executarea amintitei convențiuni pentru arhive, trebuesc relevate următoarele:

1) Materialul arhivistic referitor la Bucovina este împrăștiat în numeroasele arhive și registraturi (mai mult de o duzină) ale fostelor autorități supreme austriace, care, reunit, constituie mai mult de o jumătate milion de fascicole.

2) Identificarea și ridicarea materialului arhivistic se face cu ajutorul indicelor și protocoalelor existente.

3) Pentru această activitate, care este foarte anevoioasă și reclamă un timp îndelungat, stau la dispoziținea legațiunei începând cu anul 1921, doi delegați pentru arhive, pe când, de pildă, Cehoslovacia dispunea în anii 1920-1926, în medie, de 50 de persoane, cu toate că munca ce trebuia să fie depusă nu era mai mare, iar în prezent ocupă încă această însărcinare 6 persoane (2 delegați pentru arhive și personal ajutător).

4) Până în prezent au fost trimise în total 3 vagoane cu material arhivistic la București și anume: 2 vagoane cu actele Ministerului de Război care au fost ridicate de la București de autoritățile de ocupațiune austro-ungare și aduse la Viena, apoi în două rânduri câte o jumătate de vagon cu acte administrative referitoare la Bucovina, de asemenea și planurile originale ale tuturor podurilor de cale ferată din Bucovina, care au fost cedate Marelui Stat Major al Armatei la București.

În afară de aceasta, a fost adunat aproape tot materialul arhivistic istoric privitor la Bucovina (peste 2000 de bucăți originale autorităților austriace supreme) 1776-1786, precum și materialul arhivistic administrativ, pentru anii 1875-1890, din arhiva Ministerului de Finanțe austriac, care poate fi oricând trimis la București sau Cernăuți sub măsurile de precauțiune cuvenite.

Actele cu caracter administrativ privitoare la Bucovina ce se află în arhivele austriace au fost folosite până acum, în diferite ocaziuni, pentru

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

interesele Statului; astfel de pildă cu ocazia stabilirei graniței față de Polonia și a înființărei de întreprinderi în interes militar.

(ss.) Auner

(ss.) Const. Sassu

A.N.I.C., fond *Ministerul Instrucțiunii Publice*, dosar 579/1929, f. 118, 120-125.

---

[1] Ministru al Instrucțiunii Publice în perioada 10 noiembrie 1928-7 iunie 1930 a fost Nicolae Costăchescu.

[2] Ministru de Externe în perioada 10 noiembrie 1928-7 iunie 1930 a fost Gheorghe Gh. Mironescu.

73

1929 noiembrie 29, Cernăuți. *Referatul prof. univ. Ion N. Nistor din Cernăuți către ministrul Instrucțiunii Publice privind participarea sa la demersurile de recuperare a materialului arhivistic de interes pentru români, păstrat la Viena.*

Domnule Ministru,

Conformându-mă adresei D-Voastre no. 95.755 din 7 Noemv. 1929, am onoarea a Vă răspunde că în 1921 s'a încheiat la Viena prin intervenția răposatului Dim<itre> Onciul, fost director al Arhivelor Statului, o convenție specială privitoare la recuperarea materialului arhivistic ce interesează istoria noastră. Cu ocazia tratatelor cu guvernul austriac din Viena, pe care avui cinstea a le conduce, am grijit ca dispozițiunile convențiunei speciale din 1921 să fie cuprinse în actul ce cuprindea toate cererile noastre față de guvernul austriac. Acest tratat a fost ratificat de ambele guverne, cel român și cel austriac. Cu aceasta misiunea mea s'a încheiat. Punerea în aplicare a convenției a rămas în seama Ministerului de Externe, care, după cât știu, întreține pe lângă legațiunea noastră din Viena o comisie specială a arhivelor în frunte cu dl. Dr. Auner, care comisie scoate documentele ce ne revin din arhivele vieneze și le trimite în țară pe adresa Ministerului de Externe. Sunt informat că mai multe lăzi cu material arhivistic din arhivele vieneze au fost expediate deja la București. Acestea sunt informațiile pe care le am și le comunic onor. Minister. Dacă însă onor. Minister al Instrucțiunei Publice dorește să cunoască acțiunea aceasta în toate amănunțile, atunci eu

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

cred că singur Ministerul de Externe şi Legaţiunea Română din Viena ar fi în măsură a da informaţiuni complete asupra recuperării materialului arhivistic din Viena.

Primiţi, vă rog, Domnule Ministru, încredinţarea stimei şi consideraţiunii mele.

Cernăuţi, 29.XI.1929

Ion. I. Nistor

Profesor Universitar

A.N.I.C., fond *Ministerul Instrucţiunii Publice*, dosar 579/1929, f. 119.

74

1930 ianuarie 21, Sfântu-Gheorghe. *Prefectul judeţului Trei Scaune îi scrie lui Constantin Moisil despre intenţia de a preda arhiva din anii 1850-1875, pe care o posedă Prefectura, Muzeului Secuiesc.*

Prefectura Judeţului Trei Scaune
Serviciul Contabilităţii.
No. 13110/1929

Direcţiunea Generală a Arhivelor Statului,
B u c u r e ş t i

Referindu-ne la ordinul Ministerului de Interne Direcţiunea Contabilităţii No. 21440 din 10 August 1929, prin care ni se pune în vedere că, conform art. 6 din Legea de Organizare a Arhivelor Statului nici o piesă de material arhivistic mai vechi de 30 ani nu se poate vinde fără autorizaţiunea D-voastre, avem onoare a Vă face cunoscut că această Prefectură dispune de material arhivistic din 1850-1875. /Epoca lui Bach, în teritoriul Ardealului/ material care se găseşte depozitat în podul <Prefecturii> judeţului, transportat fiind din grajdul fondaţiunei învăţământului unde a fost aruncat de către armata germană în timpul războiului mondial.

Acest material arhivistic fiind expus la incendiu în podul Prefecturii din cauza unui eventual scurt circuit electric şi fiind însă de o valoare preţioasă istorică, cu onoare Vă rugăm binevoiţi a dispune dacă acest material s'ar putea preda în întregime Muzeului naţional săcuesc din

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

acest oraş, care afirmative s'ar angaja să-l aranjeze şi să-l păstreze intact, punându-le la dispoziţia istoricilor noştri oricând, pentru studierea lui.

Sf. Gheorghe, la 21 Ianuarie 1930

P r e f e c t,

ss. indescifrabil

Şef de serviciu,

ss. indescifrabil

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 12/1930, f. 5.

75

1930 februarie 12, Bucureşti. *Constantin Moisil scrie prefectului judeţului Trei Scaune să depună arhiva Prefecturii din anii 1850-1875 (epoca lui Bach) la Direcţia Arhivelor Statului din Cluj şi nu Muzeului Secuiesc din localitate, documentele fiind proprietatea statului.*

Nr. 90, 12 Febr. 1930
Prefectul jud. Trei Scaune
Sf. Gheorghe

La adresa D-Voastră Nr. 13110/929 avem onoare a răspunde că în conformitate cu Legea de organizare a Arhivelor Statului materialul arhivistic mai vechi de 30 ani şi în special cel dintre anii 1850-1875 (epoca lui Bach) pe care-l posedă Prefectura urmează a fi depus neapărat la Direcţiunea Arhivelor Statului din Cluj.

În nici un caz acest material nu poate fi încredinţat Muzeului Secuiesc din localitate, deoarece cuprinde acte şi documente cari sunt proprietatea Statului şi deci nu pot fi încredinţate unei instituţii particulare.

Deci vă rugăm să binevoiţi a lua dispoziţiile necesare ca materialul menţionat să fie trimis Arhivelor Statului din Cluj.

Director general,
Const. Moisil

arhivar-subdirector
M. Popescu

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 12/1930, f. 9.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

76

1930 martie 21, Bucureşti. *Referatul cu ultimele cercetări efectuate în Arhivele vieneze de către domnul H. Auner înaintat de Ministerul Afacerilor Străine ministrului Instrucţiunii Publice şi al Cultelor.*

Domnule Ministru,

Referindu-mă în ultimul loc la adresa Domniei Voastre No. 24918 din 11 Martie a.c. – adresă al cărei coprins n-am lipsit a-l aduce la cunoştinţa Legaţiunei noastre din Viena – am onoare a vă trimite, în copie, aici-alăturat, un nou referat al D-lui Auner privitor la materialul adunat de D-Sa în ultimul timp din arhivele vieneze.

Ministru
ss. indescifrabil

Director
ss. indescifrabil

Domniei Sale
Domnului Ministru al Instrucţiunii.

C o p i e

Ad. No. 4190.

R e f e r a t

Referindu-mă la adresa Ministerului Afacerilor Străine No. 69696 din 28 Noembrie a.c., prin care mi s-a dat ordinul de a indica piesele cari până acum au fost extrase de mine, am onoarea a aduce cele ce urmează la cunoştinţa Excelenţei Voastre.

I. Am extras următoarele documente originale:

a) Actele Ministerului de Războiu al României care pe timpul ocupaţiunei au fost aduse din Bucureşti la Viena. Aceste acte, pachetate în lăzi, au fost transportate la Bucureşti în două vagoane pe timpul când Domnul Comandor Steriopol funcţiona ca Ataşat Militar.

b) 6 lăzi documente istorice din secolul al XVI-lea, al XVII-lea şi al XVIII-lea cu privire la Moldova şi Bucovina, cari au fost date în primirea Muzeului Regional din Bucovina la Cernăuţi de Domnul Consilier aulic Gramatovici.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

c) 14 lăzi (aproximativ 30.000 bucăți) acte administrative ale Ministerelor austriece, cari au fost luate în primire de Domnul Colonel Janeu și duse la București. A fost vorba de acte ce datau din ultimii ani inaintea războiului, putându-se presupune că ele ar putea fi de oare-care importanță pentru administrația Bucovinei. Aceste acte emanau de la Ministerele Finanțelor, Justiției, Internelor, Lucrărilor Publice (poduri, șosele, imobile publice din Bucovina), Agriculturei (Herghelia din Rădăuți) și de la Căpitania Minelor. De interes special era materialul adunat de Comisia centrală austriacă pentru statistică cu privire la Bucovina. Fiecare din aceste lăzi purta adresa Ministerului și a fost dată în primire la București.

d) Hărțile originale ale tuturor podurilor de cale ferată din Bucovina, cari au fost transmise Marelui Stat Major din partea Domnului Atașat Militar.

e) Materialul istoric privitor la anexiunea Bucovinei de către Austria. Din aceste documente se găsește numai o parte mică publicată în Colecția Hurmuzaki și la Verenca (Archiv für österreichische Geschichte, vol. 78 (1892), p. 99-296).

f) Materialul cartografic complet privitor la prima măsurătoare trigonometrică a Bucovinei pe timpul domniei lui Josef II (vezi Paldus: Die militärreichen Aufnahmen im Bereiche der habsburgischen Lander a.d. Zeit Josef II. în Memoriile Academiei din Viena vol. 63, p. 53/8). Documentele indicate sub *e* (peste 1000 piese, între care adresa mare omagială a Bucovinei și Mazililor) se găsesc în păstrarea mea la Arhivele de Stat.

Materialul cartografic indicat sub *f* se găsește în două cartoane mari în localul Legațiunei.

Acest material n-a fost încă trimis la București, având pe lângă importanța sa istorică și o valoare mare materială, și trebue expediat cu precauțiuni speciale.

g) Peste 400 documente cu privire la organizațiunea militară a Transilvaniei din anii 1740-48.

h) Peste 400 documente necunoscute și inedite cu privire la luptele lui Horia și Cloșca din Transilvania.

Documentele de la g) și h) se află la fel la Arhivele de Stat.

i) Actualmente lucrez la adunarea materialului istoric cu privire la organizațiunea Banatului din secolul al XVIII-lea. Această lucrare va dura încă câteva luni (6-800 piese).

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

II. Am extras următoarele piese – *copii*:

a) Rapoartele diplomatice ale Agenților austrieci din București și Iași de la 1848-1866. Această lucrare ar trebui necondiționat continuată de la 1867-1916.

b) Materialul privitor la ocupațiunea austriacă a Principatelor Dunărene pe timpul războiului din Crimeea și au fost colaționate de mine cu actele originale.

c) Aproximativ 250 copii de pe acte privitoare la România din fostul Minister austro-ungar de Externe din anii 1914-16 (Rapoarte diplomatice ale contelui Czernin și instrucțiunile Contelui Berchtold pentru Czernin). Aceste copii au fost făcute de mine la ordinul special al decedatului Prim-Ministru Ion Brătianu cu prilejul vizitei sale la Viena în anul 1924.

d) Afară de cele două copii cu privire la Domnul Thimczuk la ordinul Ministerului de Externe încă copii pentru Ministerul de Război cu privire la fabrice de sodă și nitrogen din Transilvania, și copii de pe statutul familiei Habsburg pentru procesul cu Arhiducele Friedrich din Paris.

Viena, 23 Decembrie 1929

(ss:) dr. H. Auner

A.N.I.C., fond *Ministerul Instrucțiunii Publice*, dosar 551/1930, f. 19-21.

77

1930 martie 30, București. *Adresa lui Constantin Moisil către prefectul județului Hunedoara pentru ca arhiva fostului comitat Zărand să fie depusă la Arhivele Statului*

Nr. 268
30 Martie 1930
Prefectul județului Hunedoara

Fiind informați că cu (*sic!*) prilejul aranjării arhivei județului Dvoastră s'a găsit de către d. Iosif Mallasz, directorul muzeului din Deva, o mare parte din arhiva fostului comitat Zărand, avem onoare a vă ruga, ca în conformitate cu art. 2, 6 și 8 din Legea de organizare a Arhivelor

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Statului să binevoiți a dispune ca acea arhivă să fie depusă la Arhivele Statului.

În acest scop vă rugăm să luați măsurile necesare ca să se întocmească un opis (listă) în dublu exemplar de actele izolate și de dosarele ce conțin arhiva comitatului Zărand și acest opis să fie înaintat Direcțiunii Generale a Arhivelor Statului, spre a decide unde va urma să se depună acel material arhivistic: la Arhivele Statului din Cluj sau la cele din București.

Director general,
Const. Moisil

Arhivar-subdirector,
M. Popescu

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 12 1930, f. 27.

78

1930 aprilie 2, Deva. *Referatul lui Iosif Mallasz, directorul Muzeului județean Hunedoara, către Constantin Moisil cu privire la arhiva fostului comitat Zărand găsită cu prilejul „aranjării" arhivei județene.*

România
Direcțiunea Muzeului
Județului Hunedoara
No. 64/1930
muz.

Domnule Director General,

În referire adresei Dv. No. 267/1930 avem onoare a Vă face cunoscut chestia arhivei Zarandului, cum urmează:

Desființându-se județul Zarand, teritoriul său a fost împărțit între județul Alba, Arad și Hunedoara, iar archiva jud. Zarand a trecut în posesiunea județului Hunedoara.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Fiind palatul Prefecturei jud. Hunedoara edificat numai în anul 1890, județul Hunedoara n'a avut la dispoziția sa localități potrivite scopului, astfel materialul arhivei jud. Zarand a fost îngrămădit la un loc împreună cu materialul arhivei jud. Hunedoara. În cursul timpului s'a amestecat apoi materialul acestor două arhive în așa măsură încât nici după edificarea palatului nu s'a putut face ordine între actele îngrămădite.

Încărcătura documentelor, respectiv actelor acestor două județe a progresat apoi astfel că nimeni n'a avut posibilitatea de a putea găsi în această așa-numită „arhivă județeană" o singură dată referitoare la studiul său de specialitate, iar în cursul războiului mondial chestia tristă a acestor două arhive veche a progresat până la un chaos nemaipomenit.

Constatându-se această situație îngrozitoară de către Dl. Prefect și Delegația permanentă a jud. Hunedoara s'a hotărât în anul trecut /1929/ de a introduce în arhiva județeană orecare ordine, iar cu aranjarea materialului a fost încredințat subsemnatul director al muzeului județean.

Domnule D i r e c t o r, Vă putem, cu plăcere, refera, că ne-a reușit de a introduce o orescare ordine în acele 3 încăperi mari ale suterenului Prefecturei, cari servesc scopul arhivei, luând însă în considerație, că ne-a stat la dispoziție pentru înfăptuirea acesteia muncă extraordinară de obositoare, numai 5 luni, am ajuns numai de a putea satisface, că materialul acestor două arhive vechi amesticat, curcat, murdar și îngrămădit – jverlit pe padimentul acestor 3 încăperi (constat și către dnii V. Goldiș, V. Dombrescu etc.) să fie așezat, păstrat și asigurat pe niște polițe provizoare întocmite de către noi.

O altă parte din materialul acestor două arhive, tot astfel îngrămădit și curcat, este așezată în galeria sălei festive a palatului Prefecturei. Aranjarea materialului s'a început și în acest loc.

În cursul lucrărilor de aranjare a materialului a servit norocul directorului muzeului de a descoperi o mulțime de acte care conțin date nouă referitoare la răscoala lui Horea și Cloșca. Aceste date nouă împreună cu datele deja cunoscute în literatură ne vor da posibilitatea, ca un savant chemat istoric va putea prelucra, la fața locului, monografic această perioadă însemnată a neamului românesc.

Materialul întreg al acestor două arhive este în general brut și neînregistrat (nu este încă luat în evidență), fără ca să avem posibilitatea de a putea stabili, cel puțin aproximativ, numărul dosarelor, care conțin eventuale date folosibile referitoare la trecutul acestor două județe.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Documente vechi izolate nu s'au aflat nici o bucată până în present, iar vechimea actelor, dosarilor şi cărtile (Proces-Verbal, registre etc.) nu sunt retroactive secolului XVIII-lea.

Ne facem datorie de a Vă face cunoscut şi despre următoarele:

Muzeul judeţului Hunedoara se va muta în curând într'un edificiu mai mare şi foarte potrivit şi pentru scopul aranjarei unei arhive unde va fi păstrat, în fel sistematic, împreună cu documentarul muzeului judeţean şi materialul judeţelor Zarand şi Hunedoara.

Suntem fericiţi a Vă putea refera că în această chestie importantă a hotărât deja şi Consiliul judeţului Hunedoara în şedinţa sa sub No. 22903/1929, care a avut loc la 12 Decembrie 1929.

Primiţi, Vă rugăm, Domnule Director General, expresiunea deosebitei noastre consideraţiuni pe care-o păstrăm.

Deva, la 2 Aprilie 1930

Director al muzeului judeţean
Iosif Mallasz

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 12/1930, f. 31.

79

1930 noiembrie 13, Bucureşti. *Memoriul înaintat de Constantin Moisil ministrului Instrucţiunii pentru înfiinţarea unei Direcţii regionale a Arhivelor Statului pentru Oltenia.*

Nr. 896 din 13 Nov. 1930
<Către> Ministrul Instrucţiunii[1]

În conformitate cu art. 5 din Legea de organizare a Arhivelor Statului, pe lângă actualele 4 direcţiuni regionale ale acestei instituţii se pot înfiinţa şi altele în localităţile unde se va crede necesar.

Pornind de la principiul stabilit în menţionata lege, ca să se înfiinţeze câte o direcţie a Arhivelor Statului în fiecare regiune care în vechime a avut o administraţie, credem că este de cel mai mare interes şi de cea mai mare urgenţă ca o astfel de direcţiune să se înfiinţeze pentru Oltenia.

Motivele care pledează pentru înfiinţarea acestei noi direcţiuni sunt următoarele:

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

1. Documentele vechi oltene au o importanță specială pentru istoria noastră și colecționarea lor se impune spre a le feri de distrugere sau înstrăinare.

Aceste documente aflătoare actualmente pe la diferite familii sau autorități sunt foarte mult amenințate și un număr însemnat dintre ele s-au pierdut în ultimii ani din cauza neglijenței sau a nepriceperii posesorilor.

2. Actele și dosarele mai noi, începând cu anul 1830, aflătoare în arhivele diferitelor autorități și instituții civile, bisericești, militare, judecătorești etc. sunt ținute într-o stare deplorabilă și din lipsă de loc sunt și ele amenințate cu distrugerea. Unele autorități chiar și-au distrus în anii de după război arhivele lor vechi și altele pregătesc în mod sigur distrugerea celor rămase prin faptul că sunt puse în imposibilitate de a le conserva în condiții bune și a le asigura împotriva umezelii și altor pericole ce contribuie la nimicirea lor.

Pentru aceste motive este absolută nevoie ca tot acest material arhivistic, care interesează de o parte trecutul Olteniei, de altă parte interesele morale și materiale ale populației din această parte a țării, să fie cât mai curând strâns într-o arhivă regională a Olteniei, unde să poată fi bine conservat și orânduit în așa fel încât să poată fi utilizat.

În scopul organizării unei direcțiuni regionale oltene, Directoratul Ministerial din Oltenia ne-a comunicat prin adresa Nr. 5552/1930 că pune la dispoziție în mod gratuit localul (camere, încălzit, luminat, serviciu) rămânând ca Ministerul Instrucțiunii și Cultelor să ia asupra sa numai plata personalului necesar.

Acest personal s-ar compune din cel mult trei funcționari a căror menire ar fi în primul rând să adune de la autorități și particulari materialul arhivistic, și apoi să-l orânduiască și să-l claseze spre a putea fi utilizat în interesul științei și a publicului interesat.

Sumele necesare pentru plata acestor funcționari ar fi următoarele:

1 arhivar lunar	9.000 lei, anual	100.000 lei
1 ajutor arhivar	5000 lei	60.000
1 registrator	3700 lei	41.400
	Total 17.700 anual	209.400.

Ținând seama de absoluta necesitate de a se organiza cât mai curând această direcțiune a Arhivelor Statului pentru Oltenia, spre a se

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

putea salva materialul arhivistic de acolo, am onoare a vă ruga Domnule Ministru să binevoiți

a) a aproba înființarea acestei direcțiuni regionale

b) a se trece în bugetul ministerului, cu începere de la 1 Ianuarie 1931 sumele necesare pentru plata funcționarilor menționați.

Director General,
Const. Moisil

Arhivar subdirector
Mihai Popescu

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 4/1930, f. 112-113; concept.

---

[1] Ministru al Instrucțiunii Publice în perioada 10 octombrie 1930-4 aprilie 1931 a fost Nicolae Costăchescu.

80

1932 martie 21, Timişoara. *Primăria municipiului Timişoara solicită directorului general al Arhivelor Statului, Constantin Moisil, să facă demersurile necesare pentru înființarea unei secții a Arhivelor Statului la Timişoara.*

Primăria Municipiului Timişoara
No.III.13.307
1932
Din 21 Martie 1932
Rezoluție: 23.III.932. Se va interveni la Minist<erul> Instr<ucțiunii> spre a aproba înființarea Direcției regionale pe ziua de 1 Mai a.c.

Domnule Director General,

Referindu-ne la adresa Dvs. No.154 din 16 Martie 1932, avem onoare a Vă raporta că Primăria ia asupră-şi angajamentul pentru a pune la dispoziție localul necesar în ce privește înființarea Secției Arhivelor Statului la Timişoara şi suportăm toate cheltuielile serviciului, ca plata personalului, a oamenilor de serviciu, salariile funcționarilor, un director, un arhivar, un subdirector, un impiegat şi un registrator ai viitoarei direcțiuni, până ce statul va aloca în buget sumele necesare la întreținerea Secției Arhivelor Statului din Timişoara.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

În consecință, Vă rugăm, Domnule Director General, să binevoiți a interveni la Ministerul Instrucțiunii și Cultelor, pentru înființarea unei Direcțiuni regionale a Arhivelor Statului la Timișoara.

Președinte,

Secretar General,

Către: Arhivele Statului, Direcțiunea Generală

București
IV, Str. Arhivelor No. 4

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 15/1932, f. 3.

81

1932 aprilie 19, București. *Cererea înaintată de directorul general al Arhivelor Statului, Constantin Moisil, ministrului Instrucțiunii și Cultelor, pentru aprobarea înființării subdirecției regionale a Arhivelor Statului pentru Banat cu reședința în Timișoara.*

Domnule Ministru[1],

Prin raportul nostru No. 180 din 31 Martie a.c. v'am rugat să binevoiți a aproba înființarea unei subdirecții regionale a Arhivelor Statului pentru Banat, cu reședința în Timișoara.

Arătam în acel raport că înființarea acestei subdirecții este în conformitate cu art. 5 din Legea de organizare a Arhivelor Statului și că nu va încărca cu (*sic!*) nici o cheltuială bugetul Ministerului, deoarece Primăria Municipiului Timișoara și-a luat angajamentul de a pune la dispoziția acestei subdirecții localul și mobilierul necesar, cum și să suporte cheltuielile necesitate de plata funcționarilor (4 persoane) și a personalului de serviciu.

Deoarece prin rezoluția ce ați binevoit a pune pe acel raport se cerea o garanție din partea Primăriei Municipiului Timișoara, avem onoarea a vă înainta alăturat în original adresa No. III 17093/932 a acelei Primării, prin care oferă garanția cerută.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Vă rugăm, prin urmare, Domnule Ministru, să binevoiți a aproba înființarea numitei subdirecțiuni pe ziua de 1 Mai 1932.

Director general,

Const. Moisil

Arhivar subdirector,

M. Popescu

Domniei Sale
Domnului Ministru al Instrucțiunii și Cultelor

A.N.I.C., fond *Ministerul Instrucțiunii Publice*, dosar 523/1932, f. 3.

---

[1] Ministru al Instrucțiunii Publice în perioada 18 aprilie 1931-31 mai 1932 a fost Nicolae Iorga, care a îndeplinit și funcția de președinte al Consiliului de Miniștri.

82

1932 aprilie, București. *Raportul lui Constantin Moisil către ministrul Instrucțiunii și Cultelor pentru înființarea unei subdirecții a Arhivelor Statului pentru județele bănățene, Timiș, Caraș și Severin.*

Domnule Ministru,

Organizarea actuală a Arhivelor Statului are ca principiu înființarea de direcțiuni și subdirecțiuni de arhive în toate regiunile cari au avut odinioară o administrație autonomă.

Între aceste regiuni Banatul prezintă o importanță deosebită prin faptul că administrația acestei regiuni trecând în cursul veacurilor prin numeroase faze, după cum s'au schimbat feluritele stăpâniri politice, a lăsat cel mai caracteristic și mai interesant material arhivistic care merită să fie păstrat pentru posteritate.

De aceea strângerea tuturor depozitelor vechi de arhivă bănățene într'un singur loc și depunerea arhivelor autorităților civile, religioase și militare ale statului, județelor și comunelor laolaltă cu ele, se impune cât mai grabnic, spre a le putea asigura buna conservare și spre a putea fi puse la dispoziția cercetătorilor.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Pentru aceste motive este absolut necesară înființarea unei subdirecțiuni a Arhivelor Statului pentru județele bănățene: Timiș, Caraș și Severin, cu reședința în Timișoara.

De altfel înființarea acestei subdirecțiuni a Arhivelor Statului o reclamă și intelectualitatea și autoritățile locale. Încă din anul trecut Direcțiunea Muzeului Bănățean ne-a atras atenția asupra necesității de a se înființa o astfel de instituție acolo, iar acum de curând Primăria Municipiului Timișoara a intervenit și ea în acest sens. Mai mult, printr'o adresă recentă (No. III 13307 din 21 Martie a.c.) Primăria Municipiului Timișoara oferă nu numai local gratuit pentru această subdirecțiune, dar și plata salariilor funcționarilor, a personalului de serviciu și a cheltuielilor de amenajare și întreținere.

În astfel de condițiuni credem că înființarea numitei subdirecțiuni a Arhivelor Statului poate deveni o realitate, mai ales că art. 5 din Legea de organizare a Arhivelor Statului încuviințează aceasta.

Avem onoare deci a vă ruga, Domnule Ministru, să binevoiți a dispune următoarele:

1. Înființarea pe ziua de 15 Aprilie 1932 a unei subdirecțiuni a Arhivelor Statului pentru Banat, cu sediul în Timișoara și cuprinzând județele Timiș, Caraș și Severin.

2. Această subdirecțiune va depinde de Direcțiunea Generală a Arhivelor Statului și va funcționa conform cu dispozițiile legii de organizare a acestei instituțiuni.

3. Localul, mobilierul, plata salariilor funcționarilor și a oamenilor de serviciu, cum și cheltuielile de cancelarie și material cad în sarcina Primăriei Municipiului Timișoara, care va prevede în bugetul său sumele necesare pe fiecare an.

4. Subdirecțiunea va fi condusă de un arhivar-subdirector, care va fi ajutat de un paleograf, un registrator și un impiegat. Ei vor fi numiți de Ministerul Instrucțiunii și Cultelor după recomandarea Directorului general al Arhivelor Statului și vor avea aceleași îndatoriri și răspunderi ca și ceilalți funcționari ai Arhivelor Statului.

5. Materialul arhivistic (acte, documente, registre, dosare, planuri, hărți, sigilii, piese heraldice și miniaturistică etc.) ce se va depune la această subdirecțiune de la autoritățile statului, județelor și comunelor, va fi considerat ca proprietate a Statului.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

După ce veți binevoi a aproba înființarea numitei subdirecțiuni, ne vom permite a vă recomanda și personalul care să fie numit în funcțiile respective.

Director general,

Const. Moisil

Arhivar subdirector,

M. Popescu

D-sale Domnului Ministru al Instrucțiunii și Cultelor.

A.N.I.C., fond *Ministerul Instrucțiunii Publice*, dosar 523/1932, f. 5.

83

1932 mai 30, București. *Decizia ministrului Instrucțiunii, Cultelor și Artelor, N. Iorga, de înființare cu începere din 1 iunie a Direcției regionale pentru Banat a Arhivelor Statului.*

D e c i z i u n e

Noi, Ministru Secretar de Stat la Departamentul Instrucțiunii, al Cultelor și Artelor,

Având în vedere art. 5 din Legea de organizare a Arhivelor Statului, precum și propunerea Direcțiunii Generale a Arhivelor și a Primăriei Municipiului Timișoara,

D e c i d e m:

Art. I. - Se înființează pe ziua de 1 iunie o subdirecțiune regională a Arhivelor Statului, pentru Banat, cu reședința în Timișoara.

Art. II. - Plata personalului, a mobilierului și a localului privesc Municipiul Timișoara, conform propunerii și angajamentului luat.

Art. III. - Dl. Consilier al Învățământului Superior din acest Departament, precum și Dl. Director General al Arhivelor Statului sunt însărcinați cu aducerea la îndeplinire a prezentei Deciziuni.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Dată astăzi în <30 Mai >1932.

Ministrul Instructiunii,
al Cultelor şiAartelor.

ss. indescifrabil

A.N.I.C., fond *Ministerul Instrucțiunii Publice*, dosar 523/1932, f. 11.

84

1932 iunie 3, Bucureşti. *Constantin Moisil comunică Primăriei municipiului Timişoara faptul că Ministerul Instrucțiunii şi Cultelor a aprobat înființarea unei subdirecții pentru Banat a Arhivelor Statului.*

Nr. 258
3 Iunie 1932
Primăria Municipiului Timişoara

Avem onoare a vă aduce la cunoştință că Ministerul Instrucțiunii şi Cultelor prin adresa Nr. 73928/32 a aprobat înființarea unei subdirecții a Arhivelor Statului, care cuprinde trei județe ale fostului Banat (Caraş, Timiş şi Severin) şi va avea sediul în Timişoara.

Condițiile materiale de funcționare ale acestei subdirecții vor fi cele cuprinse în adresa Dvoastră Nr. III13307/32 şi ea va depinde de Direcțiunea Generală a Arhivelor Statului şi se va conduce cu totul conform cu Legea de organizare a acestei instituții.

Numirea personalului se va face în curând, pentru ca subdirecțiunea să poată începe a funcționa de îndată.

Director General,

Arhivar subdirector.

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 15/1932, f. 12.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

85

1933 aprilie 4, Viena. *Raportul dr. H. Auner către ministrul plenipotențiar al României la Viena, ca răspuns la adresa D.G.A.S. relativă la activitatea sa de cercetare în arhivele vieneze și de trimitere în țară a documentelor de interes istoric pentru români.*

Domnule Ministru,

Luând cunoștință de adresa Direcțiunei Generale a Arhivelor Statului cu No. 177 din 15 Martie, anexată în copie la ordinul Ministerial No. 14532 din 21 Martie curent, am onoare a aduce la cunoștința Excelenței Voastre următoarele fapte:

În luna Septembrie anul trecut, Excelența Voastră a binevoit a mă informa că sunt chemat de Domnul Prim-Ministru Alexandru Vaida Voevod la București, din Înalt Ordin al Maiestății Sale Regelui, spre a-i supune unele acte istorice aflate în arhivele statului austriac din Viena și a-i da lămuririle de care ar avea nevoie, cu privire la acele arhive. Între documentele ce mi s'au cerut de Dl. Prim-Ministru, spre a le prezenta Maiestății Sale Regelui, se găseau și acele specificate în menționata adresă a Direcțiunei Arhivelor.

Înainte de a pleca la București, acele documente au fost controlate, împachetate și sigilate la Legație, conform ordinului Excelenței Voastre. Am ajuns la București, m'am prezentat imediat cu pachetul acasă la Domnul Prim-Ministru, care l'a păstrat tot timpul cât am rămas acolo.

La cele două audiențe acordate de Maiestatea Sa Regele, documentele au fost aduse și luate de Dl. Președinte al Consiliului.

La plecarea din București, din ordinul Dlui Prim-Ministru am dus la Externe acele documente unde, după ce au fost văzute de Domnul Secretar General Filality și de alți funcționari superiori, au fost împachetate și sigilate.

Nu am lăsat acele documente la Arhivele Statului în București, deoarece până acum am trimis materialul arhivistic numai pe cale ierarhică prin Legație și prin Ministerul de Externe.

După cum Excelența Voastră știe, toate documentele sunt notate la expedierea de aici în liste speciale, controlate de personalul Legațiunii și cele de o mai mare importanță istorică special menționate în raportul Excelenței Voastre către Ministerul de Externe.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Până acum am trimis Arhivelor Statului, prin intermediul acestei Legațiuni, aproape 2.000 documente istorice privitoare la țara noastră. Unele din aceste documente sunt unice și nu se află ceva asemănător în nici o colecție din lume, nici chiar la British Museum. În afară de valoarea lor științifică, aceste documente au și o mare valoare intrinsecă.

Documentele care privesc istoria țării noastre nu pot fi predate *brevi manu* de mine Arhivelor Statului. Ele trebuesc să urmeze neapărat calea ierarhică și totdeauna să se confirme primirea lor, după cum și eu, când le primesc de la Arhivele Statului austriac, dau dovadă de primire. Aceasta este singurul motiv pentru care nu am lăsat la București documentele în chestiune.

În ce privește afirmațiunea Direcțiunei Generale a Arhivelor că aș considera materialul arhivistic al Statului ca proprietate a mea particulară și că-l transport cu mine fără nici un drept în călătoriile ce fac, rog pe Excelența Voastră să aprecieze – după lămuririle ce am dat mai sus – dacă acea afirmațiune este întemeiată.

Primiți Vă rog, Domnule Ministru, asigurarea prea Înaltei mele considerațiuni.

ss. Dr. Auner

P.S. În ce privește acele documente specificate în adresa Direcțiunii Generale a Arhivelor Statului, adaog că vor fi expediate cât mai curând conform indicațiunilor primite de la Domnul Prim-Ministru.

ss. Auner

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 10/1933, f. 110-111.

86

1933 mai 4, Bucureşti. *Constantin Moisil confirmă ministrului Afacerilor Străine primirea pachetului cu 68 de documente din Arhivele austriece, exprimându-și totodată nemulțumirea față de sistemul de lucru al dr. Auner în ceea ce privește depistarea și trimiterea în țară a documentelor de interes pentru români.*

No. 323
Mai 1933
<Către> Ministru<l> Afacerilor Străine[1]

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Avem onoare a confirma primirea pachetului cu 68 de documente din arhivele austriece, pe care ați avut bunăvoința a mi-l trimite cu adresa Dvoastră Nr. 19498/933.

De asemenea, am primit în copie raportul Dlui Auner din 4 Aprilie referitor la actele cerute de noi prin adresa Nr. 177/933.

Din acest raport rezultă că informația noastră despre transportarea la București de către dl. Auner a unor documente ridicate din arhivele austriece era exactă și că între aceste documente se afla și voluminosul jurământ de credință al boierilor moldoveni către împărăteasa Austriei.

Nu rezultă însă destul de lămurit, din raportul menționat, care a fost soarta ulterioară a acestor documente transportate de dl. Auner la București. Au fost ele lăsate la Ministerul Afacerilor Străine? Au fost duse din nou la Viena? În raport se spune că, la plecarea din București, dl. Auner a dus documentele la Ministerul Afacerilor Străine, unde „au fost împachetate și sigilate".

Este cazul să ne întrebăm: după această operațiune ce s'a făcut cu ele? Căci din Septembrie 1932 și până astăzi n'au sosit la Arhivele Statului.

Mărturisim, Domnule Ministru, că nu înțelegem de ce soarta acestor importante documente este învăluită de dl. Auner în atâta mister și ne permitem a vă ruga să binevoiți a dispune să se facă de urgență cercetările necesare spre a se găsi și depune la Arhivele Statului.

În acest scop, o primă indicație ce ar trebui să dea dl. Auner ar fi să arate în ce birou dela Minister s'a făcut împachetarea și sigilarea documentelor, în fața căror persoane și cui s'a încredințat pachetul cu documente după ce a fost sigilat?

Motivul invocat de dl. Auner, că nu putea depune aceste documente *brevi manu* la Arhivele Statului, ci numai pe cale ierarhică, este cu totul lipsit de valoare și a constituit numai un pretext spre a întârzia și mai mult ajungerea lor la adevărata destinație.

Căci dacă d-sa a obținut autorizația Legației noastre din Viena ca să le transporte la București și în baza acestei autorizații le-a adus personal la Ministerul Afacerilor Străine, înseamnă că documentele au ajuns aici pe cale ierarhică. Deci tot calea ierarhică ar fi urmat-o, dacă de la Ministerul Afacerilor Străine le trimitea la Arhivele Statului.

Dar modul cum a procedat dovedește nu numai intenția de a tărăgăni depunerea acelor documente la instituția de stat, care singură este în drept să le păstreze pentru posteritate, dar și reaua voință și spiritul de șicană pe care acest delegat, plătit din bugetul statului, le practică în

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

misiunea ce i s'a încredințat, de a face să intre cât mai curând în stăpânirea statului nostru materialul arhivistic ce ni se cuvine conform convenției cu Republica Austriacă.

De aceea ne permitem a pune o nouă întrebare: Se mai poate tolera acest sistem care este potrivnic intereselor statului nostru și nu ar fi timpul ca persoana care-l practică să fie trasă la răspundere?

Cu acest prilej, ținem să atragem binevoitoarea Dvoastră atenție și asupra faptului că nici până astăzi nu ni s'a trimis de către dl. Auner documentul privitor la moșiile mănăstirilor din Bucovina, pe care urma să-l trimită odată cu documentele din pachetul înaintat cu adresa No. 4578 din 4 Febr. a.c., dar care a fost scos din pachet și șters din lista documentelor trimise. Noi am reclamat în mai multe rânduri acest document, dar fără de nici un rezultat.

Director general,
Const. Moisil

Arhivar subdirector,
ss. indescifrabil

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 10/1933, f. 112-113.

---

[1] Ministru al Afacerilor Străine în perioada 14 ianuarie-9 noiembrie 1933 a fost Nicolae Titulescu.

87

1933 iulie 15, București. *Memoriul lui Constantin Moisil către Ministerul Instrucțiunii, Cultelor și Artelor pentru o reparație capitală a localului Arhivelor Naționale.*

Nr. 502
15 Iulie 1933

<Către> Ministerul Instr., Cultelor și Artelor
(Direcția tehnică)

Localul Arhivelor Statului, local istoric și de o arhitectură remarcabilă, este amenințat a se ruina din cauză că de la restaurarea lui (1900) nu i s'a făcut nici o reparație la zidărie.

În special fațadele lui dinspre Parcul Arhivelor și dinspre curtea interioară sunt atât de deteriorate, încât fac impresia unei adevărate mine.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Tencuiala a căzut cu totul pe o mare porțiune, din care cauză igrasia a pătruns în zidărie, cuprinzând aproape întreg parterul și amenințând a se ridica și la etaj.

De altă parte, nenumăratele găuri produse de explozia bombelor din timpul războiului (1916), rămânând de 17 ani neastupate, au contribuit la măcinarea treptată a tencuielii de la fațada dinspre curtea interioară și la ruinarea și a unelor porțiuni din această fațadă.

Este timpul suprem, Domnule Ministru, ca să se ia măsurile necesare pentru o reparație radicală, măcar a acestor fațade, căci altfel în scurt timp igrasia și ruina vor cuprinde întreagă această clădire atât de importantă din punct de vedere istoric și arhitectonic. Și, odată cu aceasta, prețiosul material arhivistic depozitat într'însa va suferi pagube ireparabile.

De aceea ne permitem a vă ruga să binevoiți a delega pe un domn arhitect al Ministerului ca să vină la fața locului și să studieze reparațiile ce trebuie să se facă localului Arhivelor Statului, făcând și devizul cheltuielilor necesare.

După aprecierea noastră, cu suma de 250-300 mii de lei s'ar putea repara în mod radical întreg parterul, în așa fel încât să poată fi utilizabil un timp foarte îndelungat.

Director general,
Const. Moisil

Arhivar-subdirector,

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 1/1933, f. 220-221.

88

1933 decembrie 4, Bucureşti. *Memoriul lui Constantin Moisil către ministrul Instrucțiunii Cultelor și Artelor prin care cere subvenții pentru tipărituri.*

Nr. 755
4 Dec. 1933

<Către> Ministrul Instr<ucțiunii>[1]
Cultelor Artelor

Legea de organizare a Arhivelor Statului impune directorului general al acestei instituții să publice, cu ajutorul material al ministrului

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Instrucțiunii, o revistă oficială, care să trateze problemele în legătură cu organizarea și funcționarea arhivelor și să cuprindă studii din domeniul disciplinelor științifice, ce au ca obiect de studiu documentele, pecețile și orice material din arhive (art. 14).

O astfel de revistă, numită „Revista Arhivelor", am început să publicăm încă din anii 1924 și, cu toate că n'am primit de la Minister decât o subvenție foarte mică – zece mii de lei anual –, am putut-o continua până în 1929.

De la această dată nemaiprimind absolut nici un ajutor, revista a încetat a mai apare, tocmai când reușise să creeze un curent puternic pentru studiile arhivistice.

În toate țările vecine, Domnule Ministru, arhivele de stat publică reviste de specialitate. Cehoslovacia, Polonia, Ungaria, Austria, cu toată situația grea financiară, n'au încetat să susțină astfel de reviste. Ar constitui o adevărată inferioritate culturală dacă România n'ar fi și din acest punct de vedere pe același nivel cu statele vecine, dintre care multe au o situație financiară mult mai rea ca a noastră.

De altă parte, Arhivele Statului au împlinit de curând un veac de existență și acest important eveniment cultural merită să fie comemorat prin publicarea unui volum special al „Revistei Arhivelor".

Pentru toate aceste motive avem onoarea a vă ruga, Domnule Ministru, să binevoiți a acorda din fondul bacalaureatului sau din alt fond disponibil suma de lei 50.000 pentru a putea publica volumul comemorativ al „Revistei Arhivelor", ca o continuare a volumelor anterioare și astfel a da din nou viață acestei publicațiuni periodice atât de necesară instituției noastre și specialiștilor.

În caz că nu s'ar putea găsi nici un fond, vă rugăm să binevoiți a interveni la Imprimeriile Statului să ne tipărească 25 de coale de formatul revistei noastre în contul Ministerului.

Director general,
Const. Moisil

Arhivar subdirector,
ss. indescifrabil

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 1/1933, f. 336.

[1] Ministru al Instrucțiunii Publice în perioada 14 noiembrie 1933-3 ianuarie 1934 a fost dr. Constantin Angelescu.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

89

1933 decembrie 14, Bucureşti. *Scrisoarea de mulţumire a Epitropiei Aşezămintelor Brâncoveneşti către Direcţia Generală a Arhivelor Statului pentru colaborarea la realizarea Expoziţiei Brâncoveneşti.*

Onor,
Direcţiunea Generală a Arhivelor Statului
Loco
Str. Arhivelor 4

Avem onoarea a vă ruga să binevoiţi a primi cele mai călduroase mulţumiri pentru preţiosul concurs acordat Expoziţiei Brâncoveneşti, la a cărei înfăptuire aţi colaborat, pe de o parte acordându-ne sala Muzeului Arhivelor, pe de alta prezentând în expoziţie documente şi cărţi din colecţiile Dvs. pe cari vi le restituim. Nădăjduim că aţi fost pe deplin mulţumit de ţinuta generală a expoziţiei, care a fost o reuşită manifestare culturală, cum şi de chipul în care a fost pusă în valoare colecţia de cărţi şi documente prezentate de Dvs., şi nu ne îndoim că veţi binevoi a răspunde şi pe viitor cu aceeaşi înţelegere apelului nostru.

Epitropii Aşez. Brâncoveneşti
ss. indecifrabil

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 1/1933, f. 339.

90

1934 martie 21, Cluj. *Referatul lui Ştefan Meteş, directorul Arhivelor Statului din Cluj, către Constantin Moisil privind împrejurările în care s-a înstrăinat arhiva judeţului Bihor.*

Domnule Director General,

La adresa Dvoastră Nr. 217/1934 am onoare a Vă comunica următoarele:

Arhiva veche a judeţului Bihor până la anul 1848 a fost predată în întregime Ungariei în august 1928 de către reprezentanţii oficiali ai judeţului. Procesul-verbal de predare – care de altfel nu specifică tot

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

materialul – pretinde că în baza unei convenții încheiate între România și Ungaria. Această convenție și înțelegere nu putea să se refere decât la materialul nou administrativ al teritoriilor rămase dincolo de graniță și nu la arhiva veche. Am cerut atunci Ministerului de Interne să cerceteze cazul și să sancționeze pe vinovați. Ministerul a încredințat cercetarea Prefecturii județului și Prefectura a constatat că nu e nimeni vinovat. Cazul acesta l-am adus și la cunoștința Ministerului Instrucțiunii într'un memoriu despre starea arhivelor (Nr. 41 din 21 Martie 1931), dar până acum a rămas nesancționat.

Director,
Meteș

D-sale D-lui Director General al Arhivelor Statului București

Referat
Cercetându-se dosarul corespondenței cu Arhivele Statului Cluj. nu se găsește nici o adresă în anul 1928 care să ne raporteze acest lucru, adică predarea dosarelor jud. Bihor către Ungaria.

ss. Mihai Popescu

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 7/1934, f. 72.

91

1934 aprilie 16, Sighet. *Prefectul județului Maramureș îi scrie ministrului Instrucțiunii Publice și Cultelor să acorde lui Constantin Moisil tot concursul pentru înființarea la Sighet a unei subdirecții regionale a Arhivelor Statului.*

Către
Ministerul Instrucțiunii Publice și al Cultelor
București

Direcțiunea Generală a Arhivelor Statului, cu No. 280 din 5 Aprilie 1934 – pe care în copie autentificată aici o anexăm – ne atrage atențiunea asupra marei importanțe ce se prezintă arhivele vechi

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

maramureşene care împrejurare face ca să proecteze înfiinţarea unei subdirecţiuni regionale a Arhivelor Statului la Sighet.

Această dorinţă noi, maramureşenii, o avem deja de la preluarea imperiului* român şi foarte am fi recunoscători actualului Guvern dacă ne-ar înzestra cu acest aşezământ cultural.

Din partea noastră Vă rugăm să binevoiţi a da tot concursul Dlui Constantin Moisil, director general al Arhivelor Statului, ca în sesiunea extraordinară a Parlamentului din Iunie anul curent să poată obţine modificarea Legii de organizare a Arhivelor Statului în sensul că să înfiinţeze şi la Sighet o subdirecţiune regională a Arhivelor Statului.

Sighet, la 16 Aprilie 1934

Prefect,
ss. indescifrabil

Secretar general,
ss. indescifrabil

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 7/1934, f. 125.

*Corect: *imperium* în sensul de administraţie.

92

1934 aprilie 19, Năsăud. *Memoriul membrilor fondatori ai „Muzeului Năsăudean", Iuliu Moisil şi Iulian Marţian, către Constantin Moisil cu privire la urmările, în plan local, ale dreptului pe care îl au ministerele de a decide vânzarea arhivelor instituţiilor subordonate.*

Domnule Director General,

Subsemnaţii, membrii fondatori ai „Muzeului Năsăudean" din oraşul Năsăud, am fundat această instituţiune în anul 1931, cu scopul de a aduna, a păstra şi a salva orice acte, documente, cărţi etc., ce privesc în prima linie ţinutul istoric al Năsăudului, documente relative la orice ram al vieţei româneşti.

Deoarece am aflat că s'au dat ordine de către deosebite ministere a se vinde arhivele autorităţilor dependente de ele, fără a lua mai întâi avizul Direcţiunei Generale a Arhivelor Statului, astfel că actele şi documentele ce merită a fi păstrate sunt în acest fel distruse, Vă rugăm, Domnule

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Director general, să binevoiți a interveni la ministere să nu se pună arhivele în vânzare, ci mai întâi să fie văzute de delegații Dvoastră, ca pentru ținutul Năsăudului trierea arhivelor să se facă și de un delegat al Muzeului nostru, și care apoi să se păstreze actele ce privesc ținutul nostru, din orice punct de vedere: istoric, juridic, fiscal, industrial, comercial etc.

a) În timpul din urmă, din ordinul Ministerului Industriei și Comerciului – Direcția Minelor, s'a vândut vechea arhivă a administrației miniere de la Rodna – mine exploatate din timpuri imemorabile – daco-romane până în ziua de astăzi. La această administrație se găsise în arhiva ei acte vechi de prin sec. al XV-lea. Arhiva s'a vândut ovreilor Meister & Goldstein, comercianți de coloniale din Bistrița, și astfel sunt cu desăvârșire distruse.

b) Asemenea s'a vândut arhiva judecătoriei din Rodna, din ordinul Ministeriului justiției, ovreiului Wolf Nussbächer din Năsăud, fără a se fi scos și selecționat de nimene actele de importanță istorică ș.a.. – căci ovreiul insistă să i se dea repede dosarele. Ele au sosit într'un vagon la Năsăud și cărate în vro patru cară acasă la numitul ovrei.

c) Am aflat că și vechea arhivă a judecătoriei din Năsăud este în ajun a se vinde. Intervenind noi la Ministeriul de Justiție în acest caz, mi s'a răspuns – la adresa noastră No. 25 de la 29 Martie a.c. – cu ordinul acelui Minister No. 38814 dela 5 Aprilie a.c., că, în cazul că Domnul judecător va vinde acea arhivă, să asiste și un delegat al Muzeului nostru, pe lângă delegatul Arhivelor Statului. Adresa Ministeriului Justiției către judecător poartă No. 38813.

d) Aflăm mai departe că și Prefectura județului Năsăud din Bistrița a primit un ordin de vânzare a arhivei județului, una din cele mai importante arhive pentru vechiul și faimosul „District românesc al Năsăudului" de sub stăpânirea austro-ungară.

e) În fine, dl. primar al orașului Năsăud ne-a comunicat verbal că și D-Sa a primit un ordin de vânzare a vechii arhive a primăriei din Năsăud. Și mai aflăm că sunt încă și alte arhive gata a fi vândute, adică distruse.

Vedeți deci că s'au proectat adevărate atentate ale Ministerelor României Mari în contra trecutului nostru și în curând nu se va mai găsi nimic ce privește trecutul nostru.

Este foarte regretabil, că aprobările de vânzare ale bogățiilor de acte și documente, relative la orice ram de activitate umană, se dau cu

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

uşurinţă, de multe ori ministerele fiind induse în eroare, fie de funcţionari români ignoranţi, inconştienţi şi lipsiţi de înţelegerea astor fel de documente, fie de minoritarii cari mai fac servicii în deosebite birouri ale Statului român şi cari înţeleg să distrugă orice din trecutul acestei ţări în paguba noastră.

Nu este destul că s'au pierdut bogatele arhive istorice din Ardeal, pe cari le-au dus Ungurii la Buda-Pesta, atât din Ardeal cât şi cele referitoare la Ardeal din Viena, colecţiuni extravaloroase, acum urmează şi restul ce se mai găseşte să fie distrus.

Aflăm că s'ar fi format în Bucureşti o Societate de binefacere (?) care ar fi izbutit să i se cedeze de către autorităţi arhivele din judeţe şi să încaseze această Societate de binefacere (?) sumele din vânzări. Societatea aceasta s'ar numi: Fogaş & Kahan. Vedeţi deci că aceşti binefăcători sunt tot ovrei.

Mai avem noi, Românii, nevoe de istorie, de muzee, de arhive?!

Având în vedere cele mai sus expuse, Vă rugăm, Domnule Director general, să luaţi măsurile necesare, severe şi grabnice ca să înceteze cu desăvârşire aceste atentate – puse la cale poate chiar de secularii noştri duşmani – şi chiar specialiştii trimişi de diferitele subdirecţii ale Arhivelor Statului să fie controlaţi de modul cum procedează la trierea actelor din arhivele menite în urmă să fie vândute, iar aici să înfiinţaţi o subdirecţie arhivală pentru concentrarea materialului din ţinutul Năsăudului.

Primiţi, Domnule Director General, asigurarea deosebitei noastre consideraţiuni.

Membrii fondatori ai „Muzeului Năsăudean"
Năsăud, 19 Aprilie 1934

Iuliu Moisil,

Iulian Marţian,
Membru on<orific> al
Academiei Române

D-sale
Domnului Director general al Arhivelor Statului Bucureşti

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 7/1934, f. 108, 121.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

93

1934 mai 19, Oradea. *Răspunsul prefectului județului Bihor la sesizarea lui Constantin Moisil privind documentele din arhiva Prefecturii predate delegaților unguri în 1928.*

O b i e c t : Actul și dosarele predate delegaților unguri în 1928, din arhiva Prefecturei Bihor.

Domnule Director General,

Referindu-ne adresei Dvoastră No. 219/1934, avem onoare a Vă comunica următoarele:

Ministerul de Interne a ordonat o anchetă în chestia înstrăinării actelor din arhiva noastră, copia raportului de anchetare o anexăm aici, informându-Vă că Ministerul cu ordinul No. 3306 J. din 20 Martie 1929, a dispus trimiterea Dlui Desideriu Tempelean, în judecata comisiei disciplinare de pe lângă Ministerul de Interne, iar a Dlui Dr. Victor Fildan, secretarul consiliului județean de atunci, în judecata comisiunei disciplinare județene.

Primul, cum a fost judecat, nu știm, iar al doilea fiind ascultat în prealabil, s'a găsit că nu e cazul să fie trimis în judecata comisiunei disciplinare județene, nefiind întemeiate învinuirile aduse D-sale, ceea ce s'a raportat și Ministerului cu No. 5301 din 13 Mai 1929, iar Ministerul cu ordinul No. 6635 J. din 9 Iulie 1929 a luat act de hotărârea noastră de a nu mai trimite pe Dl. Dr. Fildan Victor în judecata comisiunii disciplinare județene.

Oradea, la 19 Mai 1934.

Prefect:
ss. indescifrabil

Șeful serviciului:
ss. indescifrabil

D-sale Dlui Director General al Direcțiunei Generale. Arhivele Statului București.
VI. Str. Arhivelor 4.

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 7/1934, f. 149.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

94

1934 iunie 12, Bucureşti. *Memoriul prin care Constantin Moisil solicită Ministerului Afacerilor Străine să se intervină diplomatic pentru restituirea arhivelor evacuate la Moscova.*

Nr. 439
12 iunie 1934
<Către> Ministrul Afacerilor Străine[1]

Stabilindu-se raporturi diplomatice normale între România şi Republica Socialistă a Sovietelor, avem onoare a vă ruga să binevoiţi a dispune să se intervină, la momentul oportun, pentru a ne restitui materialul arhivistic ce a fost evacuat în cursul războiului mondial în Rusia şi care, după informaţiile ce avem, se află depozitat la Moscova.

Acest material este de două categorii:

1. Acte, documente, condici şi dosare ridicate din Arhivele Statului din Bucureşti şi Iaşi şi din arhiva istorică a oraşului Braşov. Ele au fost încărcate în lăzi de lemn şi transportate în toamna anului 1916 la Iaşi, iar de acolo în vara anului 1917 la Moscova.
2. Arhive sau părţi din arhivele unor ministere (instrucţie, război, domenii, interne, afacerile străine, finanţe), care au fost evacuate de către ministerele respective. Aceste arhive sau părţi de arhive fac parte din materialul ce, conform legii, trebuia depus la Arhivele Statului, dar din anumite motive rămăsese la ministerele menţionate.

Atât materialul arhivistic din prima categorie, cât şi cel din categoria a doua prezintă o importanţă extrem de mare nu numai pentru istoria noastră politică şi militară, dar şi pentru trecutul juridic, economic şi cultural al ţării noastre.

De altă parte materialul trimis la Arhivele Statului are o mare valoare şi din punct de vedere paleographic şi diplomatic, deoarece cuprinde tot stocul de acte şi diplome vechi din veacurile al XIV-lea – al XVII-lea, condicile domneşti şi dregătoreşti până la 1830, firmanele de numirea Domnilor, actele Divanurilor ad-hoc, ale alegerii lui Cuza Vodă, ale plebiscitului din 1864 şi ale abdicării lui Cuza Vodă, ale alegerii lui Carol I, jurământul lui Ferdinand I, actele de stare civilă, lucrările de examene şi certificatul de şcoală ale principelui Carol, actualul nostru suveran.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Ţinând seama de importanţa capitală ce prezintă pentru noi materialul arhivistic evacuat în Rusia, restituirea lui ar constitui un eveniment cultural covârşitor în istoria contemporană a României.

Director general,
Const. Moisil

Arhivar subdirector,
Mihai Popescu

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 6/1934, f. 62; concept.

[1] Ministru al Afacerilor Străine în perioada 5 ianuarie-1 octombrie 1934 a fost Nicolae Titulescu.

95

1934 octombrie 31, Bucureşti. *Precizările trimise de Constantin Moisil Muzeului Năsăudean cu privire la condiţiile în care se va efectua predarea arhivei vechi a ţinutului Năsăudului, de la Prefectura Bistriţa la această instituţie.*

Nr. 680
31 oct. 1934
<Către> Muzeul Năsăudean Năsăud

Avem onoare a vă face cunoscut că, în urma raportului nostru nr. 665 din 19 Octombrie a.c., Ministerul Instrucţiunii, prin adresa nr. 177301 din 29 Octombrie a.c., a aprobat ca să fie depuse în Muzeul Năsăudean toate arhivele vechi privitoare la Românii din ţinutul Năsăudului, din valea Rodnei, a Bârgăului şi a Şieului, aflătoare actualmente în depozitele prefecturii judeţului din Bistriţa.

Întreg acest material arhivistic va fi depus în Muzeul Năsăudean în mod provizoriu până la înfiinţarea unei direcţii ori subdirecţii a Arhivelor Statului în judeţul Năsăud, iar statul îşi păstrează toate drepturile asupra lui.

Predarea acestui material de către dl. prefect al judeţului se va face numai delegaţilor D-voastră autorizaţi pe bază de inventarii în dublu exemplar, dintre cari unul se va păstra la prefectură, iar celălalt la Muzeul Năsăudean. Aceste inventarii vor fi sigilate şi parafate de către delegaţii prefecturii şi ai D-voastră. Spre a se da acestei operaţiuni un caracter mai oficial, ar fi de dorit ca la luarea în primire a materialului să invitaţi şi pe

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

d. director al liceului „Gh. Coşbuc" din Năsăud, care să semneze alături de Dvoastră inventariile.

Avem convingerea, Domnule Director, că interesul ce-l purtaţi documentelor privitoare la trecutul ţinutului românesc al Năsăudului vă va determina să luaţi măsurile cele mai serioase pentru ca materialul arhivistic ce vi-l încredinţăm să fie adăpostit în condiţiile cele mai bune în Muzeul Năsăudean şi să fie ferit de orice pericol. De asemenea suntem încredinţaţi că acest material va fi clasat şi catalogat în mod sistematic şi nu va fi pus la dispoziţia cercetătorilor decât în sală specială a muzeului Dvoastră.

De asemenea, cum acest material arhivistic rămâne şi mai departe proprietatea statului, va trebui să fie oricând la dispoziţia Direcţiei Generale a Arhivelor Statului şi în momentul când se va înfiinţa o direcţie ori subdirecţie a acestei instituţii în judeţul Dvoastră, va fi predat în regulă. În nici un caz nu se va putea împrumuta vreun act, dosar, registru etc. vreunei instituţii sau persoane particulare fără autorizaţia prealabilă a Direcţiei Generale a Arhivelor Statului.

Spre a putea fi informaţi deplin asupra materialului arhivistic ce-l veţi primi şi depune în Muzeul Năsăudean vă rugăm să binevoiţi a ne înainta, după terminarea operaţiunii, un raport detaliat.

Director general,
Const. Moisil

Arhivar subdirector,
ss. indescifrabil

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 7/1934, f. 249.

96

1935 decembrie 11, Craiova. *Memoriul lui Gh. Dinculescu directorul Regionalei Craiova a Arhivelor Statului, către Constantin Moisil, cu propunerile sale de modificare a Legii de organizare a Arhivelor Statului.*

Domnule Director General,

La ordinul Dvs. nr. 400/935, am onoare a răspunde următoarele:

Credem că ar fi bine ca în întreaga Ţară să fie atâtea regionale de Arhive ale Statului câte Curţi de Apel există iar raza teritorială a fiecărei regionale să corespundă cu raza teritorială a Curţii de Apel respective.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Aceasta nu pentru a stabili vreo dependință între Curțile de Apel și regionalele Arhivelor, dar pentru a fi spre folosul publicului celui mare, care vine în contact cu Arhivele numai când are nevoe de acte ce-i folosesc în justiție.

Fiindcă în vremurile de acum mijloacele băneşti ale Statului nu îngăduesc înființarea unui număr aşa de mare de regionale, s'ar prevede aceasta în lege numai principial.

Să se determine prin lege, după normele de mai sus, întinderea teritorială a fiecărei regionale a Arhivelor, deci şi a celei din Craiova, care ar coprinde județele: Mehedinți, Gorj, Dolj, Vâlcea, Romanați şi Olt. Arhivele Statului din Capitală să îndeplinească funcțiunea de regională pentru județele ce-i sunt repartizate teritorial, dar să poarte numele de Direcțiune Generală având în plus atribuțiuni pe care nu le vor avea regionalele. Pe lângă Arhivele de Stat să continue a exista arhive orăşeneşti – numai orăşeneşti nu şi județene, puse sub controlul Arhivelor de Stat din regionala în care se află oraşul.

Minimul de personal pe care trebue să-l aibă fiecare direcțiune regională – nu ne ocupăm de Direcțiunea Generală care are mult mai mari nevoi şi îndatoriri pentru ca să poată lucra – ar fi un director, un arhivar, un paleograf, doi copişti, dintre care unul va îndeplini funcția de registrator şi doi servitori. Din acest punct de vedere ar trebui să fie o perfectă uniformitate între toate direcțiunile regionale. Postul de translator de orice limbă îl cred necesar numai la Direcția Generală. Aici s'ar traduce şi eventualele acte scrise în altă limbă decât cea națională ce s'ar găsi la regionale şi arhivele orăşeneşti.

Gradele funcționarilor de la regionale în raport cu cei din Direcția Generală ar fi acestea:

Director regional = arhivar în Direcția Generală
Arhivar = ajutor arhivar cl. II în Direcția Generală
Paleograf = copist paleograf
Copist = copist.

Recrutarea se va face pe bază de titluri liceale, ca şi alți funcționari ai Statului. Copiştii paleografi vor trebui să fie absolvenți ai şcoalei de arhivistică. Gradele superioare copiştilor paleografi se vor obține prin avansare. Pe baza acestui fel de încadrare se vor putea muta funcționarii din centrală la regionale şi viceversa.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Funcționarii fără studiile corespunzătoare cu o vechime de cel puțin 3 ani în serviciu se vor menține în locurile lor.

Înaintările se vor face la ivirea de vacanțe. În cazul când nu se pot face înaintări, ar fi bine să se introducă în lege și pentru funcționarii Arhivelor sistemul gradațiilor. Ex: din 5 în 5 ani, funcționarul care din lipsă de locuri n'a fost înaintat să capete o mărire a salariului de 10%-15%. La arhivele orășenești va fi un funcționar cu titlul de paleograf, pus sub ordinele și controlul directorului regionalei respective. Cât privește activitatea științifică și culturală, credem că la regionale s'ar putea rezuma în: 1) o expoziție permanentă de documente, stampe, cărți vechi, ștampile; 2) o bibliotecă bine înzestrată în special cu tot ce aparține artei grafice la noi din cele mai vechi timpuri. 3) regionalele ar contribui apoi la o publicație periodică pe care ar scoate-o Direcția Generală. 4) O sală de studiu cu un funcționar va sta la dispoziția publicului doritor de a studia materialul istoric din depozitele Arhivelor.

Prin lege se prevede obligativitatea depunerii arhivelor instituțiilor publice în mod automat. Pentru o mai ușoară executare a acestei operații e bine să se precizeze anume ce acte revin Arhivelor din cele judiciare, pentru ca astfel instituțiile judecătorești să le selecționeze chiar din timpul constituirii diferitelor acte, dosare și condici. Totodată să se prevadă fondurile necesare pentru transportul acestui material.

În depozitele fiecărei Arhive de Stat să se afle tot ce privește întinderea teritorială a acelei Arhive, pentru ca astfel cercetătorii istoricului regiunei să poată afla acolo tot materialul necesar studiului lor. Cât privește documentele particulare, acestea pot fi obținute prin cumpărare, dintr'un fond creat din o cotă parte rezultată din vânzarea hârtiei maculatură de la instituțiile publice. Se mai pot obține prin donații. Acestea cred însă că nu pot veni înainte de aranjarea expozițiilor de documente în care să figureze anumite rafturi cu numele celor ce au făcut donații până în prezent. Aceste expoziții ar forma convingerea că la Arhivele Statului documentele se păstrează mai bine ca în orice altă parte și ar măguli și amorul propriu al donatorilor.

Pentru ca între Arhivele de Stat și celelalte instituțiuni și particulari să existe raporturi care să impună necesitatea arhivelor, ar fi bine să se prevadă în lege ca orice act a cărui scriere – chirilică sau chiar latină – nu mai corespunde cu cea actuală să fie transcris și legalizat la Arhive. Totodată să se hotărască pentru totdeauna înlăturarea din Justiție a

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

experţilor pentru transcrierea actelor vechi, deoarece de multe ori figurează ca atare oameni complet nepregătiţi şi necunoscători, care vatămă interesele împricinaţilor, dăunând şi prestigiul Justiţiei.

Ca încheiere, credem că ar fi necesar ca legea să prevadă mijloacele prin care orice Arhivă de Stat să-şi aibă un local propriu, construit solid şi prevăzut cu săli de lucru pentru funcţionari, săli de studiu pentru particulari, bibliotecă, sală de depozitare provizorie şi săli de depozite definitive. În afară de asemenea săli, localul să aibă şi încăperile necesare pentru locuinţa directorului şi servitorilor.

Director,
ss. indescifrabil

Domniei sale
Domnului Director General al Arhivelor Statului Bucureşti

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 11/1935, f. 22-23.

97

***<1935>**. Conspectul lui Constantin Moisil cu privire la etapele evacuării arhivei româneşti la Moscova în timpul războiului.*

Arhiva în timpul războiului

In ziua de 24 Aug 1916 Directorul Gral D. Onciul trimite Casei de Depuneri cu adresa Nr. 299 „spre păstrare în depozitele Dvoastră de siguranţă pe timpul războiului 13 (treisprezece) lăzi cu documente istorice, fără valoare!.....". (A.S. Dos.1/1916)

La 31 Aug. 1916 cu adresa nr. 306 depune „încă alte 14 lăzi cu documente istorice, fără valoare". (Idem)

La 30 Sept. 1916 cu adresa Nr. 358 Onciul deleagă pe Gh. Nedioglu „ a duce la Iaşi lăzile cu documente ce se ridică din depozitele acestui serviciu şi a lua în primire la Iaşi lăzile cu documente ce s'au depus spre păstrare la Casa de Depuneri şi cari vor fi transportate acolo.

Lăzile transportate le veţi depune spre păstrare în depozitul Arhivelor Statului din Iaşi. Alăturat vă predăm chitanţele de la Casa de Depuneri şi foile de drum pentru ducere şi întoarcere". (Idem)

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Gh. Nedioglu răspunde din Iaşi la 3 Oct. 1916 că a primit cele 27 lăzi ce fuseseră depuse la Casa de Depuneri şi restituie recipisele şi delegaţia. (Idem)

La 13 Oct. Onciul dă delegaţia Nr. 376 lui Gh. Nedioglu să ia în primire la Iaşi 13 lăzi cu documente şi condici ale Dir. Gener. a Arh. Statului, „lăzi cari urmează a fi transportate la Iaşi de către Ministerul Instrucţiunii şi al Cultelor şi pe care Dvoastră le veţi depune spre păstrare în Arhivele Statului din Iaşi". (Idem)

Tot la 13 Oct. cere cu adresa Nr. 377 şefului Marelui Stat Major „un vagon pentru transportul mai multor lăzi cu documente ale Arhivelor Statului, ce trebuie să fie puse în siguranţă la Arhivele Statului din Iaşi". (Idem)

De asemenea intervine pentru vagon şi la Directorul General C.F.R. (adresa Nr. 378 din 16 Oct. 1916).

La 14 Oct. telegrafiază lui Gh. Nedioglu în Buzău: „Transportul pleacă azi".

La 12 nov. 1916 dă un ordin de serviciu Nr. 395 lui Gh. Nedioglu ca să ducă şi să depună la Arhivele Statului din Iaşi un număr de cartoane cu documente ale Direcţiunii Generale. (Idem).

Arhive Moscova

În întâi i'am depus la Casa de Depuneri, apoi la Iaşi.

La Moscova au fost duse de o comisie compusă din Al. Lapedatu, G. Popa Lisseanu şi Gh. Nedioglu.

Aceasta le-a ridicat din Iaşi şi le-a însoţit până la Moscova. Acolo au fost depuse în Kremlin. Se lucra noaptea cu soldaţii.

Abia aşezate a început debandada militară şi comisia a trebuit să se refugieze la[1] ....., apoi la Odessa, unde au stat până la venirea germanilor. Aceştia le-au dat toate mijloacele pentru repatriere.

(Comunicat de Nedioglu)

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 13/1935, f. 2-3.

[1] Text incomplet

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

98

1936 ianuarie 31, Iaşi. *Raportul lui Alexandru Băleanu, directorul Regionalei Iaşi a Arhivelor Statului, către Constantin Moisil privind istoricul şi evoluţia arhivelor judeţene, orăşeneşti şi particulare aflate în regiune.*

Domnule Director General,

Răspunzând ordinului Dvoastre cu Nr. 11 a.c., avem onoare a vă face cunoscut următoarele date asupra arhivelor judeţene, orăşeneşti şi particulare din regiunea noastră.

I. Exceptând judeţul şi oraşul Iaşi, despre care ne vom ocupa mai la urmă, celelalte judeţe şi oraşe, până la Regulamentul organic, n'au avut o arhivă proprie.

La *isprăvnicii*, cu tot ordinul dat de C. Mavrocordat la 1741 de a se înfiinţa anumite condici, în care să fie trecute toate actele emanate de la ispravnici – cari aveau la mâna lor dreptul de a judeca şi administra – nu se găsesc acele condici, fie că ispravnicii n'au respectat acel ordin, fie că acele condici, dacă s'au înfiinţat s'au pierdut, sau au fost luate de către ispravnici când eşeau din funcţie. De multe ori se găsesc acte oficiale în arhivele particulare rămase de la strămoşii deţinători de slujbe.

Judecătorii, care apar sporadic pe la ţinuturi, de asemenea nu au înfiinţat arhive întrucât nu au avut continuitate şi la eşirea din funcţie luau cu ei şi toate hârtiile; de cele mai multe ori nu aveau nevoie să le ia întrucât atât ispravnicii cât şi judecătorii ţineau şedinţe acasă la ei.

Pe de altă parte lipsa de hârtie făcea ca toată procedura de judecată sau administraţie să fie trecută pe o singură hârtie, care de cele mai multe ori era a înpricinatului şi care hârtie, la sfârşitul pricinei, o lua acasă ca s'o aibă ca documente la alte procese, iar la instanţa de judecată nu rămânea nimic.

Odată cu ocupaţia rusească (1828) s'au dat ordine ca toţi ispravnicii de pe la ţinuturi să înfiinţeze „dele" (dosare) pentru fiecare pricină judecată sau în chestiunile de administraţie; aceste dosare au fost depuse la 1832 în Arhivele Statului atunci înfiinţate.

Prin Regulamentul organic făcându-se separaţia puterilor, la ţinuturi se înfiinţează judecătoriile ţinutale, în a căror organizare era şi înfiinţarea arhivei, care să cuprindă dosarele fiecărei pricini judecate, cât şi

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

dosarul personalului (state de leafă, foi calificative). De la 1832 fiecare ținut are o arhivă judecătorească.

Pentru administrația ținutului rămâne de la 1832 înainte tot isprăvnicia cu deosebire că în organizarea ei intră și înființarea arhivei care să cuprindă dosarele tuturor chestiunilor de administrație; mai târziu isprăvnicia se transformă în prefectură. Pentru orașe – mai ales acele de capitală a ținutului – se înființează eforiile, numite mai târziu primării, de asemenea cu o arhivă proprie.

Dosarele din aceste arhive județene – tribunale, isprăvnicii (prefecturi), eforii (primării), în conformitate cu dispozițiunile luate odată cu organizarea Arhivei Statului, odată ce erau „închise"se trimeteau de îndată spre conservare la această instituție. Cu timpul dosarele s'au înmulțit, nu s'au mai trimis cu regularitate încât și astăzi se găsesc la cea mai mare parte din ele dosare vechi; la unele chiar de la înființare.

Costatându-se aceste lucruri, în urma rapoartelor făcute de delegații noștri, s'au adus de pe la ținuturi majoritatea arhivei și depuse la această Direcțiune.

Pe la tribunalele Iași, Roman, Bacău, Botoșani, Huși, Fălticeni s'au găsit multe documente vechi depuse de părțile împricinate pentru sprijinirea cauzei lor și cari – aplicându-se prescripția – nemaifiind de folos în judecată n'au mai fost luate de proprietarii lor; multe din ele au fost pierdute din cauza ignoranței acelora în seama cărora au fost încredințate.

Astăzi au mai rămas nedepuse – din cauza lipsei de bani pentru transportul lor, arhiva de la Trib. *Covurlui*, în care se găsesc dosare și de la 1832, Trib. *Putna* și *Roman*. Ce privește arhivele prefecturilor și primăriilor aproape majoritatea lor nu au fost depuse cu regularitate și la fiecare se găsesc dosare vechi. Nu mai vechi de anul 1832.

În rezumat se poate spune, Domnule Director General, că în această regiune nu există nici o arhivă orășenească, cu organizare aparte. Ce privește arhivele județene (ale tuturor instanțelor judiciare și administrative) cele mai vechi de 30 ani s'au depus în majoritatea lor la această Direcțiune, iar depunerea restului este în funcție de fonduri. Aceste arhive și ca bogăție de material și ca vechime sunt la fel de importante, întrucât au fost înființate aproape în același timp și privesc chestiuni asemănătoare.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Iaşul ca unul ce a fost oraşul de capitală se deosebeşte de celelalte – în ceea ce priveşte arhivele –, prin faptul că aici au funcţionat mai multe instanţe (administrative şi judecătoreşti) şi înainte de Regulamentul organic.

La Divanul Domnesc, care mai târziu se împarte în departamente (judecătoresc, criminalicesc şi al pricinelor streine) după porunca lui C. Mavrocordat (1741) se înfiinţează nişte condici în care erau trecute toate actele eşite de la Divan. Aceste condici au luat denumirea de „Condici domneşti". Pe lângă această mică arhivă curentă, se mai păstrau la Mitropolie hrisoavele de interes general, privind organizarea caselor obşteşti (şcoale, medici, spitale, cutia milelor etc...).

Iaşul însă a trecut prin multe nenorociri. Cea mai mare a fost focul care a mistuit aproape întreg Iaşul la 1827, când odată cu arderea palatului domnesc au fost distruse şi arhivele existente; atunci nu s'au putut salva decât o mică parte din condicile domneşti şi arhiva departamentului criminal.

Odată cu ocupaţia rusească (1828) s'au înfiinţat dosare curente pentru toate afacerile instanţelor administrative şi judecătoreşti, cari au fost depuse la Arhivele Statului înfiinţate la 1 ianuarie 1832.

Anul 1832 aduce pentru Iaşi, pe lângă înmulţirea instanţelor, şi înfiinţarea unui serviciu regulat de arhivă pentru fiecare instanţă, cât şi înfiinţarea Arhivelor Statului în a căror menire intra conservarea tuturor documentelor.

Cu toate pierderile suferite Iaşul totuşi posedă astăzi una din cele mai frumoase arhive atât prin importanţa materialului arhivistic din punctul de vedere istorico-juridic, prin varietatea, cât şi prin mulţimea lui.

II. *Arhive particulare* (de familie, de societăţi sau instituţii).

a). *Arhiva „Epitropiei spitalurilor Sf. Spiridon" din Iaşi.* Este una din frumoasele arhive ce se păstrează: posedă multe documente vechi, cari se referă la proprietăţile spitalului (case, moşii) donate în decursul anilor. Printre documente se găsesc multe şi frumoase pergamente. Cele mai vechi au fost publicate de către Dl. Gh. Ghibănescu în „Surete şi Izvoade" şi „ Ispisoace şi Zapise". Pe lângă aceste documente Epitropia mai are şi arhiva curentă de administraţie începând cu anul 1829.

b). *Arhiva Mitropoliei Iaşi.* Din arhiva frumoasă a Mitropoliei Moldovei şi Sucevii, astăzi abia se mai găsesc dosarele de administraţie începând cu anul 1828 şi dosarele „Decasteriei". Arhiva este nearanjată şi situată într'un subsol. Acum s'au luat măsuri pentru organizarea ei. Printre

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

aceste dosare se mai găsesc câteva condici vechi, greceşti de prin anul 1800 şi unele statistici de preoţi de la 1801. Cele mai frumoase documente şi condici din această arhivă au fost donate de către mitropolitul Iosif Naniescu şi C. Erbiceanu Academiei Române, documente cari trebuiau să fie astăzi în Arhivele Statului.

Arhiva câtă se găseşte este destul de importantă pentru istoricul schiturilor şi mănăstirilor din Moldova, precum şi pentru cercetarea pricinelor dependinţe de „Duhovniceasca Decasterie" (divorsuri, pricini relative la zestre, epitropii (tutele) etc.).

c). *Muzeul Municipal Iaşi*, situat în curtea bisericei Golia de asemenea posedă o frumoasă colecţie de documente (pergamente şi hârtie). Cele mai vechi au fost publicate în revista „Ion Neculce".

In prezent aceste documente se păstrează la această Direcţiune.

d). *Arhiva Liceului Naţional Iaşi*, cuprinde cataloage de la 1835-1851 şi de aici înainte arhiva curentă. Are deosebită importanţă pentru istoricul şcoalelor şi mai ales al Academiei Mihăilene.

e). *Fundaţia Ferdinand I, Iaşi*; prin cumpărarea de către Stat a colecţiei Ghibănescu, apoi Şaraga, prin diferite donaţiuni, a intrat în posesia unor frumoase documente de o mare importanţă istorică. Acelea mai vechi din colecţia Ghibănescu au fost publicate în studiile Dsale.

f). *Arhiva Roznovanu-Stânca*. Această arhivă fiind oferită spre cumpărare Statului, se găseşte actualmente depozitată la această Direcţiune. Importanţa ei a fost comunicată Domniei Voastre cu raportul acestei Direcţiuni Nr. 29 din 10 Februarie 1934.

g). *Arhiva familiei Sturza* (descendenţi din Mihai Gr. Sturza Vodă) posedă foarte frumoase şi valoroase documente asupra moşiilor Cristeşti, Popeşti, Flămânzii, Hangu. Valoarea lor se ridică mult şi prin faptul că neputând fi cercetate majoritatea sunt necunoscute.

În judeţele din regiunea noastră următoarele familii şi muzee posedă frumoase documente:

- Muzeul „Ciurea" Fălticeni
- Biblioteca „Ureche" Galaţi
- Episcopia Roman
- Episcopia Huşi
- Preotul Ursăcescu – Huşi
- Familia Rosetti – Soleşti
- Familia Rosetti – Teţcanu

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

III. Majoritatea arhivelor au suferit stricăciuni în timpul războiului. Casele în care erau instalate instanțele judecătorești sau administartive au fost ocupate pentru serviciile armatei așa că arhivele au fost aruncate prin poduri sau beciuri, sau duse prin alte clădiri; multe dosare s'au pierdut sau distrus. Cu arhiva veche a tribunalului Botoșani s'a făcut foc, iar ce a mai rămas a fost vândută ca hârtie maculatură. Nici o altă arhivă nu a fost evacuată sau distrusă complect.

Din Arhivele Statului Iași, s'au trimis în Rusia două lăzi cu documente, după inventariul pe care am avut onoare a vi-l trimite. Deocamdată nu știm dacă s'a pierdut ceva.

IV. În regiunea noastră nu există nici o arhivă minoritară publică sau particulară – care să aibă vre-o însemnătate din punctul de vedere al materialului arhivistic.

Director regional,
Alex. Băleanu

Arhivar subdirector,
Gh. Ungureanu

Redactat de Gh. Ungureanu

Domniei – Sale
Domnului Director General al Arhivelor Statului București

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 4/1936, f. 3-5v.

99

1936 februarie 11, București. *Adresa prin care Arhivele Statului înaintează Ministerului Afacerilor Străine lista cu documentele restituite de Arhivele Statului austriac.*

No. 69
1936 Februarie 11
Ministerului Afacerilor Străine
Direcțiunea Economică

Răspunzând la adresa Dvoastre No. 6118 din 4 Februarie a.c. avem onoare a vă înainta odată cu aceasta un tablou de materialul arhivistic

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

predat de Arhivele Statului austriac şi primit de noi prin Ministerul Afacerilor Streine.

S'au primit două pachete cu material cartographic şi zece pachete documente referitoare la Bucovina; 4 serii documente referitoare la Revoluţia lui Horia, precum şi alte patru pachete documente referitoare la Transilvania.

Totodată vă înapoiem următoarele liste de documente primite în dublu exemplar: listele seriei I şi a II-a referitoare la Transilvania, ale seriilor a V-a, a VI-a şi a IX-a referitoare la Bucovina şi ale seriilor I şi a II-a cuprinzând documentele referitoare la Revoluţia lui Horia.

Director General,
Const. Moisil

Arhivar Subdirector,
Dobrescu

Tablou
de materialul arhivistic predat de Arhivele Statului austriac şi primit spre conservare la Direcţiunea Generală a Arhivelor Statului, prin Ministerul Afacerilor Străine

Seria Numărul documentelor Subiectul	Nr. raportului legaţiei din Viena	Nr. adresei Ministerului Afacerilor Străine cu care s-a înaintat
Material cartographic privitor la Bucovina	912 din 9 Aprilie 1930	26974 din 6 Mai 1930
idem	883 din 8 Aprilie 1932	22739 din 28 Aprilie 1932
I. 269 doc.– organisarea politică, bisericească şi economică a Bucovinei	1778 din 23 Iunie 1932	34040 din 1 Iulie 1932
II. 289 doc. în legătură cu materialul cartographic de sub Nr. 1 şi 2, cu biserica Bucovinei, statistici etc.	1949 din 7 Iulie 1932	36967 din 18 Iulie 1932
III. 248 doc.– administraţia Bucovinei	–	40156 din 30 Iulie 1932

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

IV. 271 documente – administrația Bucovinei	–	46021 din 3 Septembrie 1932
V. 267 doc. – organisarea bisericească a Bucovinei	–	47739 din 17 Septembrie 1932
VI. 307 doc. referitoare la Bucovina	–	4578 din 4 Februarie 1933
VII. 68 doc.– organisarea judecătorească a Bucovinei, procese	1098 din 8 Aprilie 1933	19498 din 22 Aprilie 1933
VIII. 74 doc.– rapoarte, averile mitropoliei din Suceava	1200 din 20 Aprilie 1933	22306 din 9 Mai 1933
IX. 158 doc.– situația economică și starea socială a Bucovinei	1353 din 6 Mai 1933	24747 din 13 Mai 1933
X. 1 dosar – jurământul boerilor moldoveni către Austria la anexarea Bucovinei	1430 din 19 Mai 1933	27698 din 1 Iunie 1933
I-II. 264 doc.– revoluția lui Horia	1525 din 22 Mai 1933	31481 din 23 Iunie 1933
III. 97 doc.– revoluția lui Horia	–	40608 din 29 Iulie 1933
IV. 107 doc.– revoluția lui Horia	–	48422 din 16 Sept. 1933
I. 87 doc. – administrația Transilvaniei în sec. 18	–	54062 din 20 Oct. 1933
II. 83 doc.– administrația Transilvaniei în sec. 18	–	67835 din 20 Dec. 1933
III. 65 doc.– administrația Transilvaniei în sec. 18	–	4130 din 3 Febr. 1934
IV. 70 doc.– istoria Transilvaniei	–	19889 din 14 Aprilie 1934

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 1/1936, f. 11-12.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

100

1936 martie 10, Bucureşti. *Memoriul lui Constantin Moisil către ministrul Afacerilor Străine în care anunţă terminarea inventarierii arhivelor restituite de la Moscova şi solicită să se reia trativelele pentru recuperarea arhivelor Transilvaniei aflate la Budapesta şi la Viena.*

Nr. 130
10 Martie 1936
<Către> Ministrul Afacerilor Străine[1]

Terminându-se lucrările de inventariere şi clasarea materialului arhivistic ce ne-a fost restituit de la Moscova ne permitem a vă exprima în numele Arhivelor Statului mulţumirile noastre pline de recunoştinţă pentru bunăvoinţa ce aţi avut de a trata cu guvernul Republicii U.R.S.S. problema restituirii arhivelor şi pentru stăruinţa ce aţi depus ca această problemă să fie rezolvată în chip atât de favorabil pentru noi.

Prin repatrierea materialului ce fusese evacuat în cursul războiului la Moscova nu numai s-au redat Ţării cele mai vechi şi mai valoroase documente din depozitele Arhivelor Statului, dar s-a adus şi un imens serviciu ştiinţei noastre istorice care cu ajutorul acestui material, în mare parte necercetat, va putea reconstitui trecutul poporului nostru din primele veacuri de la organizarea principatelor româneşti.

În acelaş timp însă s-a obţinut şi un succes strălucit în acţiunea diplomatică ce se duce de aproape 20 de ani pentru recuperarea arhivelor noastre aflătoare în ţări străine, arhive ce ni s-au cedat prin tratatele de pace, dar nu ni s-au restituit încă decât într-o mică măsură.

De aceea avem onoarea a vă ruga şi cu acest prilej, Domnule Ministru, să binevoiţi a dispune ca să se reia tratativele pentru recuperarea arhivelor Transilvaniei aflătoare la Budapesta şi la Viena.

După cum vă este bine cunoscut guvernele ungureşti au refuzat până acum, cu toate stăruinţele noastre, de a executa dispoziţiile Tratatului de la Trianon referitoare la restituirea arhivelor Transilvaniei aflătoare în Budapesta, iar guvernele austriace deşi ne-au restituit, în baza convenţiei din 5 Oct. 1921, o mare parte din arhivele Bucovinei, temporizează restituirea arhivelor transilvănene ce este obligat a ni le da în baza aceleiaşi convenţii.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

De altă parte în 1939 expiră termenul de 20 de ani acordat prin Tratatele de la St. Germain (art. 196) şi Trianon (art. 177) Austriei şi Ungariei spre a păstra colecţiile de material artistic, arheologic, ştiinţific şi istoric care aparţin patrimoniului nostru intelectual. În caz când acest termen va trece fără ca noi să fi reuşit să repatriem acest material, el va fi desigur pierdut pentru totdeauna.

Pentru toate aceste motive ne permitem a vă ruga, Domnule Ministru, să binevoiţi a dispune să înceapă din nou acţiunea diplomatică necesară pentru recuperarea menţionatului material arhivistic şi cultural, acţiune care în urma succesului strălucit obţinut în tratativele cu Republica U.R.S.S. credem că are mai multe şanse de reuşită decât până acum.

Director general,
Const. Moisil

Arhivar subdirector,
ss. indescifrabil

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 9/1936, vol. I, f. 44; concept.

[1] Ministru al Afacerilor Străine în perioada 10 octombrie 1934-29 august 1936 a fost Nicolae Titulescu.

101

1936 mai 13, Bucureşti. *Instrucţiunile trimise de Constantin Moisil către directorii Arhivelor din ţară în vederea publicării catalogului cu fondurile de documente aflate în depozitele Arhivelor Statului.*

Nr. 252, din 13 Mai 1936, Arhivele Statului Iaşi
Nr. 253, Arhivele Statului Cluj
Nr. 254, Arhivele Statului Chişinău
Nr. 255, Arhivele Statului Cernăuţi
Nr. 256, Arhivele Statului Craiova

Urmând ca anul acesta să înceapă publicarea catalogului materialului arhivistic aflător în depozitele direcţiei D-Voastră, conform art.[1] din Legea de organizare a Arhivelor Statului, sunteţi rugat să luaţi măsurile necesare pentru redactarea acestui catalog după normele următoare:

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

1. Catalogarea va începe cu *depunerile cele mai vechi* şi va continua treptat cu depunerile ulterioare. Scopul este ca după un număr de ani să se poată publica în fiecare an catalogul materialului depus în anul respectiv.

2. Catalogul va cuprinde în fiecare an material arhivistic din fiecare secţie a arhivei D-Voastră, în întindere de circa 10 coale de tipar.

3. Descrierea materialului se va face după partide sau fonduri arhivistice, menţionându-se la începutul fiecărei partide proveniența, anul depunerii, numărul de înregistrare etc.

4. Pentru fiecare act, dosar, condică etc. se va întocmi câte o fişă separată cu toate indicaţiile necesare. Totalitatea acestor fişe, aşezate în mod cronologic înăuntrul fiecărei partide, va forma catalogul.

5. Cheltuielile pentru tipărire vi se vor achita de către Direcţia Generală a Arhivelor Statului, conform devizelor ce mi le veţi trimite în cursul lunii Octomvrie a.c. urmând ca imprimarea să înceapă la 1 Noembrie a.c. şi să fie terminată la 31 Decembrie a.c.

Avem onoare deci a vă ruga să luaţi din timp măsurile necesare pentru redactarea părţii din catalog care urmează a se tipări în cursul acestui an şi să ne comunicaţi cât mai curând ce material arhivistic va cuprinde ea.

De asemenea dacă aveţi nevoie de orice alte informaţiuni cu privire la această lucrare, vă rugăm să ni le cereţi la timp.

Important este ca la 1 Ianuarie 1937 să poată ieşi de sub tipar prima fascicolă din acest catalog, care să cuprindă materialul arhivistic pus la punct în cursul anului curent.

Director general,

Const. Moisil

Arhivar subdirector,

ss. indescifrabil

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 9/1936, vol. I, f. 120; concept.

[1] Nu se menţionează numărul articolului din lege.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

102

1936 iulie 1, Bucureşti. *Circulara trimisă de Constantin Moisil Arhivelor Statului din Iaşi, Cluj, Chişinău, Cernăuţi şi Craiova cu privire la trierea cu atenţie a materialului arhivistic de valoare pentru posteritate ce se găseşte printre înscrisurile considerate maculatură de autorităţi.*

Nr. 391, 1 Iulie 1936, Arhivele Statului Iaşi

Nr. 392, Arhivele Statului Cluj

Nr. 393, Arhivele Statului Chişinău

Nr. 394, Arhivele Statului Cernăuţi

Nr. 395, Arhivele Statului Craiova

Cu prilejul selecţionării arhivelor vechi de la diferite autorităţi ale statului, judeţelor şi comunelor, delegaţii Arhivelor Statului au găsit în repetate rânduri acte, documente, condici şi alt material arhivistic important, care era păstrat în condiţii nesatisfăcătoare şi uneori expres a fi distrus de şoareci sau de umezeală.

Spre a se evita pe viitor orice distrugere de material din cauza relei conservări sau a neglijenţii depozitorilor, avem onoare a vă ruga să puneţi în vedere funcţionarilor pe care îi delegaţi cu selecţionarea arhivelor autorităţilor şi instituţiilor din circumscripţia Dvoastră, ca să nu se ocupe numai de hârtia maculatură, ci să controleze şi materialul ce urmează a fi păstrat pentru posteritate şi în cazul când acest material este expus la stricăciuni din cauza condiţiunilor neprielnice în care se păstrează, să fie numaidecât ridicat şi transportat la direcţia respectivă a Arhivelor Statului.

De asemenea vă rugăm să daţi instrucţii precise delegaţilor Dvoastră asupra materialului care trebuie considerat ca hârtie maculatură, ca nu cumva să se introducă în această maculatură acte, documente şi dosare ce merită să fie păstrate pentru viitor.

În acest scop delegaţii sunt obligaţi ca în referatele ce vă înaintează, să specifice precis categoria materialului care l-au considerat maculatură, iar Dvoastră sunteţi rugaţi să nu daţi autorizaţia de vânzare decât după ce vă veţi fi convins că în acea maculatură nu s'a strecurat nici o parte de material arhivistic important. Este de preferat să se păstreze

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

material arhivistic fără valoare, decât să se distrugă o parte oricât de mică de material de valoare pentru posteritate.

Director general,
Const. Moisil

Arhivar subdirector,
I. C. Dobrescu

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 4/1936, f. 57.

103

1936 septembrie 24, Bucureşti. *Circulara Arhivelor Statului către ministere în care solicită date cu privire la arhivele lor, respectiv, distrugerile, evacuările, restituirile de documente din timpul războiului şi după întregirea României.*

Nr. 525, 24 Sept. 1936, Minist. Instr.

Nr. 526, Minist. Cultelor şi Artelor

Nr. 527, Minist. Domeniilor

Nr. 528, Minist. Armatei

Nr. 529, Minist. Finanţelor

Nr. 530, Minist. Justiţiei

Nr. 531, Minist. Industriei şi Comerţ<ului>

Nr. 532, Minist. Afacerilor Străine

Nr. 533, Minist. Lucrărilor Publice

Nr. 536, Minist. Internelor

Arhivele Statului având datoria să urmărească de aproape soarta şi evoluţia depozitelor arhivistice din întreaga ţară şi în special a arhivelor autorităţilor centrale ale statului, avem onoare a vă ruga să binevoiţi a dispune să ni se comunice următoarele date asupra arhivei ministerului Dvoastră:

a). Dacă în cursul războiului pentru întregirea României (1916-1918) s'a distrus vreo parte din arhivă de către armatele duşmane sau din alte motive?

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

b). Dacă în cursul aceluiaş război s'a evacuat în lăuntrul ţării sau în afară anumite părţi din această arhivă şi dacă după război materialul evacuat a fost sau nu restituit?

c). Dacă după întregirea României s'a depus la ministerul D-voastră vreo cantitate de material arhivistic din vreuna din provinciile alipite, şi ce anume?

Datele de mai sus fiindu-ne absolut necesare pentru lucrările ce întreprindem asupra istoricului arhivelor româneşti, ne permitem a vă ruga, Domnule Ministru, să binevoiţi a dispune să ni se trimită cât mai complete şi mai exacte.

Director general,
Const. Moisil

Arhivar subdirector,
ss. indescifrabil

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 9/1936, vol. II, f. 126; concept.

104

1936 octombrie 2, Bucureşti. *Adresa de răspuns a Ministerului Afacerilor Străine către Arhivele Statului cu privire la situaţia arhivei sale în timpul războiului.*

Ministerul Regal al
Afacerilor Străine
Nr. 53766
Bucureşti, 2 Oct. 1936

Domnule Director General,

Drept răspuns la adresa Dvs. No. 532 din 24 Septembrie a.c., am onoarea a Vă informa, că:

1. În timpul războiului 1916-1918 au pierit multe din dosarele arhivei rămase în teritoriul ocupat, care a fost cercetată de diferite Comisiuni din ordinul Comandamentului armatei de ocupaţie. Unele din aceste dosare au fost distruse, iar altele transportate la Viena, de unde au fost readuse după încheierea păcii, în mare parte.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

2. Arhiva politică, cea convenţională şi în general arhiva care prezenta oarecare însemnătate a fost dusă la Iaşi şi apoi evacuată în Rusia, de unde ne-a fost restituită, în cea mai mare parte, abia în vara anului trecut, bineînţeles după ce a fost cercetată aproape filă cu filă.

3. De la terminarea războiului încoace nu s'a depus la acest Departament nici un fel de material arhivistic din vreuna din provinciile alipite.

p. Ministru,
ss. indescifrabil

Director,
ss. indescifrabil

Domniei sale
Domnului Director General al Arhivelor Statului

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 9/1936, vol. II, f. 133.

105

1936 octombrie 22, Bucureşti. *Adresa de răspuns a Marelui Stat Major, Serviciul Istoric, către Arhivele Statului cu privire la situaţia arhivei sale în timpul Primului Război Mondial (în anexă trei tabele: unul cu arhiva capturată de inamic; două cu arhivele aflate la Serviciul Istoric).*

Marele Stat Major
Serviciul Istoric

No. 1382
Anul 1936 Luna Oct. ziua 22
Marele Stat Major
Serviciul Istoric
Către

Direcţia Generală a Arhivelor Statului

La Nr. 528 din 24.IX.1936 către M.A.N. Secret. General;

Am onoarea a trimite anexat 3 tabele, unul de arhiva capturată de inamic, iar două de arhivele aflate la Serviciul Istoric, ale Armatei Republicei Moldoveneşti şi Gărzii Naţionale din Transilvania.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Şeful Serviciului Istoric
General Gr. Constandache

Şeful Bir. Studii şi Arhivă
Maior C. Franc

Marele Stat Major
Serviciul Istoric

Tabel Nr. 1
De arhiva operativă capturată din timpul războiului de armatele inamice

CORPUL I ARMATĂ

Unitatea căreia i s'a capturat arhiva	Ce s'a capturat	Data capturării
Regimentul 21 Artilerie	Arhiva operativă din Octombrie 1916	Buliga
Regimentul 19 Infanterie	Registrul jurnal şi diverse dosare operative	27 Noemvrie 1916
Brigada 2 Artilerie	Întreaga arhivă până la 8.XI.1916	8 Noemvrie 1916
Regimentul 9 Artilerie	Arhiva de campanie a Regimentului	10 Decembrie 1916
Brigada 1 Călăraşi	Dosare cu corespondenţă operativă de la 15 August-15 Octombrie 1916	
Batalionul 1 Pionieri	Arhiva Comp. 3-a Batal. 1 Pionieri	Capturată odată cu căderea grupului Cerna

CORPUL II ARMATĂ

Corpul II Armată	Întreaga arhivă de război până la 17 Noemvrie 1916	18 Noemvrie 1916
Regimentul 4 Inf.	Registrul jurnal de operaţii	24 Noemvrie 1916
Regimentul 5 Inf.	Arhiva operativă dinaintea războiului	Din cazarma Carol din Giurgiu
Regimentul 8 Inf.	Întreaga arhivă până la 14.VIII.916	
Regimentul 6 Inf.	Registru de ordine de zi al Regimentului de la 1. IV-24.XI.1916	24 Noemvrie 1916

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Regimentul 9 Vt.	Arhiva operativă de la 23 IV-VI.1919	2 Iunie 1919 (Transilvania)
Regimentul 83 Inf.	Arhiva	Noemvrie 1916
Reg. Escortă Regală	Toată arhiva Corpului	În retragerea de la Cmp. Lung
Reg. 22 Inf.	Registru jurnal de operații – Registru de ordine de zi	

CORPUL III ARMATĂ

Regimentul 11 Art.	Arhiva Regimentului 11 Artilerie	17 Septembrie 1916
Divizia a 13-a	Arhiva Comandamentului Diviziei (Fost Comand. 3 Teritorial)	Cu ocazia ocupării oraşului Ploieşti
Regimentul 51/53 I.	Arhivele companiilor din Regimentul 51 şi 52 Inf.	16 Noemvr. 1916
Regimentul 23 Art.	Arhiva Regimentului	17 Noemvr. 1916
Brigada 9 Inf.	Arhiva de război a Comandantului Brigadei 9 Infanterie	16 Noemvr. 1916

CORPUL IV ARMATĂ

Brigada 8 Art.	1. una ladă cu arhiva completă a Brigăzii 8 Artilerie 2. una ladă de cancelarie cu dosarele de ordinile date până la 18.XI.1916 3. una ladă cu arhiva completă a Regimentului 17 Artilerie	18 Noemvr. 1916
Regimentul 5 Vt.	Întreaga arhivă până în Noemvrie 1916	La evacuarea Craiovei în Noemvr. 1916

CORPUL V ARMATĂ

Regimentul 34 Inf.	O parte din arhiva de campanie a corpului	7.I.1919 Volovineţ (Basarabia)
Regimentul 40 Inf.	Toată arhiva până la căderea Bucureştilor	23 Noemvr. 1916
Regimentul 36 Inf.	Dosar operativ 15-24 August 1916	În luptele de la Turtucaia

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Regimentul 13 Art.	Registrul jurnal de operaţii de la 15 August-23 Noemvrie 1916	În seara de 23/24 Noemvr. 1916
Regimentul 76 Inf.	Toată arhiva Reg. de la începerea lucrărilor capului de pod Turtucaia până la 24 August 1916 (Sectorul II din capul de pod Turtucaia) Întreaga arhivă a Batal. II Reg. 36/76 Inf. care a luptat la C. Lung-Dragoslavele	24 August 1916
Regimentul 75 Inf.	Arhiva dinaintea campaniei 1916 a Regimentului 75 Inf.	Cu ocazia evacuării localităţii Urziceni

CORPUL VI ARMATĂ

Regimentul 3 Vt.	Istoricul Regimentului împreună cu diferite dosare	22 Noemvr. 1916
Regimentul 1 Art.	Arhiva Brigăzii 1 Artilerie	La Tg. Jiu în 1916

COMANDAMENTUL MILITAR AL BASARABIEI

Regimentul 6 Gr.	O parte din arhiva de campanie a corpului	7.I.1919 Volovineţ (Basarabia)
Regimentul 11 Art.	Toată arhiva până la căderea Bucureştilor	23 Noemvr. 1916

Conform cu originalul
Şef Birou
ss. indescifrabil

Tabel Nr. 2
De arhiva Armatei Republicei Moldoveneşti

Nr. crt.	Nr. Dos.	Perioada	Cuprinsul dosarului
1.	–	–	Tabloul ofiţerilor şi gradelor inferioare din fosta Armată a Republicei Moldoveneşti. Luptători pentru unirea Basarabiei cu Regatul României. Tabloul ofiţerilor cari au colaborat la organizarea

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

			armatei Republicei Moldovenești, precum și a celor cari s'au înscris în cadrele acestei armate, după 1 ianuarie 1918. Tabloul ofițerilor cari, eșind din armata Republicei Moldovenești, au intrat în cadrele acestor armate străine în interesele neamului nostru.
2.	1.	1917	Corespondența Comisarului principal.
3.	2.	1917	Corespondența recentă a Directorului Militar al Republicei Moldovenești.
4.	3.	1917	Formarea unităților de arme diferite.
5.	4.	1917	Ordine secrete ale Comand. Stației Reni.
6.	5.	1917	Telegrame, rapoarte, buletine.
7.	6.	1917	Formarea companiei evreiești pe lângă R. I. Moldovenesc.
8.	7.	1917	Formarea unităților de arme diferite.
9.	8.	1917	Organizația trupelor Moldovenești Insp. Caval. Artiler. Numerotația este greșită. Perioada 13.XI.1917-1.III.1918
10.	9.	1917	Numiri în funcțiune
11.	10.	1917	Corespondență diferită
12.	11.	1917	Spre știință și executare
13.	12.	1917	Serviciul veterinar
14.	13.	1917	Telegrame și telefonograme
15.	14.	1917	Corespondență diferită
16.	15.	1917	Înaintări și decorații
17.	16.	1917	Certificat de încetare de plată
18.	17.	1917	Transporturi
19.	18.	1917	Numiri în funcțiune
20.	19.	1917	Ordine de zi pe regiunea militară
21.	20.	1917	Cazarea trupelor
22.	1.	1918	Informații despre ofițeri. trupă și Domeniile Republicei Moldovenești
23.	2.	1918	Ordine de zi
24.	3.	1918	Ordine de zi compania Pionieri Basarabeană
25.	4.	1918	Radio legătură
26.	5.	1918	Corespondență diferită cu Serv. Maritim
27.	6.	1918	Informații
28.	7.	1918	Biroul informații
29.	8.	1918	Dislocarea trupelor
30.	9.	1918	Diferite rapoarte, adrese, instrucțiuni, tabele etc.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

			a. Raport Comand. Trupelor din Chişinău către Minist. de Război al Rep. Moldoveneşti din 16 Febr. 1918 b. Adresa Direcţiunii Sanit. Rep. Moldoveneşti către Lt. col. Linteş, şeful Comisiunei Române de Reorganizare c. Tabel nominal de ofiţerii şi funcţionarii civili care au făcut parte din comisiuni de lichidare a diferitelor unităţi din Basarabia. d. Instrucţiuni asupra organizării şi funcţionării Ministerului de Război Arm. Rep. Moldoveneşti. e. Raport: Cercul de Recrut. Jud. Cet. Albă către Şeful de Stat Major al unităţilor teritoriale 4/5 1918. f. Diferită corespondenţă adresată Biroului de Organizare Ministr. Armatei Rep. Moldoveneşti.
31.	10.	23.I-3.IV.1918	a. Ordine privitoare la transporturi militare b. Rep. Mold. durata 27.II.-14.III.1918 c. Diferită corespondenţă a şefului comunicaţiilor militare Rep. Moldoveneşti Febr. şi Martie 1918
32.	11.	1918	Corespondenţă spre ştiinţă
33.	12.	1918	Comisiunea de lichidare a averii şi a cailor Centr. Cahul
34.	13.	1918	Evenimente importante
35.	14.	1918	Cartea operativă a Reg. Nemţesc-Moldovenesc
36.	15.	1918	Partea combativă a Reg. Nemţesc-Moldovenesc
37.	16.	1918	Sustragerea şi cercetarea lor
38.	17.	1918	Paza lucrărilor de artă
39.	18.	1918	Corespondenţa Biroului Organizarei
40.	19.	1918	Circulaţia transportului
41.	20.	1918	Efectivele Secţiei drumuri militare
42.	21.	1918	Chiriile spitalelor
43.	22.	1918	Corespondenţă cu caracter infirmativ
44.	23.	1918	Biroul Şefului Secţiei Geniu spre ştiinţă
45.	24.	29.V.1916-1918	a. Situaţia numerică a Reg. Mold. Cavalerie b. Idem numerică a unei Div. Inf. în timp de Răzb. c. Idem numerică a unui Corp de Armată d. Idem numerică a unui[1] e. Situaţia numerică a unei Diviz. Moldoveneşti în timp de pace. Situaţia numerică asupra efectiv ofiţeri, soldaţi, cai,

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

			armamentul Regimentului Moldovenesc de Husari din 25 Ianuarie 1918. Situaţia numerică de efectiv. A unei Diviz. de Cav. în timp de război. Proiectul de organizare a puterii Arm. Rep. Moldoveneşti. Situaţia numerică de efectiv a unui Reg. de Inf. Mold. În timp de pace şi alte diferite situaţii numerice privitoare la diferite unităţi moldov. Proiect pentru organizarea Armatei Rep. Moldoveneşti. Situaţia pentru organizarea Armatei Rep. Moldoveneşti. Situaţiile numerice privitoare la bateriile uşoare de câmp-mortier şi bat. în timp de pace şi în timp de război.
46.	25.	23.I.- 22.II.1918	Diferită corespondenţă secretă a Divizionului 1 Artilerie Grea. Raportul Diviz. 1 către Ministerul de Război al Rep. Moldoveneşti asupra situaţiei de efectiv a Diviz. Instrucţiuni despre principiile de disciplinare adoptate în Armata Moldovenească.
47.	26.	17.XII.1917- 30.V.1918	Diferită corespondenţă cu privire la formarea şi desfiinţarea spitalelor.
48.	27.	1918	Desfiinţarea companiei de ingineri.
49.	28.	1918	Trenuri sanitare gara Reni
50.	29.	1918	Comisia de demobilizare cu venitul şi cheltuiala banilor
51.	30.	1918	Primirea averei maritime în porturile Dunării
52.	31.	20.I.- 30.IV.1918	Ordine de zi originale ale Divizionului 1 Artilerie Grea Moldovenească
53.	32.	1918	Inventarele de avere, predate autorităţilor româneşti după desfacerea unităţilor
54.	33.	1918	Comisia de demobilizare, predarea cailor, căruţelor etc.
55.	34.	1918	Predarea averei spitalelor
56.	35.	1918	Adresele comisiei de lichidare asupra averei predate
57.	36.	1918	Mişcarea în efectivele ofiţerilor şi asimilaţilor
58.	37.	1918	Coresp. referitoare la gradele inferioare
59.	38.	20.II.- 4.VI.1918	a. Diferită corespondenţă a Min. de Răzb. Rep. Moldoveneşti b. Ordinul nr. 82 pe Armata teritorială

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

			Basarabeană din 4 Aprilie 1918 c. Idem nr. 78 din 22 Martie 1918 d. Ordin de zi nr. 125 pe Reg. 1 Moldovenesc din 18 Aprilie 1918
60.	39.	1918	Primirea şi vânzarea cailor primiţi de la trupele frontului român
61.	40.	1918	Tabele de caii predaţi gratis ţăranilor
62.	41.	1918	Primirea cailor
63.	42.	1918	Compania 1 Ingineri Hârtu pentru ştiinţă şi executare
64.	43.	1918	Dislocarea trupelor
65.	44.	1918	Cheltuielile cancelariei
66.	45.	1918	Corespondenţă de mobilizare
67.	46.	1918	Numiri de ofiţeri în funcţiuni diferite
68.	47.	1918	Serviciul Aprovizionării
69.	48.	1918	Certificate şi procure
70.	49.	1918	Înaintări în grad
71.	50.	1918	Corespondenţă diferită
72.	51.	1918	Numiri de ofiţeri
73.	52.	1918	Primiri şi predări de subzistenţă
74.	53.	1918	Distribuirea cailor ţăranilor
75.	54.	1918	Proiectele ordinelor de zi a punct. de mob.
76.	55.	1918	Numiri în funcţie
77.	56.	1918	Distribuire de inventar cu plată
78.	57.	1918	Dosar al şefului Comisiei de Mob. Tighina
79.	58.	1918	Primiri şi predări ale Comisiei Regionale de Demob.
80.	59.	1918	Plata soldelor şi drepturilor
81.	60.	1918	Grade inferioare
82.	61.	I.I.-1.VI.1918	a. Diferite rapoarte ale ofiţerilor moldoveni către Ministerul Armatei b. Diferite cereri şi rapoarte ale Comand. Divizion. 1 Art. Grea Moldovenesc c. Efective de Comand. şi unităţile şi diferite tabele de ofiţeri activi şi de rezervă Rep. Moldovenească
83.	62.	1918	Stări de cereri
84.	63.	1918	Corespondenţă diferită a Campaniei de ingineri a Basarabiei
85.	64.	1918	Corespondenţă neexecutabilă

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

86.	65.	1918	Diferite situaţii şi îndrumări
87.	66.	1918	Avere predată Comisiei de Mobilizare
88.	67.	1918	Corespondenţă diferită
89.	68.	1918	Avansări şi decoraţii
90.	69.	1918	Completarea efectivelor
91.	70.	1918	Caii magazinului de Artilerie Chişinău
92.	71.	1918	State de soldă
93.	72.	1918	Corespondenţă sanitară diferită
94.	73.	23.I.1917-maiu	Diferită corespondenţă a şefului serviciului Geniu din Ministerul de Război al Rep. Moldoveneşti
95.	74.	1918	Mişcarea în efectivele trupei magazinului 1 Art.
96.	75.	1918	Etape
97.	76.	1918	Treceri în rezervă a medicilor şi funcţionarilor
98.	77.	1918	Predarea inventarului şi averei autorităţilor româneşti
99.	78.	1918	Comisiunea de lichidare Cahul
100.	79.	1918	Numire în funcţie a gradelor inferioare
101.	80.	1918	Transportul Trupelor pe C.F.R.
102.	81.	1918	Serviciul de Subzistenţă a Divizionului 1 Art. Grea
103.	82.	1918	Serviciul sanitar
104.	83.	1918	Corespondenţă diferită a serviciului intendenţei
105.	84.	1918	Mutări şi detaşări
106.	85.	1918	Examenele de cadre
107.	86.	1918	Biroul Instrucţiei
108.	87.	1918	Centrul de reaprovizionare
109.	88.	16.II.1918-3.IV.1918	Diferite cereri ale medicilor şi funcţionarilor civili către M.R. al Rep. Moldoveneşti, Dir. Sanitară, pentru avansarea lor la grad
110.	89.	1918	Corespondenţă comună a Biroului Recrutări
111.	90.	1918	Trei căruţe cu chitanţele Comisiei de mob.
112.	91.	1918	Stări de cereri şi state de soldă
113.	92.	1918	Harnaşament
114.	93.	1918	Furnituri pentru spitale
115.	94.	1918	Comisiunea de primire şi clasare a cailor
116.	95.	1918	Subzistenţă
117.	96.	1918	Îmbrăcăminte
118.	97.	1918	Rechizite
119.	98.	1918	Depozite îmbrăcăminte Comand. Sanitar
120.	99.	1918	Lichidarea cailor

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

121.	100.	1918	Drepturile băneşti şi de îmbrăcăminte a gradelor
122.	101.	1918	Drepturile de îmbrăcăminte
123.	102.	1918	Despre ofiţeri şi asimilaţi
124.	103.	1918	Despre ofiţeri Divizionul 1 Art. Grea
125.	104.	10.I.-8.II.1918	a. Diferite rapoarte ale şefilor de etape front. român către Ministerul Armatei Rep. Mold. 10. Ian. 1918 b. Efectivele sectorului 2 etapă front. român 31 Ianuarie 1918 c. Situaţia personalului de comandă de etapă sectorului front. român 1-12 Februarie 1918 d. Tabelul nominal de ofiţerii şi funcţionarii civili ai etapei nr. 243 a armatei române e. Tabelul nominal persoane din etapa nr. 1 Front Român 1 Februarie 1918
126.	105.	1918	Serviciul veterinar
127.	106.	1918	Distribuirea cailor
128.	107.	1918	Evacuarea spitalelor şi a răniţilor
129.	108.	1918	Demobilizarea frontului român
130.	109.	1918	Echiparea şi muniţiile
131.	110.	1918	Transportul materialelor
132.	111.	1918	Distribuirea cu plată a averei statului
133.	112.	1918	Trecerea în rezervă
134.	113.	21.XII.1917-8.IV.1918	a. Diferite rapoarte, cereri, acte ale ofiţerilor adresate Direcţiunei Generale, Directoratului Moldovenesc (Serviciul Sanitar) b. Tabelul nominal al personalului din Ministerul Armatei Rep. Mold. (Serv. Sanitar)
135.	114.	1918	Dovezi de predarea cailor
136.	115.	1918	Despre furaje
137.	116.	1918	Personalul Serviciului general cartier
138.	117.	1918	Rapoarte cu caracter urgent
139.	118.	1918	Primiri şi predări Comisiunea de mobilizare
140.	119.	5.I.1918	Ordine de zi ale Insp. Cohortelor Mold. partea activă
141.	120.	15.XII.1917-12.III.1918	Ordine de zi ale trupelor Rep. Mold.
142.	121.	1812-1917	Basarabia sub domnia rusească, 1812-1917
143.	122.	1917-1918	Memorii ale Sublt. Rez. Chirisanov I. şi Surzikof relativ la organizarea Armatei Mold.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

144.	123.	1917-1918	Arhivă la organizarea unităţilor din Armata Mold.
145.		1917-1918	Memoriul maiorului Siracov Mihail relativ la organizarea Armatei Moldoveneşti
146.		30.XI.1917-4.IV.1918	Copia dispoziţiunilor luate cu ocazia creării Armatei Moldoveneşti
147.		13.XII.1917-15.V.1918	Ordine de zi în copie ale Reg. 2 Inf. Moldovenesc anul 1918
148.		24.III.1918	Ordinele de zi în copie ale Directoratului Ministerului de Războiu al Rep. Mold.
149.		15.III-31.X.1918	Ordine de zi ale Ministerului de Războiu (Serv. de Intendenţă) al Rep. Moldoveneşti
150.		16.III.-26.III.1918	Arhiva primită de la Reg. 9 Călăraşi relativ la Armata Moldovenească cu îndrumări ale Comitetelor
151.		22.II.-28.II.1918	1. Tabel cu numele comandanţilor de gărzi din Basarabia 2. Ordinul comand. Etapelor 3. Ordine de zi ale Serv. Transporturilor Rep. Mold. 4. Ordinea de bătaie a unităţilor geniu ale Rep. Mold.
152.		13.IV.-16.VI.1918	Ordonanţe ale Serv. Intendenţei Armatei teritoriale a Basarabiei ordonanţele nr. 21-53
153.		1918	Memoriul asupra organizării unităţilor şi formaţiunilor Armatei Rep. Mold.
154.			Amintiri cu date istorice asupra pregătirii unirei Basarabiei cu Patria Mumă. Organizarea şi activitatea Sfatului Ţării al Basarabiei. Organizarea unităţilor din fosta Rep. Moldovenească.
155.		9.IX.1932	Istoricul Regimentelor I Husari Moldovenesc la data de 9.IX.1932. Memoriu referitor la organizarea militară a Rep. Moldoveneşti. Tabel cu ofiţerii Ministerului de Războiu Moldovenesc. Instrucţiuni şi organizarea şi funcţionarea Ministerului de Războiu Moldovenesc la data de 1.XII.1932
156.		–	*Paul Gore* de Sever Zotta
158.		–	*Chişinău* de St. Ciobanu
159.		–	*Rolul organizaţiilor militare moldoveneşti în*

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

			actul unirii Basarabiei – de Gherman Pântea
160.		–	*Documente din Basarabia* adunate de P.S. Visarioiu
161.		–	*Albumul Basarabiei în jurul marelui eveniment al unirii* – de cpt. Gh. V. Andronachi
162.		–	Comisiunea monumentelor istorice secția din Basarabia I
163.		–	Idem II
164.			Idem III
165.		–	Carnet cu bonuri de hrană ale Bateriei Moldovenești
166.		27.VII-30.X.1918	Carnet cu bonuri pt. întreținere și furaje al Bateriei Moldovenești
167.		6.XI.1918-8.IX.1919	Carnet de bonuri regulamentare al Bateriei Mold.
168.		1.VII.1918-28.II.1919	Registru de administrație al Bateriei Moldovenești
169.		1.IV.1919-15.XI.1919	Idem, idem
170.		III.1932	Corespondență ocazionată pentru achiziționarea arhivei Armatei Moldovenești din Rep. Moldovenească din Basarabia.

Conform cu originalul
Șef Dir.
ss. indescifrabil

Tabel nr. 3
De arhiva Gărzii Naționale din 1918 din Transilvania

Nr. dosar	Perioada	Cuprinsul dosarului
	1918-1919	Documente predate de Dl General în rezervă Hidu Ioan în legătură cu gărzile naționale
	1918-1919	Toate actele gărzii naționale din Brad primite de la Domnul Protopop Pizo din Brad
	1912-1919	Diferite acte ungurești de la Jandarmeria Ungară ridicate cu ocazia dezarmării Jandarmeriei Ungurești din Roșia

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

		Montană şi Abrud. Actul original prin care Jandarmeria Ungară sus-numită raportează superiorilor săi că a trebuit să se predea şi că a fost dezarmată. Se află la episcopia ortodoxă din Cluj, probabil anexat la dosarul lui Iosif Gombosiu.
	1919	1. Apelul de organizare a Adunării Naţionale de la Alba Iulia 2. Diferite acte din anul 1919 în legătură cu Regimentul „BEIUŞI" şi Divizia a 2-a V-tori, precum şi unele acte în legătură cu diferiţi conducători bolşevici 3. Un act original din anul 1916 unde Dl. Senator român Argetoianu ar fi trecut în Transilvania cu paşaport fals, spunând că sunt comercianţi de porci pentru a face zâzanie între români şi Ardeal, făcând şi propagandă anti-maghiară. 4. Trei acte ale lui Gheorghe Lestijan din Bekysceaba, conducător comunist (evadat dinaintea sentinelelor) 5. Un ordin circular al D-lui General Dabija din 14.V.1919 6. Una notă a Cpt. Doctor David, comandantul Gărzii din Abrud, din 20.XI.1918 7. Diferite telegrame ungureşti, de pretestare în contra preluării şcoalei ungureşti din Abrud, de către Consiliul Naţional Român 8. Mai multe procese-verbale în chestiunea Stern Solomon 9. Una notă din 14.IV.1919 venită de la Diviz. 2 V-tori de Munte pe care şeful Bir. Informaţii Dl. maior Constantinescu C-tin dă următoarea rezoluţie căpitanului Pompiliu Pizo: „Va face un tabel de toate persoanele suspecte, care ni se semnalează şi le va avea în vedere la caz". Toth Gheorghe a şi fost deţinut până la înaintarea armatei, iar băiatul lui Roth Teri nu era aici şi în Armata Roşie şi astăzi editează editura pantenului „Zarandul" din Brad 10. Numărul 56 cu 13 coli dosarul Iosif Tisu. Preot şi Tebea, instrucţia pentru faptul că ar fi dat unui soldat din Reg. Horia în cap cu o sapă, în urma cărui fapt soldatul a murit. Absolut pozitiv nu s'a putut constata. 11. Două file ungureşti de la comisiunea de propagandă reguiculare din Buda-Pesta şi o coală de raport prin care

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

		se împărțeau și propagau, prin diferite manifeste, formulate de gazete, ura în contra a tot ce este românesc, dar mai ales în contra Regelui și boerilor din România (Total 9 din care 7 manifeste și 2 formulare). Această propagandă se făcea prin Jandarmeria Ungurească. Documentele de la acest număr s'au ridicat de la Jandarmeria din Abrud.

Conform cu originalul
Șef Bir.
ss. indescifrabil

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 9/1936, vol. II, f. 164-169.

[1] Lipsă în text.

106

1936 octombrie, f. z., București. *Adresa de răspuns a Ministerului Instrucțiunii, al Cultelor și Artelor către Arhivele Statului cu privire la situația arhivei sale în timpul războiului din 1916-1918.*

România
Ministerul Instrucțiunii, al Cultelor și Artelor
Serviciul Secretariatului General
Secția.....

Dlui Director General al
Arhivelor Statului
Loco

Domnule Director General,

La adresa Dv. No. 525/936, avem onoare a vă răspunde următoarele:

I. În subsolul Ministerului a fost spital turcesc, iar mai târziu în corpul Ministerului, Administrația Germană a instalat o secție a C.F.

Din arhiva Ministerului, s'au luat de către Comandatura germană diferite dosare, registre, monitoarele oficiale și toată maculatura.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

II. S'au evacuat în interiorul țării lucrări de importanță și în special ale Dir. Contabilității, care după războiu au fost aduse în Centrala Ministerului.

III. Din provinciile alipite nu s'a adus nici un material arhivistic.

Director,
ss. indescifrabil

Șeful Serviciului,
ss. indescifrabil

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 9/1936, vol. II, f. 162.

107

1938 februarie 22, Bucureşti. *Memoriul lui Constantin Moisil către Ministerul Educației Naționale pentru a dispune cedarea unui imobil expropriat, aflat în vecinătatea Arhivelor, acesteia spre a fi utilizat la decongestionarea localului Arhivelor Statului.*

N. 108
22 febr. 1938
<Către> Ministerul Educației Naționale

În vederea degajării localului Arhivelor Statului din Bucureşti de clădirile dimprejur şi a sistematizării acestui colț important al Capitalei, s-a stabilit prin legea din 10 Martie 1926 exproprierea mai multor imobile situate pe străzile Izvor, Sf. Apostoli şi Mihai Vodă.

Unul dintre aceste imobile, şi anume cel din str. Sf. Apostoli nr. 2, fostă proprietatea d-lor Nadler şi Hirsch, a şi fost expropriat în toamna anului 1937 şi a intrat în proprietatea Ministerului Educației Naționale.

Deoarece acest imobil, compus din numeroase încăperi, este în stare foarte bună şi poate fi utilizat, avem onoare a vă ruga să binevoiți a-l destina instituției noastre.

În realitate Arhivele Statului din Bucureşti suferă de mai mult timp de o aglomerație neobişnuită a depozitelor şi de o lipsă totală de încăperi, unde să se păstreze în bune condițiuni materialul arhivistic.

Până când se va putea clădi aripa rămasă neterminată a localului nostru, imobilul din str. Sf. Apostoli, situat în imediata apropiere, ar putea să servească pentru descongestionarea localului Arhivelor Statului,

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

mutându-se acolo unele birouri sau depozitele cele mai aglomerate sau Şcoala superioară de arhivistică şi paleografie.

Iar cum acest imobil a fost expropriat tocmai în interesul Arhivelor Statului, este logic să fie utilizat, cât timp va mai fi în fiinţă, pentru instituţia noastră.

Pentru aceste motive vă rugăm, Domnule Ministru, să binevoiţi a dispune, ca să mi se cedeze imobilul din str. Sf. Apostoli 2 spre a fi utilizat pentru descongestionarea localului Arhivelor Statului.

Director general,
Const. Moisil

Arhivar subdirector
ss. indescifrabil

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 2/1938, vol. I, f. 71; concept.

108

1938 martie 17, Bucureşti. *Memoriul lui Constantin Moisil către ministrul Educaţiei Naţionale cu privire la necesitatea construirii unui adăpost subteran sigur în curtea localului Arhivelor, în care să se poată depune, în caz de pericol, documentele cele mai importante.*

Nr. 212
17 martie 1938
<Către> Ministerul Educaţiei Naţionale
Confidenţial

Evenimentele internaţionale care se precipită vertiginos ne obligă să ne gândim la adăpostirea, în caz de război, a materialului arhivistic extrem de important, ce se găseşte depus la Arhivele Statului din Bucureşti.

De aceea ne permitem a vă ruga, Domnule Ministru, să binevoiţi a decide dacă nu este necesar să se construiască în curtea localului Arhivelor Statului din Capitală un adăpost subteran, betonat şi asigurat împotriva oricărui pericol, în care să se poată depune, în caz de pericol, materialul arhivistic mai important şi mai preţios.

Este de cea mai mare urgenţă să se rezolve această problemă deoarece localul Arhivelor Statului fiind în imediata apropiere a Arsenalului Armatei poate fi expus şi în viitor, cum a fost expus şi în războiul trecut, la bombardamente aeriene.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Avem onoare deci a vă ruga să binevoiți a dispune cele de cuviință în această chestiune atât de importantă

Director general,
Const. Moisil

Arhivar subdirector,
ss. indescifrabil

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 2/1938, vol. I, f. 117; concept.

109

1938 iulie 13, Bucureşti. *Memoriul lui Constantin Moisil către preşedintele Tribunalului Ilfov pentru înregistrarea „Revistei Arhivelor" în Registrul Publicațiilor Periodice.*

Nr. 505
13 Iulie 1938
<Către> Preşedintele Tribunalului Ilfov, Secția Comercială[1]

Subsemnatul C. Moisil, directorul general al Arhivelor Statului, domiciliat în Bucureşti, str. Arhivelor 4, am onoare a vă ruga să binevoiți a dispune înscrierea în Registrul Publicațiilor Periodice, în conformitate cu Legea pentru controlul mijloacelor de evidență a publicațiilor periodice, din 9 Aprilie 1938, a publicațiunii „Revista Arhivelor", care apare în Bucureşti, în baza art. 14 al Legii de organizare a Arhivelor Statului din 25 Iunie 1925.

„Revista Arhivelor" este în proprietatea Arhivelor Statului, instituție publică dependentă de Ministerul Educației Naționale.

Sediul şi redacția revistei sunt în Bucureşti, str. Arhivelor 4.

În această publicațiune se tratează toate problemele în legătură cu organizarea şi funcționarea instituției şi se publică studii şi cercetări din domeniul disciplinelor ştiințifice ce au de obiect documentele, pecețile orice alt material de arhivă.

„Revista Arhivelor" apare o dată pe an cu începere de la 1924.

Direcția revistei o are subsemnatul C. Moisil, în calitate de director general al Arhivelor Statului şi în conformitate cu legea de organizare a acestei instituții.

Publicația se tipăreşte în Bucureşti la tipografia F. Göbl şi Fiii, str. Regală 19.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

„Revista Arhivelor" nu este dată în editură, fiind publicată sub directa supraveghere a instituției.

Față de cele de mai sus, vă rog să binevoiți a constata că sunt satisfăcute condițiile Legii pentru controlul mijloacelor de existență a publicațiilor periodice din 9 Aprilie 1938 în ceea ce privește „Revista Arhivelor" și a dispune înscrierea ei în registrul înființat pe lângă acest onor. Tribunal prin art. 2 din legea sus arătată.

Cu distinsă stimă

Director general,
Const. Moisil

---

[1] Cererea a fost depusă prin avocatul Gh. Nedelcu, București, str. Izvor 17. Tribunalul a înscris „Revista Arhivelor" în Registrul Publicațiilor Periodice, secția I Comercială, sub nr. 471/938, dosar 1669/1938.

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 2/1938, vol. I, f. 97, concept.

110

1938 iulie 18, București. *Memoriul lui Constantin Moisil către ministrul Educației Naționale pentru a interveni la regele Carol al II-lea ca să „ia sub protecția sa instituția Arhivelor Statului" (în anexă: Raportul asupra stării actuale a Arhivelor Statului).*

Starea actuală a Arhivelor Statului fiind foarte jalnică, prin faptul că nu-și pot îndeplini datoria lor principală: de a conserva în bune condiții materialul arhivistic, ne simțim obligați a vă aduce la cunoștință această situație și a vă ruga cu tot respectul să binevoiți a dispune să se ia măsurile necesare pentru îndreptarea ei.

De la întregirea României s-a depus în Arhivele Statului, centrale și regionale, o cantitate imensă de material arhivistic, la care s-au adăugat, în anul 1935 și arhivele foarte bogate și importante ce fuseseră evacuate în timpul războiului la Moscova.

Acest material de o valoare excepțională atât pentru cunoașterea trecutului nostru din toate punctele de vedere, cât și pentru asigurarea drepturilor teritoriale și naționale ale statului și pentru apărarea nenumăratelor interese morale și materiale ale cetățenilor, nu mai are loc suficient în localurile de care dispunem, astfel că păstrarea lui se face în

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

condițiile cele mai rele, clasarea și catalogarea lui nu se poate realiza în mod sistematic, iar punerea lui la dispoziția cercetătorilor prezintă numeroase dificultăți.

Am comunicat mereu în ultimii ani această stare de lucruri Ministerului, atât prin rapoarte, cât și prin intervenții personale pe lângă Domnii Miniștri, dar deși s-a recunoscut necesitatea îndreptării ei, nu s-au găsit niciodată mijloacele materiale.

Din această cauză situația s-a înrăutățit din an în an, astfel că astăzi ne vedem obligați să revenim asupra ei și să facem apel la bunăvoința D-voastră și la interesul ce-l puneți pentru remedierea lipsurilor, greșelilor și nedreptăților din trecut, rugându-vă să binevoiți a ne acorda întreg sprijinul Dvoastră spre a scoate instituția Arhivelor Statului din situația grea în care se găsește și a salva acest incomparabil patrimoniu național de pericolul ce-l amenință.

Domnule Ministru,

Arhivele Statului așteaptă de multă vreme ctitorul care să le înțeleagă menirea și importanța lor științifică, culturală și națională.

Credința noastră adâncă este că acest ctitor nu poate fi decât M. S. Regele Carol II, care se devotează cu atâta pasiune și abnegațiune propășirii culturale a țării și neamului nostru și care prețuiește atât de mult monumentele de cultură ce ne-au lăsat strămoșii.

Iar cum vechile documente din depozitele Arhivelor Statului contează printre monumentele cele mai valoroase ale trecutului nostru și reprezintă izvoarele principale pentru cunoașterea acestui trecut pe care se bazează, în realitate, întreagă propășirea actuală și viitoare, vă rugăm respectuos să binevoiți a interveni pe lângă Augustul nostru Suveran să ia sub protecția Sa instituția Arhivelor Statului, care mai bine de un veac adună, clasează, cercetează și studiază aceste monumente.

Alăturat ne permitem a anexa raportul asupra situației actuale a instituției noastre și propunerile pentru remedierea ei.

Director general,
Const. Moisil

Arhivar subdirector,
I. C. Dobrescu

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Raport
asupra stării actuale a Arhivelor Statului

1. Localurile

Deşi în ultimii 15 ani s-a depus în Arhivele Statului, centrale şi regionale, o cantitate foarte mare de material arhivistic, totuşi nici localul Direcţiei Generale din Bucureşti, nici localurile celor mai multe direcţii regionale nu s-au complectat în acest interval, astfel că astăzi sunt insuficiente pentru păstrarea în bune condiţii a materialului arhivistic din depozitele lor.

A. Localul Direcţiei Generale, a cărui restaurare a început în anul 1900, nu este nici astăzi complet terminat, căci aripa lui răsăriteană, care s-a dărâmat cu totul, a rămas neclădită. Din această cauză localul are astăzi o capacitate de înmagazinare mult mai redusă decât înainte de restaurare.

Spre a satisface nevoia de loc a trebuit să transformăm în depozite atât culoarele şi subsolurile, cât şi sălile muzeului Arhivelor Statului – desfiinţând acest muzeu – şi cu toate acestea astăzi nu mai avem nici o posibilitate de a primi depuneri noi fiind toate depozitele extrem de aglomerate.

În acelaşi timp localul existent – cel mai frumos monument în stil românesc din întreaga Capitală – este în mare parte o adevărată ruină, din cauză că nu i s-au făcut reparaţii serioase de cel puţin 30 de ani.

Căzându-i tencuiala exterioară pe o mare întindere, stricându-i-se acoperişul într-o mulţime de locuri, lăsându-i-se ferestrele şi uşile, ca şi podeala de ciment de la depozite nereparate, localul acesta atât de frumos a fost răzbit de umezeală, i s-au deteriorat tavanele din cauza ploilor care au pătruns prin acoperişul stricat şi i s-au ruinat faţadele din cauza intemperiilor care nu pot fi stăvilite de streşinile şi ferestrele uzate.

Am cerut în nenumărate rânduri să se facă localului reparaţiile necesare, căci ruinarea lui constituie un pericol mare şi pentru materialul arhivistic adăpostit într-însul, dar toate cererile noastre au rămas zadarnice, ori au avut de urmare numai executarea unor reparaţii mici şi neînsemnate.

Un alt defect al localului constă în faptul că nu posedă instalaţie de încălzire ventrală, din care cauză în timpul iernii trebuie să se facă foc zilnic în cel puţin 40 de sobe. Iar aceste sobe şi coşurile lor fiind vechi nu

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

sunt nici ele în cea mai bună stare şi reparaţiile de care au nevoie nu se fac decât cu întârzieri mari şi incomplete.

Astfel că cea mai mică neglijenţă sau neprevedere poate provoca oricând un incendiu, care să distrugă materialul arhivistic atât de preţios şi păstrat de înaintaşii noştri cu mai multă grijă, decât îl păstrăm noi.

Ceea ce mai contribuie la insuficienţa şi nesiguranţa localului este şi faptul că de la 1929 s-a permis preotului de la biserica Mihai Vodă să ocupe mai multe camere din localul Arhivelor Statului – mai târziu a ocupat şi două camere din vechea clopotniţă – şi în felul acesta de o parte s-au redus încăperile pentru depozite, de altă parte nu se mai poate face paza şi controlul necesar, şi în sfârşit a crescut pericolul de incendiu.

Pentru reparaţiile exterioare ale acestui local avem onoare a vă înainta alăturat un deviz întocmit de Comisiunea Monumentelor Istorice.

Acest deviz mai trebuie complectat cu următoarele:

a) construirea unei împrejmuiri de beton armat, înaltă de 2 m pe linia ce desparte grădina localului de parcul Arhivelor Statului;
b) construirea altei împrejmuiri de beton armat de 2 m înălţime, pe linia ce desparte curtea localului de grădinile caselor din stradela Sf. Apostoli şi strada Mihai Vodă. În această împrejmuire urmează a se face şi o poartă de fier.

Reparaţiile interioare ce urmează a se face sunt:

a) vopsitul pereţilor la toate încăperile, inclusiv depozitele;
b) revizuirea ferestrelor şi uşilor şi înlocuirea celor stricate;
c) refacerea pardoselilor de ciment la depozite şi culoare.
d) scoaterea igrasiei din zidurile interioare şi exterioare;
e) introducerea instalaţiilor de căldură centrală în tot localul.

În sfârşit, pentru ca lucrarea să fie desăvârşită este absolut necesar să se reconstruiască în cel mai scurt timp aripa de est a localului, dărâmată cu ocazia restaurării, dar rămasă neconstruită până astăzi.

Numai prin reconstruirea acestei aripi se va obţine locul suficient pentru depozitele de material arhivistic pentru moment şi pentru încă 50 de ani de acum înainte.

B. Localurile direcţiilor regionale. Dintre direcţiile regionale numai două au localuri proprii: cea din Iaşi şi cea din Cluj.

Localul direcţiei din Iaşi este vechi şi insuficient, el trebuie refăcut şi mărit în cel mai scurt timp posibil.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Localul direcției din Cluj este destul de mare și afară de mici amenajări, nu are trebuință de nici o reparație.

Direcția din Chișinău este instalată într-un local foarte impropriu, neîncăpător și umed, proprietatea Facultății de Agricultură din Iași. Pentru depozitele acestei direcții este absolut necesar să se ridice sau să se cumpere în cel mai scurt timp un local propriu, căci altfel materialul arhivistic depus acolo și cuprinzând o mare parte din trecutul Moldovei și Basarabiei se distruge cu totul.

Direcția din Cernăuți se adăpostește în Palatul Administrativ, unde este relativ bine instalată, deși atât încăperile pentru depozite, cât și cele pentru birouri au devenit insuficiente.

Direcția din Craiova a fost instalată la început în vechile Case ale Băniei, proprietatea Ministerului. În anul 1934 a fost mutată însă în localul unei școli primare (Madona Dudu) în urma unei convenții între Minister și Primăria de acolo. Acum i se pregătește adăpost în noul Palat Administrativ. În orice caz localul în care se află astăzi este destul de bun.

Direcția din Timișoara, care deocamdată este întreținută de primăria municipiului, are local foarte bun și încăpător, astfel că pentru multă vreme Arhivele Banatului sunt asigurate din acest punct de vedere.

Subdirecția din Năsăud, înființată pentru arhivele foarte bogate și importante ale fostului ținut grăniceresc de acolo, este instalată în condiții relativ bune într-un local al Fondurilor grănicerești.

C. Concluzii: Din cele expuse mai sus rezultă că este iminentă nevoie să se repare radical și să se completeze localul Arhivelor Statului din București și să se construiască și să se cumpere un local propriu pentru cele din Chișinău.

În al doilea rând ca urgență ar veni reparare și completarea localului Arhivelor Statului din Iași și achiziționarea unor noi încăperi în Palatul Administrativ din Cernăuți pentru Arhivele Statului de acolo.

2. Mobilierul

Spre a putea conserva materialul arhivistic în condițiuni favorabile, ferit de uzură, de umezeală și de microbi periculoși, trebuie neapărat să se doteze, atât arhivele centrale cât și cele regionale, cu mobilier de fier, confecționat după ultimele cerințe ale științei arhivistice, astfel cum există în toate arhivele de stat din țările civilizate.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Actualmente în arhivele noastre se utilizează încă rafturi şi dulapuri de lemn, vechi, fragile şi absolut neigienice, care favorizează dezvoltarea microbilor şi nu permit ca documentele, condicele şi dosarele să fie aşezate în mod convenabil, să fie aerisite şi ferite de orice stricăciune.

Mai mult decât atâta: numeroase depozite sunt cu totul lipsite de mobilierul necesar şi materialul arhivistic este aşezat pe jos, pe cimentul umed, măcinându-se pe zi ce trece.

Chiar şi la Direcţia Generală sunt depozite fără mobilier suficient şi în care materialul arhivistic stă pe ciment, expus distrugerii.

Este o nemaipomenită ruşine şi barbarie, ca în veacul al XX-lea şi într-o ţară civilizată şi bogată ca România, materialul arhivistic din Arhivele Statului, compus din acte şi documente de o valoare nepreţuită pentru ştiinţa şi interesele locuitorilor, să fie aşternut pe jos şi să se prăpădească din cauza lipsei de mobilier.

Am intervenit în nenumărate rânduri şi pentru remedierea acestui rău, dar toate sforţările au fost zadarnice şi trebuie să privim cu durere şi strângere de inimă cum acest incomparabil patrimoniu naţional, care nu mai poate fi înlocuit, se distruge treptat-treptat.

Iar în arhivele regionale, în special la Chişinău, situaţia este aceiaşi, iar în celelalte mobilierul, deşi în mare parte suficient, este confecţionat în întregime din lemn.

Lipsa de mobilier suficient prezintă un mare inconvenient şi pentru buna funcţionare a depozitelor, căci materialul arhivistic poate fi clasat sistematic şi deci nici lucrările pentru satisfacerea cercetărilor nu se pot îndeplini în mod conştiincios şi nici controlul materialului din depozite nu se poate face cu deplină siguranţă.

Pentru aceste motive confecţionarea mobilierului în măsură suficientă este o altă îndatorire urgentă, atât pentru salvarea materialului arhivistic, cât şi pentru asigurarea bunei funcţionări a depozitelor.

Cum am spus mai sus, ar fi de dorit ca mobilierul să fie de metal, cum se obişnuieşte în toate arhivele mari şi cum există şi la noi la câteva instituţii care au arhive mai mari: Camera Deputaţilor şi Academia Română.

Iar pentru uşurinţa executării ar urma ca în primul rând să se confecţioneze rafturile şi dulapurile necesare Direcţiei Generale şi apoi treptat cele necesare direcţiilor regionale, pe măsura posibilităţilor.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

3. Mijloace de clasare a materialului arhivistic

Pentru clasarea sistematică a materialului arhivistic ca şi pentru asigurarea lui contra uzurei sunt necesare, în afară de mobilierul indicat mai sus, şi anumite mijloace speciale.

Astfel actele şi documentele izolate trebuie puse fiecare într-o cămaşă de hârtie, grupurile de documente şi dosarele trebuie aşezate în mape de carton, condicele şi inventarele trebuie legate în volume, pentru pergamente şi planurile de moşii sunt necesare dulapuri speciale.

În acest scop numai pentru Direcţia Generală urmează a se confecţiona de urgenţă 30.000 de cămăşi de hârtie şi 10.000 de mape de carton. De asemenea, să se separe scoarţele şi să se lege din nou 350 de condici deteriorate şi 50 de condici nelegate. În sfârşit, să se comande două dulapuri speciale: unul pentru pergamente şi acte comemorative şi altul pentru planurile de moşii.

Cât priveşte direcţiile regionale numărul cămăşilor de documente şi al mapelor de carton necesare scopului indicat este mult mai redus. Cu toate acestea fiecare va trebui să aibă un dulap sau casă de fier pentru păstrarea documentelor celor mai importante şi mai preţioase – tezaurul arhivei – şi un alt dulap de fier pentru pergamente şi planuri.

Reparaţiile şi completările localurilor indicate mai sus, ca şi mobilierul şi mijloacele de clasare speciale sunt cerinţele minimale pe care le reclamă instituţia Arhivelor Statului, spre a putea păstra în bune condiţiuni, a asigura în contra pericolelor de tot felul şi a uzurii şi spre a putea clasifica în mod sistematic materialul arhivistic, care, după cum am spus mai sus, reprezintă cel mai valoros patrimoniu cultural şi naţional ce ne-a rămas de la strămoşi.

De aceea realizarea lor în timpul cel mai scurt este o necesitate imperioasă, mai ales că în ultimii ani nu s-au luat măsuri serioase pentru evitarea deteriorării şi deprecierii lui.

4. Publicarea cataloagelor şi „Revistei Arhivelor"

Legea de organizare a Arhivelor Statului obligă pe directorul general să publice în mod periodic cataloagele de material arhivistic de la toate arhivele şi în acelaşi timp şi o revistă oficială de specialitate.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Mai mult, această lege obligă Ministerul Educației Naționale să prevadă în bugetul său în fiecare an suma necesară pentru aceste publicații (art. 14).

Cu toate acestea până acum n-am putut obține de la Minister nici o sumă pentru publicarea cataloagelor.

Numai „Revista Arhivelor" am reușit să o tipărim, între 1924-1929 și apoi în 1937, dar cu fonduri adunate din subvenții sau din abonamente.

Ori atât pentru cercetătorii științifici, cât și pentru lucrările curente ale funcționarilor de la Arhivele Statului cum și pentru controlul materialului, este de cea mai mare importanță să se publice în mod treptat cataloagele menționate.

De altă parte, pentru a provoca și a susține o mișcare științifică în favoarea disciplinelor care au legătură cu materialul arhivistic: arhivistica, paleografia, sigilografia, diplomatica, cronologia, heraldica, instituțiile și dreptul vechi românesc etc., este de cea mai mare utilitate o publicație periodică de specialitate. Iar experiența făcută până acum cu „Revista Arhivelor" ne-a încredințat pe deplin că numai prin acest mijloc se poate crea un curent serios pentru dezvoltarea acestor științe, pentru care nu există cursuri speciale la universitățile noastre.

Cum însă publicațiile de acest fel nu se pot susține din abonamente și vânzări cu numărul, este absolut necesar ca Ministerul să execute dispozițiile legii și să asigure tipărirea atât a revistei, cât și a cataloagelor. Acest lucru s-ar putea realiza cu ușurință printr-o convenție cu Monitorul Oficial – Imprimeria Națională, care să asigure tiparul anual a 15 coli pentru „Revista Arhivelor" și 20 de coale pentru catalogul Arhivelor Statului.

Și din momentul în care apariția regulată a acestor două publicații ar fi asigurată, știința arhivisticei și cu toate celelalte științe auxiliare amintite mai sus ar lua o dezvoltare normală, iar cercetătorii istoriei noastre, indigeni și străini, ar dispune de un instrument științific de primă ordine, care ar fi cataloagele tipărite ale materialului arhivistic.

Situația actuală a Regatului României pretinde ca instituțiile sale să fie în curent cu progresele timpului. Arhivele Statului contează printre cele mai vechi și mai importante instituții ale Regatului și nu pot rămâne în urma instituțiilor similare din celelalte țări ale lumii.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Îmbunătățirile și reparațiile evidențiate în raportul prezent reprezentând cerințele minimale pentru bunăstarea și propășirea acestei instituții, realizarea lor este o condiție esențială a funcționării ei normale.

Pentru aceste motive rugăm din nou și cu toată stăruința ca să se facă dreptate, până când nu va fi prea târziu.

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 2/1938, f. 99-106; concept.

111

1938 august 4, Sanț. *Scrisoarea de răspuns a lui Onisim Filipoiu către Iuliu Moisil, cu darea de seamă privind Arhiva din Năsăud.*

Referat
Rezoluție: 11.VIII.938. La dosar.

Domnule Director,

Pentru a mă conforma dispozițiunilor ce mi-ați dat în alăturatul raport pe o sumară dare de seamă, desigur deocamdată necompletă, asupra situației materialului din depozitul Arhivelor din Năsăud.

Când împrejurările îmi vor permite ca să stau mai mult la Năsăud sper că voi putea face mai mult.

Darea aceasta este numai o privire în linii generale asupra caracterului materialului existent, cules după scriptele de administrație ale arhivei, observațiile mele, unele informații de la persoane competente. Fără a avea la bază unele criterii după care să pot întocmi un raport mai detaliat precum nici mijloacele necesare pentru a face un control al materialului respectiv, această dare de seamă nu are un caracter de raport oficial.

Asigurarea precum și verificarea necesară rămâne să se facă ulterior, la ordinul și în baza măsurilor luate de Dv. Abia atunci se va putea constata ceea ce a fost și ceea ce a mai rămas din tot acest material.

Cât privește registrele întocmite de Berger și publicate de el, ele există, cuprinzând anii 1224-1615. Confruntarea cu materialul la care se referă și descoperirea lui în deposit e grea și va trebui să se facă cât (*sic!*) mai curând.

Scrisorile autografe ale lui Mihai Viteazul există și ele, sunt numerotate de la 1 la 89. Ele sunt redactate câteva în l. latină și cele mai multe în l. maghiară.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Cât priveşte biblioteca şi colecţiile regretatului *Iulian Marţian*, ele au fost luate de Dl. Muşlea şi duse la biblioteca din Cluj. Aici ele sunt depozitate ca o colecţie particulară, colecţia *Marţian*. Însă multe din lucruri au fost oprite de D-na Marţian, aşa că deocamdată nu se poate şti ce-a plecat şi ce-a rămas.

Sanţ la 4.VIII.'938 On. Filipoiu

Dare de seamă asupra materialului Arhivei Năsăud.

1. Protocoale magistratuale ce conţin procese-verbale orăşeneşti ale magistraţilor din Bistriţa. Cuprind anii 1517 până la 1878. Sunt foarte numeroase, unele sunt legate, cele mai multe nu.

2. Protocoale judecătoreşti conţinând chestii juridice, criminale etc.

3. Diferite acte, grupate pe materii, privitoare mai mult la Districtul românesc, şi săsesc, secolele XVIII-XIX. Sunt puţine acte înainte de această dată.

Problemele la care se referă:

a. Chestii bisericeşti.

b. Laice.

c. Politice şi culturale ale Văii Someşului.

d. Orăşeneşti.

4. Un dulap cu acte grupate cronologiceşte în ordinea în care au intrat în oraş. Cuprinde:

– Acte magistratuale, 1785-1830 inclusiv.

– Acte poliţieneşti, 1848 şi 1849.

– Acte prezidiale ale magistraţilor, 1847-1872 inclusiv.

– Acte judiciare, 1787-1852.

– Diferite acte.

5. Cărţi de socoteli provitoare la socotelile oraşului Bistriţa şi satelor din jur.

6. Sunt o serie de acte şi documente: româneşti, latineşti, nemţeşti, ungureşti etc. etc. Corespondenţe de la diferiţi principi şi domnitori români în limba latină, scrisori de ale Mănăstirilor către oraş, precum şi alte acte particulare.

Ele au fost neglijate în Arhivele din Bistriţa.

Au fost studiate de N. Iorga, Rosetti, C. Moisil etc.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Saşii au utilizat acte şi documente din această arhivă în sensul necesităţii lor. În general saşii n'aveau interes pentru actele valahe şi neştiind nici să le citească, au fost neglijate şi aruncate fără nici-o ordine.

Berger când era arhivar a publicat o partea privitoare la domnia lui Petru Rareş într'un anuar al Lic. Lut. din Bistriţa.

Fr. Kramer, directorul Liceului Lut. Bistriţa şi protopop în Heidendorf, a publicat şi el diferite acte. După spusele dlui V. Şotropa originalele n'ar mai exista în arhivă. Rămâne de verificat.

Poschner, prof. şi el la Liceul Luteran, a studiat acte şi documente. Cu mici lipsuri originalele mai există.

Schüster, în ziarele locale „Bistritzer Wochenschrieft" şi în „Bistritzer Kallender", a publicat diferite acte şi documente.

Klein într'un anuar al Liceului Lut. a arătat cum a aranjat materialul din această arhivă.

Din tot acest material o bună parte lipseşte. Este suspectă lipsa complectă a unor ani întregi referitor la o anumită categorie de material. Acest fapt denotă intervenţia unor persoane cari s'au ocupat de aceşti ani şi de aceste chestiuni.

Arhivele au mai fost cercetate şi de alte persoane de a căror activitate nu se găseşte nimic menţionat. Se ştie atât numai că, mulţi profesori şi studenţi germani au avut acces aci, fără însă a avea vreun control.

După unire, de asemenea să dădea cu multă uşurinţă cheia celui să pătrundă în arhivă. Spre norocul nostru că aceştia nu au fost prea mulţi. A fost studiată de Dl. Şotropa, care însă a extras material referitor numai la Districtul nostru.

Astfel stând lucrurile, e natural ca să se găsească multe lipsuri şi tot atâta desordine. Saşii neinteresându-se de unele şi interesându-se prea mult de ale lor, multe documente au dispărut. In arhivă numai oameni pricepuţi au umblat şi aceştia au ştiut ce să facă să nu se afle de urma lor.

Dl. Şotropa îşi aminteşte chiar de două lăzi care erau într'o vreme împachetate pentru Budapesta, cum l-a informat Berger. Ele însă n-au plecat. Ne întrebăm unde or fi?

Arhiva mai conţine o mică bibliotecă fără registre şi fără fişe.

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 17/1938, f. 5-6v.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

112

1938 noiembrie 2, Bucureşti. *Memoriul lui Aurelian Sacerdoţeanu către ministrul Educaţiei Naţionale, Armand Călinescu, în care prezintă situaţia Arhivelor, aşa cum le-a luat în primire.*

Direcţiunea Generală a Arhivelor Statului
Bucureşti

Memoriu

Pe data de 1 Oct. trecut Excelenţa Voastră a avut bunăvoinţa a-mi da delegaţia de director general al Arhivelor Statului din Bucureşti. În această calitate vă rog să binevoiţi a-mi îngădui ca în cele câteva rânduri care urmează, să înfăţişez situaţia Arhivelor Generale aşa cum le-am găsit şi luat în primire şi ce cred că e de datoria mea a face de acum înainte.

Depozitele arhivelor noastre cuprind cea mai bogată colecţie de documente, începând din sec.XIV şi până azi. Actele domneşti, hrisoavele pe pergament şi hârtie, în număr de câteva zeci de mii, formează tezaurul de cel mai mare preţ al istoriei româneşti. Condicile domneşti şi mănăstireşti din sec.XVIII şi XIX, actele oficiale, registrele justiţiei, jurnalele Consiliului de Miniştri aproape în întregime de la 1832 înainte, pecetile etc., care formează baza cercetării istoriei renaşterii noastre, se află de asemeni în Arhivele Centrale. E destul de a spune că nici o problemă naţională din zbuciumatul nostru trecut nu se poate cerceta, studia, lumina, fără a apela la aceste depozite.

Tot acest tezaur de piese originale, dintre care niciuna nu se poate înlocui prin vreun mijloc oarecare şi care odată distrus este pierdut pentru totdeauna, se găseşte în cea mai nepotrivită păstrare. Localul este impropriu –în cele mai multe depozite domină umezeala—şi insuficient. Aproape nici o depunere nouă nu şi-a mai găsit loc de depozitare, obligând pe conducătorul Arhivelor precedent să supraîncarce depozitele existente, amestecând secţiunile şi provenienţa şi făcând aproape imposibilă orânduirea şi cercetarea lor. Aceasta în primul rând datorită lipsei totale de rafturi. Câteva mii de dosare sunt depozitate de-a dreptul pe pardoseală. Între acestea se numără şi jurnalele Consiliului de Miniştri. În momentul de faţă suntem însă obligaţi a depozita şi alte fonduri noui, a căror alegere

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

este în curs de efectuare, cum sunt de pildă arhivele Ministerului de Domenii, ale Ministerului Economiei Naţionale, ale prefecturii de Ilfov şi primăriei din Târgovişte.

Acoperişul întregului local este de asemeni stricat. Pentru aceasta larga Excelenţei Voastre înţelegere a alocat suma necesară şi-l vom avea în scurtă vreme. Dar pentru a putea pune materialul aflat în condiţii improprii de păstrare, ne mai trebuie de urgenţă rafturi de fier (cca 450-500 m.l.) pentru patru depozite, astăzi fără niciunul. Cu acestea credem că vom putea întâmpina toate dificultăţile actuale atât pentru dosare cât şi pentru materialul arhivistic vechi (toate documentele înapoiate de la Moscova cu atâta trudă) care prin vechimea lui cere condiţii speciale de păstrare.

Pentru a salva întreg acest material aproape în întregime inedit – cel mai preţios din întreg Sud-Estul european – este nevoie de foarte puţine lucruri. În rândul întâi trebuie rafturi suficiente de material neinflamabil (fier), pentru documentele vechi, special făcute; cartoane de protecţie şi registre de inventare. După aceea trebuie procedat la scoaterea umezelii şi la repararea localului.

Ca să punem în valoare tot materialul am şi început alcătuirea inventarului, pe care nădăjduim să-l isprăvim în anul acesta. El va cuprinde toate fondurile din toate Arhivele Naţionale. Alcătuit de funcţionarii noştri sub directa noastră supraveghere, va avea toată garanţia ştiinţifică necesară. Prin el vom deschide însă calea şi tuturor cercetătorilor, care n'au posibilitatea să cunoască nepreţuitele tezaure ale trecutului pe care le avem. Şi pentru aceasta este absolută nevoie să binevoiţi a dispune ca Imprimeria Naţională să tipărească pe seama Onor. Minister al Educaţiei Naţionale cam 100 de coale in 8-o mare annual în 1000 de exemplare, din care ¼ să fie rezervate studiilor speciale care se vor publica în „Revista Arhivelor", periodicul nostru oficial răspândit şi cerut acum şi de nenumărate instituţii similare din străinătate. Din partea noastră, Vă asigurăm, Excelenţă, ca un tânăr entuziast al cercetării trecutului şi constant editor de documente, că nu ne vom odihni nici zi nici noapte, până nu vom duce la capăt această muncă pe care o credem fundamentală pentru luminarea cu o clipă mai devreme a trecutului nostru.

Sintetizând cele mai sus, rugăm pe Excelenţa Voastră să binevoiască a dispune să se facă neîntârziat rafturile necesare, să ni se dea materialul de lucru de care avem nevoie şi să ni se asigure posibilitatea de publicare a muncii ştiinţifice proiectate.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Pentru îndatoririle noastre de viitor Vă rugăm să binevoiți a ne îngădui să propunem Excelenței Voastre un raport amănunțit ceva mai târziu, când lucrul de început și de salvare a materialului va fi făcut.

Înfăptuind această operă de salvare a moștenirii străbune, asigurăm pe Excelența Voastră că adăogați încă o cunună de lauri la cununile pe care le-ați câștigat dela patrie.

Cu cel mai profund respect,
Directorul general al Arhivelor Statului București

2 Noemvrie 1938

A.N.I.C., fond *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 27, f. 2.

113

1938 decembrie 12, Năsăud. *Situația privind Arhivele Statului, Subdirecția Năsăud, trimisă de Iuliu Moisil lui Constantin Moisil.*

Arhivele Statului
Subdirecția Năsăud — Năsăud, 12 Decembrie 1938
Nr. 20

Domnule Director general,

La adresa Dvoastră Nr.799/24.X.a. avem onoare a Vă înainta alăturat Situația Arhivelor Statului de la Subdirecția Năsăud.

Cu distinsă stimă

Director
Iuliu Moisil

Domniei-Sale
Dlui Director general al Arhivelor Statului București

Anexă la Nr.20
Arhivele Statului
Subdirecția Năsăud
Rezoluție: S-a tipărit în *Inventarul Arhivelor Statului.*

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Subdirecția Arhivelor Statului din Năsăud

Această subdirecție s'a înființat prin decisia Onor. Minister al Educațiunei Naționale Nr. 191198 de la 10 Noembrie 1937.

Arhivele se compun din:

A. Vechile arhive zise ale Bistriței.

B. Arhiva „Districtului românesc autonom al Năsăudului".

C. Arhivele „Muzeului grănițeresc năsăudean", alăturate la cele dintâi.

A

Sistemul de împărțire a celor de la **A** s'a menținut întocmai ca în trecut și anume:

Grupa I. Documente, diplome, hrisoave din anii 1224-1790, pe hârtie și pergament, în limbile: latină, germană, românești, slave și ungurești.

Grupa II. Acte magistratuale din anii 1785-1830 inclusiv.

" ale poliției din 1848/49.

" presidențiale magistratuale din 1847-1872 inclus.

" judiciale din 1787-1852 incl.

" relative la recensământul populației din anii 1850, 1857 și 1870.

Grupa III. Protocoale relative la diverse chestiuni, precum protocoale magistratuale din 1517-1786.

Protocoale judiciale (Teihengsprotokolle) din 1573-1802. Ordonanțe guberniale și comitiale. Protocoale de cumpărări și vânzări. Protocoale relative la Cartea funduară și cadastru.

Grupa IV. Protocoale relative la conturi orășenești și ale satelor săsești din anii 1461-1878. Diverse alte conturi. Protocoale de impozite (Nr 1-2).

Grupa V. Cărți de legi, cuprinzând publicațiuni de legi ale Statului și ale guvernelor țării Ardealului. Legi și ordonanțe înainte de 1848 (1-45). Foaie de ordonanțe a Ministerului de Comerț austriac (1854-1858). Ordonanțe ale Ministerului de Finanțe. Ordonanțe mai nouă. Instrucțiuni, statute etc. după 1848.

Grupa VI. Biblioteca Arhivei (Nr.1-264).

Grupa VII. Repertorii la grupele anterioare.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

B

Arhiva fostului „District românesc autonom al Năsăudului", conținând actele din anii 1861-1876/77, cât timp a existat acest District ca autonom, adică neanexat la Districtul săsesc al Bistriței.

C

Arhiva „Muzeului grănițeresc năsăudean", alăturat la cele două amintite, cu diferite acte ce privesc trecutul Ținutului grănițeresc al Năsăudului și al Regimentului al II-lea românesc de graniță năsăudean (dintre anii 1762-1851).

Depuneri de autorități de stat, județ (altele), comune sau particulare nu sunt.

De fonduri băneşti aceste arhive nu dispun.

Multe documente din aceste arhive au fost consultate de următorii domni:

1) *Dr. Alb. Berger*, profesor la liceul săsesc din Bistrița și fost director al arhivelor bistrițene a publicat studiile sale în: „Urkunden–regesten aus dem alten Bistritzer Archive von 1203-1490" – Bistrița 1893-1895.

2) *Dl. Profesor N. Iorga* – o serie de acte studiate și publicate sub numele de „Documente românești din arhivele Bistriței" și 2 volume.

3) *Dl. A. Rosetti* a studiat și publicat: *Lettres roumaines de la fin du XVI et du debut du XVII siècle tirecs des arhives de Bistrița (Transilvanie),* București, Socec, 1926.

4) *Dl. Const. Moisil* a studiat și a publicat o serie de scrisori românești.

5) *Dl. profesor Virgil Șotropa*, de la liceul din Năsăud, a studiat foarte multe acte și documente din Arhivele Bistriței, iar studiile le-a publicat în escelenta dsale reviste „Arhiva Someșană" din Năsăud, care a apărut în 24 numere până astăzi. Marile Dsale studii sunt:

a) *Soarta Românilor din satele săteşti* („Arh. Som." Nr. 18)

b) *Revolta Districtului Năsăudean 1755-62* („Arh. Som." Nr. 22)

c) *Inființarea graniței militare năsăudene* („Arh. Som." Nr...) ș.m.a.

6) *Maiorul Iulian Marțian* din Năsăud asemenea a consultat acte, unele lucrări le-a publicat la „Arhiva Someșană".

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

7) În fine, şi tinerul *On. Filipoiu*, student universitar, a publicat nişte scrisori în „Arh. Som." şi în alte reviste.

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 17/1938, f. 20-22v.

114

1938 decembrie 29, Braşov. *Primarul Braşovului îl informează pe Constantin Moisil că intră în vigoare decizia cu privire la acordarea localului şi personalului necesar Direcţiei Regionale a Arhivelor Statului ce urmează să se înfiinţeze la Braşov.*

Primăria Municipiului Braşov
Nr. 45067/1938
Serv. Arh. Ist. şi Cult.

Onor.
Direcţiunea Generală a Arhivelor Statului
Bucureşti

Domnule Director General

Ca urmare la adresa noastră 40266/1938 prin care v-am înaintat Decizia cerută, prin care Primăria Municipiului Braşov îşi ia obligaţiunea să pună la dispoziţie localul şi personalul necesar pentru Direcţiunea Regională a Arhivelor de Stat ce urmează să ia fiinţă la Braşov, prin concentrarea arhivelor din regiunea ardeleană a Ţinutului Bucegi, avem onoare a vă înainta acum, în copie, adresa Ţinutului Bucegi, prin care, în calitatea sa de autoritate tutelară a Primăriei Municipiului Braşov, aprobă decizia dată, aşa încât aceasta a dobândit deplina valoare legală.

Braşov, la 29 Decembrie 1938

Primar,
ss. indescifrabil

Secretar general,
ss. indescifrabil

A.N.I.C., fond *D.G.A.S*, dosar 9/1939, f. 1.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

115

1939 ianuarie 14, Bucureşti. *Memoriul lui Aurelian Sacerdoţeanu, directorul general al Arhivelor Statului, către Ministerul Educaţiei Naţionale în care cere lămuriri cu privire la Jurnalul Consiliului de Miniştri care acordă dreptul rezidenţilor regali de a numi şi disciplina personalul Arhivelor Statului din cuprinsul ţinutului.*

Nr. 38
14 Ian. 939
Ministerului Ed<ucaţiei> Naţionale

Domnule ministru,

În Jurnalul Consiliului de Miniştri Nr. 2429 din 5 octombrie 1938, publicat în Mon. Of. Nr. 232/938, se prevede în atribuţiunea d-lor rezidenţi regali şi următorul drept: „Numeşte, transferă şi disciplinează, conform legii, personalul Arhivelor Statului din cuprinsul ţinutului".

Aplicarea acestei prevederi poate da naştere la perturbări atât în ceea ce priveşte bunul mers al Arhivelor, instituţie de cultură unitară pe ţară, cât şi în recrutarea personalului specialist. Spre a nu se întâmpla aceasta Vă rugăm să binevoiţi a dispune să ni se comunice în ce sens urmează a se aplica numita dispoziţie.

Totdeodată avem onoarea a arăta care sunt dispoziţiile Legii de organizare a Arhivelor Statului din 1925 în această privinţă. Toate Arhivele Statului sunt puse sub conducerea directorului general cu sediul în Bucureşti, care lucrează direct cu Ministerul Educaţiei Naţionale atât pentru Direcţia Generală cât şi pentru direcţiile regionale (art. 1 şi 5). Zonele puse sub grija direcţiilor regionale sunt arătate în art. 5 şi sunt puse sub controlul şi supravegherea directorului general (art. 9).

Personalul tuturor arhivelor se numeşte de Ministerul Educaţiei Naţionale în urma propunerilor făcute de fiecare direcţie în parte şi nu se transferă în altă localitate fără voie (art. 10). Pentru chestiunile disciplinare se urmează în conformitate cu statutul funcţionarilor publici (art. 13).

Credem că dispoziţia Jurnalului Consiliului de Miniştri Nr. 2429 se referă la funcţionarii şi arhivele pendinte de diferite instituţii (tribunale, prefecturi, primării etc.) care sunt puse sub supravegherea rezidenţelor regale şi care deţin arhivele proprii de registratură numai pe treizeci de ani în urmă (cf. art. 2 din Legea Arhivelor).

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Având în vedere toate aceste prevederi ale legii şi ţinând seama de faptul că Arhivele Statului au nevoie de directive unitare pentru împlinirea obligaţiei lor de deţinătoare şi păstrătoare ale tezaurului arhivistic, cum şi de faptul că sunt instituţie culturală (art. 14) sub direcţia Direcţiei învăţământului superior, credem că este bine şi în folosul ţării să păstreze caracterul pe care l-au avut şi până acum. Pentru a nu interveni vreo neînţelegere în privinţa adunării şi păstrării arhivelor, a numirii funcţionarilor specialişti de arhive şi a nu ne da pagube ireparabile dacă se vor lua măsuri deosebite în fiecare parte, mai ales datorită faptului că autoritatea fiecărei direcţii de arhive în momentul de faţă se exercită pe teritoriul mai multor rezidenţe, vă rugăm, Domnule Ministru, să binevoiţi a da dispoziţiile necesare pentru buna lămurire a acestui paragraf din numitul Jurnal.

Dir. gen.,

A. Sacerdoţeanu[1] Arhivar Subdirector,

ss. indescifrabil

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 2/1939, f. 9; concept.

[1] Aurelian Sacerdoţeanu a fost director general al Arhivelor Statului între anii 1938-1953, perioadă în care a reorganizat fundamental instituţia, imprimând probitate ştiinţifică în lucrările arhivistice şi cercetările istorice realizate.

116

1939 ianuarie 31, Bucureşti. *Adresa prin care Ministerul Educaţiei Naţionale comunică numirea lui Aurelian Sacerdoţeanu ca director general al Arhivelor Statului.*

Ministerul Educaţiunii Naţionale
Direcţiunea Învăţământului Superior

No. 17831 din 31 ian. 1939

D-lui Director General al Arhivelor Statului Bucureşti

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Avem onoarea a vă face cunoscut că, prin Înaltul Decret Regal No. 314/939, dl. Aurelian Sacerdoţeanu a fost numit Director General al Arhivelor Statului din Bucureşti, pe data de 1 Fevruarie 1939, în conformitate cu dispoziţiunile art. 10 din Legea de organizare a Arhivelor Statului.

/Ministru,
Vintilă Mihăilescu

Director General,
ss. indescifrabil

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 2/1939, f. 38.

117

1939 aprilie 15, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu comunică directorului Arhivelor din Braşov decizia prin care Arhiva istorică a municipiului a devenit direcţie regională a Arhivelor Statului cu jurisdicţie asupra judeţului Braşov şi Trei Scaune.*

Domnule Director,

Prin decizia Onor. Minister al Educaţiei Naţionale Nr. 63179/939, publicată şi în Monitorul Oficial Nr. 89 din 18 Aprilie a.c., s'a acordat dreptul de Arhivă de Stat Arhivei istorice a Municipiului Braşov de sub conducerea Dv., în condiţiile stabilite în prealabil.

Prin aceasta vi se conferă toate drepturile pe care le au Arhivele de Stat în conformitate cu Legea de organizare a Arhivelor Statului din 1925.

Jurisdicţia Dv. se întinde asupra a două judeţe din Transilvania, anume Braşov şi Trei Scaune, până acum sub jurisdicţia Direcţiei Regionale din Cluj. Urmează a alege Arhivele de Stat din aceste judeţe câte n'au fost depuse încă la Cluj, mai vechi de treizeci de ani, cum şi ale tuturor instituţiilor de orice vechime, a căror activitate a încetat.

Toată corespondenţa oficială privitoare la Arhivele de Stat cu autorităţile superioare, urmează a se face de acum înainte numai prin Direcţia Generală a Arhivelor Statului din Bucureşti. Vom interveni locului în drept pentru acordarea gratuităţii la oficiile poştale.

Pentru toate lucrările Dv. veţi folosi sigiliul oficial de Stat al Arhivelor (tuş şi ceară).

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Pentru întocmirea tabloului de personal (ştiinţific şi de serviciu), vă rugăm să ne trimiteţi neîntârziat câte o fişă personală cu toate datele necesare (starea civilă, militară, titluri, lucrări, gradul şi vechimea în serviciu, salariul bugetar de retribuţie şi orice date pe care le credeţi de cuviinţă).

Director general,
A. Sacerdoţeanu

Arhivar,
ss. indescifrabil

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 18/1939, f. 1.

118

1939 iulie 15, Bucureşti. *Răspunsul lui Aurelian Sacerdoţeanu către directorul Institutului de Istorie Naţională din Cluj-Napoca referitor la modul de selecţionare a arhivei.*

Domnului Director al
Institutului de Istorie Naţională Cluj

15 iulie 1939

Domnule Director,

La adresa Dv. Nr. 121/939, avem onoarea de a răspunde cele ce urmează.

Cunoaştem jurnalul Consiliului de Miniştri din 3 iunie a.c., publicat în *Mon. Ofic.* Nr. 136/939. Întrucât textul este neclar în privinţa seleeţionării arhivelor de la autorităţi, am intervenit imediat prin rapoartele noastre Nr. 531/26 Iunie 1939, către Ministerul Sănătăţii şi Asistenţii Sociale, şi Nr. 532/26 Iunie a.c., către Ministerul Educaţiei Naţionale, spre a se da dispoziţiile necesare, în conformitate cu Legea Arhivelor, pentru alegerea arhivelor vechi. Nu ni s'au comunicat până acum măsurile luate.

Jurnalul amintit este o reluare a altuia din anul trecut, publicat în *Mon. Ofic.* Nr. 260/8 Nov. 1938, la care am intervenit prin adresele Nr. 841/938 către Ministerul Educaţiei Naţionale, Nr. 907/938 către Ministerul Sănătăţii şi Asistenţii Sociale, Nr. 963/938 către Ministerul de Interne, Nr. 60/939 către Oficiul de vânzare a hârtiei produsă în ţară şi Nr. 179/939 către Ministerul Economiei Naţionale. La toate acestea numai

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Ministerul de Interne ne-a răspuns că urmează a se proceda numai în conformitate cu Legea de organizare a Arhivelor Statului. De aceea suntem siguri că şi de data aceasta modul de selecţionare urmează a fi acelaşi, adecă printr'un delegat al nostru. În acest sens urmează a da curs şi Dv. adresei Rectorului Universităţii din Cluj Nr. 2293/3 Iulie 1939. Deci numai pentru ceea ce nu mai este de trebuinţă şi în urma alegerii făcute de un delegat al Arhivelor Statului din Cluj, trebuie să se aplice prevederile amintitului Jurnal.

Întrucât tot gândul nostru este să păstrăm tot ceea ce interesează istoria patriei, tot aşa cum, din fericire şi înaintaşii ne-au păstrat, în condiţii atât de grele, tezaurul arhivistic cu care ne mândrim acum că-l avem, interesul ce-l purtaţi arhivelor şi sprijinul moral pe care ni-l daţi, ne sunt de mare folos. De aceea, mulţumindu-vă pentru binevoitoarea înştiinţare, Vă rugăm să ne ţineţi în curent dacă, din neînţelegerea justă a amintitului Jurnal, s'ar putea întâmpla abateri dăunătoare în ceea ce priveşte selecţionarea arhivelor care trebuie păstrate.

Primiţi, Vă rugăm, Domnule Director, asigurarea deosebitei noastre consideraţiuni.

Director general,

Arhivar,

A.N.I.C., fond *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 26, f. 190.

119

1939 iulie 25, Braşov. *Raportul confidenţial al lui Constantin Sassu, directorul Regionalei Braşov a Arhivelor Statului, către Aurelian Sacerdoţeanu privind înstrăinarea a 16 dulapuri cu documente mai vechi de anul 1850 de la Prefectura judeţului Trei Scaune la Muzeul Secuiesc şi constatarea aceleiaşi practici şi la Primăria oraşului Târgu Secuiesc.*

Domnule Director General,

Referitor la adresa D-Voastră Nr. 562 din 5 Iulie 1939, avem onoare a Vă aduce la cunoştinţă că am plecat, în ziua de 20/21 Iulie a.c., la Sf. Gheorghe, pentru a selecţiona arhiva veche a prefecturei judeţului Trei Scaune şi a o ridica şi transporta la Braşov. Prezentându-mă Dlui Prefect

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

al județului şi Dlui Eug. Sibianu, şef de serviciu la acea prefectură, mi s'a comunicat că, aşteptând vizita Excelenței Sale a D-lui Rezident Regal al Ținutului Bucegi, regretă că n'au timp să se ocupe personal cu această chestiune, aşa încât am fost nevoit să iau înțelegere cu D-nul şef al serviciului economic şi cu arhivarul acelei prefecturi. Transportându-ne în podul clădirii, am găsit arhiva într'o stare de complectă neorânduială: un morman enorm de hârtii răvăşite în tot podul clădirii. Astfel stând lucrurile, n'am putut face selecționarea, ci am fost silit să dau indicațiunile necesare pentru aranjarea arhivei (care, după afirmațiile D-lor, conține piesele din anul 1880 încoace) într'o formă care să facă posibilă selecționarea ei şi întocmirea unui inventar sumar al fondurilor. Ne-am înțeles ca, în momentul când arhiva va fi aranjată în măsura ca să se poată constata ce conține, să ne anunțe, spre a reveni atunci din nou şi face selecționarea cuvenită. Lucrarea corespunzătoare de aranjare a arhivei va dura cel puțin 4-5 luni, dacă se execută de un funcționar ajutat de 2-3 oameni de serviciu. Urmează deci că prefectura Județului Trei Scaune nu poate înstrăina, ca maculatură, nici un fel de hârtie până nu ne dă putința de a constata fondurile existente şi face selecționarea corespunzătoare. Cu aceasta am văzut la arhivarul prefecturei o încheiere a Consiliului Județean prin care s'a dat Muzeului Săcuesc din Sf. Gheorghe 16 dulapuri cu actele mai vechi de anul 1850 din arhiva acelei prefecturi.

Cum acelaşi lucru l'am constatat şi la Primăria Oraşului Târgu <Secuiesc> am vizitat Muzeul Săcuiesc din Sf. Gheorghe spre a da de urma fondurilor pe care Muzeul le-a primit, sub diferite forme, dela autoritățile din regiune. De la sine înțeles că nu mi-am declarat calitatea adevărată, spre a nu atrage atenția şi provoca eventual o dosire a acestor fonduri, ci m-am prezentat simplu cercetător care ar dori să consulte manuscrisele din proprietatea acelui muzeu. Conducerea muzeului însă mi-a confirmat că nu posedă nici un fel de manuscrise, ci numai câteva acte, donate de diverse familii nobile, asemenea nu posedă nici un fel de inventar, repertorii sau cataloage. Este deci tendința muzeului de a sustrage fondurile primite cercetărilor publice şi controlului autorităților. Din această cauză, cred că ar fi nimerit a obține un ordin de percheziție, pentru ca, prin surprindere, un delegat al nostru însoțit de reprezentanții parchetului, să percheziționeze localurile şi să constate şi să preia pentru Arhivele Statului fondurile arhivistice aflate la acel muzeu, care le-a primit de la autorități şi pe care le deține în flagrantă contradicție cu Dispozițiunile legale.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Vă rugăm deci, Domnule Director General, să binevoiţi a ne comunica părerea D-Voastră în această chestiune şi a ne da instrucţiuni asupra procedurii pe care o credeţi mai nimerită spre a readuce în patrimoniul statului fondurile pe care „Muzeul Săcuesc" din Sf. Gheorghe şi le-a însuşit drept de la autorităţile din regiune, în primii ani de stăpânire românească în Ardeal.

Director Regional,
ss. indescifrabil

D-sale Dlui
Director General al Arhivelor Statului – Bucureşti VI
Str. Arhivelor, Nr. 4.

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 18/1939, f. 25.

120

1939 septembrie 9, Bucureşti. *Referatul lui Aurelian Sacerdoţeanu către ministrul Educaţiei Naţionale privind întemeierea unei Regionale a Arhivelor Statului la Târgovişte.*

Domnule Ministru,

Ca urmare a ordinului D-Voastră Nr. 151140/939, avem onoarea de a răspunde următoarele.

În principiu, pentru uşurarea lucrărilor de arhivă, suntem de părere să se înfiinţeze cât mai multe direcţii regionale de arhive. Grija pe care trebuie să o avem însă pentru buna conservare şi asigurare ne obligă să fim prudenţi în ceea ce priveşte noile creaţii.

Pentru a se înfiinţa o subdirecţie a Arhivelor Statului la Târgovişte, ca şi de altfel în alte reşedinţe de judeţ, în care ar urma să intre toate arhivele judeţului respectiv, trebuie să se asigure mai întâi un local propriu, izolat şi sănătos, suficient ca spaţiu pentru cuprinderea arhivei actuale şi pentru creşterile eventuale, care să fie proprietatea arhivelor.

Să se asigure în mod permanent fondurile necesare localului şi birourilor.

Să se prevadă, pentru început, cel puţin patru posturi bugetare sigure (subdirector, arhivar-ajutor cl. I, registrator şi impiegat), ocupanţii

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

lor urmând a fi recrutați dintre specialiști conform Legii de organizare a Arhivelor Statului. De asemenea, sunt necesari doi oameni de serviciu.

Numai în aceste condiții poate lua ființă arhiva cerută.

Ținem să amintim că arhiva Primăriei din Târgoviște a fost selecționată de delegatul nostru încă din anul trecut și urmează să ne fie predată.

Odată cu aceasta înapoiem corespondența trimisă.

Director general,

Arhivar-subdirector,

Ministru al Educației Naționale

A.N.I.C., fond *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 26, f. 191.

121

1939 octombrie 6, București. *Memoriul lui Aurelian Sacerdoțeanu către Rezidența Regală a Ținutului Bucegi, pentru cercetarea împrejurărilor care au condus la înstrăinarea actelor mai vechi de anul 1850 ale Prefecturii Trei Scaune și Primăriei orașului Târgu Secuiesc la Muzeul Secuiesc și solicitarea de a se restitui aceste arhive instituțiilor în drept să le administreze.*

N. 963
Din 6 Oct. 1939
Rezidența Regală a Ținutului Bucegi

Prin raportul No. 16/939, Direcțiunea Regională a Arhivelor Statului din Brașov ne face cunoscut că delegatul său, mergând să selecționeze – la cerere – arhiva veche a Prefecturei Județului Trei Scaune, între altele a găsit o încheiere a Consiliului Județean al acelui județ din anul 1920, prin care se hotărăște a se da Muzeului Săcuesc din Sf. Gheorghe 16 dulapuri conținând actele mai vechi de anul 1850.

Sesizați de acest raport prin adresa noastră No. 663/939, ne-am adresat sus-numitei Prefecturi ca să ni se comunice ce anume arhivă a înstreinat, dar n'am primit nici un răspuns, deși ne-am adresat încă de la sfârșitul lunei lui Iulie a.c.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Între timp am primit de la Direcțiunea regională a Arhivelor Statului din Brașov, în copie, încheierea sus-numitului Consiliu Județean pe care avem onoarea a vă înainta în copie Excelenței Voastre.

Această înstreinare fiind în totul în contrazicere cu legile în vigoare și mai ales că și Primăria Orașului Târgul Secuesc a procedat la fel, avem onoarea a vă ruga, Excelență, să binevoiți a dispune să se cerceteze acest fapt și să ordonați restituirea acestei arhive conform legilor in vigoare.

Director general,
A<urelian> S<acerdoțeanu>

Arhivar subdirector,
ss.indescifrabil

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 18/1939, f. 38; concept.

122

1939 octombrie 11, f.l. *Scrisoarea unui „preot de sat, care-și iubește arhiva bisericii sale și nu o va vinde la kilogram", adresată lui N. Iorga și remisă de acesta lui A. Sacerdoțeanu.*

Domnule Profesor,

Dintru început vă rog să iertați părinteşte îndrăzneala şi cuvântul neîndemânatec al unui zmerit preot de sat, care, după puțina-i pricepere dăruită de Dumnezeu crede că poate fi altora de folos, semnalând celui mai mare istoric al Neamului o măsură a stăpânirii noastre[1], ce poate da loc unor pagube şi greşeli ireparabile.

Această măsură îngăduie ca toate Arhivele, de Stat, ținut, județ, comună etc. să fie scoase la mezat și vândute prin licitație publică – din suma realizată 40% urmând a se face venit la Stat iar 60% a se vărsa în folosul Fondului General Sanitar de Ocrotire.

Nu tocmai un preot va face protrivnicie acestui scop frumos al ajutării celor bolnavi, şi nu tocmai un împlinitor şi propovăduitor al supunerii față de Stăpânirea cea de Dumnezeu lăsată va îndemna la neascultare, dar cred că această vânzare la kilogram a arhivelor noastre va prilejui certe şi inevitabile greşeli. Oricâtă meticuloasă precauție se va lua,

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

– şi eu nu cred că va fi aşa – tot vor mai ajunge la băcănie unele preţioase documente al căror loc ar fi la Academie.

Dumneavoastră, Domnule Profesor, cu o titanică sârguinţă aţi scos de sub colbul arhivelor părăsite atâtea comori ale trecutului nostru, pe cari nu le-aţi mai fi descoperit dacă înaintaşii noştri ar fi vândut ca noi arhivele cu kilogramul.

Iată, un preot crede că mila şi respectul faţă de aceste nepreţuite arhive este o datorie patriotică tot atât de mare ca datoria creştinească faţă de bolnavi.

Pioasă preţuire cred că datorăm noi acestor relicve în care multă frământare de suflet a înaintaşilor noştri nu ne-a fost lăsată ca s'o profanăm ci ca să o cunoaştem şi să o înţelegem.

Chiar dacă s'ar presupune, prin absurd, că azi nu s'ar mai găsi nerevelate prin cine ştie ce unghere documente de mare valoare istorică, totuşi, cred că în perspectiva viitorului multe din nebăgatele în seamă hârtii de prin arhive vor avea atunci o valoare poate nebănuită.

Ca să dau un singur caz, mă gândesc, Domnule Profesor, la acele ale Domniei Voastre „Scrisori de Negustori": ce valoare puteau avea ele pentru contemporani? Câtă valoare au însă ele azi pentru noi, cei de acum?

Domnia Voastră, Domnule Profesor, aveţi o neîntrecută autoritate ştiinţifică prin care puteţi opri masacrarea unor valori pentru cari aţi dat pildă că merită a se jertfi vieţi, aşa cum aţi jertfit-o pe a Domniei Voastre.

Domnia Voastră aveţi puterea de a cere şi de a porunci oricui în această ţară să respecte ceea ce a respectat Marele Istoric.

Plăcerea lui Petrarca de a sta de vorbă cu morţii îngropaţi între manuscrise vor avea-o, desigur, şi mulţi din cei de mâine.

De ce lor să le lăsăm dulapurile golite de arhive?

Nu cumva vom putea noi a ne amăgi că înaintea noastră a trăit un popor fără istorie, istoria Românilor începând abia cu anul 1939, singurul căruia i se face oarecum cinstea de a nu i se scoate arhiva până acum la mezat?

N'avem nici un motiv să bănuim că urmaşii noştri vor fi sau numai copii, sau numai ignoranţi şi deci să se dezintereseze de trecut.

Ne vor blestema pentru această faptă, Domnule Profesor, şi vor avea ei atunci dreptul să ne creadă după fapta noastră ignoranţi sau necopţi îndeajuns la minte.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Domnia Voastră singur, Domnule Profesor, mai puteți opri, cât mai e vreme, acest atentat la patrimoniul nostru spiritual.

Iată de ce am cutezat a ridica glasul meu ca să fie auzit cu înțelegere neîndoelnică, trimițându-vă și Curierul Arhiepiscopiei Bucureștilor, din care adică se vede că și noi preoții ar trebui să trimitem arhivele bisericilor la băcănie.

Cu neasemănată prețuire,

Un preot de sat care-și iubește arhiva bisericii sale și nu o va vinde la kilogram.

11 Octombrie 1939

A.N.I.C., fond *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 26, f. 192.

[1] Este vorba despre decizia Consiliului de Miniștri întrunit în ședința din 3 iunie 1939 (publicată în M. Of. nr. 136 din 16 iunie 1939, partea I, p. 3909) care prin art. II aprobă ca hârtia provenită din arhive scoase din uz ale instituțiilor să se vândă la licitație publică.

123

1939 noiembrie 12, București. *Discursul lui Aurelian Sacerdoțeanu la ceremonia organizată la Arhivele Statului cu prilejul pensionării fostului director, Constantin Moisil.*

Domnul Moisil, la a cărui sărbătorire am avut deosebita plăcere să vă rog a lua parte, are un bogat și frumos trecut. Timp de patruzeci de ani, închinați în întregime catedrei pe care a ilustrat-o și științei pe care a cultivat-o cu nemărginit devotament, D-sa a dat un obol însemnat culturii noastre. A stăpânit disciplina istoriei cu dreaptă judecată și a studiat cu perfectă erudiție științele auxiliare. Nu este nimănui necunoscut faptul că în unele din acestea este la noi inițiatorul, iar pe altele, abia embrionare până acum treizeci de ani, le-a pus baze definitive. Numismatica, medalistica, sigilografia, heraldica sunt discipline cărora le-a dat temeiul științific și prin care a trezit interesul științific unei categorii întregi de elevi. A stărui asupra acestui lucru înseamnă a stărui asupra evidenței.

Dați-mi voie, astăzi, în legătură cu D-sa să mai adaug câteva cuvinte numai, despre o disciplină aproape nebăgată în seamă până acum

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

la noi cu toate că este de o mare importanță pentru istoria națională. Este vorba de arhivistică.

Domnul profesor Moisil a fost totdeauna preocupat de problema arhivelor, tezaure care pot cuprinde cheia multor probleme istorice nerezolvate. Încă de student a răscolit vrafurile de documente ale ținutului său drag, ținutul grănicerilor năsăudeni. Nu terminase Universitatea și publica o serie de documente latinești. Dacă întâmplarea nu l-ar fi dus profesor la Tulcea, colț al antichităților noastre greco-romane, D-sa ar fi rămas editorul de documente ideal: pasiune, control, minuțiozitate. Acolo însă hrisoavele erau scrise pe piatră și a făcut arheologie cu tot ceea ce se leagă de ea. Nu putea să stea liniștit acela care nu găsea mulțumirea sufletească decât lucrând.

Această nouă pasiune l-a furat pentru moment arhivelor, pe care însă nu le-a părăsit. Mai târziu arheologul, numismatul, heraldistul cunoscut propunea ca o necesitate urgentă crearea unei școale de paleografi. Trebuia asigurată formarea de cunoscători temeinici în ale documentelor, pentru continuarea publicării colecțiilor începute datorită inițiativei și hărniciei unor nume care au rămas mari în istoria noastră.

Gândurile folositoare nu trebuiau să rămână fără sprijin multă vreme. În 1923, domnul Moisil lua conducerea arhivelor țării. De îndată a și pornit la lucru. Astfel a creat Școala de arhivistică și paleografie, care se mândrește astăzi cu cincisprezece serii de absolvenți. Este o necesitate, îndrăznesc să spun națională, ca să nu se publice izvoarele istoriei noastre la întâmplare și fără temei. Temeiul acesta se capătă în școala înființată, printr-o sârguință deosebită și prin însușirea unor practici similare cu practicile din școlile străine cele mai bune în acest gen.

Odată realizat acest lucru se punea problema salvării materialului arhivistic existent. Cel mai important, care atunci se găsea la Moscova, era considerat pierdut. Toată grija trebuia îndreptată spre cel care se mai putea aduna. Pentru aceasta domnul Moisil a determinat publicarea unei Legi a arhivelor, care poate sta alături de ale altor state cu preocupări mai vechi în această direcție. Prin dispoziții vigilente s-a pus astfel capăt irosirii unui material istoric, care altfel ar fi fost iremediabil pierdut. Depozitele arhivelor s-au îmbogățit de atunci și un material nou își așteaptă cercetătorii.

De absolută necesitate națională în urma războiului trecut era problema retrocedării arhivelor aferente provenite de la fostele monarhii

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

care se dislocaseră. Prin grija D-sale şi în această direcţie avem astăzi la noi şi preţiosul fond adus. Dacă nu s-a adus tot se datoreşte numai unor împrejurări independente de silinţa D-sale. Protestele, intervenţiile şi tot felul de rapoarte stau mărturie că mai mult decât s-a făcut nu se putea face. Va veni o vreme când toate acestea se vor da la lumină. Atunci figura domnului Moisil se va arăta nu numai liniştită, îndrumătoare, înţelegătoare, blândă, cum o cunoaştem toţi, prieteni, colegi, elevi, ci aşa cum era când cerea dreptul patriei sale. Din toate aceste acte, scrise mărunt şi apăsat, reiese moşneanul, răzeşul, grănicerul, nepot al neînfricatului vicar Grigore Moisil, care, cum spunea despre ai lui un alt grănicer năsăudean, George Coşbuc, *pentru dreptul lui se ia de piept cu Dumnezeu.*

Acest drept l-a mărturisit, l-a înfăţişat public domnul Moisil, în valoroasa sa lucrare: *Problema arhivelor româneşti*[1].

A arăta tot ce a făcut D-sa în această privinţă înseamnă a mai spune mult şi poate tot n-ar fi de ajuns. În calitatea mea de urmaş în dregătoria în care a pus toată pasiunea, pasiune a cunoscătorului desăvârşit, am socotit că e frumos a-l sărbători împreună cu D-voastră toţi, acum când păşeşte spre meritaţii ani de pensie. Reprezentanţii autorizaţi ai instituţiilor în cadrul cărora a activat D-sa au fost rugaţi astfel să facă cerc cu noi în acest moment de dreaptă recunoaştere. Şi le mulţumim pentru graba cu care au primit să ne stea alături în momente înălţătoare ca acestea. Noi cei de aici, de la Arhivele Statului, cei care am lucrat sub conducerea domnului Moisil, ca să întărim omagiul nostru cu pecete mare, am socotit să consacrăm acest moment şi printr-un volum de închinare. L-am fi dorit mai devreme şi mai bogat în cuprins. Mijloacele noastre însă nu ne-au îngăduit mai mult şi nici vremurile nu ne-au fost prielnice.

Prezentându-i acest modest omagiu îl rugăm să creadă în sinceritatea gândurilor bune care ne-au călăuzit pe noi, toţi funcţionarii arhivelor care l-am alcătuit, şi să-l primească aşa cum l-am dorit: un dar din inima noastră, a elevilor către profesorul şi povăţuitorul lor de totdeauna.

Acest moment nu e pentru noi o despărţire. În anii mulţi, pe care rugăm pe Dumnezeu să îi dea, asigurăm că va avea să se bucure de rodul sămânţei spornice, pe care a sădit-o în inimile noastre şi-i făgăduim să vedem în D-sa pe povăţuitorul de ale cărui sfaturi vom putea să ne călăuzim totdeauna.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Vă rugăm, domnule director general Moisil, să primiți acest dar din partea noastră, care n-am încetat nici un moment a vă dori tot binele. Sănătate!

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 4/1939, f. 27-31.

[1] Studiul a fost publicat în „Revista Arhivelor", vol. III, nr. 6-7, 1936-1937, Bucureşti, p. 1-46.

124

1939 noiembrie 12, Bucureşti. *Discursul lui Constantin Moisil în cadrul ceremoniei de omagiere a sa la Arhivele Statului.*

Tuturor le răspunde d. prof. Constantin Moisil prin următoarele cuvinte:

„Manifestaţia atât de călduroasă şi atât de importantă de care v-aţi învrednicit astăzi mi-a procurat o nețărmurită mulţumire sufletească.

Aprecierile elogioase, pe care domnii reprezentanţi ai atâtor instituţii şi societăţi importante de înaltă cultură au făcut asupra modestei dar îndelungatei mele activităţi ştiinţifice şi culturale şi asupra muncii pe care am depus-o în calitate de conducător al Arhivelor Statului, sunt pentru mine ca cea mai preţioasă răsplată morală, care nu poate fi umbrită nici măcar de regretul ce-l am de a nu fi putut realiza tot ce doream să fac în aceste domenii.

În orice caz aprecierile D-Voastre mă încurajează şi mă obligă să continuu a munci şi mai departe cu aceiaşi stăruinţă şi cu aceiaşi dragoste ca şi până acum, în domeniile pe care le-am cultivat.

Dar manifestaţia de astăzi constituie pentru mine şi o surpriză, o plăcută şi în acelaşi timp măgulitoare surpriză.

Eram informat că voi fi sărbătorit pentru activitatea mea de la Arhivele Statului şi acum constat că s-a dat acestei sărbători o amploare neaştepată, cu participarea atâtor instituţii şi societăţi de înaltă cultură.

Aduc deci mulţumirile mele sincere şi recunoscătoare atât iubitului meu prieten şi coleg, d-lui director general A. Sacerdoţeanu, iniţiatorul şi organizatorul acestei sărbători, cât şi d-lor reprezentanţi ai Ministerului Educaţiei Naţionale, Academiei Române, Muzeului Militar, Arhivelor Statului, centrale şi regionale, Societăţii Bucureşti, Societăţii Numismatice Române, Societăţii Arhiva din Iaşi, Şcoala de Arhivistică cum şi

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

D-Voastră tuturor distinse colege şi colegi, buni prieteni de ambe sexe, camarade şi camarazi, elevi şi eleve care aţi ţinut să-mi faceţi cinstea deosebită şi nespusa bucurie de a lua parte la manifestaţia de astăzi.

Şi fiindcă s-a insistat atât de mult asupra îndelungatei activităţi ştiinţifice şi culturale şi apoi asupra activităţii mai puţin îndelungate de la Arhivele Statului, vă rog să-mi permiteţi ca să dau câteva explicaţii şi asupra uneia şi a celeilalte.

Dacă în cei 40 de ani trecuţi am avut tăria şi perseverenţa să dezvolt o activitate ştiinţifică şi culturală neîntreruptă o datoresc desigur şi mediului în care m-am dezvoltat în copilăria şi adolescenţa mea, adică în acea epocă a vieţii care hotărăşte viitorul oricărui om.

Orăşelul meu de naştere, Năsăudul, a fost încă de pe la mijlocul veacului al XIX-lea un mic centru cultural românesc. Aici erau cele mai înalte şcoli din tot ţinutul nord-estic al Ardealului: o importantă şcoală normală – preparandie, şi un vestit liceu românesc – gimnaziul superior grăniceresc.

S-a întâmplat ca mulţi dintre membrii corpului didactic al acestor şcoli să fie nu numai buni pedagogi, dar şi oameni de ştiinţă şi scriitori apreciaţi. Ei au redactat una dintre primele reviste pedagogice româneşti: „Magazinul Pedagogic"; ei au scos de sub tipar numeroase cărţi didactice, dintre care unele s-au tipărit în mai multe ediţii, ajungând la aproape 100.000 de exemplare; tot ei au publicat cea dintâi istorie ilustrată a Războiului Independenţei, intitulată *Resbelul oriental.*

Din aceste şcoli a ieşit unul dintre cei mai mari poeţi ai neamului românesc: Gheorghe Coşbuc, cum şi primul patriarh al României, regretatul Miron Cristea; tot aici s-au format publicişti şi propagandişti culturali de valoare ca Virgil Şotropa şi Iuliu Moisil, iar mai târziu marele romancier I. Rebreanu şi distinsul filolog de la Cluj, profesorul Nicolae Drăgan.

În calitate de soldaţi şi grăniceri, Năsăudenii au luat parte încă în veacul al XVIII-lea la luptele cu Turcii, s-au bătut apoi cu Napoleon I în Italia, cu revoluţionarii unguri la 1848 şi cu Prusienii lui Moltke şi ai lui Bismarck la 1866.

Dar ei au mai luptat şi pe terenul revendicărilor naţionale şi culturale. Sute de ani s-au războit cu unii nobili unguri, care le luaseră munţii ori cu saşi din Bistriţa apropiată care le cotropiseră hotarul; zeci de

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

ani au luptat contra guvernelor ungureşti spre a putea păstra caracterul naţional al şcolilor şi spre a salva veniturile din care acestea se întreţineau.

Cu probleme de această natură era frământată mai ales clasa intelectuală din acest orăşel şi conducătorii acestei clase au fost timp de cel puţin trei sferturi de veac membri din familia mea. Astfel, în mod normal, ei au venit în contact cu numeroase personalităţi politice şi culturale atât din Ardeal cât şi din Viena, unde era atunci centrul monarhiei austro-ungare, ca şi din România liberă, spre care, cu toate piedicile puse de guvernele străine, au gravitat totdeauna Românii ardeleni.

Nu este deci de mirare că în biblioteca familiei noastre se găseau nu numai operele tuturor literaţilor români vechi dar şi cronicile Moldovei publicate de M. Kogălniceanu, „Tezaur de monumente istorice" al lui Bălcescu şi Laurian, „Magazin istoric pentru Dacia" al lui .....[1], reviste ca „Familia" şi „Convorbiri Literare" etc. Însăşi prima publicaţie numismatică a lui D. A. Sturdza, *Überisch der Münzen und Medaillen der Fürstentümer Moldau und Walachei*, tot acolo am găsit-o şi citit-o pentru prima oară.

Acest mediu atât de frământat de probleme ştiinţifice, culturale şi naţionale nu putea să nu influenţeze asupra firii şi asupra sufletului meu şi să nu mă îndemne să muncesc în chip dezinteresat în toate domeniile unde puteam aduce vreun folos.

De aceea, pe lângă lucrări pur teoretice pe care iubitul meu prieten d. I. Ţabrea le-a consemnat în volumul omagial, am realizat şi o serie de .....[1] practice, înfiinţând şi organizând câteva instituţii care s-au menţinut mult timp, unele până astăzi.

Ca profesor la Focşani am înfiinţat în 1898 o societate de cultură a elevilor şi o bibliotecă a lor, care amândouă există şi astăzi.

La Tulcea am înfiinţat un internat pentru elevii de la sate şi o secţie comercială pe lângă liceu, apoi o bancă populară pentru populaţia sătească de la marginea oraşului şi mai multe biblioteci populare pe lângă ceainării, care au durat până în timpul războiului mondial. Astfel de ceainării cu biblioteci s-au înfiinţat după stăruinţele mele şi în alte localităţi din Dobrogea.

La Bucureşti am înfiinţat încă în 1912 un muzeu istoric pe lângă Casa Şcoalelor, care a funcţionat până la războiul mondial. Începusem să adun în acest muzeu un material important pentru predarea istoriei în

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

şcolile secundare şi-l asociasem cu conferinţe cu proecţiuni pentru care pregătisem un mare număr de diapozitive şi câteva broşuri explicative.

Natural că războiul a pus capăt acestei încercări pe care n-am mai putut-o relua.

Venind în fruntea Arhivelor Statului am înfiinţat şi organizat Şcoala de arhivistică, Muzeul Arhivelor şi am contribuit într-o largă măsură la înfiinţarea Societăţii Bucureştii Vechi.

Cât priveşte acum activitatea mea la Arhivele Statului, <aceasta> este mai cunoscută şi a fost expusă. De aceea cred că este mai interesant să arăt ce n-am reuşit să realizez aici.

În primul rând am fost foarte surprins când am constatat, încă de la început, cât de puţin era cunoscută şi preţuită această instituţie în clasa noastră conducătoare şi cât de mic era numărul acelora care îşi dădeau seama de importanţa ei.

Nu numai simplii politicieni, dar şi eruditi care se ocupau cu studiul şi publicarea de documente şi uneori chiar istorici cu reputaţie nu puteau să înţeleagă de ce ar trebui să dea concursul lor acestei instituţii şi ori de câte ori reclamam îmbunătăţiri de orice natură mă loveam de o rezistenţă neobişnuită.

Mulţi credeau că localul acesta atât de mare şi cu atâtea încăperi îmi serveşte mie drept locuinţă şi de aceea am avut tot timpul nenumărate cereri şi chiar intervenţii oficiale ca să cedez unele încăperi pentru persoane ori pentru bunurile altor instituţii.

A trebuit să duc o luptă continuă şi obositoare ca să împiedic instalarea altor instituţii sau altor....[1] În local şi până la urmă n-am reuşit total.

Noi nu aveam încă de la 1900, când a venit ca director general D. Onciul, loc suficient pentru actele şi dosarele noastre şi ni se cerea să primim instituţii sau persoane cu totul străine de Arhive şi aceasta împotriva prevederilor exprese ale legii.

Faţă de această lipsă de înţelegere a rostului Arhivelor Statului a trebuit să încep o întinsă campanie de lămurire a publicului. Prin articole de ziare, prin conferinţe publice, prin expoziţii de material arhivistic, prin colaborarea cu anumite societăţi care ....[1] aveau şi studiul documentelor ca Soc<ietatea> Num<ismatică> Rom<ână>, Soc<ietatea> Bucureştii Vechi, Comisia Heraldică etc. am căutat şi am reuşit în mare parte să lămuresc publicul mare asupra rolului şi importanţei Arhivelor.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Dar nu cred să fi reuşit a lămuri îndeajuns pe unii conducători. Şi dovada este starea mizerabilă în care se găseşte şi astăzi localul, căruia de 40 de ani nu i s-a făcut o reparaţie radicală şi care tot de 40 de ani este lipsit de o aripă, unde s-ar fi putut aranja depozite numeroase, care să cuprindă materialul imens ce mai aşteaptă să fie clasat.

Dar mai interesant s-a reflectat lipsa de înţelegere şi de interes a clasei noastre conducătoare în lupta ce am dus-o pentru recuperarea arhivelor Ardealului, Banatului şi Bucovinei, care ne-au fost acordate de către tratatele de pace odată cu alipirea acestor provincii la România.

La Viena se găseau nu numai arhivele Bucovinei, dar şi toate arhivele Ardealului şi Banatului din timpul când aceste ţări au fost în stăpânirea Austriei.

Cu mare greutate diplomaţii noştri au reuşit să încheie o convenţie pentru retrocedarea acestor arhive dar în ac<este> conv<orbiri> au prevăzut numai arhivele Bucovinei, iar ale Ardealului şi Banatului au rămas în suspensie şi nu s-au putut obţine nici până astăzi.

La B<uda>pesta erau toate arhivele voevodatului şi principatului Transilvaniei şi o mare parte din arhivele Banatului.

Cu toate insistenţele mele, cei în drept n-au putut face presiuni asupra guvernelor ungureşti ca să ne restituie aceste arhive.

Nici când Ungaria avea nevoie de un împrumut urgent şi nu-l putea obţine decât cu aprobarea noastră, nu i s-a pus condiţia să ne restituie arhivele, ci i s-a dat aprobarea fără nici o condiţie.

Le-am amintit acestea numai ca exemple de lipsa de interes a clasei noastre conducătoare, sub vechiul regim, pentru nepreţuita bogăţie naţională care sunt arhivele noastre, unde sunt depuse nu numai izvoarele de căpetenie ale istoriei noastre naţionale: politice, economice, juridice, sociale şi culturale, dar şi dovezile cele mai valoroase şi mai sigure pentru justificarea drepturilor şi pretenţiilor noastre.

Cu toate acestea nu trebuie să disperăm. Printr-o propagandă continuă şi persistentă care să lămurească tot în mult rolul şi importanţa arhivelor şi printr-o muncă organizată care să pună în valoare materialul atât de preţios ce se găseşte în depozitele noastre, centrale şi regionale, se va reuşi desigur să se convingă toată lumea de dreptatea cauzei noastre.

Urez din toată inima distinsului meu urmaş, dl. A. Sacerdoţeanu ca, susţinut cu tot devotamentul de valoroşii colaboratori, care au fost pentru mine şi sunt şi pentru d-sa directorii regionali, subdirectorii centrali

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

şi ceilalţi funcţionari ai Arhivelor Statului, să ducă la bun sfârşit acţiunea începută de înaintaşii noştri la această instituţie şi să culeagă cele mai strălucite succese.

Iar D-Voastră tuturor, iubiţi prieteni, camarazi şi colaboratori de ambe sexele, vă mulţumesc încă odată pentru concursul statornic ce mi-aţi dat şi pentru sentimentele de dragoste şi de încredere cu care m-aţi încurajat şi vă rog să vă amintiţi cu plăcere de timpul când am muncit cu toţii în mod dezinteresat, pentru propăşirea Arhivelor Statului şi a instituţiilor anexe şi pentru promovarea ştiinţei şi culturii româneşti".

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 4/1939, f. 51-58; concept.

[1] Text incomplet.

125

1940 ianuarie 15, Cernăuţi. *Adresa prin care Teodor Bălan îl înştiinţează pe Aurelian Sacerdoţeanu că se află în mijlocul pregătirilor de evacuare.*

Rezoluţie: 22 Ian. 1940. Se ia act aprobându-se măsurile de precauţie luate.

Cernăuţi, la 15 Ianuarie 1940

Domnule Director General,

La adresa Domniei Voastre din 9 Ianuarie a.c., Nr.6, avem onoarea a Vă răspunde următoarele:

Am luat măsurile necesare pentru alcătuirea raportului amănunţit asupra activităţii noastre în cursul anului 1939. Sper să-l termin pe la sfârşitul săptămânei acesteia. Vi se va trimite încă înainte de sfârşitul lunei curente.

În ce priveşte alcătuirea indicelui cronologic al documentelor până la 1500, trebuie să dăm un răspuns negativ.

Iată de ce:

Când a sosit adresa Domniei Voastre din 19 Iulie 1939 Nr. 1.617, ne găseam tocmai în toiul pregătirilor pentru evacuare. Toată atenţia

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

noastră a fost concentrată asupra documentelor ce posedăm. Am făcut pachete din dosare şi le-am pus în lăzi. Drept aceea V'am trimis o adresă datată din 12 Septemvrie 1939, Nr. 463, în care am rugat să aprobaţi sistarea alcătuirii indicelui documentar, el neputându-se alcătui în împrejurările prin care am trecut. La această adresă a noastră am primit răspunsul Domniei Voastre din 18 Septemvrie 1939, Nr. 851, în care aprobaţi sistarea lucrării.

De atunci, Domnule Director General, împrejurările nu s'au schimbat. Documentele Arhivei noastre menite evacuării se găsesc şi astăzi împachetate în lăzi, unele încuiate cu încuietori, altele bătute cu cuie şi legate cu benzi. Între ele se găsesc şi documente ce ne pot servi pentru alcătuirea indicelui cerut. În astfel de împrejurări nu se poate lucra şi Vă rog să aprobaţi sistarea şi pentru viitor a acestei lucrări până la momentul când oraşul Cernăuţi nu va mai fi expus unui pericol de invazie.

Primiţi, Vă rugăm, expresia deosebitei noastre stime şi consideraţiuni.

Conducător: Teodor Bălan

Către
Direcţiunea Generală a Arhivelor Statului
Bucureşti

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 7/1940, f. 3.

126

1940 iulie 8, Bucureşti. *Situaţia trimisă de Aurelian Sacerdoţeanu Marelui Stat Major cu privire la arhiva istorică ce n-a putut fi evacuată din Basarabia şi Bucovina de Nord.*

Nr. 938 din 8 iulie 1940, către Marele Stat Major

Ca urmare la ord. D-voastră Nr. 238/940, am onoarea a vă face cunoscut că din cauza repeziciunei desfăşurării evenimentelor, nu s-a putut evacua nici arhiva istorică a Direcţiunei regionale a Arhivelor Statului din Chişinău şi nici a Comisiunei Arhivelor Statului din Cernăuţi.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

I. Arhivele Statului din Chişinău cuprindeau 560 de documente originale vechi; apoi 1. *Fondul secţiunilor*, ca: secţiunea senatorială dintre anii 1808-1812; Înaltul Sfat, 1812-1863; Deplin împuternicitului Basarabiei, 1810-1832; Guvernatorul militar, 1812-1890; Guvernatorul civil, 1812-1917 etc. 2. *Fondul Sfatului Ţării*, cu lucrările după anul 1917. 3. *Comisiunea agrară de pe lângă Sfatul Ţării*. 4. *Comisiunea de lichidare a Sfatului Ţării*. 5. *Lista planurilor* etc.

II. Arhivele Statului din Cernăuţi cuprindeau: 1. *Arhiva administraţiei militare* dintre anii 1775-1786. 2. *Actele Comisariatului*, 1786-1849. 3. *Actele prezidiale ale Bucovinei*, 1801-1919. 4. *Actele administrative ale Bucovinei*, 1855-1919. 5. *Actele judiciare, şcolare* etc.

Actele cele mai importante ale Arhivelor Statului din Cernăuţi au fost împachetate în 12 lăzi încăpătoare dar, din pricina lipsei de transport la gară, au rămas pe loc. Acelaşi lucru s'a petrecut şi cu cele 15 lăzi pregătite la Chişinău.

Ca delegaţi pentru ridicarea arhivelor propunem pentru Chişinău pe dl. Leon Boga, directorul acelei arhive, acum refugiat în Bucureşti, str. Elena Plarechide 25, iar pentru Cernăuţi pe dl. Th. Bălan, conducătorul arhivei, refugiat la Bucşoaia, oficiul poştal Frasin, judeţul Câmpulung-Bucovina.

Ar fi cel mai mare câştig pentru istoria naţională dacă va fi posibilă aducerea acestui material.

Director general
Aurelian Sacerdoţeanu — Arhivar-subdirector

A.N.I.C., fond *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 26, f. 227-228.

127

1940 august 10, Bucureşti. *Memoriul lui Aurelian Sacerdoţeanu către Ministerul Educaţiei Naţionale cu privire la nevoile de local, personal şi material ale Arhivelor Statului.*[*]

Cu Nr. 1147 din 10 August 1940, am făcut următoarea intervenţie la Ministerul Educaţiei Naţionale:

[*] Cu însemnarea autografă a lui Aurelian Sacerdoţeanu: „Repetată şi la 24 martie 1941".

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

N. 1147
10 August 1940
Ministerul Educației Naționale

Domnule Ministru,

Este îndeobște cunoscut că fundamentul cultural al unui Stat stă în crearea, păstrarea și organizarea celor trei categorii de materiale istorice care stau în: Arhive, Biblioteci și Muzee.

Îndrăsnim să înfățișem binevoitoarei Domniei Voastre atenții situația celei dintâi, adică a Arhivelor Statului la noi. Vechi de când e statul însuși ca organizație de cancelarie, devin instituții de stat încă de timpuriu, din 1831. Suntem astfel înaintea Angliei, care își întemeiază arhive de stat în 1838 și decât Austria, care le are abia din 1875, fără a arăta altele, ale vecinilor noștri, mult mai noi.

De la întemeiere și până azi, Arhivele Statului și-au îmbogățit tezaurul arhivistic cu bogatul fond al documentelor istorice (întregul fond al bunurilor mânăstirești și ale Statului), cu condicele domnești, arhivele administrative și judecătorești câte s'au putut strânge.

Acestea toate alcătuiesc cel mai bogat fond arhivistic din regiunea noastră europeană, care se poate mări cu toate arhivele de registratură ale instituțiilor de Stat, județ și comună, care nu mai sunt necesare uzului comun.

Din ceea ce avem acum se poate cunoaște istoria neamului sub toate aspectele sale, evoluția teritorială a Statului, viața economică și spirituală, într'un cuvânt, tot ce are atingere cu viața românească. Din acest material nu se cunoaște nici a zecea parte. Încă și mai puțin este pus în circulație.

Pentru a putea să-și împlinească menirea, Arhivele Statului trebuie să aibă o organizare corespunzătoare, sub un împătrit punct de vedere: 1. Local potrivit; 2. Personal suficient de bine pregătit: 3. Material necesar pentru organizare și lucru; 4. Publicații arhivistice de îndrumare, de indice și inventare.

Actuala situație nu corespunde decât în mică parte dezideratelor arhivistice, pentru că:

1. Nici una din Arhivele Statului nu are local potrivit. Acela al Arhivelor Statului din București, cu cel mai prețios tezaur arhivistic, este

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

insuficient, nepractic, rău întreținut, neaerisit și umed. Arhivele din Iași au local mai bun la M-rea Golia, dar insuficient și supus ruinării. Cele din Craiova n'au local. Numai la Cluj ne bucurăm de un local adaptat situației, însă acuma l-am pierdut și pe acela spre a sta cu chirie la Sibiu. În nici o parte nu mai este loc pentru creșteri.

2. În toate arhivele personalul este insuficient ca număr și nestabil din cauza salarizării. Cu cel existent abia se poate face față lucrărilor curente, lăsându-se la o parte lucrările speciale de arhivă.

3. Toate arhivele sunt lipsite de materialul de lucru: fișiere, clasoare, rafturi, săli de studii etc., cum și de materialul de birou: cartoane, cutii, mape, fișe, cămăși de documente, repertorii, enciclopedii, ediții de documente etc.

Reorganizarea acestui serviciu obligă la: crearea responsabilității serviciului de registratură la instituțiile de stat: depunerea regulată și sistematică la Arhivele Statului a celor ieșite din uz; înmulțirea direcțiunilor regionale după nevoile locale și tradiția istorică; întemeierea de localuri proprii după normele arhivistice cu spațiu sufucient și loc disponibil pentru creșteri; formarea unui personal bine pregătit și conștient de menirea sa, pentru care există Școala de Arhivistică; punerea la îndemână în mod sigur a materialului necesar și crearea de fonduri permanente pentru publicațiile arhivistice, fără de care toată râvna arhiviștilor rămâne tot infructuoasă.

În ceea ce privește Arhivele Statului din București, construirea unui local nou, adecvat scopului, este de absolută și urgentă necesitate. Ar lua astfel sfârșit încercările în acest sens, care s'au făcut fără curmare din anul 1832 și până azi. Locul ales trebuie să fie sănătos, de cel puțin 10.000 m² întindere și cu înlesnire pentru transportul cercetătorilor. Dacă ne este îngăduit a indica unul, aș propune fie pe terenul Cetății Universitare, fie locul Statului de lângă biserica Sf. Nicolae Tabaci (în fața Academiei Române) unde ar fi necesare unele exproprieri spre viitorul Institut de cultură italiană, fie undeva mai aproape, pe linia Băneasa sau Herăstrău.

Acest local trebuie să aibă birourile necesare, sălile de studii, depozitele și rafturile suficiente, adăposturi pentru apărare pasivă, fișiere și clasoare speciale pentru inventariere (cronologică, onomastică și pe chestiuni) și toate instalațiile necesare pentru aerisire, aer condiționat, deparazitare, legătorie, reparații, restituire și fotografiere de documente etc.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Ne dăm seama, Domnule Ministru, că trecem prin vremuri critice. Credem însă în tăria acestui neam şi în posibilitatea de salvare şi conservare a materialului arhivistic, singurul care poate să înfăţişeze întreaga epopee milenară a neamului nostru.

Pentru aceste motive, rugăm respectuos pe Excelenţa Voastră, să binevoiască a fi ctitorul palatului instituţiei de cultură a Arhivelor Statului român.

Director General,
A. Sacerdoţeanu

A.N.I.C., fond *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 26, f. 231-232.

128

1940 august 31, Bucureşti. *Memoriul lui Aurelian Sacerdoţeanu către Ministerul Educaţiei Naţionale solicitând să se dispună măsurile pentru evacuarea arhivelor transilvănene.*

Ministerul Educaţiunii Naţionale
Cabinetul ministrului
31.VIII.1940

Domnule Ministru,

Vă rugăm să binevoiţi a dispune să se ia toate măsurile necesare ca Arhivele Statului din Cluj să fie mutate la Alba-Iulia. Nu e nici un motiv să rămână pe loc, atâta vreme cât Arhiva Albei-Iulii, Sibiu şi altele, din teritoriul ce ne rămâne, se află încă la Budapesta. Pe urmă, dacă va fi cazul, se va face schimbul necesar de apartenenţe. Trebuie însă să avem ceva, pentru a putea cere compensaţia.

Arhivele din Năsăud sunt locale, cea mai mare parte aparţinând Bistriţei. E de dorit, pentru interesul naţional, să ridicăm, printr'un trimis special, toate piesele româneşti, dacă nu e posibil totul.

Pentru Arhivele istorice păstrate încă la autorităţi, ca la Oradea, Cluj, Târgul Mureş, cred potrivit să fie integrate fondurilor româneşti care trebuie reconstituite la Alba-Iulia. Aceasta întrucât ne îndoim că vreodată se va mai îngădui Românilor să le folosească, până la revenirea teritoriului.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Cunoscându-se interesul național pe care-l prezintă arhivele, vă rugăm, Domnule Ministru, să binevoiți a dispune.

Director General,
A. Sacerdoțeanu

Domniei-sale
Ministru al Educației Naționale

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 8/1940, f. 89.

129

1940 septembrie 18, Sibiu. *Ştefan Meteş îl informează pe Aurelian Sacerdoțeanu despre modul cum s-a efectuat evacuarea Arhivelor Statului din Cluj.*

Direcțiunea Arhivelor Statului
Regionala Transilvania
No. /1940
Sibiu, 18 Sept. 1940

Domnule Director General,

Cu referire la telegrama D-voastră din 31 August a.c. în legătură cu evacuarea Arhivelor Statului din Cluj, avem onoare a Vă comunica următoarele:

Cu mari sforțări am reuşit să evacuăm toată Arhiva Statului din Cluj împreună cu mobilierul birourilor.

Din lipsă de vagoane la timp am fost siliți să ducem 30 camioane de documente la Turda, unde le-am depozitat la „Căminul Cultural" încă în 6-7 sept.

Restul arhivei şi mobilierul l-am încărcat în 14 vagoane, în 8-9 Sept. şi le-am transportat, conform indicațiilor date de D-voastră, la Alba-Iulia, depozitându-le în sala cea mare a teatrului oraşului sub paza mea personală şi a funcționarilor.

După cum suntem informați Universitatea din Cluj, şi în special Facultatea de Litere, va fi aşezată în Sibiu. Credem că Arhivele încă trebuie să fie în preajma acestei facultăți, deci mutate în oraşul Sibiu.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Pentru a putea fi realizată cât mai grabnic această mutare a Arhivelor, cu onoare Vă rog să binevoiți a interveni prin Dl. Ministru a Educației Naționale la autoritățile militare și administrative din Sibiu pentru a ne pune la dispoziție localurile necesare birourilor și depozitării arhivelor (de exemplu: cele 2 pavilioane de la școala militară de infanterie ori clădirea de mijloc de la cazarma unde mai înainte a fost „Școala normală A. Șaguna", ori mai multe camere la primăria orașului și prefectura județului) și apoi și către cele din Alba-Iulia și Turda pentru vreo 10 camioane spre transportarea arhivelor de la Turda și Alba-Iulia la Sibiu împreună cu soldații sau oamenii indispensabili pentru încărcarea și descărcarea arhivelor.

Vă rog, în acest sens, să mi se dea și o adresă, cu care să ne putem prezenta la numitele autorități din cele trei orașe pentru a ne da tot concursul la efectuarea lucrărilor.

Director,
Meteș

D-sale Dlui
Director General al Arhivelor Statului București

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 8/1940, f. 95.

130

1940 septembrie 20, București. *Memoriul lui Aurelian Sacerdoțeanu către Ministerul Educației Naționale și al Cultelor prin care solicită să se dispună măsurile necesare privitoare la un sediu și un local corespunzător tezaurului arhivistic al Arhivelor Statului din Cluj, evacuat la Turda și Alba-Iulia.*

No. 1249
Din 20 Sept. 1940
Ministerul Educației Naționale și al Cultelor

Tezaurul istoric al Arhivelor Statului din Cluj a fost evacuat în întregime și se află acum depozitat la Turda în „Căminul Cultural" și la Alba-Iulia în sala teatrului orășenesc. Pentru asigurarea acestui material

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

istoric, de cea mai mare importanță pentru trecutul Transilvaniei, trebuie să se ia măsurile necesare privitoare la sediu și localul corespunzător.

Întrucât cercetările de arhivă sunt în strânsă legătură cu activitatea științifică a Facultăților de Litere, vă rugăm să binevoiți a dispune ca să se fixeze sediul Arhivelor Transilvaniei în aceeași localitate unde va fi așezată Facultatea de Litere din Cluj în mod permanent. În acea localitate trebuie să aibă un local potrivit pentru conservarea materialului și ferit de primejdia focului.

Îndată după fixarea sediului vă rugăm, Domnule Ministru, să binevoiți a dispune luarea măsurilor necesare pentru transportarea fondurilor arhivistice din localitățile unde se găsesc acum la noul sediu. Mijlocul cel mai potrivit de transport este acela cu camioanele, fiind mai sigur prin faptul că reduce numărul încărcărilor și descărcărilor de lăzi.

Director general,
A<urelian> S<acerdoțeanu>

Arhivar,
ss. indescifrabil

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 8/1940, f. 94.

131

1940 octombrie 2, București. *Înștiințarea Ministerului Afacerilor Străine către directorul Arhivelor Statului cu privire la înființarea unei comisii pentru examinarea problemelor în legătură cu arhivele județene și familiale din teritoriile cedate și solicitarea de desemnare a unui delegat care să participe la lucrări.*

Domnule Director General,

Am onoarea a Vă aduce la cunoștință că se va institui pe lângă Delegațiunea Română care negociază în acest moment la Budapesta, o subcomisiune pentru examinarea problemelor în legătură cu arhivele județene și familiale din teritoriile cedate.

În consecință, am onoarea a Vă ruga să binevoiți a desemna un delegat care să participe la lucrările sus-zisei subcomisiuni.

D-sa urmează să se prezinte de urgență la Direcțiunea Tratatelor din acest Departament.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Primiți, Vă rog, Domnule Director General, asigurarea deosebitei mele considerațiuni.

Ministru,
M. Davidescu

Director,
Z. Zahariade

Domniei Sale
Domnului Director General al Arhivelor Statului

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 8/1940, f. 101.

132

1940 octombrie 3, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoțeanu comunică Ministerului Afacerilor Străine că îl deleagă pe Ştefan Meteş în subcomisia de pe lângă Delegația română care negociază la Budapesta.*

Nr. 1296
Din 3 Oct. 1940
Ministerul Afacerilor Străine

Răspunzând adresei Dv. Nr. 61.285/1940, avem onoare de a vă comunica următoarele:

Delegăm în subcomisiunea arhivelor de pe lângă Delegațiunea Română care negociază la Budapesta, pe Dl. Ştefan Meteş, directorul Arhivelor Statului din Cluj, acum domiciliat la Sibiu, str. Bruckenthal nr. 27, cunoscătorul cu amănuntul al situației arhivelor din Transilvania.

Pentru cheltuielile de deplasare Vă rugăm să binevoiți a dispune luarea măsurilor necesare întrucât această Direcțiune nu dispune de nici un fond.

Primiți, Vă rugăm, Domnule Ministru, asigurarea devotamentului nostru.

Director general,
A<urelian> S<acerdoțeanu>

Arhivar,
ss. indescifrabil

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 8/1940, f. 98.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

133

1940 octombrie 10, Bucureşti. *Adresă prin care Ministerul Educaţiei Naţionale aprobă stabilirea sediului Arhivelor Transilvaniei, evacuate din Cluj-Napoca, în oraşul Sibiu.*

Ministerul Educaţiunii Naţionale
Direcţiunea Învăţământului Superior
Dlui Director al Arhivelor Statului
Str. Arhivelor 4, Bucureşti

Răspunzând adresei Dv. No. 1249/940, referitoare la fixarea sediului Arhivelor Statului din Cluj, avem onoarea a vă aduce la cunoştinţă că Ministerul aprobă fixarea sediului Arhivelor Transilvaniei în oraşul Sibiu, unde se află şi Facultatea de Litere a Universităţii din Cluj.

În acest sens vă rugăm să binevoiţi a lua măsurile necesare pentru transportarea fondurilor arhivistice din localităţile unde se găsesc acum la noul sediu.

Ministru,
ss. indescifrabil

Director General,
ss. indescifrabil

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 8/1940, f. 103.

134

<1940>. *Aurelian Sacerdoţeanu îi comunică ministrului Educaţiei Naţionale măsurile ce trebuie luate pentru evacuarea Arhivelor Statului din Cluj la Alba-Iulia.*

Arhivele de Stat

Se vor lua toate măsurile necesare ca Arhivele Statului din Cluj să fie mutate la Alba-Iulia. Nu e nici un motiv să rămâe pe loc, atâta vreme cât arhiva Albei-Iulii, Sibiu şi actele din teritoriul ce ne rămâne se află încă la Budapesta. Pe urmă, dacă va fi cazul, se va face schimbul necesar de apartenenţe. Trebuie însă să avem casa pentru a putea cere compensaţia.

Arhivele din Năsăud sunt locale, cea mai mare parte aparţinând Bistriţei. E de dorit, pentru interesul naţional, să ridicăm, printr-un trimis special, piesele româneşti, dacă totul nu e posibil.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Pentru arhivele istorice păstrate încă la autorități, ca la Oradea, Cluj, Tg. Mureș, cred potrivit să fie integrate fondurilor românești care trebuie reconstituite la Alba-Iulia. Aceasta întrucât ne îndoim că vreodată se va mai îngădui Românilor să le folosească.

Cunoscându-se interesul național pe care îl prezintă Arhivele, Vă rugăm, Domnule ministru, să binevoiți a dispune.

Director general

A.N.I.C., fond *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 26, f. 237; concept.

135

1941 ianuarie 11, Bucureşti. *Memoriul lui Aurelian Sacerdoțeanu către Ministerul Educației Naționale pentru acordarea unei subvenții care să facă posibilă editarea publicațiilor Arhivelor Statului.*

Nr. 35
din 1941 Ianuarie 11
<Către> Ministerul Educației Naționale

Prin Legea de organizare a Arhivelor Statului (art. 14) această direcțiune este obligată să publice cataloage, inventare şi indici de documente pentru ca prețiosul şi extraordinar de bogatul material istoric ce conservă depozitele noastre să fie făcut cunoscut. În o sută zece ani, de când durează această instituție nu s-a făcut o astfel de lucrare până la *Inventarul Arhivelor Statului* din 1939, pe care am putut să-l dăm la lumină grație sprijinului pe care ni l-a acordat Onor. Minister.

Prin aceeaşi lege mai suntem datori a publica şi o revistă de specialitate în care informațiile şi studiile arhivistice să ocupe primul loc, în legătură cu tezaurele noastre arhivistice cele mai bogate din tot Sud-Estul european. Cu greutăți nemaipomenit de mari, cerând adesea chiar şi numai 20 lei de la binevoitori, am izbutit totuşi să publicăm trei volume importante, cu peste 400 pagini fiecare. Al patrulea este sub tipar şi cuprinde, între altele, statistici cu privire la populația ungurească din Ardeal, documente turceşti din sec. 18 cu amănunțite informații despre o prădăciune turcească necunoscută în țările noastre, şi alte note diplomatice, pe lângă o bogată bibliografie istorică.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Toate aceste dificultăți, pentru o mai atentă și folositoare muncă în folosul obștesc al istoriei naționale, rezultă din faptul că niciodată astfel de preocupări naționale n-au aflat sprijinul necesar la oficialitate, întrucât n-a fost prevăzut nici măcar un leu pentru lucrările ce eram obligați a tipări.

Credem că a sosit vremea când știința istorică românească, bazată pe izvoare istorice naționale, să-și ocupe locul pe care îl merită în structura unui stat al nostru. Pentru aceasta este nevoie de foarte puțin lucru: susținerea tiparului. Ne trebuie garanția că putem tipări cel puțin 30 coale de tipar în 8° mare pentru „Revista Arhivelor" și măcar 3 volume anual a 30 coale în 8° de inventare și cataloage.

Pentru această muncă editorială, vă rugăm să binevoiți a dispune să se prevadă în bugetul anului viitor 200.000 lei pentru „Revista Arhivelor" și 400.000 lei pentru cataloage și inventare.

Pentru munca istovitoare a pregătirii edițiilor informative, înțelegem să nu pretindem, noi și colaboratorii noștri, absolut nici o răsplată în afară de satisfacția, morală, că vom putea începe un lucru întârziat 100 de ani și că în scurt timp vom putea avea nădejdea să ajungem și noi acolo unde alte țări au ajuns, adică la alcătuirea corpusului cataloagelor și incunabulelor celor mai analitice posibil.

Director general,
A. Sacerdoțeanu

Arhivar,
I. C. Dobrescu

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 2/1941, f. 30-31; concept.

136

1941 ianuarie 20, București. *Memoriul lui Aurelian Sacerdoțeanu către Ministerul Educației Naționale cu solicitarea de instituire a unei comisii care să studieze problema localului la toate arhivele din țară.*

No. 64
din 1941 ian. 20
<Către> Ministerul Educației Naționale

Problema localului Arhivelor Statului formează marea dramă a acestei instituții de o sută zece ani încoace. Până acum a rămas nerezolvată, după cum se poate convinge oricine observând realitatea la

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

care adaug şi cele indicate în lucrarea *Proecte pentru Palatul Arhivelor Statului*, aici anexată.

Spre a înceta acest neajuns capital – lipsa de local – vă rugăm să binevoiţi a dispune instituirea unei comisiuni care să studieze problema pentru toate arhivele din ţară. Comisiunea trebuie să fie compusă din arhivişti recunoscuţi şi din arhitecţi.

Odată realitatea cunoscută suntem siguri că se poate face acum, cu sacrificii neînsemnate faţă de tezaurul care se păstrează în arhive, aceea ce nu s-a putut face timp de un secol şi mai bine.

Director general,
A<urelian> S<acerdoţeanu>

Arhivar,
I. C. Dobrescu

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 2/1941, f. 44; concept.

137

1941 martie 15, Sibiu. *Teodor Bălan îi scrie lui Aurelian Sacerdoţeanu că a găsit arhiva fostului regiment grăniceresc românesc din Ardeal, cu solicitarea de a se lua măsuri grabnice pentru salvarea ei.*

Domnule Director General,

Cu onoare Vă aduc la cunoştinţă următoarele:

Astăzi dimineaţă am fost în locuinţa din strada Sării 11 a profesorului Liviu Florian de la Liceul „Gh. Lazăr", pentru a vedea ce arhive se găsesc depozitate la el. Am găsit două dulapuri şi două sertare pline cu documente referitoare la fostul regiment grănițeresc românesc din Ardeal, ce-şi avusese garnizoana în Orlat.

Acest regiment fusese întemeiat în anii 1762/63 de Maria Theresia şi a existat până la anul 1848, când a fost desfiinţat. După desfiinţare, averea regimentului cuprinzând munţi şi moşii a fost administrată de o comunitate de avere, care după anul 1918 s'a schimbat în „Fondul şcolar al fostului regiment I-iu Român de graniţă din Ardeal".

Arhiva regimentului depozitată astăzi în locuinţa prof. Florian este proprietatea acestui „Fond şcolar".

Cum, din membrii acestui fond, aproape nimeni nu mai ştie nemţeşte, şi cum nu se găsesc fonduri pentru crearea unui serviciu arhivistic, comitetul acestui fond ar vedea cu drag dacă Arhivele Statului

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

s'ar angaja să pună în ordine arhiva şi s'o administreze pentru a fi accesibilă publicului doritor a cunoaşte trecutul Ardealului.

Am cercetat câteva dosare constatând că cuprind acte foarte interesante. Unul are titlul „Atitudinea regimentului în răscoala lui Horia la 1784". Altul cuprinde acte din anii 1848/49.

Fiindcă această arhivă este în pericol de a fi vândută cu kilogramul, Vă sesizez pe Domnia Voastră, rugându-Vă a lua măsuri grabnice ca această arhivă să fie salvată, înfiinţându-se la Sibiu un birou arhivistic sau o direcţiune regională, care să administreze această arhivă şi alte documente ce s'ar mai aduna în urmă.

Momentul pentru asemenea măsuri este potrivit, întrucât atât eu cât şi D-ra Lydia Jeuma, foşti funcţionari ai arhivei de la Cernăuţi, suntem liberi şi în plus posedăm la perfecţiune limba germană.

Răspunsul, Vă rog, să mi-l trimiteţi mie ca să-l remit comitetului „Fondului".

Primiţi, Vă rog, expresia deosebitei mele stime.

Sibiu, 15 Martie 1941

Teodor Bălan
Str. Regina Maria 43

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 10/1941, f. 33-34v.

138

1941 martie 21, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu îi scrie lui Teodor Bălan că nu se poate înfiinţa o nouă Direcţie regională a Arhivelor Statului la Sibiu întrucât s-a mutat acolo cea de la Cluj.*

Nr. 306
Din 1941 Martie 21
D-lui Prof. T. Bălan
Sibiu, Str. Regina Maria 43

Luând la cunoştinţă de cuprinsul scrisorii Dv. din 15 Martie a.c., ţinem să vă aducem mulţumirile noastre pentru semnalările făcute. În momentul de faţă nu mai poate fi vorba însă de înfiinţarea unei Direcţiuni regionale a Arhivelor Statului la Sibiu, întrucât s'a mutat aci Direcţia de la Cluj. Credem dar că se poate depune tot materialul păstrat de D. Liviu

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Florian la acea Direcțiune, unde va sta la îndemâna tuturor cercetătorilor, după toate regulile arhivistice.

Cu cele mai vii mulțumiri.

Director general,

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 10/1941, f. 31.

139

1941 martie 24, Bucureşti. *Memoriul lui Aurelian Sacerdoțeanu către generalul Ion Antonescu, conducătorul Statului Român, pentru sprijinirea Arhivelor Statului.*

Nr. 324
din 1941 martie 24
D-lui General Ion Antonescu
Conducătorul Statului Român

Domnule General,

Este îndeobşte cunoscut că fundamentul cultural al unui stat stă în crearea, păstrarea şi organizarea celor trei categorii de materiale istorice care stau în Arhive, Biblioteci şi Muzee.

Îndrăznim să înfăţişăm binevoitoarei Domniei Voastre atenţii situaţia celei dintâi, adică a Arhivelor Statului la noi. Vechi de când e statul însuşi ca organizaţie de cancelarie, devin instituţie de stat încă de timpuriu, din 1831. Suntem astfel înaintea Angliei, care îşi întemeiază arhive de stat în 1838 şi decât Austria, care le are abia din 1875, fără a arăta altele, ale vecinilor noştri, mult mai noi.

De la întemeiere şi până azi, Arhivele Statului şi-au îmbogăţit tezaurul arhivistic cu bogatul fond al documentelor istorice (întregul fond al bunurilor mănăstireşti şi ale Statului, cu condicile domneşti, arhivele administrative şi judecătoreşti câte s-au putut strânge. Materialul adunat până acum este deosebit de important. Peste 200.000 hrisoave domneşti, cărţi boereşti şi zapise săteşti a căror vechime începe cu sec. XIV; peste 150.000 dosare şi condici cuprinzătoare de izvoare istorice de tot felul a căror vechime începe cu domnia lui Constantin Brâncoveanu şi aproape 50.000 volume de cărţi tipărite, unele exemplare unice în Bucureşti.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Acestea toate alcătuiesc cel mai bogat fond arhivistic din regiunea noastră europeană, care se poate mări cu toate arhivele de registratură ale instituțiilor de stat, județ și comună, care nu mai sunt necesare uzului comun, sau sunt scrise cu litere chirilice.

Din ceea ce avem acum se poate cunoaște istoria neamului sub toate aspectele sale, evoluția teritorială a statului, viața economică și spirituală, într-un cuvânt tot ce are atingere cu civilizația românească. Din acest material nu se cunoaște nici a zecea parte, încă și mai puțin este pus în circulație, fie din lipsă de cercetători specialiști, fie din lipsa miljoacelor de clasare, depozitare și punere la îndemână.

Pentru a putea să-și împlinească menirea, Arhivele Statului trebuie să aibă o organizare corespunzătoare, sub un împătrit punct de vedere: 1. Local potrivit; 2. Personal suficient și bine pregătit; 3. Material necesar pentru organizare și lucru; 4. Publicații arhivistice de îndrumare, de indice și inventare.

Actuala situație nu corespunde decât în mică parte deziderateloe arhivistice pentru că:

1. Nici una din Arhivele Statului nu are local potrivit. Acela al Arhivelor Generale din București, cu cel mai prețios tezaur arhivistic, este insuficient, nepractic, rău întreținut, neaerisit și umed. Arhivele din Iași au local mai bun la m-rea Golia, dar insuficient și supus ruinării. Cele din Craiova n-au local. Numai la Cluj ne bucurăm de un local adaptat situației, însă acuma l-am pierdut și pe acela spre a sta cu chirie la Sibiu. În nici o parte nu mai este loc pentru creșteri.

2. În toate arhivele personalul este insuficient ca număr și nestabil din cauza salarizării. Cu cel existent abia se poate face față lucrărilor curente lăsându-se la o parte lucrările de arhivă.

3. Toate arhivele sunt lipsite de materialul de lucru: fișiere, clasoare, rafturi, săli de studii etc., cum și de materialul de birou: cartoane, cutii, mape, fișe, cămăși de documente, repertoriu, enciclopedii, ediții de documente etc.

Această situație se datorește și faptului că arhivele instituțiilor nu sunt organizate în nici un fel. Odată ce astfel de arhive sunt depuse la Arhivele Statului, trebuie o muncă grea și îndelungată numai pentru clasare, întocmirea opiselor și indicilor devenind aproape imposibilă. De aceea se cere cu urgență și neapărată trebuință organizarea întregului serviciu de arhivă.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Reorganizarea acestui serviciu obligă la: crearea responsabilității serviciului de registratură la instituțiile de stat; depunerea regulată și sistematică la Arhivele Statului a celor ieșite din uz; înmulțirea direcțiunilor regionale după nevoile locale și tradiția istorică; întemeierea de localuri proprii după normele arhivistice, cu spațiu suficient și loc disponibil pentru creșteri; formarea unui personal bine pregătit și conștient de menirea sa, pentru care există Școala de Arhivistică; punerea la îndemână în mod sigur a materialului necesar și crearea de fonduri permanente pentru publicațiile arhivistice, fără de care toată râvna arhiviștilor rămâne tot infructuoasă.

În ceea ce privește Arhivele Statului din București, construirea unui local nou, adecvat scopului, este de absolută și urgentă necesitate. Ar lua astfel sfârșit încercările în acest sens, care s-au făcut fără curmare din anul 1832 și până azi. Locul ales trebuie să fie sănătos, de suficientă întindere și cu înlesnire pentru transportul cercetătorilor. O comisie de specialiști arhiviști și arhitecți întocmită de Onor Minister al Instrucției Publice, Educației și Cultelor ar putea alege locul și dispune asupra acestei chestiuni.

Facem această prezentare în vremuri deosebit de grele, când tac muzele, cum se spune de mii de ani încoace. Ne dăm seama de toate acestea, Domnule General, însă credem în viitorul nostru și în tăria acestui neam, așezat de Dumnezeu la răscrucea tuturor relelor. Dar mai știu că la fiecare vreme de răscruce, el și-a găsit conducătorul care să biruiască vremea. Acum am fost la una din aceste răscruci biruite și știu că ducerea în nesfârșit a acestei biruințe naționale își înfige adânc nemurirea în trecutul multimilenar al epopeei neamului nostru, mărturisit de scriptele arhivistice care trebuie conservate și salvate cu orice preț.

Pentru aceste motive, rugăm respectuos pe Excelența Voastră să binevoiască a fi și protectorul Arhivelor Statului.

Cu adânc respect,

A. Sacerdoțeanu,
Directorul General al Arhivelor Statului

24 Martie 1941

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 2/1941, f. 259, 262.
A.N.I.C., fond *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 26, f. 253-254; concept.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

140

1941 iunie 21, Bucureşti. *Memoriul lui Aurelian Sacerdoţeanu către Ministerul Culturii Naţionale în care avansează propunerile de personal necesar reluării activităţii în Arhivele din Cernăuţi şi Chişinău, nominalizându-l pe Teodor Bălan pentru reorganizarea celor din Cernăuţi şi pe L. T. Boga pentru cele din Chişinău.*

No. 580
Din 21 Iunie 1941
Ministerul Culturei Naţionale

Nădejdile îndreptăţite pe care le avem în acest moment ne fac să credem că Moldova lui Ştefan cel Mare întrejită cu Hătmănia lui Duca Vodă va fi iarăşi a noastră, fără întârziere. Pentru ca mărturiile istorice de ale Bucovinei şi Basarabiei să nu rămână la voia întâmplării, avem onoare a propune să se întocmească de pe acum personalul necesar reluării activităţii în Arhivele din Cernăuţi şi Chişinău.

Pentru Arhivele din Chişinău dl. L. T. Boga, fostul lor director, ne obligă a colabora la reorganizare. În acest sens D-sa va face un memoriu. Personalul necesar acestei Arhive, după încadrările din anul trecut, este următorul:

1. Director;
1. Arhivar cl. I;
2. Paleografi cl. I;
1. Paleograf cl. II;
2. Paleografi cl. III;
2. Oameni de serviciu cl.VI;
9. persoane în total.

Salariile lor reprezintă 750.000 lei anual. În ceea ce priveşte arhivele din Cernăuţi, unde nu s'a făcut încadrare, este nevoie deocamdată de următorul personal.

1. Director;
1. Arhivar cl. I;
1. Paleograf cl. I;
1. Paleograf cl. II;
2. Oameni de serviciu cl.VI;
6. persoane în total.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Salariul lor anual se ridică la 539,760 lei.

Pentru reorganizare se oferă dl. Teodor Bălan, fostul director al Arhivelor Statului din Cernăuți.

Domnii delegați cu reorganizarea vor cerceta și vedea care din foștii funcționari rămași sub ocupație pot să ocupe mai departe posturile lor. După aceea urmează să se procedeze la ocuparea tuturor posturilor necesare reluării imediate a lucrului. Până la acea dată vom putea delega și de la această direcțiune câte un funcționar bun pentru punerea în ordine pe timp de o jumătate de lună.

Director general,
A<urelian> S<acerdoțeanu>

Arhivar,
ss. indescifrabil

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 9/1941, f. 50.

141

1941 iulie 22, Cernăuți. *Raportul lui Elpidifor Panciuc, translator pentru limbile slave la Arhivele Statului din Cernăuți, către Aurelian Sacerdoțeanu asupra situației materialului arhivistic din Cernăuți, din timpul ocupației rusești.*

Cernăuți, 22 Iulie 1941

Raport

Subsemnatul, Dr. Elpidifor Panciuc, translator pentru limbile slave la Arhivele Statului din Cernăuți, fac următorul raport asupra situației materialului arhivistic din Cernăuți, din timpul ocupației rusești:

Neavând posibilitatea de a transporta materialul arhivistic cel mai valoros, gata împachetat în lăzi, la plecarea românilor din 28 Iunie 1940, a rămas totul pe loc. Venind rușii și alegând Palatul Administrativ, unde se păstra Arhiva, ca centrul lor de administrație și având ei nevoie de camere libere, tot materialul arhivistic a fost ridicat și pus grămadă în diferite locuri ca garaje etc. Mai târziu cam prin luna Septembrie 1940 s'a înființat aici o societate „Soiuz-util", care a avut însărcinarea de a strânge toate hârtiile și a le trimite la Charcov pentru prelucrare în hârtie curată.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Aflând că Arhiva şi ziarele româneşti din Biblioteca Universităţii erau destinate în primul rând să fie transportate la Charcov am făcut un raport asupra însemnătăţii materialului arhivistic în general şi, în înţelegere cu rectorul Universităţii, Arhiva Statului avea să treacă în seama Universităţii la secţia istorică. Nedispunând însă şi Universitatea de loc liber pentru depozitarea şi aranjarea Arhivei, a fost lăsată pe loc şi după ce m'am convins că materialul n'a fost expus la stricăciuni, am încuiat toate uşile. Între timp eu căutam un edificiu potrivit pentru o mai bună păstrare a Arhivei. Primăvara anului 1941 s'a înfiinţat aici în Cernăuţi Arhiva oraşului şi Arhivele Statului erau să treacă în seama acestei instituţiuni. Directorul rus al acestei Arhive a fost de câteva ori la mine. Am făcut tot posibilul ca să-l conving de importanţa materialului arhivistic, în general, şi pentru Bucovina, în special.

În general, Arhiva Statului a rămas neatinsă, dar va trebui multă muncă pentru aranjarea materialului arhivistic în aşa fel ca el să fie accesibil cercetătorilor şi iubitorilor de trecutul Bucovinei.

E. Panciuc

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 9/1941, f. 51, 61.

142

1941 august 16, Bucureşti. *Raportul lui L. T. Boga către Aurelian Sacerdoţeanu, cu privire la starea Arhivelor Statului din Chişinău, după ocuparea oraşului de trupele române. În anexă: Inventarul fondurilor existente la Arhivele Statului Chişinău, pe secţii.*

Raport

Domnule Director General,

Conform ordinului de serviciu No. 157276/941 în ziua de 28 Iunie a.c. am plecat la Chişinău spre a constata starea în care se află Arhivele Statului de acolo, după ocuparea oraşului de trupele noastre.

Localul Arhivelor Statului l'am găsit în bună stare, deşi mai toate localurile instituţiilor de Stat fuseseră arse sau dinamitate de comunişti.

În dimineaţa zilei de 30 Iulie a.c. când am sosit la Chişinău am găsit la Arhive pe d-nii Em. Gane, A. Damaschin, Vl. Sahlevici, vechi funcţionari ai Arhivelor, I. Furtună angajat de Soviete, precum şi pe D. Răileanu, vechi servitor, şi Ilie Cojocaru angajat de Soviete.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Din cercetările făcute rezultă că Arhivele Statului au continuat să funcționeze sub ocupația sovietică, depinzând de Ministerul de Interne și sub supravegherea renumitei organizații secrete N.K.V.D.

Cum principalul rol al N.K.V.D.-ului era identificarea tuturor funcționarilor noștri rămași în Basarabia, precum și a persoanelor culturale și politice românești, la Arhivele Statului au fost aduse în acest scop depozitele arhivistice ale următoarelor instituții:

1) Inspectoratul General de Siguranță al Basarabiei
2) Chestura Poliției Chișinău
3) Biroul Populației
4) Penitenciarul Central
5) Tribunalul Lăpușna secția a III-a
6) Judecătoria Mixtă
7) Judecătoria Urbană Ocolul III
8) Prefectura Jud. Lăpușna
9) Seminarul Teologic
10) Liceul Mihail Eminescu

precum și arhivele particulare ale domnilor V. Christi, fost ministru, maior Odobescu, avocat Grănescu etc.

Localul Arhivelor Statului nefiind încăpător N.K.V.D.-ului, a depozitat în biserica grecească arhivele următoarelor instituții:

1) Prefectura Jud. Lăpușna
2) Liceul Militar Regele Ferdinand I
3) Consiliul Eparhial Ortodox
4) Consiliul Eparhial Armenesc
5) Percepția a V-a
6) Camera de Muncă.

De asemenea, a mai depozitat în biserica Alexandru Nevschi arhivele următoarelor instituții:

1) Inspectoratul Silvic
2) Casa Asigurărilor Sociale
3) Ținutul Nistru
4) Inspectoratul Drumurilor și Șoselelor
5) Banca Basarabia
6) Circumscripțiile de Poliție Chișinău II, III, IV, V, VI
7) Tribunalul Militar
8) Corpul Portăreilor

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

9) Camera de Comerț și Industrie Chișinău
10) Camera de Muncă Chișinău
11) Judecătoria de Muncă Chișinău
12) Inspectoratul Asigurărilor Sociale
13) Inspectoratul Industrial
14) Diverse arhive ale posturilor de jandarmi rurali.

Cum toate aceste arhive erau foarte amestecate, mi-a trebuit o muncă de multe zile, ajutat fiind de vechiul personal al Arhivelor Statului până am identificat arhivele fiecărei instituții aparte.

Întrucât bisericile urmează să fie redate organelor bisericești am înștiințat toate autoritățile mai sus arătate ca să procedeze la ridicarea lor.

Pentru depozitarea în localul Arhivelor Statului a unui număr așa de mare de dosare, autoritatea sovietică a grămădit în trei încăperi întreaga noastră veche arhivă, întrucât ea nu prezenta pentru scopurile urgente ale N.K.V.D.-ului nici un interes.

Cu ajutorul funcționarilor și servitorilor vechi ai Arhivelor Statului am ales pe secțiuni întreaga arhivă lăsată la 28 iunie 1940 și am reconstituit astfel fondul real al Arhivelor Statului.

Odată această operație de alegere a documentelor vechi și a dosarelor terminată, am procedat la reconstituirea bibliotecii vechi rusești și a celei românești.

La sfârșitul acestei lucrări cu bucurie am constatat că vechea noastră arhivă este salvată, cu mici lipsuri, ce urmează a fi constatate la o cercetare minuțioasă a fiecărei secții în parte.

În ceea ce privește mobilierul Arhivelor l'am găsit în întregime. Anexez inventarul fondului Arhivelor Statului din Chișinău așa cum l'am reconstituit la fața locului.

Cu stimă,

București, 16 August 1941

Anexă:

Inventar al fondului secțiunilor aflătoare astăzi la Arhivele Statului din Chișinău

1) Secțiunea Istorică

Secolul XV.....2 documente în original
6 " " copie

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Secolul XVI.....16 " " original
11 " " copie
2 " " traducere
Secolul XVII.....70 " " original
4 " " copie
8 " " traducere
Secolul XVIII..... 89 " " original
22 " " copie
Secolul XIX..... 281 " " original
9 " " copie

2) Secţia Senatorială
3) " Inaltul Sfat
4) " Deplin împuternicitului Basarabiei
5) " Vremelnicescului comitet
6) " Guvernatorului militar
7) " Guvernatorului civil
8) " Administraţia gubernială
9) " Palatului de Finanţe
10) " Dir. Moşiilor din Basarabia închinate mănăstirilor străine
11) " Adunarea deputaţilor nobilimei din Basarabia
12) " Tribunalul Basarabiei
13) " Primăria oraşului Chişinău
14) " Direcţiunea pentru chestiunile ţărăneşti
15) " Direcţiunea pentru chestiunile oraşelor şi zemstvelor
16) " Ministerul de Justiţie
17) " Procurorului general al Basarabiei
18) " Procurorului oraşului Ismail
19) " Carantinelor Reni
20) " " Ismail
21) Secţia Carantinelor Lipcani
22) " " Cetatea Albă
23) " " Leova
24) " " Sculeni
25) " " Prut
26) " " Sulina
27) " Administraţiei Cetăţii Ismail
28) " Prefecturii de Poliţie a oraşului Chilia

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

29) " Asistenței Publice
30) " Comandamentul Căzăcimei și Noua Rusie
31) " Comisiunii aprovizionării publice
32) " Palatului Domeniilor Statului din Basarabia
33) " Direcția Salinelor
34) " Prăsilei de cai
35) " Administrației de prestațiuni
36) " Direcția acțizelor
37) " Poliția orașului Soroca
38) " " " Orhei
39) " " " Chișinău
40) " Direcția Școalelor Ministeriale din Basarabia
41) " Direcția Școalelor bisericești și Inspectoratului școalelor primare din Basarabia
42) " Tutela nobilimei
43) " Direcția Zemstvei guberniale din Basarabia
44) " Direcția Zemstvei al jud. Hotin
45) " " " " " Soroca
46) " " " " " Bălți
47) " " " " " Chișinău
48) " " " " " Orhei
49) " " " " " Tighina
50) " " " " " Cet. Albă
51) " Comitetul provizoriu al jud. Cahul
52) " " " " " Ismail
53) " Cercului de recrutare gubernial din Basarabia
54) " Primăriilor rurale din Basarabia
55) " Școalelor primare din Basarabia
56) " Judecătoriile din Basarabia
57) " Comandamentul de jandarmi și serviciul secret
58) " Liceele din Basarabia
59) " Instituțiile și Sfatul Țării Republicei Moldovenești
60) " Serviciul de aprovizionare și Contabilitate Direc. G-ral de Industrie și Comerț din Basarabia

61) Secțiunea Sfatul Țării

a) Jurnalele Președintelui Sfatului Țării: 3 dosare
b) " ședințelor plenare ale Sfatului Țării: traduceri 1-73

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

c) Achitarea salariului funcționarilor de cancelarie
d) " " Administrației și servitorilor
e) Procesele-verbale ale Comisiei agrare
f) Controlarea și lichidarea serviciului financiar de lichidare a Sfatului Țării
g) Achitarea salariului, indemnizației de chirie personalului

62) Secțiunea Planurilor

1) Planul județului Hotin, anul 1835, fără arătarea autorului
2) " " Tighina, anul 1835, fără arătarea autorului
3) " orașului Reni, anul 1835, întocmit de inginerul hotarnic al Oblastei Basarabia, consilierul Eitner
4) Planul județului Cetatea-Albă, anul 1835, întocmit de inginerul hotarnic Scovronschii
5) Planul județului Cahul, anul 1836, întocmit de inginerul hotarnic Scovronschii
6) Planul jud. Soroca, anul 1837
7) " orașului Orhei, anul 1838
8) " " Ismail, anul 1842, întocmit de inginerul hotarnic Buderanschii

63) Colecția legilor rusești

1) Complecta colecție a legilor Imperiului rus
2) Codul legilor Imperiului rus
3) Colecția legilor și deciziunilor Imperiului rus
4) Colecția legilor militare.

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosarele: 8/1941, f. 2, 3, 20-21; 10/1944, f. 217-219.

143

1941 august 19, București. *Memoriul lui Aurelian Sacerdoțeanu către Ministerul Culturii Naționale în care prezintă situația Arhivelor Statului din Chișinău după ocuparea orașului de trupele române și propune reluarea imediată a activității, delegând provizoriu pe Leon T. Boga, ca director.*

Nr. 778 din 1941 Aug. 19
Ministerul Culturii Naționale

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Dl. Leon T. Boga, fost director regional al Arhivelor Statului din Chişinău, trimis special să vadă şi refere asupra situaţiei în care se află acele arhive după eliberare, ne raportează că aproape tot materialul arhivistic a fost salvat. Lipsesc numai unele dosare din lucrările Sfatului Ţării.

În consecinţă Arhiva din Chişinău, al cărei local n'a avut de suferit de pe urma luptelor sau distrugerilor din război, îşi poate relua activitatea. Vechiul personal al arhivei a rămas pe loc, cu excepţia a doi, care au plecat în trupele sovietice. In schimb este unul nou angajat de soviete.

Pentru a nu întârzia reluarea activităţii şi punerea în ordine a arhivei îngrămădită în două camere de fostul regim, propunem să se dea o nouă delegaţie provizorie d-lui Boga, ca director al acelei arhive, iar vechiul personal, până se va hotărî de forurile competente, să fie de asemeni angajat provizoriu.

Salarizarea urmează să se facă în conformitate cu încadrările din Aug. 1940, adică:

L. T. Boga, director (arhivar principal cl. I)	13.800
Em. Gane, arhivar cl. I	11.050
A. Damaschin, Paleograf cl. III	4.600
Vl. Şahlievici, Paleograf cl. I	6.450
D. Răileanu, om de serviciu	2.050

Pentru celelalte posturi rămâne să se vadă cine le va ocupa în viitor.

Înţelegem că toate aceste angajări,cu excepţia d-lui Boga, să fie socotite cu titlu provizoriu, până la lămurirea situaţiei lor pe timpul ocupaţiei.

Director general,
A<urelian> S<acerdoţeanu>

Arhivar,

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 8/1941, f. 1; concept.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

144

1941 decembrie 22, Cernăuți. *Memoriul lui Teodor Bălan către Aurelian Sacerdoțeanu în care solicită înființarea Direcției Regionale a Arhivelor Statului la Cernăuți în locul „Comisiunii Arhivelor Statului" de până atunci și își exprimă opinia cu privire la mutarea sediului în căminul „Unirea" din localitate.*

Arhivele Statului Cernăuți — Cernăuți, 22 Decemvrie 1941
No. 72

Rezoluție: Se va face mutarea în căminul „Unirea". Pentru rest vom vedea ce e de făcut.

Domnule Director General,

Răspund la adresa Domniei Voastre din 11 Decemvrie a.c. Nr. 1135.

Personalul Arhivei Cernăuți în frunte cu mine Vă mulțumește pentru obținerea salariilor, în locul diurnelor care au fost până acum. Probabil veți reuși să obțineți și salariul pentru director.

În legătură cu aceasta Vă adresăm rugămintea a Vă strădui pentru înființarea Direcțiunii Regionale la Cernăuți, în locul „Comisiunii Arhivelor Statului" după cum a fost până acum. Titlul de „Comisiune" a fost creat pe vremuri de domnul Nistor după model uzitat în Austria. Or, după Legea Arhivelor Statului comisiuni de acest fel nu există, ci numai direcțiuni regionale. Obținând Direcțiunea regională de la Cernăuți, s'au asigurat atât existența instituției cât și salariile întregului personal.

În ce privește noul și definitivul nostru local, nu pot fi de părerea Domniei-Voastre de a cere acum, din nou, edificiul „Morgenroit". Îl obținusem pe vremuri, dar primind ordin de la Onor. Minister, am fost silit să renunț la el. Predarea acestui edificiu s'a făcut în următorul mod. Într'una din zile, în luna lui August, ne-am întrunit trei inși în biroul primarului: Primarul, Doamna Vântu, directoarea Școalei de gospodărie nou creată la Cernăuți, și eu. Eu am restituit Primăriei clădirea „Morgenroit" odată cu toate documentele, iar Primăria a predat clădirea Școlii de gospodărie, înmânând directoarei documentele.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Stând astfel lucrurile, eu nu mai sunt în drept să cer o clădire pe care am cedat-o de bună voie. Aş fi inconsecvent cu mine însumi, ceea ce nu mi se poate cere.

Pe lângă regretul de a fi pierdut ocazia unică ce ni s'a oferit de a plasa în mod superb Arhivele noastre, am totuşi satisfacţia de a fi cedat clădirea unei instituţii româneşti, foarte necesare, în fruntea căreia se găseşte o foarte vrednică directoare.

Rămâne aşadară căminul studenţilor „Unirea" care ne-a fost cedat. Clădirea aceasta nu corespunde nevoilor noastre. Are camere mici, nelegate între olaltă. Numai în etajul prim este o sală mai mărişoară care ar putea servi drept sală de lectură. Am consimţit totuşi la luarea în primire a acestei clădiri, pentru că după ordinul care astăzi mai este în vigoare, Arhivele Statului nu pot să intre decât în una din clădirile Universităţii. Până nu se anulează acest ordin, n'am dreptul să rechiziţionez o clădire din oraş. Iar din clădirile Universităţii nu poate veni în vedere decât numai un cămin studenţesc. Eu resping orice condominiu. Nu pot admite ca Arhivele Statului, care posedă hârtie, să fie adăpostite într'o clădire împreună cu alte partide care gătesc, şi gătind, pot produce un incendiu.

Deci singura soluţie în momentul de faţă este ca să intrăm în localul căminului studenţesc „Unirea".

Totuşi, admit că soluţia aceasta nu este de durată, nu este definitivă. Căci oricum se vor drege în viitor lucrurile şi oricâte soluţii se vor da problemei cernăuţene, un lucru este cert: Universitatea din Cernăuţi se va reînfiinţa. Se va da prin reînfiinţarea ei satisfacţie nu numai bucovinenilor adânc jigniţi astăzi, ci se va face un serviciu şi culturii româneşti, care a primit o lovitură grea prin desfiinţarea unei înalte instituţii culturale, pentru existenţa căreia sunt date toate condiţiile.

Prevăd reînfiinţarea Universităţii din Cernăuţi şi atunci Arhivele Statului vor trebui să ia în mână din nou toiagul pribegiei, căutându-şi adăpost între clădirile rămase neocupate, clădiri improprii, insalubre, dărăpănate.

Propun următoarea soluţie:

Sau:

Arhivele Statului intră în clădirea „Unirea", statul obligându-se să facă mari adaptări, adaptări în urma cărora clădirea să fie transformată într-un edificiu potrivit pentru o Arhivă şi impropriu pentru un cămin.

Sau:

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Ordinul după care Arhivele Statului trebuie să intre într'una din clădirile Universității se anulează şi se înlocuieşte cu altul, iar Arhivele îşi vor rechiziționa unul din edificiile particulare rămase libere.

În anexă Vă trimit copia adresei noastre din 13 Dec. a.c., Nr. 46, trimisă Guvernatorului în care cer o subvenție de 50.000 lei şi restituirea mobilierului care ne-a fost înstrăinat. Nu am mare nădejde că voi reuşi, dar am făcut forma, pentru a nu fi învinuit în viitor de neglijență.

Primiți, Vă rog, expresia deosebitei noastre stime şi considerațiuni.

Director,
Teodor Bălan

Copie
Arhivele Statului Cernăuți
No. 46/941 Cernăuți la 13 Decembrie 1941

Domnule Guvernator,

Cu onoare Vă raportăm următoarele şi Vă rugăm să binevoiți a ne acorda înaltul Domniei-Voastre sprijin:

Materialul Arhivelor Statului a fost găsit în Iulie a.c. aruncat într'un garaj din curtea Palatului Ad-tiv, iar întreg mobilierul constând din rafturi, dulapuri, birouri, scaune, mese, lipsă.

Cu permisiunea Guvernământului am reîntrat în camerele pe care le-am deținut până în Iunie 1940. În aceste camere am regăsit două birouri elegante cu scaunele şi călimările corespunzătoare ca şi alt mobilier mai mărunt necesar instituției noastre.

Regretăm că acest mobilier a fost ridicat de intendentul Palatului Ad-tiv în absența şi fără ştirea noastră şi transportat probabil pe la alte birouri. Nu ştim dacă a făcut-o din ordin, dar oricum prin măsura aceasta Arhivele Statului au fost despuiate de singurul mobilier de care dispunea.

Arhivele Statului urmând a se muta în noul lor local (Căminul studenților „Unirea"), au nevoie de mobilier de tot felul pentru a putea funcționa.

De aceea cu onoare Vă rugăm să binevoiți a dispune ca să ni se restituie mobilierul luat fără ştirea noastră de domnul intendent sau să ni se dea din stocul de mobile aflătoare în Palatul Ad-tiv mobilierul necesar.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Către

Onor. Guvernământ al Provinciei Bucovina. Cernăuți

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 10/1942, f. 1-3.

145

1942 ianuarie 13, Sibiu. *Raportul lui Ştefan Meteş către Aurelian Sacerdoțeanu privind situația Direcției Arhivelor Statului Cluj, evacuate la Sibiu.*

Arhivele Statului Sibiu
Nr. 15-1942 Sibiu, la 13 Ian. 1942

Domnule Director General,

La adresa Dvs. Nr. 4, din 2 Ian. 1942, avem onoarea a Vă înainta următorul raport asupra situației Direcțiunii noastre:

1) Localul Arhivelor Statului din Sibiu este cu totul neîncăpător pentru materialul de care dispunem şi în situația de azi nu poate satisface nici pe departe cerințele instituției noastre. Este suficient să amintim că de la evacuarea materialului documentar din Cluj şi până acum încă nu am reuşit să aflăm loc potrivit pentru adăpostirea tuturor documentelor. Mare parte din acestea le păstrăm încă afară, în lăzi improvizate în grabă, subt un acoperiş care nu le protejează decât de ploaie. Tot din acest motiv, la care se adaugă greutățile de transport, nu am putut aduce la Sibiu cele 30 de camioane de material care au fost duse de la Cluj la Turda cu ocazia evacuării. Capacitatea redusă a localului a avut repercusiuni dăunătoare asupra activității instituției. Atâta vreme cât materialul nu poate fi aranjat şi răsfoit în voie, pentru a putea fi studiat, nici organizarea lui, după toate regulele arhivistice nu poate fi făcută decât cu foarte mare greutate. Cu toate acestea am depus toată străduința ca să imprimăm un puls viu activității instituției, atât cât s'a putut, şi să nu rămânem un simplu depozit de arhivă.

După ce, în 1940, s'a întocmit indicele cronologic al documentelor până la 1500, în 1941 s'a continuat cu această lucrare pentru documentele de după 1500. Lucrarea întâmpină însă o mulțime de dificultăți. Mai întâi

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

n'am putut despoia toate fondurile arhivistice, tocmai din cauza lipsei de spațiu. În al doilea rând, aici la Sibiu, din cauza lipsei unei biblioteci bine dotate și sistematic organizate – putința de a controla dacă un document a fost sau nu publicat și unde anume este simțitor redusă. În general, lucrări de proporții mai vaste se fac cu foarte mare greutate.

Unele din sălile de care dispunem le-am transformat în mici depozite după capacitatea fiecăreia. Astfel au putut fi aranjate arhivele familiale, pe rafturi din lemn, mare parte din arhiva și socotelile orașului Cluj, precum și alte arhive mai mărunte.

Au fost traduse diferite conscripții din limba latină. Dintr'un Protocol pe anul 1854 au fost traduse din limba latină și maghiară 986 de poziții cuprinzând informații prețioase asupra satelor din Ardeal începând din secolul al XIV-lea (trei poziții traduse din limba maghiară, iar restul din limba latină). Din limbile latină și maghiară au fost transcrise și traduse diferite documente.

În decursul anului 1941 am avut 238 de acte intrate și 109 ieșite. Marea lor majoritate, atât a celor intrate, cât și acelor ieșite sunt cu caracter administrativ.

S'au controlat selecționările, sau au fost date instrucțiuni pentru selecționare. Astfel: la parchetul Tribunalului din Sibiu a fost făcut controlul selecționării arhivei vechi de către un delegat al Arhivelor Statului și s'a dat cuvenita autorizație de vânzarea hârtiei maculatură. De asemenea s'a făcut control la Tribunalul Târnava Militar din Dumbrăveni și C.A.M. Depozitul de Fermentarea Tutunului, Arad. În aceste două cazuri din urmă pe baza raportului delegatului nostru, care a aflat de trierea necompletă s'au dat noui instrucțiuni de selecționare complimentară. Instrucțiuni pentru selecționare s'au trimis și Prefecturei județului Arad. Cu avizul nostru a fost vândută maculatura de la Serviciul de măsuri și greutăți din Deva. In curs de selecționare se află: Arhiva Preturei Plasei Periam (jud. Timiș-Torontal) și Arhiva Tribunalului din Lugoj. Prefectura jud. Făgăraș ne-a cerut aviz favorabil pentru vinderea arhivei vechi, fără selecționare. Ceea ce, desigur, nu s'a dat.

2) Colecțiile Arhivei nu au crescut cu nimic în cursul anului 1941. Motivul, în primul rând, se datorește localului neîncăpător, după cum am mai amintit, și apoi greutăților de transport. Primăria orașului Turda în repetite rânduri ne-a atras atențiunea că dorește să depună la Arhivele Statului mai multe tablouri ale principilor ardeleni precum și o seamă de

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

scrisori mai vechi. Deoarece Arhivele Statului nu dispun de fonduri pentru acoperirea cheltuielilor de transport, iar Primăria oraşului Turda ne-a încunoştiinţat că nu le poate expedia pe cont propriu, a trebuit să renunţăm la ele. Am fi putut să putem (*sic!*) achiziţiona arhiva fostului Regiment român de graniţă (Orlat), dar din cauza lipsei de înţelegere a celor în păstrarea cărora se află nu am putut ajunge la ea.

3) În urma concursului ţinut pentru ocuparea posturilor vacante de la Direcţiunea noastră, la data de 8 Aprilie 1941, s'au făcut următoarele numiri de personal: D-na E. Mureşan, care ocupa postul de paleograf cl. III, a fost numită arhivar cl. II pe data de 22 Iulie 1941, iar d-ra Astra Macaveu a fost numită în postul de paleograf cl. III pe aceeaşi dată. A rămas vacant un post de paleograf cl. III deoarece O. Minister nu a numit pe candidatul propus, care reuşise la concurs şi întrunea condiţiunile de numire (d-ra A. Lupaş).

Începând cu luna Octomvrie 1941 funcţionarii de la această Direcţiune sunt încadraţi şi salarizaţi astfel:

1. D. Ştefan Meteş, director (numit în acest post în 1922, luna Octomvrie şi întărit apoi prin Decret Regal, retrogradat prin bugetul pe exerciţiul 1941-42 arhivar proncipal cl. I), a fost încadrat arhivar şef cu I gradaţie, cu salariul brut de 21.350 primitor 14.918, după categoria a II-a de salarizare.

2. Dl. Ion Mărcuş, arhivar cl. I (avansat în acest post pe data de 1 Febr.1939 prin Decizia Ministerială Nr. 103.162/1939, retrogradat prin bugetul pe exerciţiul 1941-42 arhivar cl. II, post din care a fost avansat pe data de mai sus), a fost încadrat arhivar cu I gradaţie cu salariul brut 12.350, net 11.124.

3. D-na Elena Mureşan, arhivar cl. II, a fost încadrată arhivar cu I gradaţie. Salariul brut 12.350; net: 9.780.

4. D-na Eudochia Buta, arhivar ajutor, a fost încadrată arhivar ajutor cu I gradaţie, având salariul brut: 10.200; net: 9.847.

5. Dl. Aurel Maftei a fost încadrat paleograf fără gradaţii, cu salariul de 7.200 brut, net 6.077. Numit în 1937 în postul de impiegat, avansat în 1939 ajutor registrator, prin bugetul pe exerciţiul 1941-42 a fost retrogradat la situaţia din 1937.

6. D-ra Astra Macaveu, încadrată paleograf fără gradaţii, retribuită cu salariul de 7.200 brut, net: 5.831.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

7. D-l Ion Nicoară, laborant, a fost încadrat om de serviciu cl. IV cu salariul de 3.700 brut, net: 2.854.

Aşa cum sunt, salariile ni se plătesc cu foarte mari întârzieri. Aproape niciodată nu ni se achită odată cu ale celorlalţi slujbaşi de la Sibiu, de la instituţiile pendinte de Ministerul Culturii Naţionale, ci mult în urmă. Dăm un singur exemplu, care ar putea fi edificator: pentru achitarea salariilor pe luna Februarie 1941 am fost nevoiţi să intervenim telegrafic la Minister în 10 Martie (fără rezultat), apoi în 18 Martie şi din nou în 22 Martie. Asemenea cazuri se repetă aproape lună de lună.

În privinţa concediilor, a absenţelor de la serviciu etc. situaţia se prezintă astfel:

1. Dl. Ion Mărcuş, arhivar, a avut în decursul anului 4 absenţe motivate, concediu n'a avut deloc, iar zile de concentrare în decursul anului: 121.

2. D-na Elena Mureşan, arhivar, absenţe motivate: 12, nemotivate: 1; concediu medical: 18 zile.

3. D-na Eudochia Buta, ajutor arhivar, absenţe motivate: 38, nemotivate: 1.

4. Dl. Aurel Maftei, paleograf, absenţe motivate: 3, nemotivate: nici una, concediu de căsătorie: 20 de zile, zile de concentrare: 57.

5. D-ra Astra Macaveu, paleograf, absenţe motivate: 8.

6. Pentru localul Arhivelor Ministerul Culturii Naţionale a plătit proprietarului – d-na F. Csaky-Borger – o chirie anuală de 250.000 lei, plus majorarea de 10% începând cu data de 26 Oct. 1941. Pentru gazul metan s'a plătit pe bază de facturi 21.164 lei, pentru lumina electrică 7.510 lei, iar pentru apă 1.690 lei.

7. Venituri, în afară de suma înscrisă în bugetul Ministerului ca spese de materiale, instituţia noastră nu are. Aceasta s'a cheltuit pentru lucrările strict necesare birourilor, piesele justificative înaintându-se la timp Ministerului.

8. În privinţa propunerilor concrete pentru viitor, gândul nostru se îndreaptă în primul rând către local şi materialul arhivistic. În împrejurări ca cele prin care trecem ne dăm seama însă că o îmbunătăţire a localului şi implicit o mai bună aranjare a materialului n'ar fi cu putinţă. De aceea ne vedem nevoiţi să trecem prin greutăţile momentului în starea actuală.

Completarea postului de paleograf, aflat vacant de atâta vreme, ne-ar fi de un real folos. Numărul mic de funcţionari de la Direcţiunea noastră,

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

cu inevitabilele lipsuri de la serviciu din ultimul timp, din cauza concentrărilor şi mobilizărilor, stânjeneşte mult activitatea instituţiei.

Cea mai dureroasă problemă pentru personalul acestei Direcţiuni – cunoscută în deobşte tuturor arhiviştilor – este aceea a salarizării. Niciodată n'am cerut să ni se dea decât atât cât ni s'a recunoscut în mod legal mai dinainte. Ani de-a rândul am cerut sa fim puşi în cadrele legii, dar ori de câte ori s'a ivit prilejul să ni se facă dreptate, am fost lăsaţi sistematic, în afară de lege. Ar fi interesante câteva date statistice, care nu-şi au locul aici, privitoare la funcţionarii Arhivelor Statului, care au părăsit instituţia din cauza salariilor, pentru a-şi face un viitor în altă parte. Mulţi dintre ei au azi, ca şi atunci de altfel, nume cunoscute şi apreciate în ştiinţă.

Nu ştim dacă e cazul să mai intervenim pentru a ni se face dreptate – de câte ori n'am cerut acest lucru? – sau să ne vedem în linişte de muncă, cu constatarea dureroasă că, pentru mulţi cărora documentele trecutului românesc nu le spun nimic, „arhivarul e un maniac, sau un om care n'a putut face altceva în viaţă".

Director,
St. Meteş

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 11/1942, f. 11-14.

146

1942 februarie 24, Iaşi. *Raportul lui Gheorghe Ungureanu către Aurelian Sacerdoţeanu cu privire la starea Arhivelor Statului din Iaşi, cauzele care au contribuit la situaţia proastă a acestora şi mijloacele de îndreptare.*

Arhivele Statului Iaşi
Nr. 76 din 24 februarie 1942
Rezoluţie: S-a intervenit la M.St.M. cu act 333/9.IV.942

Domnule Director General

Ca urmare la ordinul D-voastră No. 139 din 6.II.1942 avem onoare a vă face cunoscut că prin raportul nostru No. 68 din 18/II/1942 am adus la cunoştinţa „Comisiunii pentru întocmirea istoricului Războiului

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

independenței" că întrucât majoritatea arhivelor, şi inventarele lor, au fost evacuate şi încă nereaduse, nu putem face cercetările necesare pentru întocmirea unei liste de dosare sau acte, care s-ar referi la Războiul independenței.

Totodată avem onoarea de a vă face cunoscut că majoritatea arhivelor Prefecturilor şi Primăriilor din anii 1864-1900 nu sunt depuse încă la această Direcțiune. În aceste arhive, adică a Prefecturii şi Primăriei, se găsesc multe dosare relative la istoricul războiului 1877/78. La Piatra-Neamț, la o selecționare, pusesem dosarele referitoare la acest război într-un dulap aparte urmând ca ele să fie trimise la Iaşi. Nu mai ştiu care este soarta lor. De asemenea la Galați şi Dorohoiu. Deşi totdeauna s-a raportat situația mizerabilă a arhivelor noastre aruncate prin poduri, beciuri şi şuri, la un loc cu lemne şi păsări, arhive care erau fără nici un stăpân, oricine putând să le jefuiască de timbre, peceți sau acte mai importante, pentru ca mai pe urmă, fie ca să se ascundă acest jaf, fie că încurca locul, ca să scape de ea era declarată drept hârtie maculatură şi vândută, ca atare; rapoartele noastre prin care se cerea ori aducerea la Iaşi, ori aranjarea în mai bune condițiuni acolo, până s-ar fi putut aduce la Iaşi, au rămas toate fără nici un rezultat. La Tribunalul Roman găsisem în podul clădirei documente de la Vasile Lupu, Gheorghe Ştefan şi alții, amestecate într-o grămadă de hârtii destinate vânzării. În acelaş pod stăteau aruncate multe dosare începând cu anul 1832. La raportul care-l făceam anexasem surete de la Petru Rareş şi alte documente, doar va fi mai convingător; nici un rezultat şi astăzi stau tot acolo dacă nu mai rău. Arhiva Primăriei Piatra Neamț începând cu anul 1832 stă într-un pod în localul Poliției; câțiva ani în urmă când am văzut-o, erau acolo dosare de la anul 1832, cu hârtia scoaptă de căldura mare, radiată de acoperişul de tablă şi murdărită de păsările care umblau prin pod: şi totuşi aşa se păstrează arhiva fără de care nu se va putea alcătui istoricul celui mai frumos oraş din Moldova în care au hălăduit cândva Hogaş şi Caragiale.

Tribunalul Botoşani a vândut arhiva fără nici o selecționare, iar aceia a Tribunalului Fălciu era împachetată toată şi în drum spre fabrică, noroc de un cetățean al Huşului, cu dragoste de hârțoagele „netrebnice", care ne-a telegrafiat şi am putut opri trimiterea vagonului.

Primăria oraşului Botoşani a ars arhiva veche începând cu anul 1832; un comitet înjghebat ad-hoc a oprit câteva dosare, însă cele mai importante au fost arse; Arhivele Statului n-au fost întrebate.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Prefectura de Poliție Botoşani are arhivele de la 1832, pe care a aşezat-o (*sic!*) într-un beci umed; în 1941 când am văzut-o, dosarele erau lipite unele de altele şi mucegaiul acoperea până şi rafturile. Aşa se păstrează o arhivă în care desigur nu puține date s-ar găsi din trecutul acestui oraş. Ar fi suficient să se găsească o mică însemnare scrisă de marele nostru poet Eminescu, pentru a justifica păstrarea şi conservarea în cele mai bune condiţiuni a întregii arhive.

Arhiva de la Tribunalul Bârlad, aşezată într-o şură afară, a fost majoritatea stricată din cauza inundaţiilor; deşi înainte de inundaţii se ceruse aducerea ei la Iaşi, totuşi a fost lăsată acolo, până când apa a acoperit cu mâl întreaga arhivă. Din acelaşi loc au fost ridicate şi aduse la Iaşi de către subsemnatul câteva mii de documente, unele începând cu sec. al XVII-lea, salvându-le de la o distrugere sigură.

La această mizerabilă stare a arhivelor noastre s-a ajuns din următoarele cauze:

1/. Lipsa de înţelegere a forurilor conducătoare, în ceea ce priveşte tezaurile noastre arhivistice; nu s-a dat nici un ajutor ca aceste arhive să fie adunate, clasate şi păstrate în bune condiţiuni, astfel ca viitorimea să poată găsi în ele faptele frumoase ale trecutului nostru. Ori câtă strădanie ar depune funcţionarii Arhivelor Statului (şi aici este de remarcat că foarte puţini sunt între ei care să depuie tot sufletul şi priceperea în această slujbă, mulţi urmărind numai interesele materiale) fără a li se pune la îndemână ajutorul bănesc necesar transportului arhivelor, tot nimic nu se va putea face.

2/. Lipsa de înţelegere a rostului Arhivelor Statului a unora din conducătorii instituţiilor, care chiar având posibilitate de depunere a arhivelor se opun. Pentru arhivele instituţiilor respective, consecinţa nu a fost decât distrugerea ei. Ilustrez afirmaţia ei cu două cazuri: 1/. Mitropolia Iaşi, cu toate stăruinţele noastre să depună arhiva spre păstrare la această direcţiune, întrucât arhiva era aruncată într-un beci umed, nu a voit. În ultimul timp temându-se de bombardament a depus-o; ce s-a constatat când am început s-o aranjăm?

a/. Majoritatea dosarelor şi registrelor erau putrede pentru că au fost ţinute într-un beci umed.

b/. Toate dosarele jefuite de timbre, peceţi sau acte importante.

c/. Multe acte importante înstrăinate chiar de funcţionarii instituţiei.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

d/. Din bogata şi vechea arhivă a Mitropoliei (erau acte oficiale dat fiind că Mitropolitul era şi Preşedintele Divanului şi a Adunării obşteşti) astăzi nu se mai găsesc decât acte răzlețe, restul fiind dispărute.

2/. Facultatea de Litere a depus arhiva, deşi mult timp s-a opus; rezultatul acestei opuneri de a respecta Legea arhivelor:

a/. Multe dosare mai importante nu s-au depus, unele din ele fiind pe la diferiți profesori care nu vor să le dea, socotindu-le ca pe un bun al lor. Multe dosare sunt lipsă, deşi existau câțiva ani în urmă în arhivă; astfel nu s-au găsit dosarele din anii 1858-1865 şi dosarele studentului Iorga, Filipide, Ibrăileanu, etc. b/. Dosarele nu erau inventariate şi numerotate, încât nu putem şti astăzi ce piese lipsesc din ele.

3/. Lipsa totală de grijă a conducătorilor instituțiilor pentru arhiva instituției lor; nicăieri nu am găsit arhiva aranjată decât în poduri sau beciuri, adică tocmai în locurile cele mai puțin potrivite pentru conservarea unei arhive.

4/. Lipsa totală de pregătire în ceea ce priveşte aranjarea şi păstrarea unei arhive a arhivarilor instituțiilor, adică a funcționarilor în grija cărora este dată arhiva instituției respective (un arhivar a înregistrat la Botoşani un pergament drept corp delict; majoritatea au referat către superiorii lor că dosarele din arhiva respectivă având o vechime mai mare de 30 ani nu mai prezintă nici un interes şi deci pot fi vândute sau arse; singurul lor punct de vedere – prescripția – era asigurat).

5/. Deşi Arhivele Statului din Iaşi au în grija lor arhivele tuturor instituțiilor din Moldova, nu se poate exercita controlul necesar cel puțin anual, astfel ca să se poată salva cu un ceas mai devreme arhivele care din nepăsare, neglijență sau rea-voință merg spre distrugere.

Dar un pericol mai mare ca toate amenință tezaurul arhivistic strâns cu strădania atâtor generații în Arhivele Statului Iaşi: ca o prevedere împotriva unor întâmplări neprevăzute , au fost evacuate din depozitele de la Iaşi 2.300 lăzi cu dosare şi documente în luna Martie 1941 şi până astăzi nu au fost readuse. Evacuarea s-a făcut în grabă, unele lăzi fiind umede, altele plouate în timpul transportului; ele au fost îngrămădite apoi în nişte săli ale unor şcoli şi acolo stau de un an de zile fără nici o aerisire întrunind cele mai proaste condițiuni de conservare pentru o hârtie deja alterată.

Mijloace de îndreptare:

1/. Aducerea arhivelor evacuate şi procedarea de urgență la despachetarea lor, documentele şi actele găsite să fie copiate şi

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

fotografiate. În cazul când raţiuni superioare de Stat nu permit încă readucerea lor, găsirea unei soluţii ca acel imens material arhivistic, care cuprinde în el întreaga istorie a Moldovei, să fie pus acolo unde este evacuat în condiţii bune de conservare.

2/. Ministerele (Interne, Justiţie, Culte etc.) prin circulări către instituţiile în subordine să arate importanţa arhivelor, totodată să ordone stricta aplicare a Legii Arhivelor Statului.

3/. Acordarea de bani necesari pentru aducerea arhivelor mai vechi de 30 ani la Arhivele Statului, sau obligativitate pentru instituţiile care au buget propriu (Prefecturi, Primării) să le trimită pe contul lor. Obligativitate pentru instituţii ca până la trimiterea dosarelor la Arhivele Statului să le păstreze în bune condiţiuni, inventariate, numerotate şi sigilate.

4/. Acordarea unui permis pe C.F.R. directorilor regionali de Arhive, pentru a putea face inspecţii anuale arhivelor din regiunea respectivă. Raportul de inspecţie a directorului regional să fie luat în seamă la avansările sau gratificaţiile funcţionarilor arhivelor instituţiilor din regiune.

5/. Arhivele Statului să aibă un cuvânt la numirea sau avansarea arhivarilor din diferite instituţii de stat; cei actuali să fie supuşi unui control riguros în ceea ce priveşte organizarea arhivelor date lor în grijă şi totodată să li se dea instrucţii. Numai astfel arhivele vor fi bine păstrate, dosarele vor fi bine îngrijite până le va veni rândul să fie depuse spre păstrare în Arhivele Statului. Se va uşura mult şi munca funcţionarilor din Arhivele Statului, unde astăzi se depun arhive conţinând zeci de mii de dosare neinventariate,într-o dezordine de nedescris, iar aranjarea lor priveşte exclusiv numai pe funcţionarii din Arhivele Statului, care în asemenea situaţii sunt obligaţi să execute, în loc de lucrări superioare de arhivistică, lucrări care ar cădea în sarcina funcţionarilor arhivelor din diferite instituţii depunătoare.

Director Regional,
Gh. Ungureanu

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 8/1942, f. 48-49.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

147

1942 iulie 1, Bucureşti. *Raportul lui Ion Radu Mircea către Aurelian Sacerdoţeanu cu privire la modul în care s-a realizat alegerea materialului documentar referitor la istoria Principatelor române şi în special a Basarabiei, care se găsea în Arhiva Istorică a Oraşului Odesa.*

Raport

În urma delegaţiei Ministerului Culturii Naţionale şi al Cultelor, m'am prezentat în ziua de 21 Ianuarie curent la Serviciul de Capturi şi recuperări din Odessa (SCOD) pentru alegerea materialului documentar Referitor la istoria Principatelor române şi în special a Basarabiei, care se găsea în Arhiva Istorică a Oraşului Odessa, depozitată de autorităţile sovietice în biserica Adormirea (Uspenscaia) din str. Regele Mihai I (fostă Str. Preobrajinscaia) Nr. 70.

Văzând că ceilalţi doi delegaţi din Comisia trimeasă de Direcţiunea Generală a Arhivelor Statului (d-nii director Boga şi Gane de la Arhivele Regionale Chişinău) nu s'au prezentat până la 1 Fevruarie, şi deşi limba rusă nu-mi este cunoscută, am început singur această lucrare prin:

1. culegerea de informaţii asupra fondurilor lipsite de inventar şi aranjarea materialului arhivistic răvăşit;

2. selecţionarea părţii care priveşte istoria României şi deci aparţine de drept Arhivelor Basarabiei şi deci Statului Român;

3. inventarierea şi expedierea în ţară a acestui material (documente, dosare şi cărţi).

Clădirea Arhivei (Biserica Uspenscaia) se află atât de puternic sguduită de explozii şi într'o stare de neîngrijire atât de înaintată încât nu numai bolta şi turlele ameninţau să se prăbuşească peste materialul arhivistic în parte răvăşit, dar punea în permanenţă în pericol viaţa celor care lucrau pentru strângerea lui, prin blocurile de piatră şi molozul care se desprindea în permanenţă din tavan. De asemenea o mare cantitate de dosare, în pachete şi în dosare răvăşite, zăcea într'o grămadă imensă amestecat cu cărţi din bibliotecă, cu nisip şi moloz, peste care zăpada, ce intra pe geamurile şi uşile sparte şi prin acoperişul spart, se aşternuse într'un strat gros. O altă parte a materialului documentar şi a mobilierului fusese distrusă sau prădată de populaţie; astfel că întâi am procedat cu un număr de 10 lucrători la reaşezarea în rafturi a pachetelor şi la clasarea dosarelor răvăşite.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Din informaţiile culese de la arhiviştii care mai rămăseseră în localitate, fiindcă mulţi dintre funcţionari evacuaţi cu inventarele şi cu o parte din arhivă (fondurile secrete ale partidului comunist ucrainian) în oraşul Uralsk, am putut afla că „Arhiva istorică a oraşului Odessa" a fost constituită la începutul secolului XIX, ca o anexă a „Muzeului de istorie şi arheologie" din localitate şi cuprindea material istoric referitor la istoria oraşului Odessa şi a Guvernământului General al Rusiei Noi şi a Basarabiei, a guvernământelor înglobate în Guvernământul general, a familiilor nobile din Odessa etc. Cu timpul această anexă a Muzeului a devenit independentă, transformându-se în Arhivă de stat, în care se strângeau şi se depozitau toate vechile arhive administrative din Guvernământul General (şcoli, administraţie clericală, vămi, întreprinderi industriale etc.), iar în timpul din urmă şi materialul sovietic. După inventarierea făcută de subsemnatul, s'a constatat că rămăseseră în fiinţă circa 61 fonduri, numerotate de la 1 la 2069, cuprinzând aproximativ 21.650 pachete de dosare, precum şi o „Bibliotecă juridică" şi una de specialitate arhivistică, aceasta din urmă distrusă în cea mai mare parte.

Deoarece continuarea lucrărilor în cuprinsul clădirii era imposibilă din cauza frigului şi a permanentului pericol de prăbuşire a bolţii, am procedat la evacuarea materialului selecţionabil şi a unei părţi din arhivele de primă importanţă Guvernământului român al Transnistriei într'un local propice instalării arhivei, în str. Puşchin Nr. 20.

Astfel am transportat în noul local următoarele fonduri:

– Fondul Nr. 1 (Cancelaria Guvernatorului General al Rusiei Noi şi al Basarabiei) cuprinzând peste 2500 pachete de dosare şi condici din anii 1806-1874;

– Fondul Nr. 5 (Cancelaria Guvernatorului General provisoriu al Odessei) cuprinzând 180 pachete din anii 1879-1889;

– Fondul Nr. 14 (Curtea Administrativă a Bunurilor Publice din Basarabia) cuprinzând 27 pachete din anii 1828-1870;

– Fondul Nr. 35 (Arhiva Notariatului Public din Odessa) cuprinzând 430 pachete;

– Fondul Nr. 45 (Direcţia Învăţământului din Rusia Nouă) cuprinzând 445 pachete.

Din fondul Nr. 1 s'a selecţionat, luându-se în întregime partea privitoare la organizarea şi administrarea Basarabiei (Cancelaria Basarabiei, în număr de 235 pachete numerotate de la Nr. 1 la Nr. 245

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

(Numerotație originală); apoi 235 pachete de dosare alese din Secția Secretă a Cancelariei Guvernatorului General, Secția privată, Biroul chestiunilor speciale, Secția carantinei, Administrația orașelor Chilia și Ismail și arhiva celor 4 Birouri administrative (administrativ, economic, agrar și judecătoresc).

Din fondul 5 s'au ales 14 pachete de dosare privitoare la activitatea Poliției secrete și politice în Basarabia.

În total s'au selecționat 521 pachete de dosare și s'au inventariat conform inventarului anexat la acest raport; pe lângă acest material documentar s'a selecționat și un număr de 106 cărți referitoare la istoria Basarabiei și la organizarea și activitatea arhivelor sovietice. Pentru serviciul de arhivă s'a luat și un aspirator de praf poartativ. Atât materialul de arhivă cât și cărțile și aspiratorul de praf au fost ambalate în 26 de lăzi, numerotate de la 1 la 26 plus lada 14 b, care au fost predate Serviciului Capturi Odessa, în ziua de 14 Aprilie c. Urmând a fi expediate la București pe adresa Arhivelor Statului. Totuși, în urma dispozițiunilor personale ale Conducătorului Statului, Domnul Mareșal Ion Antonescu, adresa a fost schimbată cu aceea a Academiei Române.

Restul materialului arhivistic, rămas în localul din Str. Regele Mihai I Nr. 70 și în localul din Str. Puşchin 20, a fost predat Primăriei Municipiului Odessa, cu Proces-verbal.

Pentru inventarierea Bibliotecilor populare din orașul Odessa, pentru care am avut delegația aceluiași Minister al Culturii Naționale, am cercetat și predat Primăriei Municipiului Odessa de la 8 Mai la 26 Iunie:

1. Biblioteca Municipală Centrală din Str. Troițcaia Nr. 49;
2. Biblioteca Institutului de Conserve din Str. Petru cel Mare 1-3;
3. Librăria din Str. Richelieu Nr. 19 și
4. Librăria din Str. Trioşcaia Nr. 45, de la care nu s'a selecționat material de bibliotecă pentru România.

În tot timpul acesta (17 Ianuarie - 26 Iunie) întreținerea subsemnatului la Odessa s'a făcut numai din salariul bugetar de 17.600 lei, neprimind nici o alocație specială sau diurnă.

Arhivar Principal (translator)
ss. Ion Radu Mircea
1 Iulie 1942

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 10/1944, f. 5-6.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

148

1942 august 17, Iaşi. *Memoriul lui Gheorghe Ungureanu către Aurelian Sacerdoţeanu în care cere să se intervină la Ministerul Educaţiei pentru a primi banii necesari cumpărării unor materiale necesare prevenirii incendiilor.*

Arhivele Statului
Direcţiunea Regională Iaşi
Nr. 312
Iaşi, 17 August 1942

Rezoluţie: 21 august '942 – se va interveni de urgenţă pentru acordarea sumei de 570.000 lei.
A<urelian> S<acerdoţeanu>

Domnule Director General,

Focul care s-a întâmplat zilele trecute la Mitropolia Iaşi, şi care a distrus întreaga clădire unde erau birourile cu parte din bibliotecă şi arhivă, locuinţe etc., ne-a atras din nou atenţia asupra faptului că clădirea (*sic!*) care adăposteşte întregul tezaur arhivistic moldovenesc nu este câtuşi de puţin păzită de o asemănătoare primejdie.

Până când toate greutăţile vor fi înlăturate şi se va da posibilitate Arhivelor Statului din Iaşi să aibă un local demn de tezaurul pe care trebuie să-l păstrăm cu sfinţenie, nu ne este ertat să stăm cu braţele încrucişate şi să nu luăm toate măsurile de prevedere pentru înlăturarea şi combaterea unei primejdii, care în situaţia şi împrejurările de faţă are destule posibilităţi de a se abate şi asupra noastră.

Materialul arhivistic care se păstrează astăzi în Arhivele Statului a fost martor de atâtea ori unor asemenea tragice întâmplări. Este de ajuns să amintim „pojarul" din anul 1872, care a distrus aproape în întregime arhivele moldoveneşti adunate la Mitropolia Moldovei, unde era şi sala de şedinţe a Divanului; apoi condicile de la isprăvnicie şi de la celelalte instanţe aflate în curtea domnească.

Condicile şi documentele risipite câte s-au mai putut salva s-au adunat la Arhiva Statului, instituţie anume înfiinţată, în anul 1832, pentru păstrarea lor.

Dar chiar de la înfiinţare s-a neglijat de a se da acestei instituţii o casă anume construită, care să dea documentelor şi arhivelor adunate

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

acolo un maximum de siguranță. La 1880 aprinzându-se vechea Curte domnească, în care se găsea instalată și Arhiva Statului, documentele și arhivele păstrate acolo iar au avut mult de suferit, fie de foc, fie de apa care se arunca asupra focului. După potolirea focului s-au putut culege pergamente de pe piața din fața curții fumegânde.

De aici Arhiva Statului s-a mutat în diferite clădiri, care de care mai puțin bune pentru păstrarea arhivelor, până când într-o sală de pe strada școalei de arte era din nou să ardă.

Astăzi, când împrejurări atât de norocoase pentru arhivele moldovenești au făcut ca ele să revie la Iași, după peripeții care puteau duce și la distrugerea lor, măsura cea mai grabnică care (*sic!*) trebuie luată pentru buna lor conservare este *paza de foc*, mai ales întrucât focul de la Mitropolie ne-a deschis mai bine ochii.

În urma cererii noastre d. cpt. Dodiță, comandantul pompierilor locali, a cercetat amănunțit localul, iar în urma acestei cercetări a avizat luarea de urgente măsuri, care au fost consemnate și într-un proces-verbal de pe care avem onoarea de a vă înainta o copie.

Măsurile pentru a preveni primejdia și care sunt în puterile noastre de a le face (curățenia radicală a coșurilor și verificarea lor, văruirea materialului lemnos din podul clădirei, verificarea instalației de lumină electrică) sunt în curs de executare; pentru altele ne trebuiesc bani.

În consecință, avem onoarea de a vă ruga, Domnule Director General, să bine voiți a interveni la Minister pentru a ni se aproba banii necesari cumpărării următoarelor materiale necesare în prima urgență:

1) 15 stingătoare cu spumă (rezistente la îngheț) și 15 rezerve a 5500 una..... 82.500

2) 80 m furtun de 1 țol 40.000

3) Remontarea a 5 sobe care nici nu încălzesc și sunt în pericol totdeauna de a se aprinde și verificarea tuturor celorlalte, având-se în vedere că de la 1911 sobelor nu li s-a mai adus nici o îmbunătățire. Lei 30.000

Executarea scărilor principale prevăzute în procesul-verbal pentru interior și exterior. Lei .... 18.000.

În total ne trebuie lei ... 70.500.

Director regional,
Gh. Ungureanu

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 8/1942, f. 116-117.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

149

1942 septembrie 16, Bucureşti. *Memoriul lui Aurelian Sacerdoţeanu către guvernatorul Bucovinei prin care îi solicită să sprijine Arhivele Statului din Cernăuţi şi pe noul ei director, Gh. Duzinchevici, într-o primă etapă fiind nevoie de asigurarea localului şi întreţinerea sa.*

Nr. 1134
Din 1942 Sept.16
Guvernământul Bucovinei
Cernăuţi

Domnule Guvernator,

Ne îngăduim să recomandăm binevoitoarei Dv. atenţii atât instituţia de cultură care este Direcţia Regională a Arhivelor Statului din Cernăuţi cât şi pe directorul ei d. P. Gh. Duzinchevici, numit de Ministerul Culturii Naţionale şi al Cultelor ca organizator al acestei importante instituţii istorice.

Prin titlurile sale universitare, prin cercetările întreprinse prin biblioteci şi arhive străine şi prin lucrările de specialitate, dl. Duzinchevici s'a impus atenţiei în studiile noastre istorice. O recomandare în plus din partea noastră nu ar mai fi deci necesară. Ne simţim însă datori a arăta că d-sa vine la Cernăuţi să lucreze hotărât în averea noastră cultural-naţională.

Trebuie cu orice preţ ca bogatul fond istoric al arhivelor bucovinene să fie pus la contribuţie aşa cum trebuie şi cum merită el. În adevăr, în acest colţ de ţară s'au păstrat urmele străbune ale răzăşiei moldoveneşti înscrise în vechi hrisoave domneşti şi în grăitoare zapise româneşti, s'au păstrat actele luptei pentru românism de un veac şi jumătate atât împotriva unei stăpâniri străine cât şi a unei infiltraţii de gene periculoase.

Tot acest tezaur istoric a avut parte de o soartă grea. Abia adunat cu grijă el a fost răvăşit şi făcut inoperant de către vremelnica uzurpare bolşevică. Acum totul este de refăcut.

În împrejurările actuale nu putem face acest lucru decât adunând în jurul acestor arhive bucovinene multe energii consacrate şi tot sprijinul celor care ne înţeleg şi ne pot da preţios ajutor. De aceea vă rugăm,

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Domnule Guvernator, să îndreptați atenția d-voastră și asupra Arhivelor Statului. Nevoia urgentă pe care o au acum este aceea de asigurarea localului și întreținerea lui pentru buna funcționare. Indată ce acestea vor fi satisfăcute, puținii oameni pe cari îi avem acolo vor putea să arate tuturor tot tezaurul istoric ce păstrează spre gloria strămună.

Incredințați că vom afla în Dv. același sprijin pe care l-au aflat toate instituțiile de înaltă cultură din Bucovina, vă rugăm să primiți, Domnule General, asigurarea deosebitei noastre considerațiuni.

Director general,
A<urelian> S<acerdoțeanu> Arhivar șef,

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 10/1942, f. 232; concept.

150

1942 noiembrie 23, Iași. *Gheorghe Ungureanu solicită lui Aurelian Sacerdoțeanu încuviințarea și sprijinul de a publica pe lângă Direcția Arhivelor Statului Iași revista trimestrială „Arhivele Moldovei".*

Arhivele Statului
Direcțiunea Regională Iași
Nr. 675
Iași, 23 Noembrie 1942

Rezoluție: Sunt de părere să apară o singură revistă oficială a Arh. Stat. în care să fie colaborarea tuturor. Propun d-lui Ungureanu să reia „Revista genealogică" a lui Zotta pentru care îi vom da tot concursul nostru.
14 decembrie 1942

Domnule Director General

Luând exemplu de la frumoasa publicație ce conduceți, „Revista Arhivelor", ne-am propus a înființa pe lângă această Direcțiune o revistă trimestrială intitulată „Arhivele Moldovei", în care se vor tipări studii și cercetări regionale pe bază de documente aflate în bogatele depozite ale arhivelor locale.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Revista aceasta are a umple un gol demult simțit în publicistica de specialitate a bătrânei cetăți culturale a Moldovei, fiind, totodată, şi un stimulent pentru cercetătorii locali şi funcționarii acestei Direcțiuni, care-şi risipesc munca prin diferite reviste necitite şi necunoscute.

Vă rugăm să binevoiți a încuviința şi sprijini înfăptuirea inițiativei noastre.

Director General,
Gheorghe Ungureanu

Arhivar principal,
ss. indescifrabil

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 8/1942, f. 196.

151

1944 mai 16, Costeşti. *Circulara lui Aurelian Sacerdoțeanu către Arhivele Statului Iaşi (Săcel, Gorj), Chişinău (Bibeşti, Gorj), Cernăuți (Văleni, Gorj), Cluj (Sibiu), Braşov şi Craiova privind evacuarea Direcției Generale a Arhivelor Statului în comuna Costeşti, județul Vâlcea.*

Nr. 671 din 16 Mai 1944
Arhivele Statului Iaşi
Săcel, jud. Gorj

Rezoluție: Id. Nr.672 Chişinău, Bibeşti-Gorj; Id. Nr.673 Cernăuți, Văleni-Gorj; Id. Nr.674 Sibiu; Id. Nr.675 Braşov; Id. Nr.676 Craiova.

Avem onoarea a vă aduce la cunoştință că începând cu 12 Mai a.c. această Direcțiune Generală a fost evacuată în com. Costeşti, of. Horez, jud. Vâlcea. Orice corespondență privitoare urmează să ne fie trimisă la acest sediu provizoriu.

Director general,
A<urelian> S<acerdoțeanu>

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 6/1944, f. 41.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

152

1944 mai 31, Iaşi. *Raportul lui Gheorghe Ungureanu privind măsurile luate în continuare pentru evacuarea arhivei Direcţiei Regionale Iaşi în care face cunoscută şi acţiunea sa de salvare a unor valori istorice şi arhivistice din casele particulare.*

Domnule Director General,

Am onoare a vă face cunoscut că am mai evacuat încă 5 vagoane din arhiva acestei Direcţiuni, dosarele au fost puse parte în lăzi parte în pachete direct în vagon, întrucât afară de 15 lăzi pe care le-am găsit restul pe care le-am lăsat a fost luat sau ars de diferite unităţi militare în trecere; aceiaşi soartă au avut şi unele rafturi. Aici rămăseseră 125 lăzi cu arhivă împachetate; unele din ele erau desfăcute întrucât nu ştiau ce este în ele. Am mai făcut circa 100 lăzi, iar restul arhivei pe care am crezut că mai trebuie evacuat l-am pus direct în vagon.

Pentru arhiva care a mai rămas am luat măsurile pe care le-am crezut că vor putea duce la punerea ei în siguranţă (am dus-o în turnul Goliei, am scoborât dosarele de la etaj pentru a fi mai ferite de foc etc.).

Am dat dispoziţiuni ca la sosirea vagoanelor în gara Copăcioasa, să nu mai fie dusă la Săcel acea arhivă neîmpachetată – ci transportată în şcoala primară din Copăcioasa care este mai aproape de gară. De asemenea şi mobilierul evacuat.

În timpul cât am lipsit din Iaşi, nefiind nici o pază – poliţia plecase – mi s'au luat aproape toate lemnele din curte şi s'au făcut unele devastări – mai ales la locuinţa subsemnatului – fapte constatate la faţa locului de însuşi comandantul militar al Iaşului.

În şedinţa care a avut loc la primăria Iaşi. la care a luat parte şi d. ministru Petrovici, s'a hotărât salvarea tuturor valorilor istorice şi artistice şi din casele particulare rămase în voia soartei şi majoritatea devastate.

Am fost însărcinat eu cu această lucrare şi tot ce voi crede demn de a fi evacuat să evacuez în cadrul lucrărilor de evacuare a Arhivelor Statului.

Astfel în casele Sturza – moştenitorii domnitorului Mihai D. Sturza – am găsit arhiva aruncată pe jos prin camere şi călcată în picioare. Am ridicat-o şi am adus-o la Arhivele Statului, aici am găsit câteva

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

pergamente foarte frumoase şi foarte multe documente din sec. XVI şi XVII; majoritatea necunoscute; de asemenea multe condici de documente.

Eu rămân la Iaşi până ce pun în siguranţă restul arhivei şi-mi îndeplinesc misiunea primită, după care voi pleca la Săcel şi va veni d. Turcu. La Iaşi vom face amândoi prin rotaţie, întrucât şi aici este absolută nevoie de cineva pentru că altfel se iroseşte întreaga avere rămasă şi acolo pentru asigurarea păstrării documentelor duse şi continuarea activităţii funcţionarilor.

Totodată am onoare a vă ruga, Domnule Director General, să binevoiţi a-mi trimite cât mai repede posibil suma de 70.000 lei din care 50.000 lei trebui să-i restitui primăriei Iaşi de unde i-am împrumutat, neştiind la Săcel când am plecat că voi putea trimite încă 5 vagoane şi am cheltuit şi banii mei personali aşa că peste câteva zile nu mai am, altfel se iroseşte întreaga avere rămasă, şi acolo pentru asigurarea păstrării documentelor duse şi continuarea activităţii funcţionarilor.

Totodată am onoare a vă ruga, Domnule Director General, să binevoiţi a-mi trimite cât mai repede posibil suma de 70.000 lei din care 50.000 lei trebui să-i restitui primăriei Iaşi de unde i-am împrumutat, neştiind la Săcel când am plecat că voi putea trimite încă 5 vagoane şi am cheltuit şi banii mei personali aşa că peste câteva zile nu mai am nici un ban.

Îmi permit cu acest prilej, să vă rog, Domnule Director General, să binevoiţi a interveni la Minister ca să aprobe plata unei diurne şi a drumurilor pe C.F.R. întrucât în deosebire de alţi funcţionari cari au fost evacuaţi, noi de la Arhivele Statului din Iaşi am avut necontenite drumuri şi cheltuieli suplimentare în căutare de vagoane, căruţe, oameni şi acum, venit la Iaşi, am de asemenea cheltuieli şi familia în altă parte la fel. Întrucât nu ne rabdă inima să nu umblăm să ducem la bun sfârşit misiunea încredinţată în aceste grele timpuri, chiar dacă nu ni se va da nici un ajutor, va trebui să vindem din lucrurile ce ne-au mai rămas ca să putem trăi.

Director,
Gh. Ungureanu

Domniei Sale
Domnului Director General al Arhivelor Statului Bucureşti

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 5/1944, f. 63.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

153

1944 noiembrie 6, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu îi scrie lui Ştefan Meteş să întocmească un memoriu referitor la arhivele care au aparţinut Transilvaniei şi pe care statul român este în drept să le recupereze.*

Nr. 1147 din 6 Nov. 1944
<Către>Arhiv. Stat. Sibiu

Ardealul întreg va fi redat vieţii româneşti pe deplin. Sperăm că în scurtă vreme veţi fi din nou acolo unde 20 de ani aţi depus toată sârguinţa Dv. Este necesar însă ca mai întâi să căpătaţi informaţii sigure de local şi posibilitatea de mutare, cu care să ne ţineţi la curent spre a face documentele necesare.

Pe de altă parte vom fi pentru a doua oară la Budapesta. Spre a nu pierde şi de data aceasta momentul, vă rog să întocmiţi un memoriu documentat asupra arhivelor de acolo care au aparţinut Transilvaniei şi pe care suntem în drept să le recuperăm. Sperăm să avem ocazia să-l împlinim, în cazul cel mai rău la pacea care nu va mai întârzia mult.

Director general,
A<urelian> S<acerdoţeanu>

Subdirector,
I. C. Dobrescu

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 8/1944, f. 88.

154

1944 noiembrie 15, Bucureşti. *Memoriul lui Aurelian Sacerdoţeanu către Ministerul Culturii Naţionale, în care propune ca personalul provenit de la Direcţia Regională a Arhivelor din Chişinău – care îşi întrerupe activitatea – să fie redistribuit la cel puţin două regionale, una la Focşani sau Galaţi şi alta la Constanţa, care este nevoie să se înfiinţeze.*

Nr. 1189 din 15 Nov. 1944
Ministerul Culturii Naţionale
Dir. Înv. Sup.

Deoarece Direcţia Regională a Arhivelor Statului din Chişinău îşi întrerupe activitatea, personalului provenit de la această instituţie trebuie

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

să i se dea altă destinație. Cum el este pregătit pentru serviciul de arhivă istorică, care are nevoie de încă mult personal, socotim necesar să rămână tot în această specialitate.

Din acest motiv avem onoarea a propune următoarele:

Pentru descongestionarea depozitelor Arhivelor Statului din București și Iași este nevoie să se înființeze cel puțin două regionale: una la Focșani sau Galați pentru județele Putna, Tecuci, Covurlui, Brăila și Râmnicu-Sărat și alta la Constanța pentru jud. Constanța, Tulcea și Ialomița. Dacă Ministerul poate pune la dispoziție acum un local potrivit pentru aceasta – poate din al multelor școale desființate – atunci personalul de la Chișinău, împărțit în două, ar începe imediat activitatea. Greutăți bugetare în această privință n'ar fi decât cele privitoare la local, pentru personal și material fiind suficiente prevederile înscrise în buget pentru Chișinău.

Credem, Domnule Ministru, că mai ales în vremurile de azi trebuie să dăm toată atenția manifestărilor noastre culturale. Ori fără arhivă, bibliotecă, muzeu și laborator acestea nu sunt posibile.

Director general,

Subdirector,

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 6/1944, f. 104; concept.

155

1944 decembrie 8, Bucureşti. *Circulara lui Aurelian Sacerdoțeanu către Direcțiile Arhivelor Statului Iași, Sibiu, Craiova, Brașov, Chișinău, Cernăuți privind returnarea materialului arhivistic adus din Uniunea Sovietică, în vederea îndeplinirii condițiilor armistițiului cu aceasta.*

Nr. 1261 din 8.XII.944 Arhiv. Stat Iași
1262 Sibiu
1263 Craiova
1264 Brașov
1265 Chișinău
1266 Cernăuți

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Pentru îndeplinirea sinceră a condițiilor armistițiului față de Uniunea Sovietică este necesar şi din partea noastră să dăm tot concursul spre a afla şi aduna tot materialul arhivistic transportat de pe teritoriul marelui Stat vecin.

În consecință, ne veți face cunoscut cu cea mai mare urgență şi pe răspunderea Dv. dacă aveți astfel de material din Uniunea Sovietică, intrat în posesia Dv. cu acte de cesiune sau pe orice altă cale, fie în fonduri mai importante fie în piese izolate.

De asemeni ne veți da şi orice informații cu privire la acest fel de material, ajuns la particulari sau alte instituții publice sau particulare, spre a ajuta astfel la adunarea şi retrocedarea materialului.

Director general,
A<urelian> S<acerdoțeanu>

Subdirector,

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 5/1944, f. 124.

156

1944 decembrie 9, Sibiu. *Răspunsul înaintat de Ştefan Meteş lui Aurelian Sacerdoțeanu însoțit de Conspectul colecțiilor de documente ardelene mutate din Transilvania la Budapesta începând cu anul 1882 şi încorporate în Arhiva Statului de acolo.*

Domnule Director General,

La adresa Dvs. nr. 1147 din 6 Nov. a.c., avem onoarea a vă înainta alăturat conspectul cerut, în care sunt cuprinse colecțiile de documente ardelene, mutate din Transilvania la Budapesta începând cu anul 1882 şi încorporate în Arhiva Statului de acolo.

Toate documentele specificate în memoriu ne revin de drept. Tratatul de Pace de la Trianon, prin art. 157-177, ni l-a recunoscut, totuşi nu am putut intra în posesia arhivelor noastre, aflate în capitala Ungariei din motive cunoscute.

Ni se oferă, pentru a doua oară, prilejul să ne luăm dreptul nostru. Avem nădejdea că veți face Dvs., de data aceasta, toate demersurile necesare pentru ca să putem intra în stăpânirea arhivelor amintite.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Părerea noastră este că ar trebui căutat un mijloc pentru recuperarea documentelor noastre, chiar înainte de încheierea păcii, căci după pace ungurii vor face ca în trecut, amânând la infinit predarea arhivelor. Ne gândim că, în împrejurările actuale, ar putea interveni o cerere de armistițiu din partea Ungariei, şi noi să fim pregătiți şi pentru acest caz, căutând să-i dejucăm spre a ajunge cât mai neîntârziat şi sigur în posesia arhivelor noastre.

În cazul încercării de a recupera arhivele noastre înainte de încheierea păcii, socotim că un demers prealabil la Marele Stat Major va fi de absolută trebuință. Sperăm această idee gândindu-ne la regretabila lipsă de înțelegere a unui general român datorită căruia, în 1919, subsemnatul delegat oficial a fost împiedicat de a aduce în țară arhiva Ardealului din Budapesta ocupată.

Pentru lucrările de preluare credem că ar fi bine să binevoiți a desemna Dvs. cel puțin doi delegați din partea Arhivelor Statului, cari să aibă acte în regulă, pentru ridicarea arhivelor cuvenite, aprobate de Statul Major român şi mai ales de cel rusesc, atotputernic.

Conspectul Arhivelor româneşti de revendicat din „Arhiva Statului Ungar" din Budapesta

I/ Arhiva guvernului ardelean

1./ Lista diplomatică, cuprinzând: convenții de stat, tratate de pace, corespondențe, ordonanțe fundamentale de organizație administrativă, decrete regale 1692-1767, acte originale de fundațiune ale romano-catolicilor, actele fundațiunilor de stat, articole de legi originale, jurăminte regale etc. dintre anii 1690-1876.

2./ Procese verbale originale ale dietelor ardelene din anii 1691-98, 1737-38, 1741, 1742, 1746-55, 1759, 1761, 1781, 1790, 1792, 1794, 1809, 1819-1, 1834-35, 1837-38, 1841-43, articole dietale originale ale guvernului, congregațiilor comitatelor, scaunelor şi districtelor, „Libri regii" ale guvernatorilor cu actele anexe, colecția „Homagialia Instrumenta", volumele cu privilegiile şi statutele oraşelor şi comunelor libere ardelene, statutele asociațiilor, copiile de pe acte din arhiva Capitlului din Alba Iulia şi Conventului din Cluj-Mănăştur; col. „Tomi fragmentorum", col. de regulamente pentru instrucția şi educația publică; „Collectia Historica" pentru orientare în arhivă, în 12 volume.

3./ Pura Fiscalitates, actele Domeniilor Coroanei: Deva, Gherla, Gilău, Făgăraş, Gurghiu, Zlatna, Hunedoara etc. şi ale ocnelor de sare:

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Dej, Cojocna, Turda, Praid, Uioara etc. toate actele de la forum prodictionale.

Actele referitoare la lucrările întocmite de Systhematica Deputatio între 1790-1848, col. de regulamente vechi ale breslelor, col. decretelor împăratului Iosif II, indice ale arhivei.

4./ Circa 100 protocoale cu indice de materii, cuprinzând rescripte regale şi ordine aulice primite de la Viena, prin Cancelaria aulică transilvană, începând de la 1771; arhiva prezidială a guvernului ardelean; arhiva dietei ardelene; arhiva revoluţiei din 1848-49.

5./ Arhiva publico-politică dintre anii 1701-1872.

6./ Arhiva judecătorească, cu acte privitoare la drepturile de proprietate, conscripţii etc.

7./ Arhivele Oficiilor afiliate guvernului ardelean: arhiva oficiului de conturi, a comisariatului provincial, a direcţiunii de construcţii, a oficiului de paşapoarte din timpul absolutismului.

II./ *Arhiva Conventului din Cluj-Mănăştur*

1./ „Libri rigii" de la Isabella (1549-1555), Ioan II Zapolya (1556-1570) şi Sig. Bathori.

2./ 2 vol. cu articole de legi ardelene dintre anii 1538-1648 şi 1643-1757.

3./ Summarius extractus articulorum diastalium ab. A 1538-1757, şi 1752, 1791, 1837-38, şi 1841-43.

4./ Regestrum bonorum în Transilvania pure fiscalium de anno 1650.

5./ Regestrum arendarum in Transilvania fiscalium ab anno 1582 usque 1589.

6./ „Libri lustrales" ale scaunelor secuieşti: Odorhei din 1635 şi Arieş din 1642.

7./ Censura de literis nonnullorum nobilium donatoriorum indistrictu Kovar de anno 1638.

8./ Connumeratio portarum in comitato Kolos de annis 1585 et 1587 confecta.

9./ Instrumentum reductionis transilvaniae ad XI comitatus per exmissos catenus regios commissarios baronem Wolfgangum Banffy et comitem Wolfgangum Kemeny, actuarios item Ladislaum Turi et Fridericum Salmen confectum de anno 1784.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

10./ Diplome aranjate pe comitate şi scaune săcuieşti: Cluj, Alba, Turda, Solnocu de Mijloc, Crasna, Hunedoara, Dăbâca, Solnocul Inferior, Târnava, Arieş, Trei Scaune, Odorheiu, Ciuc, Gyeryo şi Kaszon; Armales, testamente, genealogii, proteste, metales, neoregestrata; Protocoalele Conventului din Cluj-Mănăştur şi arhivarilor de la anul 1416 până în veacul al XIX-lea.

III./ *Arhiva Capitlului Episcopiei catolice din Alba-Iulia*

1./ 28 volume „libri regii" cu diplome ale principilor ardeleni, repartizate astfel: Cristofor Bathori vol.I (1580-81); Sig. Bathori vol.I (1582-85), II (1587-89); Stefan Bocskay III (1600); Sig. Rakoczy IV (1607-8); Gavril Bathori V (1608), VI (1609-10); Gavril Bethlen VII (1613-14), VIII (1616-17), IX (lipsă), X (1617-21), XI (1620-27), XII (1623-28), XIII (1624-27), XIV (1627-2); Gavril Bethlen, Caterina de Brandenburg şi Gheorghe Rakoczi I, XV (1622-36); Caterina de Brandenburg şi Gheorghe Rakoczi I, XVI (1629-32), XVII (lipseşte); Gheorghe Rakoczi I, XVIII (1634-37), XIX (1637-41), XX (1640-43), XXI (1643-44); Gheorghe Rakoczi I şi Gheorghe Rakoczi II, XXII (1647-49) XXIII (1643-49), XXIV (1648-50); Gheorghe Rakoczi II, XXV (1650-56) XXVI (1652-56); Acaţiu Barcsai XXVII (1658-65) şi Mihail Apafi I XXVIII (1678-89).

2./ Protocoale din anii 1526-1836 în 43 vol.

3./ Codex stylorum iuridicorum compilatus anno 1648, 1 vol.

4./ Articuli diaetales din anii 1505-1865, în 3 vol., cu notaţia A, B, C; diplome aranjate după comitate, scaune şi districte; diplome cuprinse sub titlul „Miscellanea"; „Centurii" (diplome în grupuri de câte 100); armales şi metales, cca 8000 bucăţi.

5./ Indice pentru colecţiile de sub Nr. 1, 2, 4, „Tomi fragmentorum" (punctul 2 din „Arhiva guvernului ardelean") etc.

6./ Protocollum expeditionum capitularium 1785-1787; diplome, fragmente de diplome, socoteli, peste 700 bucăţi, între care cărţile de socoteli ale oficiilor de sare ardelene din anii 1640-1690; socoteli asupra venitelor statului din anii 1603-1699; socoteli ale comitatelor din Ardeal şi scaunelor săcuieşti.

7./ Protocoalele de corespondenţe ale cancelariei Capitlului din Alba-Iulia din anii 1727-1882.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

8./ Conscipția urbarială din anii 1819-1820 privind vreo 916 comune din comitatele Alba de Jos, Hunedoara, Târnava, Turda, Zarand și Scaunul Secuesc al Arieșului.

IV./ *Arhiva Cancelariei aulice transilvane (1694-1867)*

1./ 2305 legături cu 190 volume registre și indice, cuprinzând corespondența curentă a cancelariei între anii 1694-1848.

2./ Indicele actelor dinte anii 1694-1714.

3./Protocoalele de ședință ale cancelariei 1777-1782, 6 vol.

4./ Protocolla Consilii Cancelariae Transylvy. Super actis diaetalibus, 6 vol.

5./ Actele anexe dintre anii 1789-1848, câteva sute de legături.

6./ Colecția de articole de legi ardelene din 1540-1773 (copii din secolul XVIII), 7 vol.

7./ Diplome nobiliare și privilegii 1701-1848, 10 bucăți (într-o legătură).

8./ Protocollum fori productionalis 1702, în copie.

9./ Patentis, din care un volum poartă titlul: Index Normalium (1711-1825), iar două legături mai mici Diversae Instructiones et patentes (1711-1898).

10./ Siebenbürgische Generalperceptoraterech nunge, 12 caiete din anii 1713, 1714, 1729-32, 1738,1740-43 și 1745.

11./ Neoaquisitische Expeditions Auszug-Buch din 1729 și 1730, cu indice.

12./ Protocoalele de ședință ale dietelor ardelene, serie completă.

13./ Petiții, adresate cancelariei 1752-63 și 1775-1848 (7 legături)

14./ Hotărâri ale Tablei Regești ardelene (Index manualis in juridiciis) 1752-1827.

15./ Desbaterile pentru instituirea miliției de graniță secuiești 1762-64.

16./ Protocoalele de verificarea titlurilor nobiliare din 1769-1775, 6 vol.

17./ Conscrierea veniturilor bisericilor protestante din 1788.

18./ Totalizarea conscripțiilor urbariale ardelene (Tabellae Urbariales) din 1819-1820, după comitate, districte, scaune și după comune, 20 tabele.

Actele mai de seamă sunt copiate în:

1. Liber expeditionum et correspondentiarum, 1695-1700, 1 vol. Cuprinde corespondența adresată guvernului ardelean.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

2. Liber grationalium 1696-1614, 4 vol. Cuprinde privilegii, donații etc.

3. Liber decretorum et politicarum expeditionum 1698-1705, 1 vol.

4. Liber mandatorum juridicorum 1698-1703, 1 vol.

5. Cărțile regești ardelene 1687-1848 și 1861-67, 17 vol.

6. Liber regius matrimonialum dispensationum 1842-48, 1 vol.

7. Liber Normalium 1784-1848, 8 vol.

8. Liber Resolutionum 1780-81 și Altissimae resolutiones et manuales 1780-84.

9. Series postulatorum et recommendationum regnicolarium 1790-1811, în 4 cutii.

Indice:

1. *Indice pentru Normalia*, 1686-1780, 1775-1832 (pe fișe) și 1780-1848.

2. Repertorium protocollorum ministeriallis conferentiarum et diaetallium actorum 1698-1758.

3. Index in diaetalibus 1695-1740.

4. Ordinationes in rebus studiorum 1738-1830

5. Protocollum commissionis studiorum 1816-1831, în 3 vol. De la 1828 încoace subt titlul Protocollum in tre litteraria.

a. 43 legături, cu 3 indice, cuprinzând actele de la secția presidială a arhivei (1791-1848).

b. Protocoale presidiale de ședință, în 56 vol. și 2 legături – toate cu indice.

c. Actele de subt cancelariatul contelui Teleki (1791-1822)

1. Actele prezidiale ale contelui Auersperg, guvernatorul Ardealului, dintre anii 1771-74 (1 leg. mică) cu rapoartele lui către împărat și rezoluțiile.

2. Actele prezidiale ale guvernatorului ardelean contele George Banffy 1792-1821 (1 leg.)

3. Miscellanea Praesidialia a prim-cancelarului ardelean Alexe Nopcsa 1825-1844, în 5 leg.

4. Actele banului croat, baronul Francisc Wlassich, în calitate de comisar regal ardelean, din anii 1833 și 1834 (1 leg.)

5. Actele secrete ale arhiducelui Ferdinand Esztei în calitate de comisar regal în Ardeal, cu indice aparte 1833-40.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

6. Actele prezidiale ale guvernatorului ardelean, contele Ioan Kornis 1827-1840.

7. Informations Protocole Ungarisch Siebenburgische Section, 1843.

Cancelaria aulică transilvană a fost desființată la 23 Iun. 1848. Atribuțiile ei trecând asupra Ministerului de Externe ungar, trebue să ni se cedeze actele ardelene ale acestuia din 1848, în 2 leg. La fel, actele diferitelor ministere austriece referitoare la Ardeal, până la reînființarea Cancelariei-Octombrie 1860. Astfel:

1. Actele ardelene ale Min. de Interne austriac 1849-1860, -61 leg. cu indice unguresc.

2. Justiție 1849-1861, 41 leg. cu indice unguresc.

3. Comerț 1855-1859, leg. cu indice unguresc.

4. Actele prezidiale ale tablei regești ardelene din Sibiu 1855-1860, 3 legături cu o listă a actelor.

5. Actele prezidiale ale procuraturei generale de stat din Ardeal 1855-1861, 1 leg.

Actele cancelariei aulice transilvane după punerea ei din nou în funcțiune:

1. 344 legături, cu 13 registre și 7 indice (1861-1867)
2. Actele dietale ale cancelariei ardelene (1861-66), 4 leg. Anexe aparte.
3. Mesagiile dietei ardelene și proiecte de legi 1863-65, 1 leg.
4. Proiectele bugetare ale cancelariei 1861-1867, în 12 caiete
5. Proiecte bugetare ale fundațiilor ardelene 1861-67, 6 caiete
6. Bilanțurile fundațiilor ardelene 1861-1867, 2 caiete. Actele prezidiale ale cancelariei:
1. 40 legături, cu 9 registre și 7 indice, acte oficiale din 1860-67.
2. Anexa prezidială: planurile primei căi ferate ardelene (1864-66) desene, hărți, devize de cheltuieli.

Actele principale transcrise în cărți aparte:

1. Rezoluțiile prea înalte 1860-67, 6 vol.
2. Hotărârile principale (Liber Normalium) 1861-67, nelegate.
3. Rapoartele către împărat ale cancelariei 1863-67, 1 vol.
4. Cererile destinate aprobării personale a împăratului 1863-67, 1 vol.

Cu privire la arhivă:

1. Indicele ordinelor date registraturei cancelariei.
2. Listele actelor selecționate, registrele de împrumut și inventarii de acte.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

În privința funcționarilor arhivei s'au păstrat:

1. Protocolul de juramânt al funcționarilor cancelariei 1742-1848
2. Reversales stipendistarum practicantium 1828-1848.

Cărți auxiliare ale arhivei:

1. Diferite formulare pentru diplome.
2. Protocolul textelor plătite pentru emiterea diplomelor, socoteli pentru anii 1714-1731.

V./ *Arhiva fiscului din Transilvania*

1-2. Diplome de ale comitatelor Hunedoara, Alba de Sus și Jos; domeniilor fiscale Hunedoara, Deva, Hațeg; privilegii de ale principelui Apafi, cu regeste și indice, în 136 fascicole, legate în cartoane.

3. Diplome și procese de ale comitatelor Târnava, Solnocul interior și Dobâca, domeniul Gherlei, cu regeste în volum și indice, facicole 137-252.

4. Diplome privitoare la comitatele Cluj, Turda, Solnocul de mijloc și Crasna și domeniile fiscale Gilău și Gurghiu, cu regeste și index, în fascicolele 253-334.

5. Idem, priv. la comitatele Zarand, domeniile fiscale Zlatna, Abrud, Ocna Sibiului etc. ocne, scaune săcuiești, pământ crăiesc cu regeste și index, în fascicole 335-405.

6. Idem, priv. la districtul Făgăraș și la domeniul fiscal al Făgărașului, în fasc. 407-477 apoi 21 fasc. asupra scaunelor săcuiești, 1 fasc. asupra evreilor, 3 asupra țiganilor, 4 asupra grecilor din Ardeal, boerilor din Făgăraș și negustorilor armeni, evrei, sârbi, bulgari și dalmatini.

7. Idem, priv. la districtul Chioarului și domeniul fiscal al Chioarului, în fasc. 478-556, plus încă 8 fascicole.

8. Diplome, conscripții și procese fiscale, priv. la pământul crăiesc, multe asupra diplomelor.

9. Idem, priv. la comitatele Alba de Sus și de Jos și la domeniul fiscal al Albei-Iulii și Cricău.

10. Idem, priv. la comitatele Hunedoara, Zarand, Cluj și domeniile fiscale Deva, Zlatna și Gilău.

11. Idem, priv. la comitatele Turda și Târnava și domeniul fiscal Gurghiu.

12. Dobâca și Solnocul interior.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

13. Idem priv. la comitatele Solnocul de mijloc, Crasna şi la averile din regatul Ungariei.

14. Idem priv. la districtul Făgăraşului şi la domeniul fiscal al Făgăraşului.

15. Idem priv. la militarizarea ţinuturilor de graniţă ale Ardealului.

16. „Collectanea", instrucţiuni, împăciuiri, tratate, extrase din cărţile regeşti, protocoale de procese dietale, producţionale, guberniale şi tabulare, formule de jurământ pentru directorii fiscali şi procuratori, o colecţie de normalia legate în fascicole.

17. Acte nobilitare (litterae armales) şi de indigenat, legitimări de titluri şi de naştere, dispense de căsătorie, privilegii personale, de la 1-588.

18. –19. Miscellanea judicialia de la 1-2506.

20. *Miscellanea fascicularia, diplome referitoare la diferite jurisdicţii, fasc. 1-66*; acte şi diplome asupra comunităţilor religioase greco-orientale, care au fost încorporate în arhivă după moartea episcopului Dionisie Novacovici, 18 fascicole.

21. Idem, priv. la cler şi funcţiunile sale, în 13 fasc.; Paulinii din Turda în 11, din Teiuş în 13, din Illjefalva în 19 fascicole, priv. la fostele proprietăţi Weissenfels-Gyulai din Bandul de Câmpie, într'un convolut.

22. Idem, priv. la averile ex-iezuite din domeniul Cluj Mănăştur, fasc. 1-50; proprietăţile ex-iezuite din Odorheiu, Tg. Mureş şi Sibiu, fasc. 51-94; din Alba-Iulia, fac. 95-122;

23. Acte în chestiunile de compensaţie pentru ţinuturile grănicereşti de vest, Orlat, Racoviţa, Tohan, Cugir şi Vinerea şi ale comisiunilor instituite pentru acestea în Sibiu, Braşov şi Orăştie, în fascicole neînregistrate.

24. Ordine de ale autorităţilor financiare superioare ardelene, ale Tezaurului regal către directorii fiscali din anii 1700-1769, cataloage şi evidenţe de arhivă.

25. Colecţie de articole de legi ardelene, în 10 col.

26. Decrete de ale Tezaurului şi catalog pentru diplomele emanate de la Tezaurariat din anii 1768-1850.

27. Diferite acte fiscale, în 16 fascicole, din 1845.

28. Acte fiscale din anii 1770-1777, cu indice.

29. Acte oficiale ale arhivei fiscale şi Directoratului fiscal, până la anul 1860.

30. Acte de ale Fiscului, dintre anii 1778-1786.

31–32. Diferite acte fiscale şi procesuale neînregistrate.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

VI. *Urbaria et Conscriptiones*

1. Peste 100 fascicole (fiscale fascicola cuprinzând cca 10 numere), cuprinde urbarii şi conscripţiuni din v. XVI-XVIII ale cetăţilor regale-fiscale. Este colecţia cea mai bogată în informaţii privitoare la iobagii români din Ardeal.

VII. *Colecţii diferite*[1]

1. Secţia Camerală cuprinde liste de diplome, după judeţe şi sate, indicând şi producţia fiecărui iobag. Astfel sunt cele din jud. Bihor pe anii 1569-1695, Satu Mare din 1552-1729, Maramureş din 1571-1708 etc.

2. Conscripţiile dicale, cuprinzând impozitele directe, după porţi, pe judeţe din sec. XVI-XVII.

3. Arhiva capitlului din Oradea Mare.

4. Arhiva tablei regeşti ardelene.

5. Diplomataria, cuprinde cca 40.000 diplome originale din anii 1109-1526. Între acestea şi diplome privitoare la Ardeal – în special cele de la Capitlul din Alba-Iulia şi Conventul din Cluj-Mănăştur.

6. Transylvania, Banatia, Illyria. Colecţii din arhiva cancelariei aulice ungare adusă din Viena la 1872. Cuprind preţios material privitor la istoria românilor din s. XVIII-XIX (aici sunt actele privitoare la Revoluţia lui Horea, în 7 pachete).

În afară de colecţiile înşirate mai sus, mai revendicăm cărţile vechi tipărite şi manuscrisele strânse de pe la bisericile româneşti din Ardeal şi depuse la Muzeul naţional unguresc din Budapesta. Arhiva familiilor ungureşti din Ardeal, care au fost depuse la acelaşi Muzeu naţional, trebuesc să ni se cedeze, ca fiind în strânsă legătură cu provincia şi cu românii supuşi şi exploataţi.

La fondurile arhivistice enumerate, trebuesc adăugate, evident, toate arhivele duse de unguri între anii 1940-1944, la Budapesta sau în orice altă parte a Ungariei din Ardealul ţinut de ei subt ocupaţie, în urma arbitrajului de la Viena. Adică, toate arhivele judeţene şi orăşeneşti precum şi toate documentele pe care le vor fi ridicat de la orice instituţie rămasă în teritoriul cedat; arhive confesionale etc. În această categorie trebue să intre şi arhivele particulare din Ardeal, care vor fi fost ridicate şi transportate în teritoriul Ungariei sau depuse, chiar de proprietarii lor, la vreo instituţie din interiorul ţării, în cei patru ani de ocupaţie maghiară.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Observăm că documentele din arhivele particulare cuprind o sumedenie de ştiri privitoare la iobagii români.

Ele au ajuns în arhive familiale datorită ocupării a diferite slujbe la stat de către unii membri ai familiilor respective. La retragerea lor din slujbe, potrivit obiceiului, aceşti membrii luau cu ei actele din timpul slujbei lor. Aşa se explică faptul că nenumărate documente au ajuns în arhive familiale, fără să aibă ce căuta acolo.

Director
al Arhivelor Statului din Transilvania
Şt. Meteş

Sibiu, 9 Decembrie 1944

Domniei Sale
Domnului Director General al Arhivelor Statului

A.N.I.C., fond *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 37, f. 5-14.

[1] Numerele curente din acest capitol indică şi dulapurile în care se păstrau documentele trecute în dreptul lor – după împărţirea dinainte de 1876, când au fost duse de la Sibiu la Bucureşti şi încorporate în Arhiva Statului.

157

1944 decembrie 13, Bucureşti. *Procesul-verbal de constatare întocmit de căpitanul B. I. Musatov, delegatul Comisiei Aliate de Control, în urma sigilării într-o sală de la Direcţia Generală a Arhivelor Statului a documentelor aduse de la Odesa.*

Act
din 13 Decembrie, anul 1944, oraşul Bucureşti

S'a stabilit de mine căpitan Musatov B. I., delegat al Comisiei Aliate de Control, că la Direcţia Generală a Arhivelor Statului din România, se află materiale documentare aparţinând Arhivelor provinciale din or. Odesa în număr de 36 (treizeci şi şase) lăzi şi cărţi aparţinând aceleiaşi Arhive în număr de patru lăzi.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Conținutul materialului documentar şi cărțile din sus-zisele lăzi nu s'au controlat de mine şi nu s'a făcut nici comparația inventarului de primire cu cel de predare.

Lăzile cu materialul documentar şi cărțile se vor păstra pe viitor până la primirea lor de către reprezentanți împuterniciți , într'o sală deosebită din clădirea Arhivelor şi în prezența directorului general al Arhivelor Statului, s'a sigilat de către mine cu sigiliul Comisiei Aliate de Control în România.

Am predat camera sigilată

Delegat al Comisiei de Control Aliate în România
Căpitan (ss.) Musatov

Am primit

Director General al Arhivelor Statului din România
Profesor (ss.) Sacerdoțeanu
Paleograf şi translator (ss.) N. Popescu

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 10/1944, f. 171.

158

1945 ianuarie 2, Bucureşti. *Adresa prin care Aurelian Sacerdoțeanu comunică Ministerului Educației Naționale că documentele aduse din Rusia au fost sigilate într-o cameră a Direcției, în prezența reprezentantului Comisiei Aliate, urmând să fie predate Rusiei.*

Nr. 10 din 2 Ian. 1945
Min. Educ. Naț.
Dir. M.O.N.T. şi A.P. 12 bis/945

La adresa Dv. Nr. 50.770/944, avem onoarea a vă face cunoscut că întreaga lucrare privitoare la materialul adus din Rusia la această Direcție a fost efectuată. Delegatul comisiei sovietice, d. căpitan Musatov, s'a prezentat, a văzut executarea şi a dispus blocarea lăzilor într'o cameră pe care a sigilat-o fiind deplin mulțumit de felul cum am procedat.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Aşteptăm acum numai ordinul de transport pentru a îndeplini şi ultima cerinţă de predare, care trebuie făcută în prezenţa delegatului sovietic deoarece sigilarea s'a făcut de D-sa.

Dată fiind situaţia, credem că nu mai e nevoie de raportarea bilunară cerută prin sus-numita adresă.

Director general,
A<urelian> S<acerdoţeanu>

Subdirector,
I. C. Dobrescu

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 10/1944, f. 182.

159

1945 februarie 13, Bibeşti. *Procesul-verbal de predare-primire a materialului arhivistic evacuat din Uniunea Sovietică de către trupele române, încheiat între Leon T. Boga şi reprezentanţii Comisiei Aliate de Control din România.*

Copie

Proces-Verbal

13 Februarie 1945 — com. Bibeşti, jud. Gorj
România

Astăzi noi reprezentanţii Comisiunii de Control Aliate în România, căpitan Gudzenco şi Malinovschi am primit de la Domnul Boga L. T. materialul documentar al Arhivelor Statului din R. S. S. Moldovenească, evacuat din Uniunea Sovietică de către autorităţile româneşti de ocupaţie.

În total au fost primite 253 lăzi mari, cari s'au încărcat în 3 vagoane: No. 17699, 208399, 33131824 (inventarul vagoanelor şi lăzilor este anexat la ele).

Inventarele şi opisele au fost primite în cinci exemplare, dintre cari două vor fi predate C.A. de Control, unul Arhivelor Statului din Chişinău şi două Ministerului Educaţiei din România.

Materialul documentar s'a primit fără verificarea fiecărui dosar în parte.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Verificarea minuțioasă se va face la Chișinău de o comisie specială numită de autoritățile sovietice.

Am primit reprezentanții C.A. de Control în România

ss. Gudzenco
ss. Malinovschi

Am predat
L.S. L. T. Boga

Materialul pentru însoțire la granița
Uniunii Sovietice a fost primit de

ss. G.M. Dăscălescu

Pentru conformitate cu originalul

Arhivar ss. Indescifrabil

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 10/1944, f. 385.

160

<1945, mai 14[1]>, f. l. *Manuscrisul cu titlul „Arhivele Statului" întocmit de Aurelian Sacerdoțeanu în care arată scopul, organizarea și activitatea instituției în răstimpul de peste 100 de ani.*

ARHIVELE STATULUI

Scopul. Arhivele Statului sunt instituții de cultură și de interes judiciar obștesc. Depind de Ministerul Educației Naționale și au de scop să adune, să claseze și să păstreze în condiții optime întregul material arhivistic mai vechi de 30 de ani creat sau conservat la autoritățile civile, bisericești și militare din întreaga țară, provenind de la Stat, județe și comune. De asemenea, primesc și conservă sigilii, peceți, piese heraldice și publicațiunile oficiale.

Materialul conservat la Arhivele Statului este pus la dispoziția terților spre consultare și scoatere de copii pentru dovedirea drepturilor

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

individuale şi protecţia bunurilor personale,şi la îndemâna specialiştilor pentru cercetări ştiinţifice.

Organizarea. Arhivele Statului depind de Direcţia Generală, cu sediul în Bucureşti, şi îşi exercită atribuţiunile prin direcţiile regionale cu sediile în Iaşi, Cluj (acum provizoriu la Sibiu), Suceava, Craiova, Braşov, Timişoara, Buzău, Constanţa şi Năsăud.

Fiecare direcţie regională poartă grija arhivelor din următoarele zone afectate jurisdicţiei lor:

Direcţia regională a Moldovei, cu sediul în Iaşi, cu judeţele: Botoşani, Iaşi, Vaslui, Roman, Neamţ, Bacău, Putna, Tecuci, Tutova, Fălciu şi Covurlui.

Direcţia regională a Bucovinei, cu sediul la Suceava, cu judeţele: Baia, Câmpulung, Rădăuţi, Suceava şi Dorohoi.

Direcţia regională a Transilvaniei, cu sediul la Cluj (provizoriu la Sibiu), cu judeţele: Arad, Hunedoara, Sibiu, Alba, Turda, Bihor, Cluj, Mureş, Odorhei, Trei Scaune, Ciuc, Someş, Sălaj şi Satu Mare.

Direcţia regională a Olteniei, cu sediul la Craiova, cu judeţele: Dolj, Romanaţi, Vâlcea, Gorj şi Mehedinţi.

Direcţia regională din Braşov, cu sediul în Braşov, are judeţele: Braşov, Făgăraş, Târnava Mare şi Târnava Mică.

Direcţia regională a Banatului, cu sediul în Timişoara, cu judeţele Timiş, Caraş şi Severin.

Direcţia regională din Buzău, cu sediul la Buzău, pentru judeţele: Buzău, Râmnicul Sărat şi Brăila.

Direcţia regională din Constanţa, cu sediul la Constanţa, pentru judeţele Constanţa, Tulcea şi Ialomiţa.

Direcţia judeţeană Năsăud, cu sediul în Năsăud pentru judeţul Năsăud.

Arhivele Maramureşului, custode cu sediul în Sighet, pentru judeţul Maramureş.

Direcţia Generală, cu sediul în Bucureşti, face funcţie de regională pentru judeţele: Ilfov, Vlaşca, Teleorman, Olt, Argeş, Muşcel, Dâmboviţa şi Prahova.

Pentru ca serviciul arhivelor să poată lucra cât mai bine, ar mai fi necesar să se înfiinţeze şi alte direcţiuni regionale: la Piteşti, pentru judeţele Argeş, Muşcel, Olt şi Teleorman; la Tecuci, pentru judeţele Tecuci, Covurlui, Tutova şi Putna; la Sibiu, pentru judeţele Sibiu, Alba şi

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Hunedoara, unde ar trebui să intre şi cunoscuta Arhivă a Naţiunii săseşti, şi la Târgu-Mureş pentru judeţele Mureş, Ciuc şi Trei Scaune, cu rostul de a strânge materialul din ţinuturile săcueşti.

Legislaţia. Instituţia Arhivelor Statului s'a organizat după legile, regulamentele, deciziile şi adresele de mai jos.

Arhivele Statului din Ţara Românească se înfiinţează prin Regulamentul Organic al Ţării Româneşti din 1831 (cap. III, lit. A. 22), fiind puse sub tutela Ministerului din Lăuntru. Incep să funcţioneze în Mai 1831, la Mitropolia din Bucureşti.

Arhiva Moldovei se înfiinţează prin Regulamentul Organic al Moldovei din 1832 (art. 366 al. v) fiind pusă în legătură cu Înaltul Divan. Începe să funcţioneze la 1 Ianuarie 1832, în localul Sfatului Administrativ (casele agăi Alecu Balş din Iaşi).

În 1862, când are loc unirea definitivă a ţărilor româneşti, se reorganizează şi arhivele prin decretul publicat în Mon. Of. Nr. 124 din 8 Iunie 1862. In baza acestuia printr'un *Regulament al Arhivelor* din 31 Oct. 1862 (Mon. Of. Nr. 245 din 5 Nov. 1862), în locul Arhivei Ţării Româneşti se creează o *Direcţiune Generală a Arhivelor Statului* în Bucureşti şi o *Arhivă Sucursală* în oraşul Iaşi. Prin acest regulament se face şi o reorganizare a serviciului interior, întemeindu-se două secţiuni: „1. Despărţirea istorică şi a aşezămintelor publice; 2. Despărţirea de Stat sau Administrativă, judecătorească şi legislativă". Aceste prevederi urmează să fie aplicate în amândouă Arhivele. Depind de Ministerul Instrucţiunii Publice şi al Cultelor, la care au rămas până azi.

Prin Regulamentul din 1869 (Mon. Of. Nr. 53 din 7 Martie 1869), se mai creează la Direcţiunea Generală o Secţiune Istorică, care, prin Regulamentul din 1872 (Mon. Of. Nr. 163 din 25 Iulie 1872), se împreună cu Secţiunea de Stat. În baza acestui regulament rămân numai două secţiuni: 1. Secţiunea istorică şi de Stat; 2. Secţiunea bunurilor publice. Această contopire nu s'a pus în practică şi azi sunt tot trei secţii: I. Bunuri Publice şi Istorică, II. Administrativă şi III. Judecătorească, intrate în domeniul public.

Prin întregirea naţională din 1918, se iau măsuri pentru extinderea serviciului arhivistic. Astfel prin adresa Direcţiunii Generale a Arhivelor Statului Nr. 71 din 29 Aug. 1918, se detaşează la Chişinău un arhivar al Direcţiei pentru organizarea unei Comisiuni a Arhivelor Statului care exista de mai nainte. Ministerul aprobă aceasta cu Nr. 11.409 din 1 Febr.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

1919. În acest fel comisia lucrează până în 1925, când prin lege devine direcțiune regională.

La Cernăuți funcționa o comisiune particulară pentru strângerea arhivelor. Reorganizată de Sever Zotta în 1919-1920, funcționează ca atare până ce a fost recunoscută de Ministerul Instrucțiunii cu adresa Nr. 79.587 din 22 Aug. 1924. Prin Legea din 1925 devine direcțiune regională pentru Bucovina.

În Transilvania nu exista un serviciu de arhivă. Consiliul Dirigent a luat măsuri în această privință pentru înființarea unei Comisiuni și Secretariatul general din Cluj al Ministerului Instrucțiunii cu Nr. 18.926 din 14 Iulie 1920 dă delegație de director. Cu Nr. 129.141 din 17 Dec. 1921 Ministerul Instrucțiunii Publice aprobă organizarea Arhivelor Statului cu sediul în Cluj. Prin Legea din 1925, această Comisie devine direcție. Din 1940 funcționează provizoriu la Sibiu.

În 1925 se publică *Legea de organizare a Arhivelor Statului (Mon. Of.* Nr. 153 din 15 Iulie 1925). Această primă direcțiune generală la București, cu funcțiune pentru Oltenia, Muntenia și Dobrogea, și 4 direcțiuni regionale la Iași, pentru Moldova, la Cluj pentru Transilvania, Banat și părțile ungurene, la Chișinău pentru Basarabia și la Cernăuți pentru Bucovina. Structura prevăzută în regulamentele anterioare este modificată. Pentru aceasta trebuia să se alcătuiască un regulament. Între timp intervine *Legea pentru modificarea unor dispoziții din Legea pentru organizarea Arhivelor Statului (Mon. Of.* Nr. 81 din 5 Aprilie 1932), care de asemeni nu modifică nimic din structura anterioară.

În afară de direcțiunile prevăzute de lege s'a simțit nevoia creerii și a altora. Astfel prin adresa Ministerului Instrucțiunii Publice Nr. 28.777 din 6 Martie 1931, a luat ființă direcțiunea din Craiova; prin decizia Nr. 73.928 din 2 Iunie 1932, ia ființă direcțiunea regională a Banatului cu sediul la Timișoara; cu Nr. 191.198 din 10 Noemvrie 1937, subdirecția din Năsăud; cu Nr. 63.179 din 18 Aprilie 1939, cu jurisdicția în județul Brașov și Trei Scaune (Mon. Of. Nr. 89 din 18 Aprilie 1939), modificată cu Nr. 222.852 din 19 Nov. 1940 (*Mon. Of.* Nr. 273 din 19 Nov. 1940), în sensul de mai sus.

Direcțiunea regională a Bucovinei are acum sediul la Suceava, pentru Bucovina de Sud.

Prin adresa Direcțiunei Generale Nr. 1189 din 15 Nov. 1944 s'a propus crearea a încă două direcțiuni regionale la Buzău și Constanța.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Prin condițiile armistițiului din 12 Sept. 1944, arhivele din Cernăuți și Chișinău au încetat de a funcționa după legile noastre trecând sub legislația U.R.S.S. Odată cu aceasta a trecut și întregul material strâns la cele două direcțiuni.

Opera pe care au făcut-o Arhivele Statului în curs de mai bine de o sută de ani este covârșitoare. Ele au izbutit să strângă cel mai interesant material istoric, care formează azi baza tuturor cercetărilor, și să scape de la pieire o mare parte a arhivelor administrative. Tot acest material stă la dispoziția cercetătorilor zilnic de la orele 9 dim. la 6 d.a. În afară de acest fel de lucrări, Arhivele Statului sunt în măsură să pună la dispoziția celor interesați actele de stare civilă și de proprietate pentru toate perioadele prevăzute de lege.

Caracterul științific pe care îl au aceste institute de cultură le obligă și la lucrări de specialitate. Până acum au apărut prin grija lor o seamă de lucrări care fac cel mai mare serviciu științei românești. În afară de *Inventarul Arhivelor Statului*, o călăuză practică pentru tot materialul din depozite, și de o serie de reproduceri de pe documentele cele mai vechi, slavone, latine, grecești, turcești și românești, cum și după miniaturi, înfloriturи și litere ornate, prin grija Direcției Generale apare, de la 1924 încoace, și „Revista Arhivelor", cu cele mai variate studii de specialitate și cu un bogat material documentar.

În viitor avem convingerea că se va da o și mai mare extindere grijii pentru conservarea și publicitatea arhivelor noastre.

A.N.I.C., fond *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 37, f. 31-35.
Publicat în: „Buletinul Centrului Român de Documentație", anul V, 1945, nr. 1/4, București, p. 6-7.

[1] Datat după adnotarea autografă a lui Aurelian Sacerdoțeanu: „Forma dată la C.R.D.15.V.945".

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

161

1945 iunie 4, Bucureşti. *Memoriul lui Aurelian Sacerdoţeanu către Ministerul Educaţiei Naţionale pentru a se face demersuri grabnice de identificare a locului în care se află, în Ungaria, arhiva istorică a Bistriţei şi de recuperare a ei.*

Nr. 760 din 4 iunie 1945
<Către> Min. Educ. Naţ.
Dir. Înv. Sup.

Avem onoarea a vă aduce la cunoştinţă cele ce urmează.

În sept. 1940 nu s-a evacuat nimic din arhiva istorică a Bistriţei, păstrată la Năsăud, la fondul Muzeului grăniceresc. Această arhivă cuprindea cele mai vechi texte de limbă românească şi o bogată corespondenţă între Domnii Moldovei şi oraşul Bistriţa în sec. XV-XVIII.

Sub ocupaţia ungurească, cum rezultă din raportul dlui I. Moisil, directorul acelei secţii, administraţia maghiară a luat toată arhiva cu forţa în ziua de 24 sept. 1942 şi a transportat-o în oraşul Bistriţa.

De aici, din Bistriţa, suntem informaţi de delegatul nostru trimis înadins să se intereseze de soarta acestei arhive, se constată că tot acest material a fost împachetat şi expediat la Budapesta. Dl. Nacu, subsecretar de stat aduce informaţia că, surprinsă de evenimentele de la 23 Aug. 1944 în drum, arhiva nu a mai ajuns la Budapesta ci s-ar fi oprit la Debreţin.

Este de cea mai mare importanţă ca această arhivă, asupra căreia au atras atenţia prof. N. Iorga şi Al. Rosetti, să nu dispară. Pentru aceasta vă rugăm să binevoiţi a dispune să se intervină grabnic pe orice cale, atât la guvernul maghiar cât şi la Comisia de Armistiţiu din Ungaria, prin Ministerul de Externe sau orice cale posibilă, să se facă cercetări, să se dea de urma arhivei şi să fie readusă la locul de origine cât mai neîntârziat posibil.

Împotriva apartenenţei teritoriale a acestei arhive nu se opune nici o lege şi nici un tratat actual. Dimpotrivă, condiţiile armistiţiului recent înseamnă ca o condiţie esenţială înapoerea la locul de origine a tuturor bunurilor evacuate dintr-un motiv sau altul.

Director General,
A<urelian> S<acerdoţeanu>

Subdirector,
I. C. Dobrescu

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 16/1945, f. 8; concept.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

162

1945 iunie 7, Bucureşti. *Memoriul înaintat de Institutul Central de Statistică Arhivelor Statului cu privire la arhiva judeţului Bihor care a fost evacuată, în timpul regimului de ocupaţie maghiară, în Ungaria.*

Preşedinţia Consiliului de Miniştri
Institutul Central de Statistică
Nr. 42157 din 7.VI.1945

Domniei-sale
Domnului A. Sacerdoţeanu
Directorul General al Arhivelor Statului

Domnul şef al secţiei Statisticei istorice din acest Institut fiind delegat pentru identificarea unor documente statistice din secolul al XVIII-lea, din arhiva judeţului Bihor, ne raportează că în afară de 2 rafturi, întregul material arhivistic al acestui judeţ a fost evacuat de regimul de ocupaţie maghiară, la Püspökladány în Ungaria. După informaţiile primite, s-ar fi transportat întregul material într-un alt loc, fără să fi putut preciza unde.

Având în vedere importanţa acestui material arhivistic, avem onoare a vă ruga să binevoiţi a examina modalităţile de readucere grabnică a acestui material în ţară. Am fi de părere să se facă o intervenţie la Comisiunea Interaliată pentru aplicarea Armistiţiului, în vederea obţinerii unei autorizaţiuni pentru identificarea şi readucerea întregului material prin intermediul unei comisiuni, compusă din delegatul Comandamentului Etapelor Oradea şi câte un delegat al Prefecturii Oradea şi al Arhivelor Statului. În cazul că arhiva ar fi găsită, Comandamentul Etapelor şi Prefectura Bihor ar fi obligată să asigure mijloacele de transport.

În cazul că această cale nu ar fi posibilă, vă rugăm să interveniţi pe lângă Ministerul de Externe, în vederea unei acţiuni diplomatice.

Cu această ocaziune, ne permitem să vă atragem atenţiunea asupra drepturilor de repatriere a materialului arhivistic, asigurate în tratatul de la Trianon, drepturi care nici până azi n-au putut fi valorificate. Credem că este momentul pentru o intervenţie la Ministerul Afacerilor Externe, în vederea rezolvării definitive a acestei probleme. Va trebui să se asigure o procedură mai eficace, pentru ca întregul material arhivistic să poată

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

reveni în țară cât mai grabnic. Ministerul de Externe va găsi cea mai fericită formulă pentru formarea unor comisiuni internaționale, care să-și poată începe lucrările imediat.

Primiți, Domnule Director General, asigurarea deosebitei noastre considerațiuni.

Director General,
ss. indescifrabil

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 16/1945, f. 6.

163

1945 iunie 19, Bucureşti. *Memoriul lui Aurelian Sacerdoțeanu către Ministerul Educației Naționale în care expune situația arhivei vechi a Transilvaniei, care nu a fost înapoiată de Ungaria Statului Român potrivit prevederilor Tratatului de la Trianon, prezintă urmările ocupației Ardealului de Nord asupra arhivelor din aceste județe și formulează căile de readucere în țară a acestora.*

Nr. 820 din 19 iunie 1945
<Către> Min. Educ. Nat.
Dir. Înv. Sup.

În conformitate cu legile arhivistice stabilite în urma războiului trecut s-a dispus ca toate arhivele să fie socotite ca teritoriale. Deci orice depozit de arhivă format și păstrat pe un teritoriu oarecare urmează soarta acelui teritoriu, afară de acele arhive ale căror servicii complete sunt parte integrantă din arhiva altui teritoriu. Pe acest temei s-au făcut toate retrocedările de arhive privitoare la teritoriile care și-au schimbat apartenența ca în Polonia, Cehoslovacia, Iugoslavia, Italia etc.

Pe acest temei Tratatul de la Trianon hotăra ca toate arhivele Banatului, Bucovinei și mai ales ale Transilvaniei, care au fost luate din aceste ținuturi pe temeiul unor măsuri excepționale și depuse în Arhiva Statului Ungar din Budapesta și la cele din Viena, să fie redate Statului Român, stăpânitorul de drept al acestor provincii. Discuțiile urmate până la începutul războiului 1939-1945 nu au dus la recuperarea fondurilor decât în parte neînsemnată pentru Bucovina. Toată arhiva veche a

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Transilvaniei este neînapoiată încă. Pentru orientare anexăm o prezentare sumară a acestor fonduri.

În timpul ocupației recente a Ardealului de Nord s-au mai luat și alte fonduri. Pentru vechea arhivă de la Bistrița, cu cele mai vechi texte românești, am avut prilejul să vă raportăm cu Nr. 760 din 4 iunie 1945. Destinația ei ne este și acum necunoscută. De data aceasta aflăm că s-a mai ridicat și altă arhivă, anume a județului Bihor. Despre aceasta ne informează Institutul Central de Statistică cu (*sic!*) adresa Nr. 42.157 din 7 l.c., că având nevoie să cerceteze documente din sec. XVIII delegatul său a constatat la Oradea lipsa întregii arhive, afară de două rafturi. Din informațiile căpătate rezultă că a fost dusă la Püspökladány în Ungaria, de unde pare să fi fost mutată în altă parte.

Suntem siguri că soarta arhivelor de mai sus a fost împărtășită și de alte arhive vechi din Ardealul de Nord, cum erau cele de la Sighet, de la Muzeul Ardelean din Cluj, de la Satu Mare, Dej, Tg. Mureș, Sf. Gheorghe etc.

Tot acest material este al Transilvaniei și trebuie să-i revină.

În momentul de față sunt două căi pe care se poate merge pentru readucerea lui la locul de origine:

1. Să se intervină grabnic la Comisia Aliată de Armistițiu pentru obținerea autorizației pentru identificarea și readucerea materialului. Aceasta se poate face prin intermediul unei Comisiuni compusă din delegatul Comandamentului Etapelor din Oradea, un delegat al Prefecturii Oradea și unul al Arhivelor Statului din Cluj – Sibiu. Pentru alte arhive ce se vor identifica se va adăuga și delegatul respectiv.

Fiind încă sub regimul ocupației militare a Aliaților s-ar putea să fie necesar și un delegat al Comisiilor Aliate pentru aplicarea Armistițiului atât din România cât și din Ungaria.

2. Dacă această comisie nu se poate întocmi, atunci să se intervină la Ministerul de Externe pentru ca pe cale diplomatică să se intervină energic pentru recuperarea fondurilor arhivistice amintite. Conform Convenției de Armistițiu semnate între Aliați și Ungaria aceasta din urmă este obligată a lăsa și preda României Ardealul de Nord în situația în care a fost ocupat în Sept. 1940, neînstrăinând nimic nici din adăugirile permanente de după această dată.

Cu acest prilej trebuie discutată și problema arhivelor care au făcut obiectul Tratatului de la Trianon.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Credem, Domnule Ministru, că măcar de data aceasta Statul Român va putea să reintre în posesia drepturilor sale.

Toate fondurile ardeleneşti ce se vor recupera vor putea fi apoi depuse la Direcţia regională a Arhivelor Statului din Cluj, acum cu sediul provizoriu în Sibiu.

Director general,
A<urelian> S<acerdoţeanu>

Subdirector,
I. C. Dobrescu

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 16/1945, f. 9-10; concept.

164

1945 iunie 19, Bucureşti. *Adresa de răspuns a lui Aurelian Sacerdoţeanu către Institutul Central de Statistică în care arată intervenţiile făcute la Ministerul Educaţiei şi cel de Externe pentru a readuce în ţară arhivele ridicate în timpul ocupaţiei Ardealului de Nord şi vechile arhive ale Transilvaniei aflate la Budapesta.*

Nr. 821 din 19 iunie 1945
<Către> Preşedinţia Consiliului de Miniştri
Institutul Central de Statistică

Ca urmare la adresa Dv. Nr. 42.157 din 7 l.c., prin care ne aduceţi la cunoştinţă informaţiile privitoare la înstrăinarea arhivelor judeţului Bihor, avem onoarea a vă aduce la cunoştinţă cele ce urmează, odată cu mulţumirile noastre alese.

Am intervenit imediat atât la Ministerul Educaţiei Naţionale, de care depindem noi, cât şi la cel de Externe, pentru a se proceda grabnic la luarea de măsuri necesare readucerii în Ardeal a arhivelor ridicate. Între timp mai căpătasem şi noi informaţia că vechea şi bogata arhivă din Bistriţa Năsăud a luat şi ea calea Ungariei.

Am conexat la aceasta şi problema arhivelor ardelene după prevederile Tratatului de la Trianon. Fondurile care aparţin Transilvaniei, şi care au fost ridicate pe temeiul unor legi speciale ungureşti şi depuse în Arhivele Statului din Budapesta, au fost menţionate de d. director al Arhivelor Statului din Transilvania într-un conspect pe care îl anexăm în

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

copie, pentru a lua cunoştinţă de cuprinsul lui şi a-l adăugi dacă întâmplător veţi putea obţine şi alte informaţii.

Pentru a ajunge la un rezultat mai bun decât în trecut vă rugăm să vă alăturaţi şi Dv. demersului nostru intervenind la Preşedinţia Consiliului de Miniştri spre a pune chestiunea mai grabnic în discuţie şi a lua măsurile impuse de vreme.

Nimeni mai bine ca Dv. nu poate să-şi spună un cuvânt autorizat deoarece faceţi deseori apel la informaţiile arhivistice.

Primiţi, Domnule Director General, asigurarea deosebitei noastre consideraţiuni.

Director general,
A. Sacerdoţeanu

Subdirector,
I. C. Dobrescu

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 16/1945, f. 11; concept.

165

1945 iunie 19, Bucureşti. *Memoriul lui Aurelian Sacerdoţeanu către Ministerul Afacerilor Externe în care solicită să se facă o intervenţie diplomatică pentru identificarea tuturor fondurilor de documente istorice româneşti duse în Ungaria şi aducerea lor în ţară.*

Nr. 822 din 19 Iunie 1945
<Către> Ministerul Afacerilor Externe
Dir. Relaţiilor Diplomatice

După informaţiile ce deţinem, în timpul ocupaţiei Ardealului de Nord de către Ungaria (1940-1944) au fost luate de la locul lor o serie de arhive vechi cum sunt cele de la Bistriţa-Năsăud şi ale jud. Bihor. Cele dintâi nu ştiu unde au ajuns, cele de al doilea au fost mutate iar la o destinaţie necunoscută. Suntem siguri că şi alte multe arhive, oficiale şi particulare, au avut aceeaşi soartă.

Având în vedere importanţa lor, care prin vechime merg până în sec. XIV, cum şi interesul pe care îl prezintă pentru trecutul Transilvaniei, este necesar ca toate aceste arhive ardeleneşti să revină ţării.

Pentru aceasta vă rugăm să binevoiţi a dispune să se facă o intervenţie diplomatică spre a identifica toate fondurile şi a le readuce în ţară spre a fi păstrate în depozitele Arhivelor Statului din Cluj.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Cu acest prilej ne permitem a reaminti că în Tratatul de la Trianon se preciza ca Ungaria să retrocedeze şi toate arhivele Transilvaniei care au fost luate de aci pe temeiul unor legi speciale şi depuse în Arhivele Statului din Budapesta. Ce tezaur istoric reprezintă aceste arhive se poate vedea din conspectul dlui Şt. Meteş[1], directorul Arhivelor Statului din Cluj, pe care îl anexăm aici.

Până în 1940 nu s-a făcut nimic în această privinţă. Credem că este drept şi normal ca să se anexeze şi această chestiune la cea de mai sus şi să se pornească o acţiune grabnică pentru recuperare, acum când Ungaria este sub regimul Comisiei Aliate pentru aplicarea armistiţiului. Mai târziu s-ar putea întâmpla ca fondurile să fie ascunse sau împrăştiate şi să nu mai putem obţine nimica.

Primiţi, vă rugăm, Domnule Ministru, asigurarea deosebitului nostru respect.

Director General,
A. Sacerdoţeanu

Subdirector,
I. C. Dobrescu

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 16/1945, f. 12; concept.

[1] Vezi *supra*, doc. 156.

166

1945 iulie 21, Bucureşti. *Adresă prin care Institutul Central de Statistică trimite Arhivelor Statului inventarul materialului arhivistic ce urmează să fie readus din Ungaria, propunând şi un plan de acţiune în această direcţie.*

Domniei-Sale
Domnului A. Sacerdoţeanu
Directorul General al Arhivelor Statului
Loco

Domnule Director General,

Răspunzând adresei Dvs. Nr. 821 din 19 Iulie a.c., avem onoare a vă trimite alăturatul tablou al materialului statistic ce urmează să fie readus din Ungaria, tablou întocmit de Şeful Secţiei de Statistică Istorică din acest Institut, cu rugămintea să binevoiţi a-l pune în studiu, ataşându-l

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

lucrărilor întreprinse de Dvs. pentru aducerea materialului arhivistic din Ungaria[1].

În vederea intervențiunilor viitoare, avem onoare a vă propune următorul plan de acțiune:

Pornind de la constatarea că arhivele județelor Bistrița-Năsăud și cele ale Bihorului au fost ridicate în timpul ocupațiunii de la 1940-1944 și considerând că Ungaria însăși, prin convenția sa de armistițiu, a recunoscut ca fiind nul de drept Dictatul de la Viena, s'ar putea face o primă intervențiune pentru trimiterea unei comisiuni, în care ar fi reprezentată atât instituția de sub conducerea Domniei-Voastre, cât și Institutul Central de Statistică. Această comisiune ar avea principala însărcinare de a trata readucerea imediată a întregului material ridicat în timpul ocupațiunii vremelnice. Ca o însărcinare secundară, ar avea pregătirea terenului pentru un acord mutual asupra readucerii materialului adjudecat de Tratatul de la Trianon, făcând propuneri concrete în vederea acestui acord.

Dacă a doua misiune ar eșua, comisiunea ar face propuneri concrete pentru pregătirea Ministerului de Externe în vederea viitoarelor tratative de pace.

Întrucât sunteți de acord cu această procedură, vă rugăm să binevoiți a pregăti actele necesare, iar întrucât ați avea alte propuneri, vă rugăm să binevoiți a ni le comunica, eventual conferind personal cu noi.

Director General,
ss. indescifrabil

Directorul Oficiului de Studii,
ss. A. Golopenția

Dr. SM/MIL.

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 13/1945, f. 105.

[1] Materialul atașat în anexă reprezintă *Conspectul despre arhivele românești de revendicat din Ungaria, întocmit de Ștefan Meteș*, reprodus în documentul nr. 156.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

167

1945 august 10, Iaşi. *Raportul lui Constantin Turcu, conducătorul Permanenţei de la Direcţiunea Iaşi a Arhivelor Statului, către Aurelian Sacerdoţeanu, ca urmare a selecţionării unei arhive la Dorohoi şi în care prezintă starea unor arhive importante ale Moldovei.*

Dir. G-rală a Arh. Stat.
Nr. 2332 din 4 Oct. 945

Arhivele Statului
Direcţiunea Regională Iaşi
Permanenţa
Nr. 184, 10 Aug. 1945

20 Aug. 1945
Este pretutindeni o stare nenorocită,
în lipsă de înţelegere de sus până jos.
Trebuie să luptăm încă pentru schimbarea ei.
ss. A<urelian> S<acerdoţeanu>

Domnule Director General,

I.

La începutul lunii Iulie a.c. am fost chemat la Dorohoi pentru selectarea unei arhive din subsolul Prefecturii. Cred nimerit să vă comunic Domniei Voastre cele constatate acolo, ca să vă puteţi face o idee despre starea arhivelor din ţinuturile Moldovei.

1. O parte din arhiva Prefecturii, neputând fi evacuată, a fost complect răvăşită de oameni necunoscuţi şi fără răspundere, iar din cauza ploii care a pătruns în subsol s'a umezit şi a început a putrezi, astfel că avea înfăţişarea unei grămezi de hârtie. Am identificat aici dosare din Arhive Prefecturii – începând cu anul 1902, apoi altele, amestecate din arhivele următoarelor instanţii: Revizoratul Şcolar, Serviciul Sanitar, Serviciul Statistic, Serviciul Tehnic, apoi arhivele plăşilor desfiinţate, „Logofătul Tăutu" şi „Siret", precum şi o însemnată cantitate de imprimate – Monitorul Oficial, Buletine, Legi, Regulamente etc.

Pe cât omeneşte posibil, am verificat tot acest material format în cea mai mare parte din foi volante şi fragmente de dosare şi am hotărât:

– să se reţină arhiva plăşilor desfiinţate, pomenite mai sus;

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

– să se păstreze un grup de dosare vechi, alese la selecționare, privind: construcții școlare, edilitare, organizarea spitalelor în 1918, răscumpărarea Tg. Rădăuți, fondul Stroescu în 1904, farmaciile, diferite planuri de moșii, condici de salarii...

2. Am vizat și arhiva Tribunalului Dorohoi, aceasta neputând fi evacuată a rămas pradă apucăturilor destructive ale unor localnici fără pic de conștiință, astfel că ea se prezintă într'o stare mai jalnică decât aceea a Prefecturii. A fost distrusă complect secția „Notariat" cu toate registrele de transcrieri, lăzile cu testamente și documente vechi, dosarele de stare civilă, cum și cea mai mare parte din dosarele civile și penale; de asemenea s'a distrus și o bogată bibliotecă de specialitate, donată tribunalului de către o personalitate locală-avocatul Burghele.

Nimerind într'o încăpere unde doi oameni făceau o triere, alegând dosarele întregi și depozitând într'o magazie foile volante, am găsit, între acestea, documente vechi de pe la 1800 și fragmente de dosare scrise în literă chirilică. Am dat instrucțiuni oamenilor să strângă toate aceste vechi hârtii, alegând eu însumi – din praf și gunoaie – aproape 200 de bucăți privind mai cu seamă neamul boierilor Holban.

Am făcut și o adresă oficială către dl. președinte al Tribunalului rugându-l să dispună a se pune cea mai mare atenție în trierea ce se face și se opri, din ce a mai rămas, tot ce e urmă de viață veche, pentru care azi avem atât de puține dovezi ca s'o putem cunoaște...Am arătat d-lui președinte că prin această grijă va face cel mai mare serviciu istoriei sociale a acestui colț de Țară, așa de mult încercat în vremea noastră – *cunoscut fiind că acolo unde nu sunt documente, nu este istorie...*

3. Am mai vizitat apoi arhiva Primăriei Dorohoi, care începe cu anul 1847 și se află destul de bine păstrată. M'am adresat oficial d-lui Primar rugându-l a dispune să se dea, și pe viitor, cât de multă atenție în păstrarea acelui vechi și valoros tezaur de informație asupra vieții trecute a orașului Dorohoi – așa cum au făcut și înaintașii care l-au lăsat moștenire, până în zilele noastre.

4. De asemenea am mai vizitat următoarele arhive:

– a Inspectoratului Școlar, a cărui cea mai mare parte din arhivă a fost pierdută;

– a Protoieriei Dorohoi, care nu mai are decât arhiva recentă;

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

– a liceului „Gr. Ghica Vodă", întemeiat la 1879, a cărui arhivă şi bibliotecă (avea şi o Cazanie de la Varlaam), au fost distruse în întregime (afară de materiale care au fost evacuate);

– a Poliţiei oraşului, unde n'am mai găsit, de asemenea, nimic.

5. Trebuie să mai amintesc următoarele:

– arhiva veche a Prefecturii, dintre anii 1836-1900, a fost selecţionată în anul 1933, de către delegaţii Arh. Stat. Iaşi-Gh. Romândaşu, iar în 1943, arhiva oprită la selecţionare, lângă care s'a mai adăugat anii 1900-1912, a fost ridicată de către Arhivele Statului din Cernăuţi – tot atunci, Regionala din Cernăuţi a ridicat şi parte din arhiva Tribunalului Dorohoi, dintre anii 1860-1900.

Nu ştiu dacă aceste fonduri arhivistice au fost sau nu evacuate din Cernăuţi, nici dacă mai există, în urma tuturor nenorocirilor aduse pretutindeni, de acest război; dar în caz că au fost lăsate acolo – şi vor mai fi existând – supun aprecierii Domniei Voastre părerea dacă nu ar fi bine ca, la timpul nimerit, să se facă intervenţiile necesare pentru restituirea acestor arhive şi aşezarea lor în depozitele noastre, lângă arhiva mai veche a acestui ţinut (a Isprăvniciei şi Judecătoriei).

II.

Am informaţii – neverificate – că şi la Roman au fost devastate arhivele instituţiilor. Iar despre cea de la Tribunalul de acolo – o foarte importantă şi veche arhivă – mi s'a spus că ar fi fost ridicată, încă din 1943, de către o persoană (cu nume francez) care ar fi întemeiat un muzeu în Bucureşti. Se pare că a fost distrusă şi biblioteca „Miron Costin".

III.

Iaşii formează un capitol deosebit de tragic, în această ordine de idei... Nu este prăvălie şi tarabă în acest oraş, unde să nu se macine zilnic, ca ambalaj, zeci de kilograme de hârtie veche, din arhivă, sau din cărţi, uneori de excepţională valoare ştiinţifică sau artistică.

Nu ştiu cu ce să încep mai întâi:

1. Poate că distrugerea celei mai vechi şi mai bogate arhive din Iaşi – a Epitropiei m-rei şi spitalului Sf. Spiridon, care se ştie că a administrat nenumărate moşii de pe tot întinsul Moldovei – este pierderea cea mai grea, întrucât din filele acestei seculare arhive se puteau lumina şi desluşi găsind la o băcănie un fragment dintr'un dosar din anul 1837, aproape două veacuri de viaţă moldovenească, reprezentând o adresă iscălită de

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Mitr. Veniamin Costache, ca preşedinte al Obşteştii Adunări, adresă prin care se comunică Epitropiei Sf. Spiridon aprobarea „sămilor de venituri şi cheltuieli pe 1832-35", „şi care avea şi rezoluţia scrisă de mâna poetului Costache Conache – pe atunci slujbaş al Epitropiei – am făcut o intervenţie oficială la Epitropie spre a se opri înstrăinarea oricărui act vechi, aflător în grămada de „maculatură" pe care am găsit-o în subsolul clădirii, propusă pentru vânzare, fiind ce a mai rămas „din jaful produs în timpul evacuării".

Am cerut, de asemenea, ca odată cu tot ce se va mai găsi din arhiva veche până la 1860, să se depună spre păstrare în depozitele noastre; reînoind cu această ocazie şi gândul nostru mai vechi, de a ne fi depuse spre păstrare şi bogata colecţie de vechi documente şi pergamente, împreună cu planurile de moşii ce mi s'a spus că au fost evacuate...

Din depozitul Epitropiei s'a furat şi s'a vândut cu kg în piaţă şi întreg stocul de Ispisoace şi Zapise editate de G. Ghibănescu.

2. Încă nu am putut să constat la faţa locului – fiindcă autorităţile sunt în curs de reorganizare şi încă nu s'au terminat întoarcerile din evacuare, în ce măsură au fost distruse şi arhivele acestora. Nu e zi însă, să nu întâlnească cineva, ca ambalaj, piese din arhivele tuturor instituţiilor publice din Iaşi – în special de la cele judecătoreşti.

3. La această Direcţiune regională situaţia nu a fost mai fericită... În afară de ceea ce s'a evacuat la Săcel şi de ceea ce a ars în Gara de Nord din pricina bombardamentelor de la începutul lunii Mai 1944, cum şi de ceea ce s'a distrus aici în Iunie 1944, când a fost incendiată clădirea principală, a mai rămas o bună parte din arhiva depozitată în Turnul Goliei, cum şi întreg transportul adus de la Covurlui, începând cu 1832, plus alte transporturi locale, între care mai însemnate acele ale secţiei a III-a de la Tribunalul Iaşi, un rest de la Mitropolie etc...

În timpul evacuării, o parte din arhiva veche din turn a fost răvăşită, celelalte fonduri arătate mai sus şi depozitate în clădirea anexată, unde a fost biblioteca „Ion Creangă", au fost şi ele răvăşite şi furate în mare parte – mai ales transportul de la Tribunalul Iaşi, care a fost mai în cale. Pentru a da o imagine despre starea în care am găsit această arhivă, cred că este destul să arăt că la cei doi funcţionari care formăm Permanenţa de aici, ne-a trebuit aproape patru luni de lucru zilnic, în grele condiţii – care înfruntă cele mai elementare regule de higienă şi sănătate: în săli fără uşi şi geamuri...

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Acum totul este aranjat pentru începerea inventarierii.

4. O situație asemănătoare o prezintă la Iași bibliotecile – atât cele particulare cât și cele publice. La anticarii de meserie, ca și la acei improvizați, se mai găsesc încă lucrări din cele mai de preț. Cele mai multe din bibliotecile vechilor familii moldovene s'au vândut cu kg. Începând cu un an în urmă, vechile colecții, furate din casele părăsite, au luat drumul anticarilor din București. Se mai găsesc însă și azi cărți de valoare, de la biserici și mănăstiri, de la bibliotecile publice ale liceelor, ale asociațiilor culturale, a Regionalei Fundațiilor Regale și de la Universitate, cum și din biblioteci particulare. Dar cele mai multe cărți care au aparținut unei astfel de colecții, sunt acele provenind din bogata bibliotecă municipală „Ion Creangă" creată ca anexă a Muzeului Moldovei; am sesizat oficial Primăria, dar nu știu să se fi luat vreo măsură, întrucât cărți din această bibliotecă apar mereu în piață.

Pentru o mai bună ilustrare a afirmațiilor de mai sus, notez că am cumpărat personal, ca document al vremurilor, următoarele:

– o carte din 1685 (Halae) „Eunuchi Conjugium", ce a aparținut bibliotecii Universității din Cernăuți;

– o altă carte ce a aparținut bibliotecii Universității Iași:

– o carte ce a fost a bibliotecii „Ion Creangă";

– o carte ce a fost a clinicii a II-a chirurgicală;

– o carte ce a aparținut Soc. „Arhiva"-Iași;

– și alte cărți din bibliotecile particulare ale unor personalități trecute și prezente și câteva chiar din modesta mea bibliotecă pe care n-am putut-o evacua...

Una din cărțile de mai sus și, ca aceasta, desigur, trebuie să fie sumedenii, are următoarea poveste: Este exemplarul Nr. 9 din cele 20 tipărite pe hârtia „Lafuma", din scrierea „Romanie terre latine..." de G. Peytavi de Faugère, a fost dăruită de acesta fostului ministru Costăchescu, pe atunci la Instrucția Publică. Probabil că după moartea sa, familia i-a donat cărțile Regionalei Fundațiilor Regale, întrucât poartă pecetea respectivă. De acolo a fost luată și a ajuns într'o bibliotecă din cele nou create în Iași – după cum se constată de pe pecetea din 1945 – de unde a fost probabil furată și vândută la anticari, de la care am cumpărat-o eu...

Închei această scurtă relatare, pentru că despre întrecerea care a fost în Iași – și, desigur, în Moldova – pentru distrugerea vechilor arhive și

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

a vechilor biblioteci, s'ar putea scrie, documentat, zeci şi chiar sute de pagini.

Conducătorul Permanenței,
ss. Constantin Turcu

p. conformitate,

A.N.I.C., fond *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 37, f. 156-157v.

168

1946 ianuarie 10, Bucureşti. *Adresa Ministerului Educației Naționale către Arhivele Statului prin care se solicită înaintarea actelor prevăzute de articolul 12 al Convenției de Armistițiu cu U.R.S.S.*

Ministerul Educației Naționale
Serviciul M.O.N.T. şi A.P.
Secția Armistițiu
Nr. 66713

Către
Arhivele Statului Bucureşti

În conformitate cu instrucțiunile Nr. 214978 din 8 Ianuarie 1946, date de Subcomisiunea pentru Aplicarea art. 12 din Convenția de Armistițiu, avem onoare a vă ruga să ne înaintați, prin curier special, până la 20 Ianuarie 1946, următoarele acte cu privire la restituirile către U.R.S.S în cadrul art. 12:

1/. Procesele-verbale originale şi în 3 copii, cât şi inventarele respective de restituiri făcute prin bazele de predare la frontieră.

2/. Procesele-verbale, originale şi în copie, cât şi inventarele respective de restituiri făcute prin predările pe loc reprezentanților C.A.C.-ului.

3/. Actele originale pentru prelevări cu forme sovietice a bunurilor evacuate din U.R.S.S.

4/. Actele originale pentru prelevări cu forme administrative româneşti, pentru bunurile evacuate din U.R.S.S.

Aceste acte ne sunt necesare pentru a fi prezentate la Subcomisiunea pentru aplicarea art. 12 din Convenția de Armistițiu, în vederea întocmirii situației cerute de Comisia de evaluări.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

De trimiterea în termene a tuturor actelor cerute rămâneți răspunzători.

Pt. Ministru,
Secretar General,
ss. indescifrabil

Conducătorul Serv. M.O.N.T. şi A.P.
Inspector
Dr. Alex. Dan Petrescu

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 14/1946, f. 3.

169

1946 februarie 2, Cluj-Napoca. *Memoriul lui Ştefan Meteş către ministrul Educaţiei Naţionale cu privire la localul Arhivelor Statului din Cluj şi diferendele cu Primăria în legătură cu acesta.*

Arhivele Statului
Regionala Transilvaniei
Nr. 33/1946

Cluj, 2 Februarie 1946

Domnule Ministru,

La adresa Dvs. Nr. 66.504 din 11 ianuarie 1946, prin care trimiteți copia raportului Primăriei Municipiului Cluj cu Nr. 28.624, Muzeului Etnografic din Cluj – din eroare, evident, căci trebuia trimisă Arhivelor Statului – avem onoarea a Vă comunica cele ce urmează:

Raportul Primăriei cu numărul de mai sus, datat la 1 Noemvrie 1945, denaturând adevărul, induce autoritățile ierarhice superioare în eroare, pentru ca, tărăgănând lucrurile, să se folosească cât mai mult, în mod ilegal, de o clădire, proprietate a Ministerului Educației Naționale, împiedicând în acest fel instalarea Arhivelor Statului în vechiul local din Cluj.

La 1 Noemvrie 1945, Primăria, generoasă, nu cinci încăperi cedase Arhivelor, ci aceste din urmă ocupau trei încăperi în clădirea proprie, fiind împiedicată de a intra şi în celelalte de oamenii Primăriei. Dintre aceste trei, două erau ca şi acum de altfel cu acoperişul stricat, încât apa de ploaie se scurgea înăuntru prin plafon, iar a doua cu pământ pe jos şi fără uşi. În

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

aceste trei încăperi am depozitat 10 vagoane de documente, aflate în lăzi îngrămădite unele peste altele până la plafon, inclusiv mobilierul instituției: birouri, scaune, dulapuri, vitrine, rafturi etc. Nici o încăpere n'am avut pentru biroul funcționarilor, ca să nu mai vorbim de locuință pentru director și pentru personalul de serviciu. În asemenea condiții nu e de mirare că n'am putut aduce nici până astăzi cele două vagoane de documente, pe care le mai avem în comuna Apoldul de Jos din jud. Sibiu, și nici cele 30 de camioane de documente aflate în Turda și lăsate acolo de la data refugiului din Cluj.

Aceste documente istorice se prăpădesc sub ochii noștri, fără a mai putea fi înlocuite, pentru motivul că nu avem unde le adăposti, deși avem o clădire proprie. Primăria a pus stăpânire pe un imobil care nu-i aparține și refuză să-l predea proprietarului fiindcă, după cum susține în raport, „este o necesitate imperioasă de a menține Corpul Pompierilor într'o stare de funcționare ireproșabilă".

Starea de funcționare ireproșabilă a Corpului Pompierilor de la Cluj, la data de 1 Noemvrie 1945, ca să raportăm faptele la data adresei Primăriei, se prezenta astfel (nu e vorba de pompierii militari care au preluat serviciul mai târziu, ci de pompierii civili, slujbași ai Primăriei, rămași de sub regimul care a stăpânit 4 ani Ardealul de Nord: comandantul pompierilor, Kiș, ocupa singur cinci încăperi pentru biroul personal, fără ca să locuiască acolo, locuința o avea în oraș. Observăm, în paranteză, că într'una din cele cinci încăperi ale d-lui Kiș, se păstra la loc de cinste în mărime naturală, portretul criminalului de război Zomboryi, fost comandant suprem al pompierilor, fugit cu trupele hortiste – cum relata unul din ziarele clujene). Repetăm ca să se știe, în timp ce acest om ocupa singur cinci birouri, în clădirea Arhivelor instituția noastră nu dispunea de nici o încăpere pentru birouri și nici materialul documentar nu și l-a putut adăposti în întregime din lipsă de loc. Mai mult decât atâta, pentru trebuințele pompierilor clădirea fiind prea mare, Primăria din Cluj a îngrămădit acolo toate aparatele și instrumentele de apărare pasivă de la circumscripțiile administrative, precum și tot felul de materiale diverse pe care le-a depozitat fie în încăperi, fie în pivniță. Trei apartamente le-a închiriat Primăria particularilor, fără să aibă calitatea legală, de la care, natural, a încasat chiriile cuvenite. Cu tot balastul îngrămădit aici, cu toate închirierile făcute și cu toate cele cinci încăperi rezervate pentru biroul personal al dlui Kiș, Primăria n'a reușit să ocupe clădirea întreagă. Din

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

ceea ce a rămas neocupat – dar nu tot – s'a îndurat să ne cedeze şi nouă, ca simpli proprietari ce eram, trei încăperi, două cu plafonul stricat una fără uşi şi nepadimentată, adică cu pământ pe jos. În parte această situaţie reiese şi din raportul Primăriei de la 1 Noemvrie 1945, totuşi dl. Vuerici, care semnează în locul Secretarului general, spune, fără să probeze, că nu sunt adevărate susţinerile Arhivelor Statului că nu s'ar fi luat măsuri de evacuare, dar că imobilul este ocupat în parte de Corpul Pompierilor, în parte de unii chiriaşi. Atunci Primăria ce a evacuat, căci noi ceream să evacueze Pompierii şi pe chiriaşi? Pe nimeni altcineva, căci nimeni nu mai locuia acolo!

Intervenţiile noastre la Primărie, pentru ca să ne cedeze imobilul, au fost repetate şi insistente. Actualul primar al Municipiului, dl. Gh. Chicideanu, s'a deplasat chiar odată la faţa locului în urma stăruinţelor noastre, şi după ce a văzut cum se prezintă lucrurile, a întrebat nedumerit pe directorul Arhivelor cum o să dea ordin de evacuare, fiindcă „ăştia", adică Pompierii civili, tot nu execută ordinele d-sale. Probabil tot pentru motivul că trebuie menţinuţi într'o stare de „funcţionare ireproşabilă".

După ce Primăria a lichidat Serviciul propriu de incendiu, iar oamenii i-a plasat în alte slujbe orăşeneşti – în cursul lunei Noemvrie 1945 – a predat clădirea Arhivelor Pompierilor militari. Aceştia au fost plasaţi de Primărie tot în „Cazarma" vechilor pompieri, adică în clădirea Arhivelor Statului.

Ca să se vadă cum înţelege Primăria din Cluj să înlesnească instalarea Arhivelor revenite la vechiul sediu, menţionăm următorul amănunt: pe lângă pompierii militari, introduşi în clădirea Arhivelor, Primăria a dat locuinţă, în aceeaşi clădire, maiorului Podoleanu, inspectorul Pompierilor din Ardeal, care prin funcţia ce îndeplineşte poate sta oriunde în Cluj, sau chiar în alt oraş, şi nu e cu nimic legat de Compania de Pompieri din Cluj. Totuşi Primăria l-a instalat în clădirea noastră unde deţine, pentru familia sa compusă din trei persoane, o locuinţă din trei camere cu baie şi dependinţe. Accentuăm că maiorul Podoleanu nu e comandantul Pompierilor din Cluj şi nici o lege nu-l obligă să stea în aceeaşi clădire cu ei. Aici el stă fără drept la locuinţă. Totuşi, cu concursul Primăriei, a ocupat apartamentul amintit în clădirea Arhivelor, împiedicând şi dânsul instalarea noastră. La protestele noastre, a declarat că va vorbi cu dl. ministru Teohari Georgescu şi va rechiziţiona clădirea pentru Pompieri. Nu a fost nevoie de nici un fel de rechiziţie pe

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

care declara că o va face asupra clădirii, ci i-a fost de ajuns binevoitorul concurs al Primăriei pentru a-şi face un confortabil apartament în imobilul Ministerului Ed. Naţ. – destinat Arhivelor Statului.

Dacă Compania de Pompieri poate funcţiona, fără să aibă trebuinţă de trei camere şi dependinţe, ocupate şi apoi cedate maiorului Podoleanu, care nu are drept la locuinţă şi nimic nu-l obligă să stea în Cluj, credem că era şi omenesc şi legal să ne fi revenit imediat nouă. Dar socotelile Primăriei din Cluj se vede a fi altele. Noi protestăm şi pe această cale împotriva ocupării de către maiorul Podoleanu a apartamentului amintit şi cerem să ne fie, imediat, pus la dispoziţie.

Mai menţionăm aici că o bună parte din personalul autorităţilor şi instituţiilor publice revenite la Cluj, care nu şi-a putut afla locuinţă, a fost adăpostit, în mod provizoriu, chiar în clădirile instituţiilor. E bine cunoscut cazul Universităţii şi al institutelor ei. În cazul nostru a trebuit ca o parte din personal, neputând veni la Cluj, tot din cauza lipsei de locuinţe, să fie detaşat la alte Direcţiuni regionale, iar clădirea noastră, unde ar fi mai drept să fie găzduit acest personal, este ocupată de străini.

Ni se pare cel puţin curioasă afirmaţia făcută în raportul Primăriei că „în cadrul legiuirilor în vigoare nu poate lua nici o măsură de a evacua această clădire". Noi nu cunoaştem nici o lege care ar împiedica pe un deţinător pe nedrept de bunuri să le restituie proprietarului. De altfel, în pasajul precedent raportul spune că nu sunt adevărate afirmaţiile Arhivelor Statului că Primăria a refuzat luarea măsurilor pentru evacuarea imobilului. În acelaşi raport deci, spune odată că a luat măsuri de evacuare, a doua oară că nu. E un exemplu clasic de superficialitate cu care se examinează problemele avutului public.

În ceea ce priveşte „lucrările de adaptare a clădirilor de pe acest imobil pentru nevoile Corpului de Pompieri" şi a sumelor investite de Primărie, lucrurile se prezintă astfel:

Primăria a dărâmat complet două edificii, care se aflau în bună stare, de mare trebuinţă pentru arhive, dar inutile pentru Pompieri, iar materialul rezultat l-a întrebuinţat pentru construcţii proprii. Uşile de fier de la depozit au dispărut fără urmă, fiind înlocuite cu altele din lemn, iar încăperile depozitului au fost mărite prin desfiinţarea zidurilor despărţitoare dintre camere. Mai departe, a lăsat să se dărăpăneze depozitul de documente, în aşa fel încât apa de ploaie se scurge înăuntru

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

prin acoperiş, a introdus aici maşinile împreună cu toate materialele de apărare pasivă şi l-a botezat „garaj".

E adevărat că s-au făcut şi unele „adaptări". Astfel, în depozitul de documente au fost înfiinţate câteva W.C.-uri, încontinuu defecte, şi aflate într'o permanentă scurgere, aşa încât lasă impresia de casă fără stăpân. Acestea contribuie şi ele, nu în mică măsură, la distrugerea clădirii.

Nici partea de clădire destinată pentru birouri nu se prezintă mult mai bine. La aceasta au fost făcute unele modificări pentru a putea fi transformate în locuinţe, care apoi au fost închiriate.

Singura construcţie nou făcută de Primărie este un turn făcut de Pompieri din material rezultat de la cele două edificii demolate. Nu este un turn de pază, cum opinează raportul Primăriei, căci în epoca telefonului turnul Pompierilor nu mai este de pază.

În loc să ne pună clădirea la dispoziţie, aşa cum e legal, Primăria din Cluj se ascunde după deget făcând Min. Ed. Naţ. oferte de schimb: ar ceda undeva un teren viran.

Noi protestăm cu toată energia împotriva acestei ilegalităţi şi a atitudinei Primăriei din Cluj, care face toate eforturile de a ne împiedica să ne instalăm în propriul nostru local. Pe noi nu ne interesează problema pompierilor din Cluj, căci nu suntem chemaţi să rezolvăm problemele gospodăreşti ale oraşului. Dacă Primăria ar fi dorit cu tot dinadinsul să afle un loc pentru pompieri, atât de puţini ca efectiv şi dotaţie, ar fi putut găsi de mult. Aici unde sunt nici nu e localul potrivit pentru ei, declară maiorul Podoleanu, din cauza situaţiei sale periferice.

Convinşi de dreptatea cauzei noastre, ne-am adresat justiţiei pentru evacuarea chiriaşilor particulari. Cu sentinţele judecătoreşti i-am scos din clădire, însă numai cu concursul Poliţiei, greu obţinut, aceştia refuzând executarea sentinţelor. Pentru a putea intra în stăpânirea clădirii întregi am chemat în justiţie şi Primăria. Suntem în aşteptarea rostirii dreptei judecăţi.

Prin evacuarea chiriaşilor particulari am mai ocupat câteva încăperi din corpul clădirii,putând destina două camere pentru birouri. Notăm că în această parte de clădire nu există nici un W.C., absolut necesar birourilor.

Deocamdată noi evaluăm pagubele materiale cauzate nouă de Primărie, atât la clădire cât şi la materialul documentar, prin piedicele puse la instalare şi pentru care vom împrocesua atât Primăria cât şi personalul, pe acei dintre funcţionari care prin rapoartele întocmite sau prin situaţia care o aveau ne-au împiedicat să ne instalăm. Până atunci pe toţi aceştia îi

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

facem răspunzători morali pentru cele de mai sus. E inadmisibil ca, dacă Primăria nu ne-a stat în nici un fel în ajutor la revenirea în Cluj, după cinci ani de pribegie, să ne pună obstacole peste obstacole, încât nici acum să nu ne putem instala.

Arhivele Statului din Cluj au ajuns la un local propriu – cel pe care îl au acum – după 14 ani de străduințe. Așa cum se găsește azi, cu depozitul de documente izolat și la o distanță apreciabilă de restul clădirii, fără a veni în atingere cu nici una din clădirile împrejmuitoare, având și suficient loc pentru clădit pe măsură ce noile achiziții de documente umplu depozitul actual – nu poate fi schimbat cu nici o altă clădire din Cluj, care ar putea fi afectată aceluiași scop. Clădirea, în totalul ei, a fost o mândrie a Arhivelor ardelene și putea sta oricând alături de instituțiile similare din străinătate. A bagateliza importanța acestei instituții, refuzându-i ospitalitatea în casa ei, însemnează nu numai o inaderență pentru preocupările culturale, ci și o dovadă de pauperitate spirituală, care nu poate onora pe nici un popor.

Director,
ss. Meteș

p. conformitate,
A. Marinescu

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 16/1946, f. 26-28.

170

1946 octombrie 1, Bucureşti. *Raportul preotului Ion Bârlea către Aurelian Sacerdoțeanu asupra unor manuscrise de mare importanță dispărute din arhiva istorică a Prefecturii județului Maramureș.*

Domnule Director General,

Subsemnatul, Preot Ion Bârlea, profesor pensionar, am fost delegat din partea Arhivelor Statului cu Nr. 1862 din 2 August 1946, pentru a cerceta arhivele maramureşene şi a constata întrucât s'a îndeplinit ordinul Direcțiunei Generale a Arhivelor Statului, dat cu Nr. 956 din 4 Iulie 1945, asupra unor manuscrise de mare importanță dispărute din arhiva istorică a Prefecturii Județului Maramureș.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Această delegație am îndeplinit-o în decursul lunei August 1946, constatând următoarele:

1/ Cele șase volume manuscrise cu titlul *Protocolum productionis nobilium din anii 1749-1769* ridicate de fostul subprefect al Maramureșului Doctor Illinyi-Laszlo (astăzi subprefect în județul Heveș Ungaria, condamnat de Tribunalul Poporului din Cluj) nici până azi nu s'a restituit, deoarece Prefectura Județului Maramureș n'a făcut nici un demers pentru a redobândi aceste manuscrise atât de valoroase.

2/ Pe piața Sighetului și mai ales la măcelării s'au pus în vânzare hârtii oficiale din arhiva veche erarială, păstrate la Ocolul Silvic din Sighet, după cum mi-a comunicat oficial dl. Coman, șeful Ocolului Silvic de acolo.

3/ La celelalte arhive n'am găsit nici o îmbunătățire.

Vă rog, Domnule Director General, binevoiți a lua dispoziții cât mai grabnice pentru a se reprimi sus-menționatele șase volume manuscrise care reprezintă cele mai valoroase registre ce are arhiva Prefecturii Județului Maramureș.

Asemenea rog să se dea dispoziții Parchetului tribunalului Maramureș să cerceteze cum au ajuns pe piața orașului Sighet acte și documente făcând parte din arhiva veche erarială, păstrate în două camere de la Ocolul Silvic din Sighet.

Primiți, Domnule Director, asigurarea deosebitei mele stime.

Pr. Ion Bârlea

București 1 octombrie 1946
Domniei-Sale
Domnului Director General al Arhivelor Statului București

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 1/1946, f. 83.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

171

1946 octombrie 2, Bucureşti. *Memoriul lui Aurelian Sacerdoţeanu către Ministerul Afacerilor Externe în care solicită să se facă demersurile diplomatice pentru ca Statul român să reintre în posesia arhivelor ridicate de fostul prefect maghiar de la Prefectura Maramureş şi duse în Ungaria.*

Din informaţiile căpătate de noi am aflat că fostul subprefect maghiar al Maramureşului Dr. Illinyi Laszlo, astăzi subprefect în jud. Heves (Ungaria) a ridicat de la prefectura jud. Maramureş din Sighet şase volume manuscrise cuprinzând *Protocolum productionis nobilium* din anii 1749-1769, cu cele mai preţioase informaţii economice şi sociale din frământată perioadă amintită. Aceste volume trebuiau restituite arhivei prefecturii Sighet, fapt care nu s'a împlinit până acum.

Pentru ca Statul român să reintre în drepturile sale, vă rugăm să binevoiţi a dispune să se facă intervenţiile necesare, fie cerându-le direct de la fostul subprefect Illinyi, fie pe cale diplomatică, întrucât legile internaţionale în materie de arhive le-a recunoscut dreptul de a apela la principiul provenienţei, observăm în plus că nici nu au fost ridicate de statul maghiar, ci de un particular, care de altfel a şi fost condamnat de tribunalul poporului din Cluj, pentru faptele sale în timpul ocupaţiei Ardealului de Nord.

Director general,
A<urelian> S<acerdoţeanu>

Subdirector,
ss. indescifrabil

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 1/1946, f. 85; concept.

172

1946 octombrie 2, Bucureşti. *Aurelian Sacerdoţeanu trimite Ministerului Educaţiei Naţionale raportul preotului Ion Bârlea privitor la starea arhivelor istorice din Maramureş, solicitând înfiinţarea unui post de arhivist în oraşul Sighet.*

Avem onoare a trimite în original raportul Pr. I. Bârlea privitor la starea arhivelor istorice din Maramureş, din care rezultă că starea lor este precară. Spre a da posibilitatea păstrării în bune condiţii a acestor arhive, a căror vechime atinge epoca lui Dragoş Vodă, este necesar să se înfiinţeze

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

un supraveghetor de arhivă în oraşul Sighet, până vom putea întemeia acolo o direcţiune regională. De ani de zile avem prevăzută în buget o indemnizaţie pentru acest lucru, dar n'am putut numi pe nimeni, deoarece nu se putea în această formă. De aceea vă rugăm să binevoiţi a dispune ca indemnizaţia amintită să fie transformată într'un post de arhivist, încredinţat unei persoane bine pregătite care să fie un bun curator al tuturor arhivelor maramureşene.

În ceea ce priveşte constatările părintelui Bârlea, am intervenit atât la Ministerul de Domenii cât şi la cel al Afacerilor Interne, spre a lua măsurile necesare de conservare.

Director general,
A<urelian> S<acerdoţeanu>

Subdirector,
ss. indescifrabil

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 1/1946, f. 86; concept.

173

1946 noiembrie, f.z., Cluj-Napoca. *Memoriul lui Ştefan Meteş către Aurelian Sacerdoţeanu relativ la activitatea sa ca director timp de 24 de ani la Arhivele Statului din Cluj, în vederea amânării ieşirii la pensie (în anexă lista studiilor istorice publicate de Ştefan Meteş).*

Direcţiunea
Arhivelor Statului din Cluj
No. 374/1946
Rezoluţie: 28.XI.'946. Se va face propunerea de prelungire.
A<urelian> S<acerdoţeanu>

Domnule Director General,

Cu referire la adresa D-voastră binevoitoare No. 2618 din 12 Noemv. a.c. în legătură cu prevederile noului Statul al funcţionarilor, care prin art. 74b vă acordă anumite drepturi la pensionarea funcţionarilor merituoşi, am onoare a Vă prezenta următorul memoriu relativ la activitatea mea, ca director timp de 24 ani la Arhivele Statului din Cluj.

În 1 Oct. 1922 am primit postul de director în situaţia extrem de critică pentru Arhivele Statului din Transilvania şi într-o atmosferă de indiferentism general şi lipsă aproape totală de interes faţă de o astfel de

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

instituțiune. Am fost condus însă în acest post de mare răspundere de dragostea deosebită față de știința istorică, așa de neglijată aici la noi până atunci și de credința puternică că voi reuși, prin muncă stăruitoare și pricepută, să deștept atențiunea și interesul, în special al autorităților, față de valoarea și rostul arhivelor în viața statului român întregit. În acțiunea mea devotată m'am izbit de la început de tot felul de piedeci, și durere, ce mi le prăvăleau în cale mai ales organele oficiale, care uneori stăteau în scaune ministeriale și aveau datoria imperioasă să mă ajute în sforțările mele desinteresate, căci doar nu venisem aici atras de leafă grasă, care fusese atunci numai 1819 lei lunar și care în curs de 24 ani abia s'a urcat la 445.000 lei azi, când unul din oamenii de serviciu, plecat de la noi în Martie a.c., are acum exact aceeași leafă ca fostul lui director.

Instituția în 1922 n'a existat decât teoretic, și cred că nu exagerez dacă afirm că ea s'a întemeiat practic prin munca mea. Am căutat de la început să cunosc personal starea arhivelor din orașele și județele transilvane și m'am deplasat în fiecare oraș, ca să văd realitatea. Am rămas uimit de situația în care le-am găsit, expuse în fiecare clipă distrugerii și dispariției. Am vorbit și scris imediat primarilor și prefecților, făcându-i răspunzători personal și cerându-le să ia cele mai aspre și urgente măsuri pentru buna și sigura lor conservare, până la concentrarea lor la regionala din Cluj.

După privelișlea aceasta de plâns și măsurile luate, m'am lovit de două mari lipsuri, care trebuiau numaidecât înlăturate, și anume: 1. Lipsă de local propriu și 2. Lipsă totală de funcționari pregătiți.

În ce privește localul, am făcut toate intervențiile posibile la Ministerul Instrucțiunii, ca să achiziționeze, cât mai neîntârziat, un local propriu pentru imensul material arhivistic, și mi-au trebuit mai bine de 10 ani, ca în fine să se cumpere o clădire potrivită pentru Arhivele Statului din Transilvania, în care să se concentreze vreo 25 de vagoane de documente supuse pieirii, din diferitele orașe și județe ale acestei provincii.

Funcționarii erau însă foarte greu de găsit, din lipsă de pregătire specială, și îndeosebi din cauza lefurilor foarte mici. Am căutat numaidecât să rezolv această chestiune importantă prin angajarea celor mai distinși studenți și licențiați ai Universității românești din Cluj, dintre care vreo 5 au fost și Bursieri la „Școala română" din Paris și Roma. Aceștia și alți funcționari de la regionala noastră au ajuns cu timpul autori

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

de studii istorice valoroase şi mult preţuite, ba unii au ajuns chiar şi profesori şi conferenţiari universitari (de ex.: O. Boiţoş, I. Breazu, D. Prodan, A. Decei etc.). Cu durere însă, aceştia după un timp oarecare s'au retras de la arhive, unde n'aveau perspective de avansare, şi mai ales din cauza salariilor foarte reduse, neputând trăi din ele cu familiile lor.

Ca director am înţeles să fac din Arhivele Statului din acest centru universitar nu numai un depozit sigur de documente, ci mai presus de toate o instituţiune de cercetări ştiinţifice, un laborator de fecunde studii istorice, dând îndemnul şi exemplul cel mai viu prin numeroase studii istorice publicate. Aş putea spune că partea cea mai mare a documentelor, dosarelor etc. din arhiva noastră au trecut prin mâinile mele, lucrând efectiv la aranjarea materialului istoric în rafturi, la etichetarea şi indexarea lui, încât nu-i nimic aici care să-mi fie străin. Această orânduire mergea cu paşi repezi şi cu pricepere, şi poate azi ar fi aproape terminată, dacă monstruosul dictat de la Viena, din Aug. 1940, nu ne-ar fi alungat de la sediul nostru pe 5 ani. Atunci silit am strâns tot materialul imens, de circa 27 vagoane, şi l-am trecut în ţara liberă, păstrându-l cu cea mai mare grijă, spre a-l aduce din nou aici, unde şi acum o Primărie inconştientă ne împiedică de a ne ocupa integral localul nostru propriu, în care în mod cu totul ilegal încă au cutezanţa să se adăpostească pompierii militari, cari ne fură şi ne distrug documentele, ca noi să nu ne putem continua, aşa cum dorim, aranjarea întregului material istoric.

Aceasta e numai o mică parte din ceea ce am reuşit cu concentrarea diferitelor arhive provinciale, fiindcă din 1919 – când am fost delegat în Budapesta în comisia de preluarea arhivei istorice de acolo – am acţionat necontenit pentru a aduce la noi marea şi extrem de importanta arhivă transilvană din capitala Ungariei, care ne revenea de drept conform Tratatului de pace, precum şi pentru materialul istoric de la Muzeul ardelean din Cluj, din care ¾ parte e de fapt al statului român, care acum, după noua reaşezare umanitaristă, s'a dat definitiv Ungurilor, deşi am voit să-l ridic şi să-l duc în Sept. 1940, când amândoi, cum vă aduceţi bine aminte, îl cerusem pentru transportare de la directorul Bibliotecii Universităţii, Muşlea, şi care ne-a refuzat categoric orice ridicare de documente de ale Muzeului.

În afară de această activitate strict arhivistică în cadrul şi interesul instituţiunii noastre, şi în afară de zeci de conferinţe şi articole culturale şi istorice ţinute în diferite oraşe cu anumite ocaziuni sau publicate în diverse

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

reviste şi ziare, eu am tipărit, conform listei alăturate, vreo 60 de studii istorice mai mari sau mai mici, din care 4 au fost premiate de Academia Română, care încă din 1919 m'a ales membru corespondent al ei pentru unele publicaţii ale mele istorice. Evident că activitatea mea ştiinţifică ar fi fost mult mai bogată, dacă în cursul celor 24 ani de directorat aş fi avut sprijinul material al autorităţilor superioare, adică al Ministerului nostru cel puţin, sau al vreunei instituţiuni culturale mai de seamă, dovadă că şi azi cele peste 10 volume de studii manuscrise încă trebuie să-şi mai aştepte editorul lor înţelegător şi darnic.

Bazat pe cele spuse mai sus şi pe larga D-voastră înţelegere şi preţuire – şi-mi îndeplinesc o plăcută datorie să recunosc şi să notez şi aici ajutorul special dat regionalei noastre din partea D-voastră, de când sunteţi director general – îmi iau voie a Vă ruga ca, aprobând truda mea de 24 ani în slujba Arhivelor Statului, să binevoiţi a interveni la dl. Ministru al Educaţiei Naţionale spre a binevoi a-mi prelungi, încă cu 2 ani, dreptul de funcţionare ca director al Arhivelor Statului din Cluj, în care timp sper, după 5ani de refugiu, să pot completa consolidarea regionalei noastre, aranjând cea mai mare parte din materialul istoric, pentru a putea fi consultat cât mai repede de cercetători şi cu mai mult folos.

În speranţa că cererea mea va fi satisfăcută, Vă rog, Domnule Director General, să binevoiţi a primi, odată cu mulţumirile anticipate, şi asigurarea înaltei stime şi preţuire ce Vă păstrez.

Directorul Arhivelor Statului
Ştefan Meteş

STUDIILE ISTORICE de Ştefan Meteş

A. Tipărite

1. *Cronica popii Vasilie din scheiul Braşovului*, în revista „Drum drept", I, Vălenii de Munte, 113 no. 3.
2. *Bibliografia scrierilor lui N. Iorga. Viaţa şi activitatea sa*, Bucureşti, 1913, p. LXXII'+ 157.
3. *Gheorghe Duca Vodă şi Guvernul Ardealului*, în ziarul „Românul", Arad, 1913, no. 95-96.
4. *Constantin Negruzzi (Contribuţii nouă istorice-literare)*, în „Drum drept"- Ramuri, Craiova, 1915, no. 15-16.
5. *Şerban Vodă Cantacuzino şi biserica românească din Ardeal*, Văleni de Munte, 1915, p. 53.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

6. *Câteva ştiri nouă privitoare la Gheorghe Bariţ*, în ziarul „Gazeta Transilvaniei", Braşov, 1915, Octombrie.
7. *Unirea bisericilor ortodoxe române din regatul român*, în ziarul „Patria", I, Sibiu, 1919, Martie.
8. *O nouă istorie a literaturii româneşti moderne. Observaţii critice*, în ziarul „Patria", II, Cluj, 1920, no. 148, 150, 153, 155.
9. *Activitatea istorică a lui N. Iorga*, Bucureşti, 1921, p. XXXII+416.
10. *Viaţa agrară, economică a Românilor din Ardeal şi Ungaria. Documente contemporane*, I (1508-1820), Bucureşti, 1921, p. XV+304.
11. *Relaţiile comerciale ale Ţării Româneşti cu Ardealul şi Ungaria până în veacul al XVIII-lea*, Sighişoara, 1921, p. 273.
12. *Câteva însemnări istorice despre satul românesc din Ardeal: Geomal*, în revista „Transilvania", Sibiu, 1921, no. 11-12.
13. *Câteva contribuţii privitoare la Românii din Croaţia*, în ziarul „Patria", III, Cluj, 1921, no. 254, 256, 258.
14. *Contribuţii nouă privitoare la Voevozii români din Ardeal şi „părţile ungureşti" în veacul al XVI-XVIII*, Cluj, 1922, p. 27.
15. *Istoria neamului românesc. I (Până pe la 1350)*, Sibiu, 1922, p. 181.
16. *Relaţiile Mitropolitului Andrei Şaguna cu principatele române*, Arad, 1925, p. 62.
17. *Moşiile Domnilor şi boierilor din Ţările române în Ardeal şi Ungaria*, Arad, 1925, p. 96.
18. *Regele Ferdinand al României*, Cluj, 1925, p. VII+279.
19. *Politica religioasă a României faţă de catolicismul unguresc*, în ziarul „Neamul Românesc", 1925, no. 59-66, 77-78 (Mai - Iunie).
20. *Păstori ardeleni în Principatele Române*, Arad, 1925, p. 191.
21. *Contribuţii nouă privitoare la familia boierească Buhuşi din Moldova*, în „Analele Academiei Române", secţ. Ist., seria III, vol. VII (1927), p. 59.
22. *Relaţiile bisericii ortodoxe din Ardeal cu Principatele Române în veacul al XVIII-lea*, Sibiu, 1928, p. 96.
23. *Biserica ortodoxă românească din Transilvania în cei din urmă 10 ani*, în publicaţia jubiliară „Transilvania, Banatul, Crişana, Maramureşul", vol. II, Bucureşti, 1929, p. 759-781.
24. *Din istoria artei religioase române*, I, Cluj, 1929, p. VII+168+48 ilustraţii.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

25. *Viața bisericească a Românilor din Țara Oltului*, Sibiu, 1930, p. 14.
26. *Bibliografia operelor lui N. Iorga. Vieața și activitatea sa*, Cluj, 1931, p. XXVIII+55.
27. *Contribuții nouă la situația agrară a Românilor pe teritoriul cetăților regale-fiscale din Transilvania*, în publicația „Închinare lui N. Iorga", Cluj, 1931, p. 264-271.
28. *Nicolae Iorga et son oeuvre*, în revista „Byzantin", Bruxelles.
29. *Note despre zugravii bisericilor române în veacul al XV-XVI-lea*, Sibiu, 1932, p. 15.
30. *Satul ardelean Cetea și logofătul Ioan Morocea din Nițești*, Cluj, 1933, p. 48.
31. *Domni din Principatele române pribegi în Transilvania în sec. al XVII-lea*, Cluj, 1934, p. 43.
32. *Istoria bisericii și a vieții religioase a Românilor din Transilvania și Ungaria*, I (până al 1698), ediția II-a, Sibiu, 1935, p. XXXVI-596.
33. *Din istoria dreptului românesc din Transilvania*, în „Analele Academiei Române", secț. Ist., seria III, vol. XVII (1935), p. 32.
34. *Mănăstirile românești din Transilvania și Ungaria*, Sibiu, 1935, p. CXXVIII+363.
35. *Satele românești de pe teritoriile cetăților regale din Transilvania în veacul al XV-XVIII-lea*, în publicația „Fraților Alex. și Ion Lapedatu", București, 1936, p. 491-502.
36. *Arhivele istorice românești din Budapesta*, în „Revista Arhivelor", București, 1937, vol. III (no. 6-8), p. 50-62.
37. *La vie menée par les Roumains en Transylvanie du XVI-e au XVII-e siècle*, București, 1938, p. 78.
38. *Situația economică a Românilor din Țara Făgărașului*, I, Cluj, 1935, p. CXI+488.
39. *Domni și boieri din țările române în orașul Cluj și Românii din Cluj*, Cluj, 1935, p. XXXVIII+84.
40. *Vizitațiunile canonice din trecutul bisericii românești din Transilvania*, în ziarul „Tribuna", I, Cluj, 1938, no. 30-32, Dec.
41. *Le problème des Sicules en Roumanie*, București, 1939, p. 81.
42. *Câteva contribuții la istoria unirii Românilor cu Roma*, în „Revista Arhivelor", 1939, (III), p. 359-364.
43. *Din relațiile și corespondența poetului Gheorghe Sion cu contemporanii săi*, Cluj, 1939, p. CIV+328.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

44. *Din corespondența poetului Gheorghe Sion*, Cluj, 1940, p. 117.
45. *Viața bisericii române din Transilvania în cei din urmă douăzeci ani (1919-1939)*, în „Omagiu Î.P.S. Mitropolitului Nicolae Bălan", Sibiu, 1940, p. 24.
46. *Populația maghiară din Transilvania*, în „Revista Arhivelor", IV, 1, 1940, p. 69-99.
47. *Din trecutul satelor și munților cetății Hunedoara (în sec. 17-19-lea)*, în „Omagiu prof. Ioan Lupaș", București, 1941, p. 27.
48. *Nicolae Iorga și arhivele din Transilvania și Ungaria*, în „Revista Arhivelor", 1941 (IV), p.214-223.
49. *Din scrierile lui Gheorghe Sion*, vol. I, Sibiu, 1941, p. LXXIV+212, vol. II, Sibiu, 1943, p. XIV+206.
50. *Din suferințele Românilor din Transilvania*, în „Telegraful Român", 1941, Martie 9.
51. *Contribuții la studiul populației din Transilvania în secolul al XVIII-lea*, I, în „An. Acad. Rom.", secț. Ist., vol. XXIV (1941/2).
52. *Contribuții noui la istoria Românilor din Țara Făgărașului în veacul al XVII-lea*, în „An. Acad. Rom.", secț. Ist., vol. XIV (1941/2), p. 52.
53. *Boierii-ostași din Țara Oltului în veacul al XVIII-lea*, în „An. Acad. Rom.", secț. Ist., XXIV(1942), p. 36.
54. *Din relațiile Țării Românești cu Ungaria și Transilvania în sec. XVI-XVII-lea*, în „Revista Arhivelor". București, 1943.
55. *Trecutul Românilor din Țara Oașului*, în Calendarul ziarului „Curentul" pe anul 1944, București.
56. *Un mare iubitor al Transilvaniei: Gheorghe Sion*, în ziarul „Curentul", 1943, August 21.
57. *Trecutul comunei Drăguș*, ed. Inst. Social Român, București, 1946, p. 89.
58. *Trecutul Românilor din Țara Oltului*, ed. Inst. Social Român, București, 1946, p. 125.
59. *Cercetări și sentințe judecătorești privitoare la Românii din ținutul Cetății de Piatră („Chioara") în secolul al XVII-lea (1661)*, în „Revista Arhivelor", 1946/47.

B. Manuscrise

60. *Trecutul românesc al județului Satu-Mare* (prezentat Ministerului de Externe în 1943).
61. *Emigrările Românilor din Transilvania* (prezentat Ministerului de Externe în 1943).

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

62-70. *Viața agrară-economică a Românilor din Transilvania. Studii și documente.*

a) *Județul Hunedoara*, 2 volume

b) *Județul Satu-Mare*, 1 volum

c) *Județul Sibiu*, 1 volum

d) *Județele Someș, Năsăud*, 1 volum

e) *Județele Alba, Cluj, Târnava, Turda*, 1 volum

f) *Județul Făgăraș*, 1 volum.

71. *Viața agrară-economică din județele secuiești: Ciuc, Odorhei și Trei Scaune*, 1 volum.

72. *Școala și literatura bisericească din Transilvania în veacul al XVIII-lea.*

73. *Câteva documente relative la Unirea cu România a Românilor din Țara Hațegului.*

74. *Ecoul revoluției lui Horia în județul Satu-Mare.*

Notă

Cărțile de sub No. 11, 18, 24, 32 au fost premiate de Academia Română.

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 16/1946, f. 179-182.

174

1947 februarie 3, Bucureşti. *Intervenția lui Aurelian Sacerdoțeanu către ministrul Educației Naționale pentru reînființarea Comisiei Istorice a României.*

Domnule Ministru,

Este bine să readucem la viață unele lucruri bune din trecut. Între acestea se numără, după părerea mea, și Comisiunea Istorică a României, înființată pe data de 1 Aprilie 1910, prin Legea nr. 629 publicată în Monitorul Oficial nr. 260 din 20 Febr. 1910. Primul ei președinte a fost prof. Ioan Bogdan, căruia i-a urmat prof. N. Iorga, și în anii cât a activat ne-a dat cele mai bune ediții de cronici, texte religioase, documente și reproduceri fotografice, cum și 16 volume din „Buletinul" său, cu studii și îndrumări dintre cele mai prețioase.

Activitatea Comisiei Istorice a României a fost întreruptă în 1940, printr'o îndoită suprimare: a președintelui și a subvenției ei. De atunci nu

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

ştiu să se fi gândit cineva la reluarea acestei activităţi strălucite. Îmi permit să fac aceasta acum, cu titlu personal, spre a nu lăsa până la sfârşit în nelucrare una din cele mai bune realizări româneşti. Aceasta cu atât mai mult cu cât Legea Comisiei are prevederi interesante pentru cultura ţării şi cere în schimb foarte puţin.

Iată esenţialul: Art. 1. Comisiunea are însărcinarea „de a publica, în ediţii critice, cronicile româneşti scrise de români în limba română, slavă şi în orice altă limbă" şi „izvoare istorice româneşti şi în special documente interne şi inscripţii din secolul XIV până în XVIII inclusiv, cronici străine cari se ocupa cu ţările române, monumente vechi literare cari au o deosebită însemnătate pentru studiul limbii şi literaturii române".

Art. 2. Comisia se compune din 5 membri, numiţi prin decret regal „dintre istoricii şi filologii cu o reputaţie bine stabilită prin lucrările lor stiinţifice; ei vor trebui să fie profesori universitari de specialităţile respective, sau membri ai Academiei Române, sau doctori în ştiinţele istorice sau filologice, sau să aibă un titlu echivalent".

Numirile se fac pe 7 ani (art. 3), iar preşedintele e asistat „de un secretar, care va fi licenţiat sau doctor în ştiinţele istorice sau filologice" numit prin decizie în urma recomandării preşedintelui (art. 4.) Comisia ţine una sau două şedinţe pe lună şi membrii sunt plătiţi cu o diurnă de şedinţă, care atunci era de 20 lei (art. 5). Preşedintele mai primea o diurnă fixă de 400 lei lunar, iar secretarul 200 lei lunar.

Legea mai precizează atât caracterul publicaţiilor cât şi al „Buletinului", care trebuia să dea „informaţii bibliografice privitoare la bibliografia română" (art. 5), cu ce literă se va face tiparul (art. 100), ce subvenţie va acorda Ministerul, care atunci era de 25.000 lei (art. 11) şi care e preţul colaboratorilor pe coala de text tipărit (art. 12).

Ştiu că între timp au luat fiinţă mai multe institute de cercetări ştiinţifice, dar pe lângă că sunt strict universitare, niciunul nu are preocupările precise ale fostei Comisiuni. De aceea credem că, atât pentru programul ei cât şi pentru cheltuielile modeste pe care le comportă, este necesară revenirea la ea. Aceasta şi pentru a şterge pata prin care s'a făcut suprimarea amintită.

Dacă în bugetul viitor s'ar prevedea o sumă cu care să se poată tipări 2-3 volume, inclusiv un volum din „Buletin" şi lucrările Comisiei, ea ar putea relua activitatea în acelaşi loc unde a activat 30 ani, la Casa

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Şcoalelor. Volumele tipărite ar urma să fie administrate de acelaşi depozit care ţine şi acum vechile publicaţii.

În cazul când găsiţi potrivită această sugestie, care nu poate fi decât pentru mărirea prestigiului ştiinţei româneşti şi o onoare pentru D-Voastră ca preţuitor al lucrurilor bune, îmi permit să adaog o propunere: preocupările Şcoalei de Arhivistică privesc în special pregătirea erudită a editorilor de texte, de aceea cred că între membrii acestei comisii ar putea figura şi profesorii ei de la specialităţile cerute de lege. Domeniile în care au activat foştii membri ai Comisiei, cât timp a fost în plină activitate, au fost: ediţii de documente şi slavistica (I. Bogdan şi N. Iorga), ediţii de cronici (C. Giurescu-senior), ediţii de texte greceşti (D. Russo) şi ediţii de texte literare (S. Puşcariu). Secretar a fost Dl. prof. secundar R. Caracaş. În lista colaboratorilor mai adăogăm: I. Bianu, I. Marinescu, I. A. Candrea, A. Procopovici şi alţii.

Primiţi, Vă rog, Domnule Ministru, asigurarea înaltei mele consideraţiuni.

A.N.I.C., fond *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 32, f. 12-13.

175

1947 iulie 20, Bucureşti. *Raportul preotului Ion Bârlea către Aurelian Sacerdoţeanu cu privire la starea arhivei istorice a Maramureşului.*

C o p i e
Înreg. la Dir. G-rală a Arh.S.
Sub Nr.1628 din 25 Aug. 1947

26.VIII.1947
Se va avea în vedere.
ss. A.S.

Domnule Director General,

Subsemnatul Pr. Ion Bârlea, profesor secundar în pensiune, domiciliat: Bucureşti Str. Silivestru Nr. 33, referindu-mă la delegaţia primită, cu Nr. 1349 din 3 Iulie a.c., am onoare a vă raporta următoarele:

1. *Arhiva istorică a Judeţului Maramureş*, se găseşte într'o stare deplorabilă. Pe jos zac, cu grămada, acte şi cărţi importante. S'au înstrăinat multe acte şi documente, cum mărturiseşte verbal însuşi dl.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

prefect actual, N. Vancea, care pentru a curma acest lucru, a luat la sine – spre păstrare – cheia localului, unde se păstrează arhivele istorice.

Cele înstrăinate de fostul subprefect, de sub regimul maghiar, se află în oraşul Beregszasz şi cred că pe cale diplomatică s'ar putea redobândi.

2. *Arhiva istorică erarială*, care se păstra în localul regiunei silvice din Str. General Averescu Nr. 10, a fost ridicată în întregime de armata de ocupaţie rusă încă în vara anului trecut şi transportată în loc necunoscut. Însăşi clădirea unde s'au păstrat s'a dărâmat şi se mai văd urme de dosare împrăştiate pe jos. Părerea mea este că această arhivă ar fi servit cercetătorilor, pentru a reconstitui viaţa veche, financiar-economică, a ţinutului maramureşan. Pierderea ei va lăsa un gol care nu se va putea umple încă odată.

3. *Arhiva primăriei Sighet* se găseşte în aceeaşi situaţie, în care am găsit-o anii trecuţi. În 2 camere din parter, din clădirea primăriei stau înghesuite clae-grămadă, acte, documente, dosare, registre etc. expuse umezelii şi distrugerii.

4. *Din arhivele particulare*, amintesc a Văd<uvei> D-ne Mihalyi, soţia decedatului Dr. Ion Mihalyi, care persoană mi-a comunicat că ar dispune de material istoric, adunat, încă, de decedatul său soţ pentru vol. II din *Diplomele maramureşene*. Le păstrează cu cea mai mare grije, dar nu e dispusă să le arate la nimeni.

Asemenea dispune de o colecţie de monede romane, găsite pe teritoriul comunei Ieud-Maramureş, prin săpăturile[1], efectuate de decedatul său soţ. Această colecţie subsemnatul am văzut-o odinioară.

Cu toată stima,

ss. Pr. Ion Bârlea
Bucureşti la 20.VII.1947

D-sale
Domnului Director General al Arhivelor Statului Bucureşti.

p. conformitate,
ss. indescifrabil

A.N.I.C., fond *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 37, f. 305.

[1] În text: *săptămânile.*

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

176

1948 martie 19, Bucureşti. *Circulara trimisă de Aurelian Sacerdoţeanu Arhivelor Statului din ţară în care solicită punctul de vedere al acestora asupra propunerilor privind cooperarea arhivistică internaţională trimise de Solon J. Buck, Arhivistul Statelor Unite.*

Nr. 431 din 19 Mart. 1948
<Către> Arhivele Statului din Iaşi, Cluj, Craiova, Braşov, Timişoara, Năsăud, Suceava, Buzău, Sibiu

Dl. Solon J. Buck, Arhivistul Statelor Unite, îmi cere câteva lămuriri asupra punctului meu de vedere în vederea cooperării arhivistice internaţionale. Chestiunea pe care o pune şi problemele pe care le ridică sunt de o covârşitoare importanţă culturală. Cred că este bine ca în răspunsul meu să am şi toate punctele de vedere ale arhiviştilor noştri.

Pentru aceasta trimit alăturat în traducere scrisoarea dlui Buck. Vă rog să o discutaţi împreună toţi cei din arhiva Dv., să cercetaţi cu amănuntul fiecare chestiune şi să-mi comunicaţi în cel mai scurt timp punctul Dv. de vedere. Pe temeiul acestor observaţiuni, pe care să le am până la 10 Aprilie a.c., mă voi îngriji să fac a ajunge în mâinile iniţiatorului părerile arhiviştilor români.

Director general
A. Sacerdoţeanu

Pentru colaborarea arhivistică internaţională

Arhivele Naţionale

19. Dec. 1947

Iubite coleg,

A sosit vremea, îmi dau foarte bine seama, când profesiunea noastră a ajuns la punctul să stabilească o organizaţie permanentă a arhivelor internaţionale. Încerc să iau iniţiativa trimiţându-vă, dv. şi celorlalţi arhivişti din alte ţări, această scrisoare prin care vă solicit vederile, sugestiile şi sfatul, care (informaţii şi păreri) strânse la un loc să poată folosi la determinarea cărei anume organizaţii ar fi de dorit şi ce cale ar fi de luat pentru ca ea să poată lua fiinţă.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Dacă ar exista în prezent un comitet internațional care ar putea să-și ia direct răspunderea desvoltării acestor obiective, aș fi fost fericit să lucrez prin el. Subiectul a fost adus în fața Organizației Culturale Științifice, Educative a Națiunilor Unite și acest consiliu în prima lui conferință generală la Paris în Dec. 1946 a inclus următorul paragraf în programele lor aprobate (Raportul programului comisiei adoptat de conferința generală, p. 26):

„UNESCO va încuraja crearea unei organizații internaționale de arhiviști profesioniști. El va lucra, în colaborare cu organizația în chestiuni de tehnică și administrație, ca schimbul de personal, accesibilitatea în general a arhivelor, stabilirea și schimbul de inventarii, reproducerea de documente și schimbul acestor reproduceri.

UNESCO a recunoscut deci importanța acestui subiect și a oferit încurajările sale. Ce formă concretă vor lua aceste încurajări n'aș putea spune în acest moment când însăși UNESCO este încă în proces de organizare. Cred că noi putem conta pe un interes plin de simpatie a oficialității acestei organizații și poate, ceva mai târziu, și pe un ajutor bănesc, dar noi trebuie să facem singuri un început".

Eu cred, de altfel, că este important ca înșiși arhiviștii să ia singuri inițiativa formării unui consiliu internațional reprezentativ al intereselor lor, așa fel încât acest consiliu să fie organizație independentă liberă să dezvolte programul lor propriu și să lucreze pentru desfășurarea lui prin UNESCO sau prin orișicare alt canal nimerit, fie el guvernamental sau neguvernamental, după cum se va crede. Vom putea coopera și cu alte organizații fără să fim în primejdie de a fi dominați de ele.

Societatea arhiviștilor americani, al căror prezident am onoarea să fiu, se interesează foarte mult de acest subiect și la ultima adunare anuală din Washington, Oct. 1946, a adoptat următoarea nimerită rezoluție:

„Dat fiind că e de dorit ca arhiviștii din toate țările cât mai repede posibil să restabilească între ei un contact profesional, să coopereze la soluționarea urgentă a problemelor de după război a profesiunei lor, să schimbe experiențe, idei, metode și să lucreze împreună mai strâns pentru păstrarea efectivă, administrația și utilizarea eritajului arhivistic al omenirei; și

Dat fiind că e nevoe de un consiliu reprezentativ internațional care să găsească în ce mod aceste subiecte să fie prezentate și discutate, cum s'ar putea găsi mecanismul prin care programele și activitățile aprobate să

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

poată fi răspândite şi dezvoltate, cât şi o organizaţie care ar putea coopera oficial cu alte organizaţii naţionale sau internaţionale; acestea fiind,

Se hotărăşte ca Societatea americană a arhiviştilor să ceară crearea unui astfel de consiliu internaţional, autorizându-se prezidentul ei a lua măsuri în numele Societăţii, în colaborare cu alte agenţii şi organizaţii, aşa după cum i s'ar părea lui necesar sau de dorit pentru reuşita înfiinţării unei astfel de organizaţii".

La Arhivele Naţionale din Washington ne-am gândit mult la această chestiune şi îmi iau libertatea de a alătura acestei scrisori copiile a două documente care indică direcţia planului nostru conţinând o schiţă a acestor propuneri. Sper că veţi găsi timp să le cetiţi. Ele sunt intitulate:

1. „Lumea proprie" a Arhivistului,
2. Un program al Arhivelor propus pentru UNESCO.

„Recomandaţiile" făcute la sfârşitul ultimului document pot să nu fie luate în seamă. Acestea ar fi evident premature.

Ataşată la prima scrisoare este Anexa I, un proces-verbal extras din „propunerile generale" pentru o organizaţie internaţională a arhivelor. Sper că veţi face o critică obiectivă şi o veţi revizui aşa cum veţi crede mai nimerit. Am convingerea că ne vom pune de acord în privinţa acestui expozeu cât mai curând posibil, pentru ca fiecare din noi să cunoască propunerile ce aşteptăm în ceea ce priveşte această organizaţie. Acest raport va fi total diferit de orice punct din program, el va fi elastic putând să varieze din timp în timp, organizarea însăşi trebuind lăsată liberă pentru a se putea desvolta mai târziu.

Anexa II prezintă un proiect pentru membrii organizaţiei şi reprezentanţii la întruniri şi înţelege să prezinte această importantă problemă oarecum concret şi să deducă observaţii specifice. Sper că veţi comenta-o în mod liber.

Anexa III prezintă celelalte chestiuni la care sper că veţi fi aşa de buni să răspundeţi. Nu există rubrici anumit de mari, căci doresc să vă simţiţi liberi să răspundeţi cât de lung la întrebări. Ar fi de mare ajutor dacă aţi numerota răspunsurile d-voastră cu acelaşi număr ca al întrebărilor. Făcând aceasta, nu mai e nevoie să repetaţi întrebările.

Răspunsurile la aceste chestiuni ar fi de mare folos indicând (1) interesul care există şi cooperarea şi ajutorul care poate să fie aşteptat, (2) natura organizării pe care arhiviştii doresc s'o vadă stabilită şi (3) planuri de viitor. Sunt sigur că dacă ne-am aştepta la vreun ajutor financiar din

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

afară, el n'ar putea veni decât dacă ar conduce lumea arhiviştilor convinşi adânc de interesul acestor lucruri.

Sper că vă va interesa această scrisoare şi că răspunsul d-voastră mă va ajunge curând. Această scrisoare e trimisă prin poşta aeriană şi ar fi bine ca răspunsul d-voastră să fie transmis pe aceeaşi cale.

Al d-voastră
Solon Buck

Anexa I

1. Pentru a stabili, menţine şi a întări relaţiile dintre arhiviştii din toate ţările şi printre toate arhivele, administraţiile, asociaţiile publice şi private oriunde ar fi ele fixate.

2. Pentru a face să progreseze toate fazele administraţiei profesionale şi a utiliza arhivele prevăzându-le cu un loc (o sală) pentru a schimba părerile, experienţele, metodele etc.

3. Pentru a organiza, răspândi şi coordona activităţi internaţionale, programe şi planuri în câmpul administraţiei arhivistice.

4. Pentru a coopera cu alte organizaţii ce au în program o documentare mai bună a experienţei omeneşti şi folosinţa acestei documentări pentru binele omenirei.

Anexa II

Despre membri şi reprezentanţi

1. Persoane care sunt arhivişti de profesiune bine cunoscuţi pot deveni membri în schimbul unei cotizaţii anuale stabilite care le dă dreptul să participe la toate adunările, să primească toate publicaţiile, să aibă un birou, dar nu vor putea vota într'o adunare internaţională decât ca delegaţi oficiali acreditaţi la această întrunire. Persoane care s'au distins prin merite excepţionale în această profesiune pot fi alese ca membri onorari la adunări (congrese) internaţionale, în care caz vor fi scutite de a plăti cotizaţia. Se va stabili un număr maxim ce poate fi ales la orice congres.

2. Agenţii arhivistice, instituţii, stabilimente şi administraţii, fie guvernamentale, ecleziastice, semi-publice sau private pot fi admise ca instituţii-membri în schimbul unei cotizaţii stabilite anual (ceva mai mare decât cotizaţia individuală) având dreptul să primească toate publicaţiile şi să trimeată câte un delegat, acreditat oficial, la fiecare congres internaţional.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

3. Asociații și organizații arhivistice stabilite pe o bază națională sau internațională (regională) pot deveni membri asociați în schimbul unei cotizații anuale și vor avea dreptul să primească toate publicațiile și să trimeată doi delegați fiecare, recunoscuți oficial, la orice congres internațional.

(Stabilirea numărului membrilor în diferite clase și primirea candidaților va fi, desigur, investită de constituția organizației prin consiliul ei).

Anexa III

Chestiuni generale

1. Credeți c'ar putea lua ființă o organizare arhivistică internațională?

2. Sunteți de părere că s'ar putea face imediat demersurile pentru constituirea unei asemenea organizații?

3. Care va fi criteriul alegerii membrilor și a reprezentanților ? Va fi o organizație de persoane? De instituții (arhive, agenții și administrații)? Sau asociații de arhiviști? Sau altă combinație? (vezi anexa II pentru sugestii).

4. Se va asocia pe vreo cale formală cu guvernele naționale? Cu organizații internaționale existente?

5. Care va fi natura consiliului lor de conducere?

6. Vor încerca să aibă un consiliu permanent și un secretariat permanent?

7. Care ar putea fi numele mai potrivit al acestei organizații? („Consiliul Internațional al Arhivelor" a fost o părere).

8. Mai aveți vreo sugestie pentru program și activitate în afară de cele menționate sub „Nevoile zilei de astăzi" (Secția III) din documentul intitulat „Un program al Arhivelor propus pentru UNESCO"?

9. Dacă s'ar putea face aranjamente convenabile, ați fi de părere să se țină un Congres internațional de arhivistică al cărui efect mai important ar fi adoptarea unei constituții și stabilirea formală a unei organizații internaționale arhivistice permanente?

10. Acest congres s'ar ține în emisfera de Est sau de Vest? Ce țară și ce punct anumit ați sugera?

11. Aveți vreo părere în ce mod s'ar finanța acest congres? Delegații ar fi plătiți de congres sau de instituțiile pe care ei le reprezintă? S'ar putea invita persoane care să ia parte și să participe pe propria lor cheltuială?

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

12. Aţi aproba numirea unui Comitet internaţional provizoriu de arhivişti să (1) schiţeze o constituţie pentru organizarea internaţională şi (2) un plan pentru congres?

13. Cum ar fi constituit un astfel de comitet? După ce criteriu? Câţi membri? Aleşi de cine?

14. Vă rugăm să numiţi 5 arhivişti străini de ţara d-voastră pe care i-aţi considera nimeriţi să fie membri ai acestui comitet.

15. Ce părere sau ce observaţii mai aveţi de adăugat până în prezent?

Un program arhivistic propus pentru UNESCO

I. Problema

O mare parte din documentarea experienţei şi legăturilor omeneşti se poate găsi în arhivele nepublicate ale organizaţiilor guvernamentale sau altele, create pentru organizarea modului de trai.

O problemă specială <care> se ridică în ceea ce priveşte materialul arhivistic internaţional e că nu-i probabil ca materialul publicat să existe în duplicat. De aici rezultă că fiecare ţară nu posedă decât o parte din totala moştenire arhivistică a omenirei, de obicei relativ o mică parte pe care a creat-o ea singură. Pentru a ajunge la celelalte părţi e nevoe de cooperarea cu celelalte ţări şi de arhiviştii din acele ţări. Această cooperare e vitală pentru internaţionalism. Erudiţia care se hrăneşte numai cu resursele arhivistice dintr'o singură ţară nu poate fi altfel decât unilaterală şi naţionalistă. Singurul antidot nu-i decât o mai mare libertate de a ajunge la documentele originale în orice ţară ar putea să fie, iar facerea şi fotografierea facsimilelor să crească.

Toate acestea presupun perseverenţa şi activitatea administraţiei părţilor care compun totul. Pierderea unei importante colecţii arhivistice din orice ţară este o pierdere pentru toate ţările, şi importanţa e mică dacă pierderea a fost cauzată de o bombă atomică, de o administraţie proastă sau de o simplă neglijenţă. Arhivele, din cauză că de obicei nu sunt duplicate, sunt mai cu seamă vulnerabile. Paza lor în aceste timpuri grele ar fi aproape imposibilă fără o împărtăşire întreagă şi sinceră de idei, metode, ambalaje între arhiviştii din toate ţările. Mijloacele de a facilita acest schimb s'au creat înainte de ultimul război, dar, cu toate că nevoile ar fi mai mari, ele nu mai funcţionează. O revizuire a acestor eforturi de

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

cooperație ar ajuta la înțelegerea responsabilității și rolului UNESCO în această privință.

II. Considerații din trecut

Primul și singurul Congres internațional al Arhiviștilor și Bibliotecarilor a fost ținut la Bruxelles în 1910. Dr. Waldo G. Leland, care a asistat, a constatat că acest congres „a influențat permanent concepțiile și practicile arhivistice în Statele Unite". A avut o influență asemănătoare în multe alte țări și rapoartele și discuțiile lui, tipărite într'un volum de 800 pagini, sunt încă recomandate studenților în administrația arhivistică. A fost ales un comitet permanent pentru a organiza în viitor congrese internaționale de același tip la fiecare cinci ani, dar primul război mondial șterse o a doua întrunire de pe listă. După aceasta bibliotecarii s'au retras din comitet, care și-a continuat existența reprezentând numai pe arhiviști. S'au făcut mai multe planuri pentru congrese internaționale arhivistice, ultimul să fie ținut în Italia 1935, dar nu s'a ajuns la îndeplinire.

S'a dat atenție de asemenea arhivisticei în Congresele quinquinale de Științe istorice (Roma 1903, Berlin 1908, Londra 1913, Bruxelles 1923, Oslo 1928, Varșovia 1933 și Zürich 1938). De obicei una din douăsprezece sau mai multe secțiuni este rezervată Arhivelor și Științelor auxiliare. Trebuie să fim înțeleși că la mai toate aceste întruniri arhivele erau considerate ca științe auxiliare. Conferința de la Bruxelles din 1923 a stabilit un comitet internațional permanent al Științelor istorice care în schimb, în 1929 cree o Comisie a arhivelor, ce se întruni anual câtva timp. Activitatea acestei comisii și rezultatele cercetărilor ei se găsesc în „Buletinele" Comitetului Internațional al Științelor istorice. Această comisie a strâns multe informații folositoare asupra materialului păstrat în arhive și regulamente ce dirijau accesul acestora în diferite țări, dar interesul lor a fost totdeauna al celui ce se folosea de arhive și nu acela al unui administrator de arhive.

Al treilea efort de cooperație internațională printre arhiviști a fost reprezentat de Comitetul tehnic al Arhiviștilor înființat în 1931 de către Institutul Internațional de Cooperație Intelectuală. Acesta ar fi fost să fie un comitet consultativ format din experți arhiviști din diferite țări, care trebuia să se întrunească anual pentru a lua hotărâri și a schița planuri ce trebuiau să fie prezentate Institutului Internațional de Cooperație

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Intelectuală. Membrii lui erau limitați la 9 și făceau și legătura cu organizații mai vechi; un membru trebuia să fie și membru în Comisia Arhivelor a Comitetului internațional de Științe istorice și alt membru să facă parte din vechiul „comitet permanent" care a urmat să activeze după Conferința de la Bruxelles din 1920. Acest comitet tehnic de arhiviști se interesa de toate fazele activității și administrației arhivistice. Studia chestiuni ca schimburi internaționale de fotografii, de facsimile, standardizarea terminologiei arhivistice, durabilitatea, tipurile moderne de arhive și filmele în ceea ce privește arhivistica. A preparat și publicat „Guide International des Archives" (1934) care se ocupă de instituțiile arhivistice din Europa. Un al doilea volum, care avea să se ocupe de restul lumii, n'a fost niciodată publicat. A fost un comitet de mare activitate, dar pentru prea scurt timp. Soarta acestui comitet este legată cu aceea a Institutului Internațional de Cooperație Intelectuală și probabil că se găsește acum în mâna UNESCO-ului.

Altă organizație internațională care a dat mare atenție arhivelor ca un mare izvor de documentare este Federația Internațională pentru Documentare, o organizație care își are originile din 1895 prin Institutul Internațional de Bibliografie. Schimbarea numelui din 1930 în Federația Internațională pentru Documentare dovedește lărgirea sferei ei de interese. Această organizație și-a ținut prima ei ședință postbelică la Paris, 4-9 Noembrie, și activitatea și interesul ei ar fi probabil în legătură cu acelea ale UNESCO-ului, dacă nu și în legătură pe anume teren de interes comun.

Toate aceste organizații sunt expresia dorinței și nevoii simțite de arhiviști, înainte de ultimul război, pentru o colaborare internațională mai strânsă. Războiul însuși a dat naștere unor noi nevoi pentru un efort comun, mișcare pentru o mai strânsă cooperare culturală în interesul permanent al păcii dând naștere mai departe altor considerațiuni ce tind la același scop.

III. Nevoile din trecut

Arhiviștii din toate țările trebuie să se unească pentru următoarele probleme importante ale profesiei lor.

1. *Conservarea arhivelor de către guvernul internațional.* Incluse în această categorie sunt arhivele Națiunilor Unite și organizațiilor afiliate, organizațiilor internaționale pe care Națiunile Unite le-au deplasat ori și le-au însușit în întregime sau în parte, ale congreselor internaționale,

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

conferințelor și comisiunilor. Administrațiile Arhivelor Naționale nu mai trebuiesc considerate de sine stătătoare, ci puse în legătură și integrate în structura internațională ce are ca scop de a conserva întreaga colecție. Trebuie luată înțelegere pentru a se asuma răspunderea pentru spațiile unde există o administrație arhivistică și pentru acelea unde ea nu se întinde.

2. *Reabilitarea daunelor de război a arhivelor.* Aceasta cuprinde reorganizarea administrațiilor arhivistice, repararea clădirilor stricate sau construirea altora noi, repararea și restaurarea instalărilor arhivistice. Multe din aceste lucrări trebuiesc făcute de guvernele locale și naționale, dar pe măsură ce cooperația internațională ar fi în stare să-și ia răspunderea prin organele Organizației Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură (UNESCO). În cel mai rău caz trebuie să fie un schimb de informații tehnice și așa mai departe, care să permită acestei reconstrucții să aibă un caracter modern.

3. *Apărarea arhivelor contra agenților destructivi ai războiului modern.* Se vor studia pierderile de clădiri și arhive în războiul trecut pentru a putea servi la reconstrucții; principii de construcții mai solide, de evacuări în caz de accidente și alte principii protectoare contra hazardului războiului, incluzând planuri pentru asigurarea copiilor importante din colecția arhivelor. Se vor studia de asemenea eforturile organizate ale armatei națiunilor beligerante în ultimul război pentru a ocroti arhivele, silindu-se a găsi un plan mai eficace într'un viitor război.

4. *Arhivele în timpul tratativelor de pace internaționale.* Probleme arhivistice dificile se ridică în legătură cu schimbările de suveranitate, unele din ele ar putea cauza serioase fricțiuni internaționale. Aceste probleme se pot complica cu (1) schimbări de locațiune și pază care au avut loc și (2) distrugerea materialului important în timpul războiului. Aceasta cere cooperarea plină de răbdare a arhivistului pentru mulți ani ca să găsească soluții la probleme care rareori pot fi soluționate de clauzele unui tratat de pace și care poate nu pot fi soluționate mulțumitor în nici un fel.

5. *Probleme generale ce privesc arhivele moderne.* Arhiviștii din toate țările sunt preocupați de aceste probleme, și schimbul de idei, politică, tehnică și experiență administrativă este vital de necesar dacă e vorba de o arhivă modernă.

6. *Tipuri de arhive moderne.* Acesta este un nou subiect în care schimbul de vederi și experiențe este foarte necesar. Când poate avea un rol fotografia, filmul și înregistrarea pe plăci în pictura arhivistică și ce

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

anume uşurinţi speciale, echipări, tehnică sunt necesare pentru a le mânui şi a le păstra. Arhiviştii nu stăpânesc încă problemele ce se ocupă cu păstrarea tiparului sau a copiilor dactilografice şi nici a documentelor produse prin alte metode moderne de reproducere mecanică.

7. *Reproducerea fotografică de documente.* Acesta este câmpul cel mai important şi cel mai plin de interes pentru arhivişti. Importanţa lui ca mijloc de păstrare s'a menţionat deja. Este important de asemenea în legătură cu micşorarea sau mărirea caracterelor pentru a face documentele utilizabile. În această direcţie, arhiviştii trebuie să fie în legătură cu specialiştii care se ocupă cu desvoltarea şi adaptarea noilor tehnici.

8. *Propunerea unui program definit în privinţa schimbului internaţional de facsimile fotografice.* Acest program va cuprinde gradat dar sistematic toate documentele importante şi seriile de documente (1) pentru răspândirea ştiinţei şi (2) păstrarea lor în cazul distrugerii originalelor.

9. *Propunerea unei terminologii arhivistice uniforme.* Nevoia unei înţelegeri în întrebuinţarea termenilor arhivistici a fost de mare importanţă în toate conferinţele internaţionale şi în toate încercările de a traduce literatură arhivistică mai interesantă. Poate s'ar putea începe printr'o încercare de a înjgheba un dicţionar al termenilor arhivistici echivalenţi în cele mai importante limbi, care ar putea fi de foarte mare folos pentru lucru.

10. *Propunerea pentru un acord general mai adânc cât şi pentru găsirea de ajutoare efective pentru cercetări arhivistice.* Aceasta înseamnă a se studia şi efectua ghiduri generale, inventarii, cataloage, regeste, indexe şi aşa mai departe în sistemul arhivistic şi relativa prioritate pe care ar trebui s'o aibă în instituţiile particulare.

11. *Cooperarea în formarea arhiviştilor.* Se va studia şi încuraja formarea arhiviştilor şi tehnicienii arhivişti. Pentru aceasta se vor face schimburi internaţionale de conducători şi profesori cât şi de studenţi.

12. *Cooperarea pentru formarea unui conducător internaţional şi întreprinderi internaţionale similare în acelaşi scop.* Una din însărcinările profesionale cele mai necesare de după războiu este un conducător foarte bine pregătit care să se ocupe nu numai de Europa ci de întreaga lume. Acest post n'ar putea lua fiinţă decât sub auspiciile unui for internaţional care ar putea lua locul vechiului Institut Internaţional de Cooperare Intelectuală. S'a propus şi o listă de pierderile importante arhivistice din timpul războiului.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Se vor propune probabil încă multe sugestii de cooperări internaționale printre arhiviști. Ceea ce e mai important acum este găsirea unui loc unde aceste subiecte pot fi prezentate și discutate și pentru un oficiu permanent care să servească ca un centru pentru schimbul informațiilor și pentru punerea în aplicare a planurilor ce au fost aprobate și adoptate. Se crede că aceasta va lua ființă datorită UNESCO-ului.

IV. Recomandații

Dat fiind că UNESCO, la întrunirea lui din Noemvrie la Paris, a făcut formele necesare pentru convocarea și ținerea în cel mai scurt timp, în 1947, a unui Congres internațional de arhiviști, în care arhiviștii conducători din lume au putut să reia contactul profesional, să discute problemele mai importante ale profesiunei lor și să prezinte UNESCO-ului un program permanent internațional al arhivelor.

A. Că UNESCO, la întrunirea lui din Noemvrie la Paris, a numit un Comitet internațional de arhiviști provizoriu să alcătuiască agenda pentru Congresul internațional și să lămurească UNESCO în ceea ce privește arhivele, acest Comitet internațional să fie reconstituit la Congresul internațional și să facă o legătură permanentă între arhiviști și UNESCO.

B. Că UNESCO, la întrunirea lui de la Paris, a prevăzut o mică dar permanentă unitate în organizarea ei ca să aibă responsabilitatea arhiviștilor, al cărui președinte să fie secretarul executiv permanent al Comitetului Internațional al Arhivelor. Această unitate să facă parte dintr'o unitate mai mare sau secție care va avea răspunderea pentru toate manifestările incluzând biblioteci, bibliografii, publicații, muzee și diferite activități învecinate.

Solon J. Buck
Arhivistul Statelor Unite

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 12/1948, f. 27, 37-49.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

177

1949 iunie, f.z., Bucureşti. Sugestiile pentru planul de activitate pe anul 1950 înaintate de Aurelian Sacerdoţeanu Institutului de Istorie al Academiei R.P.R.*

Sugestii pentru planul de activitate pe anul 1950

În şedinţa de lucru a colectivului nostru de săptămâna trecută aţi avut bunăvoinţa şi încrederea să cereţi tuturor membrilor să prezinte sugestii în vederea alcătuirii planului de lucru pe anul 1950. Ca urmare a acestei dorinţe, îngăduiţi celui ce semnează aceste rânduri să-şi spună părerile sale, care nu au nici un alt merit decât că sunt sincere şi personale. În măsura în care vor corespunde şi realităţii şi nevoilor studiilor noastre, cred că ele pot fi luate în considerare.

Studiile noastre istorice de până acum arată o impresionantă notă personală. Dacă acestea ar consta numai în ideile pe care le expun autorii respectivi, ele încă ar putea servi progresului disciplinei. Din nefericire însă, individualismul se observă extrem de accentuat şi în metoda de lucru, mai întotdeauna deficientă fie în documentare, fie în interpretare. Noi credem că aceasta provine nu atât din formaţia deosebită a istoricilor şi aservirea lor unora sau altora din teoreticienii apuseni, cât, mai ales, din lipsa de adaptare a lucrului lor la condiţiile noastre specifice. E o carenţă îngrijorătoare.

Această adaptare, evident, este grea. Ea necesită mult timp de cercetare, îndelungată meditare şi eforturi neobişnuite pentru informare. În locul acestora, istoricii noştri au preferat consideraţiunile generale prezentate luxos şi adesea atrăgător. Nu le-a plăcut munca pentru muncă în sine, ci ecoul teoriei făurite.

Această deficienţă, credem noi, stă în faptul că lipsesc instrumentele de pregătire a tineretului care se dedică acestor cercetări şi care trebuie să le înveţe cu răbdare şi seriozitate în muncă. Ne lipsesc adecă *manualele* de critica textelor, de paleografii, de instituţii, de cronologie, de arheologie, albume de monumente arhitectonice, epigrafice, paleografice, lingvistice etc.

---

* Datat după adnotarea autografă a lui Aurelian Sacerdoţeanu.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

De asemenea lipsesc enciclopediile, dicționarele și lexicoanele specifice deosebitelor activități omenești (tehnice, științifice etc.). Deci noțiunea precisă, clară, lipsește acestui tineret în formație și adeseori prea grăbit.

Astfel de lucrări sunt greu de făcut și comportă o răspundere mare. Pot fi însă executate în colective, unde fiecare membru poate aduce aportul său specific, cu toată autoritatea de care se bucură.

Pornirea la lucru este iarăși la noi grea. Lipsesc lucrările auxiliare care să conducă pe cercetător în noianul bibliotecilor, arhivelor și muzeelor, adecă tocmai acolo unde poate afla o informație nouă, sau de unde poate căpăta sugestia unei interpretări noi. Nu avem o *bibliografie istorică critică* măcar pentru literatura fundamentală a unei chestiuni. Nu există o *expunere critică a istoriografiei românești.* Aceasta o consider de mare urgență pentru ca toată eroarea din trecut să fie elucidată prin aspectul științific marxist de care am fost lipsiți până acum prin formația noastră. Nu avem *cataloage de manuscrise* și dibuim întotdeauna edițiile de texte pe fragmente sporadice sau pe texte întâmplătoare. Ne lipsesc deasemenea *ghidurile* de arhive și de muzee, care nu servesc numai cercetătorului, ci trebuie să fie o călăuză onestă și a oricărui cetățean care dorește să se instruiască. Din pricina aceasta, atâtea tezaure excepționale sunt încă total ascunse maselor largi ale publicului. Dacă îmi este permis, dau un singur exemplu: nu avem un *catalog al incunabulelor* aflate în țară, deși dacă am ști măcar acest lucru am avea dreptul să ne mândrim cu o atare bogăție, când o singură bibliotecă are peste 40 de exemplare.

Este oare cazul să ne întrebăm acum de ce cei care au fost angajați și plătiți să facă aceste lucrări nu le-au făcut? Răspunsul este ușor de dat și rămâne la îndemâna oricui. În rândul întâi punem însă lipsa de altruism a specialiștilor noștri.

Pe lângă aceste lucrări, care nu pot fi încredințate decât la colectivele restrânse, credem că este absolut necesar să se continue lucrările deja începute: repertorii, indici și ediții de documente, pe provincii.

Nu este de insistat asupra necesității acestora.

Personal am luat adesea inițiative de felul celor de mai sus. Unele au fost duse la sfârșit, atât cât poate face un om. Acum, în calitatea oficială pe care o am, am programat mai insistent astfel de lucrări. Îmi permit să arăt că în planul de lucru pe 1950 al Arhivelor Statului am programat executarea următoarelor lucrări: 1. Ghidul Arhivelor Naționale, 2. Indici de documente (pentru toate fondurile Țării Românești),

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

3. Supliment la Catalogul documentelor Țării Românești până la 1600, 4. Inventare de fonduri complexe, 5. Catalogul documentelor ruseşti şi 6. Catalogul foilor volante din Biblioteca Arhivelor Statului. Dacă acest plan se va bucura şi de aprecierea Institutului de Istorie al Academiei R.P.R., voi fi bucuros să constat că sunt pe drum bun.

Dacă unele sugestii de mai sus cer lămuriri mai desvoltate stau la dispoziție cu plăcere.

A.N.I.C., fond *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 44, f. 86-88.

178

1950 ianuarie 13, Bucureşti. *Propunerile privind editarea unui corpus al documentelor anterioare anului 1821 înaintate de colectivul Arhivelor Statului Bucureşti Institutului de Istorie al Academiei R.P.R.*

Propuneri
privind editarea unui corpus al documentelor anterioare anului 1821

Inițiativa ce şi-a impus P.M.R. de a publica toate documentele anterioare anului 1821, care înfățişează trecutul patriei noastre, este impunătoare în măreția ei. Nu se poate contesta că acest material imens, care va lumina şi cel mai neînsemnat amănunt al vieții apuse, va înlătura cu desăvârşire cunoscuta *ignivia critica* a istoricismului nostru, forma aşa de răspândită a laşității noastre intelectuale. Dar pe cât este de grandios planul atribuit spre îndeplinire înaltului for al ştiinței, care este Academia R.P.R., pe atât este de mare şi răspunderea celor care vor lucra la desăvârşirea lui. Trebuie deci să privim problema sub toate aspectele sale şi să încercăm a găsi drumul cel mai potrivit, care să ducă la bunul lui sfârşit.

Pornirea la lucru deschide în fața colectivelor, care vor lucra în această direcție două chestiuni: a) euristica şi ermineutica textelor respective şi b) tehnica ediției. De modul cum vor fi rezolvate aceste chestiuni credem noi că depinde în cea mai mare măsură reuşita operei. În acest sens vom căuta să precizăm şi noi punctul nostru de vedere sub care privim chestiunea.

I. Înțelegem, prin euristică, căutarea şi aflarea tuturor documentelor anterioare anului 1821 existente în depozitele publice, şi dacă se poate şi particulare, din țară, indiferent de formă (hrisoave, cărți,

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

răvaşe, scrisoare, zapise etc. în original sau copii volante sau în manuscrise şi condici) şi în limba în care sunt redactate (latineşte, greceşte, slavoneşte, turceşte, nemţeşte, ungureşte etc.).

Aceasta se poate face cu ajutorul fişelor (de preferat uniforme: 10,5 x 15 cm) redactate în mod uniform: data completă deslegată şi nedeslegată, în locul emiterii, emitentul, destinatarul, chestiunea tratată, indicaţia dacă s'a făcut după original sau copie şi cota depozitului. Elementele din dată se expun logic de la general la particular: ani (văleat), lună, zi, datări vechi (magistraturi, indicţii, cruguri etc.).

Fişarea porneşte de la fonduri aşa cum sunt constituite în arhive, pachet cu pachet, act cu act, manuscris cu manuscris.

Unde există modul vidimării sau al transumptului se fac atâtea fişe câte vidimări sunt (v. Transilvania şi epoca fanariotă în Principate).

După fişare se face contopirea fişelor, operaţie dificilă care cere mare prudenţă. Fişa originalului primeşte şi cotele diverselor sale copii. Când lipseşte originalul, fişa copiei celei mai vechi primeşte şi cotele copiilor succesive. În caz de îndoială la contopire se verifică din nou cu actele înseşi. Această operaţie va da totalul actelor existente cât şi totalul unităţilor arhivistice cercetate. Se va înlătura în modul acesta riscul de a copia o copie când există originalul şi se va înlesni copiatul originalului dificil prin recurgerea la copii fidele şi legibile.

La Arhivele Statului această operaţie este făcută în parte şi este planificată pentru ceea ce nu s'a făcut încă (cataloagele, inventarele şi indicii cronologici). Nu trebuie să ne bazăm pe inventarele vechi.

Prin *ermineutică* înţelegem aci numai interpretarea paleografică şi textuală exactă a actelor, nu şi interpretarea lor istorică. Pentru a ajunge aci se cer mai multe condiţii:

1. Copistul care transcrie trebuie să aibă cunoştinţe aprofundate de *limba* textelor, *paleografia* lor specială şi cunoaşterea *confuziilor* de litere, de sens şi de cuvinte pe care le obişnuiau grămăticii, care redactau în aceeaş limbă şi scriau în acelaş fel;

2. Transcrierea uniformă după un sistem prestabilit. E de preferat ca cetitorii să se familiarizeze cu un singur sistem de lectură şi interpretare adoptat, decât să se lase câmp deschis interpretării individuale a atâtor transcriptori ei înşişi schimbători de la un moment la altul, mai ales când nu au aceeaşi formaţie şi aceeaşi vigilenţă constantă. Sistemul aplicat până acum ni se pare şi practic şi suficient de satisfăcător pentru exigenţele ştiinţei;

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

3. Traducerile trebuie făcute consecvent după o prealabilă stabilire a echivalenţelor în raport cu epoca şi cu uzanţele cancelariilor. Elementele de bază pentru această determinare sunt formate de termenii instituţionali, formularele diplomatice şi valorile lexicale;

4. Critica de restituire trebuie să fie nedespărţită de transcriptor. Orice copist are tendinţa explicabilă, deşi involuntară, de alterare a textului ce transcrie, fie că nu înţelege textul, fie că-l înţelege rău. Aceasta chiar când este în faţa originalelor; cu atât mai mult se impune în faţa copiilor, când copistul vechi a putut avea aceleaşi neajunsuri. Deci se impune atenţie deosebită la sens şi punctuaţie. Pentru a ilustra acest lucru ne permitem să facem apel la exemplul clasic dat de Madvig cu scrisoarea lui Seneca (80, 4). Aici textul „Philosophia unde dicta sit, apparet; ipso enim nomine fatetur. Quidam et sapientiam ita quidam finierunt, ut dicerent divinorum et humanorum sapientiam..." n'are nici un sens. Se presupunea o lacună între *ita* şi *quidam*. Madvig şi-a închipuit textul în capitalele arhetipului dispărut, în care, după obiceiul mai vechi din sec. VIII, cuvintele nu erau separate (*scriptio continua*) şi frazele nu aveau punctuaţie; el s'a întrebat dacă copistul, care a avut mai întâi sub ochi arhetipul în capitale, n'a despărţit cuvintele la întâmplare, şi a cetit fără dificultate: „...ipso enim nomine fatetur vid amet. Sapientiam ita quidam finierunt...etc." .

Este de la sine înţeles că textele de care ne vom ocupa noi nu vor prezenta cazuri atât de asemănătoare, dar în mic ele apar destul de des. Pentru non-sensuri e destul să răsfoim Hurmuzaki sau şi alte colecţii existente;

5. Când, în lipsa originalului, suntem nevoiţi să apelăm la copii, este de neapărată trebuinţă să recurgem la toate. Nu ştim care copist ne-a dat cea mai bună copie. Adesea o copie mai nouă poate fi mai bună decât una veche. Trebuie să ne convingem de aceasta şi să o luăm de bază, dar sa nu uitam a da şi toate variantele onomastice şi topice din celelalte, cum şi variantele onomastice şi topice de celalte, cum şi variantele lexicale deosebite. Toate acestea pot servi ecdoticei;

6. Toate lucrările acestea trebuie făcute cu grijă, cu răbdare pentru ca o dată să fie rezolvate toate îndoielile şi să nu fim nevoiţi a recurge deseori la original. Se ştie cât de fragile sunt piesele arhivistice şi datorită unei grabe condamnabile riscăm să le distrugem;

7. Nu este bine să intrăm dintr'odată în arhivă, oricât de buni paleografi vom fi, convinşi că putem rezolva imediat orice dificultate. Este

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

prudent să ne înarmăm mai dinainte cu cunoştinţe suficiente de limbă, de grafisme, de uzanţe ale cancelariei, cu vocabularul specific. Altfel, munca în arhivă devine plictisitoare şi de puţin folos, iar materialului foarte nuisibilă;

8. Munca noastră va fi înlesnită nespus de mult dacă vom cunoaşte mai înainte şi strădania predecesorilor. Este deci absolut necesar să cunoaştem literatura subiectelor tratate (ediţii şi comentarii anterioare).

II. Prin tehnica ediţiei înţelegem modul cum vrem să prezentăm materialul cules şi pregătit pentru tipar.

A. În primul rând trebuie să ne impunem un punct de plecare, care va sta de la început chiar la baza detectării şi fişării documentelor. În această privinţă colecţia trebuie să aibă un conţinut bine definit: acte interne de o parte şi acte externe de alta. Înţelegem prin *interne* orice act scris pe pământul nostru în întinderea de azi, de persoane rezidând şi aparţinând lui, de la rumâni până la domni, indiferent dacă destinatarii corespund sau nu aceluiaşi criteriu. Dimpotrivă, socotim *externe* numai actele emanate de la persoane străine, care nu intră în criteriul teritorial de mai sus, dar aduc informaţii care privesc acest teritoriu şi populaţia sa, chiar dacă destinatarul aparţine teritoriului.

După aceea, divisiunea corpusului nu poate fi făcută decât în raport cu istoria politică: pe principate. Deci credem necesare numai trei serii: 1) Transilvania cu părţile adiacente, Banatul, Bihoria şi Maramureşul, 2) Moldova şi 3) Ţara Românească inclusiv Oltenia. Criteriul *limbă* nu poate fi adoptat fiindcă fragmentează în mod inutil continuitatea informaţiei.

Din motive tehnice, în cuprinsul unei serii se pot face subdiviziuni pe secole însă în fiecare să se respecte clasarea cronologică cum şi continuitatea succesivă a numerotării volumelor. O prea mare tomizare ar putea încurca pe cetitori, pornind de la considerentul că seria cea mai redusă, să zicem Moldova, publicând integral toate documentele, câte 300 într'un volum, ar putea ajunge la 800-1000 volume.

Suntem de părere ca în corpus să figureze şi toate documentele publicate până acum, indiferent dacă au fost bine publicate sau nu, dacă mai există originale sau nu. Cum dovedesc cele două decade din sec. XVII, procentul lor este aşa de mic (4-5%) încât nici nu poate conta. În schimb avantajul pentru cercetător este imens, nemaifiind obligat să alerge după cărţi sau broşuri rarisime.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Publicarea totală şi integrală a documentelor credem că este posibilă în ceea ce priveşte Moldova şi Ţara Românească, unde ele sunt oarecum limitate. Totuşi, părţi întregi stereotipe din actele de după 1700 trebuie selecţionate şi date numai tipurile. Pentru Transilvania situaţia este alta: nu credem că e cazul să se publice integral toate actele, chiar şi după 1600. Bogăţia arhivelor face imposibilă această operaţie, iar stereotipia lor o fac în parte inutilă. Buna lor fişare va indica unui colectiv restrâns ce se dă integral, ce fragmentar, ce în regest şi ce în simplu rezumat arhivistic.

Părerea noastră este că textul în limbi străine să însoţească totdeauna traducerea. Oricâtă silinţă ne vom da la cea mai bună şi prudentă traducere, tot vor scăpa destule amănunte pe care nu le poate sesiza decât cel care cunoaşte şi poate folosi limba originalului. Pentru aceşti puţini specialişti care pot purta flacăra luminii desăvârşite este cazul să facem sacrificiile până la sfârşit.

Începuturile şi sfârşiturile documentelor, când sunt în altă limbă decât textul lor, să fie redate întocmai, de preferat nedeslegate; traducerea se va da în subsolul paginei respective. Acelaşi procedeu trebuie admis şi pentru citatele din textul însuşi.

O problemă specială se pune pentru cele scrise în slavoneşte cu alfabet cirilic, dacă se poate face sau nu transliteraţie latină. Credem că e de preferat însăşi forma chirilică, afară de cuvinte izolate sau grupuri de maximum 4-5 cuvinte obişnuite (ex. *ispis. mesita Oct. 15dni văleat 7118*), şi care nu ar mai avea nevoie nici de traducere.

B. În afară de aceste principii generale, care trebue bine determinate de la început, este cazul să ne oprim şi asupra amănuntelor, care privesc lucrul mecanic în sine.

Opera plănuită poate impune ea însăşi o regulă ştiinţifică uniformă tuturor specialiştilor noştri, deci poate forma un limbagiu comun ştiinţei noastre. În acest limbagiu intră şi semnele convenţionale ale unei ediţii ştiinţifice. În această privinţă, D. Russo a făcut propuneri concrete urmate în parte de ştiinţa românească. Ni le-am însuşit şi noi şi le transcriem aici, spre a sta de bază la discuţie:

„Iată înţelesul semnelor principale aşa cum e admis de cei mai mulţi editori:

< > pentru a închide cuvintele sau literile pe care le introduce editorul în text, cu toate că ele lipsesc în mss;

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

[ ] pentru a scoate din text cuvintele care există în mss, nu provin însă de la autor, după convingerea editorului (semnul atetezei);
( ) pentru a cuprinde ceea ce autorul însuşi pune în paranteză;
* * * pentru a arăta lacunele din text;
+ pentru a arăta pasagiile greşit transmise".

Ne-am permite să facem unele completări pentru cazul nostru specific, adică ţinând seama că editäm documente. Şi anume:
[ ] să fie întrebuinţat şi pentru gângăvirile scriptorilor, pentru a da claritate cuvintelor: pădu[du]re (= pădure)
* * * pentru a arăta lacunele naturale din text (locurile albe)
- - - pentru a arăta lacunele mecanice din text
pentru a arăta omiterile intenţionate ale scriptorului.

Copia odată făcută să fie mai întâi cetită cursiv şi autocolaţionată de transcriptor.

După aceea să se facă o întâie colaţionare în doi: transcriptorul ceteşte şi colaţionatorul urmăreşte pe original. Aceasta are menirea să înlăture lecturile greşite şi în mod special aplografiile.

În sfârşit, să urmeze colaţionarea a doua de altă persoană, cu scopul de a urmări fidelitatea copiei atât în ceea ce priveşte textul cât şi grafismul însuşi.

Rezumatul trebuie să fie făcut logic (v. mai sus). Dacă în el figurează o instituţie (ex. *prădalica*) nu e un motiv să nu figureze şi alta (ex. *aldămăşari*), care toate de asemenea vor figura şi în indice. Cu atât mai mult trebuie să figureze aici menţiunea *divanului*, pe care indicele nu-l poate menţiona decât prin inducţie. Acest rezumat trebue să figureze atât în fruntea fiecărui act cât şi în lista cronologică a fiecărui volum. Este practic să fie aşa, fiindcă înlesneşte cercetarea.

Descrierea actelor să se facă, pe cât posibil, diplomatic. În tot cazul anumite elemente trebuie considerate ca esenţiale (materie, scris, filigrana, validarea). Ordinea în descriere trebuie să fie întotdeauna aceeaşi stabilită mai dinainte. Atragem atenţiunea că termenii descrierii trebuie să fie bine precizaţi. Spre ex. „pecete acoperită cu o foiţă de hârtie" e impropriu. Uneori se obişnuieşte aplicarea cerii în dosul hârtiei şi aplicarea sigiliului se face în faţă, deci simbolul lui se imprimă direct pe original întocmai ca la timbrul sec de azi.

Apoi în arhivistică se recomandă ca pentru conservarea sigiliilor fragile să se pună deasupra lor o foiţă velină de protecţie. De aici ar putea

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

ieşi confuzii din întrebuinţarea aceloraşi termeni pentru operaţiuni deosebite. În orice caz recomandăm folosirea abrevierilor uzuale şi în principiu să nu se folosească vorbe multe.

Dacă dintr'o limbă oarecare s'a făcut o traducere în româneşte nu credem că este necesar să se mai arate aceasta; faptul reiese din însăşi publicarea ei. Numai când se foloseşte o traducere în altă limbă la un document al cărui original nu este cunoscut, este cazul să se specifice când nu s'ar reproduce însăşi această traducere.

Arătarea depozitului, a cotei şi a literaturei este bine să fie făcută cu anumite prescurtări (sigle), care scutesc ediţia de multă muncă (procentul poate merge până la 3-400%) şi înlesnesc pe cercetător de a face lectură fotografică în loc de lectură textuală.

În acelaşi mod se poate proceda şi cu bibliografia, care se poate da prescurtat după un tabel de corepondenţă raţionat sugestiv.

Lucrarea nu poate fi lipsită de bibliografia completă referitoare la materialul cuprins în fiecare volum. Aci vor figura atât ediţiile cât şi literatura generală şi specifică. Adesea acestea se confundă, căci sunt nenumărate cazuri când un studiu este însoţit de bogate anexe documentare. Exemplul tipic este colecţia lui N. Iorga, *Studii şi documente*, iar altul cu totul curios: V. A. Urechea, „Istoria Românilor", care în realitate este o colecţie de documente.

Indicele nu mai poate lipsi azi de la nici o publicaţie ştiinţifică. Cu atât mai mult nu poate lipsi dintr'o lucrare monumentală. Părerea noastră este ca să figureze la fiecare volum. Indicii tuturor volumelor sau ale unui grup de volume (spre exemplu, cele care cuprind un secol) să fie apoi contopite în unul separat. Cu această ocazie se pot aduce îmbunătăţiri lipsurilor constatate la alcătuirea indicilor parţiali.

Credem că este de preferat indicele general. Dacă indicele separat va fi prea desvoltat, acolo s'ar putea adopta şi criteriul pe chestiuni: onomastic, topografic şi lucruri (inclusiv glosar specific).

În ceea ce priveşte execuţia tehnică a tiparului, credem suficient să ne referim la propunerile noastre expuse în raportul cu care am depus actele primei decade din sec. XVII, în următorul mod:

Suntem de părere să se facă o nuanţare grafică între diferitele părţi ale ediţiei. Astfel, data să se dea în *aldine*, rezumatul în *cursive*, textul în normale (corpul de literă ales) descrierea în corp 8 sau garamond cu specificarea: depozitul în *cursiv*, cota în *negru*, titlurile lucrărilor citate şi

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

cuvintele expresive în *cursiv*. Corespondentul în era noastră al văleatului întâlnit în text sau la sfârşitul lui credem că e potrivit să se dea în marginea paginei spre a nu altera unitatea textului original.

Pentru o bună prezentare tehnică şi ştiinţifică credem necesar ca volumele să mai fie prevăzute cu:

1. Reproducerea în clişeu a diverselor planşe caracteristice alese după grămătici, spre a servi ca orientare pentru limba fiecăruia şi să dea o posibilitate de control paleografic şi scripturistic;

2. De asemenea, reproducerea sigiliilor domneşti păstrate cu toate variantele lor cum şi a câte unui autograf domnesc, cum şi alte facsimile;

3. Reproducerea, după acte certe, a filigranelor hârtiei.

Încheiem aceste propuneri cu o chestiune proprie. Credem că personalul Arhivelor Statului din ţară (Bucureşti, Iaşi, Cluj, Sibiu, Braşov, Timişoara, Craiova şi Năsăud) poate forma colective locale de lucru în acest plan. El nu numai că este obişnuit cu astfel de lucrări şi cunoaşte mai bine decât oricine fondurile ce administrează, dar poate da şi randamentul cel mai ridicat prin practica ce are. Şi este normal să participe şi el, fie pentru onoarea de a participa la efectuarea acestui plan, fie pentru beneficiul material, care poate reieşi de aici îmbunătăţindu-şi starea materială ce are foarte vitregă acum. Apoi ei vor da un concurs mai accentuat colaboratorilor din afară, care şi până acum au apelat la cunoştinţele lor ori de câte ori au avut nevoie.

Colectivul Arhivelor Statului

13 Ianuarie 1950 Bucureşti

A.N.I.C., fond *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 44, f. 89-97.

179

1951 iulie 20-21, Bucureşti. *Referatul lui Aurelian Sacerdoţeanu cu privire la Hotărârea Consiliului de Miniştri 472/1951 privitoare la atribuţiile şi normele de funcţionare ale Direcţiei Arhivelor Statului.* *

* Datat după adnotarea autografă a lui A. Sacerdoţeanu. „Este la conferinţa lui iulie 1951". Susţinut la conferinţa arhivistică a şefilor unităţilor Arhivelor Statului.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Anexa 1

Referat
privitor la Hotărârea Nr. 472

Hotărârea privitoare la atribuțiunile și normele de funcționare ale Direcțiunii Arhivelor Statului prezintă o cotitură fundamentală în istoria arhivisticei noastre. Pe de o parte ea schimbă radical modul nostru de lucru arhivistic, iar pe de alta ne dă sarcini care în adevăr ne onorează dar ne și onerează nebănuit de mult: de munca noastră de azi înainte depinde toată documentarea istorică a trecutului Patriei noastre.

În ceea ce privește schimbarea radicală a modului nostru de lucru, trebuie să spunem de la început că sarcinile Arhivelor Statului sunt acum mai lărgite. Dacă luăm în considerație un singur obiectiv din trecutul imediat ne putem da seama de aceasta. În adevăr până acum sarcina noastră era pur istorică: primeam numai material arhivistic oficial și cu o vechime de cel puțin 30 de ani. Acum activitatea noastră nu este extinsă la tot felul de materiale, inclusiv arhive financiare, economice și sociale particulare intrate în patrimoniul Statului și de o vechime care poate merge până la doi ani în urmă. Deci structural depozitele noastre își schimbă conținutul, conținut care ne obligă și pe noi la o schimbare a concepției și obiectivelor cu care priveam materialele arhivistice.

În ce privește al doilea element al cotiturii, care am spus că ne onorează și onerează, el ne impune controlul și dirijarea constituirii întregului material arhivistic de pe teritoriul țării. Aceasta este o sarcină pe care, îmi dau perfect de bine seama, o vom duce cu foarte mare greutate. Sunt însă sigur că o vom putea duce. Ceea ce se leagă de acesta este însă mult mai greu: evitarea distrugerii materialului existent pretutindeni dar păstrat într'o stare haotică de nedescris. Vom putea noi să trecem prin mână, să selecționăm tot acest material, cu suficientă prudență și cu deosebită perspicacitate încât să nu lăsăm pradă distrugerii nici o foaie de hârtie, nici un document al cărui conținut ne destăinuiește un fapt istoric uitat ori o taină ascunsă de multă vreme? Aici începe îndoiala.

Dar acesta este scopul întrunirii noastre: să ne sfătuim cum să înfrângem îndoiala. Să începem dar cu analiza acestei Hotărâri, care este firul conducător al muncii noastre. În ea se cuprind trei capitole:

I. *Dispozițiunile generale*; II. *Atribuțiunile și normele de funcționare* și III. *Dispozițiuni finale*.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Cap. I ne dă, pe de o parte, elementul structural de conducere al direcțiunii și al unităților exterioare, iar pe de alta sarcina cardinală: a) îndrumarea și controlarea organizării și conservării materialului arhivistic al instituțiilor și întreprinderilor de orice fel și b) adunarea, selecționarea și clasarea materialului arhivistic de pe teritoriul țării păstrând pe acela care prezintă importanță istorică și națională de stat.

Cap. II arată modul cum își poate atinge țelul propus. Deoarece cunoștințele noastre actuale sunt destul de restrânse și nu era posibil să întrevedem toate greutățile care pot interveni, Hotărârea ne dă posibilitatea să ne îmbunătățim cunoștințele. Deci avem toată posibilitatea să lucrăm metodic și sigur.

Din punct de vedere organizatoric ne dă un cadru precis al organelor centrale și al organelor exterioare: direcțiune, cu un aparat bogat în care sunt două noutăți extrem de importante, Serviciul Studii și documentare și Corpul de inspectori, și servicii și secții regionale. Întregul material arhivistic se va aduna, clasa și studia pe trei servicii bine distincte: 1) Documente istorice, 2) Arhiva specială și 3) Arhiva economico-socială care subînțelege și pe cea financiară. Celelalte două servicii au scopul de a cerceta pe teren (Corpul de inspectori) și de a prelua materialul instructiv (serviciul Studii și documentare).

Pentru a înlesni clasificarea materialelor arhivistice după conținutul lor, am alcătuit deja o tabelă-schemă care vi se prezintă acum pentru studiu și completare după natura materialelor ce aveți în arhivă sau care urmează să fie aduse. Cât privește atribuțiunile și normele de funcționare, ele deja au fost precizate prin Decizia Nr. 222.

Spre a lărgi posibilitățile de lucru Hotărârea lasă portița deschisă oricărei extinderi (art. 4 al. h). Anul acesta au luat ființă încă 18 unități determinate prin Decizia Nr. 273.

Având în vedere că în fostele capitale de județ este mult material care trebuie asigurat, că acest material este încă necesar raionului respectiv, cum și că dacă l-am aduce la regiune în timp prea scurt am risca să-l încurcăm și să nu avem nici spațiul necesar pentru conservare, că toate aceste operațiuni cer personal, timp și cheltuieli costisitoare, am socotit potrivit să asigurăm conservarea lui pe loc. Pentru aceasta prin Decizia Nr. 313 s`au creat încă 34 de depozite de arhivă, a căror administrare va fi asigurată de regionala respectivă, după criteriile ce se vor fixa.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

În modul acesta o serie întreagă de probleme au şi fost rezolvate principial. În adevăr, dacă ţinem seama de aceste principii vom constata că avem înaintea noastră toate posibilităţile de muncă dacă ne îndeplinim sarcinile iniţiale.

În adevăr, din Hotărâre se desprind o serie de sarcini de concepţie şi tehnice din care enumerăm:

– Detectarea tuturor arhivelor instituţiilor şi întreprinderilor de Stat, administrative, judiciare, economice, industriale etc., prin care să se alcătuiască o statistică precisă a depozitelor de arhive existente.

– Inspectarea tuturor arhivelor identificate şi luarea de măsuri pentru asigurarea lor şi punerea lor în condiţii bune pentru cercetări viitoare după criterii bune ce se vor fixa.

– Elaborarea instrucţiunilor principiale pentru selecţionarea arhivelor de orice categorie şi a instrucţiunilor specifice fiecărui fel de arhivă.

– Crearea de depozite regionale pentru strângerea arhivelor care nu mai sunt necesare uzului zilnic dar prezintă interes documentar.

– Asigurarea folosirii materialelor strânse pentru rezolvarea problemelor puse în studiu.

– Selecţionarea arhivelor importante pentru înlăturarea maculaturii asigurând astfel, în limita legală, procurarea de materie primă pentru fabricile de hârtie.

– Elaborarea planului cincinal de lucrări planificate în ceea ce priveşte materialul arhivistic.

O sarcină pe care n'am avut-o până acum şi care este de mare răspundere, priveşte asigurarea unui bun serviciu al tuturor arhivelor de registratură. În această privinţă trebuie să asigurăm:

– Elaborarea instrucţiunilor necesare pentru organizarea registraturilor şi arhivelor instituţiilor şi întreprinderilor de orice fel în vederea bunului mers al lucrărilor curente şi buna clasare a materialului de arhivă cu caracter permanent faţă de cel cu caracter temporar.

– Elaborarea tabelelor indicatoare de clasarea hârtiilor curente pentru fiecare întreprindere sau instituţie.

În sfârşit, orice problemă arhivistică este enunţată în Hotărâre. Rezolvarea ei depinde însă de unele măsuri ulterioare. Le enumerăm:

1. Întocmirea unei decizii care să stabilească normele de vărsare a arhivelor instituţiilor şi întreprinderilor de orice fel.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

2. Redactarea unui Regulament care să fixeze normele de primirea şi păstrarea arhivelor preluate.

3. Întocmirea unor instrucţiuni care să precizeze ce anume material are durata de 2, 5 şi 10 ani, maxim 25 ani, pentru a sta la instituţie sau întreprindere după care să fie adus la Arhivele Statului. Trebuie să precizez aci că termenii aceştia nu privesc prescripţia obişnuită ci sunt simpli termeni de decongestionare a arhivelor creatoare, decongestionarea care ne obligă pe noi să păstrăm în tot timpul cât stau sub imperiul prescripţiei şi materiale care din punctul nostru de vedere nu au totuşi caracter permanent.

4. Elaborarea unei decizii care să arate criteriile după care se organizează folosirea materialelor din arhive în scopuri ştiinţifice şi practice atât de Instituţiile de Stat şi sociale cât şi de persoanele particulare interesate. Aceasta priveşte aşa-zisa publicitate a actelor. Aici trebuie lămurit şi capitolul privitor la eliberarea de copii legalizate şi de certificate.

5. În sfârşit, trebuie să se stabilească criteriile (*sic !*) de organizare a folosirii unor materiale în scopuri speciale.

Alte sarcini care ne revin reies limpede din alineatele art. 4 din Hotărâre. Nu pot trece însă cu vederea două elemente de cea mai mare importanţă şi actualitate şi care ne vor preciza contribuţia noastră ştiinţifică. Astfel avem sarcina specifică de a scoate la lumină toată informaţia istorică pe care istoriografia burgheză nu numai că nu a căutat-o dar intenţionat a ţinut-o ascunsă spre a-şi putea menţine falsa sa istorie, şi sarcina de a forma cadre arhivistice tinere, sarcină grea dar care cu cât va întârzia cu atât va fi întârziat şi planul general de muncă al Arhivelor Statului.

Este ştiut că orice muncă se duce cu forţe de producţie, cu oameni.

Cap. III din Hotărâre ne precizează că aceste forţe nu sunt determinate de la început şi pe măsura necesităţii se determină şi schemele respective printr'un acord între Minister şi Comisia pentru simplificarea şi raţionalizarea aparatului de Stat.

Astfel putem spune că Hotărârea este expunerea unor principii fundamentale care fac ca arhivistica să fie vie, în veşnică mişcare către perfecţiune.

Referatul nostru s'ar putea încheia aici. Cred totuşi că e bine să dăm unele lămuriri care să poată servi însuşi planului nostru de muncă privitor la înfăptuirea trierilor de arhive. Datele pe care ni le-au furnizat chestionarele primite, referinţele date de delegaţii noştri plecaţi pe teren şi practica noastră îndelungată ne pun în situaţia de a socoti că modul cel mai

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

practic şi expeditiv pentru soluţionarea chestiunii trierii arhivelor vechi este următorul:

1. Difuzarea de sus în jos a unor instrucţiuni de selecţionare sumară, pe categorii de arhivă, care să înlăture deocamdată balastul existent.

2. Alcătuirea de instrucţiuni specifice fiecărei gen de arhive care să fie difuzate numai deţinătorilor de astfel de arhive. In acest sens am şi lucrat câteva instrucţiuni (judecătoreşti, administraţii financiare, bănci şi instrumentăm acum prefecturile).

3. Fiecare regională va constitui colective de triere în raport cu natura materialului de triat. Aceste colective nu pot fi constituite principial deoarece pe de o parte sunt nenumărate cazurile specifice care cer consultări colectivelor Direcţiei sau diverşilor specialişti, iar pe de alta cadrele de tehnicieni arhivişti sunt încă foarte reduse ca număr şi nu pot lucra permanent în atâtea colective câte sunt necesare imediat.

4. Fiecare deţinător de arhive să organizeze colective din personalul său care să lucreze în conformitate cu aceste instrucţiuni sub controlul unui tehnician arhivist.

5. Contactul strâns între colectivele instituţiilor sau întreprinderilor care au arhivă de triat şi tehnicienii Arhivelor Statului va permite lucrarea simultană în mai multe centre fie cu acelaşi gen de arhive, fie cu arhive deosebite ca volum şi conţinut.

6. Atât pentru materialul selecţionat cu caracter permanent cât şi pentru cel sortit nimicirii se vor dresa liste şi procese-verbale care vor fi revizuite de câte o comisie instituită la fiecare regională de arhivă. Avizul acestor comisii va fi supus spre verificare şi aprobare Direcţiei Arhivelor Statului.

7. Pentru ca operaţiile viitoare de selecţionare să poată fi duse în condiţii mulţumitoare este absolut necesar ca instituţiile sau întreprinderile să pună în ordine arhivele ce au, să despartă arhivele care le aparţin din propria lor activitate de cele încorporate întâmplător provenind de la alte instituţii desfiinţate sau în lichidare, să claseze sistematic materialele pe direcţii, servicii sau alte unităţi organizatorice care au existat în trecut la fiecare, să pună materialele respective în ordine cronologică (pe ani) şi după forma lor (dosare, registre, condici, planuri etc.). De asemenea, materialele păstrate în ordine vor fi deosebite de cele răvăşite care nu mai pot fi reconstituite în unităţi arhivistice.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Se menționează că unitățile arhivistice formate din acte deosebite, spre ex. dosare care au cusute condici, planuri sau planșe, nu se vor desface ci se păstrează așa cum au fost ele alcătuite la origine.

8. În ceea ce privește arhivele mai noi de zece ani selecționarea devine mai grea. Pe de o parte intervine termenul legal de prescripție care trebuie respectat, iar pe de alta trebuie ținut seama de practica și nevoile înseși ale serviciilor respective. Aici nu putem avea termeni categorici. De exmplu dosarul unui proces penal care pedepsește pe delicvent cu închisoarea pe viață nu poate fi distrus înainte de ispășirea pedepsei căci oricând poate interveni o revizuire sau chiar reabilitarea post-mortem. Tot așa un cont deschis la o bancă, chiar dacă nu mai operează de mulți ani, nu poate fi închis și lichidat unilateral, mai ales dacă acționează peste hotare.

În toate aceste cazuri este necesar să se pronunțe în scris înșiși deținătorii de arhive și numai după acest aviz vom da noi deslegare pentru nimicirea materialelor care nu ne interesează.

Fără îndoială că oricine, ca și noi, își va pune întrebarea dacă vom fi în măsură să realizăm noi toate aceste postulate, mai ales că nu se vorbește tocmai bine despre noi și nici noi înșine nu avem o ținută severă cu noi înșine și despre noi.

E adevărat că se vorbește în multe părți despre noi. Oamenii cinstiți vorbesc cinstit și înțeleg truda și strădaniile noastre de a face cât de cât mai bine decât au făcut predecesorii noștri. Alții însă merg pe o linie greșită, pleacă urechea la zvonuri neîntemeiate și nu caută să despartă minciuna și reaua intenție de adevăr și de sinceritate. Aceștia ne-au creat o atmosferă neprielnică în multe direcții, însă total injustă. Nu e cazul să stăruim acum asupra lor. Menționăm doar atât că între acuzațiile care ni se aduc este și aceea a existenții unor grupulețe în sânul nostru. Trebuie să recunoaștem că ele există dar nu din motivele care se spune ci din altele, care se tac sau nu vor să fie observate. Pe acestea trebuie să le arătăm acum și să căutăm lecuirea lor. Pentru această atitudine îmi dă încredere învățătura marelui Stalin, care și aci ne este o minunată călăuză.

Tov. Stalin la Conferința a XIII-a a P. C. (b) din Rusia din 1924, vorbind despre grupările din partid, care zdruncinau monolitismul său, atrăgea atenția celor care credeau că aceasta provine din pricina birocratismului, că nu este marxist să judece așa. Iată pentru ce judeca așa: „Acesta este un fel nemarxist de a pune chestiunea, tovarăși. La noi apar și vor apare grupări din cauză că avem în țară cele mai variate forme de

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

economie... pentru că partidul are la noi trei părți componente: avem în partid muncitori, țărani și intelectuali. Dacă punem chestiunea din punct de vedere marxist, acestea sunt cauzele care fac ca anumite elemente să se depărteze de partid pentru a forma grupări, pe care noi trebuie uneori să le extirpăm printr'o operație chirurgicală, iar alteori să le facem să se resoarbă pe cale ideologică prin discuții" (*Opere*, VI, p. 25-26).

Am spus că există și la noi plagă a grupurilor, grupulețelor, dar se datorează ele oare lipsei noastre de înțelegere a prefacerilor fundamentale și sănătoase pe care le aduce Partidul și Guvernul, se datorează ele reacționarismului nostru sau, ceea ce e și mai grav, dorinței noastre de opoziție, de sabotaj? Dacă socotim lucrurile așa înseamnă că judecăm greșit. Nu. Majoritatea dintre noi sunt oameni ai muncii, ai datoriei conștiincioase. Este însă drept că nu sunt toți la fel. Mai întâi nu au toți o origine sănătoasă: unii sunt copii care au huzurit la părinți și nu cunosc greul muncii, alții au spiritul meschin și mincinos al feciorului de chiabur care găsește un rival în tot ce nu-i poate aduce un nou ban în punga lui slinoasă sau îl roade invidia stupidă nu numai dacă un tovarăș lucrează mai bine decât el ci și dacă lucrează bine; al doilea, pregătirea noastră este diferită cum diferită este și puterea de muncă. Ceva mai mult: pentru unii profesiunea de arhivist a fost pur și simplu un accident, de aceea nici nu pot face față sarcinilor arhivistice care nu sunt frumoase decât dacă ești pătruns de importanța lor; în sfârșit mai persistă la unii mentalitatea nenorocită că salariul nu constituie și o obligație, deci chiulul e singurul lui echivalent, după părerea lor.

Desigur că astfel de elemente, puține la număr, își găsesc imediat legătură între ele și formează un grup de opoziție care nu are nici o considerație pentru tovarășii care trudesc, ei tot ce vor e să le fie lor bine, indiferent ce arme folosesc pentru aceasta. Trebuie să mărturisesc că așteptarea noastră pentru îndreptare prin lămurire nu a reușit deși a fost destul de lungă. Acum ea nu mai poate fi prelungită nici aici la Direcție nici la regionale. Suntem obligați deci să întrebuințăm operația chirurgicală ca să tăiem răul din rădăcină. Și o vom face. Atunci nu vor mai fi grupulețe ci un bloc arhivistic monolitic, pătruns de conștiința ce avem și sarcinile ce ne incumbă.

A. Sacerdoțeanu

A.N.I.C., fond *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 27, f. 78-86.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

180

1951 septembrie 11, Bucureşti. *Circulara prin care Arhivele Statului informează toate unităţile subordonate Arhivelor Statului că Direcţia Generală a Presei verifică pe teren toate bibliotecile particulare, dispunând totodată să se efectueze acţiuni comune pentru identificarea colecţiilor arhivistice. În anexă se trimite „Nota pentru semnalizarea şi urmărirea arhivelor particulare".*

Nr. 4815 din 11 Sept. 1951

Către toate unităţile

Suntem informaţi că multe arhive şi colecţii particulare din ţară se distrug din diferite cauze. Direcţia Generală a Presei, care verifică pe teren bibliotecile particulare intrate în domeniul public, trimite acum delegaţi pe teren după programul aici anexat.

Deoarece pe lângă cărţi ei întâlnesc în cercetările lor şi adevărate colecţii arhivistice am dispus coordonarea muncii. În consecinţă, la datele indicate în program veţi lua legătura cu tovarăşii respectivi şi veţi căuta a lua pe seama arhivelor tot materialul care ne revine. O indicare sumară şi principială vă dăm în nota alăturată.

Ne veţi ţine în curent cu mersul lucrărilor.

Director,
A<urelian> S<acerdoţeanu>

/ Şeful Serviciului
ss. indescifrabil

N O T Ă pentru semnalarea şi urmărirea arhivelor particulare

Ceea ce notăm noi aici sunt lucruri cunoscute arhiviştilor. Le spunem totuşi spre a servi de îndrumare eventualilor colaboratori externi, fie spre a cunoaşte unde se pot găsi arhive, fie spre a-şi da seama în mare despre ce pot ele conţine.

Arhivele fostelor proprietăţi agricole:

a). Aici se pot găsi hrisoave şi cărţi domneşti, zapise (înscrisuri) între particulari, diete (testamente) scrise pe hârtie sau pergament, în diferite limbi folosite oficial în trecut ca slava, latina, greaca, germana,

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

maghiara etc. Uneori în Moldova apar şi înscrisuri în evreieşte şi armeneşte. În astfel de acte, în afară de întăriri de proprietăţi, cesiuni, donaţii, apar şi informaţii variate despre acte de bravură, pedepsiri de hiclenie sau răzvrătie, amintiri despre foamete sau năpăşti şi invazii neaşteptate de oşti sau lotri. În multe cazuri actele apar în forme impunătoare, mari, frumos scrise, cu mari peceţi atârnate sau aplicate, dar nu sunt rare cazurile când vremea a şters aparenţa frumoasă şi în loc a rămas o hârtie mânjită, stricată, roasă de cari sau putrezită de umezeală. O cercetare grijulie poate scoate multe date chiar şi din aceste resturi aparent fără importanţă.

b). Alături de aceste acte se află condici în care se obişnuea să se transcrie, în ordinea chestiunilor sau a moşiilor, toate actele respective. Unele condici sunt adevărate lucrări de artă, scrise cu grijă, legate sau ferecate; dar alte ori le-au compus grămătici mediocri şi aveau scopul să servească numai unui interes practic imediat. Neîngrijirea lor în timp le-a lăsat deseori pradă mucegaiurilor şi cariilor. Oricum ar fi, ele prezintă importanţă fiindcă adesea păstrează amintirea unor fapte de a căror existenţă nu mai ştim. În plus, prin vechile clasări de acte ale foştilor proprietari ne oferă indicaţii sigure pentru precizarea topografică a vechilor aşezări omeneşti dispărute sau al căror nume s'a schimbat.

c). Uneori apar catastihe, de formate diverse şi cu scris amestecat. Aici se treceau robii, ţiganii, rumânii, birurile, năpăştile, dijmele etc., dar şi cheltuielile obişnuite cum şi hrana vitelor şi oamenilor de muncă. Ele formează un element esenţial pentru cunoaşterea raportului între proprietar şi clăcaş şi modul cum se înfăţişa unul faţă de altul.

d). Se află adeseori şi corespondenţă variată. Importanţa acesteia nu mai trebuie subliniată. Întotdeauna scrisorile între particulari au o apreciabilă notă de sinceritate care nu trebuie lăsată la o parte pentru multele amănunte pe care le poate aduce în lumina ştiinţei. Ea se prezintă adesea pe simple petice de hârtie.

e). În sfârşit, mulţi proprietari au jucat adesea un rol politic în trecut şi cum a fost obiceiul, au plecat din demnitate cu dosare întregi de la instituţiunile pe unde au trecut. De obicei aceste hârtii prezintă un interes mai mare decât cele lăsate serviciului.Acestea sunt deci acte oficiale, a căror înstrăinare a lăsat lacune în arhivele departamentale sau administrative respective. Prin strângerea lor nu se completează numai

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

fondul arhivistic propriu-zis, ci şi informaţia istorică tocmai acolo unde clasa dominantă dorea să planeze necunoaşterea.

Arhivele instituţiilor bancare

Sunt cuprinse aici, de obicei, conturi, gestiuni, transferuri de bani, bugete şi bilanţuri. Conturile, registrele consiliilor de administraţie şi conturile operate, împreună cu corespondenţa administrativă prezintă un interes deosebit pentru istoria economică şi pentru relaţiile dintre guvernanţi şi bancheri. În acelaşi timp de aici poate rezulta clar şi originea uzurii clasei exploatate prin dobânzile exagerate.

Arhivele întreprinderilor industriale şi comerciale

Acestea au un caracter deosebit fiindcă, în afară de procesul de producţie, transport şi consum, aici apar nenumărate operaţiuni confidenţiale care toate tindeau nu numai la plasarea producţiei de calitate bună, ci şi la angajarea neapărată a produselor de calitate proastă. Aceasta se făcea de obicei pe căi ilicite şi mai totdeauna în dauna Statului. În acest sens jocul făcut de oamenii politici apare în nuda lui realitate.

Arhivele politicienilor burghezo-moşiereşti şi ale criminalilor de război. Aceştia dominând în trecut viaţa politică şi economică a ţării au acumulat în casele lor adevărate colecţii de documente şi manuscrise, în afară de cărţi rare sau interesante prin legătură şi conţinut, cum şi diferite obiecte de artă. La acestea se adaugă atât corespondenţa politică cât şi cea privată. Cele dintâi sunt documente istorice de mare preţ iar cele de al doilea documente politice care interesează foarte mult contemporaneitatea. Şi unele şi altele trebuie să intre în patrimoniul Arhivelor Statului pentru a fi asigurate şi studiate.

Spre a ajunge la un bun sfârşit în adunarea şi sistematizarea acestor materiale arhivistice, este bine să se dea dispoziţii tuturor gestionarilor, responsabililor şi custozilor instituţiilor de mai sus să inventarieze sumar, pe unităţi arhivistice (dosare, pachete, registre, cartoane etc.) toate aceste arhive. Chiar cele desfăcute, foi volante sau hârtii fără aparenţă strigătoare, să fie legate în pachete şi inventariate pe pachete de „Diverse". Aceste inventare sumare au scopul să înlăture sustragerea pieselor importante.

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 4/1951, f. 115, 117-119.
Ibidem, dosar 9/1936, vol. II, f. 164-169.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

181

1951 septembrie 17, Bucureşti. *Circulara Direcţiei Arhivelor Statului către unităţile sale pentru încetarea distrugerii arhivelor şi oprirea trierii lor.*

Ministerul Afacerilor Interne
Direcţia Arhivelor Statului — 17 Septembrie 1951
Nr. 4972/M. I.

Către
Arhivele Statului din ....

Constatându-se pe teren că se distrug fără încetare arhivele ce se află la instituţiile şi întreprinderile de Stat şi în general oriunde se găsesc arhive, sub Nr. 5411/15 l.c., Ministerul nostru a dispus următoarele:

a) Încetarea selecţionării *pentru distrugere* a materialelor arhivistice de orice fel ce se găsesc în depozitele noastre din Bucureşti şi restul ţării.

b) Întregul material arhivistic (din depozitele noastre) ce a fost selecţionat până la data de 15 Sept. 1951, pentru a fi distrus, va fi oprit pe loc.

c) Direcţia Arhivelor şi unităţile sale în subordine de pe teritoriu nu vor mai da aviz şi nici măcar părerea în ceea ce priveşte selecţionarea arhivelor *pentru distrugere*, la nici o instituţie din Capitală şi restul ţării.

d) Avizele date atât în Bucureşti cât şi în ţară vor fi retrase, iar salariaţii noştri care se vor prezenta la retragerea avizului să facă atenţi pe responsabilii respectivi de arhive, că totul rămâne pe loc.

e) Dispoziţiunile de mai sus sunt valabile până la noi ordine ce vi le vom trimite la timp.

În sensul de mai sus se vor da ordine pe linie verticală la toate organele de Stat până la cele mai mici unităţi. Ca atare Dvs. veţi îndrepta toată atenţia să retrageţi orice aviz de selecţionare ce aţi dat, să opriţi orice aprobare de distrugere sau cedare la D.C.A. sau în altă parte.

Pentru cunoaşterea reală a situaţiei arhivelor, întregul Dvs. personal va pleca pe teren pentru verificarea datelor cuprinse în chestionare, după listele pe care vi le-am trimis. Pretutindeni veţi da îndrumări ca arhivele în totalitatea lor să fie puse în ordinea iniţială. De asemeni tot ce este răvăşit, stricat sau în stare haotică să fie aşa fel ordonat încât să se poată face o selecţionare şi clasare după instrucţiunile ce vom primi.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

O obligație esențială ce trebuie să impuneți tuturor deținătorilor de arhive, indiferent sub ce titlu le dețin, este să le depoziteze în localuri sănătoase şi ferite de inundații.

Tot aşa nu încetați de a stărui să obțineți localuri şi depozite pentru propriile noastre servicii.

De executarea acestui ordin răspundeți direct.

Director, pt. conf.

A.N.I.C., fond *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 40, f. 20-24.

182

1951 septembrie 19, Bucureşti. *Notă informativă înaintată directorului Bordeianu din M.A.I. cu privire la modul în care au fost îndeplinite sarcinile Direcției Arhivelor Statului şi ce mai este de făcut.*

Nota Informativă 19 Septemvrie 1951
Tov. director Bordeianu din M.A.I.

La nota verbală comunicată azi prezentăm următoarele informațiuni:

I. *Care sunt sarcinile Direcției Arhivelor Statului*

Direcția Arhivelor Statului are următoarele sarcini prevăzute de Hotărârea Consiliului de Miniştri 472 din 29 Mai 1951:

– Îndrumează şi controlează organizarea şi conservarea materialului arhivistic al instituțiilor şi întreprinderilor de orice fel.

– Întocmeşte norme şi instrucțiuni în scopul de mai sus, obligatorii pentru toate instituțiile şi întreprinderile.

– Asigură primirea şi păstrarea tuturor arhivelor preluate de la instituții şi întreprinderi după normele ce trebuiau fixate printr'un Regulament întocmit de M.A.I.

– Conduce activitatea arhivistică-ştiințifică şi a lucrărilor de tehnică arhivistică a organelor arhivelor din R.P.R.

– Organizează folosirea materialelor arhivistice în scopuri ştiințifice şi practice, speciale sau particulare după anumite criterii.

– Studiază maladiile scrisului şi hârtiei şi ia măsuri pentru remedierea lor.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

– Face propuneri pentru extinderea rețelei instituțiilor arhivistice.

– Dirijează concentrarea și gruparea materialelor arhivistice și ia măsuri pentru popularizarea conținutului acestor materiale.

– Organizează cursuri arhivistice în vederea încurajării studiilor și cunoștințelor arhivistice.

– Editează un organ periodic consacrat problemelor arhivistice, congrese și conferințe arhivistice.

– Organizează, îndrumează și controlează activitatea unităților în subordine, cu ajutorul organelor centrale și exterioare.

În conformitate cu aceste sarcini principale decurg și următoarele sarcini imediate, fără de care munca noastră nu poate fi dusă:

– Extinderea rețelei arhivistice.

– Recrutarea de cadre noi.

– Aflarea de localuri potrivite pentru birourile și depozitele unităților arhivistice.

II. *Ce s'a realizat*

La 1 Februarie 1951 Arhivele Statului au trecut de la Ministerul Invățământului Public la Ministerul Afacerilor Interne. Organizarea lor în acel moment era cu totul insuficientă (10 unități cu 168 posturi din care 117 arhiviști), iar materialul arhivistic răspândit în stare haotică pe la toate instituțiile și întreprinderile din țară. În timpul cât s'a scurs de atunci s'au luat măsuri fundamentale și starea arhivelor s'a îmbunătățit simțitor prin:

– Planul de lucru pe anul 1951 s'a făcut ținând seama de Planul de Stat în ceea ce privește publicarea documentelor în special spre a răspunde la 3 probleme: editarea documentelor până la 1700, lupta împotriva jugului otoman și lupta de clasă în trecutul patriei noastre.

– În luna Februarie s'a difuzat un chestionar la toate instituțiile și întreprinderile din țară care să ne ajute la cunoașterea situației actuale a arhivelor. S'au primit peste 10.000 de chestionare care se prelucrează în momentul de față de Serviciul Studii și Documentare.

– S'au făcut propunerile tehnice arhivistice care au stat la baza redactării Hotărârii Consiliului de Miniștri Nr. 472, apărută la 16 Iunie 1951, din care decurg sarcinile arhivistice și sunt fixate principiile fundamentale ale organizării arhivelor în R.P.R.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

– S'a dat materialul necesar redactării Deciziei Nr. 222 din 7 Iunie 1951, privind atribuțiile organelor de conducere, ale organelor centrale și exterioare.

– Încă din luna Martie am procedat la restructurarea serviciilor spre a corespunde noilor sarcini ce aveau să ne fie impuse.

– Încă înainte de apariția Hotărârii Consiliului de Miniștri Nr. 472, prin referatul Nr. 1294 din 28 Aprilie 1951, s'au trasat următoarele sarcini, care au stat la baza Planului de Stat pe anul acesta:

a) *Sarcini tehnice*

– Inspectarea tuturor arhivelor identificate și luarea de măsuri pentru asigurarea lor.

– Crearea de depozite regionale pentru strângerea arhivelor care nu mai sunt necesare uzului zilnic dar prezintă interes documentar.

– Asigurarea folosirii materialelor strânse pentru rezolvarea problemelor puse în studiu.

– Selecționarea arhivelor importante pentru înlăturarea maculaturii asigurând astfel, în limita legală, procurarea de materie primă pentru fabricile de hârtie.

b) *Sarcini de concepție*

– Detectarea tuturor arhivelor, instituțiilor și întreprinderilor de Stat, administrative, judiciare, economice, industriale etc., prin care să se alcătuiască o statistică precisă a depozitelor de arhive existente.

– Asigurarea lor în condiții bune pentru cercetări viitoare după criteriile fixate.

– Elaborarea instrucțiunilor principiale pentru selecționarea arhivelor de orice categorie și a instrucțiunilor specifice fiecărui fel de arhivă.

– Elaborarea instrucțiunilor necesare pentru organizarea registraturilor și arhivelor instituțiilor și întreprinderilor de orice fel în vederea bunului mers al lucrărilor curente și buna clasare a materialului de arhivă cu caracter permanent față de cel cu caracter temporar.

– Elaborarea tabelelor indicatoare de clasarea hârtiilor curente pentru fiecare întreprindere sau instituție.

– Elaborarea planului cincinal de lucrări planificate în ceea ce privește materialul arhivistic.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

– S'a ținut la 20-21 Iulie 1951 o conferință arhivistică a șefilor unităților arhivistice în care s'au desbătut probleme decurgând din noile sarcini și s'au făcut propuneri concrete pentru îmbunătățirea muncii.

– S'au făcut propuneri în vederea perfecționării cadrelor existente și a formării de noi cadre arhivistice. Problema este în studiu pentru definitivare prin crearea unui Institut de Arhivistică și a unor serii de cursuri arhivistice temporare.

– S'a lucrat pe teren spre a vedea starea în care se află arhivele centrale și exterioare culegându-se informații specifice fiecăreia în vederea redactării instrucțiunilor necesare.

– S'au lucrat de noi pe de-a-ntregul unele fonduri arhivistice (ordonare, clasare, selecționare și fișare) în vederea cunoașterii precise a modului de constituire a lor la genitor. Aceste operații continuă și acum (un fond administrativ: prefectura Ilfov, un fond bancar: banca Oituzul și un fond casa de credit: Creditul Urban) tot pentru culegerea datelor pentru alcătuirea instrucțiunilor de selecționare. S'a urmărit cu atenție și s'au combătut metodele de distrugere a arhivelor, în special prin oprirea predării lor la D.C.A. fără cercetarea și avizul nostru.

– Rețeaua arhivistică s'a extins la 28 de unități, câte una în fiecare regiune. În momentul de față funcționează 18; restul de 10 vor începe activitatea în cursul acestui an. De asemenea s'au creat 35 de depozite de arhivă în foste capitale de județ acum reședințe regionale.

– Prin noua schemă aprobată la 6 Iunie 1951, nr. posturilor a crescut la 350, din care 209 arhiviști. În baza acesteia până acum au fost încadrați 139 tovarăși, personal existent, și 10 tovarăși noi. De la 22 Martie până acum noi am făcut propuneri la cadre pentru cercetarea și avizarea asupra a 123 de tovarăși.

În ceea ce privește realizările în munca tehnică amintim că am luat parte la toate întrecerile organizate până acum și rezultatele lor au făcut obiectul rapoartelor respective. Învățămintele trase au fost concretizate în referate ale șefilor serviciilor discutate în ședințele profesionale lunare.

III. *Ce metodă s'a folosit pentru realizarea sarcinilor*

Activitatea arhivistică are lucrări extrem de variate și cu conținut foarte deosebit. De aceea îndeplinirea lor cere arhivistului metode deosebite, a căror aplicare vine, în primul rând, din pregătirea profesională anterioară atât din punct de vedere teoretic cât și practic.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

În cursul acestui an am făcut însă un pas înainte în folosirea acestor metode şi anume:

a) În lucrările de concepţie am recurs la lucrările de specialitate ale ştiinţei arhivistice sovietice, care ne-au călăuzit pas cu pas.

b) În lucrările practice am pus în aplicare îndrumările aceleiaşi ştiinţe pe mai multe linii:

1. Partidul în şedinţe deschise a analizat munca dusă şi a făcut propuneri concrete care au trecut imediat la aplicare.

2. Sindicatul, de asemenea, a contribuit în oarecare măsură la îndrumarea profesională. Până în August însă nu am avut decât sprijinul secretarului comitetului sindical, ceilalţi membri ai lui situându-se pe o poziţie nesănătoasă faţă de muncă. Cu toate acestea am putut avea câte o şedinţă lunară profesională în cadrul grupelor sindicale.

3. Am ţinut şedinţe profesionale administrative o dată pe lună pe întreaga instituţie. Multe probleme care frământau masa salariaţilor din punct de vedere profesional au putut fi rezolvate în modul acesta.

4. Am folosit metoda întrecerilor socialiste, având însă la bază calitatea lucrului şi un minim cantitativ.

5. La baza fiecărui gen de activitate au stat instrucţiunile tipărite pe care le avem şi instructajul specific fiecărui caz, transpus apoi în note redactate şi multiplicate.

6. Lucrările au fost făcute atât individual cât şi în colectiv, mai ales lucrările de depozit.

7. S'au pus la dispoziţia salariaţilor instrumente de lucru necesare ca: liste de dregători, de ierarhi, dicţionare, modele sovietice de urmat, literatură de specialitate etc.

8. Schimb de experienţă între grupele de muncă sau colective.

9. Şedinţe de lămurire şi consultări directe.

IV. *Ce lipsuri s'au constatat şi care sunt cauzele lor*

Eforturile noastre n'au fost totdeauna încununate de succes din cauze deosebite.

1. S'au observat deficienţe în calitatea muncii din lipsa unui control eficace din partea şefilor de serviciu. Sunt prea puţini şi au sarcini prea deosebite atât din punct de vedere administrativ cât şi de specialitate. Prin şedinţele deschise de Partid acest neajuns a fost remediat în parte prin

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

trasarea de sarcini limitate tuturor pe linie verticală în sânul serviciului. Suntem în verificarea modului cum îşi duc aceste sarcini.

2. Unii tovarăşi au un nivel profesional scăzut care duce la scăderi grave din punct de vedere calitativ, ca de ex. a) Greşeli de date neobservate care s'au strecurat în lucrările tuturor tovarăşilor inclusiv la unii şefi; b) Fişe de documente redactate trunchiat şi inexact, ca la tov. Baldovin şi Tănoiu, rezultând fie din formaţia lor improprie arhivisticei, fie unei ambiţii rău înţelese; c) Omisiuni de unităţi arhivistice la redactarea inventarelor, ca la tov. Chircă şi Ispas, din lipsă de interes pentru astfel de lucrări fundamentale, sau la tov. Şucu, din lucru grăbit. d) Neînsuşirea cunoştinţelor elementare de paleografie, ca la tov. Ionescu Alexandra, care într'un an de zile nu a învăţat nici măcar alfabetul chirilic. e) Cunoaşterea insuficientă a istoriei patriei şi a instituţiilor vechi. La această cerinţă fundamentală putem conta numai pe 2-3 forţe: Grecescu, Leonte, Regleanu.

3. Nefolosirea armei criticei şi autocriticei în activitatea lor şi neînsuşirea criticei juste de către cei mai mulţi. Aceasta se datoreşte slabului nivel ideologic câştigat până acum. În special din Iunie înainte se simte o apreciabilă îmbunătăţire în acest sens.

Trebuie să spunem că există motive obiective care explică acest stadiu: mai întâi încadrarea total injustă care s'a făcut personalului Arhivelor Statului ne-a făcut imposibilă recrutarea cadrelor corespunzătoare; salarizarea de mizerie a făcut să evadeze toţi cei bine pregătiţi. Al doilea M.I.P. a încadrat din oficiu, în posturile noastre veşnic neocupate din motivul precedent, persoane cu totul necalificate. Astăzi această situaţie este înlăturată dar urmele calvarului trecut persistă şi va trebui dusă o accentuată muncă de lămurire pentru însuşirea minimului de cunoştinţe necesare muncii arhivistice corecte.

V. *Cum au muncit comuniştii şi responsabilii de sectoare mai însemnate*

La Arhivele Statului sunt numai 4 membri de partid, niciunul nefiind vârf administrativ. Tov. Antoniu Vanghele, până la noua încadrare, a fost şef de serviciu; în prezent toţi 4 sunt subalterni şi-şi duc bine munca profesională, fiind foarte disciplinaţi şi dând fiecare după puterile sale.

Tov. Antoniu Vanghele a fost secretarul comitetului sindical, dar n'a putut stăpâni situaţia, n'a corespuns şi a fost înlocuit cu tov. Mogoş Alexandru, membru de partid.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Tov. Vasile Gh. Ion, secretarul o.b. n'a făcut întotdeauna tot ce putea face pentru sprijinirea muncii administrative. Familiarismul ce a dovedit în relaţiile cu unii tovarăşi sau tovarăşe de lucru i-au ştirbit autoritatea în instituţie, hotărârile luate rămânând ineficace. După trecerea la M.A.I. aceste lipsuri au început să scadă treptat, datorită ajutorului dat de Comitetul de partid (prin tov. Cornea, Frank, Cioacă şi Ancuţel şi tov. căpitan Trofimov de la cadre) şi în prezent se poate spune că autoritatea o.b. în instituţie este incontestabilă. Tov. Vasile mai are încă lipsuri: este prea exigent în privinţa disciplinei în muncă, adesea face critici cu ton ridicat, îndepărtându-şi pe unii tovarăşi, fiind din fire cam nervos.

Se simte nevoia lărgirii organizaţiei de bază de la Arhive, prin aducere de membri de partid din afară.

VI. *Care este situaţia încadrărilor personalului din punct de vedere al calităţii şi pregătirii profesionale şi salarizarea corespunzătoare*

Încadrările s'au făcut în colectiv (administraţie, Partid, Sindicat şi Cadre) plecând de la principiul fundamental al socialismului: de la fiecare după capacitatea sa şi fiecăruia după munca sa. Suntem convinşi că la data când s'au făcut încadrările (Iunie) ele au fost juste. Observaţiile făcute de atunci înainte ne arată că n'am greşit. Semnul de întrebare pe care ni l'am pus asupra unora (Boia şi Predescu Valeria) ne arată şi acum că era necesar, adecă nu după inteligenţa sau capacitatea lor potenţială ci după realizări, căci nu-şi duc munca cum suntem siguri că pot să o ducă, ci cu un indiferentism condamnabil. În general principiul observaţiei a fost aplicat la toţi: sunt pe posturi mai mari dar cu salarizare mai mică.

– Sunt unii tovarăşi slabi fizic şi profesional cu nivel limitat (Ionescu Stela şi Ionescu Alexandra) la care nu putem întrevedea nici pe viitor că pot deveni măcar arhivişti mediocri. Ar putea corespunde mai bine ramurei administrative de alt gen decât arhiva. Pe linie administrativă caz concret de totală necorespundere îl prezintă tov. Sârbu, atât profesional cât şi cu sănătatea (T.B.C.).

– Trebuie să spunem că am ţinut seama şi de alte considerente: astfel am pus în vârf imediat după şefii serviciilor pe tov. Ion Gh. Vasile şi Ileana Leonte nu numai pentru faptul că corespund profesional în cel mai ridicat grad, uneori depăşind şi pe şefi, dar sunt aşa de identificaţi cu instituţia şi cu sarcinile ei încât totdeauna lasă la o parte propriile lor

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

interese. Acelaşi lucru se poate spune pe linie administrativă despre tov. Georgeta Luntraru.

Exact în sens contrar se situează tov. Fl. Condurachi şi H. Chircă. Vechimea în arhivistică a celei dintâi şi pregătirea celui de al doilea ar fi trebuit să-i pună în frunte; nepăsarea în lucru, indiferentismul faţă de orice acţiune şi mai ales campania susţinută de înfrânare în munca personală şi a celor din colectivul lor îi situează mult chiar în urma acestora. Cu toate acestea au fost propuşi în categorie superioară pentru a-i determina să-şi schimbe modul de a concepe munca arhivistică. Azi tov. Condurachi a plecat din instituţie; tov. Chircă şi-a prezentat de asemenea cererea să fie eliberat din funcţiune. Atitudinea sa ne întăreşte convingerea că am judecat drept şi aici. E de dorit să i se satisfacă cererea.

VII. *Ce sarcini stau în faţa Direcţiei şi pe teritoriu*

Toate sarcinile enumerate la punctul 1 rămân sarcini permanente. Enumerăm însă sarcinile imediate:

1. Completarea cadrelor. Ne îndoim însă că vom putea găsi elemente bine pregătite pentru paleografiile latină, greacă şi otomană.

2. Trebuie neapărat să ne asigurăm localurile corespunzătoare sarcinilor noastre (birouri şi depozite).

3. Trebuie să sfârşim detectarea materialelor arhivistice de pe tot teritoriul ţării (instituţii, întreprinderi, particulari).

4. Să grăbim alcătuirea cartotecii centrale pentru a putea alcătui planuri de lucru absolut reale.

5. Să îmbogăţim materialul informativ al ştiinţei arhivistice sovietice.

6. Să înmulţim schimbul de experienţă în interiorul fiecărei unităţi şi între unităţi, mai ales între unităţile vechi şi cele noi.

7. Să mărim contactul între noi şi materialul documentar cu masa poporului prin expoziţii, conferinţe, inventare, cataloage tipărite şi periodicul informativ.

8. Să aducem neapărat la îndeplinire planul de Stat pe anul 1951. Noi sperăm să-l şi depăşim măcar în privinţa chestionarelor, a catalogului documentelor moldoveneşti şi a documentelor publicate.

VIII. *Ce măsuri trebuie luate până la sfârşitul anului*

1. Difuzarea instrucţiunilor arhivistice de selecţionare a arhivelor.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

2. Alcătuirea tabelelor (indicatoarelor) de clasarea hârtiilor în registraturile şi arhivele instituţiilor şi întreprinderilor din ţară.

3. Înfiinţarea Institutului de Arhivistică pentru formarea de arhivişti; ţinerea de cursuri de împrospătarea cunoştinţelor pentru arhivişti existenţi şi cursuri de calificare pentru personalul din serviciul arhivei instituţiilor şi întreprinderilor.

4. Rezolvarea chestiunii numirii directorilor adjuncţi la Direcţie.

5. Urgentarea verificării persoanelor propuse pentru angajare la unităţile de pe teritoriu.

IX. *Disciplina, vigilenţa, birocratismul şi formalismul*

Disciplina în muncă putem spune că, în general, este bună. Mai sunt anumite atitudini nejuste, ca întârzieri la serviciu, lipsuri sau timpi morţi, care se observă cam la aceiaşi tovarăşi (tov. Alex. Ionescu, M. Cojocaru, Fl. Condurachi).

Sunt încă unele cazuri de depreciere a lucrărilor arhivistice, cum am arătat mai sus.

Unii tovarăşi duc aiurea şi la cadre informaţii denigrante şi mincinoase la adresa instituţiei şi a tovarăşilor lor de muncă şi speculează în mod injust greşelile inerente ale şefilor (Ionescu Victor până în Iunie când a fost îndepărtat din serviciu, Fl. Condurachi, Maria Rănoiu, V. Baldovin, A. Dexamir, M. Cojocaru, Zoe Ispas şi F. Boia). E de dorit să se verifice sinceritatea acestor informaţii. Cu ajutorul Comitetului de Partid observăm o îmbunătăţire şi în acest sector.

Vigilenţa noastră a fost totdeauna încordată pentru bunul mers al instituţiei. Am căutat să punem la lucru cinstit pe toţi tovarăşii noştri, după puterile lor. Am socotit că cel mai potrivit mijloc pentru aceasta e încadrarea muncii în norme şi punctaj, dată fiind diversitatea lucrărilor noastre. Normele, un principiu sănătos al muncii socialiste, aveau de scop să antreneze în muncă şi pe delăsători sau nepăsători.

Împotriva normelor a fost însă o impotrivire constantă timp de doi ani, împotriviri dirijate de tov. V. Ionescu şi V. Baldovin, pe atunci responsabil sindical. Nu am încetat totuşi de a cere continuu verificarea lor, lucru care a devenit posibil după trecerea noastră la M.A.I. şi mai ales după îndepărtarea tov. V. Ionescu. Astăzi majoritatea salariaţilor este încadrată în această muncă. Cadrele noi pe care le avem acum ne dovedesc că am avut dreptate să dirijăm astfel munca căci (*sic!*) ele depăşesc

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

normele fixate, deşi din cei vechi (Chircă, Rănoiu) spuneau până în ultimul moment că ele sunt prea apăsătoare.

Nu putem spune că am observat reacţionari între noi. Este mai mult vorba de o lipsă de lămurire. Cât am fost la M.I.P. am fost lipsiţi de orice îndrumare, de orice lămurire sau contact, cu persoane mai ridicate ideologic. De la trecerea la M.A.I. acest contact, mai ales din Iunie înainte, este aproape permanent şi efectul lămuririlor se simte din plin. Mai trebuie dusă această muncă de lămurire.

Prin însăşi natura lucrărilor noastre nu poate exista birocratism. La unele regionale (Oraşul Stalin, Sibiu, Rodna) se vede mai degrabă o lipsă de iniţiativă decât acoperirea cu forme şi semnături în unele chestiuni directe.

Apare însă uneori formalismul (vizarea fişelor fără verificare), care se leagă de calitatea muncii (vezi mai sus). Ducem o luptă susţinută pentru înlăturarea lui, mai ales când vom avea personal suficient.

Este locul să arătăm aci şi poziţia noastră directă.

Subsemnatul în calitate de director am demobilizat uneori: nu am mai făcut direct verificarea constantă a muncii tovarăşilor mei de muncă şi nu am mai păstrat contactul direct cu ei; am evitat de a stărui să lămuresc pe cei rămaşi insistent pe poziţii contrare bunului mers al instituţiei deşi eram convins că nu merg pe drumul cel bun; nu am luat atitudine când am observat deosebire între atitudinea comitetului Sindical şi a comitetului de Partid. În sfârşit, nu am stăruit suficient de mult pentru completarea cadrelor şi nu am avut destul curaj să mă opun categoric distrugerii de materiale arhivistice prin predarea către D.A.C.

X. *Ce măsuri am luat pentru realizarea planului pe 1952*

Dată fiind situaţia de reorganizare a serviciilor Arhivelor Statului şi lipsa unui material concret pentru fixarea planului am cerut tuturor serviciilor:

1. Am cerut informaţii asupra stadiului actual al lucrărilor.
2. Să ne arate lucrările ce-şi propun să facă şi urgenţa lor.
3. Asigurarea conservării materialului detectat.
4. Aşteptăm sugestiile şi sfaturile tov. Consilier sovietic Gabricidze pentru a porni la alcătuirea planului pe 1952.
5. Am cules material informativ pentru punerea de acord a planului nostru cu Planul general de Stat în materie arhivistică.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Directorul Arhivelor Statului
A. Sacerdoțeanu

Secretarul O. B.
ss. indescifrabil

A.N.I.C., fond *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 40, f. 25-36.

183

1953 iunie 26, Bucureşti. *Însemnarea lui Aurelian Sacerdoțeanu despre momentul în care a fost dat afară din Direcția Arhivelor Statului*[1].

„Mulţumesc conducerii pentru aprecierea muncii mele, mult puțină.

Doresc tovarăşilor care vin după mine să răspundă mai bine decât am putut face eu".

Am mai adăugat un cuvânt de revoltă la afirmația colonelului Popescu, să-mi verific biblioteca.

A.N.I.C., fond *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 40, f. 450; concept.

[1] Marginal: „În prezența ministrului adjunct Gheorghe Stan".

184

1954 martie 18, Bucureşti. *Memoriul lui Vasile Maciu către locțiitorul Ministrului Afacerilor Interne în care solicită să se dispună difuzarea Instrucțiunilor arhivistice deja aprobate de ministru, pentru că apariția Decretului-lege privind Fondul Arhivistic de Stat întârzie şi au loc distrugeri de documente.*

Ministerul Afacerilor Interne
Direcția Arhivelor Statului
Strict Secret de Importanță Deosebită
Nr. 000133/18 Mart. 1954

Către,
Tov. Locțiitor al Ministrului Afacerilor Interne
General Maior Mureşanu Alexandru

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Întrucât apariția Decretului-lege privind înființarea Fondului Arhivistic de Stat întârzie de aproape un an, întrucât ministere și numeroase instituții și întreprinderi centrale solicită neîncetat la Direcția Arhivelor Statului instrucțiuni de modul cum trebuie să-și ordoneze și trieze arhiva respectivă și întrucât prin Hotărârea nr. 472 din 29 mai 1951 a Consiliului de Miniștri, Direcția Arhivelor Statului este obligată să dea îndrumări și să controleze organizarea și conservarea materialului arhivistic al instituțiilor și întreprinderilor de orice fel, instrucțiuni care nu s-au dat până acum, vă rugăm să dispuneți ca Direcția Arhivelor Statului să procedeze imediat la difuzarea următoarelor instrucțiuni, care au fost aprobate de tov. Ministru al Afacerilor Interne, General Locotenent Alexandru Drăghici:

– Instrucțiuni Generale pentru organizarea și funcționarea arhivelor, ministerelor, instituțiilor centrale și locale, organizațiilor obștești și cooperatiste, întreprinderilor, gospodăriilor colective;

– Instrucțiuni pentru organizarea și funcționarea Comisiilor de Expertiză și Control și a Comisiilor de Expertiză, adaptate la spiritul legislației actuale privind activitatea Arhivelor Statului.

Numai în felul acesta se va putea trece de urgență la punerea în ordine și salvarea imensului material arhivistic atât de bogat în informații privind istoria economico-socială, politică și culturală în ultimul secol și se va contribui, prin cedarea maculaturii, la îndeplinirea planului de colectări al Ministerului Industriei Ușoare.

Trebuie să subliniem și cu această ocazie că din cauza întârzierii cu totul nejustificată a apariției sus-citatului Decret-lege în care se prevăd responsabilități precise și sancțiuni severe, întârziere ce a împiedicat difuzarea instrucțiunilor amintite mai sus, se trimit la topit arhive ca acelea ale fostelor prefecturi Dâmbovița și Romanați, a fostei Curți de Apel din Orașul Stalin, sau ca aceea a Rectoratului Universității din București ce cuprindea acte din perioada 1864-1932 și care prezenta o importanță covârșitoare pentru istoria desvoltării noastre culturale.

Director,
V. Maciu[1]

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 35/1954, f. 37.

[1] Vasile Maciu, director general al Arhivelor Statului în perioada 1953-1956.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

185

1954 mai 25, Bucureşti. *Raportul lui I. Gh. Vasile, şeful Arhivei Istorice Centrale, către Direcţia Arhivelor Statului cu privire la stadiul unor lucrări arhivistice şi începerea altora noi, la interpretarea marxistă a publicaţiilor de profil arhivistic.*

Ministerul Afacerilor Interne
Direcţia Arhivelor Istorice Centrale ale Statului
Către
Direcţia Arhivelor Statului
Nr. 410/25 mai 1954

Referitor la: ordinul Dvs. Nr. 659 din 21 mai a.c., vă raportez următoarele:

1. Termenii necorespunzători („manual", „metodic") nu-mi aparţin mie ci tov. prof. A. Sacerdoţeanu, a cărui lucrare „Instrucţiuni Arhivistice" este încă valabilă pentru noi.

2. Dacă Dvs. socotiţi că termenul „fond" poate fi înlocuit cu cel de „arhivă", daţi dispoziţii în acest sens; eu nu sunt de acord.

3. Fără îndoială că lucrărilor noastre trebuie să le dăm interpretare marxistă, şi, pentru cazurile menţionate în ordin, aşteptăm precizări din partea Dvs.

4. În privinţa ritmului întocmirii indicilor vă fac cunoscut că în planul nostru de muncă pe anul 1954, III/2, scrie următoarele: „Se vor continua sau da în lucru indicii Nr. 1, 3, 13 şi 15; faţă de ceea ce s-a lucrat până acum credem că anul acesta vor fi gata indicii 13 şi 15, iar pentru rest nu putem face precizări, întrucât survin multe lucrări neprevăzute.

5. Cele 3 fonduri propuse pentru conspectat le-am numit cum ne-au indicat inventarele respective, fără a fi gândit că şi conspectele se vor intitula exact aşa. Întrebaţi de motivul lipsei (dacă lipseşte ceva) din acestea; noi acum facem evidenţa fondurilor – ceea ce trebuia făcut până acum – şi vă vom răspunde dacă lipsesc.

6. Ştim că înainte de a ne apuca de „Catalogul Planurilor" trebue să ne gândim cum să-l facem – este un lucru elementar – şi trebuie să aducem mai întâi şi planurile de la Ministerul Agriculturii.

7. Dvs. ştiţi prea bine ce numim noi manuscripte şi am luat la cunoştinţă că „toată arhiva e constituită din manuscrise".

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

8. Până să vină rândul ediţiilor de documente vom avea destul timp să facem precizări; de altfel această sugestie mi-a dat-o tov. Grecescu, verbal, fără nici o precizare.

9. Fără îndoială că Direcţia noastră trebuie să dea modele de lucrări, ajutată de Direcţia Arhivelor Statului şi aşteptăm acest ajutor.

Director
I. Gh. Vasile

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 76/1954, f. 1.

186

1954 iulie 13, Bucureşti. *Raportul lui Vasile Maciu către locţiitorul Ministrului Afacerilor Interne cu privire la construirea unui local pentru Direcţia Arhivelor Statului şi Arhiva Istorică Centrală.*

Ministerul Afacerilor Interne
Direcţia Arhivelor Statului
Nr. 2685/13.07.1954

A. 24.698

DA. Să se facă demersul
ss. Mureşanu

Copie

Către
Tov. Locţiitor al Ministrului Afacerilor Interne
General Maior Mureşanu Alexandru

Urmare la raportul nostru Nr. 0403 din 20 decembrie 1953, referitor la construirea unui local pentru Direcţia Arhivelor Statului şi Arhiva Istorică Centrală, vă aducem la cunoştinţă următoarele:

1. Date fiind necesităţile mari şi urgente de strângere a numeroaselor arhive, anterioare datei de 23 august 1944, ale ministerelor, instituţiilor şi întreprinderilor centrale, suntem de părere că este absolut necesar să se înceapă construirea unei clădiri pentru Direcţia Arhivelor Statului şi Arhiva Istorică Centrală.

2. Întrucât multe din instituţiile, întreprinderile şi organizaţiile centrale insistă ca să predea şi acele părţi de arhivă create după 23 august 1944, de care nu mai au trebuinţă din punct de vedere practic-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

administrativ, este necesar să se pună în funcție Arhiva Centrală a Republicii Populare Române, care are menirea de a conserva și pune în folosință materialele documentare ale timpului constituirii regimului de democrație populară și de construire a socialismului în patria noastră.

Pentru punerea în funcțiune a Arhivei Centrale R.P.R., avem nevoie, până la construirea unui local potrivit, de o clădire destul de spațioasă și solidă.

Întrucât suntem informați că localul, unde a funcționat întreprinderea ziarului „Universul", va deveni în curând liber, vă rugăm să binevoiți a interveni la Comitetul de Stat al Planificării spre a se repartiza menționata clădire Direcției Arhivelor Statului pentru Arhiva Centrală a R.P.R.

Director,
ss. V. Maciu

pt. conformitate
ss. indescifrabil

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 35/ 1954, f. 56.

187

1954 august 6, București. *Direcția Generală a Arhivelor Statului revine cu adresă la Biblioteca Academiei Române în chestiunea materialului arhivistic provenit de la foștii moșieri și depozitat în condiții improprii în comuna Măgurele.*

Arhivelor Statului Nr. 3079/6.VIII.1954

Către Academia R.P.R.
Biblioteca

Prin adresele noastre nr. 1238 din 14.IV., nr. 1916 din 31.V. și nr. 2432 din 28.VI.1954, am cerut ca întreg materialul arhivistic provenit de la foștii moșieri și depozitat în Com. Măgurele să fie predat Arhivelor Statului în condițiile arătate în adresa noastră nr. 1916 din 31.V.1954 și anume: întreg materialul format din 100 lăzi și 184 pachete să fie predat pe baza inventarului cu care ați primit acest material de la Institutul de

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Istorie al P.M.R. la data de 4.V.1952 şi ca toate documentele vechi şi moderne, manuscrisele, corespondenţa, hărţile şi planurile, fotografiile, albumele, gravurile, partiturile muzicale scoase şi reţinute de către Biblioteca Academiei R.P.R. să fie reintegrate fondurilor respective.

Deoarece, cu toate adresele noastre repetate, nu am primit un răspuns în sensul arătat mai sus şi deoarece materialul de la Măgurele este depozitat în condiţii cu totul improprii care grăbesc distrugerea sa, vă rugăm să luaţi de îndată măsurile pentru predarea acestui material în condiţiile arătate mai sus către Arhivele Statului.

Socotim că nu este în interesul documentării ca acest material atât de important să se distrugă din cauza unei simple neînţelegeri.

p. Director
I. Comănescu

p. Şeful Serviciului
Organizare şi Metodică
Fănescu M.

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 48/1954, f. 44.

188

1955 aprilie 26, Bucureşti. *Vasile Maciu transmite Universităţii C. I. Parhon, la solicitarea acesteia, propuneri privind repartizarea în Facultatea de Istorie a disciplinelor ce interesează Arhivele Statului.*

Ministerul Afacerilor Interne
Direcţia Arhivelor Statului
1212/26 IV 955

Către
Universitatea C. I. Parhon
pentru tov. prorector S. Vianu

Ca urmare a cererii telefonice ce mi-aţi făcut, vă trimitem propunerile noastre referitoare la repartizarea în Facultatea de Istorie a disciplinelor ce interesează Arhivele Statului.

I. *Cursuri Comune*

Anul II, semestrul I: „Arhivistica" – 2 ore

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Anul III, semestrul I: „Arheografica" (teoria şi practica publicării izvoarelor) – 2 ore.
Anul III, semestrul II: „Ştiinţele ajutătoare istoriei" (Cronologia, Sigiliografia, Diplomatica, Heraldica şi Numismatica, Genealogia) – 2 ore.
Anul III, semestrul II: "Paleografia româno-chirilică" – 2 ore.

II. *Secţia Arhivistică*

Anul IV, semestrul I: „Arhivotehnica şi Arhiv-economia" – 2 ore; Paleografia slavo-română" – 2 ore.
Anul IV, semestrul II: „Cronologia" – 2 ore; Paleografia româno-chirilică" – 2 ore
Anul V, semestrul I: „Diplomatica" – 2 ore; „Genealogia, Sigiliografia şi Heraldica" – 2 ore; „Instituţii de pe teritoriul R.P.R. în sec. XVII – XIX" – 2 ore.

Director,
V. Maciu

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 3/1955, f. 1.

189

1957 ianuarie 22, Bucureşti. *Ministerul Afacerilor Interne comunică Academiei Române unele aspecte privind evoluţia instituţională a Arhivelor Statului după anul 1951 şi demersurile efectuate pentru crearea Fondului Arhivistic de Stat.*

Ministerul Afacerilor Interne
Cabinetul Locţiitorului
Nr._____/22.01.1957

Către
Academia Republicii Populare Române
În atenţia tov. Preşedinte
Academician Profesor Traian Săvulescu

La a 11-a sesiune ştiinţifică a Academiei R.P.R., în şedinţa din 17 ianuarie 1957, a luat cuvântul şi tov. Academician Andrei Oţetea, care

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

printre altele, a ridicat şi problema Arhivelor Statului; discuţiile prescurtate au fost publicate în ziarul „Scânteia" nr. 3807 din 19 ianuarie 1957.

De la o sesiune a Academiei R.P.R. Arhivele Statului aşteaptă un ajutor. Întrucât la această sesiune Direcţia Arhivelor Statului nu a fost invitată să participe şi s-au făcut discuţii despre munca arhivistică, care nu sunt de natură a sprijini această activitate, ci dimpotrivă, de a induce în eroare opinia publică asupra situaţiei reale din acest sector de muncă din viaţa culturală a patriei noastre precum şi propuneri inoportune, ţinem să facem unele precizări pe această cale.

1. În anul 1951 februarie 1, prin Decretul nr. 17 al Prezidiului Marei Adunări Naţionale, Arhivele Statului au trecut de la Ministerul Învăţământului la Ministerul Afaçerilor Interne. Această trecere a fost făcută, pe de o parte, pentru că Arhivele Statului ţin de Ministerul de Interne în U.R.S.S., în Republica Cehoslovacă, în R. P. Polonă, R. P. Bulgaria etc., iar pe de altă parte că Ministerul Învăţământului nu putea să răspundă sarcinilor ce se impuneau Arhivelor Statului pentru lichidarea rămânerii în urmă a acestui sector de muncă.

Adăugăm că şi în multe ţări capitaliste, cum am constatat la cel de al III-lea Congres Internaţional al Arhivelor, ţinut la Florenţa, în septembrie 1956, la care a participat şi o delegaţie a Arhivelor Statului din R.P.R., Arhivele de Stat ţin de Ministerul de Interne.

De altfel, chiar în ţara noastră, de la înfiinţare (1831) până la 1862 Arhivele Statului au ţinut de Ministerul de Interne.

2. Că această trecere era necesară o dovedesc realizările de după anul 1951.

La această dată Direcţia Arhivelor Statului avea pe întreg teritoriul ţării numai 10 unităţi încadrate cu 125 salariaţi; în prezent are 70 unităţi dotate cu localurile şi depozitele respective, încadrate cu 518 salariaţi permanenţi cu studii superioare. Pe lângă aceştia, Ministerul Afacerilor Interne, înţelegând bine ordinea de urgenţă a lucrărilor arhivistice, a angajat temporar, pentru lucrări de clasare şi recondiţionare a materialului arhivistic, aflat în majoritate în stare de nefolosire, un număr însemnat de zileri cu pregătire corespunzătoare, pe lângă salariaţii permanenţi amintiţi, au lucrat din anul 1954 şi în prezent fără întrerupere, circa 150 angajaţi temporar, pentru care s-au alocat peste 2.500.000 lei, realizându-se mult în acest sens.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

De asemenea Ministerul nostru a intervenit la Ministerul Finaţelor şi la Comitetul de Stat al Planificării pentru prevederea sumelor necesare ministerelor şi instituţiilor în vederea punerii în ordine a arhivelor ce deţin.

Numărul depozitelor a crescut de câteva zeci de ori şi au fost dotate în vederea unei bune păstrări a materialului arhivistic.

Dându-i-se atribuţii de îndrumare şi control şi asupra arhivelor aflate la instituţiile creatoare, Direcţia Arhivelor Statului a întocmit instrucţiuni generale pentru organizarea şi funcţionarea arhivelor şi de selecţionarea materialelor arhivistice pe care le-a difuzat încă din anul 1954, ajungând până la ultimul Sfat popular.

Pentru punerea în aplicare a acestor instrucţiuni organele Arhivelor Statului au controlat cel puţin o dată fiecare instituţie, întreprindere, organizaţie etc., din întreaga ţară, iar cele centrale şi de interes republican sau regional de câte cel puţin patru, cinci ori. În Bucureşti, spre exemplificare, numai în anul 1956 au fost controlate arhivele a peste 200 de ministere, instituţii centrale şi întreprinderi de interes republican, care au şi început să-şi ordoneze şi inventarieze arhivele proprii, sub îndrumarea noastră, cu personal anume angajat. Pe teritoriul unităţilor Arhivelor Statului au îndrumat şi controlat munca arhivistică a 13558 instituţii, întreprinderi, organizaţii etc., numai în anul 1955. Această mare acţiune a avut ca prim rezultat concret stăvilirea distrugerii în masă a arhivelor şi trecerea la ordonarea şi inventarierea lor, asigurându-li-se pe cât posibil condiţii bune de păstrare.

Cunoscătorii muncii arhivistice îşi pot da seama de amploarea acestei acţiuni, cum şi de durata ei, ţinând seama de condamnabila rămânere în urmă în acest sector de muncă, moştenită de la regimurile trecute.

3. Personalul Arhivelor Statului, cum s-a arătat mai sus, are studiile corespunzătoare, iar conducerea se îngrijeşte permanent de ridicarea nivelului profesional şi politic al acestuia.

Toţi salariaţii cu munci de răspundere sunt vechi arhivişti, care ştiu ce au de făcut, deci nu lipsa de specialişti este cauza rămânerii în urmă a muncii arhivistice, ci condiţiile cu totul nefavorabile în care s-a desfăşurat munca arhivistică până la trecerea Arhivelor Statului la Ministerul Afacerilor Interne.

Faţă de perspectivele muncii arhivistice se impune reînfiinţarea Institutului de Arhivistică, având în vedere că şi lucrătorii de arhive de la

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

instituțiile centrale și de la cele mai importante de pe teritoriu vor trebui să aibă o pregătire specială, ce nu se poate căpăta decât de la un astfel de institut. Ministerul Afacerilor Interne se va îngriji și de acest lucru.

4. Direcția Arhivelor Statului și unitățile sale au pus la dispoziția cercetătorilor din țară și de peste hotare tot materialul arhivistic, care are evidență, fără nici o rezervă. În cazuri speciale, a dat spre folosire, încălcând regulile elementare arhivistice, chiar materiale fără nici o evidență, spre a sprijini munca de cercetare.

În momentul de față se continuă intens munca de evidență a materialului și pe măsură ce se face aceasta se și dă în folosire, conștienți fiind că scopul Arhivelor Statului este de a crea condiții optime pentru folosirea multilaterală a materialelor documentare.

5. Legea existentă pe baza căreia funcționează în prezent Arhivele Statului din R.P.R. este nesatisfăcătoare. Ministerul Afacerilor Interne, încă din 1953, a inițiat un proiect de Decret pentru înființarea Fondului Arhivistic de Stat al R.P.R., întocmit după experiența sovietică. Faptul că acest decret n-a apărut încă se datorește în mare parte greutăților create artificial, în primul rând, de însăși Academia R.P.R., care a cerut fondurile arhivistice deținute de aceasta să fie exceptate de la prevederile decretului, antrenând în acest sens o serie de ministere și instituții centrale. Este bine să știe tov. Acad. Andrei Oțetea că propunerea făcută de dânsul constituie obiectul preocupărilor deosebite ale conducerii Ministerului nostru de peste trei ani.

Suntem convinși că sesizarea noastră va constitui o clarificare asupra situației reale din Arhivele Statului față de care Academia R.P.R. va lua atitudinea corespunzătoare.

Locțiitorul Ministrului
General Maior Alexandru Mureșanu

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 126/1957, f. 14-17.

190

1957 februarie 7, Bucureşti. *Academia R.P.R. trimite Direcției Generale a Arhivelor Statului un extras din stenograma sesiunii sale generale din 17-18 ianuarie 1957 și din Hotărârea aceleiași sesiuni privind organizarea Fondului Arhivistic al Statului.*

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Academia Republicii Populare Române
Cabinetul Secretarului Prim
Nr. 3429

Către
Ministerul Afacerilor Interne
Direcția Generală a Arhivelor Statului

Vă transmitem alăturat un extras din stenograma sesiunii generale a Academiei R.P.R. din 17-18 ianuarie 1957 și din Hotărârea aceleiași sesiuni referitoare la organizarea fondului arhivistic.

Secretar Prim al Academiei R.P.R.
Acad. V. Malinschi

Tov. Oțetea:

În legătură cu sarcinile pe care planul le impune istoricilor, cer îngăduința de a examina în numele istoricilor un deziderat.

Elaborarea pe baze științifice a tratatului de istorie a României, care constituie sarcina de căpetenie a istoricilor noștri, nu se poate face fără ample cercetări de arhive. Aceste cercetări sunt imperios necesare pentru toate perioadele istorice, dar mai ales pentru epocile modernă și contemporană.

Ori, munca de cercetare arhivistică este îngreuiată de faptul că fondurile de documente relative la secolele XIX și XX sunt, în cea mai mare parte, dezorganizate, din lipsă de cadre specializate și de clădiri potrivite.

Ministerul de Externe, al Forțelor Armate, al Finanțelor, al Agriculturii au fonduri de documente însemnate, dar în cea mai mare parte neinventariate și uneori amenințate să fie distruse, cum este de exemplu arhiva Ministerului Agriculturii de la Florească, din cauza condițiilor în care sunt depozitate și conservate.

Situația arhivelor din provincie, cu excepția celor din Cluj și Iași, este la fel de precară. Arhivele fostelor prefecturi București sunt în cea mai mare parte azvârlite în beciuri.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Fondul Bibliotecii Academiei, constînd din aproximativ 300 mii piese nu e decât în parte inventariat şi prin urmare numai în parte accesibil cercetătorilor.

Trebuie să mai adăugăm că între 1944-1951 numeroase unităţi arhivistice, pe care specialiştii le evaluiază la 6-7 mii, au fost distruse.

Menţionăm cu titlu de exemplu distrugerea arhivei Universităţii C. I. Parhon şi a arhivei Întreprinderii Titan Nadrag Călan.

Pentru a pune capăt acestor distrugeri, Direcţia Arhivelor Statului a fost încredinţată Min. Afac. Interne, care a pus capăt acestei distrugeri la masă. M.A.I. a îndeplinit astfel o operă indispensabilă şi utilă.

Acum se impune o operă nouă, de păstrare, organizare, selecţionare şi inventariere, care nu poate fi realizată decât de către specialişti.

După exemplul U.R.S.S. şi al R.P.Ungare propun să se constituie:

1. Fondul arhivistic al statului, care să pună sub o singură administraţie, toate actele de interes istoric.

2. Un comitet superior de specialişti, sub autoritatea imediată a Consiliului de Miniştri, care să fie însărcinat cu organizarea şi administrarea fondului arhivistic al statului şi să fie înzestrat cu clădiri corespunzătoare şi cadre specializate.

În afară de necesitatea imperioasă de a înlesni dezvoltarea studiilor noastre istorice şi elaborarea tratatului de istorie a României, aceste măsuri sunt indispensabile pentru a răspunde, prin contraservicii corespunzătoare, serviciilor pe care ni le-au adus şi ni le aduc arhivele din U.R.S.S. şi din ţările de democraţie populară.

Toţi aceia cari au făcut cercetări, în arhivele acestor ţări sau au cerut prin corespondenţă microfilme, pot mărturisi cu câtă promptitudine şi eficienţă au fost serviţi.

Din cauza specificului organizaţiei arhivelor noastre, noi n-am putut răspunde cu aceeaşi promptitudine şi astfel acordurile culturale nu pot fi integral realizate. Deci şi din acest punct de vedere, organizarea arhivelor e urgentă.

Un înalt demnitar al regimului nostru, căruia îi arătasem această situaţie, ne-ar răspunde: Arhivele sunt ale istoricilor. Şi trebuie să arate cum trebuie organizate, ca să corespundă mai bine scopului pentru care au fost create.

Istoricii şi-au formulat dezideratul în sensul arătat mai sus şi prin Institutul de istorie şi prin Facultatea de istorie din Bucureşti.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

În numele lor, rog Prezidiul Academiei R.P.R. să intervină cu înalta sa autoritate ca dezideratul istoricilor să devină realitate.

Tov. Acad. Malinschi:

În ce privește arhivele, aici, la ședința plenară, s-a ridicat problema de către tov. Acad. Oțetea și cred că această problemă este una din problemele extrem de importante pentru cercetătorii din domeniul științelor sociale mai ales. Dar nu numai din domeniul științelor sociale, dar mai ales din acest domeniu. Și cred că situația arhivelor la noi prezintă una din lipsurile grave pe care le avem cu repercusiuni grave asupra problemelor respective.

Eu cunosc situația arhivei de la Florească. Am lucrat în toamnă acolo, se pare că ea a început să fie așezată, dar nu asimilată științific pentru a fi pusă la dispoziția cercetătorilor. Nu mai vorbesc de faptul că această arhivă nu este o arhivă care să se afle în condițiile cele mai proaste. Prezidiul Academiei R.P.R. a intervenit de câteva ori în legătură cu aceste arhive. Acum este un început care se realizează. Se va interveni din nou. Este o problemă importantă.

Tov. Acad. Tr. Săvulescu:

Cum s-a remarcat, sunt unele propuneri făcute de către vorbitori care ne aduc nouă un material foarte interesant. Și luăm în considerare propunerea tov. Oțetea în ce privește formarea unui fond central arhivistic. Această propunere ni se pare extrem de interesantă. Este vorba de păstrarea unei bogății care este amenințată să piară. Și de asemenea un comitet superior pe lângă Consiliul de Miniștri care să se ocupe de acest fond arhivistic, problemă extrem de interesantă.

Extras din Hotărârea Adunării generale a Academiei Republicii Populare Române din sesiunea din 17-18 ianuarie 1957:

„11. – Recomandă Prezidiului să intervină în problema creării unui fond special al arhivelor și înființării unui Comitet pe lângă Consiliul de Miniștri în vederea păstrării și organizării arhivelor".

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 126/1957, f. 8-12.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

191

1957 septembrie 26, Bucureşti. *Ministerul Afacerilor Externe comunică Ministerului de Interne că Ambasada Sovietică de la Bucureşti a transmis lista fondurilor arhivistice care vor fi restituite de U.R.S.S. României, propunând totodată ca o parte a acestor documente să revină M.A.E.*

Republica Populară Română
Ministerul Afacerilor Externe
Nr. 3453
Strict confidențial

București, 26 septembrie 1957

Către
Ministerul Afacerilor Interne
Tovarăşului Adjunct al ministrului
A. Mureşan

Loco

În legătură cu predarea de către Guvernul U.R.S.S. Guvernului R.P.R. a materialelor de arhivă care se află în păstrare în Arhivele de Stat ale U.R.S.S., vă informăm că Ambasada sovietică din Bucureşti ne-a transmis lista acestor materiale a cărei copie o anexăm.

Totodată Ambasada U.R.S.S. roagă să comunicăm în ce condiţii şi la ce dată suntem dispuşi să preluăm această arhivă. Împachetarea urmează să fie făcută de către partea română.

De asemenea, Ambasada ne-a comunicat că organele sovietice doresc să facă fotocopii de pe unele din aceste documente.

În legătură cu cele de mai sus, vă informăm că unele din aceste materiale fac parte din fondul Arhivei M.A.E. şi ne interesează pentru complectarea documentelor Ministerului.

Acestea sunt:

– Consiliul de Miniştri (materialele referitoare la politica externă) perioada 1940-1944

– Arhiva personală a lui I. Antonescu pe timpul cât a funcţionat ca ministru de Externe şi preşedinte al Consiliului (materialele ref. la politica externă) perioada 1940-1944;

– Consulatul general român de la Praga;

– Curtea regală (documentele privitoare la relaţii externe);

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

– Ministerul Afacerilor Externe.

Propunem ca arhiva M.A.E. să fie despărțită de restul arhivei încă la Moscova şi împachetată separat.

Suntem de părere ca preluarea arhivei să se facă de către o delegație formată din Ambasadorul R.P.R. la Moscova, un reprezentant al M.A.I. şi un om de știință. Delegația să cuprindă personal tehnic de specialitate care să se ocupe de luare în primire şi de împachetare.

Vă rugăm a ne comunica răspunsul Dvs. în legătură cu cele de mai sus.

În ceea ce privește aprobarea pentru fotografierea unor documente care interesează organele sovietice, vă rugăm a ne fi comunicată cât mai curând, spre a fi transmisă din timp tovărăşilor sovietici.

Adjunct al Ministrului

A. Mălnăşan

LISTA

Materialelor de arhivă românești (trofee) predate Arhivei Republicii Populare Române

Denumirea materialelor	Datele materialelor	Numărul dosarelor
1. Statul Major al Armatei Române	1911-1944	233
2. Ministerul Apărării Naționale	1916-1944	37
3. Cabinetul de Război	1917-1944	1168
4. Consiliul de Miniştri	1918-1944	387
5. Arhiva personală a lui I. Antonescu	1918-1944	13
6. Consulatul general românesc de la Praga	1925-1941	1
7. Curtea Regală	1931-1943	1
8. Ministerul Afacerilor Externe	1934-1944	26
9. Consiliul de Ajutor	1941-1943	1
10. Ministerul Afacerilor Interne	1941-1944	2
11. Ministerul Muncii şi Lucrărilor Sociale	1941-1944	8
12. Corpul 3 de Armată	1942-1944	56
	Total:	1933 piese

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 143/1957, f. 18-19, 23.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

192

1958. Expunerea lui Aurelian Sacerdoţeanu privind „Muzeul Arhivelor Statului din Bucureşti".*

Muzeul Arhivelor Statului din Bucureşti
Raion V. I. Lenin, str. Arhivelor nr. 2

Valoarea ilustrativă şi educativă a materialelor arhivistice a fost unanim recunoscută îndată ce accesibilitatea în arhive a fost posibilă, adică după secularizarea lor. Modul în care s-a procedat pentru atingerea acestui scop a fost însă variat. Fiecare arhivist şi-a avut vederile sale, din care cauză s-au săvârşit şi mari greşeli inducând până la mutilarea unor piese documentare preţioase. Abia pe la mijlocul secolului trecut arhivistica a luat poziţie netă în această privinţă, cerând respectarea integrităţii şi inalienabilităţii fondurilor arhivistice. Cu alte cuvinte, interzicerea scoaterii oricăror documente din fondul arhivistic şi a expunerii lor. Totuşi trebuia găsită o cale pentru ca masele doritoare de cultivare să nu fie lipsite de cunoaşterea acestor valori culturale. Atunci s-a preconizat expoziţia-muzeu în cadrul arhivelor. Însă asupra modului de realizare s-a ivit divergenţa: unii arhivişti au preconizat expoziţii permanente cu materialul arhivistic ilustrativ cel mai de seamă din depozitele respective, iar alţii numai expoziţii temporare cu material de caracter ilustrativ-documentar şi comemorativ. Pe aceste linii se merge şi astăzi. Pentru primul criteriu au înclinat mai mult arhiviştii francezi şi italieni. În Italia, la Arhivele din Siena, a luat naştere în 1867 şi cel dintâi muzeu arhivistic, Mostra Dantesca, cu ocazia celui de al 6-lea centenar al naşterii lui Dante Alighieri. De atunci, această expoziţie a funcţionat în permanenţă şi s-a îmbogăţit fără întrerupere. În 1921, la cel de al 6-lea centenar de la moartea lui Dante, a fost o reorganizare şi îmbogăţire şi mai mare a sălilor de expunere. La aceeaşi dată, 1867, au organizat şi francezii Muzeul Istoriei Franţei, în cadrul Arhivelor Naţionale, revizuit şi îmbogăţit în fiecare an. Însă numărul arhiviştilor care nu admit decât expoziţia temporară începe azi să fie dominant, pentru simplul motiv că orice expunere permanentă ruinează materialele, cu toate măsurile de

* Datat după o notă autografă cu textul: „Notă dată mie azi de tov. I. Paraschiv, 18.IV.1958".

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

precauție ce s-ar lua. Pe această linie merge arhivistica sovietică, folosind mulajele și copiile artistic executate, și în oarecare măsură și fotocopiile. Folosirea originalelor este admisă numai pentru zilele festive.

Legislația. Este semnificativ că și arhiviștii români au oscilat între aceste două atitudini. Timp de o sută de ani legislația noastră arată acest drum, cu toate că în mai bine de 60 de ani nu s-a putut realiza nici un muzeu arhivistic în țară. Astfel, în Regulamentul Arhivelor Statului din 4 martie 1869 se prevedea, în sarcina secției istorice și secretariat, îngrijirea „muzeului de paleografie și sigilografie" (art. 12); dar în Jurnalul din 20 septembrie același an se adaugă „când se va înființa", formulă păstrată și în regulamentul din 1872. Mai târziu, Legea de organizare a Arhivelor Statului din 1925 prevede și ea posibilitatea de a se „organiza câte o expoziție permanentă de documente, peceți, manuscrise, stampe etc., ce va fi deschisă măcar o dată pe săptămână pentru publicul mare" (art. 14). În modificarea ei din 1932 se precizează din nou că „se poate organiza câte o expoziție permanentă" cu același conținut. În sfârșit, Hotărârea Consiliului de Miniștri nr. 472/951 prevede că Direcția Arhivelor Statului „pentru popularizarea materialelor arhivistice organizează expoziții temporare și comemorative" (art. 4 al. m.). Din legislația ulterioară lipsește o prevedere în acest sens, urmând a fi subînțeleasă în enunțările: „materialele documentare... pot fi folosite pentru... munca culturală și educativă de masă" (Decret nr. 352/957, art. 9) și Direcția Arhivelor Statului „ia măsuri pentru popularizarea materialelor documentare din depozitele Arhivelor Statului" (HCM nr. 1119/957, art. 2, al. 1).

Localul. Așa cum prevedeau măsurile legislative de până în 1951, muzeul Arhivelor Statului trebuia să fie organizat în cadrul localului lor propriu, cum este și normal. Însă, deși întemeiate în 1831, totuși până la 1864 Arhivele Statului din București nu au avut un sediu stabil. Abia la această dată, prin stăruințele lui Cezar Bolliac, atunci director general al Arhivelor Statului, li s-a afectat imobilul mânăstirii secularizate Mihai Vodă. Fiind foarte ruinat, au trebuit doi ani de străduințe până a fost pus în stare de funcționare, încât abia în 1866 Arhivele s-au putut muta în acest sediu rămas definitiv pe seama lor. Apoi imobilul s-a ruinat din nou, încât ajunsese iarăși impropriu menirii sale. Pentru burghezo-moșierime, Arhivele nu prezentau interes.

Deși cu local în stare precară, totuși dorința de a avea un muzeu al arhivelor face pe arhiviști să anticipeze măsurile legislative, de altfel

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

aleatorii, după cum s-a putut vedea. Astfel, Grigore Bengescu II, primul director general al Arhivelor Statului, prevedea în 1862 ca în noul plan de construire a unui local propriu pentru Arhive să fie şi „un muzeu paleografic"; iar în proiectul întocmit sub îndrumarea sa de arhitectul Benisch în acelaşi an, s-a prevăzut o sală pentru „muzeul paleografic, unde se vor depune sub sticlă raritățile paleografice naționale şi străine". Într-un proiect ulterior, din 1881, întocmit de arhitectul G. Săvulescu, ca şi în cel magnific realizat de arhitectul Julius Magni în 1896, la cererea lui B. P. Hasdeu, atunci director general al Arhivelor Statului, s-au prevăzut de asemenea săli pentru „muzeu, heraldică, paleografii, timbre şi miniaturi". Toate aceste proiecte au rămas nerealizate. Partidele politice n-au înțeles câtuşi de puțin că trebuie să sprijine această inițiativă. Dacă Arhivele în sine nu contau pentru ele decât întru atât cât serveau interesele lor de clasă, cu atât mai mult nu se gândeau să le popularizeze. I-a fost dat totuşi lui Dimitre Onciul, succesorul lui Haşdeu, să realizeze în parte acest proiect. Îndată ce a fost numit director general al Arhivelor Statului, D. Onciul, părăsind măreţele planuri anterioare, a zmuls „mila" fiecărui guvern în parte şi a început refacerea treptată a localului vechi. Inaugurarea primei părți reconstruite a avut loc la 8 noiembrie 1900. Lucrul a mers încet şi creditele se votau anevoie: pentru campania de lucru din vara anului 1913 nu s-au ridicat deloc. Totuşi, în 1915 se încheiase şi ultima parte reconstruită, proiectată de Onciul pentru Muzeul Arhivelor. Construcția acestuia s-a făcut în anii 1911-1914. Planurile au fost întocmite de arhitectul Petre Antonescu, după indicațiile stăruitoare ale lui Onciul însuşi. În acest scop s-a prevăzut o intrare separată, o scară de acces luxuoasă cu un palier luminos, vestibul pentru garderobă, o sală mare pentru expoziție, monumentală, despărțită în trei compartimente prin colonade, rezervată secției Bunurilor Publice, şi din care se trece în a doua sală atribuită Secției de Stat. Războiul mondial intervenit între timp nu a mai dat posibilitatea lui D. Onciul să orânduiască şi muzeul.

Deşi lipsit de un plan unitar de reconstrucție, localul Arhivelor Statului din Bucureşti, care adăposteşte şi muzeul, este totuşi un monument istoric dintre cele mai interesante şi pitoreşti din capitala țării. Merită vizitarea chiar şi numai a lui şi a poziției bucureştene în care se află, malul de la Mihai Vodă.

Conținutul. Urmaşul lui D. Onciul, directorul general al Arhivelor Statului Const. Moisil, făcând demersurile necesare pentru mobilarea

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

localului, a izbutit ca la 1 mai 1925 să inaugureze muzeul, cum rezultă din placa comemorativă pusă cu acest prilej. Director al muzeului a fost numit C. Olszewski, a cărui colecție personală a fost împrumutată pentru expunere.

Pentru public deschiderea nu a avut loc decât la 28 martie 1926, muzeul urmând să fie deschis „în fiecare duminică și sărbătoare". Lipseau fondurile pentru plata custozilor lui în mai multe zile pe săptămână.

Nu s-au publicat cataloagele expozițiilor arhivistice care au avut loc și nici listele materialelor expuse nu s-au păstrat, încât azi e greu de stabilit conținutul lor. Din legislație, rapoarte și dări de seamă abia putem reconstitui tematica lor. Ea a fost variată predominând însă paleografia, sigilografia, stampele și hărțile. Scopul cu care au fost organizate expozițiile era limitat și a părut ca o surpriză cercetarea lor și de către alții. Astfel s-a putut nota că deși „se adresează mai mult unui public special de amatori și cercetători, cu toate acestea a fost vizitat în cursul anului de numeroase persoane de toate clasele sociale". După aceea s-a întrerupt expunerea, reinaugurându-se abia la 12 mai 1929, cu o expoziție comemorativă. De data aceasta figurau documente, stampe, planuri și cărți vechi privitoare la trecutul României întregite, provenind în mare parte tot din colecția Olszewski. În același timp s-a adăogat o secție nouă privind *Bucureștii vechi* și s-a inițiat un efemer *muzeu al scrisului*. Aceasta a durat până în octombrie 1929. Pe urmă întreruperea a fost de lungă durată, sălile muzeului fiind prinse cu arhivă.

Cu toate acestea, în anii 1938-1950, cu prilejul deschiderii și închiderii cursurilor Școalei de Arhivistică, mai târziu Institutul de arhivistică, bibliologie și muzeografie, au avut loc expoziții temporare cu material de caracter permanent și comemorativ. Pentru una din acestea s-a tipărit catalogul ei (1942), inițiindu-se astfel de către Aurelian Sacerdoțeanu, atunci director general al Arhivelor Statului, și primul catalog de expoziție arhivistică. În tematică figurează documente, manuscrise, dosare, cărți, hărți și stampe. Însă întotdeauna a dominat ilustrarea scrisului și miniaturistica. Redeschiderea cu tendință de durată a putut avea loc numai la 27 aprilie 1957, cu materiale documentare provenind strict din depozitele Arhivelor Statului din toată țara.

Din cele expuse până acum rezultă că nici una din expozițiile anterioare nu a avut o tematică pur arhivistică. Însuși caracterul comemorativ a fost întâmplător. Totuși, din placheta difuzată cu ocazia ultimei expoziții rezulta cea dintâi tematică mai adecvată scopului unui

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

muzeu arhivistic. Ea cuprinde documente ilustrând evoluția scrisului și cancelariilor din țările românești, documente de caracter economic, începând cu sfârșitul orânduirii feudale, istoria mișcării muncitorești din perioada capitalistă și lupta dusă în acest timp de P.C.R., manuscrise din timpul orânduirii feudale, autografe provenind de la unii din marii noștri scriitori ca Eminescu, Creangă sau Caragiale. De asemenea, mișcările revoluționare și răscoalele din trecut ilustrând momentele Bobâlna (1437), Gheorghe Doja (1514), Horia, Cloșca și Crișan (1784), Tudor Vladimirescu (1821), anul 1848 și mișcările țărănești din 1888 și 1907 au fost reprezentate suculent. S-au adăugat sigilii și steme vechi cum și portrete ale unor conducători ai Arhivelor Statului din București și Iași ca Gh. Asachi, V. Alecsandri, Gr. Alexandrescu, B. P. Hașdeu și D. Onciul. Din punct de vedere comemorativ au figurat documente privind epoca lui Ștefan cel Mare, la 500 de ani de la începutul domniei.

Un sector nou a fost ilustrarea modului de conservare a materialelor documentare și restaurarea celor uzate. Sistemul de expunere a fost cel obișnuit oricărui muzeu, de aceea nu s-au scos în relief temele arhivistice înseși. Cu toate acestea, din materialul expus, și care capătă caracter permanent, ele pot fi puse în evidență. Astfel, din punct de vedere al practicii și al muncii tehnice de cancelarie s-a ilustrat *evoluția scrisului* pe pământul țării noastre începând cu sec. XIII, *liniatura* seacă și în creion, pentru a da posibilitatea scrierii în linie dreaptă, *razuri* practicate pe originale și *falsuri* parțiale și totale, *autografe* domnești (cele dintâi de la Despot Vodă și Ioan Vodă cel Cumplit), *întărirea* hrisoavelor prin aplicarea sau atârnarea *sigiliilor*, uneori *multiple* când erau necesare și ale boierilor consimțitori, *renovări* de privilegii, vechi *restaurări* de sigilii, *steme* acordate orașelor ca și familiilor nobile și, în sfârșit, *condici* de documente și *registre* de bresle, care arată modul lor de organizare. Tot materialul expus aparține sec. XIII-XX.

Fiind abia la începutul organizării sale reale, Muzeul Arhivelor Statului nu a putut strânge toată documentația necesară. Pentru viitor, Direcția Generală a Arhivelor Statului își propune să completeze exponatele după o tematică sub două aspecte. Unul va fi cu o documentare permanentă, în care se va ilustra: 1. istoria scrisului în general dar cu aplicare deosebită la teritoriul patriei; 2. instrumentele de scris și ale practicii scribilor din diferite orânduiri sociale; 3. autografe provenind de la personalități ale suprastructurii din toate domeniile politicului și culturii, dar și pătrunderea

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

scrisului în rândurile bazei sociale; 4. falsurile din arhive cu ilustrarea autenticității documentelor; 5. înfățișarea modului de conservare și restaurare a arhivelor și a documentelor în trecut și azi; 6. sigilii și steme care înlesnesc înțelegerea și interpretarea izvoarelor istorice din timpul feudalismului; 7. aparate și instrumente din trecut expuse cu același scop ca medalii, monede, etaloane etc. Tematica se va îmbogăți în măsura în care se vor afla exponate noi. În general se vor folosi originalele numai în zilele festive, în restul timpului de expunere fiind înlocuite cu fotocopii sau cu copii fidele. Al doilea aspect privește expozițiile temporare ilustrând comemorări ocazionale cu exponate originale și pentru scurtă durată. Acestea vor face muzeul totdeauna viu și actual.

Teoretic, muzeul urmează să cuprindă material ilustrativ din depozitele Arhivelor Statului din București. Însă avînd în vedere faptul că el trebuie să reprezinte și problema atât din arhivistica generală cît și din toată țara, va împrumuta materialele necesare temei de la toate unitățile rețelei arhivistice existente. Eventual se vor face copii și mulaje de pe originale aflate în indiferent ce depozit din țară sau din străinătate, cu scopul de a da o documentație cât mai completă.

Bibliografie. D. Onciul, *Din istoria Arhivelor Statului*, în *Prinos lui D.A. Sturza*, București, 1903, p. 329-253; extrasul apărut în același an cuprinde și Regulamentul Arhivelor Statului din 1872; Henric Stahl, *Mănăstirea Mihai Vodă palat domnesc*, în „Bul. com. Mon. Ist.", VII (1914), p. 35-39; Muzeul Arhivelor Statului, *Catalogul stampelor și documentelor. Colecțiunea Olszewski* (București, 1925); Idem, *Stampe, planuri, hărți din colecțiunea G. Olszewski* (București, 1925); C. Bănaru (= C. Moisil), *Organizarea Arhivelor Statului*, în „Rev. Arhivelor", I, 3 (1926), p. 417; *Muzeul Arhivelor Statului*, *ibid.*, II, 4 (1927), p. 261-262; Idem, *ibid.*, II, 5 (1929), p. 453; *Școala superioară de arhivistică și paleografie*, *ibid.*, p. 452-53; Const. Moisil, *Arhivele Statului*, în „Boabe de grâu", I (1930), p. 592-601; I. E. Torouțiu (și G. Cadaș), *Studii și documente literare*, 10 vol. București, 1931-1940 (corespondența lui D. Onciul); Grigore Ionescu, *București. Ghid istoric și artistic*, București, 1938, p. 208-212; Aurelian Sacerdoțeanu, *Proecte pentru palatul Arhivelor Statului. Contribuție la istoria arhitecturii noastre în sec. XIX*, București, 1940 (Arhivele Statului); Idem, *Dare de seamă despre Arhivele Statului făcută către Consiliul de Perfecționare*, în „Rev. Arhivelor", IV, I (1940), p. 118; IV, 2 (1941), p. 345; V, I (1942), p. 173; V, 2 (1943),

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

p. 402; VI, 1 (1944), p. 103; VI, 2 (1945), p. 292; VII, 1 (1946), p. 117; VII, 2 (1947), p. 348; *Catalogul expoziției organizată de Arhivele Statului din București cu ocazia deschiderii cursurilor Școalei de Arhivistică, noiembrie 1942. în Lucrările Școalei de Arhivistică*, II, București, 1943, p. 129-156; Em. Costescu, *Restaurarea bisericii Mihai Vodă din București*, în „Bul. Com. Mon. Ist.", XXXVI (1943), p. 49-73; A. Sacerdoțeanu, *Arhivele României*, în *Îndrumări în cercetările istorice*, (București, 1945), p. 315-336; Gr. Ionescu, *București și monumentele sale*. București, 1957, p. 42; *Istoricul Arhivelor Statului, 1831-1956*, de: Bădărău Sanda, Comănescu Ion, Fănescu Mihail, Lăzărescu Mihai și Ungureanu Gh., în *Arhivele Statului. 125 ani de activitate, 1831-1956*, București, 1957, p. 17-218, mai ales p. 127-131; *Arhivele Statului. 125 ani de activitate, 1831-1956*, București, 1957, placheta de 35 p.

A. Sacerdoțeanu

A.N.I.C., fond *Sacerdoțeanu Aurelian*, dosar 54, f. 2-8.

193

1959 noiembrie 11, București. *Memoriul lui Ion Paraschiv, directorul Arhivelor Statului, către Alexandru Drăghici, ministrul Afacerilor Interne în care ridică problema repartizării unui nou sediu pentru Arhivele Statului, propunând și o serie de locații.*

Tovarășului
Ministru al Afacerilor Interne
General-colonel Alexandru Drăghici

După cum se cunoaște din rapoartele noastre anterioare, actualul local al Direcției Generale a Arhivelor Statului – fosta mănăstire Mihai Vodă – a devenit de mult timp neîncăpătoare nu numai pentru servicii, dar mai ales pentru depozitarea materialelor arhivistice. Din această cauză nu pot fi preluate și date în folosința cercetătorilor științifici însemnate cantități de materiale arhivistice aflate încă la ministere și la instituțiile centrale și păstrate în majoritatea cazurilor în condițiuni cu totul necorespunzătoare.

Pe de altă parte, depozitele actuale nici nu corespund cerințelor tehnice elementare de păstrare a unor asemenea materiale, fiind lipsite –

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

între altele – de un sistem cât de rudimentar de ventilație și de menținere a unei temperaturi constante, indispensabile conservării documentelor.

Problema salvării de la distrugere sigură și a depozitării în condițiuni tehnice de bună conservare a unor materiale de inestimabilă valoare documentară a devenit din ce în ce mai acută, dată fiind necesitatea urgentă de a studia materialul pentru întocmirea Istoriei Patriei – sarcină trasată de Congresul al II-lea al C.C. al P.M.R. – și de a se prezenta adevărata situație a economiei noastre în trecut și evoluția ei în anii puterii populare.

Din literatura de specialitate și din vizitele făcute în ultimii ani de delegații noștri cu prilejul diferitelor congrese și reuniuni internaționale se constată că sântem în urma multor țări de democrație populară în privința construcțiilor localurilor speciale pentru Arhivele de Stat, și aceasta fără să mai stăruim asupra situației din U.R.S.S., unde – apreciindu-se din primul moment al instaurării puterii sovietice importanța istorică a materialului arhivistic și de aici necesitatea imediatei salvări a lui – s-au creat condițiile tehnico-științifice necesare conservării materialelor documentare, iar de atunci sunt în continuă dezvoltare.

Importanța arhivelor în viața noastră de stat este de mult stabilită și orice altă demonstrație o consider de prisos.

Este suficient în această privință să reamintim că organele de conducere supremă ale Statului le-au dat la timp atenția cuvenită, prin legislația recentă (Decretul nr. 353/1957 pentru înființarea Fondului Arhivistic de Stat al R.P.R., H.C.M. nr. 1119/1957 și H.C.M. nr. 1234/1959), iar Președintele Consiliului de Miniștri, tov. Chivu Stoica, prin ordinul în rezoluție din 27.03.1959 pus pe raportul nr. 00145 al tov. Ministru al Afacerilor Interne, a hotărât să se construiască un local propriu pentru Arhivele Statului din R.P.R. Această hotărâre, întemeiată pe o deplină înțelegere a nevoilor instituției noastre și a rostului ei în viața de stat, era menită să creeze condițiile de dezvoltare, de avânt al muncii într-un sector atât de neglijat în trecut, când depozitele Arhivelor Statului rămâneau accesibile numai unui număr restrâns de cercetători, care prezentau materialele în lumina intereselor burgheziei.

Stăruim și cu acest prilej în cererea noastră de a se da curs hotărârii luate de conducerea statului, alocându-se sumele necesare clădirii proiectate. Neefectuarea lucrării acum, când salvarea de la distrugere a materialelor documentare este chestiune de zile, ar avea de urmare pierderi

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

incalculabile, cu greu sau chiar imposibil de recuperat în viitor. În cadrul lucrărilor de interes obştesc, rezolvarea problemei localului Arhivelor Statului socotim dar că trebuie considerată de primă urgenţă.

Pentru eventualitate, când totuşi, în momentul de faţă, planificarea executării lucrării ar fi considerată ca imposibilă în mod absolut, urmează să examinăm situaţia clădirilor ce ni se indică a ni se trece în folosinţă şi care în prezent sunt ocupate de alte instituţii şi întreprinderi. Astfel:

1. *Depozitul sanitar* se compune din:

a) depozitul propriu-zis, având subsol parţial, parter şi două etaje în suprafaţă desfăşurată de 5000 m^2, din care suprafaţă utilă 4000 m^2. Construcţia, pe cadre de beton armat, este suficient de rezistentă pentru depozitarea de material, dar nu este corespunzătoare ca depozit de arhivă, pentru că întreaga tâmplărie este din lemn şi ar trebui să fie înlocuită prin tâmplărie metalică, instalaţia electrică ar trebui refăcută, iar subsolul – fiind igrasios, nu poate fi utilizat în scopul arătat;

b) garajul auto, pentru aproximativ 10 maşini, construcţie numai cu parter, nu poate fi folosit ca depozit de arhivă, de asemenea nici atelierul mecanic şi un alt garaj mai mic;

c) corpul administrativ este o clădire numai cu parter, având câteva camere mici. Întregul ansamblu de clădiri este ocupat în prezent, în proporţie egală, de Crucea Roşie şi de depozitul de medicamente al Ministerului Sănătăţii. Depozitul este plin până la refuz cu diferite materiale, iar terenul pe care este amplasat nu permite dezvoltarea construcţiilor, fiind cuprins între Spitalul Elias şi Institutul Geografic al Armatei, instituţii ce au nevoie de o zonă liberă în jurul lor;

2. *Gara Filaret* este construită în formă de U, având parter şi un etaj, cu un singur rând de birouri. Spaţiul cuprins între cele două laturi este acoperit, formînd peronul gării.

Construcţia nu corespunde cerinţelor unei clădiri de arhive, nici prin formă, nici prin amplasare, fiind învecinată cu o industrie care viciază atmosfera (o uzină metalurgică).

3. *Fabrica de chibrituri.* Corpul principal are o suprafaţă desfăşurată de aproximativ 5000 m^2. Este construcţie veche, nereparată şi care nu se pretează la transformările necesare unei clădiri de arhive.

Singura clădire care, prin forma de plan, distribuţia interioară şi volum, ar corespunde necesităţilor unei asemenea destinaţii este fostul sediu al Imprimeriei Statului („Buletinul Oficial").

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Având în față o construcție cu birouri și săli de studiu și fiind legată cu un mare depozit, ar putea fi amenajată ca local de arhive.

Nici o altă instituție decât Arhivele Statului nu ar putea utiliza mai bine acea suprafață de depozitare, fără să facă transformări și compartimentări interioare, mai ales că depozitul este prevăzut cu instalații de ventilație și cu ascensoare de greutăți, absolut necesare unui depozit de arhive.

În lumina celor mai sus arătate, vă rugăm să stăruiți realizarea construcției proprii proiectate, iar în cazul când aceasta nu este posibil, să ni se treacă în folosință această ultimă clădire.

Șeful Direcției Generale
Lt. colonel I. Paraschiv[1]

A.N.I.C., fond *D.G.A.S.*, dosar 80/1959, f. 21-24.

[1] Ion Paraschiv, director general al Arhivelor Statului în perioada 1956-1960.

194

1963 ianuarie 27, f.l. *Opiniile lui Aurelian Sacerdoțeanu cu privire la conținutul unui preconizat „Manual practic al arhivistului".*

Am gândit mult asupra celor discutate la București în legătură cu „Manualul practic al arhivistului". În mintea mea, acest manual nu avea proporțiile mari pe care sunt înclinați să i le dea tovarășii care au luat parte la discuții și anume pentru că manualul aș fi dorit să fie exclusiv un îndreptar, un îndrumător al muncii arhiviștilor și nu o sinteză de cultură generală arhivistică. Manualul, eu aș propune mai degrabă să-i zicem „îndrumător" (e mai puțin pretențios fără ca prin această titulatură lucrarea să se abată de la rosturile sale), ar trebui să dezvolte, cu o exemplificare cât mai bogată, toate muncile cărora trebuie să le facă față arhivistul. Cultura generală arhivistică, de exemplu date asupra materialului de scris în decursul istoriei, date asupra fabricilor de hârtie de la noi din țară, probleme care, după părerea colegilor de la București și Iași, ar trebui dezvoltate în manual, și-o capătă arhivistul în școlile prin care trece, inclusiv la Universitate. A crede că toate aceste școli nu dau și cultură generală viitorului arhivist și că trebuie să venim noi cu un manual care

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

să-i completeze această mare lacună, este cu totul greşit. Ba, dacă-mi este permis, aş afirma că selecţia arhivistică de la Bucureşti dă cultură generală, dar nu insistă decât insuficient asupra muncii practice a viitorilor arhivişti. De aceea – şi ceea ce spun eu se bazează pe constatări – în special tinerele generaţii de colegi arhivişti, cu studii atât de diferite, şi care urmează să se formeze abia după intrarea în funcţie, au nevoie, în munca lor, de o carte în care să găsească toate problemele care le stau în faţă şi pe care trebuie să le rezolve practic. Şi, să nu se supere colegii arhivişti de vârsta mea, şi noi bătrânii în studierea documentelor avem nevoie de un îndrumător practic. Dacă mergi pe teren şi priveşti cu ochi de cunoscător partea practică, vizibilă, de exemplu fişele de toate categoriile care se fac arhivarilor, rămâi surprins neplăcut, uneori, de felul executării. Ori, această lacună nu se datoreşte lipsei de cunoştinţe generale – repet ce au spus colegii de la Bucureşti şi Iaşi: înşirarea materialelor de scris, istoria fabricilor de hârtie de la noi din ţară şi evoluţia arhivelor în străinătate (!) – ci tocmai lipsei unui îndrumător practic care să înlocuiască, într-o formă oarecare, lipsa şcolii de specialitate. Şi ce ilustrează mai bine temeinicia afirmaţiei mele decât publicarea în anul 1953, de către Direcţiunea Arhivelor Statului, a „Instrucţiunilor privitoare la întocmirea fişelor pentru evidenţa fondurilor arhivistice"? De ce s-au publicat aceste instrucţiuni, la atâtea decenii de funcţionare a Arhivelor Statului? Evident că din cauza necesităţii de a se lucra ştiinţific şi unitar, căci trebuie să lucrăm unitar, dar şi ştiinţific, oriunde am fi pe cuprinsul ţării, asupra aceleiaşi categorii de materiale documentare, ceea ce nu e încă aşa, în prezent.

„Instrucţiunile" publicate sunt un început bun. Arhiviştii găsesc în ele multe probleme gata rezolvate, şi rezolvate bine. Dar numai pentru unele probleme cu care este confruntat arhivistul în munca sa se găsesc soluţii. Atâtea altele nu sunt tratate deloc. Pentru Transilvania, unde problemele arhivisticei sunt mult mai complicate decât dincolo de munte, „Instrucţiunile" sunt lacunare. Deci să facem alte instrucţiuni, complete, care să trateze despre toate muncile arhivistului. Că această nouă publicaţie se va numi „Manualul practic al arhivistului", sau, ştiu eu, „Îndrumător practic pentru arhivişti", contează mai puţin. Întâi se scrie cartea şi pe urmă i se va da un titlu.

Partea de cultură generală arhivistică şi-o va întregi arhivistul prin lecturi particulare, prin studierea de cursuri făcute de specialişti adevăraţi etc. (Ideal ar fi, aşa cum se face cu profesorii, să fie adunaţi arhiviştii,

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

vara, undeva, pe teren de o lună, spre a audia unele cursuri de sinteză, în specialitate).

O asemenea publicație, exclusiv pentru uzul intern al Arhivelor Statului, pune capăt fricei care s-a manifestat la București față de forul suprem al culturii noastre și rezolvă problema limbilor străine pe cari ar trebui să le cunoască cei ce ar alcătui un manual pretențios care, după cum s-a spus, să fie și spre folosul studenților care urmează secția arhivistică. Dar, pentru a nu descuraja colegii, aș mai adăuga un lucru: dacă „Instrucțiunile" din anul 1953, lacunare așa cum sunt, au fost imediat traduse în limba bulgară de către bulgari, dacă le vom completa cum se cuvine nu vor fi mai puțin demne de aceeași soartă, deoarece asemenea lucrări lipsesc.

Iată ce cred eu că trebuie să cuprindă acest „Îndrumător" (menționez că eu enunț numai problemele care trebuie trecute și nu ordinea în care trebuie să fie tratate):

I. *Depozitele*

1. Cum nu avem clădiri speciale pentru depozite și unitățile de pe teritoriu își fac depozite de documente prin improvizare, e util să se dea sfatul de cum să se așeze rafturile în raport cu lumina care vine de la ferestre.

2. Măsurile împotriva rozătoarelor, în depozite.

II. *Registratura (secretariatul)*

(E necesar acest capitol, deoarece micile unități au un singur salariat care, pe lângă alte munci principale, face și registratura ca muncă în plus).

1. Noțiuni de registratură (munca la secretariat)

a) intrarea și ieșirea hârtiilor, registrul special de intrare și ieșire;

b) trimiterea de la un număr la altul atunci când chestiuni de strânsă legătură una cu alta se rezolvă în timp cu numere diferite din registrul de intrare-ieșire;

c) eliberarea diferitelor certificate, extrase etc.

d) alte munci care cad în sarcina secretariatului (registraturii);

e) cum se ordonează hârtiile de cancelarie în cadrul grupelor menționate în nomenclatoare;

f) coaserea, numerotarea, mențiunea finală, coperțile.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

III. *Biblioteca*

1. Operațiile care se fac cu o publicație de când intră în Arhivele Statului prin cumpărare, schimb, donație etc. și până când poate fi pusă la dispoziția cercetătorului.

2. Același lucru cu manuscrisele.

3. Modele variate de fișe, pe autori și materie.

4. Așezarea fișelor în fișier. Exemple. Se va insista puțin asupra fișelor care se așază după alt criteriu decât cel pur alfabetic.

5. Funcționarea sălii de studii:

a) regule pentru admiterea cercetătorilor;

b) servirea cercetătorilor (directive și pentru servirea arhivarilor): scoaterea din depozit (bibliotecă) a cărților (arhivaliilor) cerute; cu ce forme se scot cărțile (arhivaliile); servirea rarităților (cărți, documente);

c) drepturile și obligațiile cercetătorului; ce nu au voie să facă cercetătorii;

d) tipul funcționării sălii de studii;

e) statistica publicațiilor (arhivaliilor) consultate;

f) evidența, în depozit, a materialului documentar folosit, spre a se ști dacă cutare document, manuscris, a fost folosit, cum și cât de un cercetător;

g) împrumuturi;

h) scoaterea de copii, fotocopii, microfilme.

IV. *Arhiva*

1. Munca în depozit

a) cum se ordonează documentele;

b) cum se păstrează documentele (plicuri, mape etc.)

c) respectarea vechii împăturiri a documentelor;

d) restaurarea documentelor;

e) cum se păstrează sigiliile atârnate;

f) cum se restaurează sigiliile atârnate, sfărâmate în bucăți;

g) măsuri preventive și curative împotriva agenților care distrug arhivaliile;

h) menținerea unei temperaturi cât mai constante;

i) ordonarea documentelor în pachete; legarea pachetului; așezarea pachetului în raft (în picioare, culcat);

j) aerisirea depozitelor: cum, când;

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

k) curățirea arhivaliilor de praf (alte metode decât cele mecanice, cu aparate speciale);

l) metode sigure de orientare într-un depozit pentru a se găsi uşor, de către oricine, un fond.

2. Evidența arhivaliilor (instrumente de orientare).

Fişa documentului (generalități)

a) ce înseamnă a fişa un document?

b) ce este o fişă?

c) este fişa unui document un instrument de orientare, sau un locuitor al documentului? (De răspuns depinde extinderea fişei);

d) ce este fişa de inventar administrativ?

e) ce este fişa de catalog?

f) ce deosebire este între aceste fişe?

(Întrebările de mai sus mi le-am formulat după discuțiile avute, cu ani înainte, cu un tov. inspector de la Direcția Arhivelor Statului şi cu un tov. arhivist de pe teritoriu).

g) fişe de inventar administrativ, catalog, indice (de toate felurile). Modele variate, de dorit, pentru o mai bună exemplificare, spre a se vedea bine deosebirea dintre diferitele feluri de fişe, se vor face unui acelaşi document toate felurile de fişe. În felul acesta se va vedea ce elemente (amănunte) din document intră în fiecare fel de fişă;

h) „cine", „cui" şi „ce" se pun numai într-o anumită ordine sau ordinea se poate schimba atunci când limpezimea rezumatului (regestului) documentului o cere?

i) în regeste, ce expresii extrase din document se reproduc în limba originală a documentului?

j) obligativitatea reproducerii oricărui cuvânt (sau expresie) în limba originalului, atunci când nu este siguranță în corespondentul românesc. Aceeaşi obligativitate pentru cuvintele sau expresiile rar sau fără corespondent în limba română;

k) poate lipsi unul din punctele „cine", „cui" şi „ce"; exemple;

l) la data fişei ar fi bine să se dea exemple de datări mai anevoioase după calendarul catolic. (E vorba de documentele latineşti din Transilvania);

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

m) în ceea ce priveşte localitatea unde e dat documentul problemele care se pun în arhivistica ardeleană sunt foarte multe şi până azi nu s-a insistat asupra lor. Iată-le:

1. Cum se transcrie numele localităţii, după corespondentul românesc, atunci când acesta este în formă adjectivală latinească <?>;

2. Localitatea nu este totdeauna, în documentele latineşti, la genitivul locului, se găseşte uneori în ablativ cu prepoziţie. Se mai transcrie şi prepoziţia dacă e vorba de un substantiv străin de limba latină, sau cu terminaţie în consoană, de exemplu „ex: Magyes"?

3. Ce corespondent se dă localităţilor străine care se găsesc pe teritoriul altor ţări: forma contemporană cu data documentului sau forma modernă, în limba ţării în care e localitatea?

4. Localităţilor din categoria precedentă, dacă au un corespondent împământenit de mult în limba română, li se mai dă forma propusă la punctul 3?

5. Se mai reproduce, între paranteze rotunde, numele unei localităţi când aceasta este dispărută?

6. Sunt cazuri când o localitate sau două, prin extindere sau contopire, au dat naştere unei localităţi cu nume nou, localitate care există şi azi. Ce corespondent se dă unei sau unor asemenea localităţi? Localitatea sau localităţile din această categorie intră în categoria celor dispărute?

7. La documentele emanate de la „loca credibila", când nu au menţionată localitatea de unde sunt date, le putem socoti date din localităţile de reşedinţă ale acestor „loca credibila"?

8. Când emitentul este un împărat, un rege, un principe, un voievod (în speţă cel al Transilvaniei), un nobil deţinător de funcţie etc., se poate reproduce în întregime titlul emitentului sau numai parţial şi ce anume?

9. Fişa unui document de inventar sau de catalog e obligator să înceapă cu numele emitentului?

10. Indiferent de la cine emană documentul, persoană particulară, oficială, instituţie, ar fi bine ca fişa să înceapă cu un substantiv care să arate precis natura documentului (De exemplu: „ordinul" regelui, voievodului etc. „testamentul" lui ... etc.; „actul de vânzare-cumpărare" ... etc.);

11. Când destinatarul este o lungă înşirare, cum îl trecem pe acest destinatar pe fişă spre a nu se ocupa prea mult spaţiu în dauna rezumării (regestării) cuprinsului documentului; prin eliminare, menţionându-se numai o parte din înşirare sau, atunci când se poate, printr-o sintetizare care poate fi valabilă căci nu alterează sensul documentului? care metodă

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

e mai de preferat, eliminarea sau sintetizarea şi pentru ce? Sau se pot întrebuința, concomitent, ambele metode, de la caz la caz?

12. E bună terminologia actuală folosită la sigilii, sau e nevoie de o altă terminologie care să trezească în mintea cetitorului fişei imaginea sigiliului şi locul unde este pus?

13. La un sigiliu atârnat, când şnurul este decolorat, cum se menționează culorile firelor componente? Ori este permis, în acest caz, să spui: „şnur bicolor, tricolor" etc.?

14. Când şnurul sigiliului este decolorat se numesc culorile aşa cum sunt, sau se dă presupusa culoare originală?

15. Este obligatorie menționarea pe fişă a semnăturilor din josul unui document? Dacă da, atunci trebuie menționat când, de exemplu, în cutare document din secolul al XVI-lea, regele Ungariei nu semnează?

V. *Copiile documentelor*

1. Câte feluri de copii avem?

2. Termenii „vidimus" şi „transumpt" sunt sinonimi sau fiecare din aceşti termeni se dă numai unei anumite categorii de documente? Pot fi înlocuiți aceşti termeni cu unul mai precis, românesc?

3. Care ar fi termenul cel mai potrivit pentru a numi copia documentului modern, bătută la maşină, care are număr oficial, semnături, ştampilă, ba chiar şi ştampila şi numărul de intrare de la instituția căreia îi era adresat documentul?

VI. *Ordonarea fişelor*

1. Unde se pune fişa datată, de exemplu, „înainte de 3 octombrie 1504", în aşezarea cronologică a fişelor?

2. La fel cea datată „între 3 octombrie şi 19 decembrie 1504";

3. La fel aceea datată „între 3 octombrie 1504 şi 5 ianuarie 1505".

VII. *Diverse*

Pot fi termenii: „autentificare", „a autentifica", „confirmare", „a confirma", „reconfirmare", „a reconfirma", „întărire", „a întări", folosiți în diplomatica din Transilvania?

VIII. *Pregătirea şi publicarea instrumentelor de evidență* (observații sugerate de ultimele publicații ale Arhivelor Statului).

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

1. Obligativitatea verificării de către o singură persoană a întregului material, înainte de a se da la tipar, spre a se asigura unitatea de exprimare şi de tehnică a lucrării. (Nu este permis să-ţi dai seama din context că mai multe persoane au compus lucrarea);

2. Să nu se întrebuinţeze nici o prescurtare care nu figurează în lista prescurtărilor;

3. Un tip de sigiliu se descrie, în cataloagele de documente, numai o singură dată. Dacă se mai întâlneşte acelaşi tip de sigiliu, nu i se mai face descrierea, ci se face trimitere la prima descriere;

4. La catalogul de documente trebuie să se dea bibliografia, după toate cerinţele ştiinţifice moderne, tuturor publicaţiilor citate în cuprinsul lucrării. Se va indica în dreptul fiecărei lucrări prescurtarea sub care va fi citată. Dacă nu se face aşa, uneori prescurtările sunt adevărate şarade, pentru noi arhiviştii, iar pentru alţii, de neînţeles.

„Îndrumătorul" ar fi bine să cuprindă şi o bibliografie de specialitate, din care să nu lipsească revistele de specialitate, în limbile de circulaţie internaţională. Bibliografia să fie împărţită sistematic, după probleme şi să nu cuprindă decât ce e mai însemnat.

Cred că n-ar fi rău ca în acest manual să se dea şi o listă de termeni arhivistici cu explicaţia corespunzătoare. Cred că parte din aceşti termeni, luaţi din limbi străine, ar putea fi înlocuiţi cu termeni româneşti care sunt, uneori, mult mai potriviţi prin preciziunea lor. Nu trebuie decât curaj pentru a rupe o tradiţie de imitaţie.

A.N.I.C., fond *Sacerdoţeanu Aurelian*, dosar 35, f. 38-46.

195

<1971>Bucureşti. *Expunere de motive relativă la proiectul de decret privind înfiinţarea Fondului Arhivistic Naţional.*

Expunere de motive

Documentele create în decursul vremii de organele de stat şi celelalte organizaţii sau de persoanele fizice care au îndeplinit funcţii sau misiuni de răspundere în stat sau au avut un rol deosebit în viaţa politică, socială, economică, ştiinţifică, culturală sau artistică a ţării constituie

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

izvorul cel mai bogat şi autentic de cunoaştere a istoriei patriei, a luptei eroice a poporului pentru independenţa naţională şi eliberarea socială şi a eforturilor depuse pentru edificarea societăţii socialiste.

Pentru cercetarea ştiinţifică şi munca cultural-educativă, documentele oferă un larg câmp de investigaţie şi informare, furnizând date importante asupra tuturor domeniilor de activitate.

De asemenea, ele prezintă utilitate pentru activitatea practică, întrucât conţin date care servesc la cunoaşterea rezultatelor muncii desfăşurate de organizaţiile socialiste şi la orientarea dezvoltării acesteia în viitor.

Pe baza documentelor aflate în arhive se eliberează persoanelor acte necesare dovedirii anumitor situaţii şi drepturi ale acestora ca: vechimea în muncă, studiile absolvite, proprietatea asupra unor bunuri şi altele asemenea.

Datorită importanţei deosebite pe care o prezintă pentru activitatea ştiinţifică şi practică documentele, ca: actele, corespondenţa oficială şi particulară, proiectele, planurile, hărţile, manuscrisele lucrărilor ştiinţifice, literare şi artistice, memoriile şi jurnalele, afişele, chemările, proclamaţiile, filmele, diapozitivele, plăcile fotografice, fotografiile, înregistrările fonice şi video, schiţele, desenele, stampele şi alte asemenea documente, sunt valori de interes naţional cărora statul le acordă o protecţie specială.

În prezent activitatea de păstrare şi folosire a documentelor este reglementată prin Decretul nr. 353 din 26 iulie 1957 pentru înfiinţarea Fondului Arhivistic de Stat al Republicii Socialiste România şi prin Hotărârea Consiliului de Miniştri nr. 1119 din 13 august 1957 privind organizarea şi funcţionarea Direcţiei Generale a Arhivelor Statului şi administrarea Fondului Arhivistic de Stat al Republicii Socialiste România.

Dispoziţiile acestor acte normative nu mai corespund stadiului actual de dezvoltare a statului nostru, importantelor modificări produse în legislaţie, precum şi necesităţilor cercetării ştiinţifice şi activităţii practice. Ca urmare, se impune o nouă reglementare referitoare la păstrarea şi folosirea documentelor.

În proiectul de decret, întocmit în acest scop, se prevede că documentele cu caracter istoric create în decursul vremii de organele de stat şi celelalte organizaţii sau de persoane fizice constituie Fondul Arhivistic Naţional. Spre deosebire de Fondul Arhivistic de Stat, stabilit de Decretul 353/1957, Fondul Arhivistic Naţional este mai cuprinzător,

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

întrucât include atât documentele proprietate de stat cât şi celelalte documente create şi deţinute de organizaţiile obşteşti, cultele religioase, precum şi de persoanele fizice.

Constituirea Fondului Arhivistic Naţional se impune pentru crearea unui cadru juridic adecvat, care să asigure protecţia corespunzătoare valorii deosebite a acestor documente de interes naţional.

Proiectul prevede reguli precise cu privire la organizarea muncii de arhivă la organizaţiile socialiste şi celelalte organizaţii şi lărgeşte atribuţiile şi răspunderea acestora cu privire la păstrarea şi folosirea documentelor, pe care le creează sau le deţin, în activitatea proprie şi a unităţilor subordonate.

Se prevede obligaţia cultelor religioase şi a organizaţiilor şi părţilor componente ale acestora de a respecta dispoziţiile legale referitoare la înregistrarea, constituirea, selecţionarea, inventarierea, conservarea şi folosirea documentelor pe care le deţin.

În scopul protejării documentelor din Fondul Arhivistic Naţional împotriva înstrăinării sau scoaterii lor peste graniţă, proiectul de decret prevede incriminarea acestor fapte şi sancţionarea lor cu închisoare de la 2 la 7 ani.

Cu privire la folosirea documentelor, s-a prevăzut ca acestea să nu poată fi date în cercetare persoanelor din afara instituţiilor deţinătoare, decât după trecerea a 30 de ani de la întocmirea lor. O asemenea clauză există în legislaţia tuturor ţărilor, chiar pentru o durată mai îndelungată. Datorită faptului că în legislaţia noastră nu avem o reglementare în acest sens, se produc deseori greutăţi în relaţiile cu arhivele şi cercetătorii din alte ţări.

Proiectul de decret prevede sarcina Ministerului Afacerilor Interne ca prin Direcţia Generală a Arhivelor Statului să îndrumeze, coordoneze şi să controleze întreaga activitate de păstrare şi folosire a documentelor din Fondul Arhivistic Naţional.

Pentru a se asigura în mod unitar orientarea desfăşurării activităţii arhivistice potrivit cerinţelor de cercetare ştiinţifică şi muncii cultural-educative, se propune înfiinţarea unei Comisii ştiinţifice în probleme arhivistice formată din specialişti ai organizaţiilor socialiste centrale direct interesate, care să funcţioneze în cadrul Ministerului Afacerilor Interne, cu caracter consultativ.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Ținând seama de experiența practică de până în prezent, proiectul stabilește mai judicios organele de specialitate care vor prelua spre păstrare permanentă diferitele categorii de documente: scrise, tipărite, fonografice, fotografice, cinematografice etc.

Datorită dezvoltării pe care au luat-o în țara noastră cinematografia, radiodifuziunea și televiziunea, în proiect se propune ca de păstrarea și folosirea documentelor cinematografice să se ocupe Arhiva națională de filme din subordinea Comitetul de Stat pentru Cultură și Artă, iar de a documentelor fonice, video și filmelor de televiziune, să se ocupe Comitetul de Radiodifuziune și Televiziune, care ar urma să-și dezvolte în decursul timpului filmoteca, fonoteca, discoteca și videoteca, într-un organ asemănător Arhivei naționale de filme.

Deoarece unele instituții de cultură ca: Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România, Biblioteca Centrală de Stat a Republicii Socialiste România, bibliotecile centrale universitare, Muzeul de Istorie al Republicii Socialiste România, Muzeul Literaturii Române, precum și alte muzee istorice și memoriale au nevoie permanentă în activitatea lor de documente din Fondul Arhivistic Național, în proiectul de decret s-a prevăzut dreptul acestora de a deține și colecționa documente de păstrare permanentă, adecvate specificului domeniului lor.

De asemenea, se prevede această posibilitate și pentru alte organizații, dacă activitatea acestora va impune acest lucru.

În ce privește documentele cultelor și ale organizațiilor și părților componente ale acestora, se prevede dreptul de a-și păstra arhivele proprii, având însă obligația de a le declara pe cele de altă proveniență, în vederea depunerii lor la Direcția Generală a Arhivelor Statului și filialele sale, în cazul că au importanță istorică.

Pentru asigurarea unei evidențe centralizate a copiilor de pe documentele din arhivele altor țări, care interesează statul nostru, s-a prevăzut ca cei ce obțin asemenea copii să le depună la Direcția Generală a Arhivelor Statului spre recopiere sau păstrare. Prin aceasta se va evita aducerea în țară în mod inutil de copii de pe aceleași documente și se asigură condițiile necesare cercetării lor de către toți cei interesați.

Proiectul de decret dă o reglementare completă tuturor laturilor activității arhivistice, prevăzând dispoziții cu privire la atribuțiile și răspunderile organizațiilor socialiste față de documentele pe care le creează și le dețin, modul de înregistrare și constituire a documentelor,

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

selecționarea celor de valoare științifică și istorică de cele nefolositoare, ținerea evidenței documentelor în cadrul arhivelor, folosirea acestora în scopuri practice și științifice, precum și asigurarea securității și bunei lor păstrări.

Proiectul de decret prevede măsuri și cu privire la documentele fotografice, cinematografice, fonice și video care cunosc în prezent o mare răspândire și constituie o importantă sursă de informare asupra societății contemporane.

Proiectul de decret a fost avizat de organele centrale prevăzute în anexă.

Față de cele arătate, am întocmit proiectul de decret privind Fondul Arhivistic Național, pe care, dacă sânteți de acord, vă rog să binevoiți a-l aproba.

După aprobare, propun ca decretul să fie publicat în „Buletinul Oficial al Republicii Socialiste România".

Ministrul Afacerilor Interne
Cornel Onescu

A.N.I.C., fond *D.G.A.S., Serviciul Organizare, Evidență și Control*, dosar E 1, f. 106-110.

196

1980 aprilie 14, București. *Nota întocmită de Ionel Gal, directorul general al Arhivelor Statului, privind necesitatea și oportunitatea înființării unui Centru de perfecționare a personalului Arhivelor Statului.*

Direcția Generală a Arhivelor Statului
Nr. 3.338 din 14.IV.1980

Notă
privind necesitatea înființării Centrului de perfecționare a pregătirii profesionale a cadrelor din sistemul Arhivelor Statului

Direcția Generală a Arhivelor Statului, în baza legislației arhivistice, deține mari fonduri și colecții de documente acumulate de-a lungul timpului, dintre care multe sunt de o importanță deosebită pentru

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

cunoaşterea istoriei poporului român, a luptelor pentru eliberare socială şi naţională, pentru făurirea statului naţional unitar, pentru independenţă şi suveranitate.

Marea majoritate a documentelor create de-a lungul secolelor de cancelariile şi instituţiile româneşti au fost scrise în paleografiile: latină, slavă, germană, greacă, osmană şi maghiară, greu de descifrat, transcris şi tradus, fără de care nu este posibilă introducerea lor în circuitul cercetării ştiinţifice. Totodată, cunoaşterea multitudinii stilurilor cronologice de datare, a diversităţii sistemelor de registratură şi modalităţilor de constituire a arhivelor impun cu acuitate aprofundarea domeniilor ştiinţelor auxiliare cum sunt: diplomatica, arheografia, cronologia, sigilografia, heraldica, genealogia, bibliologia etc.

Pentru a asigura personalului pregătirea necesară desfăşurării optime a tuturor operaţiunilor specifice muncii de arhivă, încă din anul 1862, când s-a elaborat „Regulamentul de funcţionare a Direcţiei Generale", s-a formulat ideea înfiinţării unei şcoli speciale. După eforturi susţinute depuse pentru realizarea acestui deziderat, de către renumiţi oameni de ştiinţă şi cultură, abia în noiembrie 1924, academicianul Constantin Moisil a reuşit să pună bazele şi să inaugureze cursurile „Şcolii practice de arhivari-paleografi" (Anexa 1).

Şcoala a funcţionat pe lângă Direcţia Generală a Arhivelor Statului, care-i punea la dispoziţie localul, biblioteca şi materialul didactic. Prin întreaga ei activitate, Şcoala de arhivistică a constituit un însemnat progres în dezvoltarea ştiinţei arhivistice româneşti, din rândurile absolvenţilor ridicându-se specialişti de valoare, care au lucrat în sistemul Arhivelor Statului şi alte instituţii, sau au devenit cadre didactice pentru învăţământul superior. Învăţământul arhivistic în această formă a funcţionat până în anul 1963 când a fost desfiinţat.

În perioada celor aproximativ două decenii care au trecut, pregătirea şi perfecţionarea profesională a cadrelor de specialitate au rămas atribute ale Direcţiei Generale a Arhivelor Statului, care le realizează prin diferite forme de învăţământ. Dintre cursurile organizate de Direcţia Generală a Arhivelor Statului, relevăm cele de iniţiere în domeniul arhivistic sub forma a 1-2 convocări de 3-4 zile, pe parcursul a doi ani, cu cadrele nou angajate în sistemul Arhivelor Statului. De asemenea, s-au organizat cursurile de specializare în paleografiile latină şi germană. Sesiunile grupelor profesionale ca şi cursurile de reciclare au

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

contribuit la perfecționarea pregătirii profesionale și de specialitate a cadrelor.

Cu toate rezultatele bune obținute, raportăm că actualele forme și cursuri de învățământ nu pot asigura formarea unor specialiști cu o temeinică și multilaterală pregătire în domeniile științelor auxiliare și, mai cu seamă, paleografiilor în care au fost scrise documentele din Fondul Arhivistic Național. Lipsa unui centru menit să instruiască și să asigure necesarul de paleografi și cunoscători ai principalelor discipline ajutătoare, ca și acțiunea factorilor biologici s-au repercutat negativ în sensul restrângerii tot mai acute a numărului celor care pot fi socotiți specialiști competenți în domeniile respective.

Pentru a-și îndeplini rolul și atribuțiile ce îi revin este necesar ca personalul din Arhivele Statului să dispună de o bună pregătire, care să le permită să treacă la o nouă calitate și în munca de prelucrare, conservare și valorificare a tezaurului arhivistic național. O asemenea pregătire teoretică dar mai cu seamă practică, bazată pe cunoașterea temeinică a istoriei patriei, a evoluției paleografiilor folosite în scrierea documentelor de valoare a țării, precum și a conservării și păstrării Fondului Arhivistic Național, poate fi realizată numai prin înființarea unui Centru de perfecționare a personalului din sistemul Arhivelor Statului, în cadrul Direcției Generale, care să asigure:

a) Formarea și pregătirea personalului de specialitate nou încadrat în Arhivele Statului, cu problematica arhivistică, în cadrul unui curs cu o durată de 6 luni în mod eșalonat. *
b) Specializarea cadrelor care lucrează cu documente scrise în diferite paleografii (chirilică, latină, slavă, gotică etc.) prin cursuri intensive de 3 luni.
c) Reciclarea periodică respectiv la 4-5 ani a întregului personal prin cursuri cu o durată de până la 30 de zile.

Cursurile teoretice și practice să fie susținute de cadre cu temeinică pregătire și o bogată experiență, selecționate în cea mai mare parte din

* Cursul este preconizat a se desfășura în trei etape: 30 zile expuneri și dezbateri, 120 zile studiu individual, cu îndeplinirea sarcinilor de serviciu, și 30 zile, la încheiere, pentru lucrări practice și verificarea cunoștințelor.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

sistemul Arhivelor Statului, precum şi de unele cadre didactice din învăţământul universitar, care vor efectua orele respective în conformitate cu prevederile Legii educaţiei şi învăţământului nr. 28/1978. (Acordarea unui număr de ore în cadrul normei didactice).

Propunerile Direcţiei Generale a Arhivelor Statului se încadrează în prevederile Legii nr. 2/1971 privind perfecţionarea pregătirii profesionale în sensul că ministerele şi instituţiile centrale pot organiza activitatea de îmbogăţire sistematică a cunoştinţelor profesionale, aprofundarea unei specialităţi, obţinerea unei calificări superioare prin centre de perfecţionare a pregătirii cadrelor.

Informăm în acelaşi timp că problema pregătirii şi perfecţionării cadrelor destinate să lucreze în domeniul arhivistic şi-a găsit o rezolvare favorabilă în multe ţări şi în genere pe plan internaţional unde se manifestă preocupări sistematice de găsire a noi forme şi mijloace de pregătire şi prefecţionare a cadrelor. (Anexă)

În urma consultării cadrelor de specialitate din Ministerul Educaţiei şi Învăţământului, Consiliul Culturii şi Educaţiei Socialiste, Academia de Ştiinţe Sociale şi Politice şi Academia R.S.R., toţi au apreciat necesitatea şi oportunitatea înfiinţării unui Centru de perfecţionare, care să asigure formarea şi specializarea personalului ce lucrează în domeniul arhivistic, al paleografiilor străine şi al celorlalte ştiinţe auxiliare ale istoriei.

Faţă de această situaţie rugăm a aviza favorabil înfiinţarea Centrului de pregătire şi perfecţionare a cadrelor, având la bază necesitatea stringentă a pregătirii personalului de specialitate, posibilitatea creată prin dispoziţiile legale în vigoare şi condiţiile materiale pentru funcţionarea acesteia în cadrul Direcţiei Generale a Arhivelor Statului.

Director General al Arhivelor Statului
Ionel Gal

A.N.I.C., fond *D.G.A.S., Centrul de Perfecţionare*, dosar X/2-1980, f. 19-20.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

*<1992>, **Bucureşti.** Nota de fundamentare a proiectului Legii privind Fondul Arhivistic Naţional, înaintat Parlamentului României spre adoptare.*

În amplul proces de prefaceri legislative prin care trece ţara noastră, în concordanţă cu exigenţele statului de drept, se înscrie şi elaborarea Legii privind Fondul Arhivistic Naţional.

Prin concepţia şi conţinutul său, reglementarea propusă asigură o formulare mai clară şi riguroasă a unor principii şi noţiuni arhivistice, repune în valoare tradiţii româneşti în acest domeniu, considerate inoportune în perioada dictaturii şi realizează o mai bună corelare a legislaţiei arhivistice interne cu cea internaţională.

În acest sens, din conţinutul proiectului legii rezultă că:

– a fost redefinit conceptul de Fond Arhivistic Naţional, eliminându-se din actualele reglementări confuziile existente între genuri de acte, tehnici şi suporţi;

– a fost modificată titulatura instituţiei care administrează Fondul Arhivistic, corelându-se cu denumirea obiectului administrării (Fondul Arhivistic Naţional – Arhivele Naţionale), precum şi cu denumirile instituţiilor similare din ţările dezvoltate în domeniu (ex. Franţa, Norvegia, Suedia etc.), unde denumirea instituţiei Arhivelor este tot aceea de „Arhivele Naţionale", fapt ce reflectă caracterul naţional al activităţii arhivistice;

– au fost eliminate unele formulări rigide sau de amănunt, conferindu-se mai multă libertate de acţiune creatorilor şi deţinătorilor de documente;

– s-au evitat unele paralelisme, în sensul că Arhivele Naţionale vor coordona toate documentele care, potrivit legii, fac parte din Fondul Arhivistic Naţional, inclusiv documentele video, fonice şi informatice;

– s-a prevăzut că pregătirea şi specializarea personalului necesar desfăşurării activităţii specifice, atât în Arhivele Naţionale, cât şi la creatorii şi deţinătorii de documente, se realizează prin Şcoala Naţională de Perfecţionare Arhivistică şi Facultatea de Arhivistică;

– au fost stabilite condiţiile legale pentru preluarea, prelucrarea şi valorificarea de către Arhivele Naţionale a documentelor care au aparţinut unor organe şi instituţii desfiinţate după 22 decembrie 1989, cum ar fi

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

fostele organe centrale ale puterii (de partid şi de stat), care erau exceptate de la o serie de obligaţii prevăzute de reglementarea în vigoare.

În afara aspectelor semnalate mai sus, proiectul Legii Fondului Arhivistic Naţional ale României mai cuprinde dispoziţii referitoare la:

– atribuţiile Direcţiei Generale a Arhivelor Naţionale în administrarea şi protecţia specială a Fondului Arhivistic Naţional;

– obligaţiile creatorilor şi deţinătorilor de documente cu privire la evidenţa, selecţionarea şi păstrarea acestora, precum şi la depunerea lor la Arhivele Naţionale;

– drepturile şi îndatoririle persoanelor fizice şi juridice care, în temeiul dreptului de proprietate, pot păstra documente ce fac parte din Fondul Arhivistic Naţional;

– condiţiile în care pot fi folosite documentele din Fondul Arhivistic Naţional;

– obligaţiile creatorilor şi deţinătorilor de arhivă de a angaja personal specializat în organizarea evidenţei şi selecţionarea arhivelor proprii;

– sistemul sancţionator, penal şi contravenţional, aplicabil persoanelor care încalcă dispoziţiile legale.

În acest scop s-a întocmit proiectul de lege alăturat, pe care îl supunem Parlamentului spre adoptare.

Prim-ministru
Theodor Stolojan

A.N.I.C., fond *D.G.A.S., Serviciul Metodologie şi Control*, dosar 1/1992, f. 2-3.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Bibliografie

Arhivele Statului. 125 de ani de activitate (1831-1956), D.G.A.S., Bucureşti, 1957.

Bădiţoiu, Bogdan, *Repere în evoluţia sistemului instituţionalizat de pregătire a arhiviştilor până la jumătatea secolului al XIX-lea,* în „Revista Arhivelor", nr. 2/2006, p. 45-52.

Bălan, Teodor, *Arhivele bucovinene*, în „Revista Arhivelor", nr. 3/ 1926, p. 310-304.

Idem, *Arhivele Statului din Bucovina,* în „Revista Arhivelor", vol. III, 1, nr. 6-7/1936-1937, p. 94-98.

Bibliografia arhivisticii româneşti, de Mihail Fănescu, Andrei Kiss, Emilia Poştărița ş.a., Bucureşti, 1969, 106 p.

Blănaru, Const., *Organizarea Arhivelor Statului,* în „Revista Arhivelor", nr. 3/1924-1926, p. 417-421.

Brânceanu Lidia, *B. P. Haşdeu. Mărturii*, D.G.A.S., Bucureşti, 1993.

Burlacu, Ioana, *Aurelian Sacerdoţeanu, editor al „Revistei Arhivelor" (1938-1947),* în „Revista Arhivelor", nr. 1-2/2004, p. 32-37.

Idem, *Constantin Moisil şi Şcoala de arhivistică*, în „Revista Arhivelor", nr. 1/1977, p. 85-87.

Idem, *Aurelian Sacerdoţeanu, director general al Arhivelor Statului,* în „Revista Arhivelor", nr. 1/1992, p. 34-36.

Ciucă, Marcel-Dumitru, *Arhivele Statului din România la 160 de ani de la întemeiere,* în „Revista Arhivelor", nr. 2/1991, p. 180-187.

Idem, *De la Arhiva Statului la Arhivele Naţionale* (în limbile: română, franceză, engleză), Bucureşti, 1996, 40 p.

Culegere de referate, <vol. I>, Sesiunea 1969, D.G.A.S., Bucureşti, 1971, 268 p.; vol. II, Bucureşti, 1974, 236 p.

Din istoria arhivelor ardelene. 75 de ani de la înfiinţarea Arhivelor Statului Cluj, Cluj-Napoca, 1995.

Dinculescu, N. G., *Arhivele Statului din Oltenia,* în „Revista Arhivelor", III, nr. 6-7/1936-1937, p. 99-103.

Dogaru, Maria, *Preocupări pentru organizarea arhivelor judeţene,* în „Sesiune de comunicări şi referate. 29 mai 1971", Bucureşti, 1973, p. 33-38.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Drăgan, Ioan, *Şapte decenii de activitate a Arhivelor Statului din Cluj*, în „Revista Arhivelor", nr. 2/1991, p. 188-196.

Fănescu, Mihail, Adam Iosif, *Contribuţia Arhivelor Statului la publicarea izvoarelor istoriei patriei*, în „Revista Arhivelor", nr. 1/1964, p. 21-50.

Figuri de arhivişti, D.G.A.S., Bucureşti, 1971.

Gane, Emil, *Arhiva şi Războiul*, în „Revista Arhivelor", nr. 1/1946, p. 143-147.

Lungu, Corneliu-Mihail, *Arhivele Naţionale – expresie a unităţii teritoriale*, în „Revista Arhivelor", seria a III-a, vol. I, nr. 1-2/1995, Cluj-Napoca, p. 10-14.

Idem, *Aurelian Sacerdoţeanu – teoretician şi practician al arhivisticii româneşti*, în „Revista Arhivelor", seria a III-a, vol. II, nr. 1-2/1996, Cluj-Napoca, p. 89-92.

Idem, *Aurelian Sacerdoţeanu, Director General al Arhivelor Statului*, în „Revista Arhivelor", nr. 1-2/2004, p. 24-29.

Lupaş, Ioan, *Un tablou statistic al arhivelor judeţene şi orăşeneşti din Transilvania*, , în „Revista Arhivelor", nr. 1-3/1924-1926, p. 73-76.

Mateescu, Tudor, Burlacu, Ioana, Mărăşoiu, Gabriela, *Publicaţiile Arhivelor Statului. Bibliografie analitică, vol. I (1860-1977)*, Bucureşti, 1978, 189 p.; vol. II *(1978-1985)*, de Brânceanu, Lidia, Burlacu, Ioana, Bucureşti, 1987, 154 p.

Mateescu, Tudor, *Preocupări pentru organizarea Arhivelor Statului în secolul al XIX-lea*, în „Revista Arhivelor", nr. 2/1988, p. 222-224.

Mărcuş, Ion, *Asupra unei probleme de arhivistică: organizarea arhivelor autorităţilor şi instituţiilor publice*, în „Revista Arhivelor", nr. 2/1941, p. 248-288.

Meteş, Ştefan, *Arhivele din Ardeal după război*, în „Revista Arhivelor", nr. 1-3/1924-1926, p. 85-87.

Idem, *Arhivele istorice româneşti*, în „Revista Arhivelor", III, nr. 6-7/ 1936-1937, p. 50-62.

Miloia, I., *Arhivele Banatului*, în „Revista Arhivelor", III, nr. 6-7/ 1936-1937, p. 79-93.

Mocanu, Marin Radu, Adamache, Adrian, *Din istoria Arhivelor Româneşti* (în limbile: română, franceză, engleză, germană, rusă) Bucureşti, 1995, 120 p.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Moisil, Constantin, *Din istoria arhivelor româneşti; arhivele judeţene şi şcoli de arhivari*, în „Revista Arhivelor", II, nr. 4-5/1927-1929, p. 220-222.

Idem, *Progresele arhivisticii*, în „Revista Arhivelor", nr. 4-5/ 1927-1929, p. 1-8.

Idem, *Problema arhivelor româneşti*, în „Revista Arhivelor", III, nr. 6-7/1936-1937, p. 1-46.

Idem, *Din istoria Şcoalei de Arhivistică*, în „Hrisovul", I, 1941, p. 11-45.

Negulescu, Paul, Alexianu, George, (coord.), *Regulamentele Organice ale Valahiei şi Moldovei*, vol. I, Bucureşti, 1944.

Onciul, D., *Din istoria Arhivelor Statului*, Bucureşti, 1903.

Panaitescu, Petre, Donat, Ion, *Arhivele în sprijinul cercetării istorice*, în „Revista Arhivelor", nr. 1/1963, p. 71-83.

Pascu, Ştefan, *Arhivele în slujba istoriei naţionale*, în „Revista Arhivelor", nr. 1/1982, p. 9-14.

Popiţi, Gr., *Conspectul Arhivelor din Banat*, Bucureşti, 1950, 75 p.

Potra, George, *Contribuţiuni la istoricul arhivelor româneşti*, în „Revista Arhivelor", nr.1/1944, p. 1-29.

Prodan, David, *Arhivele Statului din Cluj*, în „Revista Arhivelor", nr. 2/1991, p. 196-201.

Rusu, Gheorghe, *Arhivele Statului din Iaşi – 160 de ani de activitate*, în „Revista Arhivelor", nr. 4/1991, p. 449-464.

Sacerdoţeanu, Aurelian, *Proiecte pentru Palatul Arhivelor*, Bucureşti, Cartea Românească, 1940.

Idem, *Dimitre Onciul (1856-1923)*, în „Revista Arhivelor", nr. 1/1940, p. 1-5.

Idem, *Vechile noastre arhive*, în „Hrisovul", III, 1943, p. 129-132.

Idem, *Pregătirea arhiviştilor*, în „Hrisovul", V, 1945, p. 5-41.

Scurtu, Ioan, *Dimitre Onciul – director al Arhivelor Statului din România*, în „Revista Arhivelor", nr. 2/1993, p. 107-112.

Sulescu, Nicolae, *Studii pentru construirea unui Palat al Arhivelor Statului*, în „Revista Arhivelor", nr. 1/1960, p. 3-30.

Şcoala de Arhivistică. Notiţă informativă, Bucureşti, 1947, 19 p.

Ştefănescu, Ştefan, *Rolul arhivelor în istoria civilizaţiilor*, în „Revista Arhivelor", nr. 1/1982, p. 6-9.

Teodorescu, Z. Virgiliu, *Muzeul Arhivelor – 50 de ani de existenţă*, în „Revista Arhivelor", nr. 4/1976, p. 364-367.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Idem, *Dimitre Onciul, prețuitor și protector al izvoarelor trecutului poporului român*, în „Revista Arhivelor", nr. 2/1994, p. 199-205.

Tone, Mihaela, *Arhivele și marele public*, în „Revista Arhivelor", nr. 2/1994, 147-151.

Tudorică, Mioara, *Bibliografia arhivisticii românești*, București, D.G.A.S., 1969.

Ungureanu, Gh., *Contribuție la cunoașterea arhivelor moldovenești până la Regulamentul Organic (1832)*, în „Revista Arhivelor", III, 1, nr. 6-7/1936-1937, p. 63-78.

Vanghele, Antoniu, *Reguli vechi pentru organizarea Arhivelor Statului*, în „Revista Arhivelor", nr. 1/1944, p. 60-90.

Zaborovschi, Virgil, *Importanța arhivelor vieneze pentru istoria românilor*, în „Revista Arhivelor", nr. 2/1925, p. 145-176.

Zotta, Sever, *Conducătorii Arhivelor Statului din Iași în curs de 100 de ani*, în „Revista Arhivelor", nr. 2/1941, p. 381-382.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Indice general

A

Academia Mihăileană, 98
Academia Română, 18, 22, 23, 24, 25, 26, 39, 43, 71, 72, 98, 174, 177, 178, 189, 190, 196
Alba, judeţ, 78,160
Alba-Iulia, 134
Alba-Iulia, Capitlu, 156
Alexeanu, T., 62
Antonescu, Ion, 139, 191
Antonescu, Petre, 192
Apoldul de Jos, 169
Arad, judeţ, 78, 145, 160
Arbore, Virgil P., 69
Ardeal, 50, 92, 93, 124, 135, 137, 145,153, 163, 164, 165, 171
Argeş, judeţ, 160
Arhiva Centrală a Statului, 12
Arhiva Istorică Centrală, 185, 186
„Arhiva istorică", publicaţie, 43
Arhiva specială, 9,179
Arhive internaţionale, 176
Arhive judeţene, 12, 34, 66, 78, 92, 93, 96, 98, 156
Arhive locale, 12
Arhive Naţionale, 176, 192, 197
Arhive orăşeneşti, 98, 156
Arhive particulare, 98, 156, 175, 180
Arhive publice, 8
Arhive, convenţie, 72
Arhive, local, 16, 19, 32, 87, 109, 111, 113, 115, 128, 137, 140, 146, 187, 193, 194
Arhivele Basarabiei, 39, 40
„Arhivele Moldovei", publicaţie, 151
Arhivele Statului, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 14, 16, 18, 20, 26, 27, 28, 29, 31, 34, 37, 98, 100, 101, 102, 103, 115, 118, 123, 127, 139, 141, 144, 145, 156, 160, 170, 178, 179, 181, 186, 189, 192, 196
Arhivele Statului din Braşov, 37, 94
Arhivele Statului din Bucureşti, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 14, 16, 18, 20, 22, 23, 24, 25, 27, 28, 29, 31, 34, 43, 45, 66, 77, 94, 96, 107, 110, 113, 127, 154, 192
Arhivele Statului din Cernăuţi, 43, 44, 55, 65, 112, 140, 160
Arhivele Statului din Chişinău, 112, 140, 154, 160
Arhivele Statului din Cluj, 45, 50, 51, 59, 75, 77, 112, 118, 127, 138, 139, 160, 163, 165, 169, 173
Arhivele Statului din Craiova (pt. Oltenia), 79, 96, 112, 127, 139
Arhivele Statului din Iaşi, 8, 12, 14, 15, 22, 23, 24, 25, 27, 38, 39, 43, 52, 94, 97, 98, 112, 127, 139, 146, 154, 167
Arhivele Statului pentru Banat, 80, 81, 112
Aricescu, C. D., 16
Antim, m-rea, 12
Auner, H., 49, 72, 73, 85, 86
Austria, 72, 88, 100, 139, 144

B

Bacău, 98,
Baia, judeţ, 160
Banat, 47, 50, 72, 81, 82, 83, 124, 160, 163, 178
Bârlad, 146
Bârlea, Ion, 58, 170, 171, 175
Basarabia, 39, 106, 113, 140, 142
Bălan, Teodor, 64, 65, 125, 126, 137, 144
Băleanu, Al., 98
Bălţi, judeţ, 142
Bengescu II, Grigore, 8, 16, 192
Berger, Albert, 107, 108, 113
Bianu, Ion, 42, 67, 174
Bihor, arhivă, 90, 93, 163, 164, 165, 166
Bihor, judeţ, 160
Bistriţa Năsăud, judeţ, 164, 165
Bistriţa, oraş, 92, 95, 111, 134, 161, 163
Bocăneţ, Al., 64, 65
Boga, Leon T., 39, 40, 63, 126, 140, 143
Bogdan, Ion, 42, 71, 174
Bolliac, Cezar, 9, 16, 192
Botoşani, 98, 146
Braşov, 114, 119, 121
Braşov, judeţ, 160
Brăila, 154
Brăila, judeţ, 160

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Buck, Solon J., 176
Bucovina, 43, 124, 140, 141, 160, 163
Budapesta, 92, 100, 124, 153, 156, 161, 163, 164, 173
Buzău, județ, 160
Buzău, oraș, 160

C

Cahul, județ, 142
Câmpulung, județ, 160
Câmpulung Moldovenesc, 43
Cancelaria aulică, 72, 156
Candrea, I. A., 174
Cândea, Romul, 55, 64, 65
Caracaș, R., 174
Caraș, județ, 82, 84, 160
Carol I, 24, 35, 57, 72
Cartojan, N., 67
Casa de Depuneri și Consemnațiuni, 36, 38, 97
Cehoslovacia, 72, 88, 163
Cernăuți, 43, 44, 55, 64, 65, 72, 125, 140, 141, 144, 149, 167
Cetatea Albă, județ, 142
Chilia, oraș, 142
Chișinău, 39, 62, 63, 110, 126, 140, 142, 154
Cioban, Șt., 40
Ciuc, județ, 160
Cluj-Mănăștur, Convent, 156
Comisia Arhivelor din Basarabia, 39, 40, 48
Comisia Arhivelor din Bucovina, 55, 64, 65, 126, 144
Comisia Arhivelor din Cluj, 49, 50, 51, 53, 59
Comisia Documentală, 7, 8, 9, 10
Comisia Istorică a României, 42, 174
Comitetul tehnic al arhiviștilor, 176
Consiliul aulic de Război, 72
Consiliul Culturii și Educației Socialiste, 196
Consiliul de perfecționare al Arhivelor Statului, 67
Consiliul dirigent, 160
Consiliul Internațional al Arhivelor, 176
Consiliul Național Român, 105
Constanța, județ, 154, 160
Constanța, oraș, 160
Copăcioasa, 152
Coriolan, G., 39
Costești, 151
Costin, Miron, 71
Coțman, 43
Covurlui, județ, 154, 160
Covurlui, Tribunal, 98
Cracovia, 70

D

Daicoviciu, C., 59
Dan, Dimitrie, 44, 55
Debrețin, 161
Dej, 163
Densușianu, Ovidiu, 42
D.G.A.S., 8, 9, 10, 11, 12, 39, 52, 60, 66, 69, 70, 83, 84, 85, 89, 91, 92, 95, 97, 101, 110, 117, 151, 160, 179, 182, 184, 185, 186, 192, 193, 194, 196
Dinculescu, Gh., 96
Dâmbovița, 160
Dobrogea, 160
Dobrowolschi, D., 62, 63
Dolj, județ, 96, 160
Dorna, prefectura, 43
Dorohoi, 146, 167
Dorohoi, județ, 160
Dragomir, Silviu, 42, 49, 50, 53
Dragomirna, m-re, 43
Dumbrăveni, 145
Duzinchevici, Gh., 149

E

Epitropia Așezămintelor Brâncovenești, 89
Epitropia spitalurilor Sf. Spiridon, 98, 167
Erbiceanu, C., 98
Europa, 18

F

Făgăraș, județ, 145, 160
Fălciu, 146
Fălticeni, 98
Filipoiu, Onisim, 111, 113
Flondoreni, (v. Storojinet), 43
Focșani, 123, 154

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Fondul Arhivistic de Stat, 184, 189, 190, 193
Fondul Arhivistic Național, 195, 197
Franța, 192, 195
Frățimanu, I., 40
Fundația Ferdinand, 98

G

Gal, Ionel, 196
Galați, 146, 154
Galiția, 72
Gherasim, șoltuz, 43, 44
Ghibănescu, Gh., 63, 98, 167
Ghica, Grigore, vv., 30
Giurescu, C., 42, 174
Goian, Grigore, cavaler, 43, 44
Golia, m-re, 98, 127, 139, 152, 167
Gore, Paul, 39, 40, 48, 63
Gorj, județ, 96,160
Grecu, Vasile, 64, 65
Grigorcea, Radu, cavaler, 43
Grigorcea, Vasile, cavaler, 43
Guide International des Archives, 176
Gura Humorului, 43

H

Halippa, I. N., 39, 40
Hașdeu, B. P., 13, 14, 15, 18, 192
„Horecea", publicație, 43
Hotin, jud., 142
Hunedoara, județ, 77, 78, 160
Hurmuzaki, colecția, 71, 72, 178
Huși, 98, 146

I

Ialomița, 154, 160
Iași, 146
Ibrăileanu, G., 146
Ilfov, județ, 160
Ilfov, Tribunal, 160
Institutul de Arhivistică, 182, 189, 192
Ionașcu, Ion, 55
Ionescu-Sadi, Al., 67
Iorga, N., 43, 67, 71, 83, 111, 113, 146, 161, 174, 178
Ismail, județ, 142
Ismail, oraș, 142
Italia, 163, 192
Iugoslavia, 163

K

Kaindel, A., 43
Kozek, Eugen A., 43, 44

L

Lapedatu, Al., 42, 49, 53, 54, 59, 60, 67, 97
Lemberg, 70
Leova, 142
Lipcani, 142
Lugoj, 145
Lupaș, Ion, 49, 50, 53, 59

M

Maciu, Vasile, 184, 188
Malinschi, V., 190
Mallasz, Iosif, 78
Manu, Gr. N., 10, 11, 12, 16, 28
Maramureș, 58, 160, 170, 171, 172, 175, 178
Marele Stat Major, 72, 97, 105, 126, 156, 191
Marinescu, I., 174
Marțian, Iulian, 49, 53, 59, 92, 111
Mărcuș, Ioan, 145
Mehedinți, 96, 160
Meteș, Ștefan, 59, 91, 145, 156, 169, 173
Mihai Vodă, biserica, 110, 192
Mihalyi, Ion, 175
Ministerul Educației și Învățământului, 196
Mitropolia Iași, 98, 146, 148
Moisil, Constantin, 64, 66, 67, 68, 70, 75, 77, 79, 81, 82, 86, 87, 88, 94, 95, 100, 101, 102, 103, 107, 108, 109, 110, 111, 113, 123, 124, 192, 196
Moisil, Grigore, 123
Moisil, Iuliu, 92, 124, 161
Moldova, 71, 178, 160, 180
„Moldovița", publicație, 43
Moscova, 52, 54, 56, 60, 94, 97, 100, 110, 112, 123, 191
Movilă, familia, 43
Muntenia, 71, 160
Mureș, județ, 160
Muscel, județ, 160
Mustață, N., baron, 43

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Muzeul Arhivelor, 8, 89, 110, 124, 192
Muzeul Secuiesc, 74, 75, 119

N

Naniescu, Iosif, mitropolit, 98
Năsăud, judeţ, 160
Năsăud, oraş, 92, 5, 110, 111, 113, 124, 134, 161
Nedioglu, Gh., 38, 97
Nistor, I., 42, 55, 64, 65, 73, 144
N.K.V.D., 142
Norvegia, 197

O

Odesa, 97
Odorhei, judeţ, 160
Olszewski, C., 192
Olt, judeţ, 96, 160
Oltenia, 160
Onciul, Dimitrie, 19, 20, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 36, 37, 38, 39, 40, 42, 46, 47, 49, 50, 54, 55, 58, 73, 97, 124, 192
Onescu, Cornel, 195
Oradea, 163
Orăştie, 47
Organizaţia Internaţională a Arhivelor, 176
Orhei, judeţ, 142
Orhei, oraş, 142
Oţetea, Andrei, 189, 190

P

Palatul Arhivelor Statului, 127, 136
Panaitescu, P. P., 70, 71
Panciuc, Elpidifor, 141
Paraschiv, I., 193
Pâclişanu, Zenovie, 45, 46
Piatra-Neamţ, 146
Piteşti, 160
Polonia, 70, 71, 72, 88, 163
Popa-Lisseanu, 97
Popovici, A., 42
Prahova, 31, 160
Procopovici, A., 174
Prut, judeţ, 142
Puşcariu, S., 42, 49, 50, 53, 174
Putna, judeţ, 154, 160
Putna, m-rea, 43
Putna, Tribunal, 98

R

Radu Vodă, m-rea, 12
Râmnicu-Sărat, judeţ, 154, 160
Rădăuţi, episcopie, 43, 44
Rădăuţi, judeş, 160
Rădăuţi, oraş, 167
Reli, Ioan, 64
Reli, Simion, 65
Reni, 142
„Revista Arhivelor", 68, 88, 109, 110, 112, 135, 150, 160
Rodna, 92, 95
Roma, conferinţa de la, 72
Roman, 98, 146, 167
Romanaţi, 96
România, 13, 35, 72, 90, 92, 94, 103, 105, 110, 163, 163, 174, 190, 192, 197
Rosetti, 111
Rosetti, Al., 113, 161
Rosetti, Radu, 39
Roznovanu-Stânca, 98
Rusia, 70, 1, 72, 94, 98, 104
Russo, D., 42, 174, 178

S

Sacerdoţeanu, Aurelian, 112, 115, 116, 117, 119, 123, 126, 127,135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 148, 150,161, 151, 153, 155, 156, 162, 163, 165, 167, 171, 176, 179, 181, 185, 192
Salzburg, 43, 44
Sassu, 72
Satu-Mare, 163
Satu-Mare, judeţ, 160
Săcel, 152, 167
Sălaj, judeţ, 160
Săvulescu, Tr., 190
Scriban, Filaret, 30
Sculeni, 142
Seletin, prefectura, 43
Severin, judeţ, 82, 84, 160
Sfântu-Gheorghe, oraş, 119, 121, 163
Sibiu, 127, 134, 137, 138, 139, 149, 163

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Sibiu, județ, 160
Sighet, 58, 91, 163, 170, 171, 172, 175
Siret, prefectura, 43
Solca, m-rea, 43
Someș, județ, 160
Soroca, județ, 142
Soroca, oraș, 142
Stefanelli, Claudiu, 43
St. Germain, tratat, 72, 100
Stinghe, S., 39, 40
Stoica, Chivu, 193
Stolojan, Theodor, 197
Storojineț (v. Flondoreni), 43
Sturdza, familie, 98, 152
Suceava, 43
Suceava, județ, 160
Sucevița, m-rea, 43
Suedia, 197
Sulina, 142
Szechenyi, István, 72

Ș

Școala de Arhivari-paleografi, 66, 67, 196
Școala de paleografie și arhivistică, 18
Școala Superioară de arhivistică și paleografie, 68, 96, 107, 122, 123, 127, 139, 174, 192
Șotropa, Virgil, 111, 113, 123
Ștefănescu, Iulian, 67

T

Târgoviște, 120
Târgu-Mureș, 160, 163, 164
Târgu-Secuiesc, 119, 121
Târnava Mare, județ, 160
Târnava Mică, județ, 160
Tecuci, județ, 154, 160
Tecuci, oraș, 160
Teleorman, 31, 160
Terminologie arhivistică, 176
Tighina, județ, 142
Timiș, județ, 82, 84, 145, 160
Timișoara, 47, 80, 81, 83, 84
Transilvania, 53, 72, 100, 105, 117, 124, 156, 160, 163, 164, 178, 194
Trei Scaune, 74, 75, 117, 119, 121, 160
Trianon, tratat, 72, 100, 156, 162, 163, 164, 166
Tuducescu, Iuliu, 34
Tulcea, județ, 154, 160
Tulcea, oraș, 124
Turcu, Constantin, 152
Turda, 47, 145, 169
Turda, județ, 160
Tutova, 160
Tzigara-Samurcaș, Al., 37

Ț

Țara Românească, 178
Țopa, Ovid., 55

U

Ungaria, 72, 88, 90, 100, 124, 156, 162, 164, 165, 166, 170, 171, 173, 190
Ungureanu, Gh., 98, 146, 148, 152
Uniunea Sovietică, 155, 160, 168, 190, 191, 193
Urechea, Ana V. A., 26
Urechea, V. A., 26, 178
Ursu, Ion, 49, 50, 53, 59

V

Vaida-Voevod, Al., 85
Varșovia, 71
Vasile, Gh. I., 185
Văscăuți, 43
Vâlcea, 96, 160
Veneția, 18
Viena, 43, 44, 49, 72, 73, 85, 86, 92, 100, 104, 124, 163
Viena, dictat, 166
Vijnița, 43
Vlașca, 31, 160
Volcinski, I., cavaler, 43

W

Wiekenhauser, Adolf Frantz, 43, 44
Wolf, Rudolf, 43

Z

Zadurowicz, Adalbert, cavaler, 43, 44
Zărand, 77, 78
Zotta, Sever, 43, 63, 160.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Cuprins

Studiu introductiv.....III

Notă asupra ediției XIII

Lista documentelor XVI

List of documents XXXIX

Documente 1

Bibliografie 398

Indice general 402

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Tipărit la Arhivele Naţionale ale României

Fotoreproducere şi tipar ofset: **Steliana Dănăilescu**
Lucian Frâncu
Aurel Voicu

Legătorie: **Angela Niculescu**

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

ISBN: 973-8308-24-0

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro